TBMM'NİN AÇILIŞININ YÜZÜNCÜ YILI

Sayı 5 | 2020

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

YASAMA BÜLTENİ

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

Yıllık Bilgi Derleme

YASAMA BÜLTENİ

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

Yayına Hazırlayan
Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı
Araştırma ve İnceleme Bürosu

Yasama Bülteni, Türkiye Büyük Millet Meclisi
Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı yayınıdır.
Yılda bir yayımlanır.

Yasama Bülteni, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı yayınıdır. Yılda bir yayımlanır.
Yasama Bülteni, Türkiye Büyük Millet Meclisindeki yasama ve denetim uygulamalarını izlemeyi ve bu alanda bilgi birikimi oluşturmayı amaçlar. Bültende, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'ndaki usul tartışmaları ile Başkanlık tutumları–içtihatları, Kanunlar ve Kararlar Başkanlığınca yasama uzmanları marifetiyle hazırlanan inceleme yazıları (bilgi derlemeleri, araştırmalar, istatistikler, bilgi notları), yasama alanını ilgilendiren haberler ve söyleşiler yer alır.
Yasama Bülteni'nde yer alan yazılarda ifade edilen görüşler, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kanunlar ve Kararlar Başkanlığının resmî görüşü olarak değerlendirilemez ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığını bağlamaz. Yazılar, Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosunun ön incelemesi, en az başkan yardımcısı düzeyinde bir yöneticinin onayı ve Kanunlar ve Kararlar Başkanlığının oluru ile yayımlanır.

Yönetim Yeri
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı
Ana Bina 1. Kat Bakanlıklar – 06543 – ANKARA
Tel: (312) 420 67 97

Yayın No: TBMM 2021/3-KKB/1

TBMM Basımevi
Baskı Adedi: 200

Ankara
2021

İÇİNDEKİLER

Mutabakat Metinleri

1_10

1998 Mutabakatı 3
2011 Mutabakatı 4
2016-TBMM Başkanvekillerinin Uygulamalarında Birlik Sağlanmasına Yönelik Karar 6
2016-Siyasi Parti Grup Başkanvekilleri Mutabakat Metni 8

Ortak Bildiriler

11_22

2020 Yılı TBMM Ortak Bildiri ve Ortak Açıklamaları Listesi 13
Ortak Bildiri ve Açıklama Metinleri 15

Usul Tartışmaları, Tutumlar ve İçtihatlar Sicili

23_54

Genel Kuruldaki Başkanlık Tutumları Listesi 25
Genel Kuruldaki Başkanlık Tutumları 27

Kanun ve Karar Sicili

55_91

2020 Yılında Kabul Edilen Kanunlar 57
2020 Yılında Kabul Edilen Kanunlara İlişkin İstatistiksel Veriler 59
2020 Yılı TBMM Kararları 86

Bilgi Notları

91_396

Türk Hukukunda Milletlerarası Andlaşmalar ve Yasama Sürecindeki Konumları 93

1973 İçtüzüğü Döneminde Kanun Tekliflerini Komisyona Geri Verme Uygulamaları ve Sorun Alanları 115

Hükümsüz Kalan Kanun Tasarı ve Tekliflerinin Yenilenmesi 133

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Kadro Düzenlemeleri Sorunu 150

Yasama Dokunulmazlığına İlişkin Genel Kurul Görüşmelerinde Siyasi Parti Gruplarının Söz Hakkı Sorunu 175

Genel Kurul Görüşmelerinde Kanun Tekliflerinin Maddelerine Geçilmesi Oylamasının Şekli: İşaretle Oylama Zorunlu Mudur? İstem Üzerine Açık Oylama Yapılabilir Mi? 177

İhtisas Komisyonlarının Üye Sayılarının Değiştirilmesi Yöntemi 183

Özel Gün, Hafta ve Yıl İlanına İlişkin Düzenleme Yöntemi 186

Vatan Hizmeti Kapsamındaki Askerlik Ödevinin Milletvekilliği Statüsü İle İlişkisi 189

1927'den Günümüze Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğüne İlişkin Değişiklik Teklifleri 197

Anayasa Mahkemesi Kararlarından Türkiye Büyük Millet Meclisinin Çalışma Yöntemine İlişkin Seçme Bölümler 252

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanuna Göre Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına Gönderilen İptal Davası Dilekçeleri 295

Yasama ve Denetim Faaliyetlerine Yönelik Boyutlarıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Resmi İnternet Sitesi 339

Yasama Verileri ve İstatistikler

397_456

2020 Yılı Yasama ve Denetim Verileri 399

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığına İlişkin Veriler ve Başkanlığın Başlıca Faaliyetleri 424

Yasama Dönemleri İtibarıyla Kanun Teklifi İadeleri 426

Kanun Teklifi Taslağı Taleplerine İlişkin Veriler 426

27. Dönem Kanun Teklifi Taleplerinin Parti Gruplarına Göre Dağılımı 427

27. Dönem 4. Yasama Yılı Kanun Teklifi Taleplerinin Parti Gruplarına Göre Dağılımı 427

Yasama Dönemlerine Göre Denetim Önergeleri Sayıları 428

27. Yasama Dönemi 1, 2, 3 ve 4. Yasama Yıllarında İşleme Alınan Denetim Önergeleri 428
27. Yasama Dönemi Yazılı Soru ve Meclis Araştırması Önergelerinin Yasama Yıllarına Göre Dağılımları 430
09.12.2020 Tarihli ve 7/37547 Esas Numaralı Yazılı Soru Önergesine TBMM Başkanlığınca Verilen Cevap 431
2020 Yılı Disiplin Cezası Uygulamaları 436
2020 Yılında TBMM Başkanlığına Sunulan Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılmasına İlişkin Dosyalar 437
2020 Yılında Boşalan Üyelikler 456

MUTABAKAT METİNLERİ

5.10.1998 TARİHİNDE T.B.M.M. BAŞKANI BAŞKANLIĞINDA BAŞKANVEKİLLERİ İLE YAPILAN TOPLANTIDA, YENİ GENEL KURUL SALONUNDA ELEKTRONİK SİSTEMLE YAPILACAK ÇALIŞMALARA İLİŞKİN TESPİT VE MUTABAKATLAR

1.- İlk haftalarda, açılış yoklaması için 10 dakika, istem üzerine yapılacak yoklamalar için 5 dakika süre verilecek.

2.- Yoklamada toplantı yeter sayısı bulunamaması halinde verilecek ara için mevcut uygulamaya devam edilecek (Gruplara da sorarak 1 saat içinde olmak kaydıyla başkanların takdirinde olacak).

3.- Oylamalarda 5 dakika süre verilecek.

4.- Yoklama süresince ve toplantı yeter sayısı bulunamadığı hallerde yoklama pusulası verilmeyecek ve verilen pusulalar kabul edilmeyecek.

5.- Toplantı yeter sayısı sağlanıp görüşmelere başlandıktan sonra gelen yoklama pusulaları kabul edilecek.

6.- Oylama işlemi bittikten sonra oy kullanmak isteyen üyelerin oyları kabul edilmeyecek.

7.- İstem üzerine kısa aralıkla yoklama yapılıp yapılmama hususu (hakkın suiistimaline mahal vermemek kaydıyla) Başkanların takdirinde olacak.

8.- İşaretle oylama, ihtilaflı (Başkan ve Katip üyeler arasında) ve itirazlı haller ile karar yeter sayısının arandığı durumlarda elektronik sistemle, diğer hallerde ise üyelerin el kaldırması suretiyle yapılacak.

9.- Yoklama ve açık oylamalarda süresi içinde sisteme giremediğini yine süresi içinde ifade eden üyelerin talepleri, mükerrerliği kontrol edilmek kaydıyla dikkate alınacak; kontrolü mümkün olmayan işaret ve gizli oylamalarda dikkate alınmayacak.

10.- Karar yeter sayısının bulunamaması halinde en fazla 3 defa ve Başkanların takdirinde makul sürelerle ara verilecek.

11.- Karar yeter sayısı istendiğinde toplantı yeter sayısı ne olursa olsun sadece karar yeter sayısına bakılacak.

14 KASIM 2011 TARİHİNDE GRUP BAŞKANVEKİLLERİ İLE YAPILAN TOPLANTIDA MUTABIK KALINAN HUSUSLARA İLİŞKİN NOTLAR

- Danışma Kurulu toplantı saati belli olduğunda, resmi yazıdan önce bu saat hemen Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğü tarafından telefonla gruplara bildirilecek ve hangi saatte kiminle görüşüldüğünün kaydı tutulacaktır.

- Danışma Kurulu için Meclis Başkanının imzasıyla gruplara yazı gönderildikten sonra başka bir gruptan Danışma Kurulu için istem gelirse, yeni bir yazıya gerek kalmadan bu istemin fotokopisi Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğü tarafından imza karşılığı diğer gruplara dağıtılacaktır.

- Danışma Kurulu için çağrı mümkün olduğunca erken yapılacaktır. Genel Kurulun başlamasına yarım saat veya daha az bir süre kala gruplar tarafından Danışma Kurulu çağrısı yapılmayacaktır.

- Siyasi parti grup önerilerinde ilk söz hakkı lehte öneri sahibi grubun başkanvekilinin işaret ettiği milletvekiline aittir. Kalan lehte ve aleyhte söz talepleri uzlaşma olmaması halinde kura çekilerek belirlenecektir.

- Danışma Kurulu ve grup önerileri üzerinde söz sırası lehte, aleyhte, lehte ve aleyhte şeklinde verilecektir.

- Danışma Kurulu veya grup önerisiyle gündemdeki tasarı veya tekliflerinin sıralaması belirlenirken yarım kalan işlerin önüne iş alınabilecektir.

- Gündem dışı konuşmanın ardından konunun niteliğine göre, örneğin bir ilin sorunları hakkında konuşulmuşsa o ilin diğer milletvekillerine veya genel bir sorun hakkında konuşulmuşsa grup başkanvekillerine veya her gruptan birer milletvekiline İçtüzüğün 60 ıncı maddesine göre yerinden kısa söz verilebilir.

- Başkanvekillerinin gündem dışı konuşmaları verirken haftalık dağılımda AK Parti 3, CHP 3, MHP 2 ve BDP 1 söz hakkı şeklinde dağılım yapması uygun olacaktır.

- Genel Kurula ürün veya eşya getirilmeyecektir.

- Yoklama ve oylamalar için verilen süre bittikten sonra kesinlikle pusula kabul edilmeyecektir. Elektronik cihaza girenlerin yeterli sayıya ulaşamadığı yoklama ve oylamalarda pusula gönderen milletvekillerinin isimleri okunarak Genel Kurulda olup olmadıkları tespit edilecektir. Ancak Başkanvekili oylama veya yoklama bitmeden pusula gönderen milletvekillerinin Genel Kuruldan ayrılmamaları konusunda gerekli uyarıyı yapacaktır.

- Bütçenin ilk ve son günkü konuşmaları ile Genel Başkanların konuşmaları hariç hatiplere ek süre verilmeyecektir.

- Konuşmacılar görüşülen konudan ayrılmaları halinde Başkanvekili tarafından konuya gelmeye davet edilecektir. Bu konuda mümkün olduğunca disiplin hükümlerine başvurmadan çözüm aranacaktır.

- Lehte söz alıp aleyhte veya aleyhte söz alıp lehte konuşma yapan hatipler Başkanvekili tarafından uyarılacaktır.

- Tasarı veya teklife yeni bir geçici madde ilavesini öngören değişiklik önergeleri için, yeni madde ihdasında olduğu gibi komisyonun salt çoğunluğu aranacaktır.

- Kapalı oturum önergesinin gerekçesini açıklamak için hükümet, siyasi parti grupları veya istem sahibi bir milletvekiline 5 dakika süre verilecektir.

- **Ayrıca**
    - Kulislere ziyaretçi alınmayacaktır. Ancak grup personeli ile danışmanlar kulislere kısa süreli olarak girebilecektir.
    - Kapalı otoparkta her milletvekilinin sadece bir aracını park etmesi için gruplara yazı yazılacaktır.
    - Milletvekilleri ile birlikte gelen misafirler girişte kimlik karşılığı giriş kartı alacaklardır.
    - TBMM güvenlik personeli ve korumalar milletvekillerine daha saygılı davranmaları konusunda uyarılacaktır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI

95.yıl

TBMM BAŞKANVEKİLLERİNİN UYGULAMALARINDA BİRLİK SAĞLANMASINA YÖNELİK

KARAR

7 Nisan 2016 Perşembe günü, TBMM Başkanlık Divanı Toplantı Salonu'nda, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı ve Meclis başkanvekillerinin katılımı ile gerçekleştirilen toplantıda aşağıda 11 madde halinde belirtilen hususlarda mutabakat sağlanmıştır.

İsmail KAHRAMAN
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanı

Ayşe Nur BAHÇEKAPILI
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanvekili

Ahmet AYDIN
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanvekili

Mehmet Akif HAMZAÇEBİ
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanvekili

Pervin BULDAN
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanvekili

1- *Gündem dışı konuşmalardan sonra kısa söz taleplerinin sayısal sınırlandırılması.*

Gündeme geçmeden önce Grup başkanvekillerine 2+1'er dakika ve gündeme geçildikten sonra 1'er dakika söz verilebilecektir.

Gündem dışı konuşmaların ardından İçtüzüğün 60'ıncı maddesine göre yerinden birer dakika ile sınırlı olacak şekilde 15 milletvekiline söz verilebilecektir.

2- *İşaretle oylamalarda pusula kabul edilmemesi.*

Yoklama ve açık oylamalarda süresi içinde sisteme giremeyen, yine süresi içinde bunu ifade eden üyelerin talepleri, mükerrerliği kontrol edilmek kaydıyla dikkate alınacaktır. Kontrolü mümkün olmadığı için, işaretle oylamalarda pusulalar dikkate alınmayacaktır. Ayrıksı olarak, elektronik cihazla oy kullanması fiziksel engeli sebebiyle mümkün olmayan milletvekillerinin pusulaları kabul edilip işleme alınacaktır.

3- *İşaretle oylamada usul ile elektronik cihazla oylamada talep olmaması hâlinde karar yeter sayısının aranmaması.*

İşaretle oylamalar önce el kaldırmak suretiyle yapılacaktır. Divan üyeleri arasında anlaşmazlık olması durumunda oylama, elektronik cihazla tekrarlanacak; elektronik cihazla oylamada ayrıca istenilmemişse karar yeter sayısı aranmayacaktır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI

95.yıl

4- *Bakanların oy kullanmasına ilişkin genel vekâletin geçerliliği ile bir bakanın birden fazla bakana vekâleten oy kullanamaması.*

Gizli oylama dâhil, bakanların vekâletle oy kullanmasında, genel vekâletlerin bulunması durumunda ayrıca belli bir oylama için özel bir vekâlet aranmayacak; sadece bir bakanın birden fazla bakana vekâleten oy kullanmaması hususu gözetilecektir.

5-Birleşimi yöneten Başkanın yoklamada sayılması

Birleşimi yöneten Başkan yoklamalarda var sayılacaktır.

6- *Kabul edilmeyen kapalı oturum önergesinin tutanak özetinin okunmaması ve kapalı oturumdan çıkma usulü.*

Kapalı oturum önergesi kabul edilmezse, tutanak özetlerinin okutulması için yeni bir kapalı oturum yapılmaz ve bu özetler okutulmaz.

Başkanın açık oturuma geçilmesi teklifinin Genel Kurulca reddedilmesi durumunda; İçtüzüğün 70'inci maddesinde kapalı oturuma geçme önergesi vermeye yetkili olan kişiler, açık oturuma geçme önergesi verebilirler (Başbakan, bir bakan, bir siyasî parti grubu veya yirmi milletvekili).

7- *Kanun tekliflerinin havalesine itiraz edilememesi.*

İçtüzüğün 73'üncü maddesi sadece kanun tasarıları için getirilmiş olduğundan, kanun tekliflerinin havalesine yapılan itirazlar işleme alınmayacaktır.

8- *Başkanlıkça karşılanmayacak usul tartışması talepleri.*

İçtüzükte açıkça düzenlenmiş veya teamülü yerleşmiş hususlar ile gündem dışına çıkılmasını konu edinen veya başkanın tutumuna ilişkin olmayan usul tartışması talepleri, Başkanlıkça karşılanmayacaktır.

9-Lehte ve aleyhte konuşma süresi.

Lehte ve aleyhte sırasıyla ikişer milletvekiline üçer dakika söz verilecektir.

10- *Değişiklik önergesi verme hakkının düzenlenmesi.*

Kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesi sırasında verilen değişiklik önergeleri; ilgili maddenin konusuyla örtüşmesi, madde sıralamasına uygun düşmesi hususlarında kanun sistematiği bakımından incelenecek, ancak uygun bulunması hâlinde işleme alınacaktır.

11- TBMM Başkanının Başkanlığında, TBMM Başkanvekilleri ile siyasi partileri temsilen grup başkanvekillerinin katılımıyla yeni bir toplantı yapılarak,

- -gündem öncesinde grup başkanvekillerinin söz alması,
- -kabul edilmeyen kapalı oturum önergesinin tutanak özetinin okunmaması,
- -Genel Kurula ürün veya eşya getirilmemesi,
- -gündem dışı konuşmaların parti gruplarına göre dağılımı,
- -Genel Kurulda sataşmadan dolayı söz istemleri,
- -Genel Kurulda konuşma üslubu ile ilgili sorunlar,

Konularının görüşülmesi ve bir uygulama birliği sağlanması amacıyla TBMM Başkanınca uygun görülen bir tarihte çağrı yapılacaktır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI

95.yıl

MUTABAKAT METNİ

31 Mart 2016 Perşembe günü, TBMM Başkanlık Divanı Toplantı Salonu'nda, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı ve siyasi parti gruplarını temsilen birer grup başkanvekilinin katılımı ile gerçekleştirilen toplantıda aşağıdaki hususlarda mutabakat sağlanmıştır.

İsmail KAHRAMAN
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanı

Mehmet Naci BOSTANCI
Adalet ve Kalkınma Partisi
Grup Başkanvekili

Levent GÖK
Cumhuriyet Halk Partisi
Grup Başkanvekili

İdris BALUKEN
Halkların Demokratik Partisi
Grup Başkanvekili

Erkan AKÇAY
Milliyetçi Hareket Partisi
Grup Başkanvekili

1- Danışma Kurulu toplantı saati belli olduğunda, resmî yazıdan önce bu saat hemen Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı tarafından telefonla gruplara bildirilecek ve hangi saatte kiminle görüşüldüğünün kaydı tutulacaktır.

2- Danışma Kurulu için Meclis Başkanının imzasıyla gruplara yazı gönderildikten sonra başka bir gruptan Danışma Kurulu için istem gelirse, yeni bir yazıya gerek kalmadan bu istemin fotokopisi Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı tarafından imza karşılığı diğer gruplara dağıtılacaktır.

3- Danışma Kurulu için çağrı mümkün olduğunca erken yapılacaktır. Genel Kurulun başlamasına iki saatten az bir süre kala gruplar tarafından Danışma Kurulu çağrısı yapılmayacaktır.

4- Siyasi parti grup önerilerinde ilk söz hakkı, lehte öneri sahibi grubun grup başkanvekiline veya onun işaret ettiği milletvekiline aittir. Kalan lehte ve aleyhte söz talepleri uzlaşma olmaması hâlinde kura çekilerek belirlenecektir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI 95.yıl

5- Danışma Kurulu ve grup önerileri üzerinde söz sırası lehte, aleyhte, lehte ve aleyhte şeklinde verilecektir.

6- Danışma Kurulu veya grup önerisiyle gündemdeki tasarı veya tekliflerin sıralaması belirlenirken yarım kalan işlerin önüne iş alınabilecektir.

7- Grup başkanvekillerinin söz talepleri hariç olmak üzere, gündem dışı konuşmaların ardından İçtüzüğün 60'ıncı maddesine göre yerinden bir dakika ile sınırlı olacak şekilde kaç milletvekiline söz verileceği TBMM Başkanı'nın TBMM Başkanvekilleri ile gerçekleştireceği görüşmede belirlenecektir.

8- TBMM Başkanvekilleri gündem dışı konuşmaları verirken haftalık dağılımda AK Parti'ye 3, CHP'ye 3, HDP'ye 2 ve MHP'ye 1 söz hakkı tanınacak şekilde dağılım yapmaları uygun olacaktır.

9- Genel Kurula ürün veya eşya getirilmeyecektir.

10- Yoklama ve oylamalar için verilen süre bittikten sonra kesinlikle pusula kabul edilmeyecektir. Elektronik cihaza girenlerin yeterli sayıya ulaşamadığı yoklama ve oylamalarda pusula gönderen milletvekillerinin isimleri okunarak Genel Kurulda olup olmadıkları tespit edilecektir. Ancak Başkanvekili, oylama veya yoklama bitmeden pusula gönderen milletvekillerinin Genel Kuruldan ayrılmamaları konusunda gerekli uyarıyı yapacaktır.

11- Bütçenin ilk ve son günkü konuşmaları ile Genel Başkanların konuşmaları hariç hatiplere ek süre verilmeyecektir.

12- Konuşmacılar, görüşülen konudan ayrılmaları hâlinde, Başkanvekili tarafından konuya gelmeye davet edilecektir. Bu konuda mümkün olduğunca disiplin hükümlerine başvurmadan çözüm aranacaktır.

13- Lehte söz alıp aleyhte veya aleyhte söz alıp lehte konuşma yapan hatipler Başkanvekili tarafından uyarılacaktır.

14- Tasarı veya teklife yeni bir geçici madde eklenmesini öngören değişiklik önergeleri için, yeni madde ihdasında olduğu gibi komisyonun salt çoğunluğu aranacaktır.

15- Kapalı oturum önergesinin gerekçesini açıklamak için hükümet, siyasi parti grupları veya istem sahibi bir milletvekiline 5 dakika süre verilecektir.

16- Kulislere ziyaretçi alınmayacaktır. Ancak grup personeli ile danışmanlar kulislere kısa süreli olarak girebilecektir.

17- Milletvekilleri ile birlikte gelen misafirler, girişte kimlik karşılığı giriş kartı alacaklardır.

18- TBMM güvenlik personeli ve korumalar milletvekillerine daha saygılı davranmaları konusunda uyarılacaktır.

ORTAK BİLDİRİLER

2020 YILI TBMM ORTAK BİLDİRİ VE ORTAK AÇIKLAMALARI		
Sıra No	**Tarih**	**Konu ve Açıklamalar**
1	29.01.2020	*Amerika Birleşik Devletleri'nin sözde İsrail-Filistin barış planına ilişkin olarak beş siyasi parti grubunun ortak bildirisi *Ortak bildiri metni, birleşimi yöneten başkanvekilince okundu. *Bildiri gündemin "Başkanlığın Genel Kurula Sunuşları" kısmında okundu, siyasi parti grup başkanvekillerine bildiriyle ilgili görüşlerini paylaşmak üzere sırasıyla yerinden söz verildi.
2	28.02.2020	*27 Şubat 2020 gecesi Suriye İdlib gerginliği azaltma bölgesinde Türk Silahlı Kuvvetlerine ait bir konvoya yapılan hain saldırıya ve 33 askerimizin şehit olmasına ilişkin olarak dört siyasi parti grubunun ortak bildirisi * HDP Grubu ortak bildiriye katılmadı. *TBMM'nin birleşiminin olmadığı bir günde (tatil, araverme veya toplanmama kararının olmadığı bir süreçte) duyuruldu. Genel Kurulda okunmadı.
3	16.07.2020	*Ermenistan'ın Azerbaycan'a saldırısına ilişkin olarak dört siyasi parti grubunun ortak bildirisi * HDP Grubu ortak bildiriye katılmadı. *Ortak açıklama, görüşülen kanun teklifinin tümünün oylanmasından sonra, Genel Kurulda birleşimi yöneten Başkanvekili tarafından okunmuştur. HDP Grubunun imzası olmadığı için birleşimi yöneten Başkanvekili tarafından HDP Grup Başkanvekiline yerinden söz verilmiştir. Bildiriye imza veren parti gruplarının başkanvekilleri söz isteminde bulunmamışlardır. İzleyen oturumda, gündemdeki bir diğer kanun teklifinin görüşmelerine devam edilmiştir.

4	28.09.2020	*Ermenistan'ın Azerbaycan'a saldırısına ilişkin olarak dört siyasi parti grubunun ortak bildirisi * HDP Grubu ortak bildiriye katılmadı. *Ortak bildiri metni, tatil döneminde duyuruldu. Genel Kurulda okunmadı.
5	27.10.2020	*Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un İslam karşıtı açıklamalarının telin ve teşhir edildiğine ilişkin Başkanlık tezkeresi *TBMM Başkanı Mustafa ŞENTOP imzalı Başkanlık tezkeresi gündemin "Başkanlığın Genel Kurula Sunuşları" kısmında okundu, işaretle oylandı ve kabul edilerek Meclis Kararı oldu. *Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un İslam Karşıtı Açıklamalarına Dair Karar – Karar No. 1268 *Karar, Resmî Gazetede yayımlandı. (RG, Sayı: 31288, Tarih: 28.10.2020).
6	27.11.2020	*Fransa Senatosu'nun Yukarı Karabağ ihtilafına ilişkin olarak dört siyasi parti grubunun ortak bildirisi. *Ortak bildiri, TBMM Başkanı ve dört siyasi parti grubu tarafından imzalandı. HDP Grubu ortak bildiriye katılmadı. *Ortak bildiri metni, TBMM'nin birleşiminin olmadığı bir günde (tatil, araverme veya toplanmama kararının olmadığı bir süreçte) duyuruldu. Genel Kurulda okunmadı.
7	15.12.2020	*ABD Yönetimi'nin 14 Aralık 2020 tarihinde Türkiye'ye karşı açıkladığı yaptırımlar hakkında ortak açıklama. *Ortak açıklama, dört siyasi parti grubu tarafından imzalandı. HDP Grubu ortak açıklamaya katılmadı. *Ortak açıklama, Genel Kurulda birleşimi yöneten Başkanvekili tarafından okunmuştur.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN ORTAK BİLDİRİSİ

Konu: Amerika Birleşik Devletleri'nin Sözde İsrail-Filistin Barış Planı

ABD Yönetimi'nin ihtilafın iki tarafından biri olan Filistin'i bütünüyle dışlayan, tek yanlı, hakkaniyetten uzak bir yaklaşımla hazırladığı görülen söz konusu plan, Birleşmiş Milletler kararlarına ve iki devletli çözüm perspektifine tamamen aykırıdır.

Bu plan, taraflar arasında bir müzakere zemini sağlamaktan ziyade, İsrail'in insanlığın kalbi olan Mescidi Aksa dahil Filistin topraklarında on yıllardır derinleştirerek sürdürdüğü işgale uluslararası meşruiyet kazandırmayı ve bunu Filistin tarafına dayatmayı amaçlamaktadır. Yapılmak istenen işgal sürecini ilhaka çevirmektir. Tüm Ortadoğu'nun barış, güvenlik ve istikrarını doğrudan ilgilendiren böylesine önemli bir konunun iç politika malzemesi yapılarak, Filistin halkının kendi geleceğini tayin hakkı başta olmak üzere, temel hak ve özgürlüklerinin hiçe sayılması ve uluslararası hukukun ve adaletin yok sayılması üzüntü ve ibret vericidir.

Kudüs'ün statüsü, Filistinli mültecilerin geri dönüş hakkı ve yasadışı yerleşimler gibi, en temel problem alanlarında bugüne kadar izlediği politikalarla Filistin tarafının güvenini kaybetmiş bulunan ABD Yönetimi'nin sözde barış planı ölü doğmuştur. İki devletli çözüm vizyonunu yok sayan ve ilgili Birleşmiş Milletler kararları başta olmak üzere uluslararası hukukun temel kurallarının ihlali anlamına gelen öneriler içeren bu girişimin, uluslararası toplum nezdinde kabul görme ihtimali de bulunmamaktadır.

Bu vesileyle, İsrail-Filistin meselesinin çözümünün, ancak 1967 sınırları temelinde başkenti Doğu Kudüs olan bağımsız, egemen ve coğrafi devamlılık içinde bir Filistin Devleti'nin vücut bulmasıyla mümkün olacağını bir kez daha vurguluyoruz. Türkiye, Filistin halkının temel hak ve özgürlüklerini gözetmeyen, Filistin Devleti'nin ve halkının kabul etmediği hiçbir girişimi desteklemeyecek, uluslararası toplumun vicdan ve sorumluluk sahibi üyeleriyle birlik ve dayanışma içinde, zulüm, dayatma ve işgale karşı Filistin halkının meşru haklarını tüm platformlarda savunmaya devam edecektir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunan tüm siyasi partiler olarak yukarda sıraladığımız görüşler temelinde, İsrail-Filistin ihtilafına yönelik olarak ABD yönetiminin yayımladığı sözde barış özünde istikrarsızlık ve çatışma mahiyetindeki planını yok sayıyor ve esefle kınıyoruz.

Özlem ZENGİN Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu Başkanvekili	Engin ALTAY Cumhuriyet Halk Partisi Grubu Başkanvekili	Hakkı Saruhan OLUÇ Halkların Demokratik Partisi Grubu Başkanvekili	Erkan AKÇAY Milliyetçi Hareket Partisi Grubu Başkanvekili	Lütfü TÜRKKAN İYİ Parti Grubu Başkanvekili

27 Şubat 2020 gecesi Suriye İdlib gerginliği azaltma bölgesinde Türk Silahlı Kuvvetlerine ait konvoya yapılan hain saldırıda 33 kahraman evladımız şehit edilmiş, 32 evladımız yaralanmıştır. Acımız büyüktür. Milletimiz'in başı sağ olsun.

Bu alçak ve menfur saldırıyı Millet iradesinin tecelligahı olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki aşağıda imzası bulunan parti grupları olarak, şiddetle ve nefretle kınıyoruz. Askerlerimize yapılan saldırılara mukabele hakkımız mahfuz kalmak kaydıyla, bölgede yaşanan insani dramlara mani olmak için uluslararası hukukun desteklediği biçimde çözümün siyasi yöntemlerle olması gerektiğini ifade ediyoruz.

Kahraman Türk Ordusu'nun Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kendisine verilen görevleri her zaman olduğu gibi, bundan sonra da üstün başarıyla gerçekleştireceğine olan inancımız tamdır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak, bize emanet edilen demokratik temsil sorumluluğunu, parti politikalarına ilişkin farklılıklar saklı kalmak kaydıyla, yüksek idealler istikametindeki ortak bir anlayışla yerine getireceğimizi Aziz Milletimiz'e ve dünya kamuoyuna bir kez daha bildiririz. 28.02.2020

Mehmet MUŞ	Özgür ÖZEL	Erkan AKÇAY	Lütfü TÜRKKAN
AK Parti Grup Bşk V.	CHP Grup Bşk V.	MHP Grup Bşk V.	İYİ Parti Grup Bşk V.

ERMENİSTAN'IN AZERBAYCAN'A SALDIRISINA İLİŞKİN OLARAK TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ PARTİ GRUPLARI TARAFINDAN ORTAK AÇIKLAMA

16/07/2020

Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak Ermenistan silahlı kuvvetlerinin 12 Temmuz'dan başlayarak Azerbaycan'ın Tovuz bölgesine gerçekleştirdiği saldırıyı şiddetle kınıyoruz.

Ermenistan hatalı bir yoldadır. Azerbaycan toprağı Yukarı Karabağ ve çevresindeki bölgeleri yıllardan beri işgal altında tutan Ermenistan'ın bilinen saldırgan tutumuna yeni bir örnek teşkil eden bu saldırılar, Güney Kafkasya'da kalıcı barış ve istikrarın önündeki en büyük engeldir.

Ermenistan'ın, hak ve hukuku hiçe sayan bu davranışı karşısında uluslararası toplumu gereken tepkiyi göstermeye davet ediyoruz.

Yukarı Karabağ ihtilafının, Azerbaycan'ın uluslararası tanınmış sınırları ve toprak bütünlüğü çerçevesinde barışçı yollarla çözülmesine olan desteğimizi tekrarlıyoruz.

Ermenistan BM Güvenlik Konseyi ve AGİT kararlarına uymalı ve işgal ettiği Azerbaycan topraklarından çekilmelidir.

İki devlet, tek millet anlayışıyla her daim huzur ve istikrarın savunucusu olan Türkiye, bundan sonra da tüm imkânlarıyla, toprak bütünlüğünü yeniden tesis etme çabalarında Azerbaycan'ın yanında yer almaya devam edecektir.

Bu vesile ile Azerbaycanlı şehitlerimiz için dost ve kardeş Azerbaycan halkına ve Hükümetine taziyelerimizi iletiyor, yaralıların bir an önce iyileşmesini diliyoruz.

Mehmet MUŞ
AK Parti Grup Başkanvekili

Engin ALTAY
CHP Grup Başkanvekili

M. Levent BÜLBÜL
MHP Grup Başkanvekili

Lütfü TÜRKKAN
İYİ Parti Grup Başkanvekili

okundu
B.114/16.7.2020

SİYASİ PARTİ GRUPLARININ ERMENİSTAN'IN AZERBAYCAN'A SALDIRILARINI KINAYAN ORTAK BİLDİRİ METNİ

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunan siyasi partiler olarak, Ermenistan silahlı kuvvetlerinin 28 Eylül 2020 tarihinde Yukarı Karabağ'da ateşkesi ve uluslararası hukuku ihlal ederek ağır silahlarla Azerbaycan sivil yerleşim yerlerini ve askerlerini hedef alan saldırılarını en güçlü şekilde kınıyoruz.

Bu son saldırı Tovruz'daki saldırılardan sonra, Ermenistan'ın bölgede barışın ve istikrarın kalıcı tesisi önündeki en büyük engel olduğunu bir kez daha göstermiştir.

Bizler, uluslararası hukuktan kaynaklanan meşru müdafaa hakkı çerçevesinde halkını korumak ve toprak bütünlüğünü tesis etmek amacıyla Azerbaycan'ın gerçekleştirdiği savunmasını destekliyoruz.

30 yıla yakın süredir Yukarı Karabağ, Ermenistan'ın işgali altındadır. Bu haksız işgalin sona erdirilmesi için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ve AGİT kararlarına uygun şekilde barışçıl çözüme desteğimizi tekrarlıyoruz. Uluslararası camiayı, bugüne kadar Ermenistan'ın işgali ve sorumsuz saldırıları sebebiyle zarar gören Azerbaycan'ın yanında olmaya davet ediyoruz.

Bu vesileyle; Gazi Meclisimizdeki siyasi partiler olarak, şehit düşen Azerbaycanlı kardeşlerimize Allah'tan rahmet, gazilere acil şifa ve can Azerbaycan'a başsağlığı dilerken, milletimizin dayanışma iradesini bir kez daha güçlü bir şekilde vurguluyoruz.

Bülent TURAN Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu Başkanvekili	Engin ÖZKOÇ Cumhuriyet Halk Partisi Grubu Başkanvekili	M. Levent BÜLBÜL Milliyetçi Hareket Partisi Grubu Başkanvekili	D.Musavat DERVİŞOĞLU İYİ Parti Grubu Başkanvekili

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ GENEL KURULUNA

Siyasi amaçlarına ulaşmak, iktidarlarını tahkim etmek ve dahil oldukları çatışmalara taraftar toplamak başta olmak üzere çeşitli bahanelerle inançlar ve toplumlar arasında yıkıcı ihtilaflara yol açabilecek söylemlere başvuran, düşmanlık doğuran eylemlere tevessül eden herkes, sadece temsil iddiasında oldukları kitleleri değil, bütün insanlığı derinden etkileyecek bir cürüm işlemektedirler.

Ne yazık ki son dönemde bu türden hastalıklı bir söylem Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un beyanlarında ve icraatlarında tezahür etmektedir. Mezkur zat, ifade hürriyetini desteklemek kisvesine bürüdüğü pervasız eylemleriyle, küresel sonuçları her inançtan insanı derinden ve olumsuz etkileyebilecek bir çatışmayı, yarılmayı tetiklemektedir.

Son günlerde Fransa'da yaşanan ve hepimizi, tüm insanlığı derinden üzen aşağılık terör eylemlerinin ve yine gerek Avrupa gerek dünya ölçeğinde tüm din, dil ve ırk mensuplarının yakın işbirliğini zorunlu kılan terörle mücadelenin söz konusu söylem ve icraatları haklı kılmayacağı açıktır. Dünya üzerinde milyarlarca mensubu bulunan bir dinin ve o dine inananların nefret söylemlerine ve ayrımcılığa maruz bırakılmasının doğuracağı sonuçlar, maalesef aşağılık terör eylemlerini planlayan ve icra eden kirli zihinlerin ulaşmak istediği sonuçlardan farklı olmayacaktır.

Üzerinde ciddiyetle durulması gereken husus; demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve çoğulculuk retoriğinin ırkçılık ve İslam karşıtlığına dönüşmesine yol açan zehirli iklimin tekil örnekler olmaktan çıkıp devlet başkanları ve bir kısım siyasetçiler aracılığıyla meşruiyet ve yaygınlık kazanmasıdır.

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

KABUL
8.10 / 22.10.2020

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde temsil edilen siyasi partilerin temsilcileri, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un İslam'a, onun aziz peygamberi Hz. Muhammed'e ve Müslümanlara yönelik kışkırtıcı, saygısız ve tehlikeli söylemini şiddetle tel'in ve teşhir ediyor; Dünyanın sağduyu sahibi kanaat önderlerini, siyasetçilerini, düşünürlerini, sanatkarlarını ve toplumsal kesimlerini bu çirkin tavırlar karşısında sağduyudan ve barıştan yana tavır almaya davet ediyoruz.

Bu bildirinin oylanarak kabul edilmesi ve alınan kararın Resmî Gazete'de yayımlanması hususunu Genel Kurulun tasviplerine arz ederim.

Mustafa ŞENTOP
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanı

SİYASİ PARTİ GRUPLARININ FRANSA SENATOSUNUN YUKARI KARABAĞ İHTİLAFINA İLİŞKİN ALDIĞI KARARI KINAYAN ORTAK BİLDİRİSİ

27 Kasım 2020

Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasi partiler olarak Fransa Senatosunun uluslararası hukuka, ahlaka ve hakkaniyete aykırı bir şekilde, Yukarı Karabağ ihtilafına ilişkin 25 Kasım 2020 tarihinde kabul ettiği kararı en güçlü şekilde kınıyoruz.

Fransa Senatosu görmezden gelse de, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1993 yılında aldığı 822, 853, 874 ve 884 sayılı kararları uyarınca Dağlık Karabağ Azerbaycan toprağıdır ve Fransa Senatosunun almış olduğu karar uluslararası hukuk açısından yok hükmündedir. Karabağ'ın Azerbaycan toprağı olduğu Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron tarafından birkaç gün önce ikrar ve beyan edilmiş, Karabağ Ermenistan tarafından bile tanınmamış iken Fransa Senatosunun ne kadar gerçeklerden uzak bir karar aldığı çok açık bir şekilde görülmektedir.

30 sene boyunca Ermenistan'ın işgali altında kalan Azerbaycan toprakları, Azerbaycan ordusunun son aylardaki kahramanca mücadelesi sayesinde işgalden azat edilmiş ve yeniden Azerbaycan egemenliğine katılmıştır. Türkiye olarak bu haklı mücadelenin ve destansı zaferin her anında, kardeş Azerbaycan'ın yanında olmaktan gurur duymaktayız. Azerbaycan ordusunun Birleşmiş Milletler Şartı'nın 51'inci maddesi uyarınca meşru müdafaa kapsamında yürüttüğü harekât sonucunda asli sahiplerine dönen Azerbaycan topraklarının ebediyen Azerbaycan'ın hâkimiyetinde kalacağından en küçük bir şüphemiz bulunmamaktadır.

Minsk Grubu'nun eş-başkanlarından biri olmasına rağmen yaklaşık 30 yıl boyunca Ermenistan'ın gayri-meşru işgalini görmezden gelen, tarafsız davranması gereken tüm durumlarda işgalci Ermenistan'ın yanında saf tutan ve Azerbaycan'ın hakkını ve hukukunu kayıt altına alan tüm Birleşmiş Milletler kararlarını yok sayan, son zamanlarda Türkiye'ye karşı husumette sınır tanımayan Fransa'nın bu adımı, bizler için şaşırtıcı olmamıştır. Söz konusu karar, Fransa Hükûmetine çağrıda bulunan Senato'nun son derece vahim bir akıl tutulması yaşadığını göstermekte, bizleri sağduyulu Fransız halkının daha makul, aklı başında ve hepsinden önemlisi uluslararası hukuka saygı gösteren temsilcileri hak ettiği düşüncesine sevk etmektedir. Söz konusu kararın, Fransa Senatosunda büyük bir çoğunluğun oyları ile kabul edilmiş olması ise Fransa'nın geleceği hakkındaki endişelerimizin artmasına sebep olmaktadır.

Fransa Hükûmetinin, uluslararası hukuk, hakkaniyet ve bölgedeki gerçeklerle tamamıyla ters düşen; akıl dışı asılsız iddialar, hayâl ürünü iftiralar ve ciddiye alınamayacak öneriler ihtiva eden bu kararı dikkate almayacağını ve akl-ı selimle hareket edeceğini ümit ediyoruz. Bu tür tarafgir ve provokatif girişimlerin bölgemize ve dünyaya barış, huzur ve istikrar getirmekten uzak olduğunu hatırlatırken, ülkemiz ve kardeş ülke Azerbaycan aleyhine böylesi hasmâne adımları atanların Meclisimiz ve aziz Milletimiz tarafından not edildiğini ilan ediyoruz.

Mustafa ŞENTOP
Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

Özlem ZENGİN
AK PARTİ Grup Başkanvekili

Engin ALTAY
CHP Grup Başkanvekili

Muhammed Levent BÜLBÜL
MHP Grup Başkanvekili

D. Müsavat DERVİŞOĞLU
İYİ Parti Grup Başkanvekili

ABD'NİN ÜLKEMİZE KARŞI AÇIKLADIĞI YAPTIRIMLAR HAKKINDA ORTAK AÇIKLAMA

ABD Yönetimi'nin 14 Aralık 2020 tarihinde Türkiye'ye karşı açıkladığı yaptırım kararını reddediyoruz.

Türkiye milli güvenliğinin gerektirdiği hiçbir adımı atmaktan çekinmez. Bu konuda tehdit ve yaptırımlar karşısında geri adım atacak bir ülke değildir.

Egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu anlayışıyla milli menfaatlerimiz doğrultusunda adım atarken sadece aziz milletimize hesap veririz.

ABD'nin attığı bu yanlış adım müttefiklik ruhuyla bağdaşmaz. Karşılıklı saygı temelinde ileri götürülmesi gereken ilişkilerimize de bir fayda sağlamayacağı açıktır.

Türkiye, dış politikasında barış ve istikrara katkıda bulunmak için üzerine düşeni yapan bir ülkedir. NATO'nun saygın ve vazgeçilmez müttefikleri arasında yer almaktadır.

Çıkar gruplarının dar görüşlü ve hasmane ajandalarının Türkiye - ABD ilişkilerini rehin almasına müsaade edilmemelidir. Türkiye'yi dışlayan bir bakış açısının dünya barışına katkı sunması mümkün değildir. Bu tavır, NATO'nun müttefiklik ruhuna aykırıdır.

Bu nedenlerle, ABD'yi bu vahim yanlıştan bir an evvel geri dönmeye davet ediyoruz.

Özlem Zengin
ÖZLEM ZENGİN
AK PARTİ GRUP BAŞKANVEKİLİ

Engin Özkoç
ENGİN ÖZKOÇ
CHP GRUP BAŞ.VEK.

E. Akçay
Enkan AKÇAY
MHP Grup Başkanvekili

Müsavat Dervişoğlu
Müsavat DERVİŞOĞLU
İYİ PARTİ Grup Bşk Vek.

Okundu
B.32/15.12.2020

Anayasa, kanunlar ve içtüzük metinlerinin yanı sıra parlamento teamülleri ve başkanlık tutumları/içtihatları, parlamento hukukunun temel kaynakları arasında yer almaktadır. Anayasa, kanun ve içtüzük hükümlerinin tutarlı bir yorumuna ulaşmak, parlamento teamüllerini kökleştirmek, Genel Kurul'da Başkanlık tutumlarına istikrar kazandırmak, ancak parlamento uygulamalarının titiz bir biçimde takip edilmesi ile olanaklıdır.

Usul Tartışmaları, Tutumlar ve İçtihatlar Sicili; parlamento usullerine ilişkin tartışmaları, yorumları, içtihatları ve uygulamaları, ilgili tutanaklar eşliğinde yıllara sâri şekilde izlemeyi amaçlamaktadır. Bu sicilin uzun vadede, Kanunlar ve Kararlar Başkanlığının temel bilgi havuzunu oluşturması ve parlamento hukukunun başlıca kaynakları arasında yer alması öngörülmektedir.

USUL TARTIŞMALARI, TUTUMLAR VE İÇTİHATLAR SİCİLİ

GENEL KURULDAKİ BAŞKANLIK TUTUMLARI LİSTESİ					
Mevzuat	**Tarih**	**Dönem/Yıl (Birleşim)**	**Konu**	**Başkan/Başkanvekili**	**Sayfa**
İçt. 59/2	3 Mart 2020	27/3 (63. B)	Gündem Dışı Konuşmaya İlişkin Olarak Yürütmenin Konuşma Süresi ile Kaç Sayıda Bakana Söz Verileceği Hakkında	Mustafa ŞENTOP	27-28
İçt. 59, 62, 70	3 Mart 2020	27/3 (63. B)	Yürütme Temsilcisinin İçtüzüğün 59'uncu Maddesinin İkinci Fıkrası Kapsamındaki Gündem Dışı Söz Taleplerinin Kapalı Oturumlarda Karşılanabileceğine ve Bu Kapsamdaki Görüşmeler Sırasında Kapalı Oturumda Bulunabileceğine Dair	Mustafa ŞENTOP	29-30
İçt. 59/2	3 Mart 2020	27/3 (63. B)	Yürütme Organına İçtüzüğün 59'uncu Maddesinin İkinci Fıkrasına Göre Verilen Gündem Dışı Söz Süresinin Danışma Kurulu Önerisi Üzerine Genel Kurulca Belirlenmesi, Bu Söz Hakkının Birden Çok Bakan Tarafından Kullanılabilmesi ve Konuşma Hakkını Kullananlar Dışındaki Yürütme Organı Temsilcilerinin De İsteme Bağlı Olarak Genel Kurulda Bulunabilmesine Dair	Mustafa ŞENTOP	31-32
Ay. 84/2 İçt. 68	4 Haziran 2020	27/3 (95. B)	Genel Kurulda Gürültü Hâlinde Başkan'ın Kürsüde Ayağa Kalkmadan Oturuma Ara Verebileceğine İlişkin	Süreyya Sadi BİLGİÇ	33-34
Ay. 76, 84 İçt. 136 6216 sayılı Kanun	4 Haziran 2020	27/3 (95. B)	Bireysel Başvuru Yoluna Gidilmiş Olmasının TBMM Üyeliğine Seçilmeye Engel Bir Suçtan Dolayı Kesin Hüküm Giyen Milletvekili Hakkındaki Kesinleşmiş Mahkeme Kararının Genel Kurulun Bilgisine Sunulması İşleminin Ertelenmesini Gerektirmediğine İlişkin	Süreyya Sadi BİLGİÇ	35-37
İçt. 15, 16, 55, 64	4 Haziran 2020	27/3 (95. B)	Birleşimi Yöneten Başkanlık Divanının Aynı Parti Grubuna Mensup Üyelerden Oluşabileceğine İlişkin	Süreyya Sadi BİLGİÇ	38-39

Mevzuat	Tarih	Dönem/Yıl (Birleşim)	Konu	Başkan/Başkanvekili	Sayfa
İçt. 87, 91	23 Temmuz 2020	27/3 (117. B)	Temel Kanun Yöntemiyle Yapılan Kanun Teklifi Görüşmelerinde, Bağımsız veya Grubu Olmayan Milletvekillerince Verilen Değişiklik Önergelerinin, Siyasi Parti Grubuna Mensup Milletvekillerince Verilen Önergelerden Sonra Verilmiş Olması Durumunda İşleme Alınmayacağına Dair	Haydar AKAR	40-42
İçt. 38, 84, 87, 88	13 Ekim 2020 13 Kasım 2020	27/4 (4. B) (11. B)	Genel Kurul Gündemine Girmiş Kanun Teklifinin Anayasa'ya Aykırılığı İddiasıyla Görüşmelerine Geçilmeden Komisyona İade Edilmesi Yönündeki İstemin Karşılanamayacağına Dair	Haydar AKAR Süreyya Sadi BİLGİÇ	43-47
İçt. 60, 63	7 Aralık 2020	27/4 (24. B)	Bütçe Görüşmelerinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde Grubu Bulunmayan Siyasi Parti Temsilcileri ile Bağımsız Milletvekillerine Söz Verilmesi Taleplerinin Karşılanmayacağına Dair	Mustafa ŞENTOP	48-50
İçt. 60, 69	17 Aralık 2018 14 Aralık 2019 9 Aralık 2020	27/2-(35. B) 27/3-(33. B) 27/4-(26. B)	Yürütme Temsilcisine İçtüzüğün 60'ıncı ve 69'uncu Maddeleri Kapsamında Söz Verilmesine Dair	Mithat SANCAR Süreyya Sadi BİLGİÇ Süreyya Sadi BİLGİÇ	51-54

GENEL KURULDAKİ BAŞKANLIK TUTUMLARI

27.3 **İçt. 59/2**	**Gündem Dışı Konuşmaya İlişkin Olarak Yürütmenin Konuşma Süresi ile Kaç Sayıda Bakana Söz Verileceği Hakkında**
Tarih/Birleşim: 3.3.2020 / B. 63	**Başkan:** Mustafa ŞENTOP
Açıklama Metni	BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, yürütmenin, İdlib'deki hain saldırı ve bölgedeki gelişmeler konusunda İç Tüzük'ün 69'uncu maddesinin ikinci fıkrası gereğince gündem dışı söz talebi vardır. Bu talep Cumhurbaşkanı Yardımcısı Sayın Fuat Oktay'ın da hazır bulunması ve Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu ve Millî Savunma Bakanı Sayın Hulusi Akar'ın gündem dışı konuşma yapması şeklindedir. Bu talebi yerine getireceğim. Danışma Kurulunun bu konuya ilişkin bir önerisi vardır, okutup oylarınıza sunacağım: Öneri: Genel Kurulun 3 Mart 2020 Salı günkü (Bugün) birleşiminde İç Tüzük'ün 59'uncu maddesinin ikinci fıkrası uyarınca yürütme tarafından yapılacak gündem dışı konuşmalarda her bir bakana ve bu konuşmaları takip eden konuşmalarda siyasi parti gruplarına otuzar dakika süreyle -bu süre birden fazla konuşmacı tarafından kullanılabilir- ayrıca Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunmayan milletvekillerinden üç kişiye beşer dakika söz verilmesi, İç Tüzük'ün 59'uncu maddesinin ikinci fıkrası uyarınca yürütme tarafından yapılacak gündem dışı konuşmalar ve bu konuşmaları takip eden konuşmaların ardından başkaca bir işin görüşülmemesi önerilmiştir. BAŞKAN – Öneriyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Öneri kabul edilmiştir. Sayın Bakanların konuşmasının ardından talepleri hâlinde siyasi parti gruplarına ve alınan karar gereğince, grubu bulunmayan milletvekillerinden 3 kişiye söz vereceğim. Konuşma süreleri, Sayın Bakanlar için otuzar, siyasi parti grupları için otuzar, grubu bulunmayan milletvekilleri için beşer dakikadır. Sayın milletvekilleri, gündem dışı konuşmalara başlamadan önce İç Tüzük'ün 70'inci maddesine göre verilmiş bir önerge vardır. Kapalı oturum istemine dair önergeyi okutuyorum:
İşlem	Usul tartışması açılmadı.
Not	Aynı birleşim içinde birden fazla bakanın gündem dışı konuşma yapıp yapamayacağı hususu, Parlamenter hükümet sistemi döneminde bazı usul tartışmalarının konusunu oluşturmuştur. Bu dönemde teamül, hükümet adına bir bakanın gündem dışı söz isteyebilmesi ve konuşma yapması yönünde olmuştur. 31.03.1977 tarihli 73. Birleşimde Başkan bir birleşimde iki bakanın gündem dışı konuşma yapamayacağını açıklamış ve ikinci bakana söz vermemiştir. 26.8.1980 tarihli 124. Birleşimde ise hükümet adına iki ayrı bakanın gündem dışı söz talebinde bulunması sebebiyle usul tartışması açılmış, Başkan, gündemin kısımlarına geçilmediği takdirde önergenin gereğinin yapılması gerektiğini ifade etmiş ancak bu birleşimde gündemin kısımlarına geçilmesi sebebiyle bakanların gündem dışı söz talepleri hususunun gelecek birleşimlerde değerlendirilmesine karar vermiştir. Fakat Başkanın kanaatine rağmen bir başka bakana gündem dışı söz verilmemiştir. İçtüzüğün 59. maddesinin ikinci fıkrası, olağanüstü acele hallerde bakanların gündem dışı söz talebinde bulunabileceklerini düzenlemiş ancak konuşma yapabilecek bakan sayısına ilişkin açık bir hükümde bulunmamıştır. 27. Yasama döneminin 03.03.2020 tarihinde gerçekleştirilen 63. Birleşiminde ise ilk kez gündem dışı söz isteminde bulunan iki bakana Başkan tarafından söz verilmiştir. İçtüzüğün 59. Maddesinin ikinci fıkrasında Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların, olağanüstü acele hallerde gündem dışı söz talebinde bulunmaları halinde konuşma sürelerine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. 03.03.2020 tarihli 63. Birleşimde kabul edilen Danışma Kurulu önerisi ile yürütme tarafından yapılacak gündem dışı konuşmalarda her bir bakana otuzar dakika süre verilmesi kararlaştırılmıştır.

	İçtüzüğün 59. maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi ile siyasi parti gruplarına yürütme organının açıklamasından sonra onar dakikayı aşmamak üzere süre verilmiştir. Ancak 03.03.2020 tarihli 63. Birleşimde kabul edilen Danışma Kurulu önerisi ile siyasi parti gruplarına otuzar dakika süre verilmesi kararlaştırılmıştır.
İçtüzük 59	**Gündem dışı konuşma** **MADDE 59-** Meclis Genel Kuruluna duyurulmasında zaruret görülen olağanüstü acele hallerde beşer dakikayı geçmemek üzere, Başkanın takdiriyle en çok üç kişiye gündem dışı söz verilebilir. Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, olağanüstü acele hallerde gündem dışı söz isterse, Başkan, bu istemi yerine getirir. Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların açıklamasından sonra, siyasî parti grupları birer defa ve onar dakikayı aşmamak üzere, konuşma hakkına sahiptirler. Grubu bulunmayan milletvekillerinden birine de beş dakikayı geçmemek üzere söz verilir.

27.3 İçt. 59, 62, 70	**Yürütme Temsilcisinin İçtüzüğün 59'uncu Maddesinin İkinci Fıkrası Kapsamındaki Gündem Dışı Söz Taleplerinin Kapalı Oturumlarda Karşılanabileceğine ve Bu Kapsamdaki Görüşmeler Sırasında Kapalı Oturumda Bulunabileceğine Dair**
Tarih/Birleşim: 3.3.2020 / B. 63	**Başkan:** Mustafa ŞENTOP
Açıklama Metni	(…) BAŞKAN - Değerli arkadaşlar, bu kapalı oturum talebiyle ilgili kısa bir değerlendirme yapmak istiyorum. Bunu Danışma Kurulunda Grup Başkan Vekili arkadaşlarımızla da müzakere ettik. İç Tüzük'ün kapalı oturumu düzenleyen 70'inci maddesinin dördüncü fıkrası "Cumhurbaşkanı yardımcıları, bakanlar, bakan yardımcıları ve üst kademe kamu yöneticileri 62 nci maddede belirtilen hallerde aynı maddede belirtilen usulle kapalı oturumlarda bulunabilirler." hükmünü haizdir. Fıkrada atıf yapılan 62'nci madde, yürütmenin Genel Kurulda temsilini düzenlemektedir. İç Tüzük'ün 62'nci maddesindeki düzenlemeler Genel Kurul gündeminin kısımlarında yer alan ve o kısımlarda görüşülecek işlere dairdir. Gündem dışı konuşmalar ise İç Tüzük'ün 59'uncu maddesine göre yapılmaktadır. Maddenin ikinci fıkrası yürütmenin gündem dışı konuşmasını düzenlemektedir. Yürütme bu fıkradaki düzenlemenin zorunlu unsurudur. 59'uncu maddenin ikinci fıkrasına göre gündem dışı konuşmanın yapılabilmesi ve sonrasında talepleri hâlinde siyasi parti gruplarına ve grubu bulunmayan bir milletvekiline söz verilebilmesi için öncelikle yürütmenin istemi gerekmektedir. Yani yürütme bulunmadığı sürece İç Tüzük'ün 59'uncu maddesinin ikinci fıkrası işlevsiz hâle gelecektir. Söz konusu fıkra, olağanüstü acele hâllerde yürütmenin Genel Kurulu bilgilendirmesini sağlamakta, ayrıca siyasi parti gruplarının ve milletvekillerinin "olağanüstü acele hâl" olarak nitelendirilen konu hakkında değerlendirmeler yapmasına imkân tanımaktadır. Böylece, çok önemli konuları, Genel Kurul, yürütmeyle birlikte müzakere imkânı bulmaktadır. Takdir edilir ki olağanüstü acele hâl kapsamına giren konuların devlet ve milletin güvenliğiyle ilgili olması, devlet sırrı kapsamında bulunması, mahiyeti itibarıyla kapalı oturumda konuşulması olasılığı yüksektir. Bu konularda yapılacak kapalı oturumda, eşyanın tabiatı gereği ve yine, hükmün amaçsal yorumundan hareketle Bakanların bulunması gerekir diye düşünülmelidir. İç Tüzük'ün 70'inci maddesi ile 59'uncu maddesi arasında bu konuda bir boşluk olduğu birleşimin açılmasından önce yapılan Danışma Kurulu toplantısında da Grup Başkan Vekilleri tarafından dile getirilmiş ve bu konuda İç Tüzük'te en kısa sürede bir düzenleme yapılması gerekliliği konusunda mutabakat sağlanmıştır.
İşlem	Kapalı oturum istemine ilişkin önergenin okunmasından sonra Meclis Başkanı, hukuksal boşluğa karşın İçtüzüğün amaçsal yorumundan hareketle, Yürütme organının gündem dışı söz istemi üzerine yapılacak müzakerelerin kapalı oturumda gerçekleşmesi hâlinde Yürütme organı temsilcisinin kapalı oturumda bulunabileceğini açıklamış ve bu yönde uygulama yapılmıştır.
Not	TBMM İçtüzüğü'nün 59 uncu maddesinin ikinci fıkrası, Yürütme organının olağanüstü acele hâllerde gündem dışı söz istemini düzenlemiş ve Cumhurbaşkanına, Cumhurbaşkanı yardımcılarına ve bakanlara olağanüstü acele hâllerde istemleri hâlinde gündem dışı söz verileceğini hükme bağlamıştır. İçtüzüğün 70'inci maddesinin dördüncü fıkrasında Cumhurbaşkanı yardımcıları, bakanlar, bakan yardımcıları ve üst kademe kamu yöneticilerinin İçtüzüğün 62'nci maddesinde belirtilen hâllerde aynı maddede belirtilen usulle kapalı oturumlarda bulunabilecekleri belirtilmiştir. İçtüzüğün 62'nci maddesinde ise, Yürütme organı temsilcilerinin Genel Kurulda bulunabilecekleri hâller, bütçe ve kesinhesap kanun tekliflerinin görüşmeleri ve Anayasa'nın 119'uncu maddesinde düzenlenen olağanüstü yönetim usulüne ilişkin hâller olarak sıralanmıştır. Yürütme temsilcisinin İçtüzüğün 59'uncu maddesinin ikinci fıkrası kapsamındaki gündem dışı söz istemi üzerine yürütülen müzakerelerin 62'nci ve 70'inci maddeler kapsamında sayılmamış olması; bu müzakerelerin kapalı oturumda gerçekleştirilmesinin kararlaştırılması durumunda, Yürütme temsilcisinin kapalı oturuma katılıp katılamayacağına ilişkin bir tereddüde yol açmıştır.

	Ancak söz konusu müzakerelerin Yürütme organının istemi üzerine gerçekleştirildiği ve Yürütme temsilcilerinin müzakerelerde bulunmamasının görüşmeleri anlamsız kılacağı değerlendirildiğinden, amaçsal yorumla, Yürütme temsilcilerinin kapalı oturumda gerçekleştirilen İçtüzüğün 59'uncu maddesinin ikinci fıkrası kapsamındaki görüşmelere katılabileceği, aksi hâlde söz konusu fıkra hükmünün işlevsiz kalacağı değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, hukuksal boşluğun yoruma gerek kalmayacak şekilde giderilmesi için İçtüzük değişikliğine ihtiyaç duyulduğu konusunda siyasi parti grup başkanvekillerince mutabakat sağlandığı belirtilmiştir.
İçtüzük 59	**Gündem dışı konuşma** **MADDE 59-** Meclis Genel Kuruluna duyurulmasında zaruret görülen olağanüstü acele hallerde beşer dakikayı geçmemek üzere, Başkanın takdiriyle en çok üç kişiye gündem dışı söz verilebilir. Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, olağanüstü acele hallerde gündem dışı söz isterse, Başkan, bu istemi yerine getirir. Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların açıklamasından sonra, siyasî parti grupları birer defa ve onar dakikayı aşmamak üzere, konuşma hakkına sahiptirler. Grubu bulunmayan milletvekillerinden birine de beş dakikayı geçmemek üzere söz verilir.
İçtüzük 62	**Yürütmenin temsili** **MADDE 62-** Bütçe sunuş konuşmasını Yürütme adına Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bir bakan yapar. Bütçe ve kesinhesap kanun tekliflerinin görüşüldüğü Genel Kurul oturumlarına Yürütme adına Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar katılabilir ve görüş bildirebilir. Cumhurbaşkanı yardımcıları, bakanlar veya zorunlu durumlarda bakan yardımcıları ve üst kademe kamu yöneticileri Anayasanın 119 uncu maddesindeki hallerde Meclis Başkanının daveti üzerine bilgilendirme yapmak üzere Genel Kurul oturumlarına katılabilir. Sayıştay Başkanı veya yetkilendireceği daire başkanı ya da üye, gerektiğinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde açıklama yapabilir.
İçtüzük 70	**Kapalı oturumlar** **MADDE 70-** Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu, bir siyasî parti grubunun yahut yirmi milletvekilinin yazılı istemi üzerine kapalı oturum yapabilir. Kapalı oturum önergesi verilince, kapalı oturumda bulunabilecek şahıslar dışında herkes, toplantı salonundan çıkarılır. Salon boşaldıktan sonra kapalı oturum önergesinin gerekçesi dinlenir. Bu gerekçe siyasî parti grubu sözcüsü veya önergedeki birinci imza sahibi milletvekili yahut onun göstereceği bir diğer imza sahibi milletvekili tarafından açıklanır. Genel Kurul işaret oyuyla karar verir. Yukarıdaki fıkrada söz konusu görüşmelerin tutanakları kâtip üyelerce tutulur. Ancak, Genel Kurul uygun görürse, yeminli stenolar bu görevi yerine getirebilirler. Cumhurbaşkanı yardımcıları, bakanlar, bakan yardımcıları ve üst kademe kamu yöneticileri 62 nci maddede belirtilen hallerde aynı maddede belirtilen usulle kapalı oturumlarda bulunabilirler. Kapalı oturum sırasındaki görüşmeler hakkında, kapalı oturumda bulunanlar ve bulunma hakkına sahip olanlar tarafından hiçbir açıklama yapılamaz. Bunlar Devlet sırrı olarak saklanır. Kapalı oturumu gerektirmiş olan sebep ortadan kalkınca, Başkan, açık oturuma geçilmesini teklif eder. Genel Kurul işaret oyuyla karar verir.

27.3 **İçt. 59/2**	**Yürütme Organına İçtüzüğün 59'uncu Maddesinin İkinci Fıkrasına Göre Verilen Gündem Dışı Söz Süresinin Danışma Kurulu Önerisi Üzerine Genel Kurulca Belirlenmesi, Bu Söz Hakkının Birden Çok Bakan Tarafından Kullanılabilmesi ve Konuşma Hakkını Kullananlar Dışındaki Yürütme Organı Temsilcilerinin De İsteme Bağlı Olarak Genel Kurulda Bulunabilmesine Dair**
Tarih/Birleşim: 3.3.2020 / B. 63	**Başkan:** Mustafa ŞENTOP
Açıklama Metni	BAŞKAN– Sayın milletvekilleri, Yürütmenin, İdlib'deki hain saldırı ve bölgedeki gelişmeler konusunda İç Tüzük'ün 69'uncu maddesinin ikinci fıkrası gereğince gündem dışı söz talebi vardır. Bu talep Cumhurbaşkanı Yardımcısı Sayın Fuat Oktay'ın da hazır bulunması ve Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu ve Millî Savunma Bakanı Sayın Hulusi Akar'ın gündem dışı konuşma yapması şeklindedir. Bu talebi yerine getireceğim. Danışma Kurulunun bu konuya ilişkin bir önerisi vardır, okutup oylarınıza sunacağım: Öneri: Genel Kurulun 3 Mart 2020 Salı günkü (Bugün) birleşiminde İç Tüzük'ün 59'uncu maddesinin ikinci fıkrası uyarınca yürütme tarafından yapılacak gündem dışı konuşmalarda her bir bakana ve bu konuşmaları takip eden konuşmalarda siyasi parti gruplarına otuzar dakika süreyle -bu süre birden fazla konuşmacı tarafından kullanılabilir- ayrıca Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunmayan milletvekillerinden üç kişiye beşer dakika söz verilmesi, İç Tüzük'ün 59'uncu maddesinin ikinci fıkrası uyarınca yürütme tarafından yapılacak gündem dışı konuşmalar ve bu konuşmaları takip eden konuşmaların ardından başkaca bir işin görüşülmemesi önerilmiştir. BAŞKAN– Öneriyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Öneri kabul edilmiştir. Sayın bakanların konuşmasının ardından talepleri hâlinde siyasi parti gruplarına ve alınan karar gereğince, grubu bulunmayan milletvekillerinden 3 kişiye söz vereceğim. Konuşma süreleri, Sayın Bakanlar için otuzar, siyasi parti grupları için otuzar, grubu bulunmayan milletvekilleri için beşer dakikadır.
İşlem	Başkan, Yürütme organının İçtüzüğün 59'uncu maddesinin ikinci fıkrası kapsamındaki söz isteminin; Yürütme organı adına iki bakanın konuşması ve bu kapsamdaki müzakere sırasında Cumhurbaşkanı Yardımcısı'nın da Genel Kurulda hazır bulunması yönünde olduğunu açıklamıştır. Bunun yanı sıra bakanlar ile grubu ve şahsı adına söz alacak milletvekillerine verilecek söz süreleri, Danışma Kurulu önerisi üzerine Genel Kurulca kararlaştırılmıştır.
Not	İçtüzüğün 59'uncu maddesinin ikinci fıkrasında, olağanüstü acele hallerde bakanların gündem dışı söz talebinde bulunabilecekleri düzenlenmiş, ancak konuşma yapabilecek bakan sayısına ilişkin açık bir hükme yer verilmemiştir. Aynı birleşim içinde birden fazla bakanın gündem dışı konuşma yapıp yapamayacağı hususu, parlamenter hükümet sistemi döneminde bazı usul tartışmalarına konu olmuştur. Bu dönemde teamül, hükümet adına bir bakanın gündem dışı söz isteyebilmesi ve konuşma yapması yönünde gelişmiştir. Millet Meclisinin 31.03.1977 tarihli 73'üncü Birleşimi'nde Başkan, bir birleşimde iki bakanın gündem dışı konuşma yapamayacağını belirtmiş ve ikinci bakana söz vermemiştir. Millet Meclisinin 26.08.1980 tarihli 124'üncü Birleşimi'nde ise hükümet adına iki ayrı bakanın gündem dışı söz talebinde bulunması sebebiyle usul tartışması açılmış; Başkan, birden çok bakanın söz isteminde bulunması durumunda, istemin gündeme geçmeden, zamanında yapılmış olmak kaydıyla karşılanabileceği görüşünde olduğunu belirtmiş, ancak bu yönde bir uygulama gerçekleştirmemiştir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi döneminde, TBMM'nin 03.03.2020 tarihli 63'üncü Birleşimi'nde kabul edilen Danışma Kurulu önerisi üzerine, Yürütme tarafından yapılacak gündem dışı konuşmalar kapsamında, istemde bulunan iki bakana söz verilmiştir. İçtüzüğün 59'uncu maddesinin ikinci fıkrasında Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların, gündem dışı konuşma sürelerine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. 03.03.2020 tarihli 63'üncü Birleşim'de, Danışma Kurulu önerisinin kabulü üzerine, gündem dışı konuşma isteminde bulunan iki bakana otuzar dakika süre verilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca İçtüzüğün 59'uncu maddesinin ikinci fıkrasının ikinci

	cümlesi ile siyasi parti gruplarına yürütme organının açıklamasından sonra onar dakikayı aşmamak üzere süre verilmesi öngörülmesine karşın kabul edilen Danışma Kurulu önerisi uyarınca siyasi parti gruplarına otuzar dakika, grubu bulunmayan üç milletvekili için de beşer dakika konuşma süresi verilmiştir. Böylece Danışma Kurulu önerisinin kabulüyle, hem gruplar adına söz süreleri artırılmış hem de söz alabilecek grubu bulunmayan milletvekillerinin sayısı artırılmıştır.
İçtüzük 59	**Gündem dışı konuşma** **MADDE 59-** Meclis Genel Kuruluna duyurulmasında zaruret görülen olağanüstü acele hallerde beşer dakikayı geçmemek üzere, Başkanın takdiriyle en çok üç kişiye gündem dışı söz verilebilir. Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, olağanüstü acele hallerde gündem dışı söz isterse, Başkan, bu istemi yerine getirir. Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların açıklamasından sonra, siyasî parti grupları birer defa ve onar dakikayı aşmamak üzere, konuşma hakkına sahiptirler. Grubu bulunmayan milletvekillerinden birine de beş dakikayı geçmemek üzere söz verilir.

27.3 AY. 84/2 İçt. 68	**Genel Kurulda Gürültü Hâlinde Başkan'ın Kürsüde Ayağa Kalkmadan Oturuma Ara Verebileceğine İlişkin**
Tarih/Birleşim: 4.6.2020 / B. 95	**Başkanvekili:** Süreyya Sadi BİLGİÇ
Açıklama Metni	ENGİN ALTAY (İstanbul)– (…) Üzülerek müşahede ediyorum ki yönettiğiniz oturumda sizin kılavuzunuz ve rehberiniz olan Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nü âdeta ayaklar altına alıyorsunuz. İç Tüzük'ün 68'inci maddesini Divandaki bürokratların da size hatırlatmamış olmalarından dolayı büyük bir görev kusuru işledikleri kanaatindeyim. Zira Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 68'inci maddesini okuyorum: "Başkan, görüşmeler sırasında gürültü veya kavga çıkar ve bu nedenle çalışma düzenini kuramazsa kürsüde ayağa kalkarak -Siz kalkmadınız- toplantıya ara vereceğini ihtar etmek suretiyle gerekli gayreti gösterir -gerekli gayreti göstermediniz- buna rağmen gürültü ve kavga devam ederse oturuma en çok bir saat ara verir." Bunu yapmadınız. (…) "Oturumun yeniden açılmasında gürültü veya kavgaya son verilemiyorsa, Başkan birleşimi kapatır." Şimdi o hâlde değiliz, daha gürültü ve kavga yok. (…) Biraz önce okuttuğunuz tezkereleri, siz dâhil bir kişi Allah'tan korkarak kuldan utanarak "Ben duydum, anladım." derse ben bugün milletvekilliğini bırakırım, bir kişi! (CHP sıralarından alkışlar) Böyle bir olay yaşanmamıştır, okuttuğunuz fezlekeler halkın oyuyla seçilmiş 3 Sayın milletvekilinin Meclis üyeliklerinin sona erdirilmesiyle ilgilidir. Alelade bir başkanlık tezkeresi değildir. Bunun, bu tutumunuzun ayıplı, kusurlu, kabahatli ve hak ihlalli bir tutum olduğu kanaatini taşıyorum. Her ne kadar bir önceki oturumda yaşanmış dahi olsa bundan sonra örnek teşkil etmemesi bakımından bu tutumunuz ve bu konulardaki olası tutumunuzla ilgili olarak bir usul tartışması talep ediyorum. (…) BAŞKAN– Sayın milletvekilleri, Başkanlığın Genel Kurula sunuşlarında, asker gönderme tezkereleri gibi görüşmeli tezkereler olduğu gibi Genel Kurulun bilgisine sunulma şeklinde görüşmesiz tezkereler de yer alabilmekte. Anayasa'nın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası gereğince gönderilen tezkereler -Anayasa gereğince- bilgiye sunulma tezkereleridir, görüşmeye ve oylamaya tabi değildir. Zaman zaman Genel Kuruldaki görüşmelerde siyasi tansiyon yükselebilmekte, masalara vurmak, gürültü yapmak şeklinde hatibin konuşmasını engelleme girişimleri de olabilmektedir. Geçen oturumda yapılan bilgiye sunma işlemi görüşmeli bir işlem değildir ve bilgiye sunma işlemi Divan tarafında yerine getirilmektedir. Bilgiye sunma işlemi başladıktan sonra işlem bitene kadar çıkarılan gürültüler işlemin engellenmesine yöneliktir ve İç Tüzük'ün 68'inci maddesinde düzenlenen görüşme sırasında gürültü ve kavga çıkması şeklinde değerlendirilemez. Tezkerenin bilgiye sunulması işlemi sırasında birleşime ara vermemem Anayasa'ya ve İç Tüzük'e uygundur ve tutumumda bir değişiklik yoktur.
İşlem	Anayasa'nın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde kesin hüküm giyme durumuna ilişkin bildirim içeren üç Cumhurbaşkanlığı tezkeresi bilgiye sunulmuş, bilgiye sunma işlemi sırasında ve sonrasında yoğunlaşan tepkiler üzerine Başkan oturuma yarım saat ara vermiştir. İçtüzüğün 68'inci maddesinin birinci fıkrasında, görüşmeler sırasında gürültü veya kavga çıkması ve bu nedenle çalışma düzeninin kurulamaması hâlinde Başkan'ın kürsüde ayağa kalkarak toplantıya ara vereceğini ihtar etmek suretiyle gerekli gayreti göstereceği, buna rağmen gürültü ve kavga devam ederse oturuma en çok bir saat ara vereceği düzenlenmiştir. Tezkerelerin okunması sırasında ve sonrasındaki tepkiler üzerine Başkan'ın ayağa kalkmadan oturuma ara vermesi, izleyen oturumda, İçtüzüğün 68'inci maddesine aykırı usul izlendiği yönünde bir itiraza konu olmuş ve usul tartışması açılmıştır. Başkan; Anayasa'nın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası gereğince gönderilen tezkerelerin bilgiye sunulma tezkereleri olduğunu, bilgiye sunma işleminin görüşmeye ve oylamaya tabi bir işlem olmadığını, bilgiye sunma işleminin Divan tarafında yerine getirildiğini, Genel

	Kurul'daki görüşmelerde siyasi tansiyonun yükselebildiğini, masalara vurmak, gürültü yapmak şeklinde hatibin konuşmasını engelleme girişimlerinin yaşanabildiğini, bilgiye sunma işleminin başlamasından sonra ve işlem bitene kadar çıkarılan gürültülerin işlemin engellenmesine yönelik olduğunu, usul tartışması talebinin İçtüzüğün 68'inci maddesinde düzenlenen *görüşme sırasında* gürültü ve kavga çıkması şeklinde değerlendirilemeyeceğini, zira bilgiye sunma işleminin görüşmeli işler kapsamında değerlendirilemeyeceğini, söz konusu sebeplerle tutumunun Anayasa ve İçtüzük hükümlerine uygun olduğunu belirtmiştir.
Not	TBMM Genel Kurulunda oturumlara bazen İçtüzük hükümlerinden kaynaklı nedenlerle zorunlu olarak, bazen de birleşimi yöneten Başkan'ın takdiri ile ara verildiği görülmektedir. Toplantı veya karar yeter sayısı bulunamaması hallerinde birleşime zorunlu olarak ara verilmektedir. Bunun dışında gürültü ve kavga hâlinde veya çalışmalara ara vererek dinlenme amacıyla da Başkan'ın takdiri üzerine ara verilebilmektedir. İçtüzüğün 68'inci maddesi, gürültü ve kavga nedeniyle çalışma düzeninin bozulması durumunda *birleşime ara verme* ve bu ara vermeye karşın düzenin yine sağlanamaması durumunda *birleşimin kapatılması* usulünü düzenlemektedir. Genel Kuruldaki gürültü durumunun İçtüzüğün 68'inci maddesi kapsamında olup olmadığını değerlendirmek birleşimi yöneten Başkan'ın takdirindedir. Bununla birlikte kavga ve gürültü nedeniyle birleşimin kapatılabilmesi için 68'inci maddedeki usulün izlenmesi, bir başka deyişle ara vermenin Başkan'ın kürsüde ayağa kalkması ve ara vereceğini ihtar etmesi suretiyle gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ara verildikten sonra birleşimin kapatılması söz konusu olmamışsa ara vermenin 68'inci maddedeki usule göre yapılmış olması koşulu aranmamalıdır. İçtüzüğün 68'inci maddesi çerçevesinde gürültü ve kavga nedeniyle Başkan'ın ayağa kalkmadan oturuma ara verdiği ve aranın ardından birleşimi kapattığı ayrıksı bir örneğe 27/2/2014 tarihli 69'uncu Birleşim'de rastlanmıştır. Bu örnekte, Başkan, ayağa kalkmadan birleşime ara vermiş, aranın ardından gürültü ve kavganın devam etmesi üzerine birleşimi kapatmıştır.
Anayasa 84/2	**5. Milletvekilliğinin düşmesi** **MADDE 84-** (…) Milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi, bu hususlaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle olur. (…)
İçtüzük 68	**Gürültü ve kavga** **MADDE 68-** Başkan, görüşmeler sırasında gürültü veya kavra çıkar ve bu nedenle çalışma düzenini kuramazsa, kürsüde ayağa kalkarak, toplantıya ara vereceğini ihtar etmek suretiyle gerekli gayreti gösterir; buna rağmen gürültü ve kavga devam ederse oturuma en çok bir saat ara verir. Oturumun yeniden açılmasında gürültü veya kavgaya son verilemiyorsa, Başkan birleşimi kapatır.

27.3 **AY. 76, 84 İçt. 136 6216 sayılı Kanun**	**Bireysel Başvuru Yoluna Gidilmiş Olmasının TBMM Üyeliğine Seçilmeye Engel Bir Suçtan Dolayı Kesin Hüküm Giyen Milletvekili Hakkındaki Kesinleşmiş Mahkeme Kararının Genel Kurulun Bilgisine Sunulması İşleminin Ertelenmesini Gerektirmediğine İlişkin**
Tarih/Birleşim: 4.6.2020 / B. 95	**Başkanvekili:** Süreyya Sadi BİLGİÇ
Açıklama Metni	ENGİN ALTAY (İstanbul)– Başkanlığın Genel Kurula sunuşları içerisinde Divandan aldığımız 3 Başkanlık tezkeresinin okutulmasının geçmiş Meclis uygulamalarına ve Anayasa'nın 83'üncü maddesine aykırı olduğu kanaatindeyiz. Bu sebeple bu 3 Cumhurbaşkanlığı yazısının ekiyle bize bildirilen, size bildirilen Başkanlık tezkerelerini Anayasa'ya ve İç Tüzük'e aykırılık nedeniyle okutmamanızı talep etmekteyim. Hayır, okutmak konusunda bir ısrar içerisindeyseniz öncelikle ve ivedilikle tutumunuzla ilgili bir usul tartışması talep etmekteyim. Eğer tutumunuz okutmak yönünde olacaksa tutumunuzun aleyhinde de peşinen söz talep etmekteyim. Arz ederim. BÜLENT TURAN (Çanakkale)– Başkanın takdirinde olan bir iş değil ki. Başkanın takdirinde değil. BAŞKAN– Arkadaşlar, tutumum okutmak yönündedir ve burada da İç Tüzük'e veyahut da Anayasa'ya herhangi bir aykırılık görmüyorum. (…) BAŞKAN– Sayın milletvekilleri, İç Tüzük'ün 49'uncu maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun gündemin kısımları belirtilirken ilk sırada Başkanlığın Genel Kurula sunuşları yer almaktadır bildiğiniz gibi. Cumhurbaşkanlığının, Anayasa'nın 84'üncü maddesine göre milletvekillerinin kesin hüküm giydiklerine dair kesinleşen mahkeme kararları hakkında tezkereleri, bu kısımda okutulmakta ve Genel Kurulun bilgisine sunulmaktadır. Aynı şekilde, Anayasa'nın 76'ncı maddesi kapsamında, milletvekili seçilmeye engel bir suçu teşkil eden ve Anayasa'nın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası gereğince bilgiye sunulan kesinleşmiş mahkeme kararları doğrultusunda milletvekilliklerinin düştüğü bilgisi sunulmaktadır. (…) 19 Nisan 2018 tarihli 88'inci Birleşimde de aynı usulde gelen tezkereler bilgiye sunulmuş ve Şanlıurfa Milletvekili Osman Baydemir ile Hakkâri Milletvekili Selma Irmak'ın milletvekilliklerinin düştüğü bilgiye sunulmuştur. Burada bir talimat değil, anayasal bir sorumluluğun yerine getirilmesi söz konusudur. Başkanlıktan bu sunuş olarak Başkanlık Divanımıza intikal ettirilmiştir. Bu sebeple de tutumum Anayasa ve İç Tüzük'e uygundur ve tutumumda bir değişiklik yoktur. (…) Değerli milletvekilleri, Anayasa'nın 76'ncı maddesi kapsamında milletvekili seçilmeye engel bir suçu teşkil eden ve Anayasa'nın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası gereğince bilgiye sunulan kesinleşmiş mahkeme kararları doğrultusunda İstanbul Milletvekili Kadri Enis Berberoğlu, Diyarbakır Milletvekili Musa Farisoğulları ile Hakkâri Milletvekili Leyla Güven'in milletvekillikleri düşmüştür. Bilgilerinize sunulur. Birleşime yarım saat ara veriyorum.
İşlem	Hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararı ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine bireysel başvuru yoluna gitmiş olan milletvekili için, bu süreçler tamamlanmadan Anayasa'nın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre üyeliğinin düşürülmesi sonucunu doğuracak işlem yapılması, itiraza konu olmuş ve usul tartışması açılmıştır. Usul tartışması sonucunda Başkan, Cumhurbaşkanlığının Anayasa'nın 84'üncü maddesine göre milletvekillerinin kesin hüküm giydiklerine dair kesinleşen mahkeme kararları hakkındaki tezkerelerinin Genel Kurulun bilgisine sunulmasının önünde herhangi bir hukuksal engel bulunmadığı, bunun Anayasa hükmünün bir gereği olduğu ve tarihsel

	uygulamanın da aynı doğrultuda olduğu yönünde açıklamada bulunarak tutumunu değiştirmemiştir. Böylece Anayasa'nın 76'ncı maddesi kapsamında milletvekili seçilmeye engel suç teşkil eden eylemleri nedeniyle kesin hüküm giyen üç milletvekili hakkındaki tezkereler, Genel Kurulun bilgisine sunulmuş ve Anayasa'nın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası ile İçtüzüğün 136'ncı maddesinin ikinci fıkrası uyarınca bu milletvekillerinin üyelikleri düşmüştür.
Not	Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 84'üncü maddesi milletvekilliğin düşeceği hâlleri düzenlemiş ve milletvekilliğin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma hâlinde düşmesinin, bu hususta kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle gerçekleşeceğini hükme bağlamıştır. TBMM İçtüzüğü'nün 136'ncı maddesinin ikinci fıkrası da Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğine seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin hüküm giyen veya kısıtlanan milletvekili hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararının Genel Kurulun bilgisine sunulmasıyla üyelik sıfatının sona ereceğini düzenlemiştir. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50'nci maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesi hak ihlalinin bir mahkeme kararından kaynaklanması hâlinde, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın ilgili mahkemeye gönderileceğini hükmetmiştir. Usul tartışması sırasında Başkan'ın tutumu aleyhinde söz alan milletvekilleri tarafından yargılamaların Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde devam ettiği, geçmiş dönem (24. Yasama Dönemi) uygulamasında Van Milletvekili Kemal Aktaş ile ilgili kesinleşmiş mahkeme kararının okunmasının dönem sonuna bırakıldığı belirtilmiş[1] buna karşılık Başkan'ın tutumu lehinde söz alan Milletvekilleri tarafından kesinleşen bir yargı kararının Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde herhangi bir yargılamaya konu olmasının İçtüzük ve Anayasa çerçevesinde Meclisin görevlerini etkilemeyeceği, bireysel başvuruya konu olmuş yargılamanın kesinleşme aşamasında bir etkisinin olmadığı savunulmuştur.
Anayasa Md.76 **Anayasa Md. 84**	**B. Milletvekili seçilme yeterliliği** **MADDE 76-** (…) En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, askerlikle ilişiği olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, Resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler. **Milletvekilliğinin düşmesi** **MADDE 84-** (Değişik: 23/7/1995- 4121/9 md.) (…) Milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi, bu hususta kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle olur.

1 Bu örnekte; Van Milletvekili Kemal Aktaş hakkında terör örgütü propagandası yapmak suçuna ilişkin olarak verilen 2 yıl 1 aylık mahkûmiyetin kesinleştiğine ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 11'inci maddesinin birinci fıkrasının (d), (e) ve (f) bentleri ile Anayasanın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası gereğince milletvekilliğinin TBMM Genel Kurulunca düşürülmesine dair Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığının 08.03.2012 tarihli ve 2012/1-189 ilamat no.lu "Hükümlüler İçin Fezleke"si, ekleriyle birlikte Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca Adalet Bakanlığı ve Başbakanlık aracılığıyla 30.05.2012 tarihinde TBMM Başkanlığına sunulmuştur. TBMM Başkanlığı konuya ilişkin yaptığı değerlendirme sonucunda, 02.07.2012 tarihli ve 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanunun geçici 1 inci maddesi kapsamında, Milletvekilinin durumunun yargı mercilerince yeniden değerlendirilmesi amacıyla Kemal AKTAŞ ile ilgili yazı ve eklerini 5/7/2012 tarihli yazı ile iade etmiştir. Yasama dönemi sonuna kadar yeni bir mahkeme kararı bildirimi olmamıştır.

İçtüzük 136	**Üyelikten istifa, hükümlülük ve kısıtlanma** **MADDE 136-** (…) Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğine seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin hüküm giyen veya kısıtlanan milletvekili hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararının Genel Kurulun bilgisine sunulmasıyla üyelik sıfatı sona erer.
6216 sayılı Kanun	**Kararlar** **MADDE 50-** (1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. Ancak yerindelik denetimi yapılamaz, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemez. (2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir. (…)

27.3 **İçt. 15, 16, 55, 64**	**Birleşimi Yöneten Başkanlık Divanının Aynı Parti Grubuna Mensup Üyelerden Oluşabileceğine İlişkin**
Tarih/Birleşim: 4.6.2020 / B. 95	**Başkanvekili**: Süreyya Sadi BİLGİÇ
Açıklama Metni	BAŞKAN - Gündeme geçiyoruz. Başkanlığın Genel Kurula sunuşları vardır. Cumhurbaşkanlığının Anayasa'nın 84'üncü maddesine göre İstanbul Milletvekili Kadri Enis Berberoğlu… KÂTİP ÜYE BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – Yıllarca hukuk ve adalet mücadelesi vermiş bir hukukçu olarak Kadri Enis Berberoğlu'nun milletvekilliğinin hukuksuz bir şekilde düşürülmesine ortak olmayacağım! (Kâtip Üye Afyonkarahisar Milletvekili Burcu Köksal Başkanlık Divanı kürsüsündeki yerini terk etti, Kâtip Üye Burdur Milletvekili Bayram Özçelik Başkanlık Divanında yerini aldı) BAŞKAN - …Diyarbakır Milletvekili Musa Farisoğulları ile Hakkâri Milletvekili Leyla Güven'in kesin hüküm giydiklerine dair kesinleşen mahkeme kararları hakkında tezkereleri vardır, ayrı ayrı okutup bilgilerinize sunacağım. (CHP ve HDP sıralarından gürültüler, sürekli sıra kapaklarına vurmalar)
İşlem	Birleşimi yöneten Başkanlık Divanında Başkanvekili Süreyya Sadi BİLGİÇ (AK Parti), Kâtip Üye Şeyhmus DİNÇEL (AK Parti) ve Kâtip Üye Burcu KÖKSAL (CHP) görev yaparken Burcu KÖKSAL'ın yerini terk etmesi üzerine, görevine devam eden diğer kâtip üye ile aynı parti grubuna mensup olan Kâtip Üye Bayram ÖZÇELİK, oturum sürerken Başkanlık Divanında yerini almıştır. Böylece aynı parti grubuna mensup başkanvekili ve iki kâtip üye ile birleşime devam edilmiştir. Birleşimin izleyen oturumlarında da Divan, aynı siyasi parti grubuna üye başkanvekili ve kâtip üyelerden oluşmuştur. Bu çerçevede, birleşim boyunca görev yapan Başkanvekili Süreyya Sadi BİLGİÇ'in (AK Parti) yanı sıra; Üçüncü Oturumdaki kâtip üyeler Mustafa AÇIKGÖZ (AK Parti) ve Rümeysa KADAK (AK Parti); Dördüncü, Beşinci ve Altıncı Oturumlardaki kâtip üyeler Şeyhmus DİNÇEL (AK Parti) ve Emine Sare AYDIN (AK Parti) olmuştur.
Not	İçtüzüğün 15'inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca Başkanvekillerinin hangi birleşimleri yöneteceklerine TBMM Başkanı karar vermektedir. Bu kapsamda düzenlenen Başkanlık Divanı nöbet çizelgesi, Divan üyelerinin tümünün aynı parti grubuna mensup olmaması ölçütü gözetilerek haftalık olarak belirlenmektedir. Birleşimleri yöneten Başkanlık Divanının bu çizelgeye göre belirlenmesi esasken zaman zaman çeşitli zorunluluklar veya ihtiyaç üzerine kâtip üyeler birbirlerinin yerine görev aldığı gibi başkanvekilleri de TBMM Başkanı'nın bilgisi dâhilinde kendi aralarında görev değişiminde bulunabilmektedir. Nöbetçi Kâtip üyelerden bir ya da ikisinin herhangi bir nedenle görev yapamaması veya görevden çekinmesi hâlinde de İçtüzüğün 55'inci maddesinde yer alan "Başkanlık makamı ve kâtip üyelikler boş kalamaz" hükmü nedeniyle zorunlu olarak bir başka kâtip üye Divanda görev almaktadır. Bu türden durumlarda da Divan üyelerinin aynı parti grubuna mensup olmaması teamülü gözetilmesine karşın, kimi hâllerde zorunluluk nedeniyle bu teamüle uyulmamaktadır. Özetle, İçtüzüğün emredici hükmü karşısında zaman zaman teamülden uzaklaşılabilmektedir. 3/3/2011, 11/10/2012, 9/4/2013, 21/2/2015, 9/5/2018 ve 10/5/2018 tarihli birleşimlerde de her biri aynı parti grubuna mensup kâtip üyelerin Divanda birlikte görev yaptıkları saptanmıştır.
İçtüzük	**Başkanvekillerinin görevleri** **MADDE 15-** Başkanvekillerinin görevi, Başkanın yerine Genel Kurul görüşmelerini yönetmek ve yönettiği oturumlarla ilgili tutanak dergisi ile tutanak özetinin düzenlenmesini gözetmektir. Başkanvekillerinin hangi birleşim veya oturumları yöneteceklerine Başkan karar verir. **Kâtip üyelerin görevleri** **MADDE 16-** Kâtip üyelerin görevleri şunlardır:

	1. Tutanakların tutulmasını denetlemek; 2. Tutanak özetlerini yazmak; 3. Genel Kurulda evrak okumak; 4. Yoklama yapmak; 5. Oyları saymak; 6. Seçimlerin düzen ve dürüstlük içinde geçmesini denetlemek; 7. Söz sırasını kaydetmek. **Birleşimin açılması ve kapanması** **MADDE 55-** Başkan oturumu açar ve gerekirse kapatır. Oturumun devamınca Başkanlık makamı ve kâtip üyelikler boş kalamaz. Zorunlu hallerde, o birleşim için geçerli olmak kaydıyla ve sona ermek üzere olan işlerin tamamlanması amacıyla oturumun uzatılmasına Genel Kurulca karar verilebilir. **Başkanın görüşme ve oylamalara katılamaması** **MADDE 64-** Genel Kurula başkanlık eden Başkan veya Başkanvekili, asıl konu görüşülürken ve oylanırken hiçbir surette görüşünü açıklayamaz. Başkan veya başkanvekilleri, görevlerinin yerine getirilmesinin gerektirdiği haller dışında tartışmalara katılamazlar; kişisel savunma hakları saklıdır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı oy kullanamaz. Başkanvekilleri oturuma başkanlık yapmadıkları zaman, oy kullanabilir ve oyunun rengini belirtmek üzere söz alabilirler. Görüşmelere katılmak isteyen bir kâtip üye Başkanlık kürsüsünde görevli ise, yerini bir diğerine bırakmak zorundadır.

27.3 İçt. 87, 91	**Temel Kanun Yöntemiyle Yapılan Kanun Teklifi Görüşmelerinde, Bağımsız veya Grubu Olmayan Milletvekillerince Verilen Değişiklik Önergelerinin, Siyasi Parti Grubuna Mensup Milletvekillerince Verilen Önergelerden Sonra Verilmiş Olması Durumunda İşleme Alınmayacağına Dair**
Tarih/Birleşim: 23.7.2020 / B.117	**Başkanvekili:** Haydar AKAR

Açıklama Metni

(…)

ERKAN BAŞ (İstanbul) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Şu anda, söz almamın nedeni şu: Siz, biraz önce gündeme ilişkin konuşurken 6'ncı maddeye ilişkin 3 önerge olduğunu söylediniz oysa Başkanlık Divanı tutanakları incelenirse benim ve Barış Atay'ın ortak imzamızla verdiğimiz bir önerge daha var. O önergenin de işleme alınması gerektiğini düşünüyorum, o yüzden müdahale ettim. Sanıyorum 4 önergenin işleme alınması gerekiyor.

BAŞKAN - Sayın Baş, önergelerin gündeme alınmasıyla ilgili madde İç Tüzük 87 ve 91'de açıkça ifade edilmiş ve belirtilmiş. Toplam 7 önerge verilebiliyor aslında ama bu temel kanun olduğu için grupların önerge hakları saklı. İki milletvekili arkadaşımız, bağımsız veya fark etmez siyasi parti gruplarına mensup milletvekili arkadaşlar önerge verilebiliyor. Bu önergelerin veriliş şekilleri, Meclis temayüllerinde ve İç Tüzük'te belli. Sizin önergenizin işleme alınmaması gerekçesi, o önergeler kapatıldığı içindi. Bu önergeler, başlangıçta verilmesi gerekiyor ve diğer önergelerle birlikte verildiğinde bir kura çekimine gidiliyor, kura usulü uygulanıyor ama sizin önergeniz daha sonra verildiği için maalesef işleme alamadık önergenizi. Bundan sonra, önergeleri verirken İç Tüzük'e uygun hareket ederseniz bu işi çözmüş oluruz diye düşünüyorum.

(…)

(Usul tartışması açıldı.)

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, İç Tüzük'ün 91'inci maddesindeki her madde için iki önerge sınırlaması konusunda maddenin gerekçesi ve Başkanlığımızın bugüne kadarki uygulaması hakkında kısaca bilgi vermek istiyorum.

Temel kanun olarak görüşülmesine karar verilen teklifler özel görüşme yöntemiyle görüşülmekte olup buna ilişkin hükümler İç Tüzük'ün 91'inci maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddede, önerge işlemlerine ilişkin özel bir düzenleme vardır. Bu düzenlemeye göre, milletvekilleri ve esas komisyon değişiklik önergeleri verebilir, milletvekilleri tarafından madde üzerinde iki önerge verilebilir ancak her siyasi parti grubuna mensup milletvekillerinin birer önerge verme hakları saklıdır. Bu hükmün gerekçesi de şöyle açıklanmıştır: "91'inci madde kapsamındaki tekliflerin Genel Kuruldaki görüşmelerinde milletvekilleri tarafından her madde için iki önerge verilebilmesi öngörülmekte ve siyasi parti gruplarına mensup milletvekillerinin birer önerge verme hakları saklı tutulmaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisinde ikiden fazla siyasi parti grubu bulunması durumunda ise her siyasi parti grubuna mensup milletvekillerinin birer önerge verme hakkı saklı tutulduğundan, tüm siyasi parti grupları tarafından önerge verilmesi hâlinde, verilen önerge sayısı ikiden fazla olabilecektir. Madde üzerindeki önerge hakkı, bir siyasi parti grubuna mensup milletvekillerince kullanılmaması hâlinde, diğer siyasi parti grubuna mensup olanlar ile bağımsız olan milletvekillerince ancak iki önerge verilebilecektir. Siyasi parti gruplarına mensup milletvekillerince madde üzerinde önerge verilmemesi hâlinde, bağımsız sayılan milletvekillerince iki önerge verilebilecektir."

Gerekçeden anlaşılan, önerge hakkının ancak parti gruplarına mensup milletvekilleri tarafından kullanılmaması hâlinde bağımsız ve grubu olmayan siyasi partilerin milletvekillerince kullanılabileceğidir. Siyasi parti gruplarına mensup milletvekillerince iki veya daha fazla önerge verilmiş olması hâlinde, bağımsızlar ile grubu olmayan siyasi partilerin önerge vermesi mümkün değildir. Ancak uygulamada bağımsız milletvekilleri ile grubu olmayan siyasi partilerin lehine bir yorum yapılmış ve önergeler geliş sırasına göre sıralanarak ilk iki önergenin bağımsızlar ya da grubu olmayan siyasal partiler tarafından verilmesi hâlinde bu önergeler işleme alınmıştır. Aslında, İç Tüzük'ün gerekçesinde de açıklandığı gibi, ilk 2 önergeden sonra siyasal parti grupları tarafından 2 önerge verilmiş

	olması hâlinde bu önergelerin 2 önerge sınırlaması nedeniyle işlemden kaldırılması gerekirdi. Dolayısıyla, Başkanlığımızın bağımsız milletvekilleriyle ilgili uygulamasının grubu olmayan siyasal partilerin haklarını korumaya yönelik olduğu görülmektedir. Durum böyleyken ilk 2 önerge hakkının gruplara mensup milletvekilleri tarafından kullanılmasından sonra bağımsızlardan ve grubu olmayan siyasal partilerden gelecek önergelerin işleme alınmasının zorunlu olduğunu söylemek ne İç Tüzük hükmüne ne hükmün gerekçesine ne de uygulamasına uymamaktadır. Bu nedenle bu önergeyi işleme alma imkânı bulunmamaktadır. Ayrıca, bu konuda daha önce, 24'üncü Dönem'de 28/3/2012 tarihli 84'üncü Birleşimde aynı konuda açılan usul tartışmasında Başkanlık tutumu bu yönde gerçekleşmiştir. Burada bugüne mahsus ilave olarak şunu da söylemek istiyorum: (…) Benim bundan sonraki nöbetlerimde eğer 3 siyasi parti grubu veya 5 siyasi parti grubu önerge vermişse 2 önergenin de bağımsızlar veya diğer milletvekillerimiz tarafından verilen önergelerin de önerge listesine alınmasını ve burada okutulmasını, bu önergeyi veren milletvekili arkadaşlarımın da burada bulunup bu önergelerini çekmelerini bekleyeceğim ve bunu uygulayacağım.
İşlem	Birleşimi yöneten Başkanvekilinin, temel kanun yönteminde maddeler üzerinde iki önerge verme hakkının, bağımsız veya grubu olmayan milletvekillerince ancak önergelerin siyasi parti gruplarına mensup milletvekillerinden önce verilmesi durumunda kullanılabileceği yönündeki tutumu üzerine usul tartışması açılmış, tutum oya sunulmamış ve usul tartışması sonucunda Başkanvekilinin tutumunda bir değişiklik olmamıştır. Bununla birlikte Başkanvekili, kendisinin görev yapacağı birleşimlerde, siyasi parti grupları tarafından iki veya daha fazla sayıda önerge verilmesi halinde, bağımsız veya grubu olmayan milletvekilleri tarafından verilen önergelerin de önerge listesine alınmasını ve Genel Kurulda okutulmasını isteyeceğini, sonrasında ise bu milletvekillerinin önergelerini çekmelerini bekleyeceğini ifade etmiş, böylelikle yeni bir uygulama başlatacağını duyurmuştur.
Not	İçtüzük'ün temel kanun yöntemini düzenleyen 91'inci maddesinin (a) fıkrasının ikinci paragrafında değişiklik önergelerinin milletvekilleri ve esas komisyon tarafından verilebileceği düzenlenmiş; milletvekilleri tarafından Anayasa'ya aykırılık önergeleri dâhil olmak üzere maddelerin her biri üzerinde iki önerge verilebileceği ve her siyasi parti grubuna mensup milletvekillerinin birer önerge verme hakkının saklı kalacağı hükme bağlanmıştır. Siyasi parti grubuna mensup milletvekillerinin birer önerge verme hakkı saklı olduğundan ikiden fazla siyasi parti grubunun bulunması hâlinde, madde üzerindeki önerge sayısı ikiden fazla olabilmektedir. İçtüzük'ün 91'inci maddesinin gerekçesinde, madde üzerindeki önerge hakkının bir siyasi parti grubuna mensup milletvekillerince kullanılmaması hâlinde, diğer siyasi parti grubuna mensup olanlarla bağımsız sayılan milletvekillerince ancak iki önerge verilebileceği ifade edilmiştir. Buna göre, bağımsız veya grubu olmayan siyasi partilere mensup milletvekilleri önerge hakkını ancak parti gruplarına mensup milletvekilleri tarafından önerge verilmemesi durumunda kullanılabileceklerdir. Bir başka deyişle siyasi parti gruplarına mensup milletvekillerince iki veya daha fazla önerge verilmiş olması hâlinde, bağımsızlar ile grubu olmayan siyasi partilerin önerge vermesi mümkün görünmemektedir. Ancak, uygulamada bağımsız milletvekilleri ile grubu olmayan siyasi partilerin lehine bir yorum yapılmış ve önergeler geliş sırasına göre sıralandığında ilk iki önergenin bağımsızlar ya da grubu olmayan milletvekilleri tarafından verilmesi hâlinde bu önergeler işleme alınmıştır.
İçtüzük 87	**Değişiklik önergeleri** **MADDE 87-** Kanunlarda veya İçtüzükte aksine bir hüküm yoksa, kanun teklifinde bir maddenin reddi, tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi, bir maddenin değiştirilmesi, metne ek veya geçici madde eklenmesi hakkında, milletvekilleri ve esas komisyon değişiklik önergeleri verebilir. Bu esaslar dairesinde milletvekilleri tarafından Anayasaya aykırılık önergeleri dahil her madde için yedi önerge verilebilir. Her siyasî parti grubuna mensup milletvekillerinin birer önerge verme hakkı saklıdır. Ancak, bu hak; ilgili siyasî parti grubuna mensup milletvekillerince kullanılmaması halinde, diğer siyasî parti grubuna mensup olanlarla bağımsız sayılan milletvekillerince kullanılabilir.

İçtüzük 91	Değişiklik önergeleri kanun tekliflerinin basılıp dağıtılmasından itibaren Başkanlığa verilebilir. Ancak, teklifin görüşülmesine başlandıktan sonra verilecek değişiklik önergelerinde en az beş milletvekilinin imzası bulunmadıkça önerge işleme konulmaz. Görüşülmekte olan teklifin konusu olmayan sair kanunlarda ek ve değişiklik getiren yeni bir kanun teklifi niteliğindeki değişiklik önergeleri işleme konulmaz. Görüşülmekte olan teklife konu kanunun, komisyon metninde bulunmayan, ancak teklif ile çok yakın ilgisi bulunan bir maddesinin değiştirilmesini isteyen ve komisyonun salt çoğunlukla katıldığı önergeler üzerinde yeni bir madde olarak görüşme açılır. Değişiklik önergelerinde, değiştirilmesi, kaldırılması veya eklenmesi istenen hükümler açıkça belirtilir. Açık olmayan ve şarta bağlı önergeler işleme konulmaz. Değişiklik önergeleri gerekçeli olarak verilir. Değişiklik önergeleri ve gerekçeleri beşyüz kelimeden fazla ise, önerge sahibi önergesine beşyüz kelimeyi geçmeyen bir özet eklemek zorundadır. Başkan, değişiklik önergesi hakkında komisyona ve gruplara derhal bilgi verir. Değişiklik önergeleri, aykırılık sırasına göre okunup işleme konur. Aynı mahiyetteki önergelerden en kısa olanı okunup diğer önergelerin sadece imza sahipleri okunarak birlikte işleme alınır. Beşten fazla imzalı önergelerde ilk beş imza okunur, önerge tutanağa eklenir. Başkan, önergeye katılıp katılmadığını komisyona sorar. Komisyon katılmama gerekçesini kısaca açıklayabilir. Komisyonun katılmadığı önerge, sahibi tarafından beş dakikayı geçmemek üzere açıklanabilir. Önerge sahibine, gerekçesinin okunmasını istediği önerge hakkında söz verilmez. Daha sonra önergeler işaret oyu ile ayrı ayrı oylanır. Komisyonun katılmadığı ve fakat Genel Kurulun kabul ettiği önerge ve ilgili maddeyi komisyon geri isteyebilir. Geri verilmesi kabul edildiği takdirde, komisyon önergeye göre yeni bir metin hazırlar veya kendi metninin aynen kabulünü isteyebilir. Genel Kurulun kararı kesindir. **Temel kanunlar** **MADDE 91-** a) Bir hukuk dalını sistematik olarak bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştirecek biçimde genel ilkeleri içermesi; kişisel veya toplumsal yaşamın büyük bir bölümünü ilgilendirmesi; kendi alanındaki özel kanunların dayandığı temel kavramları göstermesi, özel kanunlar arasında uygulamada ahenk sağlaması, düzenlediği alan yönünden bütünlüğünün ve maddeler arasındaki bağlantıların korunması zorunluluğunun bulunması; önceki yasalaşma evrelerinde de özel görüşme ve oylama usulüne bağlı tutulması gibi özellikleri taşıyan kanunları ve İçtüzüğü bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan tekliflerin Genel Kurulda bölümler halinde görüşülmesine ve her bölümün en çok otuz maddeyi geçmemek kaydıyla hangi maddelerden oluşacağına esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun oybirliği ile önerisi üzerine Genel Kurulca karar verilebilir. Bu takdirde bölümler, maddeler okunmaksızın maddenin görüşülmesindeki usule göre ayrı ayrı görüşülür ve bölümdeki maddeler ayrı ayrı oylanır. Milletvekilleri ve esas komisyon değişiklik önergeleri verebilir. Milletvekilleri tarafından Anayasaya aykırılık önergeleri dahil madde üzerinde iki önerge verilebilir. Ancak, her siyasî parti grubuna mensup milletvekillerinin birer önerge verme hakkı saklıdır. Yeni bir madde olarak görüşülmesine komisyonun salt çoğunlukla katıldığı önergeler ile yeniden görüşülmesine karar verilen maddeler üzerinde görüşme açılır ve bu maddede belirtilen sayıda önerge verilebilir. Bölümler üzerindeki soru-cevap süresi, onbeş dakika ile sınırlıdır. Diğer hükümler saklıdır. b) Danışma Kurulunda oybirliği sağlanamaması halinde siyasî parti gruplarının önerisi üzerine de (a) bendinde belirtilen yasama yönteminin uygulanmasına Genel Kurulca karar verilebilir.

27.4 **İçt. 38, 84, 87, 88**	**Genel Kurul Gündemine Girmiş Kanun Teklifinin Anayasa'ya Aykırılığı İddiasıyla Görüşmelerine Geçilmeden Komisyona İade Edilmesi Yönündeki İstemin Karşılanamayacağına Dair**
Tarih/Birleşim: 13.10.2020, 3.11.2020 / 4., 11. B.	**Başkanvekilleri:** Haydar AKAR-Süreyya Sadi BİLGİÇ
Açıklama Metni	(…) ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Sayın Başkan, yaptığınız sunuş konuşmasından ve Komisyonu yerine çağırmanızdan gündemin Adalet ve Kalkınma Partisinin önerisiyle 1'inci sırasına alınmış olan 228 sıra sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi'nin görüşmelerine başlayacağımız anlaşılıyor. Bizim gerek Komisyon sürecinde gerek karşı oyumuzda ve gerek kamuoyuna yönelik açıklamalarımızda bu kanun teklifinin açıkça Anayasa'ya aykırı olduğuna ilişkin bir iddiamız var. Şöyle ki: Bütçeler; kurumsal, fonksiyonel, ekonomik ve finansal şekilde sınıflandırılıyor ve bütçemiz her sene bu şekilde geliyor ve Mecliste müzakere ediliyor. (…) Hepimizin malumu olduğu üzere de 2021 yılı bütçesinin 1 Ocak tarihinden yetmiş beş gün önce Meclise gelmesi lazım. O tarihte bu cumartesi günü ve şu anda görüştüğümüz kanun teklifi bütçemizi performans esaslı bütçeden performans esaslı program bütçe sistemine geçiriyor. Ve öyle bir iş yapılıyor ki; bütçe Meclisin hakkı, yani Parlamento varsa bütçe hakkından dolayı var ama beş gün sonra gelecek bütçe -elimizde tutanakları da var, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından, başkan yardımcısı tarafından da- bugünkü kanun teklifinin kanunlaşacağı öngörülerek hazırlanmış. Burada, Meclise bir dayatma, yürütmenin Meclis üzerindeki bir tahakkümü ve Meclisin vereceği karardan emin olma var. (…) Bu, birer birer her milletvekiline ve Meclisi oluşturan bütün siyasi partilere karşı yapılmış ciddi bir dayatmadır, Meclisi yok saymaktır. Bizim bu noktada Anayasa'ya aykırılık iddiamız var. Sizden talebimiz, görüşmelere geçmeden Anayasa'ya aykırı olan bu kanun teklifinin Komisyona iade edilmesi yönündedir Sayın Başkan. Bunun mümkün olmaması durumunda, bunu yapmamanız durumunda konu hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiasıyla usul tartışması açmak isteriz. BAŞKAN – Usul tartışması açıyorum. (…) RAMAZAN CAN (Kırıkkale) – (…) Sayın Başkan, öncelikle, tavrınızın lehinde olduğumu beyan etmek istiyorum. Diğer taraftan, bugün grup önerimiz kabul edildi. İç Tüzük 19'a göre Danışma Kurulu oy birliğiyle karar alamadı ve grup önerimizi burada dile getirdik. Grup önerimizde, 228 sıra sayılı kamu maliyesiyle ilgili bu Kanun Teklifi'nin gündeme alınmasını önerdik ve Türkiye Büyük Millet Meclisi milletvekilleri bu kanun teklifinin gündeme alınmasını kabul etti. Dolayısıyla, şu an kırmızı bülten burada, gündeme girdi. 228 sıra sayılı Kanun Teklifi'miz gündemin 1'inci maddesinde şu an. Dolayısıyla, eğer Anayasa'ya itiraz edilecek ise grup önerimize itiraz edilmeliydi. Bu, bir. İki: Diğer taraftan, İç Tüzük 38'e göre komisyonlarda kanunlar görüşülürken Anayasa'ya uygunluğu incelenir. Anayasa'ya uygun mu değil mi itirazı, komisyonlarda dile getirilebilir. Komisyon Başkanı, Komisyon yönetim üyeleri buna karar verir. Oradan geçtikten sonra da eğer Anayasa'ya itiraz edilecek ise İç Tüzük 84, Anayasa'ya aykırılık önergeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda kanun teklifinin Anayasa'ya aykırılık itirazı: "Bir kanun teklifinin Genel Kuruldaki görüşülmesi sırasında teklifin belli bir maddesinin Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle reddini isteyen önergeler, diğer önergelerden önce oylanır." Yani Türkiye Büyük Millet Meclisinde bu kanun görüşülürken önergeyle kanunun Anayasa'ya aykırı maddelerine, aykırılık önergeleri verilebilir. Bunu da

	Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan Vekili öncelikle ele alır. Şuraya gelmek istiyorum: Bir, kanunun sevki; iki, Türkiye Büyük Millet Meclisi ilgili komisyon; üç, Türkiye Büyük Meclisi Genel Kurulu. Bu aşamalardan geçerek kanunlaşacak. Anayasa'ya aykırılık itirazlarının denetim murakabesi burada. Burada biz diyoruz ki "Bu kanun Anayasa'ya uygundur." Siz de diyorsunuz ki "Anayasa'ya aykırıdır." Netice itibarıyla bunun nihai kararı Türkiye Büyük Millet Meclisinde verilecek. (…) BAŞKAN - Usul tartışması sonucunda, görüşümde veya tutumumda bir değişiklik yoktur. Kanunun görüşmelerine başlıyoruz. *(13.10.2020 / 4. B. / Başkanvekili: Haydar AKAR)* *** (…) ÖZGÜR ÖZEL (Manisa)- Komisyonu davet etmenizden, biraz önce yaptığınız sunuş konuşmasından kanunun görüşmelerine geçeceğimiz anlaşılıyor. Bu noktada Cumhuriyet Halk Partisi Grubu olarak Komisyonda da dile getirdiğimiz Anayasa'ya çok yönlü aykırılık iddiamız var. Anayasa'nın 10''uncu maddesi olan "Kanun önünde eşitlik" ilkesine, Anayasa'nın 49'uncu maddesi olan çalışma barışını zedeleyeceğinden dolayı bu maddeye, Anayasa'nın 60'ıncı maddesinde herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğunu tayin eden maddeye, Anayasa'nın 55'inci maddesinde ücrette adaletin sağlanmasıyla ilgili yükümlülük maddesine ve Anayasa'nın 51'inci maddesindeki sendika kurma hakkına engel olan düzenlemeler içerdiği için teklifin görüşmelerine başlamadan önce teklifin Başkanlık Divanı tarafından Komisyona iade edilmesini talep ediyoruz efendim. (…) BAŞKAN- Sayın milletvekilleri, teklifin Anayasa'ya aykırılığı itirazlarına ilişkin Başkanlığımızın görüşünü kısaca açıklamak istiyorum: Bilindiği üzere, İç Tüzük'ün 38'inci maddesine göre "Komisyonlar, kendilerine havale edilen tekliflerin ilk önce Anayasanın metin ve ruhuna aykırı olup olmadığını tetkik etmekle yükümlüdürler." Komisyon, Anayasa'ya aykırı gördüğü teklifi maddelerine geçmeden reddetmek zorundadır. Plan ve Bütçe Komisyonu, teklifi Anayasa'ya aykırı görmeyerek raporunu Başkanlığımıza intikal ettirmiş ve teklif gündemimizdeki yerini almıştır. Genel Kurulda teklifin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında Anayasa'ya aykırılık iddialarının dile getirilmesi mümkündür. Genel Kurulun bu görüşmelerden sonra Anayasa'ya aykırılık iddialarını ciddi görerek maddelerine geçilmesini reddetme yetkisi bulunmaktadır. Yine, İç Tüzük'ün 84'üncü maddesine göre, teklifin belli bir maddesinin Genel Kurulda görüşülmesi sırasında Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle reddini isteyen önergeler diğer önergelerden önce oylanır. Görüldüğü gibi, teklifin Anayasa'ya aykırı görülmesi hâlinde gerek Komisyonda gerekse Genel Kurulda reddedilmesine olanak tanıyan çok sayıda kural bulunmaktadır. Bütün bu nedenlerle teklifin görüşmelerine başlanmadan önce Anayasa'ya aykırılık iddialarının görüşülmesinin İç Tüzük'e uygun olmadığını düşünmekteyim. (…) ÖZGÜR ÖZEL (Manisa)- Komisyonu davet etmenizden, biraz önce yaptığınız sunuş konuşmasından kanunun görüşmelerine geçeceğimiz anlaşılıyor. Bu noktada Cumhuriyet Halk Partisi Grubu olarak Komisyonda da dile getirdiğimiz Anayasa'ya çok yönlü aykırılık iddiamız var. Anayasa'nın 10''uncu maddesi olan "Kanun önünde eşitlik" ilkesine, Anayasa'nın 49'uncu maddesi olan çalışma barışını zedeleyeceğinden dolayı bu maddeye, Anayasa'nın 60'ıncı maddesinde herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğunu tayin eden maddeye, Anayasa'nın 55'inci maddesinde ücrette adaletin sağlanmasıyla ilgili yükümlülük maddesine ve Anayasa'nın 51'inci maddesindeki sendika kurma hakkına engel olan düzenlemeler içerdiği için teklifin görüşmelerine başlamadan önce teklifin Başkanlık Divanı tarafından Komisyona iade edilmesini talep ediyoruz efendim. (…)

	BAŞKAN- Sayın milletvekilleri, teklifin Anayasa'ya aykırılığı itirazlarına ilişkin Başkanlığımızın görüşünü kısaca açıklamak istiyorum: Bilindiği üzere, İç Tüzük'ün 38'inci maddesine göre "Komisyonlar, kendilerine havale edilen tekliflerin ilk önce Anayasanın metin ve ruhuna aykırı olup olmadığını tetkik etmekle yükümlüdürler." Komisyon, Anayasa'ya aykırı gördüğü teklifi maddelerine geçmeden reddetmek zorundadır. Plan ve Bütçe Komisyonu, teklifi Anayasa'ya aykırı görmeyerek raporunu Başkanlığımıza intikal ettirmiş ve teklif gündemimizdeki yerini almıştır. Genel Kurulda teklifin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında Anayasa'ya aykırılık iddialarının dile getirilmesi mümkündür. Genel Kurulun bu görüşmelerden sonra Anayasa'ya aykırılık iddialarını ciddi görerek maddelerine geçilmesini reddetme yetkisi bulunmaktadır. Yine, İç Tüzük'ün 84'üncü maddesine göre, teklifin belli bir maddesinin Genel Kurulda görüşülmesi sırasında Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle reddini isteyen önergeler diğer önergelerden önce oylanır. Görüldüğü gibi, teklifin Anayasa'ya aykırı görülmesi hâlinde gerek Komisyonda gerekse Genel Kurulda reddedilmesine olanak tanıyan çok sayıda kural bulunmaktadır. Bütün bu nedenlerle teklifin görüşmelerine başlanmadan önce Anayasa'ya aykırılık iddialarının görüşülmesinin İç Tüzük'e uygun olmadığını düşünmekteyim. (…) ÖZGÜR ÖZEL (Manisa)- Sayın Başkanım, bu Başkanlık Divanının görüşü, eğer bir temel kanun görüşmesi yerine, kanunların İç Tüzük'ümüzde öngörüldüğü şekilde her bir madde üzerinde grupların söz söyleme hakkının olduğu ve üzerinde 7 önerge verme hakkının olduğu ve grupların önerge haklarının saklı olduğu şekilde kanunların İç Tüzük'teki aslında çok özel bir durum olan temel kanun şeklinde değil de 81'inci madde kapsamında görüşmesini yapıyor olsaydık; biz, maddeye geldiğimizde Anayasa'ya aykırılık önergesi verirdik ve aynen bu dediğiniz şekilde bu denetimi Genel Kurulun yapmasını sağlardık. Ancak, şimdi, temel kanun görüşmesinde sadece 1 önerge hakkımız olduğu için ve o önerge hakkı o maddeye ilişkin esastan itirazları dile getirmekle ilgili iç tüzüksel tek imkân olduğu için, bu dediğinizi yaptığınız durumda biz ya Anayasa'ya aykırılığı iddia edip maddeye yönelik konuşamayacağız ya da maddenin içeriğine yönelik eleştiride bulunmak ya da maddenin kanun metninden çıkarılmasını savunma durumunda Anayasa'ya aykırılık iddiamızı dile getiremeyeceğiz. (…) Tüm bu sebeplerden dolayı, üzülerek tutumunuzun aleyhinde olduğumu ve bundan ısrar etmeniz durumunda İç Tüzük'ün 63'üncü maddesi uyarınca usul tartışması açmanızı rica ederim. (…) BAŞKAN – Usul tartışması açıyorum. (…) MEHMET DOĞAN KUBAT (İstanbul) - (…) Değerli arkadaşlar, bu konudaki mevzuata baktığımız zaman, bir kanun teklifinin Anayasa'ya aykırılığı 4 aşamada incelenmektedir. Bunlardan 3'ü Meclis Başkanlığı, Genel Kurul ve komisyon aşamasında, nihai olarak da yargısal aşama Anayasa Mahkemesinde. Meclis Başkanlığımız, İç Tüzük'ün 67'nci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, gelen tekliflerin Anayasa'ya uygunluğunu zaten denetleyip havaleyi ona göre yapmaktadır. Yine, İç Tüzük'ümüzün 38'inci maddesi uyarınca, bir teklif komisyona geldiği zaman komisyon, o metnin Anayasa'nın özüne ve sözüne açıkça veya zımni olarak örtülü biçimde aykırı olup olmadığı yönlerinden bir inceleme yapıp karar verdikten sonra görüşmelerine devam edip raporunu bağlamaktadır ki -bu tartışmalar orada da yapılmış- rapor bağlanmış, bir Anayasa'ya aykırılık görülmemiştir. Biraz önce Başkanlık makamının da ifade ettiği üzere, burada 81 ve 91'e göre biz, temel kanun olarak tümü üzerinde görüşmeler yapacağız, zaten Genel Kurul Anayasa'ya aykırı görürse bunu reddedecektir. 87'nci maddede, Anayasa'ya aykırılık önergeleri dâhil tümünün de iadesinin istenebileceğine dair bir hüküm, ibare yer almaktadır ama -çok iyi bilir ki bu iddiayı ileri süren Grup Başkan Vekilimiz de- orada "Aksine hüküm yoksa." der. Aksine hüküm 88'inci maddede vardır. Bir teklif metininin şu anda komisyona iadesi -

	eskiden hükûmette de vardı- yeni sistemde sadece komisyona aittir, tümünü sadece komisyon isteyebilir. Dolayısıyla, bu çerçevede, yapılacak iş; gruplar, Anayasa'ya aykırılık iddialarını tümü üzerindeki görüşmeler sırasında ifade eder, yüce Genel Kurul bunları mutlaka değerlendirip tezekkür edip bir karar verir. O aşamadan sonra da 87'nci maddeye göre her maddeyle ilgili Anayasa'ya aykırılık önergeleri verilecektir ve bunlar da 84'üncü maddeye göre öncelikli olarak işleme alınıp değerlendirilip karara bağlanacaktır. Velev ki bu aşamalar geçmiş olsa dahi en çok üyeye sahip 2 siyasi parti grubunun Anayasa'nın 150'nci maddesine göre bu kanunun şekil ve esas yönünden Anayasa'ya uygunluk denetimi içinde başvuru hakkı vardır. Dolayısıyla hukuki süreç işleyecektir, hukuk işleyecek, mesele çözülecektir. Dolayısıyla Başkanlık makamının bu konudaki tutumu yerindedir. Görüşmelere devamda bir Anayasa ve İç Tüzük açısından sakınca olmadığı kanaatindeyim. Yüce heyetinizi saygılarımla selamlarım. (…) BAŞKAN – (…) Değerli milletvekilleri, az önce açıkladığım gerekçelerle, teklifin görüşmelerine başlanmadan önce, Anayasa'ya aykırılık iddialarının görüşmenin İç Tüzük'e uygun olmadığını düşünmekteyim. Bu sebeple de, teklifin görüşmelerine başlama tutumumda bir değişiklik bulunmamaktadır. Genel Kurulun bilgisine sunulur. *(3.11.2020 / 11. B. / Başkanvekili: Süreyya Sadi BİLGİÇ)*
İşlem	Usul tartışması açıldı. Usul tartışması sonunda oturumu yöneten Başkanvekilinin tutumu değişmedi. Kanun Teklifi'nin görüşmelerine geçildi.
Not	Genel Kurulda görüşmelerine başlanacak olan Kanun Teklifi'nin Anayasa'ya aykırı olduğu iddia edilerek Komisyona iade edilmesi talep edilmiş; bunun üzerine birleşimi yöneten Başkanvekili tarafından usul tartışması açılmıştır. Usul hakkındaki görüşmeler sırasında, komisyonlarda kanun teklifleri görüşülürken Anayasa'ya uygunluğun öncelikle incelendiği, Komisyonun Kanun Teklifi'ni usulüne uygun şekilde kabul edip Genel Kurula gönderdiği ve Genel Kurulun, kabul ettiği grup önerisi ile Kanun Teklifi'ni görüşme iradesini ortaya koyduğu belirtilmiştir. İçtüzüğün "Anayasaya uygunluğun incelenmesi" başlıklı 38'inci maddesine göre *komisyonlar*, tekliflerin ilk önce Anayasa'nın metin ve ruhuna aykırı olup olmadığını incelemekle yükümlü olup teklifin Anayasa'ya aykırı olduğunu gördükleri takdirde gerekçesini belirterek teklifi reddetmeleri gerekmektedir. İçtüzüğün "Anayasaya aykırılık önergeleri" başlıklı 84'üncü maddesi, bir kanun teklifinin *Genel Kurulda* görüşülmesi sırasında belli bir maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle verilecek önergeleri düzenlemektedir. Bu madde hükmüne göre, kanun teklifinin tümünün değil sadece maddelerinin Anayasa'ya aykırılığı gerekçesiyle söz konusu maddelerin reddine ilişkin önergeler verilebilmektedir. Bununla birlikte teklifin geneli veya maddeleri üzerindeki görüşmelerde teklifin tümünün Anayasa'ya aykırı olduğu yönündeki görüşlerin kabul görmesi durumunda, bu iradenin, teklifin maddelerine geçilmesinin ya da tümünün oylaması sırasında gösterilmesi, böylece kanun teklifinin reddedilmesi olanaklıdır. Ancak bu olanak, kanun teklifinin görüşmelerine henüz geçilmeden değil, geçildikten sonraki aşamalar için söz konusudur (bu konuda ayrıca bkz. 09.01.2017 tarihli 53'üncü Birleşim tutanağı). Yine, bir diğer seçenek olarak, esas komisyonun da İçtüzüğün 88'inci maddesi uyarınca teklifin tümünün komisyona geri verilmesini istemesi olanaklıdır. Komisyona geri verme isteminde kimlerin bulunabileceği TBMM uygulaması içinde tartışılmıştır. İçtüzüğün 87'nci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesinde "Kanunlarda veya İçtüzükte aksine bir hüküm yoksa, kanun teklifinde (…), tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi (…) hakkında, milletvekilleri ve esas komisyon değişiklik önergeleri verebilir." hükmü yer almaktadır. Bu hüküm karşısında İçtüzüğün 88'inci maddesi hükmünün "İçtüzükteki aksine hüküm" kapsamında olup olmadığı, bu iki hüküm arasında genel hüküm - özel hüküm ilişkisi kurulup kurulamayacağı tartışmalıdır. TBMM uygulaması, komisyona geri verme isteminde bulunma hakkının

	sadece esas komisyonda olduğu, bu hakkın milletvekilleri tarafından kullanılamayacağı yönünde gelişmiştir. Bu yöndeki Başkanlık tutumu için bkz. 24.02.2016 tarihli 43'üncü Birleşim tutanağı.
İçtüzük

27.4 İçt. 60, 63	**Bütçe Görüşmelerinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde Grubu Bulunmayan Siyasi Parti Temsilcileri ile Bağımsız Milletvekillerine Söz Verilmesi Taleplerinin Karşılanmayacağına Dair**	
Tarih/Birleşim: 07.12.2020 / B. 24		**Başkan:** Mustafa ŞENTOP
Açıklama Metni	(…) BAŞKAN – Türkiye Büyük Millet Meclisinin 24'üncü Birleşimini açıyorum. (…) Gündemimize göre, 2021 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanun Teklifi ile 2019 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanunu Teklifi'nin görüşmelerine başlayacağız. (…) BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, Bütçe ve Kesin Hesap Kanun Teklifleri üzerindeki görüşmeler 2/12/2020 tarihli 22'nci Birleşimde alınan karara uygun olarak bastırılıp dağıtılan programa göre yapılacaktır. Başlangıçta Türkiye bütçenin tümü üzerindeki görüşmelerde siyasi parti gruplarına ve İç Tüzük'ün 62'nci maddesi gereğince isteme hâlinde görüşlerini bildirmek üzere yürütmeye altmışar dakika söz verilecek ve bu süre birden fazla konuşmacı tarafından kullanılabilecektir. Şahıslar adına yapılacak konuşmaların süresi ise onar dakika olacaktır. Şimdi, bütçenin tümü üzerinde siyasi parti grupları, yürütme ve şahıslar adına söz alanların adlarını sırasıyla okuyorum: İYİ PARTİ Grubu adına Grup Başkanı ve Bursa Milletvekili Sayın İsmail Tatlıoğlu ile Samsun Milletvekili Sayın Erhan Usta. Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına Grup Başkan Vekilleri Manisa Milletvekili Sayın Erkan Akçay ile Sakarya Milletvekili Sayın Muhammed Levent Bülbül. Halkların Demokratik Partisi Grubu adına Eş Genel Başkanlar İstanbul Milletvekili Sayın Pervin Buldan ile Mardin Milletvekili Sayın Mithat Sancar. Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Genel Başkan ve İzmir Milletvekili Sayın Kemal Kılıçdaroğlu, Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu adına Grup Başkan Vekili ve İstanbul Milletvekili Sayın Mehmet Muş ile Genel Başkan Vekili ve İstanbul Milletvekili Sayın Numan Kurtulmuş, şahsı adına, lehte olmak üzere Büyük Birlik Partisi Genel Başkanı ve Ankara Milletvekili Sayın Mustafa Destici, Yürütme adına Cumhurbaşkanı Yardımcısı Sayın Fuat Oktay ve son olarak şahsı adına, aleyhe olmak üzere Mardin Milletvekili Sayın Ebrü Günay söz alacaklardır. Şimdi gruplar adına ilk söz İYİ PARTİ Grubu adına. (…) ERKAN BAŞ (İstanbul) – Sayın Başkanım, söz talebim var. Sayın Başkan, Başkanlığınıza sunduğum bir dilekçe var konuyla ilgili, sanırım işleme almadınız. Onunla ilgili… (…) BAŞKAN – Söz talebinizle ilgili dilekçeyi gördüm fakat Danışma Kurulunun önerisi üzerine, parti gruplarının teklifiyle ve Genel Kurulda alınan karar gereğince program bu şekilde. (…) ERKAN BAŞ (İstanbul) – Sayın Başkan, bu durumda, yaklaşımınıza ilişkin, İç Tüzük'ün 63'üncü maddesine göre, Başkanı usule uymaya davet etmek üzere bir usul tartışması açmak istiyorum. Aleyhte söz istiyorum. (…) MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Lehte. (…) BÜLENT TURAN (Çanakkale) – Usul tartışması takdirdir Sayın Başkan. Lehte söz istiyorum eğer açacaksanız. (…) BAŞKAN – Şimdi 63'ü okuyalım: "Usul hakkında konuşma	

	MADDE 63- "Görüşmeye yer olup olmaması, Başkanı gündeme veya Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışma usullerine uymaya davet gibi usule ait konular, diğer işlerden önce konuşulur." …Burada, Başkanı gündeme davet… Ben de zaten gündemi okudum yani gündemin dışında bir şey söylemiyorum; bu mevzubahis değil. "Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışma usullerine uymaya davet" gibi bir şey diyorsanız… (…) ERKAN BAŞ (İstanbul) – Evet Sayın Başkan. Usule uygun olmadığını… (…) BAŞKAN – Çalışma usulleri de zaten İç Tüzük'e göre Danışma Kurulu önerisiyle ve Genel Kurulca belirlenmiş. Dolayısıyla bunlara göre, usul hakkında bir tartışma açma imkânı görmüyorum ben 63'e göre. (…) ERKAN BAŞ (İstanbul) – Sayın Başkan, usul tartışmasına girdiniz zaten ama isterseniz tartışmayı açıp orada devam edelim fakat sadece hatırlatmak için söylüyorum; geçtiğimiz yıl yine sizin yönettiğiniz toplantının tutanağını incelerseniz, orada, temsil edilen fakat grubu olmayan siyasi partilere de söz verdiğiniz görülecektir. Dolayısıyla usulen bunun uygun olduğu kanaatindeyim, bu tartışmayı yürütmemiz gerekiyor. Eğer değilse bırakalım, yüce Genel Kurul buna karar versin. (…) BAŞKAN – Sayın Baş, geçen yılki uygulamayı hatırlıyorum. O zaman grubu olmayan 4 siyasi parti vardı ve emsal teşkil etmemek üzere bunu yaptığımı da ifade etmiştim, dolayısıyla bunun bir teamül hâline gelmesi İç Tüzük'e aykırı bir uygulamanın teamül hâline gelmesi olacağından bunu doğru bulmuyorum. Hem siyasi partilerin sayısı 7 oldu hem de ayrıca 17 bağımsız milletvekili oldu Genel Kurulumuzda, Parlamentomuzda. Bu bakımdan, burada bizim İç Tüzük'ü ve Danışma Kurulu kararları ile Genel Kurulun verdiği kararları işletme imkânımız yok. (…) ERKAN BAŞ (İstanbul) – Sayın Başkan, tartışmayı zaten şu anda yürütüyoruz, bence bu tartışmayı usulen açmamız gerekiyor. Açalım bu tartışmayı, zaten yapıyoruz şu anda gördüğünüz gibi. Dolayısıyla bu tartışmayı yaptıktan sonra Genel Kurulun takdirine bırakalım. Bakın, geçen seneki tutanağı ben ezbere biliyorum, aynı tartışmayı geçen sene de yaşamıştık. Siz kendi takdirinizle grupların uyumuyla emsal teşkil etmemek üzere bu hakkı kullandırttınız, demek ki kullandırtmak mümkündür. Bu sonuç çıkıyor, kullanılabilir bu hak. Dolayısıyla tekrar kullandırmanızı talep ediyoruz, şimdi eğer reddediyorsanız da usul tartışması açmak en doğal yol. (…) BAŞKAN – Şimdi, arkadaşlar, usul tartışması açmaya gerek yok kanaatimce. Bir dakika arkadaşlar (…) Ama mademki Sayın Baş Genel Kurulun bu konuda kararını da arzu ediyorsa ben usul tartışması açıp bunu oya sunacağım ve bu konuyu nihai olarak bir karara bağlayacağım. Bir dakika, şunu da söyleyeyim -yani isimleriniz baki- şimdi, benim tutumum şu: Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulun almış olduğu karar çerçevesinde bir gündem sürdürüyoruz. Bu gündemde grubu olan siyasi partiler ve şahsı adına söz alanlar dışında grubu olmayan siyasi parti temsilcilerine söz verilmesine dair bir hüküm yok, ben de bunu uyguluyorum, tutumum bu. Bu tutumun lehinde veya aleyhinde konuşmak isteyenler beyan etsinler. (…) BAŞKAN – Değerli arkadaşlar, lehte ve aleyhte görüşleri dinledim. Bunları değerlendireceğim, tutumumu değiştirmiyorum şimdilik, programa göre devam ediyorum.
İşlem	Usul tartışması açıldı. Usul tartışması sonunda oturumu yöneten Başkanın tutumu değişmedi. 2021 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanun Teklifi'nin görüşmelerine geçildi.
Not	Bir milletvekili, 2020 yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanun Teklifi görüşmelerindeki uygulamaya benzer şekilde, 2021 yılı bütçe görüşmelerinde de TBMM'de grubu bulunmayan siyasi parti temsilcileri ile bağımsız milletvekillerine söz verilmesini talep

	etmiştir. TBMM Başkanı, 2020 yılı bütçesinin görüşmelerinde TBMM'de grubu bulunmayan sadece 4 parti iken şimdi 7 siyasi parti ve 17 bağımsız milletvekili olduğunu ve önceki uygulamanın "teamül oluşturmamak üzere" yapıldığını belirterek söz konusu talebi reddetmiştir. Bunun üzerine milletvekili, Başkan'ın tutumu ile ilgili usul tartışması talebinde bulunmuş; usul tartışması açılmıştır.
İçtüzük	**Söz alma, konuşmalar ve yazılı konuşmalar** **MADDE 60-** Adını önceden kaydettirmeyen veya oturum sırasında Başkandan söz almayan hiç kimse konuşamaz. Gündemde bulunan veya belli bir günde görüşme konusu olacağı Anayasa, Kanun veya İçtüzük gereğince bilinen konular dışında, kâtip üyeler, söz alma istemi kaydedemezler. Konuşma, Başkanlığa ve Genel Kurula hitap edilerek kürsüden yapılır. Pek kısa bir sözü olduğunu belirten üyeye Başkan, yerinden konuşma izni verebilir. Yazılı bir konuşmanın, kürsüden okunması veya Başkanın izni ile bir kâtip üyeye okutturulması mümkündür. Görüşme sırasında komisyondan soru sormak isteyenler, sorularını yerlerinden sorarlar. Sorular, konuşmalar bittikten sonra sıra ile sorulur. İçtüzükte başka bir süre belirtilmemiş veya aksi, Danışma Kurulunun teklifiyle Genel Kurulca kararlaştırılmamışsa siyasî parti grupları ve komisyon adına yapılan konuşmalar yirmi, üyeler tarafından yapılan konuşmalar on dakika ile sınırlıdır. İkinci defa yapılacak konuşmalarda süre bunun yarısı kadardır. **Usul hakkında konuşma** **MADDE 63-** Görüşmeye yer olup olmaması, Başkanı gündeme veya Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışma usullerine uymaya davet gibi usule ait konular, diğer işlerden önce konuşulur. Bu yolda bir istemde bulunulursa, üçer dakikadan fazla sürmemek şartıyla, lehte ve aleyhte en çok ikişer kişiye söz verilir. Bu görüşme sonucunda oya başvurmak gerekirse oylama işaretle yapılır.

27.2 **27.3** **27.4**	**Yürütme Temsilcisine İçtüzüğün 60'ıncı ve 69'uncu Maddeleri Kapsamında Söz Verilmesine Dair**
İçt. 60, 69	

Tarih/Birleşim: 17.12.2018/B.35, 14.12.2019/B.33, 9.12.2020/B.26	**Başkan Vekilleri:** Mithat SANCAR-Süreyya Sadi BİLGİÇ- Süreyya Sadi BİLGİÇ

Açıklama Metni

(17.12.2018 / 35. B. / Başkanvekili: Mithat SANCAR)
(…)
BAŞKAN- Sayın Bakan bekleyin lütfen. Şimdi Sayın Bakana yerinden bu konuşmaya ilişkin açıklamalarını almak üzere iki dakika süre veriyorum. Buyurun Sayın Bakan.
(…)
BAŞKAN- Kürsüden istiyorsanız buyurun kürsüden.
(…)
BAŞKAN- Birleşime beş dakika ara veriyorum.
(…)
BAŞKAN- Komisyon yerinde. En son, Savunma Bakanı Sayın Hulusi Akar'a iki dakika süreyle söz vermiştim. Yerinizden mi, kürsüden mi kullanmak istersiniz Sayın Bakan?
MİLLİ SAVUNMA BAKANI HULUSİ AKAR- Buradan devam edeyim.
BAŞKAN- Yerinizden kullanmak istiyorsunuz.
Buyurun.
(…)
BAŞKAN- Şimdi, soru-cevap işlemine geçiyoruz.
DIŞİŞLERİ BAKANI MEVLÜT ÇAVUŞOĞLU- Sayın Başkan… Sayın Başkan… 60'a göre söz istiyorum. Grup başkan vekili…
(…)
DIŞİŞLERİ BAKANI MEVLÜT ÇAVUŞOĞLU- Şahsıma burada sataşma var.
BAŞKAN- Ben 60'a göre söz hakkını kendim takdir ederim.
(…)
DIŞİŞLERİ BAKANI MEVLÜT ÇAVUŞOĞLU- Ben İç Tüzük'ü biliyorum.
(…)
BAŞKAN- Kimseye söz vermeyeceğim artık Sayın Bakan.
(…)
BAŞKAN- Başkanlık Divanında bu konu konuşuldu. "Bakanlara sataşmadan söz verilmesini nasıl düzenleyeceğiz, İç Tüzük'te hüküm yok." denildi. Ayrıca, bakanlara konuşma, cevap için süre verme meselesi de İç Tüzük'te yok. Yeni İç Tüzük bu konuları içermedi, değişikliklerde bu hususlar dikkate alınmadı. Ben o Danışma Kurulu toplantısında bakanlara da gerektiğinde 60'a ve 69'a göre söz vermeye bir engel olmadığı görüşünü savunmuş biriyim. Dolayısıyla, İç Tüzük'ün ilgili hükümlerini bu yönde uygulayacağımı söyledim fakat Sayın Bakan, sizin bu şekilde benimle bir polemiğe girmeniz doğru değil.
(…)
BAŞKAN- Lütfen sayın milletvekilleri, lütfen… Size söz vereceğim.
DIŞİŞLERİ BAKANI MEVLÜT ÇAVUŞOĞLU- Tamam.
BAŞKAN- 60'a göre bir dakikadır süre, ben size iki dakika süre veriyorum. İç Tüzük bu Sayın Bakan, siz de biliyorsunuz gerekirse uzatırım ama o benim takdirimde. Buyurun.

***

(14.12.2019 / 33. B. / Başkanvekili: Süreyya Sadi BİLGİÇ)
(…)
Sayın Bakanın bir söz talebi vardır.
Sayın Soylu, buyurun.

	İÇİŞLERİ BAKANI SÜLEYMAN SOYLU – (…) (…) BAŞKAN – Sayın Bakanım, toparlayın lütfen. İÇİŞLERİ BAKANI SÜLEYMAN SOYLU – (…) Teşekkür ediyorum. BAŞKAN – Teşekkür ediyorum. *** (9.12.2020 / 26. B. / Başkanvekili: Süreyya Sadi BİLGİÇ) (…) ENGİN ÖZKOÇ (Sakarya) – Sayın Başkanım, Sayın Bakan gerçek dışı beyanlarda bulunmuştur. Gerçek dışı beyanlarda bulunmasından dolayı söz verirseniz kürsüde, "hayır" derseniz buradan, yerimden söz almak istiyorum. (…) BAŞKAN – (…) Süreniz iki artı bir üç dakikadır. Buyurun. (…) MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Sayın Başkan, benim de söz talebim var. BAŞKAN – (…) Peki, Sayın Beştaş, buyurun. (…) MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – (…) BAŞKAN – Teşekkür ediyorum. Sayın Bakan Gül, kürsüden size iki dakika söz vereceğim. İki artı bir üç dakikanız var. ADALET BAKANI ABDULHAMİT GÜL – (…) (…) BAŞKAN – Yürütme adına ikinci söz talebi Hazine ve Maliye Bakanı Sayın Lütfi Elvan'ın. (…) BAŞKAN – Sayın Bakanım, teşekkür ediyorum. (…) ENGİN ÖZKOÇ (Sakarya) – Sayın Başkanım, o, maddelerle ilgili görüşmeler yapılırkendi. Sayın Bakanların yaptığı konuşmalardan sonra hemen Bakanın cevap vermesi açısından, hem de bizim, Bakanı kendi bilgilerimizle doğru bilgilendirmemiz açısından şu anda cevap vermemiz doğrudur. Ben 60'a göre söz istiyorum. (…) ENGİN ÖZKOÇ (Sakarya) – Sayın Başkan, (…) Bizim muhatabımız Bakandır, Bakan cevap versin. HAZİNE VE MALİYE BAKANI LÜTFÜ ELVAN – Sayın Başkan… BAŞKAN – Size söz vereceğim. Evet, Sayın Elvan, buyurun. Süreniz üç dakikadır, buyurun. (…) BAŞKAN – Yürütme adına son söz talebi Millî Savunma Bakanı Sayın Hulusi Akar'ın. Buyurun Sayın Akar. MİLLÎ SAVUNMA BAKANI HULUSİ AKAR – (…) (…) Yürütme adına söz talepleri karşılanmıştır, tamamlanmıştır. Şimdi isteyen Grup Başkan Vekillerimize yerlerinden ikişer dakika süreyle söz vereceğim. (…) BAŞKAN – Teşekkür ediyorum. Sayın Bakan, buyurun kürsüye. (…)
İşlem	Görüşmeler sırasında sahsına sataşılan iki bakana ikişer dakika süreyle söz verildi. İki bakan da yerinden söz aldı; ancak bir örnekte Başkan, ilgili bakanın dilerse kürsüden söz alabileceğini de belirtti. Başkan'ın bu ifadesinden sonra Bakan söz alamadan birleşime ara verildi. İzleyen oturumda Bakan söz hakkını yerinden kullandı (İçtüzüğün 69'uncu

	maddesinin ikinci fıkrasına göre "Açıklama ve cevaplar için Başkan, aynı oturum içinde olmak üzere söz verme zamanını takdir eder." Başkanın sataşmanın gerçekleştiği oturumu izleyen oturumda söz vermesi, söz hakkının İçtüzüğün 60'ıncı maddesine göre verildiği görüşünü güçlendirmektedir.) 27. Dönem 2'nci, 3'üncü ve 4'üncü yasama yıllarındaki bütçe görüşmelerinde bakanlara kürsüden veya yerinden olmak üzere konuşma hakkı tanınmıştır. 17.12.2018 tarihli Birleşimde oturumu yöneten Başkan, bakanlara da gerektiğinde İçtüzüğün 60'ıncı ve 69'uncu maddelerine göre söz hakkı vermeye engel bir durum olmadığını ve uygulamasının bu yönde olacağını belirtmiştir. 14.12.2019 ve 9.12.2020 tarihli birleşimlerde ise Başkan, bazı milletvekillerinin beyanlarına cevap vermeleri için herhangi bir İçtüzük hükmüne atıf yapmadan bakanlara, kürsüden veya yerinden konuşma hakkı tanımıştır.
Not	İçtüzüğün "Açıklama hakkı" başlıklı 69'uncu maddesi hükmüne göre, şahsına sataşılan veya ileri sürmüş olduğu görüşten farklı bir görüş kendisine atfolunan komisyon, siyasî parti grubu veya milletvekilleri, açıklama yapabilir ve cevap verebilir. İçtüzük'te yürütme organının temsilcisi olan Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlara "sataşma" olması hâlinde açıklama hakkı kapsamında söz verilip verilmeyeceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. İçtüzüğün 60'ncı maddesine göre pek kısa bir sözü olduğunu belirten üyeye, Başkan yerinden konuşma izni verebilir. Teamül ve 31 Mart 2016 tarihli Mutabakat Metni'nin 7'nci maddesi uyarınca İçtüzüğün 60'ncı maddesi kapsamında milletvekillerine birer dakika süreyle söz verilmektedir. 17.12.2018 tarihli Birleşimde (bütçe görüşmeleri); yürütme organı temsilcilerinden bir bakana, kendisine yönelen sataşmalar nedeniyle İçtüzüğün 60'ncı maddesi hükmüne atıf yapılarak, diğer bakana ise herhangi bir İçtüzük hükmüne atıf yapılmadan ikişer dakika süreyle yerinden konuşma hakkı tanınmıştır. Başkan, yürütme organı temsilcisine İçtüzüğün 60'ıncı ve 69'uncu maddeleri kapsamında söz verilip verilemeyeceği konusunun İçtüzük'te düzenlenmediğini; ancak kişisel kanaatinin bakanlara bu kapsamda söz verilebileceği yönünde olduğunu ifade etmiştir. 14.12.2019 tarihli Birleşimde (bütçe görüşmeleri); yürütme organı temsilcilerinden bir bakana istemi üzerine herhangi bir İçtüzük hükmüne atıf yapılmadan ve süre zikredilmeden yerinden konuşma hakkı tanınmıştır. 9.12.2020 tarihli Birleşimde (bütçe görüşmeleri); yürütme organı temsilcilerinden bir bakana herhangi bir İçtüzük hükmüne atıf yapılmadan üç dakika (2+1) kürsüden konuşma hakkı tanınmıştır. Aynı Birleşimde başka bir bakana da herhangi bir İçtüzük hükmüne atıf yapılmadan ve süre belirtilmeden kürsüden konuşma hakkı tanınmıştır.
İçtüzük 60	**MADDE 60-** Adını önceden kaydettirmeyen veya oturum sırasında Başkandan söz almayan hiç kimse konuşamaz. Gündemde bulunan veya belli bir günde görüşme konusu olacağı Anayasa, Kanun veya İçtüzük gereğince bilinen konular dışında, kâtip üyeler, söz alma istemi kaydedemezler. Konuşma, Başkanlığa ve Genel Kurula hitap edilerek kürsüden yapılır. Pek kısa bir sözü olduğunu belirten üyeye Başkan, yerinden konuşma izni verebilir. Yazılı bir konuşmanın, kürsüden okunması veya Başkanın izni ile bir kâtip üyeye okutturulması mümkündür. Görüşme sırasında komisyondan soru sormak isteyenler, sorularını yerlerinden sorarlar. Sorular, konuşmalar bittikten sonra sıra ile sorulur. İçtüzükte başka bir süre belirtilmemiş veya aksi, Danışma Kurulunun teklifiyle Genel Kurulca kararlaştırılmamışsa siyasî parti grupları ve komisyon adına yapılan konuşmalar yirmi, üyeler tarafından yapılan konuşmalar on dakika ile sınırlıdır. İkinci defa yapılacak konuşmalarda süre bunun yarısı kadardır.

İçtüzük 69	**Açıklama hakkı** **MADDE 69-** Şahsına sataşılan veya ileri sürmüş olduğu görüşten farklı bir görüş kendisini atfolunan komisyon, siyasî parti grubu veya milletvekilleri, açıklama yapabilir ve cevap verebilir. Açıklama ve cevaplar için Başkan, aynı oturum içinde olmak üzere söz verme zamanını takdir eder. Bu suretle söz almak isteyen, ne sebepten konuşmak istediğini Başkana bildirir. Başkan, söz verip vermemek gerektiğini takdir eder. Başkanlıkça kendisine söz verilmeyen kimse direnirse, Genel Kurul, bu konuda görüşmesiz ve işaret oyuyla karar verir.

KANUN VE KARAR SİCİLİ

KANUN SİCİLİ

2020 YILINDA KABUL EDİLEN KANUNLAR[1]

1- 28/01/2020 tarihli ve 7218 sayılı Devlet Mezarlığı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun

2- 14/02/2020 tarihli ve 7221 sayılı Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

3- 20/02/2020 tarihli ve 7222 sayılı Bankacılık Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

4- 05/03/2020 tarihli ve 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu

5- 25/03/2020 tarihli ve 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

6- 14/04/2020 tarihli ve 7242 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

7- 15/04/2020 tarihli ve 7243 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

8- 16/04/2020 tarihli ve 7244 sayılı Yeni Koronavirüs (Covıd-19) Salgınının Ekonomik ve Sosyal Hayata Etkilerinin Azaltılması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

9- 11/06/2020 tarihli ve 7245 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu

10- 16/06/2020 tarihli ve 7246 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

11- 18/06/2020 tarihli ve 7247 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

1 2020 yılında toplam 71 kanun kabul edilmiş olup, bunlardan 46'sını uluslararası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulma kanunları ile bu kanunlarda değişiklik yapan kanunlar oluşturmaktadır. Bu bölümde, uluslararası andlaşmalara ilişkin kanunlar dışında kalan kanunlara (25 kanun) ilişkin sicil bilgilerine yer verilmiştir.

12- 23/06/2020 tarihli ve 7248 sayılı 1924 Tarih Ve 491 Sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanunun Bazı Hükümlerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Neden Olunan Mağduriyetlerin Giderilmesi Hakkında Kanun

13- 11/07/2020 tarihli ve 7249 sayılı Avukatlık Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

14- 16/07/2020 tarihli ve 7250 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

15- 22/07/2020 tarihli ve 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

16- 23/07/2020 tarihli ve 7252 sayılı Dijital Mecralar Komisyonu Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

17- 29/07/2020 tarihli ve 7253 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

18- 16/10/2020 tarihli ve 7254 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

19- 28/10/2020 tarihli ve 7255 sayılı Gıda, Tarım ve Orman Alanında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun

20- 11/11/2020 tarihli ve 7256 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

21- 25/11/2020 tarihli ve 7257 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

22- 19/12/2020 tarihli ve 7258 sayılı 2021 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu

23- 19/12/2020 tarihli ve 7259 sayılı 2019 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanunu

24- 24/12/2020 tarihli ve 7261 sayılı Türkiye Çevre Ajansının Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

25- 27/12/2020 tarihli ve 7262 sayılı Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun

2020 YILINDA KABUL EDİLEN KANUNLARA İLİŞKİN İSTATİSTİKSEL VERİLER

1. Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifinin Görüşüldüğü Esas Komisyon

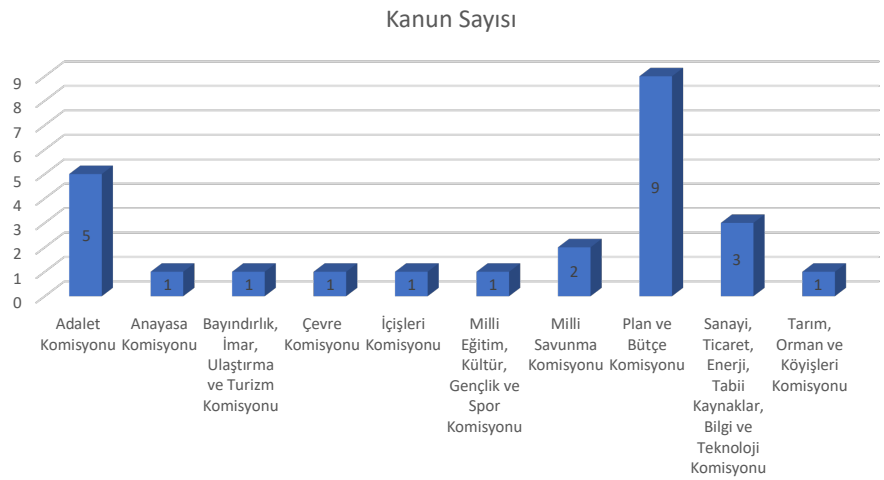

2. Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifinin Genel Kurulda Görüşülme Usulü

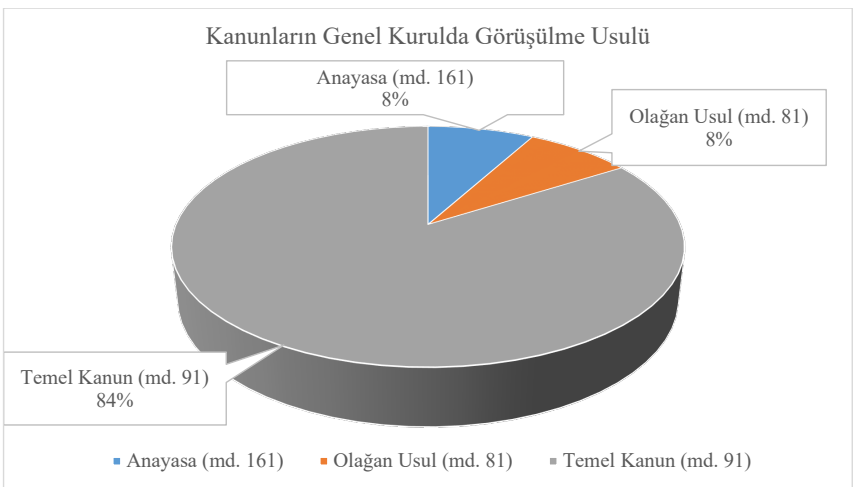

3. Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Tekliflerine İlişkin Veriler

Veri Türü[2 3]	Toplam	Kanun Başına Ortalama
Kanun Sayısı	23	
Madde Sayısı	715	31,09
Genel Kurulda Kabul Edilen Önerge Sayısı	127	5,52
Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi (Gün)	203	8,83
Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi (Gün)	339	14,74
Genel Kurulda Görüşülme Süresi (Birleşim Sayısı)	76	3,30
Kanunlaşma Süresi (Gün)	849	36,91

2 Bütçe ve Kesinhesap Kanun Tekliflerine ilişkin veriler hesaplamaya dâhil edilmemiştir.
3 Veri türleri hakkında ayrıntılı bilgi için bir izleyen sayfanın dipnotlarına bakınız.

<table>
<tr><td>Dönem: 27</td><td colspan="3" rowspan="2">DEVLET MEZARLIĞI HAKKINDA KANUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN</td></tr>
<tr><td>Yasama Yılı: 3</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7218</td><td>Kabul Tarihi: 28.01.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31026 / 01.02.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi[4]: 8 gün</td><td colspan="2">Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi[5]: 1 gün</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanunlaşma Süresi[6]: 11 gün</td><td colspan="2">Esas Komisyon: Milli Savunma Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 162
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 27.01.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
48. Birleşim 28.01.2020</td><td colspan="2">Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Olağan Usul (İçt. md. 81)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 3
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 1
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları[7]: 2549
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı[8]: -</td></tr>
</table>

4 "Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi", kanun teklifinin komisyona havale tarihi ile esas komisyonca görüşülmeye başlaması tarihi arasında geçen süreyi vermektedir. Havalenin gerçekleştirildiği gün ile komisyon görüşmesinin başladığı gün, bu sürenin hesabına dâhil edilmektedir.

5 "Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi", esas komisyonca görüşülüp sıra sayısına bağlanan kanun teklifinin Genel Kurul gündemine girdiği günden burada görüşülmesine başlanmasına kadar geçen süreyi ifade etmektedir. Sıra sayısının Genel Kurul gündemine girdiği gün ile Genel Kurulda görüşülmesine başlandığı gün de hesaplamaya dâhil edilmektedir.

6 "Kanunlaşma Süresi", kanun teklifinin TBMM Başkanlığına sunulduğu günden Genel Kurulda kabul edildiği güne kadar geçen süreyi göstermektedir. Kanun teklifinin TBMM Başkanlığına sunulduğu gün ile Genel Kurulda kabul edildiği gün de hesaplamaya dâhil edilmektedir.

7 Numaralardan kanun hükmünde kararnamelere ilişkin olanların yanına ayraç içinde "KHK" kaydı düşülmüştür. Bu kaydın yer almadığı numaralar, kanun numaralarını göstermektedir.

8 Genel Kurulda belli bir maddeye ilişkin olarak aynı mahiyette birden çok önerge kabul edilmişse, bunlar sadece bir önerge olarak hesaba dâhil edilmiştir

<table>
<tr><td>Dönem: 27

Yasama Yılı: 3</td><td colspan="2">COĞRAFİ BİLGİ SİSTEMLERİ İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7221 Kabul Tarihi: 14.02.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31045 / 20.02.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 3 gün</td><td>Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 3 gün</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanunlaşma Süresi: 33 gün</td><td>Esas Komisyon: Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 161
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 15.01.2020, 16.01.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
49. Birleşim 29.01.2020
50. Birleşim 30.01.2020
51. Birleşim 04.02.2020
53. Birleşim 06.02.2020
54. Birleşim 11.02.2020
55. Birleşim 12.02.2020
56. Birleşim 13.02.2020</td><td>Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Temel Kanun (İçt. md. 91)</td></tr>
<tr><td colspan="3">Madde Sayısı: 39
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 10
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 775, 1164, 3194, 1319, 3414, 3621, 4708, 4735, 5368, 5543
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: 13</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27</td><td colspan="3" rowspan="2">BANKACILIK KANUNU İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN</td></tr>
<tr><td>Yasama Yılı: 3</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7222</td><td>Kabul Tarihi: 20.02.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31050 / 25.02.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 5 gün</td><td>Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 1 gün</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanunlaşma Süresi: 15 gün</td><td>Esas Komisyon: Plan ve Bütçe Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 176
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 11.02.2020, 12.02.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
57. Birleşim 18.02.2020
58. Birleşim 19.02.2020
59. Birleşim 20.02.2020</td><td>Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Temel Kanun (İçt. md. 91)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 41
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 5
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 5411, 5464, 6361, 6362, 6502
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: 6</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27</td><td colspan="3" rowspan="2">ÜRÜN GÜVENLİĞİ VE TEKNİK DÜZENLEMELER KANUNU</td></tr>
<tr><td>Yasama Yılı: 3</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7223</td><td>Kabul Tarihi: 05.03.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31066 / 12.03.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 10 gün</td><td>Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 20 gün</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanunlaşma Süresi: 49 gün</td><td>Esas Komisyon: Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 173
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 29.01.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
60. Birleşim 25.02.2020
62. Birleşim 27.02.2020
64. Birleşim 04.03.2020
65. Birleşim 05.03.2020</td><td>Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Temel Kanun (İçt. md. 91)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 28
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 1
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 4703
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: 1</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27</td><td colspan="3" rowspan="2">BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN</td></tr>
<tr><td>Yasama Yılı: 3</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7226 Kabul Tarihi: 25.03.2020</td><td colspan="2">Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31080 (Mük.) / 26.03.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 7 gün</td><td colspan="2">Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 7 gün</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanunlaşma Süresi: 38 gün</td><td colspan="2">Esas Komisyon: Plan ve Bütçe Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 196
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 24.02.2020, 25.02.2020, 26.02.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
66. Birleşim 10.03.2020
67. Birleşim 11.03.2020
68. Birleşim 12.03.2020
69. Birleşim 17.03.2020
70. Birleşim 18.03.2020
72. Birleşim 24.03.2020</td><td colspan="2">Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Temel Kanun (İçt. md. 91)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 55
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 30
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 5442, 7269, 132, 193, 1774, 2330, 2521, 2634, 2809, 3213, 4447, 4632, 4749, 5253, 5345, 5346, 5490, 5510, 5549, 5651, 5737, 6446, 7179, 3194, 4706, 4857, 5834, 5941, 6356, 7194
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: 23</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27</td><td rowspan="2" colspan="3">CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN İNFAZI HAKKINDA KANUN İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN</td></tr>
<tr><td>Yasama Yılı: 3</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7242</td><td>Kabul Tarihi: 14.04.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31100 / 15.04.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 5 gün</td><td>Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 1 gün</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanunlaşma Süresi: 15 gün</td><td>Esas Komisyon: Adalet Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 207
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 04.04.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
78. Birleşim 07.04.2020
79. Birleşim 08.04.2020
80. Birleşim 09.04.2020
81. Birleşim 10.04.2020
82. Birleşim 11.04.2020
83. Birleşim 12.04.2020
84. Birleşim 13.04.2020</td><td>Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Temel Kanun (İçt. md. 91)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 69
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 11
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 4675, 5237, 5271, 5275, 5395, 5402, 5607, 2802, 3713, 4301, 6352
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: 9</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27</td><td rowspan="2" colspan="3">YÜKSEKÖĞRETİM KANUNU İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN</td></tr>
<tr><td>Yasama Yılı: 3</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7243</td><td>Kabul Tarihi: 15.04.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31102 / 17.04.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 3 gün</td><td>Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 1 gün</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanunlaşma Süresi: 8 gün</td><td>Esas Komisyon: Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 212
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 10.04.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
85. Birleşim 14.04.2020
86. Birleşim 15.04.2020</td><td>Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Temel Kanun (İçt. md. 91)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 31
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 7
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 2547, 5682, 222, 1739, 2809, 3359, 3843,
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: 2</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27
Yasama Yılı: 3</td><td colspan="3">YENİ KORONAVİRÜS (COVID-19) SALGININ EKONOMİK VE SOSYAL HAYATA ETKİLERİNİN AZALTILMASI HAKKINDA KANUN İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7244</td><td>Kabul Tarihi: 16.04.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31102 / 17.04.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 2 gün</td><td colspan="2">Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 1 gün</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanunlaşma Süresi: 3 gün</td><td colspan="2">Esas Komisyon: Plan ve Bütçe Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 213
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 15.04.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
86. Birleşim 15.04.2020</td><td colspan="2">Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Temel Kanun (İçt. md. 91)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 18
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 10
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 1618, 2547, 2828, 4447, 4857, 5018, 5607, 6102, 6585, 6741
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: 2</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27</td><td rowspan="2" colspan="3">ÇARŞI VE MAHALLE BEKÇİLERİ KANUNU</td></tr>
<tr><td>Yasama Yılı: 3</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7245</td><td>Kabul Tarihi: 11.06.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31159 / 18.06.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 7 gün</td><td>Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 118 gün</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanunlaşma Süresi: 142 gün</td><td>Esas Komisyon: İçişleri Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 174
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 28.01.2020, 29.01.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
93. Birleşim 02.06.2020
94. Birleşim 03.06.2020
96. Birleşim 09.06.2020
97. Birleşim 10.06.2020</td><td>Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Temel Kanun (İçt. md. 91)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 19
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 2
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 5434, 772
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: 2</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27</td><td colspan="3" rowspan="2">REKABETİN KORUNMASI HAKKINDA KANUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN</td></tr>
<tr><td>Yasama Yılı: 3</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7246</td><td>Kabul Tarihi: 16.06.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31165 / 24.06.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 19 gün</td><td>Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 3 gün</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanunlaşma Süresi: 34 gün</td><td>Esas Komisyon: Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 215
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 02.06.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
98. Birleşim 11.06.2020
100. Birleşim 16.06.2020</td><td>Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Temel Kanun (İçt. md. 91)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 16
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 1
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 4054
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: -</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27</td><td colspan="3" rowspan="2">BAZI KANUN VE KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN</td></tr>
<tr><td>Yasama Yılı: 3</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7247</td><td>Kabul Tarihi: 18.06.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31167 / 26.06.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 6 gün</td><td>Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 1 gün</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanunlaşma Süresi: 14 gün</td><td>Esas Komisyon: Plan ve Bütçe Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 217
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 10.06.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
100. Birleşim 16.06.2020
101. Birleşim 17.06.2020
102. Birleşim 18.06.2020</td><td>Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Temel Kanun (İçt. md. 91)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 27
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 17
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 6219, 7269, 3201, 4749, 5366, 5411, 5464, 5490, 5809, 5941, 6361, 6362, 6493, 7061, 375(KHK), 399(KHK), 703(KHK),
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: 3</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27

Yasama Yılı: 3</td><td colspan="3">1924 TARİH VE 491 SAYILI TEŞKİLÂTI ESASİYE KANUNUNUN BAZI HÜKÜMLERİNİN KALDIRILMASI VE BAZI HÜKÜMLERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA GEÇİCİ KANUNUN BAZI HÜKÜMLERİNİN YÜRÜRLÜKTEN KALDIRILMASI VE NEDEN OLUNAN MAĞDURİYETLERİN GİDERİLMESİ HAKKINDA KANUN</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7248</td><td>Kabul Tarihi: 23.06.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31172 / 01.07.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 8 gün</td><td colspan="2">Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 1 gün</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanunlaşma Süresi: 14 gün</td><td colspan="2">Esas Komisyon: Anayasa Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 218
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 17.06.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
103. Birleşim 23.06.2020</td><td colspan="2">Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Olağan Usul (İçt. md. 81)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 4
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 1
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 1
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: -</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27</td><td rowspan="2" colspan="3">AVUKATLIK KANUNU İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN</td></tr>
<tr><td>Yasama Yılı: 3</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7249</td><td>Kabul Tarihi: 11.07.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31186 / 15.07.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 3 gün</td><td colspan="2">Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 1 gün</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanunlaşma Süresi: 12 gün</td><td colspan="2">Esas Komisyon: Adalet Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 222
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 02.07.2020, 03.07.2020, 04.07.2020, 05.07.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
109. Birleşim 08.07.2020
110. Birleşim 09.07.2020
111. Birleşim 10.07.2020</td><td colspan="2">Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Temel Kanun (İçt. md. 91)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 28
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 5
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 1136, 5233, 5402, 5957, 6502
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: 2</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27

Yasama Yılı: 3</td><td colspan="3">TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ DİSİPLİN KANUNU İLE BAZI KANUNLARDA VE 375 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMEDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7250</td><td>Kabul Tarihi: 16.07.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31194 / 23.07.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 6 gün</td><td colspan="2">Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 4 gün</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanunlaşma Süresi: 16 gün</td><td colspan="2">Esas Komisyon: Milli Savunma Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 223
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 06.07.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
112. Birleşim 11.07.2020
113. Birleşim 14.07.2020
114. Birleşim 16.07.2020</td><td colspan="2">Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Temel Kanun (İçt. md. 91)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 28
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 10
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 5434, 6245, 926, 1325, 2692, 2803, 3238, 6191, 6413, 375 (KHK)
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: 1</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27

Yasama Yılı: 3</td><td colspan="3">HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7251</td><td>Kabul Tarihi: 22.07.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31199 / 28.07.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 76 gün</td><td colspan="2">Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 16 gün</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanunlaşma Süresi: 125 gün</td><td colspan="2">Esas Komisyon: Adalet Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 216
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 03.06.2020, 04.06.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
104. Birleşim 24.06.2020
105. Birleşim 30.06.2020
106. Birleşim 01.07.2020
114. Birleşim 16.07.2020
115. Birleşim 21.07.2020</td><td colspan="2">Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Temel Kanun (İçt. md. 91)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 64
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 11
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 6100, 2004, 2575, 2577, 3402, 5235, 5684, 6102, 6502, 6769, 7155
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: 7</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27

Yasama Yılı: 3</td><td colspan="3">DİJİTAL MECRALAR KOMİSYONU KURULMASI İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7252</td><td>Kabul Tarihi: 23.07.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31199 / 28.07.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 3 gün</td><td>Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 2 gün</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanunlaşma Süresi: 10 gün</td><td>Esas Komisyon: Plan ve Bütçe Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 225
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 16.07.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
116. Birleşim 22.07.2020
117. Birleşim 23.07.2020</td><td>Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Temel Kanun (İçt. md. 91)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 12
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 7
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 278, 4447, 4857, 5378, 5490, 6001, 6331
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: 2</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27

Yasama Yılı: 3</td><td colspan="3">İNTERNET ORTAMINDA YAPILAN YAYINLARIN DÜZENLENMESİ VE BU YAYINLAR YOLUYLA İŞLENEN SUÇLARLA MÜCADELE EDİLMESİ HAKKINDA KANUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7253</td><td>Kabul Tarihi: 29.07.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31202 / 31.07.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi’nin Komisyonda Bekleme Süresi: 3 gün</td><td colspan="2">Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 1 gün</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanunlaşma Süresi: 9 gün</td><td colspan="2">Esas Komisyon: Adalet Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 226
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 23.07.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
118. Birleşim 28.07.2020</td><td colspan="2">Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Temel Kanun (İçt. md. 91)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 9
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 1
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 5651
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: 5</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27

Yasama Yılı: 4</td><td colspan="3">KAMU MALÎ YÖNETİMİ VE KONTROL KANUNU İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN</td></tr>
<tr><td>Kanun No. 7254</td><td>Kabul Tarihi: 16.10.2020</td><td colspan="2">Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31276 (Mük.) / 16.10.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 7 gün</td><td colspan="2">Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 1 gün</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanunlaşma Süresi: 17 gün</td><td colspan="2">Esas Komisyon: Plan ve Bütçe Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 228
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 06.10.2020, 07.10.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
4. Birleşim 13.10.2020
6. Birleşim 15.10.2020</td><td colspan="2">Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Temel Kanun (İçt. md. 91)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 13
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 5
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 5018, 2547, 4749, 5216, 7244
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: 7</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27

Yasama Yılı: 4</td><td colspan="3">GIDA, TARIM VE ORMAN ALANINDA BAZI DÜZENLEMELER YAPILMASI HAKKINDA KANUN</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7255</td><td>Kabul Tarihi: 28.10.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31294 / 04.11.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 7 gün</td><td colspan="2">Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 92 gün</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanunlaşma Süresi: 129 gün</td><td colspan="2">Esas Komisyon: Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 221
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 30.06.2020, 01.07.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
3. Birleşim 7.10.2020
7. Birleşim 20.10.2020
8. Birleşim 21.10.2020
10. Birleşim 27.10.2020</td><td colspan="2">Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Temel Kanun (İçt. md. 91)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 32
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 11
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 4250, 6200, 6831, 3621, 4634, 4733, 4915, 5403, 5488, 5607, 5996
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: 9</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27</td><td rowspan="2" colspan="3">BAZI ALACAKLARIN YENİDEN YAPILANDIRILMASI İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN</td></tr>
<tr><td>Yasama Yılı: 4</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7256</td><td>Kabul Tarihi: 11.11.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31307 / 17.11.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 7 gün</td><td>Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 2 gün</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanunlaşma Süresi: 27 gün</td><td>Esas Komisyon: Plan ve Bütçe Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 239
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 22.10.2020, 23.10.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
11. Birleşim 3.11.2020
12. Birleşim 4.11.2020
13. Birleşim 5.11.2020
14. Birleşim 10.11.2020
15. Birleşim 11.11.2020</td><td>Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Temel Kanun (İçt. md. 91)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 46
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 17
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 4447, 193, 2809, 3065, 3194, 3359, 4706, 4904, 5275, 5510, 5520, 5580, 6111, 7075, 7194, 7226, 7244
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: 11</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27

Yasama Yılı: 4</td><td colspan="3">ELEKTRİK PİYASASI KANUNU İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7257</td><td>Kabul Tarihi: 25.11.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31322 / 02.12.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 2 gün</td><td colspan="2">Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 16 gün</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanunlaşma Süresi: 52 gün</td><td colspan="2">Esas Komisyon: Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 238
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 06.10.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
16. Birleşim 17.11.2020
17. Birleşim 18.11.2020
18. Birleşim 19.11.2020
19. Birleşim 24.11.2020
20. Birleşim 25.11.2020</td><td colspan="2">Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Temel Kanun (İçt. md. 91)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 47
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 8
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 3065, 3213, 4646, 4734, 5346, 5686, 6360, 6446
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: 5</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27</td><td colspan="3" rowspan="2">2021 YILI MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE KANUNU</td></tr>
<tr><td>Yasama Yılı: 4</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7258</td><td>Kabul Tarihi: 19.12.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31351 (Mük.) / 31.12.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 5 gün</td><td>Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 1 gün</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanunlaşma Süresi: 64 gün</td><td>Esas Komisyon: Plan ve Bütçe Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 230
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 21.10.2020, 27.10.2020, 28.10.2020, 02.11.2020, 03.11.2020, 05.11.2020, 06.11.2020, 10.11.2020, 11.11.2020, 12.11.2020, 13.11.2020, 16.11.2020, 17.11.2020, 18.11.2020, 19.11.2020, 20.11.2020, 23.11.2020, 24.11.2020, 26.11.2020, 27.11.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
24. Birleşim 07.12.2020
25. Birleşim 08.12.2020
26. Birleşim 09.12.2020
27. Birleşim 10.12.2020
28. Birleşim 11.12.2020
29. Birleşim 12.12.2020
30. Birleşim 13.12.2020
31. Birleşim 14.12.2020
32. Birleşim 15.12.2020
33. Birleşim 16.12.2020
34. Birleşim 17.12.2020
35. Birleşim 18.12.2020</td><td>Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Anayasa (md. 161)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 16
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: -
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: -
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: -</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27

Yasama Yılı: 4</td><td colspan="3">2019 YILI MERKEZİ YÖNETİM KESİN HESAP KANUNU</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7259</td><td>Kabul Tarihi: 19.12.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31351 (Mük.) / 31.12.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 114 gün</td><td colspan="2">Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 1 gün</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanunlaşma Süresi: 173 gün</td><td colspan="2">Esas Komisyon: Plan ve Bütçe Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 231
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 21.10.2020, 27.10.2020, 28.10.2020, 02.11.2020, 03.11.2020, 05.11.2020, 06.11.2020, 10.11.2020, 11.11.2020, 12.11.2020, 13.11.2020, 16.11.2020, 17.11.2020, 18.11.2020, 19.11.2020, 20.11.2020, 23.11.2020, 24.11.2020, 26.11.2020, 27.11.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
24. Birleşim 07.12.2020
25. Birleşim 08.12.2020
26. Birleşim 09.12.2020
27. Birleşim 10.12.2020
28. Birleşim 11.12.2020
29. Birleşim 12.12.2020
30. Birleşim 13.12.2020
31. Birleşim 14.12.2020
32. Birleşim 15.12.2020
33. Birleşim 16.12.2020
34. Birleşim 17.12.2020
35. Birleşim 18.12.2020</td><td colspan="2">Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Anayasa (md. 161)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 7
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: -
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: -
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: -</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27

Yasama Yılı: 4</td><td colspan="3">TÜRKİYE ÇEVRE AJANSININ KURULMASI İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7261</td><td>Kabul Tarihi: 24.12.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31350 / 30.12.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 3 gün</td><td colspan="2">Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 42 gün</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanunlaşma Süresi: 64 gün</td><td colspan="2">Esas Komisyon: Çevre Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 232
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 14.10.2020, 15.10.2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
22. Birleşim 02.12.2020
23. Birleşim 03.12.2020
37. Birleşim 23.12.2020</td><td colspan="2">Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Temel Kanun (İçt. md. 91)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 41
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 11
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 2464, 2872, 2918, 4734, 5216, 5302, 5393, 5649, 442, 5174, 7244
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: 8</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Dönem: 27</td><td colspan="3" rowspan="2">KİTLE İMHA SİLAHLARININ YAYILMASININ FİNANSMANININ ÖNLENMESİNE İLİŞKİN KANUN</td></tr>
<tr><td>Yasama Yılı: 4</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kanun No. 7262</td><td>Kabul Tarihi: 27.12.2020</td><td>Yayımlandığı Resmî Gazete Sayısı ve Tarihi:
31351 (Mük) / 31.12.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanuna Dayanak Oluşturan Kanun Teklifi'nin Komisyonda Bekleme Süresi: 3 gün</td><td>Komisyon Raporunun Genel Kurulda Bekleme Süresi: 4 gün</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kanunlaşma Süresi: 12 gün</td><td>Esas Komisyon: Adalet Komisyonu
Komisyon Raporu (Sıra Sayısı): 247
Esas Komisyonda Görüşülme Tarihi: 18.12.2020, 19.12.2020</td></tr>
<tr><td colspan="3">Görüşüldüğü Genel Kurul Birleşimleri:
39. Birleşim 25.12.2020
40. Birleşim 26.12.2020</td><td>Genel Kurulda Görüşülme Usulü: Temel Kanun (İçt. md. 91)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Madde Sayısı: 45
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Sayısı: 8
Değişiklik Yaptığı Kanun/KHK Numaraları: 2860, 5253, 5271, 5326, 5549, 5941, 6102, 6415
Genel Kurulda kabul edilen önerge sayısı: 9</td></tr>
</table>

2020 YILI TBMM KARARLARI

Sıra No	YD	YY	Karar Olduğu Tarih	Birleşim No	Karar No	Kararın Adı	Karar Türü
1	27	3	2.01.2020	41	1238	Hudut, Şümul, Miktar ve Zamanı Cumhurbaşkanınca Takdir ve Tayin Olunacak Şekilde, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Gerektiği Takdirde Türkiye Sınırları Dışında Harekât ve Müdahalede Bulunmak Üzere Yabancı Ülkelere Gönderilmesi, Bu Kuvvetlerin Cumhurbaşkanının Belirleyeceği Esaslara Göre Kullanılması ile Risk ve Tehditlerin Giderilmesi İçin Her Türlü Tedbirin Alınması ve Bunlara İmkân Sağlayacak Düzenlemelerin Cumhurbaşkanı Tarafından Belirlenecek Esaslara Göre Yapılması İçin Anayasa'nın 92'nci Maddesi Uyarınca Bir Yıl Süreyle İzin Verilmesine Dair Karar	Silahlı Kuvvet Kullanımına İlişkin Karar
2	27	3	2.01.2020	41	1239	Türkiye Büyük Millet Meclisinin Çalışmalarına Ara Vermesine Dair Karar	TBMM Çalışmalarına (Tatil, Ara Verme, Süre Uzatımı) İlişkin Karar
3	27	3	15.01.2020	43	1240	Rabia Naz Vatan Başta Olmak Üzere Şüpheli Çocuk Ölümlerinin Araştırılması ve Bu Konuda Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonunun Görev Süresinin Uzatılmasına Dair Karar	Meclis Araştırması Komisyonlarına İlişkin Karar
4	27	3	5.02.2020	52	1241	Türk Silahlı Kuvvetleri Deniz Unsurlarının Aden Körfezi, Somali Karasuları ve Açıkları, Arap Denizi ve Mücavir Bölgelerde Görevlendirilmesi, Denizde Terörizmle Mücadele Harekâtlarına Katkı Sağlanabilmesi Maksadıyla Unsurlarımızın Bölge Ülkeleri Karasuları Dışında Denizde Terörizmle Mücadele Görevi İçin Yetkilendirilmeleri ve Bununla İlgili Gerekli Düzenlemelerin Cumhurbaşkanı Tarafından Yapılması İçin Türkiye Büyük Millet Meclisinin 10/2/2009 Tarihli ve 934 Sayılı Kararı ile Verilen ve Son Olarak 5/2/2019 Tarihli ve 1207 Sayılı Karar ile Bir Yıl Uzatılan İzin Süresinin Anayasa'nın 92'nci Maddesi Uyarınca 10/2/2020 Tarihinden İtibaren Bir Yıl Daha Uzatılmasına Dair Karar	Silahlı Kuvvet Kullanımına İlişkin Karar
5	27	3	11.03.2020	67	1242	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Üyeliği İçin Yapılan Seçime Dair Karar	TBMM'nin Üye Seçimine (Sayıştay, RTÜK, KİK) İlişkin Karar
6	27	3	15.04.2020	86	1243	Türkiye Büyük Millet Meclisinin Çalışmalarına Ara Vermesine Dair Karar	TBMM Çalışmalarına (Tatil, Ara Verme, Süre Uzatımı) İlişkin Karar
7	27	3	9.06.2020	96	1244	Sayıştayda Boş Bulunan Beş Üyelik İçin Yapılan Seçime Dair Karar	TBMM'nin Üye Seçimine (Sayıştay, RTÜK, KİK) İlişkin Karar
8	27	3	30.06.2020	105	1245	Türkiye Büyük Millet Meclisinin Çalışma Süresinin Uzatılmasına İlişkin Karar	TBMM Çalışmalarına (Tatil, Ara Verme, Süre Uzatımı) İlişkin Karar
9	27	3	7.07.2020	108	1246	Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Seçildiğine Dair Karar	TBMM Başkanına İlişkin Karar
10	27	3	7.07.2020	108	1247	Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı Üyelikleri İçin Yapılan Seçime Dair Karar	TBMM Başkanlık Divanına İlişkin Karar

Sıra No	YD	YY	Karar Olduğu Tarih	Birleşim No	Karar No	Kararın Adı	Karar Türü
11	27	3	10.07.2020	111	1248	Plan ve Bütçe Komisyonunun Türkiye Büyük Millet Meclisinin Tatili ve Aravermesi Sırasında Çalışabilmesine İlişkin Karar	Daimi Komisyonlara İlişkin Karar
12	27	3	10.07.2020	111	1249	İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun Türkiye Büyük Millet Meclisinin Tatili ve Aravermesi Sırasında Çalışabilmesine İlişkin Karar	Daimi Komisyonlara İlişkin Karar
13	27	3	10.07.2020	111	1250	Dilekçe Komisyonunun Türkiye Büyük Millet Meclisinin Tatili ve Aravermesi Sırasında Çalışabilmesine İlişkin Karar	Daimi Komisyonlara İlişkin Karar
14	27	3	10.07.2020	111	1251	Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun Türkiye Büyük Millet Meclisinin Tatili ve Aravermesi Sırasında Çalışabilmesine İlişkin Karar	Daimi Komisyonlara İlişkin Karar
15	27	3	14.07.2020	113	1252	Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları Üyeliklerine Yapılan Seçime Dair Karar	Daimi Komisyonlara İlişkin Karar
16	27	3	21.07.2020	115	1253	Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonunun Türkiye Büyük Millet Meclisinin Tatili ve Aravermesi Sırasında Çalışabilmesine İlişkin Karar	Daimi Komisyonlara İlişkin Karar
17	27	3	21.07.2020	115	1254	Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonunun Türkiye Büyük Millet Meclisinin Tatili ve Aravermesi Sırasında Çalışabilmesine İlişkin Karar	Daimi Komisyonlara İlişkin Karar
18	27	3	21.07.2020	115	1255	Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonunun Türkiye Büyük Millet Meclisinin Tatili ve Aravermesi Sırasında Çalışabilmesine İlişkin Karar	Daimi Komisyonlara İlişkin Karar
19	27	3	21.07.2020	115	1256	Anayasa Komisyonunun Türkiye Büyük Millet Meclisinin Tatili ve Aravermesi Sırasında Çalışabilmesine İlişkin Karar	Daimi Komisyonlara İlişkin Karar
20	27	3	21.07.2020	115	1257	Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyonun Türkiye Büyük Millet Meclisinin Tatili ve Aravermesi Sırasında Çalışabilmesine İlişkin Karar	Daimi Komisyonlara İlişkin Karar
21	27	3	21.07.2020	115	1258	Adalet Komisyonunun Türkiye Büyük Millet Meclisinin Tatili ve Aravermesi Sırasında Çalışabilmesine İlişkin Karar	Daimi Komisyonlara İlişkin Karar
22	27	3	22.07.2020	116	1259	Çevre Komisyonunun Türkiye Büyük Millet Meclisinin Tatili ve Aravermesi Sırasında Çalışabilmesine İlişkin Karar	Daimi Komisyonlara İlişkin Karar
23	27	3	22.07.2020	116	1260	Dışişleri Komisyonunun Türkiye Büyük Millet Meclisinin Tatili ve Aravermesi Sırasında Çalışabilmesine İlişkin Karar	Daimi Komisyonlara İlişkin Karar
24	27	3	22.07.2020	116	1261	İçişleri Komisyonunun Türkiye Büyük Millet Meclisinin Tatili ve Aravermesi Sırasında Çalışabilmesine İlişkin Karar	Daimi Komisyonlara İlişkin Karar
25	27	3	28.07.2020	118	1262	Türkiye Büyük Millet Meclisinin Tatile Girmesine İlişkin Karar	TBMM Çalışmalarına (Tatil, Ara Verme, Süre Uzatımı) İlişkin Karar
26	27	4	6.10.2020	2	1263	Hudut, Şümul, Miktar ve Zamanı Cumhurbaşkanınca Takdir ve Tespit Edilmek Üzere, Türk Silahlı Kuvvetlerinin, Birleşmiş Milletlerin Mali ve Orta Afrika Cumhuriyeti'nde İcra Ettiği Harekat ve Misyonlar Kapsamında Yurt Dışına Gönderilmesi ve Cumhurbaşkanınca Verilecek İzin ve Belirlenecek Esaslar Çerçevesinde Bu Kuvvetlerin Kullanılması İçin Verilen İznin Süresinin Anayasa'nın 92'nci Maddesi Uyarınca 31/10/2020 Tarihinden İtibaren Bir Yıl Uzatılmasına Dair Karar	Silahlı Kuvvet Kullanımına İlişkin Karar

Sıra No	YD	YY	Karar Olduğu Tarih	Birleşim No	Karar No	Kararın Adı	Karar Türü
27	27	4	6.10.2020	2	1264	Hudut, Şümul ve Miktarı Cumhurbaşkanınca Belirlenecek Türk Silahlı Kuvvetleri Unsurlarının, 1701 (2006) Sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı ve 880 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Kararıyla Tespit Edilen İlkeler Kapsamında 31/10/2020 Tarihinden İtibaren Bir Yıl Daha Unıfil'e İştirak Etmesi ve Bununla İlgili Gerekli Düzenlemelerin Cumhurbaşkanınca Yapılması İçin Anayasa'nın 92'nci Maddesi Uyarınca İzin Verilmesine Dair Karar	Silahlı Kuvvet Kullanımına İlişkin Karar
28	27	4	7.10.2020	2	1265	Kişisel Verileri Koruma Kurulu Üyelikleri İçin Yapılan Seçime Dair Karar	TBMM'nin Üye Seçimine (Sayıştay, RTÜK, KİK) İlişkin Karar
29	27	4	7.10.2020	3	1266	Türkiye'nin Milli Güvenliğine Yönelik Ayrılıkçı Hareketler, Terör Tehdidi ve Her Türlü Güvenlik Riskine Karşı Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Gerekli Her Türlü Tedbiri Almak, Irak ve Suriye'deki Tüm Terörist Örgütlerden Ülkemize Yönelebilecek Saldırıları Bertaraf Etmek ve Kitlesel Göç Gibi Diğer Muhtemel Risklere Karşı Ulusal Güvenliğimizin İdame Ettirilmesini Sağlamak İçin Hudut, Şümul, Miktar ve Zamanı Cumhurbaşkanınca Takdir ve Tayin Olunacak Şekilde, Gerektiğinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesi, Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye'de Bulunması ve Bu Kuvvetlerin Cumhurbaşkanının Belirleyeceği Esaslara Göre Kullanılması ile Cumhurbaşkanı Tarafından Belirlenecek Esaslara Göre Gerekli Düzenlemelerin Yapılması İçin Anayasa'nın 92'nci Maddesi Uyarınca Türkiye Büyük Millet Meclisinin 2/10/2014 Tarihli ve 1071 Sayılı Kararıyla Verilen ve Son Olarak 8/10/2019 Tarihli ve 1231 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Kararıyla 30/10/2020 Tarihine Kadar Uzatılan İzin Süresinin 30/10/2020 Tarihinden İtibaren Bir Yıl Uzatılmasına Dair Karar	Silahlı Kuvvet Kullanımına İlişkin Karar
30	27	4	7.10.2020	3	1267	Mardin Milletvekili Tuma Çelik'in Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılmasına Dair Karar	Milletvekillerine İlişkin Kararlar
31	27	4	27.10.2020	10	1268	Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un İslam Karşıtı Açıklamalarına Dair Karar	Diğer Kararlar
32	27	4	3.11.2020	11	1269	Depreme Karşı Alınabilecek Önlemlerin ve Depremlerin Zararlarının En Aza İndirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Bir Meclis Araştırması Komisyonu Kurulmasına Dair Karar	Meclis Araştırması Komisyonlarına İlişkin Karar
33	27	4	4.11.2020	12	1270	Depreme Karşı Alınabilecek Önlemlerin ve Depremlerin Zararlarının En Aza İndirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonuna Üye Seçimine Dair Karar	Meclis Araştırması Komisyonlarına İlişkin Karar
34	27	4	11.11.2020	15	1271	Kamu Başdenetçiliği Seçimine İlişkin Karar	TBMM'nin Üye Seçimine (Sayıştay, RTÜK, KİK) İlişkin Karar

Sıra No	YD	YY	Karar Olduğu Tarih	Birleşim No	Karar No	Kararın Adı	Karar Türü
35	27	4	17.11.2020	16	1272	Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Stratejik Ortaklık ve Karşılıklı Yardım Anlaşması Hükümlerinden Kaynaklanan Taahhütlerimizi Yerine Getirmek, Ateşkesin Tesisi, İhlallerin Önlenmesi, Bölgede Barış ve İstikrarın Sağlanması Amacıyla Türkiye'nin Yüksek Menfaatlerini Etkili Şekilde Korumak ve Kollamak Üzere, Hudut, Şümul, Miktar ve Zamanı Cumhurbaşkanınca Takdir ve Tayin Olunacak Şekilde, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Ortak Merkezin Görevlerinin İfası Yönünde Hareket Etmek Üzere Yabancı Ülkelere Gönderilmesi, Bu Kuvvetlerin Cumhurbaşkanının Belirleyeceği Esaslara Göre Kullanılması ile Risk ve Tehditlerin Giderilmesi İçin Her Türlü Tedbirin Alınması ve Bunlara İmkân Sağlayacak Düzenlemelerin Cumhurbaşkanı Tarafından Belirlenecek Esaslara Göre Yapılması İçin Anayasa'nın 92'nci Maddesi Uyarınca Bir Yıl Süreyle İzin Verilmesine Dair Karar	Silahlı Kuvvet Kullanımına İlişkin Karar
36	27	4	22.12.2020	36	1273	Hudut, Şümul, Miktar ve Zamanı Cumhurbaşkanınca Takdir ve Tayin Olunacak Şekilde, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Gerektiği Takdirde Türkiye Sınırları Dışında Harekât ve Müdahalede Bulunmak Üzere Yabancı Ülkelere Gönderilmesi, Bu Kuvvetlerin Cumhurbaşkanının Belirleyeceği Esaslara Göre Kullanılması ile Risk ve Tehditlerin Giderilmesi İçin Her Türlü Tedbirin Alınması ve Bunlara İmkân Sağlayacak Düzenlemelerin Cumhurbaşkanı Tarafından Belirlenecek Esaslara Göre Yapılması İçin Anayasa'nın 92'nci Maddesi Uyarınca 02.01.2020 Tarihli ve 1238 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Kararıyla Verilen İznin Süresinin 02.01.2021 Tarihinden İtibaren On Sekiz Ay Uzatılmasına Dair Karar	Silahlı Kuvvet Kullanımına İlişkin Karar
37	27	4	22.12.2020	36	1274	Türk Silahlı Kuvvetleri Unsurlarının Nato'nun Afganistan'da İcra Etmekte Olduğu Kararlı Destek Misyonu ve Devamı Kapsamında Yurt Dışına Gönderilmesi, Aynı Amaçlara Yönelik Olmak Üzere Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Anılan Misyon'a Katılmak Amacıyla Ülkemiz Üzerinden Afganistan'a İntikali ile Geri İntikali Kapsamında Türkiye'de Bulunması ve Bunlara İmkân Sağlayacak Düzenlemelerin Cumhurbaşkanı Tarafından Belirlenecek Esaslara Göre Yapılması İçin, 06.01.2015 Tarihli ve 1079 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Kararı ile Verilen ve Son Olarak 25.12.2018 Tarihli ve 1206 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Kararı ile Uzatılan İznin Süresinin Anayasa'nın 92'nci Maddesi Uyarınca 06.01.2021 Tarihinden İtibaren On Sekiz Ay Uzatılmasına Dair Karar	Silahlı Kuvvet Kullanımına İlişkin Karar
38	27	4	22.12.2020	36	1275	Türkiye Büyük Millet Meclisinin Çalışmalarına Ara Vermesine Dair Karar	TBMM Çalışmalarına (Tatil, Ara Verme, Süre Uzatımı) İlişkin Karar

BİLGİ NOTLARI

TÜRK HUKUKUNDA MİLLETLERARASI ANDLAŞMALAR VE YASAMA SÜRECİNDEKİ KONUMLARI[1]

I. Kavram ve Kapsam

Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 2'nci maddesinde andlaşma kavramı tanımlanmıştır. Buna göre "andlaşma", ister tek bir belgede, isterse iki veya daha fazla ilgili belgede yer alsın ve kendine mahsus ismi ne olursa olsun, Devletler arasında yazılı şekilde akdedilmiş ve milletlerarası hukuka tabi olan milletlerarası anlaşma (mutabakat) demektir.

Uluslararası hukukta andlaşmayı belirtmek üzere çok çeşitli terimler kullanılsa da Anayasalarımızın tercihi "milletlerarası andlaşma" şeklinde olmuştur. Nitekim 1961 Anayasası'nın milletlerarası andlaşmalarla ilgili 65'inci maddesinin gerekçesinde: *"Maddede 'milletlerarası andlaşma' teriminin kullanılması ile yetinilmiştir. Gerçekten, hukuki mahiyeti yani bağlayıcılık vasfının menşei bakımından aralarında hiçbir fark olmamasına rağmen, milletlerarası hukuk kaideleri va'zeden yazılı vesikalar için 14 kadar değişik terim kullanılmaktadır. Maddede, bu terimlerden en fazla umumi olanı tercih edilmiştir."*[2] ifadeleri yer almaktadır. 1982 Anayasası'nın 90'ıncı maddesinin gerekçesinde de, andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunması ile ilgili 1961 Anayasası düzenlemesinin, uygulamada iyi işlediği ve ihtiyaca cevap verdiği için aynen kabul edilmesinin uygun görüldüğü belirtilmiştir.[3]

Türk Hukukunda milletlerarası andlaşmaları anlatacağımız bu çalışmada; andlaşma metninin hazırlanması, andlaşma metninin onaylanması, andlaşmanın onaylanmasının uygun bulunması, andlaşmaların onaylanmasında yetki devri, uygun bulma kanunlarının ve milletlerarası andlaşmaların yürürlüğü ile Parlamenter Sistem ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi uygulamasına ilişkin mukayeseli değerlendirme hususları ele alınacaktır.

---

1 Ömer KARACA (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı)
Nezahat YUCA (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı)

2 Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu Raporu, 9.3.1961, Sıra Sayısı: 35, s. 31, https://anayasa.tbmm.gov.tr/docs/1961/1961-ilkhali/1961-sirasayisi.pdf [Erişim tarihi: 01.12.2020]

3 Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu Raporu, 30.7.1982, Sıra Sayısı: 166'ya 1 inci Ek, s. 42, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/DM__/d02/c007/dm__02007120ss0166ek01.pdf [Erişim tarihi: 01.12.2020]

II. Andlaşma Metninin Hazırlanması

A. Yetkili makamlar

Andlaşma metninin müzakere edilip, ortaya konulması ve bu metnin imza/paraf altına alınarak kesinleştirilmesi, yetkili kişiler eliyle olmaktadır.[4]

Bu yetkili kişiler, 1969 Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 7'nci maddesinde belirtilmiştir. Sözleşmeye göre; Devlet Başkanı, Hükümet Başkanı, Dışişleri Bakanı, diplomatik misyon başkanları (sadece akredite oldukları Devlet yahut uluslararası örgüt nezdinde) andlaşmaların müzakere ve akdedilmesine yetkilidir. Bunun dışında Devleti tarafından yetkilendirilmiş kişiler de andlaşma müzakere ve akdetmeye yetkilidirler.

Ülkemiz, mezkûr Andlaşmaya taraf olmamakla birlikte bu Andlaşma hükümleriyle benzerlik gösterecek şekilde iç hukuk düzenlemeleri yapılmıştır.

5/5/1969 tarihli ve 1173 sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanun'un 1'inci maddesinin birinci fıkrası çerçevesinde milletlerarası andlaşmaların yapılması, Dışişleri Bakanlığı eliyle olur. Milletlerarası Andlaşmaların Onaylanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 1'inci maddesinde, *"Milletlerarası andlaşmaların parafe edilmesi, imzalanması, nota teatisine konu teşkil etmesi veya bu andlaşmalara katılma bildirilerinin yapılması için atanacak Türkiye Cumhuriyeti temsilcileri ve bu temsilcilerin yetkileri, Cumhurbaşkanı kararıyla belirlenir."* hükmü yer almaktadır. Diğer taraftan halen yürürlükte olan 2008/9 sayılı Uluslararası İlişkilerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu konulu Başbakanlık Genelgesinde: *"Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Dışişleri Bakanı'nın uluslararası antlaşmaların müzakeresi ve akdiyle ilgili işlemleri yapabilmeleri için kararname çıkarılmasına gerek bulunmamaktadır. Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Dışişleri Bakanı'nın dışındaki kişiler, kanunların ayrıca düzenleme öngördüğü haller saklı kalmak üzere, antlaşmaların müzakeresi ve akdiyle ilgili işlemleri yapabilmeleri için Bakanlar Kurulu* [Cumhurbaşkanı] *tarafından müzakere veya imza yetki belgesi ile yetkilendirilecektir."* denilmektedir.

Yukarıdaki düzenlemelerden hareketle; Cumhurbaşkanı ve Dışişleri Bakanı, yetki belgesine gerek olmaksızın andlaşma metninin müzakeresi ve akdedilmesinde yetkilidir. Yine milletlerarası andlaşmaların yapılmasında Dışişleri Bakanlığı genel yetkilidir. Fakat Dışişleri Bakanı haricindeki kişilerin andlaşma metnini müzakere ve akdedebilmesi için Cumhurbaşkanı kararıyla yetkilendirilmeleri gerekmektedir.[5]

---

4 Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk,** 18. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2019, s.52.

5 Dışişleri Bakanı'nın da yetki belgesi alması gerektiği hakkındaki görüş için bkz. Pazarcı, a.g.e., s.75.

B. İstisnai Hâller

1173 sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanun'un 1'inci maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde; statülerinde, üyelerinin ve ortaklarının belli bir bakanlık veya merci vasıtasıyla muamelatta bulunacağı belirtilen milletlerarası kurullarla, bunların temsilcilikleri, temsilcileri ve diğer mercileriyle yapılacak milletlerarası andlaşmaların müzakere ve akdedilmesi ilgili bakanlık yahut kurum eliyle olur. Bu hükme istinaden yapılacak milletlerarası andlaşmalarda Cumhurbaşkanı, ilgili bakanlık yahut kurum temsilcilerini yetkilendirir.

Ayrıca kanunlarımızda milletlerarası andlaşmaların akdedilmesine ilişkin düzenlenen başkaca özel düzenlemeler varsa, ilgili durumlarda bu düzenlemeler çerçevesinde uygulama yapılmaktadır. Örneğin; 28/3/2002 tarihli ve 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un 9'uncu maddesinin[6] birinci fıkrası çerçevesinde *hibe alınmasına* ilişkin olarak yapılacak milletlerarası andlaşmaların müzakeresi ve akdedilmesi, Hazine ve Maliye Bakanlığı eliyle olur. Söz konusu hükümle verilen açık yetkiye istinaden Hazine ve Maliye Bakanı'nın Cumhurbaşkanı tarafından yetkilendirilmesine de gerek bulunmamaktadır. Bu noktada şunu ifade etmek gerekir ki; kanunla verilen bu yetki, imzaya ilişkin olup Cumhurbaşkanı'nın onay yetkisine bir halel getirmemektedir. Anayasamıza göre milletlerarası andlaşmalar, Cumhurbaşkanı tarafından onaylanır.

---

6 Söz konusu madde hükmü şöyledir:

Hibe

Madde 9 - *Avrupa Birliğinden sağlanacak hibeler hariç olmak üzere, Türkiye Cumhuriyeti adına herhangi bir dış finansman kaynağından hibe almaya, bununla ilgili anlaşmaları yapmaya ve bu anlaşmaların esas ve şartlarını belirlemeye, sağlanan bu hibeleri bu Kanunun 2 nci Maddesinde yer alan kurum ve kuruluşlara kullandırmaya Bakan yetkilidir. Söz konusu hibe anlaşmaları ile ilgili her türlü hazırlık, temas ve müzakereler Müsteşarlık tarafından yürütülür ve sonuçlandırılır. Söz konusu anlaşmalar, anlaşmada aksine hüküm bulunmamak kaydıyla, imza tarihinden itibaren yürürlüğe girer. Hibe alınmasına ilişkin anlaşmalarda değişiklik yapmaya Bakan yetkilidir. Nakdi hibe vermeye ve bu yöndeki anlaşmaları imzalamak için Türkiye Cumhuriyeti temsilcilerini tayine, Cumhurbaşkanı yetkilidir. Söz konusu hibe tutarları Müsteşarlık bütçesine bu amaçla konulacak ödenekten karşılanır. Nakdi hibe verilmesine ilişkin anlaşmaların hazırlık, temas ve müzakereleri Müsteşarlık tarafından yürütülür ve Dışişleri Bakanlığı ile istişare edilerek sonuçlandırılır. Nakdi hibe verme anlaşmalarının şartlarında değişiklik yapmaya Bakan yetkilidir. Ayni hibe verilmesine ilişkin anlaşmaların hazırlık, temas ve müzakereleri ise ilgili kuruluşlar tarafından yürütülerek sonuçlandırılır. Ayni hibe vermeye ve bu yöndeki anlaşmaları imzalamak için Türkiye Cumhuriyeti temsilcilerini tayine Cumhurbaşkanı yetkilidir. Ayni hibe verme anlaşmalarında değişiklik yapmaya ilgili Bakan yetkilidir. Hibe vermeye ilişkin anlaşmalar, anlaşmada aksine bir hüküm bulunmamak kaydıyla imza tarihi itibarıyla Cumhurbaşkanı kararı ile yürürlüğe girer. Savunma ve güvenlik amaçlı hibeler hakkında bu fıkra hükümleri uygulanmaz.*

Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı ülke ve kuruluşlara yapılacak savunma ve güvenlik amaçlı hibe ve yardımlarla ilgili görüşmelerde bulunmaya ve anlaşmalar imzalamaya, Cumhurbaşkanı veya Cumhurbaşkanı ile belirlenecek kişi ve kuruluşlar yetkilidir. Yabancı ülkelere bu amaçla verilecek hibe ve yardım karşılıkları Milli Savunma Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı bütçelerine konulacak ödenekten karşılanır. Söz konusu anlaşmalar Cumhurbaşkanı kararı ile yürürlüğe girer. Anlaşmada belirtilen nakdî hibe ve yardımlar bütçeye gider kaydedilerek T.C. Merkez Bankasında ilgili ülke adına döviz cinsinden açılacak hesaba aktarılabilir. Ödemeler, anlaşma hükümleri çerçevesinde ve Maliye Bakanlığınca belirlenecek esaslar dahilinde ilgili hesaptan yaptırılır.

Andlaşmanın müzakere ve akdedilmesinde Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın diğer temsilcileri ise Cumhurbaşkanı tarafından yetkilendirileceklerdir.

Mezkûr Kanun'un 9'uncu maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde *hibe verilmesine* ilişkin olarak yapılacak milletlerarası andlaşmalarda ise ikili bir ayrım öngörülmüştür. Nakdi hibe verilmesine ilişkin andlaşmalarda milletlerarası andlaşmaların müzakeresi ve akdedilmesi, Hazine ve Maliye Bakanlığı eliyle olur. Bu durumda, Hazine ve Maliye Bakanı dâhil Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın temsilcileri Cumhurbaşkanı tarafından yetkilendirileceklerdir. Bunun yanında Hazine ve Maliye Bakanı, yetki belgesine gerek olmadan bu andlaşmalarda değişiklik yapabilmektedir. *Aynî hibe verilmesi*ne ilişkin andlaşmaların müzakeresi ve akdedilmesi ise, ilgili Bakanlık yahut kurum eliyle olur. İlgili Bakan dâhil Bakanlık yahut kurum temsilcileri Cumhurbaşkanı tarafından yetkilendirileceklerdir. Bunun yanında ilgili Bakan, yetki belgesine gerek olmadan bu andlaşmalarda değişiklik yapabilecektir.

Son olarak yukarıda bahsetmiş olduğumuz Kanun'un 9'uncu maddesinin üçüncü fıkrası çerçevesinde *savunma ve güvenlik amaçlı hibe verilmesine* ilişkin olarak yapılacak milletlerarası andlaşmaların müzakeresi ve akdedilmesi, Cumhurbaşkanı'nca takdir edilecek Bakanlık yahut kurum eliyle gerçekleştirilmektedir. Bu hâllerde, Bakanlık yahut Kurum temsilcilerinin, Cumhurbaşkanı tarafından yetkilendirilmeleri de gerekmektedir.

Tekrar belirtmekte fayda var ki; milletlerarası andlaşmaların müzakere ve akdedilmesinde Dışişleri Bakanlığı genel yetkilidir. Yukarıda bahsettiğimiz birkaç örnekte olduğu gibi kanunlarda açıkça düzenlenen hususlar varsa, bunlar Dışişleri Bakanlığı'nın genel yetkisine istisna olacaktır.

III. Andlaşma Metninin Onaylanması

A. Temel Kurallar

1982 Anayasası'nın 104'üncü maddesine göre milletlerarası andlaşmalar Cumhurbaşkanı tarafından onaylanır. Yine 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 2'nci maddesinde de *"Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmalar Cumhurbaşkanı kararı ile onaylanır."* hükmü yer almaktadır.

Diğer taraftan Anayasa'nın 90'ıncı maddesinde, *"Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır."* hükmü yer almaktadır.

Şu halde andlaşmaların onaylanması yetkisi Cumhurbaşkanı'nda olmasına karşılık Cumhurbaşkanı'nın bu yetkisini kullanabilmesi için onaylamanın uygun bulunduğuna dair kanun çıkartılması gerekecektir.

Bununla birlikte Anayasa'nın 90'ıncı maddesinde, 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı Bazı Andlaşmaların Yapılması İçin Cumhurbaşkanına Yetki Verilmesi Hakkında Kanun'da ve 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde bu kurala istisnalar getirilmiştir. Bu istisnai durumlarda -Türk kanunlarında değişiklik getirmemek şartıyla (Anayasa m.90/4)- bazı andlaşmalar, uygun bulma kanunu olmaksızın doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından onaylanabilecektir. Bu andlaşmalar şunlardır:

- Devlet Maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla; ekonomik, ticari veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan andlaşmalar (Anayasa m.90/2)

- Milletlerarası bir andlaşmaya dayanan uygulama andlaşmaları (Anayasa m.90/3)

- Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak[7] yapılan ekonomik, ticari, teknik veya idari andlaşmalar (Anayasa m.90/3)

- Türkiye Cumhuriyeti bakımından yürürlükte bulunan iki veya çok taraflı andlaşmaların iktisadi, ticari, teknik veya idari hükümlerinin taşıdığı amaçların yerine getirilmesi gayesini güden iki veya çok taraflı andlaşmalar (244 sayılı Kanun m.5)

- Türkiye Cumhuriyetine hibe, kredi veya sair suretlerle yardım sağlayan iki veya çok taraflı andlaşmalar, iki veya çok taraflı teknik veya idari işbirliği andlaşmaları, iki veya çok taraflı borç ertelenmesi veya ticaret andlaşmaları ve aynı nitelikteki modüsvivendiler[8] (244 sayılı Kanun m.5)

- Kuzey Atlantik Andlaşması'nın gereği olarak bu Andlaşma'ya taraf olan devletlerle ve Kuzey Atlantik Andlaşması Örgütü (NATO) ile yapılan ikili veya çok taraflı andlaşmalar (9 sayılı CB Kararnamesi m. 7)[9]

---

7 Anayasa Mahkemesinin E:1963/311 sayılı Kararında: *"…Bu kanunlar, her andlaşma için ayrı ayrı kabul edilebileceği gibi andlaşma sınırları belli edilmek suretiyle genel nitelikte de olabilir. …"* ifadeleri yer almaktadır. https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/12185.pdf [Erişim tarihi: 2.12.2020]

8 Modüsvivendi terimi, genellikle kısa süreli olan ve özellikle ticaret ya da gümrük konularına ilişkin ikili andlaşmaları ifade etmektedir. (Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk,** 16. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2017, s.40.)

9 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 4'üncü ve 6'ncı maddeleri ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi nezdinde E: 2018/126 sayılı iptal davası açılmış, 7'nci madde dava edilmemiştir. 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 7'nci maddesinde yer alan bu hüküm daha önceden 31/05/1963 tarihli ve 244 sayılı "Miletlerarası Andlaşmaların Yapılması İçin Bakanlar Kuruluna Yetki Verilmesi Hakkında Kanun"un 6'ncı maddesinde yer almaktaydı ve Anayasa Mahkemesi nezdinde E:1963/311 K: 1965/12 sayılı iptal davasına konu olmuştu. Anayasa Mahkemesi, bu maddeye ilişkin değerlendirmesinde; Kuzey Atlantik Andlaşması'na göre yapılacak andlaşmaların uygulama andlaşması niteliğinde olduğunu belirtmiş ve bu konuda Bakanlar Kuruluna yetki verilmesinin Anayasa'ya aykırı olmadığını kararlaştırmıştır. https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/12185.pdf [Erişim tarihi: 2.12.2020]

Uygun bulma kanunu çıkarılmasına ihtiyaç olan yahut olmayan tüm andlaşmaların onaylanması, Cumhurbaşkanı'nın andlaşmanın onaylandığını belirten **kararı** ile olur.[10] Karara, andlaşmanın Türkçe metni ve andlaşmada belirtilen muteber dil veya dillerden biri ile yazılmış metni eklenir. Onaylamaya ilişkin bu Karar, Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanır. (9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi m.3,4,5)

Yukarıda belirttiğimiz hususlar, ilk kez bir andlaşmanın onaylanarak yürürlüğe girmesi yanında katılma yoluyla bir andlaşmaya taraf olmayı da kapsamaktadır.[11]

9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 6'ncı maddesinde *"Onaylanmanın veya katılmanın Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunması zorunlu olan andlaşmalar, Cumhurbaşkanı tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderilir."*[12] hükmü yer almaktadır. Bu noktada ifade etmemiz gerekir ki; Cumhurbaşkanının istemi olmaksızın TBMM tarafından milletlerarası andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunmasına dair kanun çıkarılamaz.[13] Bu andlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderilmesi kapsamındaki hazırlık çalışmaları ise aynı Kararname'nin 5'inci maddesi gereğince Dışişleri Bakanlığı tarafından yürütülür. Bu hükümden hareketle; uygun bulunması zorunlu olan andlaşmaların tespiti Dışişleri Bakanlığı'nca yapılacaktır. Bu tespit aşamasında, andlaşmanın, içeriğine bağlı olarak hangi Anayasa hükmüne tabi olduğu hususunun farklı yorumlara konu olması, dolayısıyla andlaşma metninin izleyeceği onay süreçlerinin yoruma bağlı olarak farklılaşması ve bu alanda belli başlı tartışmaların ortaya çıkması olasıdır.

B. Usulsüz Onay

Bir kanun ile uygun bulunması zorunlu olan andlaşmaların doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından onaylanması durumunda bu onay kararının iptali için Danıştay nezdinde dava açılabileceği belirtilmelidir.

Anayasa'nın 90'ıncı maddesi gereğince bu andlaşmaların da Kanun hükmünde olduğu ve dolayısıyla andlaşmaların onaylanmasına ilişkin kararların Danıştay tarafından incelenemeyeceği yönünde görüşler de bulunmaktadır.[14] Bu konudaki kanaatimiz; Anayasa'nın 90'ıncı maddesinin, *usulüne göre yürürlüğe*

10 Uygun bulma kanununa istinaden onaylanan bir andlaşmaya ilişkin 22/04/2020 tarihli, 2470 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı için bkz. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/04/20200422-3.pdf [Erişim tarihi: 2.12.2020] Doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından onaylanan 22/04/2020 tarihli, 2469 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı için bkz. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/04/20200422-2.pdf [Erişim tarihi: 02.12.2020]

11 Pazarcı, a.g.e., 2019, s.77

12 Bu hükmün iptali talebiyle Anayasa Mahkemesine başvurulmuştur. Anayasa Mahkemesi E:2018/126 sayılı Kararıyla iptal talebini reddetmiştir. Konuyla ilgili detaylı izahat, çalışmamızın ileriki kısımlarında yapılacaktır.

13 Kemal Gözler, **Türk Anayasa Hukuku,** 3. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2019, s.715.

14 Ergun Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku,** 19. Baskı, Yetkin Basım Yayın, Ankara, 2019, s.233.

konulmuş milletlerarası andlaşmaların kanun hükmünde olduğunu belirten hükmü karşısında yetki aşımıyla onaylanan andlaşmaların usulünce yürürlüğe konulmadıkları ve kanun hükmünde olmadıkları gerekçelerine istinaden onay kararının Danıştay tarafından incelenebileceği yönündedir.

Değinmemiz gereken bir diğer husus ise, usulsüz onaylanan andlaşmaların Türk kanunlarında değişiklik getirmesi ve somut durumda bu andlaşmanın kanun hükümleri ile çelişmesi hâlinde davaya bakan mahkemenin nasıl davranacağına ilişkindir. Somut uyuşmazlığa bakan mahkemenin andlaşma hükümlerini ihmal etmesi gerektiği ileri sürülse de[15]; kanaatimiz; usulsüz onayı tespit yetkisinin Danıştay'da olduğu ve Danıştay'ın iptal kararı olmadıkça mahkemelerin andlaşmaları ihmal edemeyeceği ve kanunların çatışmasına ilişkin genel kaideleri uygulamaları gerektiği yönündedir.

Bu bahiste değineceğimiz son konu ise andlaşmaların onaylanmasına dair Cumhurbaşkanı kararının Danıştay tarafından iptali hâlinde andlaşmanın milletlerarası hukuk bakımından geçerliliği hakkında olacaktır. Bir iç hukuk işlemi olan iptal kararının, ahde vefa *(pacta sunt servanda)* ilkesi gereğince andlaşmanın milletlerarası hukuk bakımından geçerliliğini etkilemeyeceği, hatta bu nedenden ötürü andlaşmaya uyulmamasının savaş nedeni *(casus belli)* oluşturabileceği ileri sürülmektedir.[16] Diğer taraftan Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 46'ncı maddesinin birinci fıkrasında *"Bir devlet, bir andlaşmayla bağlanma rızasının iç hukukunun andlaşma akdetme yetkisiyle ilgili hükümlerini ihlal etmek suretiyle açıklandığı vakıasına, rızasını geçersiz kılan bir gerekçe olarak başvuramaz,* ***meğer ki ihlal aşikâr ve iç hukukunun temel önemi haiz bir kuralı ile ilgili olsun."*** ifadelerine yer verilmiştir. Bu da genellikle, anayasal düzeydeki kurallara açıkça aykırı olarak yapılan adlaşmaları kapsar görünmektedir.[17] Bu çerçevede diyebiliriz ki; uygun bulma kanununa ihtiyaç duyan bir milletlerarası andlaşmanın doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmasına ilişkin karar Danıştay tarafından iptal edilirse, bu iptal kararı, milletlerarası hukuk bakımından da geçerlilik taşıyacaktır.

C. Sorunlu Bir Uygulama: 4749 Sayılı Kanun Kapsamındaki Hibe Andlaşmaları

28/3/2002 tarihli ve 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un 9'uncu maddesinin birinci fıkrasında *"Avrupa Birliğinden sağlanacak hibeler hariç olmak üzere, Türkiye Cumhuriyeti adına herhangi bir dış finansman kaynağından hibe almaya, bununla* ***ilgili anlaşmaları***

15 Özbudun, a.g.e., s.234.
16 Gözler, a.g.e., s. 729.
17 Selcen Erdal, "Uluslararası Andlaşmaların Hukuksal Geçerliliği", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** Cilt 23, Sayı 1, 2015, s. 77.

yapmaya ve bu anlaşmaların esas ve şartlarını belirlemeye, *sağlanan bu hibeleri bu Kanunun 2 nci Maddesinde yer alan kurum ve kuruluşlara kullandırmaya* ***Bakan yetkilidir.*** *Söz konusu hibe anlaşmaları ile ilgili her türlü hazırlık, temas ve müzakereler Müsteşarlık tarafından yürütülür ve sonuçlandırılır.* ***Söz konusu anlaşmalar,*** *anlaşmada aksine hüküm bulunmamak kaydıyla,* ***imza tarihinden itibaren yürürlüğe girer.*** *Hibe alınmasına ilişkin anlaşmalarda değişiklik yapmaya Bakan yetkilidir.*" hükmü yer almaktadır.

Yukarıda belirtmiş olduğumuz hükme istinaden yapılan hibe alınmasına ilişkin andlaşmalar, Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmadan doğrudan andlaşmanın imzalanması ile yürürlüğe konulmaktadır.[18] Söz konusu fıkradaki; *"…ilgili anlaşmaları yapmaya … Bakan yetkilidir." ve "Söz konusu anlaşmalar, … imza tarihinden itibaren yürürlüğe girer"* hükümlerinin, Cumhurbaşkanı'nın onay kararı olmaksızın andlaşmanın yürürlüğe konulacağı şeklinde yorumlanarak bu yönde bir uygulamanın gelişmesi, kanaatimizce Anayasaya, 4749 sayılı Kanuna ve 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'ne aykırıdır. Zira bahsi geçen hükümler, andlaşmanın yapılışına ilişkin ilgili Bakana imza yetkisi verilmesi ve yürürlük zamanının belirtilmesi hususlarını içermekte olup Cumhurbaşkanı'nın Anayasal bir yetkisi olan milletlerarası andlaşmaları onaylama yetkisini iptal edecek bir düzenleme içermemektedir.

Diğer taraftan 4749 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinin ikinci fıkrasına istinaden yapılan hibe verilmesine ilişkin andlaşmalarda ve üçüncü fıkrasına istinaden yapılan savunma ve güvenlik amaçlı hibe andlaşmalarında onay kararı çıkartılmadan doğrudan yürürlük kararı çıkartıldığı görülmektedir.[19] Söz konusu fıkralardaki *bahsi geçen andlaşmaların Cumhurbaşkanı kararı ile yürürlüğe gireceği* hükmünün, sadece yürürlük kararı çıkartılacağı şeklinde yorumlanarak bu yönde bir uygulamanın gelişmesinin de sorunlu olduğu kanaatini taşıyoruz. Zira ilgili hükümlerde andlaşmanın yürürlük zamanına ve nasıl yürürlüğe gireceğine ilişkin hususlar yer almakta olup andlaşmanın onaylanmayacağına ilişkin herhangi bir düzenleme içermemektedir. Bu andlaşmalarla ilgili olarak da öncelikle Cumhurbaşkanınca onay kararı çıkartılması, akabinde yürürlük kararı çıkartılması veyahut en azından Cumhurbaşkanı kararında *"andlaşmanın onaylanmasına ve yürürlüğe girmesine"* şeklinde bir ifade kullanılması bu paragrafta belirttiğimiz sorun açısından çözüm sağlayabilecektir.

---

18 Örnek için bkz. Temiz Teknoloji Fonu Hibe Anlaşması – 26/2/2020 tarihli ve 31051 sayılı Resmî Gazete, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/02/20200226-1.pdf [Erişim tarihi: 11.12.2020]
Diğer bir örnek için bkz. Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Dünya Bankası Tarafından İmzalanan Pazara Hazırlık Ortaklığı II Projesi ile İlgili Hibe Andlaşması 27/03/2019 tarihli ve 30727 sayılı Resmî Gazete, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/03/20190327-1.pdf [Erişim tarihi: 11.12.2020]

19 Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Sağlık Alanında Hibe Yapılmasına Dair Mutabakat Zaptının Yürürlüğe Girmesi Hakkında Karar – 10/12/2020 tarihli ve 31330 sayılı Resmî Gazete, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201210-1.pdf [Erişim tarihi: 11.12.2020]

IV. Milletlerarası Andlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunması

Bu başlıkta; Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmasının uygun bulunması istemiyle Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderilen andlaşmaların kanunlaşma süreci incelenecektir. Sırasıyla; istemin kanun teklifi hâline gelmesi, kanun teklifinin kanun yapım tekniğine uygunluğu açısından incelenmesi, Komisyon aşaması, Genel Kurul aşaması ve andlaşmanın eklerinde veya protokollerinde değişiklik yapma konusunda Cumhurbaşkanı'na yetki verilmesi ayrı başlıklar hâlinde ele alınacaktır.

A. Cumhurbaşkanı İsteminin Kanun Teklifi Hâline Gelmesi

Daha önce de belirttiğimiz üzere; uygun bulunması zorunlu olan andlaşmalar Cumhurbaşkanı tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderilmektedir. Anayasa Mahkemesinin E: 2018/126 sayısında açılan bir davada;[20] milletlerarası andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunmasının bir yasama işlemi konusu olduğu, bu nedenle onaylamanın uygun bulunmasına ilişkin konuların Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile düzenlenemeyeceği, Anayasa uyarınca kanun teklif etme yetkisinin milletvekillerine ait olduğu, bu itibarla Cumhurbaşkanı'nın kanun teklifinde bulunmasının ya da böyle bir teklifi harekete geçirmek için TBMM'ye bildirimde bulunmasının söz konusu olamayacağı, dava konusu kuralla Cumhurbaşkanı'na kaynağını Anayasa'dan almayan bir yetkinin tanındığı belirtilerek uygun bulunması zorunlu olan andlaşmaların Cumhurbaşkanı tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderileceğine ilişkin 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 6'ncı maddesi hükmünün; Anayasa'nın 6'ncı, 88'inci, 90'ıncı ve 104'üncü maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür. Anayasa Mahkemesi; andlaşmaların Cumhurbaşkanı tarafından TBMM'ye gönderilmesine ilişkin kuralın, Cumhurbaşkanı'nın yürütme yetkisine ilişkin konularda kararname düzenleme yetkisi kapsamında olduğu, kuralın Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken konulardan olmadığı, andlaşmaların TBMM'ye sunulmasına yönelik yürürlükte olan herhangi bir anayasal yahut kanuni düzenleme olmadığı, kuralla Cumhurbaşkanı'na kanun teklif etme yetkisi verilmediği, sadece andlaşmaların Cumhurbaşkanı tarafından TBMM'ye sunulmasını öngördüğü gerekçeleriyle iptal talebini reddetmiştir.

Cumhurbaşkanı tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderilen andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunacağına dair kanun tekliflerinin nasıl oluşacağı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzük'ünün 90'ıncı maddesinde düzenlenmiştir.

---

20 https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/07/20200729-6.pdf [Erişim tarihi: 11.12.2020]

Milletlerarası andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunmasına dair teklifler

Madde 90- *Anayasa gereğince Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlı olan andlaşmalar Cumhurbaşkanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına genel gerekçesiyle sunulur.*

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı bu andlaşmaları gelen kâğıtlar listesinde yayımlar. Bu andlaşmaların gelen kâğıtlar listesinde yayımından itibaren milletvekilleri tarafından andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun teklifi verilebilir. Bu teklif diğer kanun tekliflerinin tabi olduğu usule göre işlem görür.

Her ne kadar bugüne kadar gelişen uygulama içinde, milletlerarası andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun teklifleri sadece TBMM Başkanı ve Meclis Başkanvekilleri tarafından verilmişse de[21]; İçtüzük'ün mezkûr hükmü çerçevesinde bütün milletvekilleri tarafından bu kanun tekliflerinin verilebileceği açıktır.

Birden çok milletvekili tarafından aynı milletlerarası andlaşmaya ilişkin onaylamayı uygun bulma teklifi verilmesi durumunda, gerekçe ile bağlantılı bir sorun alanının doğması olasıdır. Milletvekilleri hazırlayacakları bu kanun tekliflerinde birbirlerinden farklı gerekçelere yer verebilirler. Bu durumda, aynı işe ilişkin kanun teklifi çoğulluğunun yanı sıra gerekçe çoğulluğu durumu da ortaya çıkacaktır. Bu olasılığın gerçekleşmesi hâlinde, esas komisyon olan Dışişleri Komisyonunun İçtüzük'ün 35'inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca kanun tekliflerini birleştirerek görüşmesi ve uygun gördüğü gerekçeyi içeren kanun teklifini esas alması olanaklıdır.

Hüküm içeriği aynı olan kanun tekliflerinin gerekçeleri farklıysa, bunların ayrı kanun teklifleri olarak nitelenip nitelenemeyeceği de ayrı bir sorun alanıdır. Bu sorun alanı, özellikle İçtüzük'ün 76'ncı maddesi hükmü bağlamında belirleyici önemdedir. İçtüzük'ün 76'ncı maddesinde *"Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından reddedilmiş olan kanun teklifleri, red tarihinden itibaren bir tam yıl geçmedikçe Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı yasama dönemi içinde yeniden verilemez."* hükmü yer almaktadır. Reddedilen bir milletlerarası andlaşmaya ilişkin onaylamayı uygun bulma teklifinin, söz konusu süre içinde farklı bir gerekçe ile yeniden verilip verilemeyeceği tartışmalıdır. Bu bağlamda, gerekçenin değil, hükmün esas olduğu yönünde bir yorumun esas alınmasının yerinde olacağı düşünülmektedir.

21 4 Aralık 2020 tarihi itibariyle verilen 202 uygun bulma kanun teklifinin 77 tanesi Meclis Başkanı Binali Yıldırım tarafından, 1 tanesi Meclis Başkanvekilliği döneminde olmak üzere 125 tanesi Mustafa Şentop tarafından verilmiştir.

Bu değerlendirmeler çerçevesinde; uygun bulunması zorunlu olan milletlerarası andlaşmaların farklı bir usulle kanun teklifi olarak sunulması uygulamada doğabilecek sorunları önleyebilecektir. Milletlerarası andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunmasına ilişkin kanun tekliflerinin, bütçe ve kesin hesap kanunu tekliflerinde olduğu gibi doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından verilmesi, Anayasal çerçevede yapılabilecek bir değişiklikle mümkün olabilecektir. Diğer taraftan İçtüzük'te yapılacak bir değişiklikle bu tekliflerin Dışişleri Komisyonu tarafından verilmesi de sağlanabilir. 9/10/2018 tarihli ve 1200 sayılı TBMM Kararı ile İçtüzük'ün 90'ıncı maddesi değiştirilmiştir. Bu değişikliğe dayanak oluşturan İçtüzük teklifinde; uygun bulma kanun tekliflerinin Dışişleri Komisyonu tarafından verilmesi öngörülmekteydi.

Milletlerarası andlaşmaların uygun bulunma teklifleri

Madde 90- Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlı olan andlaşmalar, kanun teklifine dönüştürülmek üzere Cumhurbaşkanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisine genel gerekçesiyle sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanınca Dışişleri Komisyonuna gönderilen andlaşmalar, Komisyon tarafından kanun teklifine dönüştürülerek raporla birlikte Meclis Başkanlığına sunulur.

Bu madde kapsamındaki andlaşmalara ilişkin kanun teklifleri, diğer kanun tekliflerinin tabi olduğu usule göre işlem görür.

Maddenin Anayasa Komisyonundaki görüşmelerinde uygun bulma kanun tekliflerinin Dışişleri Komisyonu tarafından verileceğine ilişkin hükmün, Anayasa'ya aykırı olacağı tartışılmış ve Anayasa Komisyonunda verilen önergeyle madde, uygun bulma kanun teklifinin milletvekilleri tarafından verileceği şeklinde değiştirilmiştir. [22]

B. Uygun Bulma Kanun Tekliflerinin Hazırlanması Sürecine İlişkin Alternatif Bir Öneri: Dışişleri Komisyonu Seçeneği

Milletlerarası andlaşmaların Dışişleri Komisyonu tarafından kanun teklifi olarak hazırlanabilmesi için İçtüzük'e açık bir hüküm konulması gerekmektedir. Zira İçtüzük'ün 35'inci maddesi gereğince komisyonlar kanun teklif edemezler.

İçtüzük'e bu yönde bir hüküm konulmasının Anayasa'ya aykırı olup olmayacağı ise tartışmalıdır. Zira Anayasa'nın 88'inci maddesinde *"Kanun teklif etmeye milletvekilleri yetkilidir."* denilmektedir ve bu hükümden hareketle

22 **Anayasa Komisyonu Tutanak Dergisi,** 27. Dönem, 2. Yasama Yılı, Cilt 1, 1. Toplantı, s. 67-72. https://anayasa.tbmm.gov.tr/docs/ictuzuk/11-1973(Yururlukteki_Ictuzuk)/1973-16/Tutanak/AnayasaKomisyonuTutana%C4%9F%C4%B1_04.10.2018(1).pdf [Erişim tarihi: 04.12.2020]

komisyonların kanun teklif edemeyecekleri savunulmaktadır. Konuyla ilgili tarihsel bir inceleme yapılarak komisyonların kanun teklif etmelerinin önünde engel olup olmadığı daha net ortaya konulabilecektir. Bu çerçevede 2/5/1927 tarihli Dâhili Nizamname ve 5/3/1973 tarihli İçtüzük uygulamalarından kısaca bahsedilecektir.

Komisyonların kanun teklifine ilişkin olarak Dâhili Nizamname'nin "Af Müstediyatı" başlıklı 54'üncü maddesinde: "*…Müstediyat nazara şayan görülürse arzuhal bir inha kararına merbuten Adliye Encümenine gönderilir. Bu encümen icap ederse bir kanun teklifi ile keyfiyeti Heyeti Umumiyeye arz eder.*" denilmektedir. Nitekim bu hükme istinaden Adliye Encümeni tarafından cezaların affı (özel af) hakkında birçok kanun teklif edilmiş ve bu tekliflerin bir kısmı kanunlaşmıştır.[23] 26/12/1962 tarihli ve 140 sayılı Türk Vatandaşlarının Türkiye Büyük Millet Meclisine Dilekçeyle Başvurmaları ve Dilekçelerin İncelenmesi İle Karara Bağlanmasının Düzenlenmesine Dair Kanun ile Dâhili Nizamname'nin 50 ila 59'uncu maddeleri yürürlükten kaldırılmış ve bu Kanun'la kurulan Dilekçe Karma Komisyonunun, özel af dilekçeleri üzerine özel af kanun tasarısı hazırlayabileceklerine ilişkin bir hüküm getirilmiştir. (m. 13)[24]

Yine ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair kanunlara da değinmemiz yerinde olacaktır. 1961 Anayasası döneminde ölüm cezalarının yerine getirilmesine ilişkin Başbakanlık'tan gelen tezkereler, Adalet Komisyonunca kanun teklifi hâline getirilmiştir.[25] Kanun tekliflerinin Adalet Komisyonunca hazırlanacağına ilişkin Dâhili Nizamname'de herhangi bir hüküm bulunmamasına karşılık uygulama bu şekilde cereyan etmiş ve söz konusun uygulama, 5/3/1973 tarihli ve 584 Karar numaralı İçtüzük ile düzenleme altına alınmıştır. Bu İçtüzük'ün 90'ıncı maddesinin ilk hâlinde: "*Ölüm cezaları hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararlarının yerine getirilmesine dair Başbakanlık yazıları, esas komisyon olarak Adalet Komisyonuna havale edilir. Adalet Komisyonu, bu yazıyı inceliyerek cezanın yerine getirilmesinin onaylanması veya onaylanmaması yönünde bir* ***kanun metni*** *hazırlar. …*" hükmü yer almıştır. Ayrıca İçtüzük'ün 36'ncı maddesinin ilk hâlinde de "…Komisyonlar, 90 ıncı madedeki özel durum dışında kanun teklif edemezler…" hükmü getirilmiştir.

---

23 Bir örnek için bkz. 25/03/1957 tarihli ve 6938 sayılı Kanun https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9572.pdf [Erişim tarihi: 05.12.2020]

24 Dilekçe Karma Komisyonu tarafından teklif edilen özel af kanun tasarılarına örnek için bkz. 22/09/1972 tarihli ve 1622 sayılı Kanun *https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14320.pdf*, 24/04/1979 tarihli ve 2230 sayılı Kanun *https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/16627.pdf* [Erişim tarihleri: 05.12.2020]

25 Birkaç örnek için bkz. 29/11/1962 tarihli ve 126 sayılı Kanun https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11276.pdf 24/1/1963 tarihli ve 160 sayılı Kanun https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11323.pdf [Erişim tarihleri: 05.12.2020]

Ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair kanun tekliflerinin Adalet Komisyonu tarafından hazırlanmasına ilişkin uygulama 1984 yılına kadar devam etmiş[26], bu tarihten sonra İçtüzük'ün yukarıda mevzubahis olan 90'ıncı maddesi hükmü fiilen uygulanmamış ve ilgili hüküm 9/10/2018 tarihli ve 1200 sayılı Karar ile İçtüzük'ten çıkarılmıştır. Yine özel af kanun tekliflerinin Dilekçe Komisyonu tarafından teklif edilmesine yönelik uygulama 1/11/1984 tarihli ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun yürürlüğe girene kadar devam etmiştir. 140 sayılı Kanunu yürürlükten kaldıran 3071 sayılı Kanun'da ise Dilekçe Komisyonuna özel af kanun teklifi sunabileceğine ilişkin bir düzenleme öngörülmemiştir.

1924, 1961 ve 1982 Anayasa'larında Türkiye Büyük Millet Meclisinin kanun teklif etme yetkisine ilişkin hükümlerde milletvekillerinin kanun teklif edebilecekleri belirtilmiş, ancak komisyonların kanun teklif etme yetkisine ilişkin olarak herhangi bir belirlemeye gidilmemiştir. Bu anayasaların yürürlükte bulunduğu süreçlerde uygulanan 1927 ve 1973 içtüzüklerinde, genel bir kural olarak komisyonların kanun teklif edemeyeceklerine ilişkin hükümler yer almıştır. Bununla birlikte çeşitli özel durumlarda, içtüzük veya kanun hükümleri ile komisyonlara kanun teklif etme yetkisi verilmiştir. Bu düzenlemelerin Anayasa Mahkemesi nezdinde iptale konu olmadığı gibi, dolaylı olarak incelendiği davalarda dahi Anayasa'ya aykırılığının değerlendirilmediği görülmektedir.[27] Bu tarihsel deneyimden hareketle çeşitli özel durumlar için komisyonlara kanun teklif yetkisinin verilebileceği ve bu durumun Anayasa'nın *"Kanun teklif etmeye milletvekilleri yetkilidir."* hükmüne aykırılık teşkil etmeyeceği kanaatindeyiz. Bu çerçevede İçtüzük'te yapılacak bir değişiklik ile onaylanması bir kanunla uygun bulunmasına bağlı olan milletlerarası andlaşmalara ilişkin olarak Dışişleri Komisyonu tarafından kanun teklifi hazırlanabilmesi yönünde bir düzenleme yapılabileceği, bunun yöntem olarak, birçok sorunun giderilmesine olanak tanıyacağı düşünülmektedir.

---

26 Örnek için bkz. 03/10/1984 tarihli ve 3049 sayılı Kanun https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanunlar_erisim.tutanak_hazirla?v_meclis=&v_donem=&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=KANUNLAR&v_altbaslik=3049&v_mv=&v_sb=&v_ozet=&v_kelime=&v_bastarih=&v_bittarih= [Erişim tarihi: 05.12.2020]

27 Komisyonların İçtüzüğe aykırı şekilde kanun teklif ettiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesinin E: 2008/71 sayısında bir iptal davası açılmıştır. Açılan davada; iptali istenen kuralların Plan ve Bütçe Komisyonunda eklendiği, bunun ise İçtüzük'ün 35'inci maddesinde yer alan 'komisyonların kanun teklif edemeyeceklerine' ilişkin hükme aykırı olduğu, bu hükme aykırı şekilde yasalaşan Kanun'un da Anayasanın 2, 11, 88 ve 95'inci maddelerine aykırı olacağı ileri sürülmüştür. Anayasa Mahkemesi incelemesinde; iptal isteminin, yasanın yapılış şekline yönelik olup iptali istenen kuralların "şekil" yönünden denetiminin gerekeceğini, kanunların şekil bakımından denetlenmesinin; son oylamanın öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı ile sınırlı olduğunu belirtmiş ve iptal davasının şekil bakımından iptal isteminde bulunabilecekler tarafından açılmaması ile dava açma süresine uyulmadığı gerekçesiyle yetkisizlik ve süre aşımına dayanarak davayı reddetmiştir. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/04/20090409-8.htm [Erişim tarihi: 05.12.2020] Anayasa Mahkemesi söz konusu kararda; sadece son oylama ya da Genel Kuruldaki görüşme yöntemi ile ilgilenmiş ve komisyonların kanun teklifine ilişkin doğrudan bir değerlendirme yapmamıştır.

C. Uygun Bulma Kanun Teklifinin Kanun Yapım Tekniği Açısından İncelenmesi

1/12/2001 tarihli ve 6253 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı İdari Teşkilatı Kanunu'nun 6'ncı maddesi gereğince TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı, kanun tekliflerini kanun yapım tekniğine uygunluğu açısından inceleyerek bir rapor hazırlar.

Uygun bulma kanun tekliflerine[28] ilişkin hazırlanan inceleme raporlarında gözetilen hususların başlıcaları şunlardır:

● Cumhurbaşkanlığı tezkeresine bağlı sadece bir andlaşma olmasına dikkat edilir.[29] Tezkereye bağlı birden çok andlaşma varsa, bunların her biri için ayrı kanun teklifleri olup olmadığı kontrol edilir. [30]

● Kanun teklifinin başlığında ve 1'inci maddesinde yer verilen andlaşma adının doğru yazılıp yazılmadığı, andlaşma metnine bakılarak kontrol edilir. Uyumsuzluk varsa, andlaşma metnindeki yazımın esas alınması gerektiği inceleme raporunda kayda geçirilir.

● Kanun teklifinin 1'inci maddesinde belirtilen andlaşmanın imza yeri ve tarihi, andlaşma metni üzerinden kontrol edilir. Andlaşma çok taraflıysa ve Türkiye Cumhuriyeti'nin andlaşmaya taraf olma tarihi Cumhurbaşkanlığı tezkeresinde belirtilmiş ise, bu durumun kanun teklifine yansıtılıp yansıtılmadığı incelenir. Bu durumda andlaşmanın imzaya açılma tarihi değil, Türkiye Cumhuriyeti adına imzalanma tarihinin kanun metninde yer alıp almadığına dikkat edilir.[31]

● Cumhurbaşkanlığı tezkeresi ve eklerinde eksik sayfa bulunup bulunmadığına bakılır.

● Andlaşma ve eklerinin andlaşmada belirtilen dillerde imzalı olarak yer alıp almadığı kontrol edilir.

● Cumhurbaşkanlığı tezkeresi, andlaşma ve ekleri kontrol edilerek çekince, beyan, nota vb. kayıtların andlaşmanın eklerinde olup olmadığı kontrol edilir.

● Beyan, çekince, nota vb. unsurlarla ilgili olarak kanun teklifi başlığı ve metni gözden geçirilir. Andlaşmaya ilişkin çekince, beyan ve bildirim varsa,

---

28 Uygun bulma kanun teklifine ilişkin bir örnek için bkz. 2/3168 Esas numaralı Kanun teklifi https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-3168.pdf [Erişim tarihi: 10.12.2020]

29 TBMM 27'nci Dönem 3'üncü Yasama yılında yayınlanan 30 No'lu Gelen Kâğıt'ta Türkiye Cumhuriyeti ile Efta Devletleri Arasında Serbest Ticaret Anlaşması ve Türkiye Cumhuriyeti ile İsviçre Konfederasyonu Arasında Tarım Anlaşması tek bir Cumhurbaşkanlığı tezkeresinde birlikte sunulmuşlardır. https://www.tbmm.gov.tr/gelenkagit/d027/yil03gk/gk.30.htm [Erişim tarihi: 10.12.2020]

30 Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 17'nci maddesine istinaden aralarında bağlantı olmayan birden fazla düzenlemenin ayrı ayrı hazırlanmaları gerekmektedir.

31 Örnek için bkz. 2/2935 Esas numaralı teklif https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-3168.pdf [Erişim tarihi: 10.12.2020]

bunların sadece teklif metninde[32]; ekli Notalar varsa, bunların hem başlık hem metinde olmasına[33] dikkat edilir.

● Kanun teklifi, andlaşmanın eki ve protokollerinde değişiklik yapılması hakkında Cumhurbaşkanı'na doğrudan onay yetkisi tanınmasına ilişkin bir hüküm içeriyorsa,[34] bunun teklifin başlığında da yer alıp almadığı ve yetkinin tanınmasına ilişkin hükmün birinci maddeye fıkra şeklinde olup olmadığı kontrol edilir.[35] Ayrıca inceleme raporunda bu duruma dikkat çekilerek konu komisyonun takdirine sunulur. Yetki verilmesine ilişkin hükmün, yürürlükteki diğer bir kanuna eklenmesi söz konusu ise; ayrı bir çerçeve maddede, ilgili kanunun birinci maddesine fıkra ekleyecek şekilde[36] düzenlenip düzenlenmediği kontrol edilir.

● Kanun teklifinin, Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik hükümleri ile Kanun Teklifi Hazırlama ve İnceleme Rehberi ve Kanun ve Karar Hazırlama Rehberleri'ndeki biçim kurallarına uygunluğu kontrol edilir.

D. Yasama Süreci İçinde Uygun Bulma Kanunu Teklifleri

1. Komisyon Aşaması

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzük'ünün 23'üncü maddesinde: "*Tekliflerin veya olağanüstü hal sırasında olağanüstü hal ile ilgili çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin hangi komisyonlarda görüşüleceği, esas ve tali komisyonların hangisi olacağı, işin komisyonlara havalesi sırasında Başkanlık tarafından tespit edilir.*" hükmü düzenlenmiştir. Bu hüküm gereğince uygun bulma kanun teklifleri TBMM Başkanlık Makamınca komisyonlara havale edilir. Yine tali komisyon incelemesine gerek olup olmadığı hususları ile esas ve tali komisyonların hangi komisyonlar olacağı da Başkanlıkça belirlenir.

4 Aralık 2020 tarihi itibariyle 27'nci Dönemde verilen 202 adet uygun bulma kanun teklifinin tamamı esas komisyon olarak Dışişleri Komisyonuna havale edilmiştir. Bu tekliflerden 187 tanesi tali komisyonlara da havale edilmiştir. Ayrıca birden fazla tali komisyona havale edilen teklifler de olabilmektedir.[37]

---

32 Örnek için bkz. 2/2935 Esas numaralı teklif https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-2935.pdf [Erişim tarihi: 10.12.2020]

33 Örnek için bkz. 2/3057 Esas numaralı teklif https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-3057.pdf [Erişim tarihi: 10.12.2020]

34 Bu husus, çalışmamızın ilerleyen kısımlarında ayrı bir başlık olarak ele alınacaktır.

35 Örnek için bkz. 2/2372 Esas numaralı teklif https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-2372.pdf [Erişim tarihi: 10.12.2020]

36 Örnek için bkz. 2/3003 Esas numaralı teklif https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-3003.pdf [Erişim tarihi: 10.12.2020]

37 Tali komisyona havale edilen 187 tekliften 9 adeti, iki ayrı tali komisyona (2/1799, 2/1897, 2/1912, 2/2218, 2/2220, 2/2226, 2/2503, 2/2562, 2/2847 Esas numaralı kanun teklifleri); 1 adeti ise dört ayrı tali komisyona (2/1801 Esas numaralı Kanun teklifi) havale edilmiştir. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_sd.sorgu_baslangic [Erişim tarihi: 10.12.2020]

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzük'ünün;

a. 30'uncu maddesine göre *"Komisyon toplantılarına Cumhurbaşkanı yardımcıları, bakanlar, bakan yardımcıları ve üst kademe kamu yöneticileri de katılabilir."*

b. 29'uncu maddesi çerçevesinde *"…katılması halinde Cumhurbaşkanı yardımcıları, bakanlar, bakan yardımcıları ve üst kademe kamu yöneticileri, söz sırasına bağlı değildir."*

c. 31'inci maddesi gereğince ise *"…komisyon üyeleri dışında kimse değişiklik önergeleri veremez ve oy kullanamaz."*

Hükümet temsilcisinin bulunmaması hâlinde Komisyon görüşmelerinin ertelenebileceğine ilişkin İçtüzük'ün 39'uncu maddesi hükmü, 9/10/2018 tarihli ve 1200 sayılı TBMM Kararı ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzük'ünün 90'ıncı maddesinin ikinci fıkrası gereğince uygun bulmaya dair kanun tekliflerinin komisyonda görüşülmesi, diğer kanun tekliflerinin tâbi olduğu usule göre gerçekleştirilmektedir.

Komisyon aşamasında, Komisyonun teklifi reddetme yetkisi olsa da uygulamada uygun bulma kanun tekliflerinin reddedilmediği, bunun yerine teklifin görüşmelerinin ertelenmesi yoluna gidildiği görülmektedir. Nitekim Dışişleri Komisyonunun 17/10/2018 tarihli toplantısında Komisyon Başkanı Volkan Bozkır, Anayasa'da ve TBMM İçtüzük'ünde yapılan değişikliklere göre 27'nci Yasama Döneminde Komisyonun çalışma usul ve esasları ile Komisyonun diğer faaliyetlerine ilişkin açıklamasında: *"…teamül olarak daha önce uyguladığımız usulü yine uygulamaya devam edeceğiz. Uygun bulunma kanun teklifinin reddi yerine teklife ekli uluslararası anlaşmada yer alan ve Komisyonunuzca benimsenmeyen hususların anlaşmanın imzalandığı tarafla yeniden müzakeresine imkân tanımak amacıyla görüşmelerin ertelenmesi yoluna gideceğiz."*[38] ifadeleriyle bu konudaki usulün önceden uygulandığı üzere devam edeceğini belirtmiştir.

2. Genel Kurul Aşaması

Genel Kurulda uygun bulma kanun teklifleri İçtüzük'ün 81'inci maddesi uyarınca görüşülmekte, bunlar hakkında temel kanun yöntemine başvurulmamaktadır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi öncesinde hükümet temsilcilerinin bulunmaması nedeniyle görüşmelerin erteleneceğine ilişkin İçtüzük'ün 62'nci

38 Dışişleri Komisyonu 17/10/2018 tarihli Toplantı Tutanağı, s.7 https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=2188 [Erişim tarihi: 11.12.2020]

maddesi hükmü 9/10/2018 tarihli ve 1200 sayılı Karar ile değiştirildiğinden uygun bulma kanun tekliflerinin görüşmelerinde yürütme temsilcilerinin olmaması nedeniyle görüşmeler ertelenmemektedir.

7/2/2001 tarihli ve 713 sayılı Karar ile İçtüzük'ün 81'inci maddesinde yapılan değişiklikle *"Yabancı devletlerle veya milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunduğuna ilişkin tasarıların **maddeleri üzerinde görüşme açılamayacağı ve önerge verilemeyeceği"*** yönünde bir hüküm getirmiştir. Söz konusu hüküm, iptali istemiyle Anayasa Mahkemesine götürülmüştür. Anayasa Mahkemesi E: 2001/129[39] sayılı kararında aşağıda yer alan gerekçelerle hükmün iptaline karar vermiştir:

> *"…TBMM'nin yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmalar konusundaki yetkisinin, bu andlaşmaların onaylanmasının bir kanunla uygun bulunmasıyla sınırlı olduğu, söz konusu yetkinin sözleşmelerin içeriğine müdahale olanağı vermediği açıktır.[40] Ancak, yabancı devletler veya milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların metinleri kimi çekincelere izin veriyorsa, bu konuda TBMM'nin yetkili olmadığı düşünülemez. Bu yetkinin ise görüşme açılması ve önerge verilmesi ile kullanılabileceği açıktır. Belirtilen çekincelerin yer alacağı madde de, kuşkusuz andlaşmanın, onaylanmasının uygun bulunduğuna ilişkin ilk maddesidir.*
>
> *Öte yandan, andlaşmalarla üstlenilecek yükümlülüklerin yerine getirilmesinin başlangıcı aksi kararlaştırılmamışsa onay yasasının yürürlük tarihi olduğundan, önemli görülen durumlarda, bu tarihin tartışılması gerekebilir. Bunun onay yasalarına ilişkin tasarıların maddeleri üzerinde görüşme açılması ve önerge verilmesi yasaklanarak engellenmesi ise demokratik hukuk devleti çerçevesinde yasama yetkisinin amacına uygun olarak gerektiği biçimde kullanılamaması sonucunu doğurur.…"*

Yukarıda yer alan karar çerçevesinde; andlaşmaların bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğinden andlaşmaların içeriği hakkında değişiklik önergeleri verilememekte ve fakat uygun bulma kanun teklifinin maddeleri ile ilgili olarak değişiklik önergeleri verilebilmektedir. Bu değişiklik önergeleri, andlaşma metinlerinin kimi çekincelere izin vermesi durumuna ilişkin olarak çekince koymayı da kapsamaktadır.[41]

Ayrıca İçtüzük'ün 142'nci maddesi gereğince uygun bulma kanun tekliflerinin tümünün oylanmasının açık oylama ile yapılması zorunludur.

---

39 https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/06/20020618.htm#4 [Erişim tarihi: 11.12.2020]

40 Vurgu tarafımıza aittir.

41 Değişiklik önergesi örnekleri için bkz. Gamze Çelik, "Milletlerarası Andlaşmaların Onaylanmasının Uygun Bulunmasına Dair Kanun Tekliflerinde Değişiklik Önergeleri", **Yasama Bülteni,** Sayı 3, 2018, s. 124-127

3. Andlaşmanın Eklerinde veya Protokollerinde Değişiklik Yapma Konusunda Cumhurbaşkanına Yetki Verilmesi

Anayasamıza göre milletlerarası andlaşmaların onaylanması, onaylamanın Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunmasına bağlıdır. Uygun bulma kanununa gerek olmadan doğrudan Cumhurbaşkanınca onaylanabilecek andlaşmalara değinmiştik. Çalışmamızın bu kısmında milletlerarası andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunmasına dair kanunlarda, Cumhurbaşkanına verilen andlaşmanın eklerinde ve protokollerinde değişiklik yapma yetkisi hakkında değerlendirmelerde bulunacağız.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi öncesinde de yapılageldiği üzere[42] uygun bulma kanunlarında "Andlaşmanın eklerine ve protokollerine ilişkin değişiklikleri onaylamaya Cumhurbaşkanı yetkilidir." benzeri hükümler konulabilmektedir.[43] 24'üncü Dönemde kanunlaşan 267 tekliften 25'inde, 26'ncı Dönemde kanunlaşan 393 tekliften 12'sinde, 27'nci Dönemde kanunlaşan 54 tekliften 3'ünde[44] doğrudan değişiklik yapma yetkisi verilmesine ilişkin hükümler yer almıştır. Uygun bulma kanunlarına bu yönde hükümlerin konulması, Anayasa'nın 90'ıncı maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan "*…kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan ekonomik, ticarî, teknik veya idarî andlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunması zorunluğu yoktur; …*" hükmüne istinaden gerçekleştirilmektedir.

Anayasa'nın 90'ıncı maddesinin beşinci fıkrasında "*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir.*" denilmektedir. Şu halde usulüne göre yürürlüğe konulan bir andlaşmanın eklerinde ve protokollerinde Cumhurbaşkanı'nca doğrudan değişiklik yapılabileceğine ilişkin hüküm konulması, kanun hükmünde olan bir andlaşmada değişiklik yapabileceği anlamına gelmektedir. Hâlbuki Anayasa'nın 90'ıncı maddesinin dördüncü fıkrasında; Türk kanunlarında değişiklik getiren her türlü andlaşmanın onaylanmasının uygun bulunması gerektiği belirtilmektedir. Bu hükümden hareketle bir uygun bulma kanununda, daha önce usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmaya ilişkin olarak Cumhurbaşkanı'na doğrudan

42 Örnek için bkz. 26/2/2003 tarihli ve 4815 sayılı Kanun https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/03/20030306.htm#3, 20/10/2004 tarihli ve 5248 sayılı Kanun https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/10/20041027.htm#11 [Erişim tarihleri: 11.12.2020]

43 Örnek için bkz. 8/1/2019 tarihli ve 7160 sayılı Kanun https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/01/20190130-5.htm, 28/1/2020 tarihli ve 7219 sayılı Kanun https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/02/20200201-16.htm [Erişim tarihleri: 11.12.2020]

44 1 Ocak 2021 itibarıyla

değişiklik yapma yetkisinin verilmesine ilişkin düzenleme öngörülmesi[45], hem yasama yetkisinin devri tartışmalarına yol açmakta hem de Anayasa'nın 90'ıncı maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan hükme aykırı bir usul izlendiği iddialarını gündeme getirebilmektedir. Nitekim uygun bulma kanunlarında doğrudan değişiklik yapılabileceğine dair hükümler konulması, 22. Yasama Dönemi'nde Dışişleri Komisyonu toplantılarında da tartışılmış ve bu hükümler, yasama yetkisinin devri anlamına geldiği gerekçesiyle Komisyon aşamasında metinden çıkarılmıştır.[46]

V. Uygun Bulma Kanunlarının ve Milletlerarası Andlaşmaların Yürürlüğe Girmesi

Uygun bulma kanunları da diğer kanunlarda olduğu gibi Cumhurbaşkanı'nın yayımlamasıyla yürürlüğe girer. Resmî Gazete Hakkında 10 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 7'nci maddesine göre kanunlar, ayrıca bir yürürlük tarihi belirtilmemiş ise Resmî Gazete'de yayımlandığı gün yürürlüğe girer. Uygun bulma kanunlarının yürürlük maddeleri, genellikle *"Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer."* şeklinde olsa da, yürürlük tarihi olarak farklı bir tarih de belirlenebilmektedir.[47]

Milletlerarası andlaşmaların yürürlüğü mevzusu ise uygun bulma kanunlarının yürürlüğünden farklı olup Anayasanın 90'ıncı maddesinde yer alan: *"Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir."* hükmü gereğince önem arz etmektedir. Bu hüküm, milletlerarası andlaşmaların iç hukuk bakımından yürürlüğe girdiği tarihe işaret etmektedir.

---

45 Türkiye Cumhuriyeti ile Sırbistan Cumhuriyeti Arasında Serbest Ticaret Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı 2/3/2010 tarihinde kabul edilerek 5954 sayıyla kanunlaşmıştır. (https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/03/20100309-2.htm [Erişim tarihi: 11.12.2020]) Akabinde Bakanlar Kurulunun 7/5/2010 tarihli ve 2010/445 sayılı kararıyla söz konusu andlaşma onaylanmıştır. (https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/07/20100703M1-1.htm [Erişim tarihi: 11.12.2020]) Andlaşmanın onaylanmasına müteakiben de 25/10/2010 tarihli ve 2010/1043 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla andlaşmanın yürürlük tarihi 1 Eylül 2010 olarak belirlenmiştir. (https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/11/20101112-4-1.pdf [Erişim tarihi: 11.12.2020]) 8/1/2019 tarihli ve 7160 sayılı Kanun'un https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/01/20190130-5.htm [Erişim tarihi: 11.12.2020]) 2'nci maddesinde ise 1 Eylül 2010 tarihi itibariyle usulüne göre yürürlüğe konulan ve artık kanun hükmünü kazanan söz konusu andlaşmanın ek ve protokollerinde doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından değişiklik yapılabileceğine ilişkin düzenlemeye yer verilmiştir.

46 Bazı örnekler için bkz.
22'nci Dönem E:1/90 Sıra Sayısı 787 https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss787m.htm [Erişim tarihi: 11.12.2020]
22'nci Dönem E:1/861, Sıra Sayısı 694'e 1. Ek https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss694ek1m.htm [Erişim tarihi: 11.12.2020]
22'nci Dönem E: 1/1126 Sıra Sayısı 1095 https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1095m.htm [Erişim tarihi: 11.12.2020]

47 Yürürlük tarihinin, yayımından başka bir tarih olarak belirlendiği uygun bulma kanunu örneği için bkz. 2/5/2007 tarihli ve 5638 sayılı Kanun https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070518-1.htm [Erişim tarihi: 12.12.2020]

Milletlerarası andlaşmaların iç hukuk bakımından yürürlüğe girdiği tarih, yaygın kanının aksine andlaşmanın onaylandığı tarih değildir.

9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 3'üncü maddesinin üçüncü fıkrasında şu hüküm yer almaktadır:

> *Bir milletlerarası andlaşmanın veya Türkiye Cumhuriyetini bağlayan bir milletlerarası andlaşmanın belli hükümlerinin Türkiye Cumhuriyeti bakımından yürürlüğe girdiği, bir milletlerarası andlaşmanın uygulama alanının değiştiği, uygulanmasının durdurulduğu ve sona erdiği tarihler; Cumhurbaşkanı kararı ile tespit olunarak Resmî Gazete'de yayımlanır. Bir milletlerarası andlaşma, yürürlük tarihinin tespitine dair Cumhurbaşkanı kararında belirtilen yürürlüğe giriş tarihinde kanun hükmünü kazanır.*

Bu hükme göre bir milletlerarası andlaşmanın yürürlüğe girdiği tarih; uygun bulma kanununun yayımlanma tarihi yahut andlaşmanın onaylanmasına ilişkin Cumhurbaşkanı kararının yayımlanma tarihi değildir. Bir milletlerarası andlaşma, yürürlük tarihinin tespitine dair Cumhurbaşkanı kararı ile yürürlüğe girer.[48][49] Anayasa'nın 90'ıncı maddesinde ifade edilen *"usulüne göre yürürlüğe konulmuş"* ibaresi, andlaşmanın yürürlük tarihinin tespitine dair Cumhurbaşkanı Kararı ile hitama erecek bir süreci kapsamaktadır.

Uluslararası hukuk açısından yürürlüğe girme işlemi ise onay belgelerinin taraflarca değişimi ile tamamlanır.[50] Uluslararası hukuk açısından yürürlüğe girme işlemi kuşkusuz bu cümlemizden daha teferruatlı izahat gerektirmektedir. Fakat çalışmamızda bu hususa daha fazla değinmeyeceğimizden, detaylı bilgi için Devletler Hukuku kitaplarına müracaat edilebilir.

VI. Parlamenter Sistem ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Uygulamasına İlişkin Mukayeseli Değerlendirme

Hukukumuzda milletlerarası andlaşmaların yapılması ve yürürlüğe konulması usulleri, parlamenter hükümet sistemi ile Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi içinde büyük oranda benzerlik gösterse de, sistem değişimine bağlı bazı farklılıklar da söz konusudur.

---

48 Örnek için bkz. Bazı Anlaşmaların Yürürlüğe Girdiği Tarihlerin Tespit Edilmesi Hakkında 25/11/2020 tarihli ve 3207 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/11/20201125M2-4.pdf [Erişim tarihi: 12.12.2020]

49 **İstisnai Bir Düzenleme: 4749 Sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun:** 28/3/2002 tarihli ve 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un 9'uncu maddesinin birinci fıkrası çerçevesindeki hibe alınmasına ve ikinci fıkrası çerçevesindeki hibe verilmesine ilişkin andlaşmalar, imza tarihinden itibaren; üçüncü fıkrası çerçevesindeki savunma ve güvenlik amaçlı hibe andlaşmaları ise Cumhurbaşkanının andlaşmanın yürürlüğe girdiğini belirten kararı tarihinde yürürlüğe girer.

50 Pazarcı, a.g.e., 2019, s.79.

Aşağıda, söz konusu ayrım noktaları maddeler hâlinde sıralanmıştır:

● Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi öncesi uygulamada milletlerarası andlaşmaların müzakere ve akdedilmesinde görev alacakların yetkilendirilmesi Bakanlar Kurulu kararıyla olurken; mevcut uygulamada Cumhurbaşkanı kararıyla olmaktadır.

● Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi öncesi uygulamada milletlerarası andlaşmaların onaylanması Bakanlar Kurulu kararıyla olmaktaydı. Milletlerarası andlaşmaların Cumhurbaşkanı tarafından onaylanacağına ilişkin Anayasa hükmüne karşılık 244 sayılı Kanun'un; bu onaylamanın, Bakanlar Kurulu kararıyla yapılacağına ilişkin hükmü doktrinde tartışma konusu olmuş, söz konusu hükmün Anayasa'ya aykırı olduğu yönünde görüşler dile getirilmiştir.

Bu konuya ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi E: 1963/311 sayılı Kararında: *"Gerçekten, Anayasa'nın 97 nci maddesinin ikinci fıkrasında (Milletlerarası andlaşmaları onaylamak ve yayınlamak) yetkileri Cumhurbaşkanına verilmiştir. Ancak, bu madde hükmünü tamamlayan 98 inci maddede de (Cumhurbaşkanının bütün kararları, Başbakan ve ilgili Bakanlarca imzalanır. Bu kararlardan Başbakan ile ilgili Bakan sorumludur.) hükmü yer almaktadır. Bu hal; aynı maddenin başında belirtildiği gibi, (Cumhurbaşkanının, görevleriyle ilgili işlemlerinden sorumlu olmaması) nın tabiî sonucudur. 244 sayılı Kanun, andlaşmaların onaylanması işine bütün Bakanların katılmalarını öngördüğünden bir Bakanlar Kurulu kararnamesi düzenlenecek, bütün imzalar tamamlanınca Cumhurbaşkanının imzasına sunulacaktır. Cumhurbaşkanının bu kararnameyi imzalaması, yapılan andlaşmayı Anayasa'nın 97 nci maddesi gereğince onaylamasından başka bir anlam taşımaz."* ifadeleriyle, 244 sayılı Kanun'un ilgili hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasını reddetmiştir. Mevcut uygulamada milletlerarası andlaşmaların onaylanması doğrudan Cumhurbaşkanı kararıyla olmaktadır.

● Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi öncesi uygulamada milletlerarası andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunmasına ilişkin kanun önerileri, kanun teklifi olarak değil, sadece Bakanlar Kurulu'nca hazırlanan kanun tasarıları şeklinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmaktaydı. Mevcut uygulamada uygun bulma kanun teklifleri, Cumhurbaşkanı'nın bir milletlerarası andlaşmanın onaylanmasının uygun bulunması istemiyle Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderdiği bir Cumhurbaşkanlığı tezkeresine istinaden sadece milletvekilleri tarafından verilebilmektedir.

● Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi öncesi uygulamada; uygun bulma kanun tasarılarının Komisyon görüşmelerinde Hükümet temsilcisinin

bulunmaması hâlinde Komisyon görüşmeleri ertelenebilmekteydi. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde ise Yürütme temsilcilerinin olmaması nedeniyle Komisyon görüşmeleri ertelenemez. Bununla birlikte Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin yürürlüğe girdiği dönemde uygun bulma kanun tekliflerinin görüşüldüğü Dışişleri Komisyonu toplantılarının tamamında Yürütme temsilcileri yer aldığından, temsilcinin olmaması durumunda nasıl bir tutum sergileneceği yönünde örnek uygulama yoktur. Diğer taraftan İçtüzük'ün 26'ncı maddesinde ifadesini bulan *"Komisyon, gündemine hakimdir"* hükmü çerçevesinde görüşmeleri erteleme takdirinin Komisyon'da olduğunu da ifade etmemiz gerekir.

- Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi öncesi uygulamada; uygun bulma kanun tasarılarının Genel Kurul görüşmelerinde; Hükümetin yerinde olup olmadığı aranmakta ve Hükümet temsilcilerinin bulunmaması nedeniyle görüşmeler bir defalık ertelenmekteydi. Mevcut uygulamada bütçe ve kesin hesap kanunu teklifleri dışındaki kanun tekliflerinin görüşmelerinde Yürütme'nin temsili olmamaktadır.

- Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi öncesi uygulamada milletlerarası andlaşmaların yürürlüğe girdiği tarihin tespiti Bakanlar Kurulu kararıyla olurken; mevcut uygulamada Cumhurbaşkanı kararı ile olmaktadır.

- Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi öncesinde uygun bulma kanunlarında Bakanlar Kurulu'na, andlaşmanın eklerinde veya protokollerinde değişiklik yapılması yetkisi verilirken; mevcut uygulamada bu yetki Cumhurbaşkanı'na verilmektedir.

1973 İÇTÜZÜĞÜ DÖNEMİNDE KANUN TEKLİFLERİNİ KOMİSYONA GERİ VERME UYGULAMALARI VE SORUN ALANLARI[1]

I. Mevzuatın Gelişimi[2]

Bir kanun teklifinin tümünün, bir veya birkaç maddesinin komisyona geri çekilmesi[3], 1973 tarihli TBMM İçtüzüğü'nün 82'nci, 85'inci, 87'nci, 88'inci ve 45'inci maddelerinde düzenlenmiştir. Zikredilen 82'nci maddede *komisyon metninin önce oylanması*, 85'inci maddede *metinde yazılış veya sıra bakımından bozukluk olduğu veya maddî hatalar bulunduğunun ileri sürülmesi ve esas komisyonun bu görüşe katılması*, 87'nci maddede *değişiklik önergelerinin kimler tarafından verilebileceği* ve *Komisyonun katılmadığı ancak Genel Kurulun kabul ettiği önerge ve ilgili maddenin komisyon tarafından geri istenebileceği*, 45'inci maddede de *komisyon temsilcisinin komisyon metninin değiştirilmesini isteyen önergelerin reddini veya komisyona iadesini isteyebileceği* düzenlenirken komisyona geri çekme uygulamasından bahsedilmiştir. Komisyona geri verme usulü, esas olarak İçtüzüğün "Metnin veya maddenin geri istenmesi" başlıklı 88'inci maddesinde düzenlenmiştir.

A) Yürürlükteki Mevzuat Hükümlerinin Oluşumu

1) 88'inci Madde

Komisyona geri çekme uygulaması, 1973 İçtüzüğü'ne dayanak oluşturan İçtüzük Teklifi'nde 120'nci madde olarak; daha sonra Millet Meclisi Anayasa Komisyonu tarafından kabul edilen metinde 89'uncu madde olarak düzenlenmiş; Genel Kurulda değişiklik önergesi verilerek söz konusu maddenin son fıkrası, metinden çıkarılmıştır.[4] Bu maddede içerik açısından günümüze kadar herhangi bir değişiklik yapılmamış; sadece 9/10/2018 tarihli ve 1200 Karar Numaralı İçtüzük değişikliği ile yeni hükümet sistemine geçiş bağlamında Anayasa'da yapılan değişiklikler doğrultusunda "hükümet" ve "tasarı" ibareleri madde metninden çıkarılmış ve ikinci fıkranın ikinci ve üçüncü cümleleri, anlamda bir değişiklik olmayacak şekilde birleştirilmiştir.[5]

---

1 Tuncay GÜN (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı)
İlkay Naz UYSAL (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzman Yrd.)

2 Bu bilgi notunun ikinci okumasını yapan Dr. Günal SEYİT'e önerilerinden dolayı teşekkür ederiz.

3 Komisyona geri çekme uygulamasının, 1973 tarihli TBMM İçtüzüğünün 82'nci maddesinde "komisyona geri alınma", 85'inci maddede "komisyona geri verme", 87'nci maddesinde "komisyona iade", 88'inci maddenin başlığında "geri istenme", madde metninde ise "komisyona geri verilmesi" şeklinde ifade edildiği, İçtüzükte uygulama ile ilgili bir terim birliğinin olmadığı görülmektedir.

4 Görüşme tutanakları için bkz. M.M. T.D. 14.2.1973, D.3, T.4, C.33, B.57, s. 582-584.

5 1200 numaralı Karar için bkz. https://www.tbmm.gov.tr/tbmm_kararlari/karar1200.html

Teklif metni	Millet Meclisi Anayasa Komisyonunun değiştirişi	Yürürlükteki metin
Metnin veya maddenin geri istenmesi **MADDE 120-** Esas komisyon veya Hükümet, birinci görüşme sırasında maddelere geçilmeden önce kanun tasarı veya teklifinin tümünün; birinci veya ikinci görüşme sırasında da belli bir veya birkaç maddesinin esas komisyona geriverilmesini istiyebilir. Bu istem, görüşülmeksizin yerine getirilir. Tasarı veya teklifin tümü geri istenmişse, tasarı veya teklif hakkında verilen bütün değiştirge ve önergeler de esas komisyona verilir. Tasarı veya teklifin belli bir veya birkaç maddesi geri istenmişse, o madde veya maddeler hakkındaki değiştirge ve önergeler de esas komisyona verilir. Tasarı veya teklifin tümü geriverilmişse, esas komisyon, bu konudaki ek raporunu Genel Kurula otuz gün içinde sevk etmek zorundadır. Aksi halde. Genel Kurul, esas komisyonun ilk raporu üzerinden görüşmelere devam eder. Tasarı veya teklifin belli bir veya birkaç maddesi birinci veya ikinci görüşme sırasında geriverilmişse, esas komisyon, bu konudaki ek raporunu, onbeş gün içinde Genel Kurula sunmak zorundadır. Aksi takdirde, madde veya maddelerin esas komisyonun ilk raporundaki metni üzerinden görüşme yapılır. Birinci fıkrada söz konusu istemin Hükümet veya esas komisyon tarafından ikinci defa yapılması halinde, bu istem, Genel Kurulun tasvibine sunulur; Genel Kurul görüşmesiz işaret oyuyla karar verir.	**Metnin veya maddenin geri istenmesi** **MADDE 89-** Esas komisyon veya Hükümet tasarı veya teklifin tümünün, belli bir veya birkaç maddesinin, komisyona geriverilmesini, bir defaya, mahsus olmak üzere isteyebilir. Bu istem, görüşülmeksizin yerine getirilir. Tasarı veya teklifin tümü geri istenmişse, tasarı veya teklif hakkında verilen bütün önergeler esas komisyona verilir. Tasarı veya teklifin belli bir veya birkaç maddesi geri istenmişse, o madde veya maddeler hakkındaki önergeler esas komisyona verilir. Bir maddenin oylanmasına geçilince önce ret önergeleri ve sonra diğer önergeler veriliş, sırasına göre okunur ve aykırılık derecelerine göre işaretle oylanır.	**Metnin veya maddenin geri istenmesi** **MADDE 88-** Esas komisyon teklifin tümünün, belli bir veya birkaç maddesinin, komisyona geri verilmesini, bir defaya mahsus olmak üzere isteyebilir. Bu istem, görüşülmeksizin yerine getirilir. Teklifin tümü geri istenmişse, teklif hakkında verilen bütün önergeler; teklifin belli bir veya birkaç maddesi geri istenmişse, o madde veya maddeler hakkındaki önergeler esas komisyona verilir.

2) 82'nci Madde

Komisyon metninin önce oylanması

MADDE 82*- Bir kanunun bir maddesi hakkında birçok önerge verilmiş ve madde değişiklik önergeleriyle birlikte komisyona geri alınmışsa, komisyon önergeleri görüştükten sonra eski metni kabul edebilir veya yeni bir metin hazırlayabilir.*

Önerge sahipleri komisyon toplantılarına katıldıkları takdirde beş dakikayı geçmemek üzere konuşabilirler.

Komisyon, kabul ettiği metnin önergelerden önce ve açık oyla oylanmasını üye tamsayısının salt çoğunluğuyla isterse, Genel Kurulda, önergelerden önce komisyon metni oylanır. Bu metin kabul edilirse, önergeler reddedilmiş ve madde kabul edilmiş sayılır.

Açık oylamadan önce, önerge sahiplerinin beşer dakikayı geçmemek üzere konuşma hakları vardır.

Bu maddenin teklif hâlinde "Komisyona geri verme önergeleri" olan madde başlığı, Millet Meclisi Anayasa Komisyonu metninde "Komisyona geri verme" şeklinde düzenlenmiş; Genel Kuruldaki görüşmeler sırasında verilen önergeyle madde başlığı "Komisyon metninin önce oylanması" şeklinde değiştirilmiştir.[6] Bunun dışında bu maddede yapılan tek değişiklik, 16/5/1996 tarihli ve 424 numaralı Karar ile maddenin üçüncü fıkrasının son cümlesinde yer alan metnin "Genel Kurulun üye tamsayısının salt çoğunluğuyla" kabul edilmesi koşulunun madde metninden çıkarılmasıdır.[7]

3) 85'inci Madde

Tetkik kurulu ve maddî hatalar

MADDE 85- *Meclis Başkanlığı kanun tekliflerini Anayasa dili, kanun yazılış tekniği bakımından incelemekle görevli yeteri kadar uzmandan kurulu bir heyet teşkil eder. Bu heyet komisyonlara danışmanlık yapar.*

Kanun teklifinin Türkiye Büyük Millet Meclisince kabulünü gerektirecek oylamanın yapılmasından önce, metinde yazılış veya sıra bakımından bozukluk olduğu veya maddî hatalar bulunduğu ileri sürülürse ve esas komisyon bu görüşe katılırsa, metin, esas komisyona geri verilir. Bu şekilde düzeltilen maddeler de yeniden oylanır.

6 **M.M.T.D.** 5.3.1973, D.3, T.4, C.35, B.72, S. 655.

7 424 numaralı Karar için bkz. https://www.tbmm.gov.tr/tbmm_kararlari/karar424.html

1973 tarihli TBMM İçtüzüğünün 85'inci maddesinde günümüze kadar yapılan tek değişiklik, yeni hükümet sistemine uyum çerçevesinde 9/10/2018 tarihli ve 1200 numaralı Karar ile "tasarı" ve "hükümet" ibarelerinin madde metninden çıkarılmasıdır.[8] [9]

4) 87'inci Madde[10]

Değişiklik önergeleri

MADDE 87- *Kanunlarda veya İçtüzükte aksine bir hüküm yoksa, kanun teklifinde bir maddenin reddi, tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi, bir maddenin değiştirilmesi, metne ek veya geçici madde eklenmesi hakkında, milletvekilleri ve esas komisyon değişiklik önergeleri verebilir. (…)*

(…)

Daha sonra önergeler işaret oyu ile ayrı ayrı oylanır. Komisyonun katılmadığı ve fakat Genel Kurulun kabul ettiği önerge ve ilgili maddeyi komisyon geri isteyebilir. Geri verilmesi kabul edildiği takdirde, komisyon önergeye göre yeni bir metin hazırlar veya kendi metninin aynen kabulünü isteyebilir. Genel Kurulun kararı kesindir.

Yürürlükteki TBMM İçtüzüğü'nün "Değişiklik önergeleri" başlıklı 87'nci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi ve onuncu (son) fıkrası komisyona geri çekmeye ilişkindir. Birinci fıkranın birinci cümlesinde "*Kanunlarda veya İçtüzükte aksine bir hüküm yoksa*" kimlerin bir kanun teklifinin tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi hakkında değişiklik önergesi verebileceği düzenlenmektedir. Söz konusu hükme bakıldığında, maddenin 1973'teki teklif hâlinde ve Millet Meclisi Anayasa Komisyonu metninde "komisyona iade" ile ilgili bir düzenlemenin olmadığı, Genel Kurulda madde metninin tamamen değiştirilmesi neticesinde söz konusu cümlenin "*Kanunlarda veya İçtüzükte aksine hüküm yoksa, kanun tasarısı ve teklifinde bir maddenin … komisyona iadesi, … hakkında, milletvekilleri, esas komisyon veya Hükümet değişiklik önergeleri verebilir.*" şeklinde düzenlendiği görülmektedir.

---

8 Millet Meclisi Anayasa Komisyonunun hazırladığı metin ile teklifin ilk hâli birbirinden oldukça farklıdır. Genel Kurul görüşmelerinde de maddenin "Danışman Kurulu ve maddî hatalar" olan başlığı "Tetkik Kurulu ve maddi hatalar" şeklinde düzenlenmiştir. Ancak gerek Anayasa Komisyonunun metni gerekse de Genel Kurulda yapılan değişiklikler, bu bilgi notunun konusu olan "komisyona geri çekme" ile ilgili olmadığından ayrıntılandırılmamıştır.

9 Teamülde, komisyon temsilcisinin redaksiyon talebi, komisyona geri verme işlemi yapılmaksızın talebin Genel Kurulun oyuna sunulur. Bkz. **T.B.M.M. T.D.** 9.11.2006, B. 17; **T.B.M.M. T.D.** 30.11.2011, B. 26; **T.B.M.M. T.D.** 3.7.2012, B. 131. Oya başvurmadan Başkanlıkça gerekli düzeltmenin yapılacağı bilgilendirmesi ile yetinilmesine dair örnek için bkz. **T.B.M.M. T.D.** 17.4.2018, B. 86. İçtüzüğün 85'inci maddesi çerçevesinde redaksiyon gerekçesi ile komisyona geri çekme örneğine rastlanılmamıştır.

10 Yürürlükteki İçtüzüğün 1973 yılında yürürlüğe girmesinden bu yana 87'inci maddede çok sayıda değişiklik yapılmış olması ve bu değişikliklerin çoğunun bu bilgi notunun kapsamı dışındaki konular ile ilgili olması nedeniyle söz konusu maddenin sadece birinci fıkrasının birinci cümlesi ve onuncu (son) fıkrası kapsamındaki değişiklikler takip edilmiştir.

1973 İçtüzüğü'nün kabul edilen ilk biçiminde kanun tasarı veya teklifinin "tümünün" komisyona çekilmesi ile ilgili herhangi bir düzenleme yer almamış; 16/5/1996 tarihli ve 424 numaralı Karar ile söz konusu "tümünün veya" ibaresi metne eklenerek kanun önerilerinin maddelerinin yanı sıra tümünün de geri çekilmesine olanak sağlayacak bir düzenleme yürürlüğe konulmuştur. Bu hüküm, bu maddenin değişikliğe uğradığı 7/2/2001 tarihli ve 713 numaralı Karar'da, 10/12/2002 tarihli ve 750 numaralı Karar'da, 27/7/2017 tarihli ve 1160 numaralı Karar ile 31/1/2002 tarihli (E. 2001/129, K. 2002/24) Anayasa Mahkemesi iptal kararıyla da herhangi bir değişikliğe uğramamıştır.

87'nci maddenin birinci fıkrası hükmünde yapılan son değişiklik, yeni hükümet sistemine uyum kapsamında sadece "tasarı" ve "hükümet" ibarelerinin madde metninden çıkarılması yönünde olmuş; hüküm "*Kanunlarda veya İçtüzükte aksine bir hüküm yoksa, kanun teklifinde bir maddenin reddi, tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi … hakkında, milletvekilleri ve esas komisyon değişiklik önergeleri verebilir.*" şeklinde değiştirilerek hâlihazırda yürürlükte olan durumuna ulaşmıştır.

87'nci maddenin komisyona geri çekme ile ilgili diğer hükmünü içeren son fıkrası, 16/5/1996 tarihli ve 424 numaralı Karar ile maddeye eklenmiş ve günümüze kadar değişikliğe uğramamıştır.

5) 45'inci Madde

Genel Kurulda komisyonların temsili

MADDE 45- Komisyonlar, Genel Kurulda başkan veya başkanvekili veya o konu için seçilmiş özel sözcü veya sözcüler tarafından temsil olunurlar.

Komisyon sıralarında, toplantı yeter sayısını temin edecek sayıda komisyon üyesi yer almamışsa, komisyon temsilcisi; komisyon metninin değiştirilmesini isteyen önergelerin reddini veya komisyona iadesini isteyebilir.

Teklif'in ilk hâlinde "Genel Kurulda komisyonun temsili" başlıklı 58'inci ve "Genel Kurulda özel sözcü gösterilmesi" başlıklı 59'uncu maddesi, Millet Meclisi Anayasa Komisyonunda 46'ıncı madde olarak tek bir madde altında düzenlenmiştir. Teklif'in ilk hâlinde yer almayan komisyona iade ile ilgili hüküm, Millet Meclisi Anayasa Komisyonunda eklenmiş; Genel Kurulda da maddenin ikinci fıkrasındaki anlatımın düzeltilmesi doğrultusunda verilen önerge kabul edilmiş; böylece madde günümüzdeki şekline dönüşmüştür.[11]

11 5/3/1973 tarihli ve 584 numaralı Karar metnindeki ilk hâlinde bu madde 46'ncı madde olarak düzenlenmişti.

II. Uygulamadaki Tartışma Alanları

A) Milletvekillerinin komisyona geri çekme önergesi verip veremeyeceği

TBMM İçtüzüğü'nde, kimlerin komisyona geri çekme önergesi verebileceği ile ilgili iki maddede düzenleme bulunmaktadır. 87'nci maddede milletvekilleri ile esas komisyonun kanun teklifinin tümünün veya bir maddesinin komisyona geri çekilmesi için önerge verebileceği, 88'inci maddede ise esas komisyonun "teklifin tümünün, belli bir veya birkaç maddesinin, komisyona geri verilmesini" isteyebileceği düzenlenmiştir. 88'inci maddede milletvekillerinin zikredilmemesi nedeniyle maddenin milletvekillerinin bu konuda önerge veremeyecekleri şeklinde yorumlanıp yorumlanmayacağı tartışma konusudur.

Öncelikle 87'nci maddenin birinci fıkrasının ilk cümlesinde yer alan "Kanunlarda veya İçtüzükte aksine bir hüküm yoksa …" ibaresi dikkate alındığında, maddede kimlerin hangi konularda önerge verebilecekleri ile ilgili genel bir düzenlemenin yapıldığı, kanunlarda ya da İçtüzük'te *aksine* herhangi bir hükmün bulunması durumunda 87'nci maddedeki genel hükmün uygulanmayacağı anlaşılmaktadır. Bu çerçevede önemli olan 88'inci maddenin birinci fıkrasındaki "Esas komisyon teklifin tümünün, belli bir veya birkaç maddesinin, komisyona geri verilmesini, bir defaya mahsus olmak üzere isteyebilir." hükmünde yer alan "Esas komisyon" ibaresinin 87'nci madde hükmünün aksine bir içerik taşıyan, *kısıtlayıcı*, diğer bir deyişle milletvekillerinin bu konuda önerge vermelerini engelleyecek şekilde anlaşılıp anlaşılamayacağıdır.[12] Bu bağlamda milletvekillerine 87'nci maddenin birinci fıkrasında verilen komisyona geri çekme önergesi verme hakkını kısıtlayıcı bir hükmün, aynı açıklıkla, kanunlarda ya da İçtüzükte yer alması zorunluluğu bulunmaktadır. Ancak, *88'inci maddenin birinci fıkrasına bakıldığında bu hükmün, sadece esas komisyonun komisyona geri çekme önergesi verebileceği, milletvekillerinin sayılmaması nedeniyle bu konuda önerge veremeyeceği şeklinde yorumlamak güçtür.* Nitekim geçmiş uygulamalara bakıldığında milletvekilleri tarafından verilen komisyona geri çekme önergelerine de rastlanmaktadır. Örneğin 11/10/1984 tarihli 11'inci Birleşim'de beş milletvekili tarafından verilen komisyona iade önergesi kabul edilmiş; teklif komisyona geri çekilmiştir.[13]

Yukarıdaki görüşe rağmen, TBMM'nin son dönemlerdeki uygulamasının aksi yönde geliştiği, komisyona geri çekme önergelerinin ekseriyetle komisyon ve parlamenter hükümet sistemi döneminde hükümet tarafından verildiği, hatta milletvekillerinin komisyona geri çekme istemlerini içeren önergelerin işleme alınmadığı görülmektedir. Örneğin 5/4/2011 tarihli 86'ncı Birleşim'de, görüşülen kanun teklifinin maddelerine geçilmeden önce Tunceli Milletvekili Kamer GENÇ tarafından teklifin komisyona geri verilmesi ile ilgili önerge verilmiştir. Oturumu yöneten Başkan Vekili, İçtüzüğün 87'nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan

12 1200 sayılı Karar'la "hükümet" ibaresi madde metninden çıkarılmadan önce hükümetin de bir teklifin tümünü ya da bir veya birkaç maddesini komisyona geri çekme önergesi verebileceği açıkça öngörülmüştü.

13 **T.B.M.M. T.D.** 11.10.1984, B. 11, s. 362.

"… İçtüzükte aksine bir hüküm yoksa …" şartı karşısında 88'inci maddenin komisyona geri çekme uygulaması ile ilgili "özel bir düzenleme" olduğunu, 88'inci maddede komisyona geri çekme ile ilgili önergelerin sadece komisyon ve hükümet tarafından verileceğinin öngörülmesi nedeniyle milletvekilinin önergesinin işleme alınamayacağını belirtmiştir.[14] 24/2/2016 tarihli 43'üncü Birleşim'deki diğer örnekte ise Ankara Milletvekili Levent GÖK'ün komisyona geri çekme önergesi vermesi üzerine oturumu yöneten Başkan, "*İç Tüzük'ün 88'inci maddesi, tasarı veya teklifin tümünün veya bazı maddelerinin komisyona geri verilmesini esas komisyonun veya hükûmetin isteyebileceğini düzenleyen özel bir hüküm getirmektedir. Bu özel hüküm gereği, esas komisyon veya hükûmet dışında, milletvekillerinin tasarı veya teklifin komisyona geri verilmesine yönelik önerge vermeleri mümkün bulunmamaktadır. Tasarı veya teklifin komisyona geri verilmesine yönelik Meclis uygulaması da bu yöndedir.*" şeklinde açıklama yaparak milletvekili tarafından verilen komisyona geri çekme önergesinin işleme alınmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir.[15]

Uygulamanın bu şekilde gelişmesinin nedeni, milletvekillerinin, bir teklifin görüşülmesi sırasında İçtüzük hükümleri gereği Genel Kurulda bulunması zorunlu olan esas komisyon karşısında verecekleri komisyona geri verme önergesinin etkinliğinde/işlevselliğinde aranması gerekmektedir. Şöyle ki, milletvekil(ler)i tarafından komisyona geri verme önerge verilmesi durumunda oturumu yöneten Başkan, İçtüzüğün 87'inci maddesinin dokuzuncu fıkrası uyarınca komisyonun önergeye katılıp katılmadığını zaten sormak durumundadır. Bu şekilde dolaylı bir yolla teklifin tümünün ya da bir maddesinin komisyona çekilmesini talep etme yerine, komisyona geri çekme ile ilgili ihtiyacın olması durumunda komisyonun kendisinin bunu öncelikle yapacağı/yapabileceği varsayılmalıdır. Bu önergelerin teamülde ağırlıklı olarak komisyon ve hükümet tarafından verilmesinin nedeni budur. Bu nedenle, 88'inci maddede milletvekillerinin komisyona geri çekme önergesini vermesini kısıtlayıcı açık hüküm bulunmamasına rağmen 87'nci ve 88'inci maddeler arasında genel/özel ayırımına gidilerek milletvekillerinin bu konuda önerge veremeyeceklerinin ileri sürülmesi, milletvekilleri tarafından verilecek önergelerin etkinliğinin/işlevselliğinin olmaması nedeniyle oluşan güçlü teamülü temellendirme çabası olarak görülmelidir.[16]

---

14 **T.B.M.M. T.D.** 5.4.2011, B. 86.

15 **T.B.M.M. T.D.** 24.2.2016, B. 43.

16 Nitekim 1927 tarihli Dâhilî Nizamname'nin komisyona geri çekme ile ilgili 118'inci ve 119'uncu maddelerine bakıldığında, bu maddelerde de milletvekillerinin komisyona geri çekme önergesi verebileceklerine dair açık bir bulunmamaktadır. Ancak bu Dâhili Nizamname'nin yürürlükte olduğu 1973 tarihli TBMM İçtüzüğünün görüşmeleri sırasında İçtüzüğün 46'ncı maddesinin (yürürlükteki 45'inci madde) Millet Meclisi Genel Kurulundaki görüşmelerinde İzmir Milletvekili Burhanettin ASUTAY söz konusu maddenin komisyona geri çekilmesi için önerge vermiş, milletvekillerinin bu konuda önerge verip veremeyecekleri konusunda herhangi bir tartışma yaşanmadan önerge Genel Kurulun oyuna sunulduktan sonra reddedilmiştir. Bkz. **M.M. T.D.** 29.1.1973, B. 45, s. 524, 525.

Sonuç olarak mevzuat incelendiğinde, 87'nci maddede açıkça milletvekillerinin komisyona geri çekme önergesi verebilecekleri öngörülmüşken, 88'inci maddenin bu hükmü *kısıtlayıcı* şekilde anlaşılması mümkün görünmemektedir. 24/2/2016 tarihli 43'üncü Birleşim'de oturumu yöneten Başkan'ın açıklamada belirttiği şekilde bu iki madde arasında genel/özel ayırımına gidilse dahi 88'inci maddenin *sadece* komisyonun geri çekme önergesi verebileceği, milletvekillerinin bu konuda önerge veremeyeceği şeklinde anlaşılmasının yerinde olmadığı düşünülmektedir.[17]

B) Geri çekme önergesinin komisyon adına kim tarafından verileceği

Komisyon tarafından verilecek geri çekme önergesinin İçtüzüğün 45'inci maddesi doğrultusunda "komisyon temsilcisi" tarafından mı yoksa komisyonun görüşülmekte olan bir teklifin maddeleri üzerinde verdiği önergelerdeki gibi komisyonun toplantı yeter sayısının olduğu (üye tamsayısının üçte biri) bir durumda, bunların salt çoğunluğunun imzasıyla mı verileceği diğer bir tartışma alanıdır.

Yürürlükteki 45'inci maddenin Millet Meclisi Genel Kurulundaki görüşmelerinde, maddenin birinci fıkrasında zikredilen komisyon temsilcilerinin, "Komisyon sıralarında, toplantı yeter sayısını temin edecek sayıda komisyon üyesi yer almamışsa …" komisyon metninin değiştirilmesini isteyen önergelerin reddini veya *komisyona iadesini* isteyebilmesi konusunda tartışmalar yaşanmıştır. Tartışmalarda, Anayasa Komisyonu Başkanı Cevdet AKÇALI, komisyon temsilcisinin Genel Kuruldaki görevinin komisyonun oluşmuş iradesini savunmak olduğunu, komisyon metninin değiştirilmesini isteyen önergelerin reddi ile komisyona iadesini istemenin bu çerçevede değerlendirilmesi gerektiğini, diğer bir deyişle her iki durumun da komisyonun iradesini yansıtmak olduğunu belirtmiştir.[18] İlave olarak, Genel Kurulda komisyon temsilcisinin "komisyonu temsil" etmesinden, komisyon adına bir yetki kullanmak değil (bir önergenin kabulü bu çerçevede), sadece komisyonun önceden oluşmuş iradesini aktarmak/yansıtmak olduğunu ifade etmiştir. Sivas Milletvekili Enver AKOVA da,

> *"… Komisyon verilen teklif ve tasarı üzerindeki maddelerde toplantı yapmış o maddeyi ittifakla veya çoğunlukla kabul buyurmuştur. Yüce Heyette bu tasarı veya teklif görüşülürken komisyon başkanı veya sözcüsü verilen önerge veya teklif üzerinde reddettiği takdirde (ki madde yerindedir) komisyon üyelerinin*

17 Günal SEYİT, teamülde 87'inci ve 88'inci maddeler arasında genel/özel ayırımına gidilmesinin yerinde olmadığını 1996 yılında 87'inci maddede yapılan değişiklikle milletvekillerine komisyona geri çekme önergesi hakkının verilmesine dayandırmaktadır. SEYİT, bu nedenle "…genel hüküm - özel hüküm ilişkisi kurmaya gerek kalmaksızın 88'inci madde hükmünün 87'nci madde hükmünü geçersiz kılmadığı, tam tersine, herhangi bir çelişki durumunda 87'nci madde hükmünün geçerli olduğu görülmektedir." ifadesini kullanmaktadır. Bkz. Günal SEYİT, **Yasama Bülteni**, Sayı 2, TBMM Basımevi, Ankara 2018, s. 150-151.

18 **T.B.M.M. T.D.** 29.1.1973, B. 45, s. 518.

görüşlerini muhafaza ediyor demektir. Reddin mânası kanaatimce budur. Kabul ettiği takdirde daha önce müzakere edilip komisyon tarafından kabul buyurulan maddenin aleyhinde bulunacağı için ya reddini isteyecektir, ya da iadesini isteyecektir, bunda isabet vardır."

şeklinde görüşlerini ifade ederek Adalet Komisyonu Başkanını destekleyici açıklama yapmış;[19] sonuç olarak, maddenin ikinci fıkrasında anlamı değiştirmeyecek şekilde cümle düzeltmesi yapıldıktan sonra madde Genel Kurulda kabul edilmiştir.

Uygulamaya bakıldığında, İçtüzüğün 45'inci maddesinin görüşmelerinde Anayasa Komisyonu Başkanı'nın belirttiği şekilde sadece komisyon temsilcisinin talebiyle komisyona geri çekilen çok sayıda örneğe rastlanmaktadır.[20] Bu uygulama, 13/8/1997 tarihli 134'üncü Birleşimde itirazlara neden olmuş; komisyonun çoğunluğunun olmadığı, bu nedenle tasarının komisyona geri çekilemeyeceği konusundaki itirazlara oturumu yöneten Başkan, komisyon başkanının komisyonu temsil edebildiğini ve bugüne kadarki bütün uygulamaların bu çerçevede olduğu gerekçesiyle komisyon başkanından gelen talebin görüşülmeksizin yerine getirileceğini belirtmiştir.[21] Benzer bir tartışma, Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilecek iki üyenin seçimi için üç katı aday belirlenmesi ile ilgili Anayasa Komisyonu ve Adalet Komisyonu üyelerinden oluşan Karma Komisyonun raporunun TBMM İçtüzüğünün 88'inci (o tarihte 89'uncu) maddesine göre sadece komisyon başkanının imzasını taşıyan önerge ile komisyona geri çekilmesi konusunda da yaşanmıştır. Oturumu yöneten Başkan, İçtüzüğün 88'inci maddesi metninde "komisyon" ibaresinin kullanıldığını, İçtüzükte tam bir "sarahat" olmadığı durumlarda "tatbikatlar ve gelenekler"in göz önüne alınarak uygulama yapıldığını, bu nedenle Komisyon başkanının talebi üzerine söz konusu Rapor'un komisyona geri verildiğini belirtmiştir.[22]

Sonuç olarak, komisyon sıralarında toplantı yeter sayısı kadar üyenin bulunmaması durumunda komisyon temsilcisi, teamülde de olduğu gibi, tek başına komisyona geri çekme önergesi verebilecektir.

---

19 **T.B.M.M. T.D.** 29.1.1973, B. 45, s. 520.

20 **T.B.M.M. T.D.** 3.10.1984, B. 7, s. 136.; **T.B.M.M. T.D.** 7.3.1990, B. 86, s. 38; **T.B.M.M. T.D.** 16.6.1994, B. 118, s. 101; **T.B.M.M. T.D.** 15.6.1995, B. 124, s. 33.; **T.B.M.M. T.D.** 5.4.2000, B. 76, s. 316.; **T.B.M.M. T.D.** 10.1.2001, B. 42, s. 212.; **T.B.M.M. T.D.** 19.12.2002, B. 13, s. 447.; **T.B.M.M. T.D.** 23.1.2003, B. 26, s. 356.; **T.B.M.M. T.D.** 17.4.2003, B. 68, s. 252.; **T.B.M.M. T.D.** 2.7.2003, B. 101, s. 233.

21 **T.B.M.M. T.D.** 13.8.1997, B. 134, s. 564-565.

22 **M.M. T.D.** 7.6.1978, B. 155, s. 232-237. Benzer bir raporun yine sadece Anayasa ve Adalet Komisyonlarından Kurulan Karma Komisyon Başkanvekili tarafından komisyona geri çekildiği örnek için bkz. **M.M. T.D.** 9.11.1976, B.5, s. 101.

C) Komisyona geri çekme talebinin sözlü olarak yapılıp yapılamayacağı

TBMM İçtüzüğünde komisyona geri çekme uygulamasının zikredildiği maddelerde uygulamanın adında terim birliği olmadığı gibi uygulamanın nasıl yapılacağı konusunda da farklı ifadeler kullanılmıştır. Örneğin uygulama, 45'inci maddenin ikinci fıkrasında "… komisyon temsilcisi; komisyon metninin değiştirilmesini isteyen önergelerin reddini veya komisyona iadesini isteyebilir.", 87'inci maddenin birinci fıkrasında "… kanun teklifinde bir maddenin reddi, tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi … hakkında, milletvekilleri ve esas komisyon değişiklik önergeleri verebilir.", onuncu fıkrasında "Komisyonun katılmadığı ve fakat Genel Kurulun kabul ettiği önerge ve ilgili maddeyi komisyon geri isteyebilir. Geri verilmesi kabul edildiği takdirde, komisyon önergeye göre yeni bir metin hazırlar veya kendi metninin aynen kabulünü isteyebilir.", 88'inci madde ise;

> *"MADDE 88- Esas komisyon teklifin tümünün, belli bir veya birkaç maddesinin, komisyona geri verilmesini, bir defaya mahsus olmak üzere isteyebilir.*
>
> *Bu istem, görüşülmeksizin yerine getirilir. Teklifin tümü geri istenmişse, teklif hakkında verilen bütün önergeler; teklifin belli bir veya birkaç maddesi geri istenmişse, o madde veya maddeler hakkındaki önergeler esas komisyona verilir."*

şeklinde düzenlenmiştir.

Yukarıdaki durum göz önünde bulundurulduğunda, komisyona geri çekmenin nasıl (sözlü olarak veya önerge ile) talep edileceğinde komisyonun, teklifinin tümünün veya maddenin/maddelerin komisyona iadesi talebini hangi maddeye göre istediği önem kazanmaktadır. Örneğin İçtüzüğün 45'inci maddesine bakıldığında komisyona iade uygulamasının önergelerin komisyon tarafından reddi ile birlikte zikredilmesi nedeniyle komisyon temsilcisinin, verilen önergelerin reddedilmesi durumunda olduğu gibi sözlü bir ifadeyle teklifin tümünü veya madde/maddeleri komisyona çekebileceği düşünülmektedir.[23] Zira madde ile komisyon temsilcisine komisyon metni üzerinde verilen önergeleri reddetme veya bunların komisyona iadesini isteme hakkı tanınmıştır. Buna karşın İçtüzüğün 87'inci maddesinin birinci fıkrasında ise, komisyona iadenin esas komisyon veya milletvekilleri tarafından verilen *önergeyle* yapılacağı açık şekilde ifade edilmiştir. Benzer şekilde, maddenin son fıkrasında Genel Kurul tarafından kabul edilen önerge ve ilgili maddeyi komisyonun geri isteyebileceği

23 Bu madde ile ilgili tutanaklar incelendiğinde önergelerin komisyon tarafından reddedilmesi ile önergelerin komisyona geri çekme uygulamasında farklı bir usul uygulanmasını gerektirecek bir durumun olmadığı görülecektir. Söz konusu tutanaklara (B) bölümünde ayrıntılı şekilde değinilmesi nedeniyle bu bölümde ayrıca değinilmemiştir. Bkz. **M.M. T.D.** 29.1.1973, B. 45, s. 518-520.

ifade edildikten sonra bunun (Genel Kurul tarafından) kabul edilmesi şartından bahsedilmesinden, birinci fıkradakine benzer şekilde, Genel Kurulun oyuna sunulan bir önerge olduğu anlaşılmaktadır.

88'inci maddenin birinci fıkrasında ise uygulama esas komisyonun, teklifinin tümünün, belli bir veya birkaç maddesinin komisyona iade edilmesini isteyebileceği ifade edildikten sonra ikinci fıkrada "Bu istem, görüşülmeksizin yerine getirilir." ifadesi kullanılmaktadır.[24] Burada kullanılan "yerine getirilir" ibaresinin 87'inci maddenin son fıkrasında belirtildiği gibi Genel Kurul tarafından herhangi bir kabul şartına bağlı olup olmayacağı uygulamada tartışma konusu olmuştur. Nitekim 27/6/1975 tarihli 95'inci Birleşim'de 5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanununun Değişik 39 uncu Maddesine İki Fıkra Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısının bir maddesi komisyon başkanının sözlü talebi üzerine oturumu yöneten başkan tarafından Genel Kurulun oyuna sunulduktan sonra komisyona geri çekilmiştir. Başkan'ın tutumu usul tartışmasına konu olmuş; tartışmada 88'inci maddenin[25] ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "yerine getirilir." ibaresinden ne anlaşılması gerektiği konusunda tartışmalar yaşanmıştır. Ancak, tartışma konusu, komisyonun geri çekme talebini sözlü şekilde yapmasından ziyade talebin Genel Kurulun oyuna sunulmasının gerekip gerekmediği konusunda yaşanmıştır. Buna göre, bazı milletvekilleri, "yerine getirilir." ibaresinden maddenin komisyona geri çekilmesi için komisyonun talebinin yeterli görülmesi gerektiği sonucunu çıkarırken, buna karşı görüş ise komisyonların Meclis'ten yetki alan kurullar olduğunu, söz konusu ibarenin komisyona geri çekmenin komisyonun talebi üzerine Genel Kurulun onayı olmadan "otomatikman işleyen" bir madde olarak düşünülmesi durumunda komisyonların Genel Kurulun üzerinde tutulmuş olacağı ve komisyonların Genel Kurulu "birtakım obstrüksiyonlar"la kısıtlayabileceğini, Meclis'in onayı olmadan bir maddenin geri alınmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir.[26]

Sonuç olarak, komisyona geri çekme uygulamasının nasıl yapılacağı (sözlü olarak ya da önerge ile) konusunda TBMM İçtüzüğünün farklı maddelerinde farklı düzenlemeler öngörülmüştür. Geçmiş dönemlerdeki örneklere bakıldığında da uygulamada yeknesaklık olmadığı, bu konudaki taleplerin ağırlıklı olarak İçtüzüğün 45'inci ve 88'inci maddelerine dayanılarak yapıldığı, komisyona geri çekmenin bazen sözlü şekilde, bazen de komisyon temsilcisinin ya da komisyonun karar yeter sayısının imzasını taşıyan önerge ile yapıldığı görülmektedir.

---

24 TBMM İçtüzüğünün 88'inci maddesi (o tarihte 89'uncu madde) dayanak gösterilerek komisyonun sözlü talebi üzerine, Genel Kurulun oyuna sunulmadan geri çekme örnekleri için bkz. **M.M. T.D.** 15.4.1976, B. 90, s. 656.; **T.B.M.M. T.D.** 1.9.1984, B. 1, s. 34.; **T.B.M.M. T.D.** 25.9.1984, B. 3, s. 161.

25 Söz konusu tarihte komisyona geri çekme ile ilgili hüküm TBMM İçtüzüğü'nün 89'uncu maddesinde düzenlenmişti.

26 Tartışmalar için bkz. **T.B.M.M. T.D.** 27.6.1975, B. 95, s. 346-349.

Ç) Komisyona geri çekme isteminde bulunma zamanı

Komisyona geri çekme isteminde bulunma zamanı, söz konusu uygulamanın zikredildiği 82'nci, 87'nci ve 88'inci maddelerde düzenlenmemiştir. Bununla birlikte, bu önergenin, komisyona geri çekilecek madde veya maddeler üzerinde Genel Kurulun bir irade beyanından bulunmadan, diğer bir deyişle, henüz görüşmelerine başlanmadan önce verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Zira komisyon metninin görüşülmeye başlanmasından sonra Genel Kurul, zaten, istenilen bütün değişiklikleri değişiklik önergeleriyle yapabilecek ve konu ile ilgili tartışmaları/görüşmeleri yapacak durumdadır.[27] Genel Kurulda bir madde üzerinde görüşmeler başladıktan sonra, Genel Kurulun komisyon metni üzerinde bir irade beyanında bulunmaya başladığı varsayılmalıdır. Dolayısıyla Genel Kurulun üzerinde irade beyanında bulunduğu bir konu ile ilgili Genel Kurulda oylaması yapılmayan ve komisyonun tek taraflı iradesiyle oluşan bir önerge ile Genel Kurul gündeminden çekilmesinin yerinde olmadığı düşünülmektedir.[28] Örneğin 14/6/1995 tarihli 123'üncü Birleşim'de Anayasa Komisyonu sözcüsü "Sayın Başkan, önergeler okunduktan sonra, Komisyon, bütün önergelerle birlikte maddeyi geri istiyor efendim." dedikten sonra oturumu yöneten Başkan, bütün önergeleri okutmuş; ardından komisyonun geri çekme önergesini işleme alarak maddenin komisyona geri verildiğini ifade etmiştir.[29] Başka bir örnekte ise kanun tasarısının tümü üzerindeki görüşmeler tamamlandıktan sonra maddelere geçilmiş; oturumu yöneten Başkan'ın Komisyon'a, Komisyon'un 1'inci madde üzerinde verilen değişiklik önergesine katılıp katılmadığını sorması üzerine Komisyon Başkanı maddeyi komisyona geri aldıklarını ifade etmiştir.[30]

---

27 Bu düşünceye aykırı olarak komisyona geri çekme önergesi verilmesinin altında yatan nedenin komisyonda konunun yeniden tartışılması olduğu ileri sürülebilir. Ancak, Genel Kurulda madde ihdası durumunda olduğu gibi komisyondaki tartışmaların/görüşmelerin tamamen atlanarak sadece Genel Kuruldaki tartışmalarla/görüşmelerle yetinildiği durumlar da bulunmaktadır.

28 Örneğin Tasarı'nın tümü üzerindeki görüşmeler tamamlandıktan sonra maddelere geçilmiş; oturumu yöneten Başkan'ın Komisyon'a, Komisyon'un 1'inci madde üzerinde verilen değişiklik önergesine katılıp katılmadığını sorması üzerine Komisyon Başkanı maddeyi komisyona geri aldıklarını ifade etmiştir. Bkz. **T.B.M.M. T.D.** 7.3.1990, B. 86, s. 38. Görüşmelere başlanmadan verilen diğer komisyona geri çekme önergesi örnekleri için bkz. **T.B.M.M. T.D.** 10.1.2001, B. 42, s. 212; **T.B.M.M. T.D.** 2.7.2003, B. 101, s. 233; **T.B.M.M. T.D.** 15.7.2004, B. 116, s. 399.; **T.B.M.M. T.D.** 12.3.2015, B. 75, s. 517.; Görüşmelere geçmeden hükümeti temsilen başbakan Tansu ÇİLLER ve komisyon başkanı tarafından verilen iki ayrı kanun teklifinin komisyona geri çekilmesi önergeleri ile ilgili bkz. **T.B.M.M. T.D.** 16.6.1994, B. 118, s. 100-101.; Ancak bu görüşe aykırı şekilde, Genel Kurulda oylaması yapılarak kabul edilmiş, diğer bir deyişle Genel Kurulun üzerinde irade belirttiği bir maddenin daha sonraki bir oturumda önergenin Genel Kurulun oyuna dahi sunulmadan komisyona geri çekildiği de olmuştur. Bu tutumun, komisyonun iradesinin Genel Kurulun oluşmuş iradesinin üstünde tutulması şeklinde tutulması nedeniyle yerinde olmadığı, böyle bir durumda geri çekilme talebinde bulunulması hâlinde ancak Genel Kurulun oyuna sunulduktan sonra yapılması gerektiği düşünülmektedir. Örnek ve her iki görüşün de yer aldığı tartışmalar için bkz. **T.B.M.M. T.D.** 22.11.2016, B. 24, s. 613.

29 **T.B.M.M. T.D.** 14.06.1995, B. 123.

30 **T.B.M.M. T.D.** 7.3.1990, B. 86, s. 38. Görüşmelere başlanmadan verilen diğer komisyona geri çekme önergesi örnekleri için bkz. **T.B.M.M. T.D.** 10.1.2001, B. 42, s. 212; **T.B.M.M. T.D.** 2.7.2003, B. 101, s. 233; **T.B.M.M. T.D.** 15.7.2004, B. 116, s. 399.; **T.B.M.M. T.D.** 12.3.2015, B. 75, s. 517.; Görüşmelere geçmeden hükümeti temsilen başbakan Tansu ÇİLLER ve komisyon başkanı tarafından verilen iki ayrı kanun teklifinin komisyona geri çekilmesi önergeleri ile ilgili bkz. **T.B.M.M. T.D.** 16.6.1994, B. 118, s. 100-101.

Ancak yukarıdaki görüşe aykırı şekilde, Genel Kurulda oylaması yapılarak kabul edilmiş, diğer bir deyişle Genel Kurulun üzerinde irade belirttiği bir maddenin daha sonraki bir oturumda önergenin Genel Kurulun oyuna dahi sunulmadan komisyona geri çekildiği de olmuştur. Bu tutumun, komisyonun iradesinin Genel Kurulun oluşmuş iradesinin üstünde tutulması şeklinde tutulması nedeniyle yerinde olmadığı, böyle bir durumda geri çekilme talebinde bulunulması hâlinde ancak Genel Kurulun oyuna sunulduktan sonra yapılması gerektiği düşünülmektedir.[31]

Özetle, genel kural olarak komisyona geri çekme önergelerinin, Genel Kurulun konu ile ilgili herhangi bir irade belirtmeden önce verilmesi gerekmektedir. Komisyon metninin görüşülmeye başlanmasından sonra görüşülen kısmın artık "komisyon metni" olduğunu düşünmek güçtür. Bu nedenle, görüşmelerine başlanmış ve Genel Kurulun üzerinde bir şekilde görüş belirttiği maddenin ya da maddelerin komisyona geri çekilmesi için 87'inci maddenin son fıkrasında belirtildiği şekilde Genel Kurulun rızasının aranması gerekmektedir. Diğer bir deyişle, bu durumda yapılması gereken, komisyonun geri çekme önergesinin Genel Kurulun onayına sunulmasıdır.[32]

Ancak, Genel Kurul uygulamalarına bakıldığında bir madde veya maddenin komisyona geri çekilmesi konusunda herhangi bir zaman sınırlamasına uyulmadığı görülmektedir. Örneğin, 5/4/2000 tarihli 76'ncı Birleşim'de görüşülen bir teklifin 3'üncü maddesinin oylanmasından sonra Komisyon Başkanı, teklifin tümünü komisyona geri çekmek istediklerini belirtmiş; İstanbul Milletvekili İsmail KAHRAMAN'ın teklifin "Mecliste görüşülmeye başladığı andan itibaren Genel Kurulun malı" olduğu, bu nedenle komisyona geri çekilemeyeceği konusundaki itirazına rağmen teklif komisyona geri çekilmiştir.[33] Benzer şekilde, 22/11/2016 tarihli 24'üncü Birleşim'de, 17/11/2016 tarihinde oylaması yapılarak kabul edilmiş bir madde, hükümet tarafından verilen önergeyle komisyona geri çekilmiştir.[34] Teklifin tümünün ya da madde/maddelerin komisyona geri çekilme zamanıyla ilgili ilginç tartışmalardan biri, 4/4/2003 tarihli 62'nci Birleşim'de yaşanmıştır.

31 Örnek ve her iki görüşün de yer aldığı tartışmalar için bkz. **T.B.M.M. T.D.** 22.11.2016, B. 24, s. 613.

32 Komisyon Başkanının sözlü bir şekilde komisyona geri çekme talebinde bulunup talebin Genel Kurulun oyuna sunulduğu örnek için bkz. **M.M. T.D.** 27.6.1975, B. 95, s. 346-349. Beş milletvekili tarafından bu konuda verilen önergenin Genel Kurul oyuna sunulduğu örnek için bkz. **T.B.M.M. T.D.** 11.10.1984, B. 11, s. 362.; Genel Kurulda oya sunulma ile ilgili ilginç bir örnek Cumhuriyet Senatosunun 27.6.1975 tarihli 70'inci Birleşiminde yaşanmıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununda değişiklik yapılması ile ilgili bir kanun teklifinin görüşmelerine başlandıktan sonra Milli Savunma Bakanı tarafından verilen komisyona geri çekme önergesine komisyon katılmamış; önerge Senato'nun oyuna sunulduktan sonra reddedilmiştir. Bkz. **C.S. T.D.** 27.6.1975, B.70, s.622-623.

33 **T.B.M.M. T.D.** 5.4.2000, B. 76, s. 316.

34 **T.B.M.M. T.D.** 22.11.2016, B. 24.

Görüşülmekte olan dört maddelik Anayasa değişikliğinin son oylamasından önce Anayasa Komisyonu Başkanı Burhan KUZU, teklifin tümünü komisyona geri çekmek istediklerini ifade etmiştir. Oturumu yöneten Başkan, görüşülecek herhangi bir madde ya da önergenin kalmadığını, görüşmelerin tamamlandığını, sadece tümü üzerinde oylamanın kaldığını, görüşülecek bir önerge kalsaydı Komisyon'un talebini yerine getireceğini, ancak mevcut durumda Komisyon'un talebini yerine getirmesinin mümkün olmadığını belirterek tümü üzerindeki oylamayı yapacağını belirtmiştir. Buna cevaben Ankara Milletvekili Salih KAPUSUZ, İçtüzüğün 88'inci maddesinde komisyon ya da hükümetin teklifi/maddeyi/maddeleri komisyona geri çekmesi için hiçbir şart bulunmadığını, bunun "bütün safhalarda yapılabilecek bir işlem" olarak gördüklerini belirtmiştir. Oturumu yöneten Başkan, tartışma sonucunda görüşünü değiştirmemiş; Anayasa değişiklik teklifinin son oylaması yapılarak kabul edilmiştir.[35]

35 **T.B.M.M. T.D.** 4.4.2003, B. 62, s. 389-398.

1973 İÇTÜZÜĞÜ DÖNEMİNDE KOMİSYONA GERİ VERME UYGULAMALARI

	Tarih Dönem/Yıl Birleşim	Kanun Tasarısı/Teklifi	Geri çekilen	Geri çeken
1	27/6/1975 4/2 95. Birleşim	5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanununun değişik 39 uncu maddesine İki fıkra Eklenmesi hakkında Kanun Tasarısı	Madde	Komisyon Başkanı (Sözlü)
2	15/4/1976 4/3 90. Birleşim	5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanununa 1425 Sayılı Kanunla Eklenen Ek 6 ncı Maddenin Değiştirilmesine, Bu Kanuna 4 Ek ve Bir Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı ile C. Senatosu Malatya Üyesi Hamdi Özer'in, C. Senatosu Ankara Üyesi Yiğit Köker'in, Kocaeli Milletvekili Sedat Akay'ın, Konya Milletvekili Şener Battal'ın, Gaziantep Milletvekili Orhan Tokuz' un, Kocaeli Milletvekili Sedat Akay ve 2 arkadaşının, İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in, Kars Milletvekili Yasin Bozkurt'un, Rize Milletvekili Osman Yılmaz Karaosmanoğlu'nun, İçel Milletvekili Süleyman Şimşek ve 28 arkadaşının, Sakarya Milletvekili Kenan Durukan ile C. Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi Halil Tunç'un ve Kütahya Milletvekili İlhan Ersoy ve 10 arkadaşının, aynı kanunu değiştiren kanun teklifleri ve Plan Komisyonu Raporu (11421, 2/15, 2/113, 2/170, 2/230, 2/251, 2/266, 2/361, 2/384, 2/387, 2/432, 2/446, 2/461, 2/482, 2/525, 2/547, 2/554, 2/557 (S. Sayısı: 279)	Madde	Komisyon Sözcüsü (Sözlü)
3	1/9/1984 17/2 1. Birleşim	Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Adalet Komisyonu Raporu (1/523) (S. Sayısı: 101)	Madde	Komisyon Başkanı (Sözlü)
4	25/9/1984 17/2 3. Birleşim	Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Anayasa Komisyonu Raporu (1/501) (S. Sayısı: 112)	Tümü	Komisyon Başkanı (Sözlü)
5	3/10/1984 17/2 7. Birleşim	Muş Milletvekili Atilla Sin'in, gündemde bulunan 13.10.1983 Tarihli ve 2918 Numaralı Karayolları Trafik Kanununun 3 üncü Maddesindeki iki Tanımın Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi (2/78) (S.sayısı: 96)	Tümü	Komisyon Başkanı (Tezkere)
6	11/10/1984 17/2 11. Birleşim	Antalya Milletvekili Ali Dizdaroğlu'nun, Türk Ceza Kanununun 175, 176, 177 ve 178 nci Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifi ve Adalet Komisyonu Raporu (2/102) (S. Sayısı:82 ve 82'ye 1 inci ek)	Tümü	Milletvekilleri (Önerge)
7	7/3/1990 18/4	Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı ve Anayasa Komisyonu Raporu (S. Sayısı 283)	Madde	Komisyon Başkanı (Sözlü)

	Tarih Dönem/Yıl Birleşim	Kanun Tasarısı/Teklifi	Geri çekilen	Geri çeken
	86. Birleşim			
8	16/6/1994 19/3 118. Birleşim	Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı ve 17.7.1963 Tarihli ve 278 Sayılı Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında 294 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve Millî Eğitim Komisyonu Raporu (1/388, 1/106)	Tümü	Hükümet (Tezkere)
9	16/6/1994 19/3 118. Birleşim	Ödünç Para Verme İşleri Hakkında 90 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Adalet ve Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları (1/9) (S. Sayısı: 180)	Tümü	Komisyon Başkanı (Tezkere)
10	7/7/1995 19/4 136. Birleşim	Kocaeli Milletvekili Şevket Kazan ve 11 Arkadaşının, 24.2.1968 Tarih ve 1005 Sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatanî Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkındaki Kanunun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve 1 Fıkra İlave Edilmesi Hakkında Kanun Teklifi (2/648) (S. Sayısı: 839) *Teklif, İçtüzüğün 38 nci maddesine göre "Doğrudan Gündeme Alma Önergesi" ile gündeme alınan teklif Genel Kurulda görüşülmesine başlanmadan önce Hükümet tarafından geri alınmıştır.	Tümü	Hükümet (Sözlü)
11	13/8/1997 20/2 134. Birleşim	Ailenin Korunmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/597) (S. Sayısı: 335)	Tümü	Komisyon Başkanı (Sözlü)
12	5/4/2000 21/2 76. Birleşim	Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 251 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi, Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 243 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 86 ncı Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ile Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli, Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ve Doğru Yol Partisi Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Tansu Çiller ile 399 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 101 inci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/479, 2/478, 2/477) (S. Sayısı: 389 ve 389'a 1 inci ek)	Tümü	Komisyon Başkanı (Sözlü)

	Tarih Dönem/Yıl Birleşim	Kanun Tasarısı/Teklifi	Geri çekilen	Geri çeken
13	10/1/2001 21/3 42. Birleşim	İzmir Milletvekili Rifat Serdaroğlu'nun; İstanbul Milletvekili Bülent Akarcalı'nın, Amasya Milletvekili Ahmet İyimaya'nın, Ankara Milletvekili Yıldırım Akbulut'un, Şırnak Milletvekili Mehmet Salih Yıldırım'ın, Gaziantep Milletvekili Ali Ilıksoy, Konya Milletvekili Ömer İzgi ve Ankara Milletvekili Nejat Arseven'in, İstanbul Milletvekili Ziya Aktaş ve 42 Arkadaşının, Zonguldak Milletvekili Hasan Gemici'nin ve İzmir Milletvekili Işılay Saygın'ın, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair (2/94, 2/232, 2/286, 2/307, 2/310, 2/311, 2/325, 2/442, 2/449) (S. Sayısı:527)	Madde	Komisyon Başkanı (Önerge)
14	19/12/2002 22/1 13. Birleşim	Gelir Vergisi Kanunu, Vergi Usul Kanunu, 4306 sayılı Kanun ve 4481 sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/284) (S. Sayısı: 4)	Madde	Komisyon Başkanı (Önerge)
15	23/1/2003 22/1 26. Birleşim	Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 607 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve Millî Savunma Komisyonu Raporu (1/278) (S. Sayısı: 17)	Tümü	Komisyon Başkanvekili (Tezkere)
16	15/7/2004 22/2 116. Birleşim	Bazı Kanunlarda ve 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı (1/840) (S. Sayısı: 645)	Madde	Komisyon Başkanı (Önerge)
17	24/3/2011 23/5 82. Birleşim	Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usülleri Hakkında Kanun Tasarısı ile Anayasa Komisyonu Raporu (1/993) (S. Sayısı: 696)	Madde	Komisyon Başkanı (Tezkere)
18	19/11/2013 24/4 18. Birleşim	Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı (1/791, 2/159, 2/401, 2/592, 2/769, 2/1049) (S. sayısı 480)	Tümü	Komisyon Başkanı (Tezkere)
19	12/3/2015 24/5 75. Birleşim	Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın; Nüfus Hizmetleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, İstanbul Milletvekili Bülent Turan'ın; Nüfus Hizmetleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi, Çanakkale Milletvekili İsmail Kaşdemir'in; Kimlik Bildirme Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve Kocaeli Milletvekili Mehmet Hilal Kaplan'ın; 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi, Adana Milletvekili Osman Faruk Loğoğlu'nun; Emniyet Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi, Mersin Milletvekili Ertuğrul Kürkcü'nün; Polis Vazife ve Salahiyet Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi, İstanbul	Madde	Hükümet (Tezkere)

	Tarih Dönem/Yıl Birleşim	Kanun Tasarısı/Teklifi	Geri çekilen	Geri çeken
		Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekilleri Sinop Milletvekili Engin Altay, Ankara Milletvekili Levent Gök ile 4 Milletvekilinin; Nüfus Hizmetleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi, İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun; 5490 Sayılı ve 25/4/2006 Tarihli Nüfus Hizmetleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ile Avrupa Birliği Uyum Komisyonu ve İçişleri Komisyonu Raporları (1/995, 2/422, 2/514, 2/909, 2/1518, 2/1579, 2/1632, 2/2443, 2/2469) (S. Sayısı: 684)		
20	22/11/2016 26/2 24. Birleşim	Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı (1/775) ve Adalet Komisyonu Raporu (S. Sayısı: 438)	Madde	Hükümet (Tezkere)
21	8/6/2017 26/2 103. Birleşim	Sanayinin Geliştirilmesi ve Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı (1/837) ve Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabiî Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporları (S. Sayısı: 485)	Madde	Komisyon Başkanı (Tezkere)

HÜKÜMSÜZ KALAN KANUN TASARI VE TEKLİFLERİNİN YENİLENMESİ[1]

I. Mevzuatın Dönüşümü

A. 2/5/1927 Tarihli TBMM Dahilî Nizamnamesi

Hükümsüz kalan lâyiha ve teklifler[2]

Madde 69- *Gerek intihabatın tecdidine karar verilmesi, gerek intihap devresinin sonuna gelmesi sebebiyle Meclisin yeniden intihabı halinde sabık Meclis tarafından henüz kabul edilmemiş veyahut yalnız birinci müzakeresi icra edilmiş olan veya reye konup da ekseriyete iktiran etmediği için ikinci defa reye konması lâzımgelen bütün kanun lâyiha ve teklifleri yeni Meclis için hükümsüzdür.*

Bu gibi vesaik Hükümetin, yeni encümenlerin veyahut on mebusun talebi üzerine Riyaset tarafından encümenlere verilir.

Encümenler bu vesaiki aynen veya tadilen kabul edebilirler.

1927 Dâhili Nizamnamesi'ne dayanak oluşturan komisyon raporunun görüşüldüğü 25/4/1927 tarihli Genel Kurul birleşiminde (59'uncu Birleşim) kanun tekliflerinin dönem sonunda hükümsüz (kadük) kılınmasının yerindeliği ile tekliflerin hükümsüz kılınması hâlinde yenilenmelerinin gerekliliğine ilişkin farklı görüşler savunulmuştur.[3]

Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Bey, Birinci Büyük Millet Meclisinden sonra, ikinci Meclisin, komisyonda gerekli olan işlerin tasnif edilerek Başkanlık tarafından ilgili komisyonlara havalesine karar verdiğini belirtmiştir. Bu usulün bir teamül olduğunu ve bu teamülün maddeye yansıtılmasının gerekli olduğunu savunmuştur.

---

1 İlkay Naz UYSAL (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzman Yrd.)

2 Bu hüküm 11/4/1945 tarihli ve 4 sayılı Karar ile Türkçeleştirme sırasında,
"MADDE 69- Gerek seçim yenilenmesine karar verilmesi, gerek dönemin sona ermesi dolayısiyle Meclis yenilendiğinde geçen Meclisçe daha kabul edilmemiş yahut yalnız birinci görüşmesi yapılmış bulunan veya oylamada çokluk bulmadığı için haklarında ikinci defa oylama yapılmak gereken bütün kanun tasarı ve teklifleri yeni Meclis için hükümsüzdür. Bu gibi belgeler Hükümetin, yeni komisyonların veya on Milletvekilinin istemi üzerine başkanlıkça komisyonlara verilir.
Komisyonlar bu belgeleri olduğu gibi veya değişiklik yaparak kabul edebilir." şeklinde düzenlenmiştir Ancak 1954 yılında Ancak 1954 yılında Türkçeleştirilmiş metinden vazgeçilmiş ve yine burada aktarılan ilk hâline geri dönülmüştür.

3 T.B.M.M Zabıt Ceridesi, 25/4/1927, Devre: II, İçtima Senesi: IV, Cilt:31, İçtima: 59, s. 265.

Gelibolu Mebusu Celal Nuri Bey ise kanun tasarıları ve tekliflerinin, yalnızca bir yasama döneminde iştigal edilebileceğini ve parlamentolar hukukunda kadük şeklinde adlandırılan bir usulün bulunduğunu belirtmiştir. Antalya Mebusu Rasih Bey, yasama döneminin bitmesi ile eski tekliflerin hükümsüz kalmasının doğru olduğunu, Birinci Büyük Millet Meclisinin inkılap meclisi olduğunu ve tasarıların tasnifinin yalnızca bu Meclis için kabul edilen bir usul olduğunu belirtmiştir. Bu usulün daimi bir kural olarak kabul edilemeyeceğini, aksi takdirde seçimlerin yenilenmesi veya yasama döneminin sona ermesi sonucunda yeni seçilen meclisin iradesine saygı gösterilmemiş olacağını söylemiştir. Gaziantep Mebusu Ahmet Remzi Bey hükümsüz kalan tekliflerin yenilenmesi için yalnızca bir mebusun yeterli görülmesi yerine on mebusun talebini arayan hükmü yerinde görmemiştir:[4]

> *SÜLEYMAN SIRRI BEY (Bozok) — Efendim, bu maddenin birinci fıkrası gerek devrenin hitamı, gerek tecdidi intihap dolayısiyle yeni gelen meclisin eski meclisten müdevver evrakın hükümsüz addedilmesini intaç ediyor. Son fıkrasında "Bu gibi vesaik hükümetin, yeni encümenlerin veyahut on mebusun talebi üzerine" diyor. Bir defa hükümsüz addediliyor. Hangi encümende ne kadar evrak var, lâyiha var, teklif var bunu mebus bilmez, her vekâlet kendinden geçen lâyihayı bilir. Mademki encümen ikinci fıkrada mincihetin tetkike taraftar oluyor. O halde bunu nazarı dikkate almalıdır. Malûmu âliniz Birinci Büyük Millet Meclisinden sonra, ikinci meclis bir karar vermiştir. Müdevver tekâlif ve levayihi bir encümeni mahsusta tetkik ettirdi, tasnif etti; lüzumlu ve lüzumsuz olanları ayırdı, lüzumlu olanının kabulüne ve makamı riyaset tarafından ait olduğu encümenlere havale edilmesine karar verdi. Bu bir teamüldür. Bendenizce bu teamülü madde şekline ifrağ etmek zaruridir. O halde birinci fıkranın nihayetindeki satırdan sonra ikinci defa reye konması lâzım olan bütün kanunî lâyiha ve teklifler bir encümeni mahsus tarafından tetkik edilerek neticesi Heyeti Umumiyeye arz ve müzakere ve netayici Heyeti Umumiyece takarrür eden tekâlif ve levayih makamı riyasetten encümene havale olunur." şeklinde tadilini ve diğer fıkraların tayyım teklif ederim.*

4 T.B.M.M Zabıt Ceridesi, 25/4/1927, Devre: II, İçtima Senesi: IV, Cilt:31, İçtima: 59, s. 265.

CELÂL NURİ BEY (Gelibolu) — Efendim, bu; parlamentolar hukuku denilen hukuku siyasiyeye muhaliftir. (kadüsite) denilen bir usûl vardır. Bir içtima bir inikat esnasındaki bütün vesaikle bir meclis iştigal edebilir. Senesi geçtikten sonra katiyen iştigal edemez. Şunu iddia edebilirim ki hiç bir parlamentoda bunu nakız hiç bir âdet yoktur. Gerçi evvelce elde bir takım evrak vardı. Onlar için bir encümen yapıldı da tasfiye olundu. Fakat ahvalimiz o zaman başka idi. İkincisi; her mebus bilmez diyorlar. Hâlbuki her vakît celtveller intişar ediyor. Bu cetvellerde, ne gibi evrak, ne gibi vesaik, mazbatalar, yarı kalmış işler varsa tasrih edilir. Binaenaleyh istirham ederim, bütün dünyaca kabul edilmiş olan bir prensibin biz aleyhine yürümeyelim.

SÜLEYMAN SIRRI BEY (Bozok) — Reis Beyefendi bendenizin maruzatım sabık meclisten müdevver kanun teklif ve lâyihaları hakkındadır. Binaenaleyh birinci Büyük Millet Meclisi ile İkinci Büyük Millet Meclisi arasında bu müteamidir. Esasen encümen bu gibi müteamel olan şeylerin madde şeklinde tespit etmiştir. Bundan ne için korkuyor?

REÎS — Efendim, teamüle ait esbabı mucibeyi söylemişlerdir.

RASİH BEY (Antalya) — Efendim, bu madde teamül ile halledilir maddelerden değildir. Binaenaleyh devre hitam bulunca yeniden intihap yapılıyor. Milletin yeniden ârası tezahür etmiş oluyor. Ondan evvelki teklifler o gün milletin reyine iktiran ederek mebus olanların arasına tevafuk eder veya etmez. Çok hukukî bir esasa istinat ederek devre değişince eski tekliflerin sukutu icap eder. Teamüle gelince: Malumu âliniz birinci Büyük Millet Meclisi inkilâp meclisi idi. Onun için birçok lâyihalar vardı, o yapılan muamele o lâyihaların tasnifi için yalnız o devreye ait olan bir muameledir, o zaman için kabul ettiğimiz bir esastır. Bu, daimî bir esas olarak kabul edilemez. Aksi takdirde tecdit veya devre hitamiyle yeniden gelen meclisin reyine hürmet etmemiş oluruz. Binaenaleyh encümenin teklifi daha muvafıktır.

AHMET REMZİ BEY (Gaziantep) — Bir sual soracağım. Encümen "Bu gibi vesaik, hükümetin, yeni encümenlerin veyahut on mebusun talebi üzerine riyaset tarafından encümenlere verilir" diyor. Niçin on mebusun teklifi ile tetkik ediliyor da bir mebusun talebi terviç olunmuyor?

(…)

MUSA KÂZIM BEY (Konya) — Efendim, encümenle Süleyman Sırrı Bey arasındaki noktai nazar ihtilâfını pek muvafık görmüyorum. İntaç edilmeyen tekâlif ve levayıhı kanuniyenin hükümsüz olduğu şüphesizdir. Çünkü kesbi kanuniyet etmemiştir. Bunda da bir hüküm var demek için kesbi kanuniyet etmesi lâzımdır. Henüz kanuniyet kesbetmiyen tekâlifi kanuniye şüphesiz hükümsüzdür. Şu halde encümenin noktai nazarı gayet doğrudur. Sonra hüküm verebilmek için ne yapılmalıdır? Buna binaen bir komisyon teşkil edilsin. Ehemmiyetli olan kavanin, encümene sevk edilsin deniliyor.

(…)

MUSA KÂZIM BEY (Konya) — On mebus veya Hükümet lüzumlu gördüğü takdirde encümene sevk ettirebilir diyor. Onun için ayrıca bir komisyon teşkiline hacet yoktur. Encümenin teklifi daha muvafık, doğrudur. On mebus lüzumlu görür ve teklif ederse teklifi kanuni olarak encümene gidebilecektir. Böyle bir teklifi kanunîye, hükmü vardır demenin manası yoktur."

1961 Anayasası'nın geçici 3'üncü maddesi uyarınca, 5/3/1973 tarihli 584 sayılı Karar'a kadar 2 Mayıs 1927 tarihli TBMM Dahilî Nizamnamesi'nin "Hükümsüz kalan lâyiha ve teklifler" başlıklı 69'uncu maddesi uygulanmaya devam edilmiştir:

c) Geçici İçtüzük

Geçici Madde 3- *Bu Anayasaya göre kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Millet Meclisinin ve Cumhuriyet Senatosunun toplantı ve çalışmaları için, kendi İçtüzükleri yapılıncaya kadar, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 27 Ekim 1957 tarihinden önce yürürlükte olan İçtüzüğü hükümleri uygulanır.*

B. 5/3/1973 Tarihli ve 584 Numaralı Karar[5]

Seçimlerin yenilenmesi halinde tasarı ve tekliflerin durumu

MADDE 78- Bir yasama döneminde sonuçlandırılamamış olan kanun tasarı ve teklifleri hükümsüz sayılır. Ancak, Hükümet veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri bu tasarı veya teklifleri yenileyebilirler.

Yasama dönemi başında, önceki dönemde verilmiş soru, Meclis araştırması, genel görüşme ve gensoru önergeleri hükümsüz sayılır.[6]

5 584 sayılı Karar 13/4/1973 tarihli ve 14506 numaralı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.
6 vba: Vurgular bana ait.

- Kanun tekliflerinin yenilenmesini on TBMM üyesinin imzası veya bir komisyonun istemde bulunması şartına bağlayan hükmün, 1961 Anayasası'nın 91'nci[7] maddesinin ilk fıkrasına aykırı olduğu savunulmuştur. Bu nedenle 584 sayılı Karar ile tasarı ve tekliflerin yenilenmesinde on milletvekili imzasını veya komisyonun istemde bulunmasını arayan hüküm Anayasa Komisyonu görüşmelerinde (Sıra sayısı: 763) madde metninden çıkarılmıştır.

- "Millet Meclisi genel seçimlerinin yenilenmesi hâlinde Millet Meclisinde sonuçlandırılmamış'" ibaresi "Bir yasama döneminde sonuçlandırılmamış" şeklinde değiştirilmiştir.

C. 2/6/2007 Tarihli ve 894 Sayılı Kararla Oluşan Hüküm[8]

Seçimlerin yenilenmesi halinde tasarı ve tekliflerin durumu

MADDE 77[9]- *Bir yasama döneminde sonuçlandırılamamış olan kanun tasarı ve teklifleri hükümsüz sayılır. Ancak, Hükümet veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri bu tasarı veya teklifleri yenileyebilirler. Yenilenen tasarı veya teklifin tümü üzerindeki görüşmelerden sonra önceki dönemlere ait rapor ve metinler, açıkça belirtilmek kaydıyla, komisyonca benimsenebilir."*

Yasama dönemi başında, önceki dönemde verilmiş soru, Meclis araştırması, genel görüşme ve gensoru önergeleri hükümsüz sayılır.

2/6/2007 tarihli ve 894 sayılı Kararla, 5/3/1973 tarihli ve 584 Karar numaralı TBMM İçtüzüğünün 77'nci maddesinin birinci fıkrasına "Yenilenen tasarı veya teklifin tümü üzerindeki görüşmelerden sonra önceki dönemlere ait rapor ve metinler, açıkça belirtilmek kaydıyla, komisyonca benimsenebilir." cümlesi eklenmiştir. 1973 İçtüzüğü'nün ilk biçimine göre, kanun tasarıları ve tekliflerinin yenilenmesinin mümkün olmasına rağmen komisyon raporlarının yenilenmesine ilişkin bir hükme yer verilmediği için komisyonlarda yoğun mesai harcanarak görüşülerek karara bağlanan kanun tasarı ve tekliflerine ilişkin ortaya çıkan komisyon raporları yasama döneminin sona ermesi ile hükümsüz kalmaktaydı. Bu nedenle komisyonlarca aylarca çalışılarak büyük bir emek ve mesai sarf edilmek suretiyle karara bağlanan çok önemli ve kapsamlı kanun tasarılarının tekrar komisyon gündemine alınarak yeniden emek ve mesai harcanması bu komisyonların belki de bir yıl gereksiz çalışmasına sebep olacağı ve bu nedenle yasama faaliyetlerinin yok yere sürüncemede kalacağı belirtilmiştir.

---

7 "Kanun Teklif Etme Yetkisi
MADDE 91.- Kanun teklif etmeye, Bakanlar Kurulu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri yetkilidirler.(…)"

8 894 numaralı Karar, 5/6/2007 tarihli ve 26543 numaralı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

9 16/5/1996 tarihli ve 424 Sayılı Karar ile 78'nci madde 77'nci madde olarak teselsül etmiştir.

İçtüzüğün 77'nci maddesinin birinci fıkrasına eklenen cümle ile komisyonlarca sonuçlandırıldığı hâlde yasama döneminin bitmesi nedeniyle kanunlaşma imkânı bulamayan özellikle Ticaret Kanunu gibi kapsamlı temel yasalar başta olmak üzere diğer tasarı ve tekliflerle ilgili yapılan çalışmaların yeni oluşan parlamento tarafından değerlendirilmesini ve çalışmalarda zamandan kazanılmasını sağlayacağı ifade edilmiştir. Madde metninde yer verilen "kanun teklifinin tümü üzerindeki görüşmelerden önce açıkça belirtilmek kaydıyla" ibaresiyle önceki dönemlere ait rapor ve metinlerin benimsenmesinde izlenecek yönteme açıklık getirildiği belirtilmiştir.

D. 9/10/2018 tarihli ve 1200 Sayılı Kararla Oluşan Hüküm [10]

***Seçimlerin yenilenmesi halinde kanun tekliflerinin durumu*[11]**

MADDE 77- *Bir yasama döneminde sonuçlandırılamamış olan kanun teklifleri hükümsüz sayılır. Ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri bu kanun tekliflerini yenileyebilirler. Yenilenen kanun teklifinin tümü üzerindeki görüşmelerden sonra önceki dönemlere ait rapor ve metinler, açıkça belirtilmek kaydıyla, komisyonca benimsenebilir.*

Yasama dönemi başında, önceki dönemde verilmiş yazılı soru, Meclis araştırması, genel görüşme önergeleri ve Cumhurbaşkanınca bir daha görüşülmek üzere geri gönderilen kanunlar hükümsüz sayılır.

Bir yasama döneminde sonuçlandırılamamış olan yürürlükteki kanun hükmünde kararnameler hükümsüz sayılmaz ve bunlar hakkında kanun teklifleri hakkındaki hükümler uygulanır. Yürürlükten kaldırılan kanun hükmünde kararnameler bir raporla Genel Kurula sunulmadan işlemden kaldırılamaz.

9/10/2018 tarihli ve 1200 sayılı Karar ile bir yasama döneminde sonuçlandırılamamış olan yürürlükteki kanun hükmünde kararnamelerin hükümsüz sayılmayacağı[12] ve bunlar hakkında kanun teklifleri hakkındaki hükümlerin uygulanacağı; yürürlükten kaldırılan kanun hükmünde kararnamelerin ise bir raporla Genel Kurula sunulmadan işlemden kaldırılamayacağı düzenlenmiştir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmesi ile kanun teklif etme yetkisi bütçe teklifi ile ilgili istisna dışında münhasıran milletvekillerine tanınmış olduğundan gensoru ve kanun tasarısı kurumlarına ilişkin düzenlemeler madde metninden çıkarılmıştır.

---

10 1200 sayılı Karar 16/10/2018 tarihli ve 30567(mükerrer) numaralı Resmî Gazete 'de yayımlanmıştır.

11 İçtüzüğün 77'nci maddesinin başlığı "Seçimlerin yenilenmesi halinde kanun tekliflerinin durumu" şeklinde değiştirilmiş, daha önce başlıkta yer alan "tasarı" ibaresi metinden çıkarılmıştır.

12 Geçmiş dönemlerde çıkarılmış ve yürürlükte olan kanun hükmünde kararnamelerin hukuki durumu açıklığa kavuşturulmuştur.

II. Kanun Tasarı ve Tekliflerinin Yenilenmesine İlişkin Tartışma Alanları ve Uygulama Örnekleri

Parlamenter hükümet sisteminden Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmesine bağlı olarak uyum amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nde de değişiklik yapılması gerekmiştir. Yapılan İçtüzük değişiklikleri neticesinde uygulamada birtakım tereddütler ortaya çıkmıştır. Araştırmaya konu aşağıda yer alan uygulama tereddütleri hem parlamenter hükümet sistemi hem de Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi çerçevesinde değerlendirilecektir.

- Bir milletvekili tarafından verilen kanun teklifinin başka bir milletvekili tarafından yenilenmesi,

- Bir önceki dönemden önce verilmiş kanun tekliflerinin yenilenmesi,

- Parlamenter hükümet sisteminde verilen kanun tekliflerinin Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yenilenmesi,

- Parlamenter hükümet sistemi döneminde uluslararası andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunması kanun tasarılarının Başbakan; Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi döneminde ise kanun tekliflerinin milletvekilleri tarafından yenilenmesi,

bu kapsamda ele alınacak konulardır.

A. Kanun Tekliflerinin Yenilenmesi

Araştırmanın ilk bölümünde mevzuatın tarihsel gelişiminde yer verildiği üzere, parlamenter hükümet sisteminde verilen ve hükümsüz kalan kanun tasarısı veya teklifleri Hükümet veya milletvekilleri tarafından yenilenmekteydi. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş ile birlikte hükümde değişiklik yapılarak yalnızca kanun tekliflerinin milletvekilleri tarafından yenilenmesi düzenlenmiştir. Hükümsüz kalan tasarı ve tekliflerin yenilenmesine ilişkin tereddütler uygulamada her iki hükümet sisteminde de hâsıl olmuştur. Uygulamada bir milletvekili tarafından verilmiş ve hükümsüz kalmış bir kanun teklifini başka bir milletvekilinin yenilemesi ve bir kanun teklifinin, ancak hükümsüz kaldığı yasama dönemini takip eden yasama döneminde yenilenebilmesi yönünde zamansal bir sınırlamanın mevcudiyeti konusunda ortaya çıkan tereddütler hem parlamenter hükümet sistemi hem de Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi için ele alınacaktır. Bu tartışmalara ek olarak, parlamenter hükümet sisteminde verilen ve hükümsüz kalan teklif veya tasarının Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yenilenmesi imkânı değerlendirilecektir.

Parlamenter hükümet sistemi döneminde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına 25'nci Dönem Ankara milletvekili Aylin NAZLIAKA tarafından 8/7/2015 tarihli dilekçeyle, 23'üncü Dönemde Ankara Milletvekili Yılmaz ATEŞ tarafından TBMM Başkanlığına sunulmuş ve 2/694 esas numarasıyla işleme alınmış olan "28/3/1983 Tarih ve 2809 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi"ni yenilemek üzere talepte bulunulmuştur. Talebe istinaden uygulamada ortaya çıkan bu tereddüdün giderilmesi için bir başka milletvekili tarafından verilmiş ve hükümsüz kalmış bir kanun teklifini yenilemesi ve bir kanun teklifinin, ancak hükümsüz kaldığı yasama dönemini takip eden yasama döneminde yenilenebilmesi yönünde zamansal bir sınırlamanın bulunup bulunmadığı değerlendirilmiştir.

Birinci soru, TBMM'nin geçmiş uygulamalarına bakıldığında tereddüde mahal vermeyecek şekilde doğrudan cevap bulmuştur. 21'inci Yasama Döneminde Kırıkkale Milletvekili Hacı FİLİZ tarafından verilmiş olan 2/236 esas numaralı Kanun Teklifi, 22'inci Yasama Döneminde Iğdır milletvekili Dursun AKDEMİR tarafından yenilenmiş ve 2/398 esas numarasıyla işleme alınmıştır. Benzer şekilde, 21'inci Yasama Döneminde Şanlıurfa milletvekilleri Eyüp Cenap GÜLPINAR ve Mehmet GÜNEŞ tarafından verilmiş olan 2/330 esas numaralı Kanun Teklifi, 22'inci Yasama Döneminde Şanlıurfa milletvekili Yahya AKMAN tarafından yenilenmiş ve 2/13 esas numarasıyla işleme alınmıştır. Görüleceği üzere, ilgili İçtüzük hükmünde geçen "*Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri*" ibaresi, "teklif sahibi milletvekili" değil, "herhangi bir milletvekili" şeklinde anlaşılmış ve uygulama bu yönde şekillenmiştir. Bu bakımdan, Ankara Milletvekili Aylin NAZLIAKA'nın, eski Ankara Milletvekili Yılmaz ATEŞ'in söz konusu Kanun Teklifi'ni yenileyebileceği açıktır.

Hükümsüz kalan tasarı ve tekliflerin yenilenmesinde ikinci soru olan bir kanun teklifinin, ancak hükümsüz kaldığı yasama dönemini takip eden yasama döneminde yenilenebilmesi yönünde zamansal bir sınırlamanın mevcudiyetinin değerlendirilmesinde ilgili İçtüzük hükmünün tarihsel arka planı ele alınarak değerlendirmede bulunulmuştur.

Hükümsüz kalma ve yenileme müesseseleri, 2 Mayıs 1927 tarihli TBMM Dahilî Nizamnâmesi'nin 69'uncu maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu hüküm şöyledir:

> *Gerek intihabatın tecdidine [seçimlerin yenilenmesine] karar verilmesi, gerek intihap devresinin [seçim döneminin] sonuna gelmesi sebebiyle Meclisin yeniden intihabı [seçilmesi] hâlinde sabık [önceki] Meclis tarafından henüz kabul edilmemiş veyahut yalnızca birinci müzakeresi icra edilmiş olan veya reye konup da ekseriyete iktiran etmediği [oya sunulup da çoğunluğa*

ulaşmadığı] için ikinci defa reye konması lazım gelen bütün kanun lâyiha [tasarı] ve teklifleri yeni Meclis için hükümsüzdür.

Bu gibi vesaik [belgeler] Hükümetin, yeni encümenlerin [komisyonların] veyahut on mebusun talebi üzerine Riyaset [Başkanlık] tarafından encümenlere verilir.

Encümenler bu vesaiki aynen veya tadilen kabul edebilirler.[13]

Görüldüğü üzere, 1927 tarihli Nizamnâme'de "*sabık [önceki] Meclis*" ve "*yeni Meclis*" ibarelerine yer verilmek suretiyle hükümsüz kalma ve yenilemenin, sadece birbirini izleyen iki yasama dönemi için söz konusu olabileceği açıkça ifade edilmiştir. Somutlaştırmak gerekirse, 1927 tarihli İçtüzüğün yürürlükte bulunduğu 3'üncü Dönem TBMM'de hükümsüz kalmış olan bir kanun teklifi, ancak 4'üncü Dönem TBMM'de yenilenebilecek, teklifin sonraki dönemlerde yenilenmesi söz konusu olmayacaktır.

1973 İçtüzüğü'nün 77'nci maddesi hükmüne bakıldığında, 1927 İçtüzüğü hükmünden farklı olarak "önceki Meclis-yeni Meclis" şeklinde bir belirlemenin yapılmadığı görülecektir.

Seçimlerin yenilenmesi halinde tasarı ve tekliflerin durumu

MADDE 77- Bir yasama döneminde sonuçlandırılamamış olan kanun tasarı ve teklifleri hükümsüz sayılır. Ancak, Hükümet veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri bu tasarı veya teklifleri yenileyebilirler. (…)

İçtüzük koyucunun iradesi yenilemeyi ardışık iki yasama dönemiyle sınırlamak yönünde şekillenseydi 1927 tarihli Nizamnâme'de olduğu gibi bunu açıkça ifade etmiş olması gerekirdi. 1973 İçtüzüğü için değerlendirildiğinde, iki önceki veya daha eski dönemlere ait kanun tekliflerinin yenilenebilmesinin önünde bir engel bulunmadığının kabulü gerekir.[14]

Nitekim uygulamanın da bu yönde geliştiği, 25'inci ve 26'ncı Dönemlerde verilen kanun tekliflerinin İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin TANRIKULU tarafından 27'nci Dönemde yenilendiği Tablo 1'den; Ankara Milletvekili Levent GÖK'ün ise 24'üncü Dönemde verdiği kanun tekliflerini 26'ncı Dönemde yenilediği Tablo 2'den anlaşılmaktadır.

---

13 İBA, Şeref, **Osmanlı'dan Günümüze Meclis İçtüzük Metinleri,** Ankara: TBMM Basımevi, 2007, s. 261.

14 Literatürde parlamenter sistemde kanun tasarısı ve tekliflerinin yenilenmesine ilişkin yer alan farklı görüşler de bulunmaktadır. ATAR, hükümsüz sayılan tasarı ve tekliflerin, hükümet veya TBMM üyelerince "izleyen yasama döneminde" yenilenebileceğine ilişkin bir ifade kullanmakta; NEZİROĞLU da benzer şekilde, hükümsüz sayılan tasarı ve tekliflerin "bir sonraki yasama döneminde" yenilenebileceğini ifade etmektedir (bkz. ATAR, Yavuz, **Türk Anayasa Hukuku,** Konya: Mimoza Yayıncılık, 2002, s. 185; NEZİROĞLU, İrfan, **Türk Parlamento Hukukunun Temel Kavramları,** Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008, s. 211).

Yukarıda yer alan söz konusu tartışma alanlarına ek olarak parlamenter hükümet sisteminde verilen bir kanun tasarısı veya kanun teklifinin yenilenmesinin mümkün olup olmadığı da ayrı bir tartışma konusudur.

Ülkemizde Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi 9 Temmuz 2018 tarihi itibarıyla uygulanmaya başlanmıştır. Bu çerçevede Bakanlar Kurulunun yanı sıra Başbakanlık makamı da kaldırılmıştır. Yeni hükümet sistemine geçişe uyum sağlamak amacıyla 9/10/2018 tarihli ve 1200 sayılı Kararla, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nde değişiklik yapılmıştır. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmesi ile hükümsüz kalan kanun tasarılarının Hükümet tarafından yenilenmesine ilişkin düzenleme yürürlükten kaldırılmış, ancak kanun tekliflerinin yenilenmesine ilişkin bir değişiklik yapılmamıştır. Parlamenter hükümet sistemi ile Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi birlikte değerlendirildiğinde kanun tekliflerinin yenilenmesine engel teşkil edecek bir hükmün İçtüzük koyucu tarafından düzenlenmediği anlaşılmaktadır. Bu nedenle parlamenter hükümet sisteminde verilmiş ve hükümsüz kalmış tekliflerin milletvekilleri tarafından dönem farkı gözetilmeksizin, Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yenilenmesinin mümkün olduğu değerlendirilmektedir.

Kanun tasarıları için bir değerlendirme yapıldığında ise parlamenter hükümet sisteminde verilmiş olan tasarıları yenilemeye yetkili olan Hükümet, yeni hükümet sistemimizde yer almadığından, ayrıca kanun teklif etme yetkisi münhasıran milletvekillerine tanınmış olduğundan ve yeni hükümet sisteminde yürütme organını oluşturan Cumhurbaşkanı, Anayasa'nın 161'inci maddesi uyarınca sadece bütçe ve kesinhesap kanunu konusunda kanun teklif etme yetkisi ile donatılıp bunun dışındaki hâllerde kanun teklif etmeye yetkili olmadığından bu tasarıların Cumhurbaşkanı'nca yenilenmesinin mümkün olmadığı açıktır.

Parlamenter hükümet sisteminde Bakanlar Kurulu tarafından verilen ve hükümsüz kalan kanun tasarılarının yeni sistemde milletvekilleri tarafından yenilenmesinin mümkün olup olmadığını değerlendirmek için 1973 İçtüzüğü'nün parlamenter hükümet sistemi dönemi uygulamalarını incelemek gerekmektedir. Parlamenter sistem dönemindeki istikrarlı uygulama, hükümsüz kalan tasarıların yine Hükümet tarafından yenilenmesi yönünde gelişmiştir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçişle kanun tasarısı kurumunun kaldırılması olgusu, 1200 sayılı Karar ile yapılan İçtüzük değişikliğinde parlamenter dönemde verilmiş kanun tasarılarının yenilenmesi usulüne ilişkin yeni bir hükme yer verilmemesi yönündeki İçtüzük koyucu iradesi birlikte değerlendirildiğinde hükümsüz kalan kanun tasarılarının milletvekilleri tarafından yenilenmesinin mümkün olmadığı düşünülmektedir. Kuşkusuz milletvekillerinin hükümsüz kalmış kanun tasarısı hükümlerini içeren kanun teklifleri vermesinin önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır.

TABLO 1- BİR MİLLETVEKİLİ TARAFINDAN VERİLEN KANUN TEKLİFİNİN BAŞKA BİR MİLLETVEKİLİ TARAFINDAN YENİLENMESİ ÖRNEKLERİ

Teklifin Verildiği Yasama Dönemi	**Kanun Teklifinin Adı, Esas Numarası ve Teklif Sahibi Milletvekili**	**Teklifin Yenilendiği Dönem**	**Teklifi Yenileyen Milletvekili ve Yenileneme Sonrası Teklifin Esas Numarası**	**Teklifin Yenilendiği Dönem (İkinci Yenileme)**	**Teklifi Yenileyen Milletvekili ve Yenileneme Sonrası Teklifin Esas Numarası**
25/1	3686 Sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi Esas: 2/ Elif Doğan TÜRKMEN	26/1	Elif Doğan TÜRKMEN Esas: 2/359	27/2	Mustafa Sezgin TANRIKULU Esas: 2/245
25/1	Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Esas: 2/ Barış YARKADAŞ	26/1	Barış YARKADAŞ Esas: 2/417	27/2	Mustafa Sezgin TANRIKULU Esas: 2/317
26/1	14/71965 Tarih ve 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi Esas: 2/405 Aylin NAZLIAKA	27/2	Mustafa Sezgin TANRIKULU Esas: 2/254		
26/1	3359 Sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi Esas: 2/466 Ceyhun İRGİL Tur YILDIZ BİÇER	27/2	Mustafa Sezgin TANRIKULU Esas: 2/266		
26/1	Ailenin Korunması ve Kadına Şiddetin Önlenmesine Dair Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi Esas: 2/722 Cemal Okan YÜKSEL	27/2	Mustafa Sezgin TANRIKULU Esas: 2/268		
26/2	Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun Teklifi Esas: 2/1545 Akif EKİCİ	27/2	Ömer Fethi GÜRER Mustafa Sezgin TANRIKULU Esas: 2/393		
26/1	Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi Esas: 2/747 Hilmi YARAYICI	27/2	Mustafa Sezgin TANRIKULU Esas: 2/279		

TABLO 2- BİR DÖNEMDEN ESKİ HÜKÜMSÜZ TEKLİFLERİN YENİLENMESİ ÖRNEKLERİ

Teklifin Verildiği Yasama Dönemi	Kanun Teklifinin Adı, Esas Numarası ve Teklif Sahibi Milletvekili	Teklifin Yenilendiği Dönem	Teklifi Yenileyen Milletvekili ve Yenileneme Sonrası Teklifin Esas Numarası
24/3	Belediye Gelirleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi Esas: 2/797 Levent GÖK	26/1	Levent GÖK Esas: 2/788
24/4	Avukatlık Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Esas: 2/2341 Levent GÖK	26/1	Levent GÖK Esas: 2 /767
24/4	2985 Sayılı Toplu Konut Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Esas: 2/2087 Levent GÖK Umut ORAN	26/1	Levent GÖK Esas: 2/784
24/4	926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi Esas: 2/2089 Levent GÖK Umut ORAN	26/1	Levent GÖK Esas: 2/782
24/5	Devlet Memurları Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Esas: 2/2554 Levent GÖK	26/1	Levent GÖK Esas: 2/810

B. Uluslararası Andlaşmaların Onaylanmasının Uygun Bulunması Kanun Tekliflerinin Milletvekillerince Yenilenmesi

Parlamenter hükümet sistemi döneminde, uluslararası andlaşmaların onaylanmasında, 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı Milletlerarası Andlaşmaların Yapılması, Yürürlüğü ve Yayınlanması ile Bazı Andlaşmaların Yapılması için Bakanlar Kuruluna Yetki Verilmesi Hakkında Kanun yürürlükteydi. Kanunun "Andlaşmalarla ilgili belgelerin hazırlanması" başlıklı 4'üncü maddesine göre onay için gerekli belgelerin hazırlanmasında Dışişleri Bakanlığı yetkiliydi.[15] Bu kapsamda uluslararası andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunmasına ilişkin hazırlanan kanun tasarıları ve kararname tasarıları Bakanlar Kurulu tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmaktaydı[16]. Sonuç olarak parlamenter hükümet sisteminde uluslararası antlaşmaların onaylanmasının uygun bulunması için milletvekillerinin kanun teklifinde bulunma imkânı düzenlenmemişti.[17]

15 İzzet EROL, "1982 Anayasası Döneminde Uluslararası Antlaşmaların TBMM'de Görüşülmesi ve Denetimi", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi,* Sayı: 4, Ankara, 2011, s. 294.

16 Arif AKGÜL ve Kürşad ŞAHİNLİ, "Türkiye'nin Taraf Olduğu, Birleşmiş Milletler Anlaşmalarının Meclis Onay Süreci: 1961, 1971 ve 1988 Uyuşturucu Konvansiyonlarının İncelenmesi", *Uluslararası Hukuk ve Politika,* S. 1-31,Ankara, 2014, s. 6.

17 YÜZBAŞI, Firdevs ve ÇAĞLAYAN, Sezai; "Uluslararası Antlaşmaların Onaylanmasını Uygun Bulan Kanunların İptali İstemleri Hakkında Türk Anayasa Mahkemesi'nin Tutumu"; https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/394297 (Erişim:5/12/2020)

Parlamenter hükümet döneminde yürürlükte bulunan İçtüzüğün "Kanun tasarıları ve komisyonlara havale" başlıklı 73'üncü[18] maddesinin birinci fıkrasına göre Hükümetçe hazırlanan kanun tasarıları bütün bakanlarca imzalanmış olarak ve gerekçesi ile birlikte Meclis Başkanlığına sunulmaktaydı. Uluslararası andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunmasına dair hazırlanan kanun tasarılarında da İçtüzüğün 73'üncü maddesine göre bütün bakanların imzalarının yer alması zorunluydu.

Yeni hükümet sistemine geçiş öncesinde, uygulamada özellikle uluslararası andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunduğuna ilişkin kanun tasarılarının Başbakan imzası ile yenilendiğine sıklıkla rastlanmaktadır.[19] Kanun tasarılarının TBMM Başkanlığına sunulması aşamasında bütün bakanların imzasını taşıması gerekirken, İçtüzüğün 77'nci maddesine göre yenileme tezkeresinin yalnızca Başbakan imzalı olması, uygulamada birtakım tereddütlere neden olmuştur. İçtüzüğün genel sistematiği ve yerleşik uygulamalar dikkate alındığında, İçtüzük'te Hükümete atfedilen yetkilerin Bakanlar Kurulunun tüm üyeleri yerine Hükümet temsilcisi ya da Hükümetin başı olarak Başbakan tarafından kullanıldığı görülmektedir (ayrıca bkz. İçt. md. 62/1). Bu çerçevede Başbakan imzalı yenileme tezkeresinin yeterli olduğu değerlendirilmiştir. Bu konuda 21'inci Yasama Döneminde TBMM Genel Kurulu'nun 21/7/1999 tarihli 36'ncı Birleşiminde bir usul tartışması açılması yönünde istemde bulunulmuş, ancak Başkan, yenilemenin Başbakan imzalı tezkere ile yapılması hususunda bir sorun bulunmadığını, konunun Komisyon aşamasında açıklığa kavuşturulduğundan bahisle usul tartışması açılmasına gerek olmadığını belirtmiş ve usul tartışması açılmamıştır.[20]

Yeni hükümet sistemine geçiş ile birlikte mevzuatta yer alan "Bakanlar Kurulu"na ve "kanun tasarıları"na ilişkin hükümler ile birlikte milletlerarası andlaşmaların onaylanmasına ilişkin 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı Kanun'un birçok hükmü de yürürlükten kaldırılmıştır. Bu hükümler yerine uluslararası andlaşmaların onaylanması sürecinde uygulanacak hükümleri düzenleyen 9 sayılı *Milletlerarası Andlaşmaların Onaylanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi* yayımlanmıştır.[21]

Yeni hükümet sistemine geçiş ile milletlerarası andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunmasına ilişkin kanun tasarılarının Bakanlar Kurulu

18 9/10/2018 tarihli ve 1200 sayılı Kararın 25'nci maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.
19 İBA, Şeref ve BOZKURT, Rauf, 100 Soruda Türk Parlamento Hukuku, Ankara, Nobel, 2006.
20 26'ncı Dönemde toplam 250 kanun tasarısı Başbakan imzası ile yenilenmiştir.
21 Resmi Gazete, T.15/7/2018, S.30479.

tarafından sunulması imkânı kalmadığından, bu doğrultudaki kanun önerilerinin nasıl sunulacağı yönünde uygulamada bir tereddüt ortaya çıkmıştır. Yeni hükümet sistemine uyum sağlamak amacıyla 1/10/2018 tarihinde Türkiye Millet Meclisi Başkanlığına, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı İzmir Milletvekili Binali Yıldırım tarafından sunulan 2/772 Esas numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi'nin 16'ncı maddesinin gerekçesinde uluslararası andlaşmalara ilişkin düzenleme değişikliği ihtiyacının gerekçesi aşağıdaki şekilde açıklanmıştır:

> ***MADDE 16-*** *Anayasa değişikliğinden önce* ***milletlerarası andlaşmaların uygun bulunmasına ilişkin kanun önerileri,*** *Bakanlar Kurulu tarafından verilen kanun tasarıları şeklinde Meclise sunulmakta idi. Anayasa değişikliği ile parlamenter hükümet sisteminden Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmiş; bu yeni sistemde* ***kanun teklif etme yetkisi, yürütme organından alınarak yalnızca milletvekillerine tanınmıştır.*** *(vba.)*

İçtüzüğün 90'ıncı maddesinde yapılan değişiklikle uluslararası andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunmasına ilişkin yasama sürecinin genel esasları düzenlenmiştir:

> ***"Milletlerarası andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunmasına dair teklifler***
>
> ***MADDE 90-*** *Anayasa gereğince Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlı olan andlaşmalar Cumhurbaşkanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına genel gerekçesiyle sunulur.*
>
> *Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı bu andlaşmaları gelen kâğıtlar listesinde yayımlar. Bu andlaşmaların gelen kâğıtlar listesinde yayımından itibaren milletvekilleri tarafından andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun teklifi verilebilir. Bu teklif diğer kanun tekliflerinin tabi olduğu usule göre işlem görür." (vba.)*

Buna göre, milletlerarası andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunmasına dair teklifler yalnızca milletvekilleri tarafından verilebilecek ve bu teklifler diğer kanun tekliflerinin tabi olduğu usule göre işlem görecektir. Bu çerçevede milletvekilleri tarafından verilen milletlerarası andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunması tekliflerinden hükümsüz kalanların, diğer kanun teklifleriyle aynı usulde milletvekilleri tarafından yenilenmesinde herhangi bir engel bulunmadığı düşünülmektedir.

EK

DÖNEMLER İTİBARIYLA KANUN TASARILARI VE TEKLİFLERİNİN YENİLENMESİ

Aşağıda yer alan tablolarda 27'nci yasama döneminden başlanarak 23'üncü yasama dönemine kadar sırasıyla dönemlere ilişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan kanun tasarıları ve teklifleri ile bunlardan İçtüzüğün 77'nci maddesi uyarınca yenilenenler ve kanunlaşma bilgilerine yer verilmiştir.

Tabloda yer alan "kanunlaşma" ve "kanun" sayıları birbirinden farklıdır. Bu farklılığın nedeni İçtüzüğün 35'inci maddesine dayanmaktadır. Bu maddenin birinci fıkrasına göre "Komisyonlar kendilerine havale edilen kanun tekliflerini aynen veya değiştirerek kabul veya reddedebilirler; birbirleriyle ilgili gördüklerini birleştirerek görüşebilirler…." Birden fazla kanun teklifi veya tasarısı birleştirildiğinde ve birleştirilen düzenleme yasalaştığı takdirde ortaya çıkan tek bir yasa olmaktadır.

27'NCİ DÖNEM

- 27'nci Yasama Dönemi verileri 28/11/2020 tarihi esas alınarak hazırlanmıştır.

- 9/10/2018 tarihli ve 1200 sayılı Karar ile "Kanun Tasarısı" hükümleri ilga edilmiş olduğundan dönemde verilmiş bir kanun tasarısı bulunmamaktadır. Bu nedenle tabloda buna ilişkin bir veriye yer verilmemiştir.

27'NCİ YASAMA DÖNEMİ 24/6/2018-…	
	KANUN TEKLİFİ
Kanun Teklifleri (İçtüzük 74) 9/10/2018 tarihli ve 1200 sayılı Karar ile 74'üncü madde olarak teselsül ettirilmiştir.	2378 ---------- ----Cumhurbaşkanlığınca sunulan: 12 Kanun Teklifi
İçtüzüğün 77'nci maddesi kapsamında Yenilenen Kanun Teklifleri	852
İşleme Alınan Toplam	3230
Kanunlaşan	114
Toplam Kanun Sayısı	**113**

26'NCI YASAMA DÖNEMİ 1/11/2015- 24/6/2018			
	TASARI	**TEKLİF**	**TOPLAM**
Kanun Tasarıları (İçtüzük 74) 27/7/2017 Tarihli 1160 sayılı Karar ile 73'üncü madde olarak teselsül ettirilmiştir. Kanun Teklifleri (İçtüzük 75)	319	2158	2477
İçtüzüğün 77'nci maddesi kapsamında Yenilenen Kanun Tasarısı ve Kanun Teklifi	3 Tasarı ---------- 324 Uluslararası Andlaşmaların Uygun Bulunmasına Dair Kanun Tasarısı	276	603
İşleme Alınan Toplam	646	2434	3080
Kanunlaşan	446	50	496
Toplam Kanun Sayısı		**491**	

25'NCİ YASAMA DÖNEMİ 7/6/2015-31/10/2015			
	TASARI	**TEKLİF**	**TOPLAM**
Kanun Tasarıları (İçtüzük 74) Kanun Teklifleri (İçtüzük 75)	10	385	395
İçtüzüğün 77'nci maddesi kapsamında Yenilenen Kanun Tasarısı ve Kanun Teklifi	9 Uluslararası Andlaşmaların Uygun Bulunmasına Dair Kanun Tasarısı	228	237
İşleme Alınan Toplam	19	613	632
Kanunlaşan	-	-	-
Toplam Kanun Sayısı		-	

24'ÜNCÜ YASAMA DÖNEMİ 12/6/2011-6/6/2015			
	TASARI	**TEKLİF**	**TOPLAM**
Kanun Tasarıları (İçtüzük 74) Kanun Teklifleri (İçtüzük 75)	585	2834	3419
İçtüzüğün 77'nci maddesi kapsamında yenilenen Kanun Tasarısı ve Kanun Teklifi	14 Kanun Tasarısı ---------- 165 Uluslararası Andlaşmaların Uygun Bulunmasına Dair Kanun Tasarısı	22	201
İşleme Alınan Toplam	764	2856	3620
Kanunlaşan	381	366	747
Toplam Kanun Sayısı		**418**	

23'ÜNCÜ YASAMA DÖNEMİ 22/7/2007- 11/6/2011			
	TASARI	**TEKLİF**	**TOPLAM**
Kanun Tasarıları (İçtüzük 74) Kanun Teklifleri (İçtüzük 75)	656	830	1486
İçtüzüğün 77'nci maddesi kapsamında Yenilenen Kanun Tasarısı ve Kanun Teklifi	133 Uluslararası Andlaşmaların Uygun Bulunmasına Dair Kanun Tasarısı	71	204
İşleme Alınan Toplam	789	901	1690
Kanunlaşan	513	248	761
Toplam Kanun Sayısı		**548**	

CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİNDE KADRO DÜZENLEMELERİ SORUNU[1]

I. Sorun Alanı

Bu çalışmada, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmesiyle birlikte değişen genel kadro usulü ve bu usulün yol açtığı bazı tartışmalar ele alınmıştır. Bu yapılırken de Cumhurbaşkanlığı kararnameleri, eski ve yeni sistemde kadro ihdası yöntemleri, ilgili mevzuat hükümleri, kadronun ne olduğu ve özelliklerine değinilmiş, son olarak da kadro ihdasının Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle yapılmasına yönelik itirazlar ve bu alanda verilmiş olan Anayasa Mahkemesi kararları değerlendirilmiştir.

II. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri

21/1/2017 tarihli ve 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda köklü değişiklikler yapılmış ve Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmiştir. Bu kapsamda Cumhurbaşkanı'nın görev ve yetkileri yeniden düzenlenmiş, Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin kapsamı ve niteliği değiştirilmiştir. Cumhurbaşkanı, kanuni bir dayanağı veya Türkiye Büyük Millet Meclisinin verdiği bir yetki olmaksızın, doğrudan Anayasa'dan kaynaklı asli bir düzenleme yetkisine sahip kılınmış, böylece yenilenmiş yapısıyla Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine özgü ve oldukça önemli bir düzenleme aracı olan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ortaya çıkmıştır.

Anayasa'nın Cumhurbaşkanın görev ve yetkilerini düzenleyen 104'üncü maddesinin on yedinci fıkrasında *Cumhurbaşkanının yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabileceği* hüküm altına alınmıştır. Aynı fıkrada Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenemeyecek alanlar şu şekilde sayılmıştır:

- Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler
- Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konular
- Kanunda açıkça düzenlenen konular

1 Selen BABUR (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı)

Ayrıca *Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, kanun hükümlerinin uygulanacağı* ve *Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümsüz hale geleceği* de bu fıkra ile hüküm altına alınmıştır.

Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin genel ilkeleri ve sınırlarını düzenleyen bu maddenin yanında Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde hangi konuların Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenleneceği ayrıca ifade edilmiştir. Bu hususları şöyle sıralamak mümkündür:

- Üst kademe kamu yöneticilerinin atanmalarına ilişkin usul ve esaslar (md. 104/9)

- Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması (md. 106/11)

- Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işleri (md.108/4)

- Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri (md. 118/6)

Bunlar dışında; Anayasa'nın 119'uncu maddesinin altıncı fıkrasında *olağanüstü hallerde Cumhurbaşkanının, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, 104 üncü maddenin onyedinci* fıkrasının ikinci cümlesinde belirtilen sınırlamalara tabi olmaksızın Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabileceği ve 123'üncü maddesinin üçüncü fıkrasında *kamu tüzelkişiliğinin, kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulacağı* düzenlenmiştir.

Görüldüğü üzere Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılabilmesinin ilk şartı yürütme yetkisine ilişkin olup yürütme yetkisine ilişkin konular dışında Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenleme yapılması mümkün değildir. Ancak herhangi bir konunun yürütme yetkisine ilişkin olup olmadığının tespiti her zaman kolay olmamaktadır. Bu noktada ihtiyaç duyulan hukuki yorum için içtihatlar ve Anayasa Mahkemesi devreye girmektedir.

Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin anayasal denetimine dair esaslar Anayasa'nın 148'inci ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir:

3. Görev ve yetkileri

Madde 148- *Anayasa Mahkemesi, kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler ve bireysel başvuruları karara bağlar. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler*

ve denetler. Ancak, olağanüstü hallerde ve savaş hallerinde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılamaz. …

5. İptal davası

Madde 150- *Kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açabilme hakkı, Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisinde en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grubuna ve üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere aittir.*

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmesiyle birlikte birçok konuda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılmış ve bu kararnamelerin Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla mezkûr hükümler kapsamında çok sayıda dava açılmıştır. Bu davalardan biri de 10/7/2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 2 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi hakkındadır.

Yürütme yetkisine ilişkin olup olmaması yönünden ve konu bakımından getirilen sınırlar dâhilinde Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kadro ihdası yapılıp yapılamayacağı tartışmalı bir hal almıştır. Bu hususta Anayasa Mahkemesinin tutumuna geçmeden önce kadronun bazı temel özelliklerinden ve parlamenter sistemde uygulanan kadro ihdası usulünden bahsetmekte yarar görülmektedir.

III. Kadro Kavramı ve Genel Özellikleri

Kamu hizmetlerinin sürekli ve düzenli bir biçimde yürütülmesini sağlamak üzere oluşturulan ve bu hizmetleri yerine getirecek kişileri sayı, nitelik, derece, ödev, yetki ve sorumluluklar itibarıyla gösteren çizelge[2] olarak tanımlanan kadro, kamu hizmetlerinin kurulması ve işletilmesinin ön koşuludur. Kadro ile personelin sistem içindeki yeri, sorumlulukları, hakları ve yetkileri belirlenmiş olur. Kadro, ayrıca personel sayısının belirleyicisi olduğundan bir politika aracıdır. Bu araç, personelin işe girişinden iş ile ilişiği kesilinceye kadar her türlü personel işlemi için temel oluşturur.[3]

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 33'üncü maddesinde yer alan "*Kadrosuz memur çalıştırılamaz.*" hükmü de kamu yönetimi ve personel rejimi açısından kadro kavramının önemini ortaya koymaktadır. Kadronun, bu çalışmada ele alınan konuyla bağlantılı olan iki temel özelliğine değinmek kadro

2 Seriye Sezen (Ed.), *Kamu Yönetimi Sözlüğü,* TODAİE Yayını, Ankara: 2014, s.125.
3 Birgül Ayman Güler, *Kamu Personeli Sistem ve Yönetim,* İmge Yayınevi, Ankara: 2005, s.230.

kavramının bahsedilen önemini anlamak açısından yerinde olacaktır: *teşkilatın kurucu unsuru olması* ve *mali yük içermesi*.[4] Kadro kavramının bu iki özelliği, kadro ihdasının kanun konusu mu yoksa Cumhurbaşkanlığı kararnamesi konusu mu olduğu yönündeki ikilemin de temelini oluşturmaktadır.

İlk olarak, kadro teşkilatın kurucu unsurudur. Bir başka ifadeyle kamu teşkilatının kurulması kadro ile tamamlanır. Kadro olmadan teşkilatın fiziki varlığından söz etmek mümkün olmayacaktır. Teşkilat, faaliyetlerini yürütmek için gereken personeli olmadan aktif hale geçemez, somutluk kazanamaz. Teşkilata bu işlevi kazandıracak personelin görevi ile ilişkisi ise ancak kadrosu aracılığıyla sağlanabilir. Nitekim 27/9/1984 tarihli ve 3046 sayılı Kanun'un[5] mülga 20'nci maddesinin yürürlükten kaldırılmadan önceki biçiminde yer alan "*Bakanlık merkez, taşra ve yurt dışı teşkilatı ile bağlı ve ilgili kuruluşların kurulma işlemleri, genel hükümlere göre kadro alınması ile tamamlanır.*" hükmü gereği söz konusu bu kurum ve kuruluşların kurulma işlemlerinin genel hükümlere göre kadro alınması ile tamamlanacağı dolayısıyla kadronun, mevzuat geleneğimiz içinde kurucu nitelikte bir unsur olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Kadronun teşkilatın kurucu unsuru olması ve Anayasa ile Cumhurbaşkanı'na verilen Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarma yetkisi konu bakımından değerlendirildiğinde kadro ihdasının Cumhurbaşkanlığı kararnamesine konu olabileceği sonucuna varmak mümkündür. Ancak kadronun, teşkilatın kurucu unsuru olmasının yanında birçok farklı alana işaret etmesi ve Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile yasama ve yürütmenin değişen rolleri nedeniyle konunun Anayasa'ya uygunluk bakımından daha detaylı ele alınması gerekmektedir.

Kadronun temel özelliklerinden biri de mali yük içermesi ve dolayısıyla bütçe sürecinin önemli bir elemanı olmasıdır. Her kadro, unvanına göre belirli bir mali yük içerdiğinden kadro, bütçe sürecinin ayrılmaz bir parçasını oluşturur. Kadronun gerektirdiği niteliklere göre içerdiği mali yük azalır veya artar.[6] Kamu personeline yapılan ödemelerin bütçedeki harcama kalemlerinin önemli bir bölümünü oluşturduğu bunun da personel kadrolarıyla doğrudan ilgili olduğu açıktır. İhdas edilen her kadro bütçeye yeni bir harcama kalemi eklemek anlamına geldiğinden, dolayısıyla bu yetki alanının bütçe hakkıyla ilişkili olmasından hareketle, kadro ihdasının Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle yapılamayacağı, bu yetkinin ancak bütçe hakkına sahip olan yasama organı eliyle yapılabileceği yönünde bir görüşün de ileri sürülmesi olanaklıdır.

---

4 Süha Oğuz Albayrak, *Kariyer Uzmanlık Sistemi,* TODAİE Yayınları, Ankara: 2016, s.110.

5 Bu Kanunun adı "Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkında 174 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 13/12/1983 Gün ve 174 Sayılı Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Kaldırılması ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında 202 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun" iken, 2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı KHK'nin 41 inci maddesiyle "Bakan Yardımcılarının Mali Hakları ve Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun" şeklinde değiştirilmiştir.

6 Süha Oğuz Albayrak, *a.g.e.,* s.110-112.

IV. Parlamenter Hükümet Sistemi ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Dönemlerinde Kadro İhdası

1. Mevzuatın Dönüşümü

Kadro ihdası en basit tanımıyla yeni bir kadronun oluşturulmasıdır ve mevcut kadro sayısında artış anlamına gelmektedir.

Parlamenter hükümet sistemi döneminde kadro uygulamalarının temelini 13/12/1983 tarihli ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve bu kararnameye dayanılarak çıkarılan "Kadro İhdası, Serbest Bırakma ve Kadro Değişikliği ile Kadroların Kullanım Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik[7]" oluşturmuştur. Bu düzenlemeler öncesi dönemde kamu kurumlarının kadroları, ilgili kurumun yıllık bütçesiyle birlikte değerlendirilmekte ve TBMM tarafından hizmet-örgüt-kadro bütünü olarak ele alınmaktaydı. Bu uygulama 1970 yılında çıkarılan 1322 sayılı Genel Kadro Kanunu ile sona ermiş ve genel kadro usulü uygulamasına geçilmiştir. Genel kadro usulü uygulaması, tüm kamu kurumlarının memur kadrolarının ayrı bir kanunda topluca listelenmesi olarak tanımlanabilir.[8] 1983 yılında 1322 sayılı Kanun'un yürürlükten kaldırılmasıyla 17/6/1982 tarih ve 2680 sayılı Yetki Kanunu'na dayanılarak çıkarılan 190 sayılı KHK bu Kanun'un yerini almış ve kapsamında bulunan kamu kurum ve kuruluşlarına ait kadroların ihdası, iptali ve kullanılmasına dair usul ve esasları düzenlemiştir. Bu KHK ile kamu kurumlarının kadrolarının ihdası, iptali, değişikliği gibi konular bütçe kanunu konusu olmaktan çıkıp özel mevzuata bağlanmıştır.[9]

190 sayılı KHK'nın kapsamı, 2'nci maddesinin yürürlükten kaldırılmadan önceki son biçiminde "*Genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri; 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (II) sayılı cetvelde yer alan özel bütçeli idareler ve (IV) sayılı cetvelde yer alan sosyal güvenlik kurumları ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlar, kanunlarla kurulan, fonlar ve kefalet sandıkları; özel kanunla kurulan kuruluş ve teşekküller ve hizmetlerini genel bütçenin transfer tertiplerinden aldıkları ödeneklerle yürüten kamu kurum ve kuruluşları*" olarak belirlenmişti. KHK'nın 3'üncü maddesinde ise istisnalar düzenlenmekteydi:

> ***İstisnalar:***
>
> ***Madde 3-*** *Bu Kanun Hükmünde Kararname hükümleri, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı İdari Teşkilatı, İktisadi Devlet Teşekkülleri, Kamu İktisadi Kuruluşları, Kamu Kurumu*

7 25/4/1984 tarihli ve 84/8029 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, 13/5/1984 tarihli ve 18400 sayılı Resmi Gazete.
8 Birgül Ayman Güler, *a.g.e.,* s.264.
9 Uğur Ömürgönülşen, "Türkiye'de Kadro Rejiminin Gelişimi (II)", *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi,* C.6, S.1-2, Ankara:1988, s.127-137; naklen Süha Oğuz Albayrak, *a.g.e.,* s.120.

Niteliğindeki Meslek Teşekkülleri, Üniversite Öğretim elemanları, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi ve Türk Silahlı Kuvvetleri Personelinin kadroları ile milli güvenlik sebebiyle gizli kalması gereken kadrolar hakkında uygulanmaz.

190 sayılı KHK'nın kapsamına giren kurum ve kuruluşlar üç farklı kadro cetvelinde gösterilmekteydi:

- (I) sayılı Cetvel: Genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri, 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (II) sayılı cetvelde yer alan özel bütçeli idareler ve (IV) sayılı cetvelde yer alan sosyal güvenlik kurumları ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşların, kanunlarla kurulan fonların ve kefalet sandıklarının, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi memur kadroları

- (II) sayılı Cetvel: Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Sayıştay Başkanlıklarında ve Adalet Bakanlığında, hâkimlik ve savcılık mesleklerinde bulunanlar ile bu mesleklerden sayılan görevlerde olanların kadroları

- (III) sayılı Cetvel: özel kanunla kurulan kuruluş ve teşekküller ve hizmetlerini genel bütçenin transfer tertiplerinden aldıkları ödeneklerle yürüten kamu kurum ve kuruluşlarının 657 sayılı Kanuna tabi memur kadroları

Bu cetvellerde, taşra teşkilatı bulunan kurum ve kuruluşların kadroları, merkez ve taşraya ait olmak üzere, iki ayrı bölümde düzenleniyordu.

Bunlar dışında (IV) sayılı cetvelde ise KHK'nın kapsamına giren kuruluşların personeline ait şahsa bağlı kadrolar gösterilmekteydi.

190 sayılı KHK'nın 6'ncı maddesinde kadro ihdasının nasıl olacağı düzenlenmişti:

Kadroların ihdası:

Madde 6- *Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesinin (a) ve (b) bendlerinde sayılan kamu kurum ve kuruluşlarının kadroları kanunla ihdas edilir.*

Bakanlıklarca merkez ve taşra kuruluşları itibariyle ayrı ayrı hazırlanan kadro teklifleri incelenmek üzere, Devlet Personel Dairesi ile Maliye ve Gümrük Bakanlığına gönderilir. İlgili Bakanlıkça bu kuruluşların görüşleri aynen eklenerek hazırlanacak kanun taslağı Başbakanlığa sunulur.

Kadro ihdasını öngören kanun taslaklarına eklenecek kadro cetvellerinin hazırlanmasında ve tutulan kadroların serbest bırakılma işlemlerinde kalkınma planları ve yıllık programlara dayanılarak yapılacak iş analizleri ve Devlet Personel Dairesince hazırlanarak Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulacak yönetmelik esas alınır.

Maddeden de anlaşılacağı üzere, bakanlıkların kadro teklifleri merkez ve taşra için ayrı ayrı hazırlanmakta, kadro önerileri Devlet Personel Başkanlığı ve Maliye Bakanlığı görüşleri eklenerek Başbakanlığa sunulmaktaydı. Kadrolar her yıl bütçe kanunu ile birlikte TBMM tarafından onaylanarak kanun hükmü haline geliyordu. Bununla birlikte mezkûr KHK ile kadroları serbest bırakma ve kadrolarda değişiklik yapma yetkileri Bakanlar Kuruluna verilmişti.[10] Kısacası, parlamenter hükümet sistemi döneminde kadro ihdası kural olarak kanunla yapılmaktaydı.[11]

Bu dönemde, kadro ihdasına ilişkin bir kanun çıktıktan sonra kadroların doğrudan kullanılması mümkün olmamakta, Bakanlar Kurulu tarafından kadroların serbest bırakıldığına ilişkin bir kararnamenin yayınlanması gerekmekteydi.[12] Bu husus 190 sayılı KHK'nın 7'nci maddesinde düzenlenmişti:

> ***Kadroların serbest bırakılması:***
>
> ***Madde 7-*** *Bu Kanun Hükmünde Kararnameye ekli cetvellerin tutulan kadro sütununda gösterilen kadrolar, serbest bırakma işlemleri tamamlanıncaya kadar kullanılmaz.*
>
> *Kurum ve kuruluşlara kanunlarla verilmiş bulunan görevlerin gerektirdiği kadrolar Maliye ve Gümrük Bakanlığı ile Devlet Personel Dairesinin görüşleri de eklenerek ilgili Bakanlığın teklifi üzerine ve Bakanlar Kurulunca serbest bırakılabilir.*

190 sayılı KHK ve bu kararnameye dayanarak çıkarılan *Kadro İhdası, Serbest Bırakma ve Kadro Değişikliği ile Kadroların Kullanım Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik*, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilinceye değin; kadro ihdası, kadro cetvelleri, kadroların serbest bırakılması, dolu kadro değişikliği, kadroların kullanılması gibi birçok alanda temel mevzuat olarak uygulanmıştır.

24/6/2018 tarihinde birlikte yapılan Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri sonucunda Cumhurbaşkanı'nın ant içerek göreve başladığı 9/7/2018 tarihinde yürürlüğe giren, 2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin, 190 sayılı KHK'nın yürürlükten kaldırılmasına ilişkin geçici 9'uncu maddesi aşağıdaki gibidir:

---

10 Özlem Taner KÖROĞLU, "Türkiye'de Personel Yönetiminden İnsan Kaynaklarına Geçişte Esneklik ve Memur Statüsü", *Türk İdare Dergisi*, S. 469, Ankara:2010, s.149.

11 Kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilen sözleşmeli personelin ve yerel yönetim kuruluşlarının kadro ihdasında farklı usuller benimsenmiştir ancak çalışmanın sınırları dolayısıyla bu hususlara değinilmemiştir.

12 Birgül Ayman Güler, *a.g.e.,* s.267.

GEÇİCİ MADDE 9- (1) 13/12/1983 tarihli ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname yürürlükten kaldırılmıştır. 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin eki cetvellerde yer alan kadrolar, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde yeniden düzenlenerek genel kadro ve usulüne ilişkin ilgili Cumhurbaşkanlığı kararnamesine eklenir. Bu süre içinde anılan cetveller ile 10/5/2018 tarihli ve 7142 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararname ve ilgili Cumhurbaşkanlığı kararnameleri çerçevesinde yeniden teşkilatlanan kurumlara ait kadro ve pozisyonlar genel kadro ve usulüne ilişkin ilgili Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümleri çerçevesinde geçerliliğini korur.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmesiyle birlikte Cumhurbaşkanı, yukarıda da belirtildiği gibi, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri marifetiyle, kanuni bir dayanağa veya Türkiye Büyük Millet Meclisince verilecek bir yetkiye bağlı olmaksızın, asli düzenleme yapma yetkisi ile donatılmıştır. Cumhurbaşkanı'nın bu yetkiyi kullanarak çıkardığı, 190 sayılı KHK'nın yerini alan ve genel kadroya yönelik uygulamaya ilişkin hükümleri içeren 2 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi 10/7/2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

2 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 5'inci maddesinde kadro ihdasına ilişkin usul düzenlenmektedir:

Kadro ihdası

MADDE 5- *(1) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kapsamına giren kurum ve kuruluşların kadroları Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle ihdas edilir.*

(2) Cumhurbaşkanlığına bağlı, ilgili veya ilişkili kuruluşları veya bakanlıklarca hazırlanan kadro ihdas teklifleri incelenmek üzere, Strateji ve Bütçe Başkanlığı ile Devlet Personel Başkanlığına gönderilir. Cumhurbaşkanlığı bağlı, ilgili veya ilişkili kuruluşlarca veya bakanlıklarca, bu kuruluşların görüşleri aynen eklenerek hazırlanacak Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi taslağı Cumhurbaşkanlığına sunulur.

Kararnamenin kapsam ve istisna maddeleri ise şöyledir:

Kapsam

MADDE 2- *(1) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (I), (II) ve (IV) sayılı cetvellerde yer alan idareler ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlar, kanunlarla veya Cumhurbaşkanlığı Kararnameleriyle kurulan diğer idareler, fonlar ve kefalet sandıkları hakkında uygulanır.*

İstisnalar

MADDE 3- *(1) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi hükümleri, Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı İdari Teşkilatı personelinin kadro ve pozisyonları ile milli güvenlik sebebiyle gizli kalması gereken kadro ve pozisyonlar hakkında uygulanmaz.*

Görüldüğü gibi Kararname'nin kapsamı oldukça geniştir ve kapsamda yer alan bütün bu kurum ve kuruluşların kadroları; Kararname'deki usule göre Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile ihdas edilebilecektir. Bu düzenleme tartışmalara yol açmış, kadro ihdasının Cumhurbaşkanlığı kararnamesine konu olamayacağına ilişkin itirazlar ve Anayasa'ya aykırılık iddiaları ile karşılaşmıştır. Nitekim 2 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 5'inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan "*Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kapsamına giren kurum ve kuruluşların kadroları Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle ihdas edilir.*" hükmünün; *idarenin kuruluş ve görevleriyle bir bütün olduğunun ve kanunla düzenleneceğinin hükme bağlandığı, idareyi oluşturan temel unsurlardan birinin de kadrolar olduğu, kuruluşunun kanunla gerçekleştirilmesi gereken devlet idare organının kadrolarının da kanunla belirlenmesinin anayasal bir zorunluluk olduğu, devlet kurumlarında istihdam edilecek personele ilişkin kadro ve pozisyonların ihdası ile bunlara ilişkin temel ilke ve esasların kanunla belirlenmesi gerektiği, kadro ihdasına ilişkin bu yetkinin yasama organınca herhangi bir temel ilke ve kurala bağlanmadan yürütme organı tarafından kullanılmasının hem devlet faaliyetlerinin öngörülebilirliğini ortadan kaldırdığı hem de takdir yetkisinin keyfi olarak kullanılmasına yol açtığı*[13] gerekçeleriyle Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülerek Anayasa Mahkemesine başvurulmuştur.

Anayasa Mahkemesi ise ilgili düzenlemenin konu bakımından yetki yönünden Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine yedi üyenin karşı oyu ile oyçokluğuyla, içeriği itibarıyla Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine oybirliğiyle karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi 11/6/2020 tarihli ve E.2018/119, K.2020/25 sayılı bu Kararında özetle;

- Yeni hükümet sisteminin en önemli özelliklerinden birinin Cumhurbaşkanına "Cumhurbaşkanlığı kararnamesi" adı altında düzenleme yapma yetkisi tanıması olduğu, Cumhurbaşkanının Anayasa'da belirlenen yetki çerçevesinde herhangi bir kanuna dayanmadan ya da yasama organının onayı olmadan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi yoluyla düzenleme yapabileceği,

13 *Resmî Gazete,* Tarih: 9/11/2020, Sayı: 31299, (Anayasa Mahkemesinin 11/6/2020 tarihli ve E.2018/119, K.2020/25 sayılı Kararı).

● Kadro ihdasının, idarenin teşkilat yapısı ile ilgili olup idarenin kuruluş ve görevlerinin belirlenmesinin bir parçasını oluşturduğu ve kuralın yürütme yetkisine ilişkin konulardan olduğu,

● Yargı yetkisini kullanan kamu görevlilerinin kadrolarının ihdası ve iptali hususu yargı yetkisinin kullanılmasını doğrudan etkileyebileceğinden bunun yalnızca yürütme yetkisine ilişkin bir konu olamayacağı dolayısıyla bu konunun Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenmesinin mümkün olmadığı, ancak dava konusu kuralın Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay gibi kurumların yargı yetkisini kullanan kamu görevlilerinin kadrolarıyla ilgili bir düzenleme niteliği taşımadığı,

● Dava konusu kuralın, Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevlere ilişkin bir düzenleme içermediği,

● Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulmasının Anayasa'nın 106'ncı maddesinin on birinci fıkrası uyarınca Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenleneceği özel olarak belirlenen konular kapsamında kaldığı,

● Anayasa'nın 123'üncü maddesinin üçüncü fıkrasında "*Kamu tüzelkişiliği, kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulur*" denildiği ve kurulma yetkisinin doğası itibarıyla düzenlemeyi de içermesi nedeniyle Anayasa'da Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kurulmasına imkân tanınan kamu tüzel kişilerine ilişkin teşkilat düzenlemelerinin Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile yapılmasının mümkün olduğu,

● Kuralın kapsamına giren konuda kanunla yapılan herhangi bir düzenlemeye rastlanmadığı, bu itibarla kuralın kanunda açıkça düzenlenen bir konuya ilişkin olmadığı,

değerlendirmeleri yer almıştır. Bu çerçevede kuralın Anayasa'da Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenmesi öngörülen idarelerin teşkilat yapısına ilişkin olduğu, kadro ile teşkilat arasında yakın bir ilişki olup kadro belirlenmeden bir kurum ve kuruluşun teşkilatlanmasından söz edilmesinin olanaksız olduğu sonucuna varılmıştır.

Gerçekten de yukarıda kadronun özellikleri anlatılırken değinildiği üzere kadro teşkilatın ayrılmaz bir unsurudur. Anayasa Mahkemesi 4/2/1966 tarihli E.1965/32, K.1966/3 sayılı kararında[14] "*Bir kurumun kuruluşu deyince her*

14 *Resmî Gazete,* Tarih: 8/6/1966, Sayı: 12317.

şeyden önce o kurumu yürütecek personele ait kadrolar hatıra gelir. Zira kurumun temelinden çatısına kadar bütün örgütünün bu kadrolar teşkil eder. Personel kadroları mevcut olmayan bir kurum, henüz kuruluş haline geçmemiş demektir. Şu halde bir kurumu çalışır hale getirecek olan Personel kadrolarının, en küçüğünden en büyüğüne kadar, bütününü kuruluştan ayrı düşünmeğe imkân yoktur." diyerek kadro ve teşkilat arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir.

Ayrıca konu yeni sistemin bütününü göz önüne alarak değerlendirildiğinde Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu ret kararı daha anlaşılır hale gelebilir. Anayasa'da Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle bakanlıkların kurulması ve teşkilatlanmaları ile yeni kamu tüzel kişiliklerinin kurulması konusunda Cumhurbaşkanı'na bir yetki verildikten sonra, bu yetkinin tam anlamıyla kullanılabilmesi Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle yeni kurulan ya da teşkilatlandırılan kurumların kadroları ile bu kadrolara ilişkin özlük haklarının belirlenmesi gibi bir zorunluluğu beraberinde getirmektedir. Anayasa koyucu bu zorunluluğu öngördüğü için söz konusu iki konuda düzenleme yapabilme konusunda Cumhurbaşkanı'na bir yetki vermiştir. Bu yetki verilmemiş olsaydı, bakanlıkların kurulması ve teşkilatlandırılmaları ile yeni kamu tüzel kişiliklerinin oluşturulması konusunda Anayasa'da Cumhurbaşkanı'na verilmiş olan yetkinin bir anlamı kalmayacak, Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulan ya da yeniden teşkilatlandırılan her bakanlık ya da kamu tüzel kişiliğinin oluşturulmasında, ayrıca bir de bu kurumların kadrolarının ihdas edilmesi ve özlük haklarının belirlenmesi ile ilgili kanun çıkarılması gerekecekti. Böyle bir sonucun, Anayasa'nın öngörmüş olduğu Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin ruhuna aykırı olduğunu söylemek mümkündür.[15]

Bununla birlikte, kadroların salt teşkilata dair düzenlemenin bir parçası olduğundan yola çıkarak sonuca varmak kadronun diğer özelliklerini ve bağlantılı olabileceği diğer unsurları göz ardı etmek anlamına gelebilecektir. Anayasa Mahkemesinin K.2020/25 sayılı kararında da bu durum söz konusu olmuş ve verilen karardan çok Başkan ve 6 üyenin karara katılmamaları ve karşı oy gerekçeleri dikkat çekmiştir. Söz konusu kararın karşı oy gerekçelerine ve güncel tartışmalara bakıldığında konu ile ilgili bazı hususlarda açıklık olmadığı anlaşılmaktadır. Bu tartışmalı alanların kabaca üç başlık altında yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Burada bunlara kısaca değinilecek ve Anayasa Mahkemesinin konuya geçmişte ve günümüzde nasıl yaklaştığına yer verilecektir.

15 Yasin Söyler, "Kariyer Uzmanlık Statüsü Cumhurbaşkanlığı Kararnameleriyle Düzenlenebilir Mi?", *Yasama Dergisi,* S.39, Ankara:2019, s.98-99.

2. Münhasıran Kanunla Düzenlenmesi Gereken Alan Sorunu[16]

Anayasa'ya bakıldığında kadro ihdasının münhasıran kanunla düzenlenecek konular arasında doğrudan yer almadığı görülmektedir. Ancak yükseköğretim kurumları, mahkemeler, Sayıştay, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları gibi özel önemi haiz bazı kurumların kuruluşlarına ilişkin düzenlemelerin kanunla yapılacağı hüküm altına alınmıştır. Bunlara ilişkin Anayasa hükümleri aşağıda verilmiştir:

> ***1. Yükseköğretim kurumları***
>
> ***Madde 130-*** *Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur.*
>
> *Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tabi yükseköğretim kurumları kurulabilir.*
>
> *… Yükseköğretim kurumlarının kuruluş ve organları ile işleyişleri ve bunların seçimleri, görev, yetki ve sorumlulukları üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri, öğretim elemanlarının görevleri, unvanları, atama, yükselme ve emeklilikleri, öğretim elemanı yetiştirme, üniversitelerin ve öğretim elemanlarının kamu kuruluşları ve diğer kurumlar ile ilişkileri, öğretim düzeyleri ve süreleri, yükseköğretime giriş, devam ve alınacak harçlar, Devletin yapacağı yardımlar ile ilgili ilkeler, disiplin ve ceza işleri, mali işler, özlük hakları, öğretim elemanlarının uyacakları koşullar, üniversitelerarası ihtiyaçlara göre öğretim elemanlarının görevlendirilmesi, öğrenimin ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine göre yürütülmesi, Yükseköğretim kuruluna ve üniversitelere Devletin sağladığı mali kaynakların kullanılması kanunla düzenlenir. …*
>
> ***2. Yükseköğretim üst kuruluşları***
>
> ***Madde 131-*** *Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek, yükseköğretim kurumlarındaki eğitim - öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek bu kurumların kanunda belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulmasını, geliştirilmesini ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için planlama yapmak maksadı ile Yükseköğretim Kurulu kurulur.*
>
> *… Kurulun teşkilatı, görev, yetki, sorumluluğu ve çalışma esasları kanunla düzenlenir.*

16 "Özlük hakları ve mülkiyet hakkı" başlığı altında ele alınan husus aslında münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken konularla doğrudan ilişkilidir ancak konu ilerde ayrı bir başlık olarak ele alınacağından tekrara düşmemek adına burada değinilmemiştir.

G. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

Madde 134- *Atatürkçü düşünceyi, Atatürk ilke ve inkılaplarını, Türk kültürünü, Türk tarihini ve Türk dilini bilimsel yoldan araştırmak, tanıtmak ve yaymak ve yayınlar yapmak amacıyla; Atatürk'ün manevi himayelerinde, Cumhurbaşkanının gözetim ve desteğinde, Cumhurbaşkanının görevlendireceği bakana bağlı; Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Atatürk Kültür Merkezinden oluşan, kamu tüzel kişiliğine sahip "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu" kurulur.*

... Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumunun; kuruluşu, organları, çalışma usulleri ve özlük işleri ile kuruluşuna dahil kurumlar üzerindeki yetkileri kanunla düzenlenir.

H. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları

Madde 135- *Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir.*

… Bu meslek kuruluşları üzerinde Devletin idari ve mali denetimine ilişkin kurallar kanunla düzenlenir. …

E. Mahkemelerin kuruluşu

Madde 142- *Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir. …*

F. Uyuşmazlık Mahkemesi

Madde 158- *Uyuşmazlık Mahkemesi adli ve idari yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlemeye yetkilidir.*

Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluşu, üyelerinin nitelikleri ve seçimleri ile işleyişi kanunla düzenlenir. …

IV. Sayıştay

Madde 160- *Sayıştay, merkezî yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir. Sayıştayın kesin hükümleri hakkında*

ilgililer yazılı bildirim tarihinden itibaren onbeş gün içinde bir kereye mahsus olmak üzere karar düzeltilmesi isteminde bulunabilirler. Bu kararlar dolayısıyla idari yargı yoluna başvurulamaz.

…Sayıştayın kuruluşu, işleyişi, denetim usulleri, mensuplarının nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri ve diğer özlük işleri, Başkan ve üyelerinin teminatı kanunla düzenlenir.

2 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'ne bakıldığında 5018 sayılı Kanun'a ekli (I) sayılı cetvelde yer alan "Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri", (II) sayılı cetvelde yer alan "Özel Bütçeli İdareler" ve (IV) sayılı cetvelde yer alan "Sosyal Güvenlik Kurumları"nın Kararname kapsamında olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Hâkimler ve Savcılar Kurulu gibi yargı organlarının; Yükseköğretim Kurulu ve üniversitelerin; Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ve Sayıştay'ın kararnamenin kapsamına dâhil olduğu anlaşılmaktadır. Bu kurumların kadro ihdaslarının kanunla yapılması gerektiği ve dolayısıyla 2 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin "*Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kapsamına giren kurum ve kuruluşların kadroları Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle ihdas edilir.*" ifadesinin, Anayasa'nın 104'üncü maddesinde yer alan "*Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz.*" hükmüne aykırılık oluşturduğu ileri sürülebilir. Ayrıca Anayasa'nın 123'üncü maddesinde yer alan "İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir." hükmü de bu doğrultuda değerlendirilmekte, Anayasa'da Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenleneceği açıkça belirtilmeyen ve idareyi ilgilendiren hususların kanunla düzenlenmesinin şart olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

Konuya ilişkin geçmiş dönem Anayasa Mahkemesi kararlarından birkaç örneğe aşağıda yer verilmiştir:

12/12/2007 tarihli ve E.2002/35, K.2007/95 sayılı Karar[17]

"… Anayasa'nın 123. maddesinin birinci fıkrasında, "İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir." hükmü yer almış, maddenin gerekçesinde, "İdarenin kuruluş ve görevlerinin kanunla düzenleneceği ilkesinin bir sonucu olarak, kamu tüzel kişilerinin de ancak kanunla veya kanunun açık yetki vermesi halinde idarî işlemle kurulabileceği öngörülmektedir." denilmiş, 128. maddesinde de memurların ve diğer kamu görevlilerinin niteliklerinin, atanmalarının, görev ve yetkilerinin, haklarının ve yükümlülüklerinin, aylık ve ödeneklerinin ve diğer özlük işlerinin yasayla düzenlenmesi öngörülmüştür. …"

17 *Resmî Gazete,* Tarih: 22/1/2008, Sayı: 26764.

6/6/2013 tarihli ve E.2013/47, K.2013/72 sayılı Karar[18]

"… Anayasa'nın 123. maddesinin birinci fıkrasında, '*İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.*' hükmü yer almaktadır. Bu maddede yer alan düzenleme, idarenin kanuniliği ilkesine vücut vermektedir. İdarenin kanuniliği ilkesi, idarenin ve organlarının görev ve yetkilerinin kanunla düzenlenmesini gerekli kılar. …

… İdarenin kanuniliği ilkesi, idarenin hizmet birimleri ile bu birimlerin kadro ve görev unvanlarının ve görevlerinin kanunla düzenlenmesini de içerir. …"

19/12/2013 tarihli ve 2012/989 başvuru numaralı Karar[19]

"… Kanunla kurulmuş bir mahkemenin idareye ve davanın taraflarına karşı *"bağımsız"* olup olmadığının belirlenmesinde; üyelerinin atanma şekli ve görev süreleri, dış baskılara karşı teminatların varlığı ve mahkemenin bağımsız olduğu yönünde bir görüntü sergileyip sergilemediği önem arz etmektedir. …"

2/5/2018 tarihli ve E.2017/143, K.2018/40 sayılı Karar[20]

"… Yürütmenin türevselliği ilkesi gereğince yürütme organının bir konuda düzenleme yapabilmesi için yasama organınca yetkilendirilmesi gerekmektedir. Kural olarak, kanun koyucunun genel ifadelerle yürütme organını yetkilendirmesi yeterli olmakla birlikte Anayasa'da kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda genel ifadelerle yürütme organına düzenleme yapma yetkisi verilmesi, yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesine aykırılık oluşturmaktadır. Bu nedenle Anayasa'da temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması, vergi ve benzeri mali yükümlülüklerin konması ve memurların atanmaları, özlük hakları gibi münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda, kanunun temel esasları, ilkeleri ve çerçeveyi belirlemiş olması gerekmektedir. Anayasa koyucunun açıkça kanunla düzenlenmesini öngördüğü konularda, yasama organının temel kuralları saptadıktan sonra, uzmanlık ve idare tekniğine ilişkin hususları yürütmeye bırakması, yasama yetkisinin devri olarak yorumlanamaz. …"

Kararlara bakıldığında, Anayasa Mahkemesinin parlamenter hükümet sistemi dönemindeki yaklaşımının, kamu idarelerinin hizmet birimleri ile bu birimlerin kadro ve görevlerinin kanun ile düzenlenmesinin idarenin kanuniliği ilkesi gereği olduğu yönünde belirlendiği sonucuna varılabilir.

18 *Resmî Gazete,* Tarih: 12/7/2013, Sayı: 28705.
19 *Resmî Gazete,* Tarih: 7/1/2014, Sayı: 28875.
20 *Resmî Gazete*, Tarih: 5/6/2018, Sayı: 30442.

Anayasa Mahkemesi, K.2020/25 sayılı kararında bu içtihattan uzaklaşarak "*Anayasa'nın 123. maddesinin birinci fıkrasına göre 'İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.' Ancak Anayasa'nın 106. maddesinin on birinci fıkrasında 'Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenir.' denilmek suretiyle bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması Anayasa'nın 106. maddesinin on birinci fıkrası uyarınca CBK ile düzenlenebileceği özel olarak belirtilen konular kapsamında kalmaktadır*" demek suretiyle 2 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin ilgili hükmünün Anayasa'ya aykırı olmadığı yönünde karar vermiştir.

Ancak bazı üyeler;

- İptal davasına konu kuralın yargı organlarında yargı yetkisini kullanan kamu görevlilerini kapsayan bir düzenleme olduğu,

- Hâkimler ve savcılar dâhil yargı yetkisini kullanan kişilerin kadrolarının ihdasını yürütme yetkisine ilişkin bir konu olarak görmenin mümkün olmadığı,

- Kuralın Anayasa'da özel olarak Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenleneceği belirtilmeyen, tam tersine münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen çok sayıda kurum ve kuruluşun kadrolarını da içerdiği,

- Özel olarak belirtilen hususlar dışında idarenin teşkilatının bir parçası olan kamu görevlilerine ilişkin kadronun ihdasının kanunla düzenlenmesinin zorunlu olduğu,

gerekçeleriyle çoğunluğun kararına katılmamış söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğunu savunmuştur.

Anayasa Mahkemesi K.2020/25 sayılı Kararında, geçmiş dönem içtihadındaki yaklaşımla aynı doğrultuda olmak üzere, yargı yetkisini kullanan kamu görevlilerinin kadrolarının ihdası ve iptali hususunun yargı yetkisinin kullanılmasını doğrudan etkileyebileceğini değerlendirmiş, bunun yalnızca yürütme yetkisine ilişkin bir konu olamayacağını belirterek bu alanın Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenmeyeceğini hükme bağlamıştır. Anayasa Mahkemesi bu kararıyla, 2 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin, bu Kararname hükümlerinin uygulanmayacağı kadro ve pozisyonları belirleyen 3'üncü maddesi[21] hükmünde sayılan istisnaların fiilen genişlemesine yol açmıştır.

21 Bu madde, Genel Kadro ve Usulü Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi hükümlerinin, Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı İdari Teşkilatı personelinin kadro ve pozisyonları ile milli güvenlik sebebiyle gizli kalması gereken kadro ve pozisyonlar hakkında uygulanmayacağını hükme bağlamaktadır.

3. Özlük Hakları ve Mülkiyet Hakkı

Anayasa'nın 104'üncü maddesinin on yedinci fıkrasında "*Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemez.*" hükmü yer almaktadır. Kadro ihdasına ilişkin K.2020/25 sayılı Kararında Anayasa Mahkemesi, dava konusu kuralın; Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevlere ilişkin bir düzenleme içermediği yönünde değerlendirme yapmıştır.

Anayasa'da sayılan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile siyasi haklar ve ödevler arasında doğrudan kadroya ilişkin bir husus bulunmamaktadır. Ancak Anayasa'nın 35'inci maddesinde temel haklardan biri olan "mülkiyet hakkı" düzenlenmektedir.

XII. Mülkiyet hakkı

Madde 35- *Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.*

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.

Bununla birlikte, Anayasa'nın 128'inci maddesinde memurların ve diğer kamu görevlilerinin, 130'uncu maddesinde öğretim elemanlarının, 140'ıncı maddesinde ise hâkim ve savcıların nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işlerinin kanunla düzenleneceği hüküm altına alınmıştır.

1. Genel ilkeler

Madde 128- *Devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür.*

Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir. Ancak, malî ve sosyal haklara ilişkin toplu sözleşme hükümleri saklıdır.

Üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esasları, kanunla özel olarak düzenlenir.

1. Yükseköğretim kurumları

Madde 130- …

Yükseköğretim kurumlarının kuruluş ve organları ile işleyişleri ve bunların seçimleri, görev, yetki ve sorumlulukları üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri, öğretim elemanlarının görevleri, unvanları, atama, yükselme ve emeklilikleri, öğretim elemanı yetiştirme, üniversitelerin ve öğretim elemanlarının kamu kuruluşları ve diğer kurumlar ile ilişkileri, öğretim düzeyleri ve süreleri, yükseköğretime giriş, devam ve alınacak harçlar, Devletin yapacağı yardımlar ile ilgili ilkeler, disiplin ve ceza işleri, mali işler, özlük hakları, öğretim elemanlarının uyacakları koşullar, üniversitelerarası ihtiyaçlara göre öğretim elemanlarının görevlendirilmesi, öğrenimin ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine göre yürütülmesi, Yükseköğretim kuruluna ve üniversitelere Devletin sağladığı mali kaynakların kullanılması kanunla düzenlenir. …

C. Hakimlik ve savcılık mesleği

Madde 140- …

Hakim ve savcıların nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlarından dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir. …

2 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile getirilen kadro ihdası düzenlemesi, söz konusu Anayasa hükümleri ile birlikte değerlendirildiğinde, bir yönüyle temel hakları ilgilendiren, bir yönüyle de münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen bir alanı düzenleyen bir içerik taşıdığı ileri sürülebilir. Bu görüşü destekleyecek argümanlar arasında;

- Kadronun kamu görevlilerinin aylık ve ödeneklerini belirleyen en önemli unsurlardan biri olduğu, kadro belirlenirken kadronun derecesi ve unvanın da belirlendiği, dolayısıyla kamu görevlilerinin alacağı aylık ve ödeneklerin miktarının bundan doğrudan etkileneceği,

- Kadro ihdasının aynı zamanda kadrodaki kamu görevlisinin aylık ve ödenekleri ile birtakım özlük haklarını bünyesinde barındırdığı dolayısıyla da kadro ihdası gibi bir konunun Anayasa'da münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken konular arasında yer aldığı,

- Kamu görevlilerinin aylık ve ödeneklerini doğrudan etkileyen kadronun ihdasına yönelik düzenlemelerin mülkiyet hakkı kapsamında olduğu,

- Anayasa Mahkemesince, kişilere ödenmesi öngörülen ücret, maaş, yaşlılık aylığı, emeklilik ikramiyesi ve kıdem tazminatı gibi ödemelerin mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirildiği,

- Anayasa'nın 128'inci maddesinde doğrudan kadro kelimesi geçmemekle birlikte bu maddede kanunla düzenlenmesi öngörülen hususların doğrudan kadroyla ilişkili olduğu,

- Devlet Denetleme Kurulu (DDK) üyelerinin özlük işlerinin Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenleneceği belirtildiğinden DDK dışındaki, 2 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kapsamına giren kurum ve kuruluşların genel idare esaslarına göre yürütülmekte olan kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri ifa eden personeli Anayasa'nın 128'inci maddesi kapsamında olduğundan bunların kadrolarına, bu kadroların ihdas ve iptaline ilişkin kuralların da bu madde uyarınca kanunla düzenlenmesi gerektiği,

- Anayasa'nın 130'uncu ve 140'ıncı maddelerinde öğretim elemanları ile hâkim ve savcıların aylık ve ödenekleri ile diğer mali haklarının kanunla düzenlenmesinin öngörüldüğü,

- Farklı nitelikteki kamu hizmetlerinin yürütülmesinde o hizmeti yürütecek kişilerde aranan özellikleri ve bu kişilerin sayısını, sahip oldukları hakları, kullanacakları yetkileri ve özlük haklarını düzenleyen bir yönü olduğu dikkate alındığında kadro ihdası ile ilgili düzenlemelerin öncelikle bütçe hakkı ile ilgili olması nedeniyle yasama organı tarafından yapılmasının anayasal bir zorunluluk olduğu,

hususları sayılabilir.

Aynı yöndeki Anayasa Mahkemesi kararlarına da burada yer verilmesinde yarar görülmektedir:

28/6/1988 tarihli ve E.1987/21, K.1988/25 sayılı Karar[22]

"… Memurun çalışması ve yükselmesi kadroya bağlı olduğuna göre, Anayasa'nın kanunla düzenlenmesini emrettiği hususlar arasında, ilke olarak kadronun da bulunduğunu kabul etmek gerekir. …"

22 *Resmî Gazete*, Tarih: 8/1/1989, Sayı: 20043.

22/3/2007 tarihli ve E.2005/139, K.2007/33 sayılı Karar[23]

"… Kadro ünvanı, personelin niteliğini ifade etmenin yanında, o personelin yerine getireceği görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ile diğer özlük haklarını da ifade etmektedir. Kadro derecesi ile personelin özellikle aylık ve ödenekleri ve diğer özlük hakları bakımından sıkı bir bağ bulunmaktadır. Kadro ile birlikte, ana hizmet, danışma ve yardımcı hizmet birimlerinde istihdam edilecek personelin niteliklerinin Yasa ile belirlenmesi Anayasa'nın 128. maddesinin gereğidir. …"

1/7/2015 tarihli ve E.2015/39, K.2015/62 sayılı Karar[24]

"… Mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü malvarlığı haklarını kapsamaktadır. …"

24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı Karar [25]

"…1. İptal Talebinin Gerekçesi

133. Dava dilekçesinde özetle; Jandarma Genel Komutanlığı, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi ile Sahil Güvenlik Komutanlığının genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinden olmaları nedeniyle bu idarelerin kadro ihdaslarının kanunla yapılması gerektiği, dava konusu kuralla bu idarelerin 2017 yılı fiilî kadrolarını ihdas yetkisinin TBMM Plan ve Bütçe Komisyonuna verilmesinin yasama yetkisinin devri niteliği taşıdığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 7. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

134. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 128. maddesi yönünden de incelenmiştir.

135. Dava konusu kuralda; Jandarma Genel Komutanlığı, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi ile Sahil Güvenlik Komutanlığının 2017 yılı fiilî kadrolarının 2016 yılı sonuna kadar TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunca belirleneceği hüküm altına alınmıştır.

136. Anayasa'nın 7. maddesinde, yasama yetkisinin Türk milleti adına TBMM'ye ait olduğu ve bu yetkinin devredilemeyeceği belirtilmiştir. Yasama yetkisinin genelliği ilkesi uyarınca kanun koyucunun Anayasa'ya aykırı olmamak kaydıyla kural olarak her konuyu kanunla düzenleyebileceği kuşkusuzdur.

23 *Resmî Gazete*, Tarih: 15/12/2007, Sayı: 26731.
24 *Resmî Gazete*, Tarih: 15/7/2015, Sayı: 29417.
25 *Resmî Gazete*, Tarih: 29/11/2019, Sayı: 30963.

137. Anayasa'nın 123. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında "*İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir./ İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır*" denilmiştir. Anayasa'nın 128. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde de "*Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir*" hükmüne yer verilerek memurlar ve diğer kamu görevlileri özlük hakları bakımından yasal güvenceye kavuşturulmuştur.

138. Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu'na ek (I) sayılı Cetvel'de genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri arasında sayılmıştır. Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi de 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nun 13/A maddesi uyarınca jandarma ve sahil güvenlik teşkilatlarının subay ve astsubay ile diğer personel ihtiyacını karşılamak, ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın yapmak üzere bünyesinde fakülte, enstitü, astsubay meslek yüksekokulları, eğitim ve araştırma merkezleri ile kurslar bulunan, İçişleri Bakanlığına bağlı bir yükseköğretim kurumu olarak kurulmuştur.

139. Adı geçen kurumlar Anayasa'nın 123. maddesinde ifade edildiği üzere idarenin bütünlüğü içinde yer almaktadır. Bu kurumlarda genel idare esaslarına göre yürütülmekte olan kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri ifa eden personel Anayasa'nın 128. maddesi kapsamında olduğundan bunların kadrolarına, bu kadroların ihdas ve iptaline ilişkin kuralların da Anayasa'nın 128. maddesi uyarınca kanunla düzenlenmesi gerekir.

140. Dava konusu kuralda ise anılan idarelerin 2017 yılı fiilî kadrolarının 2016 yılı sonuna kadar TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunca belirlenmesi öngörülmüştür. Kural bu hâliyle yasama yetkisinin devri sonucunu doğurmakta, kamu görevlilerinin statülerinin kanunla düzenlenmesi yolundaki anayasal kurala aykırılık oluşturmaktadır.

141. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 7. ve 128. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir."

Bu kararlarda da görüldüğü üzere Anayasa Mahkemesi kadro ihdasını mülkiyet hakkı ve kamu görevlilerinin özlük haklarıyla ilişkili görmüş ve kanunla düzenlenmesi gerektiği yönünde kararlar vermiştir.

Bu noktada, K.2019/65 sayılı Karar, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi döneminde verilmiş bir karar olması bakımından ayrıca incelemeye değerdir. Anayasa Mahkemesi, dava konusu kuralda yer alan Jandarma Genel Komutanlığı,

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi ile Sahil Güvenlik Komutanlığının 2017 yılı fiilî kadrolarının 2016 yılı sonuna kadar TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunca belirleneceğine ilişkin hükmün, yasama yetkisinin devri sonucunu doğurduğu ve kamu görevlilerinin statülerinin kanunla düzenlenmesi yolundaki anayasal kurala aykırılık oluşturduğu gerekçeleriyle iptaline karar vermiştir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçildikten sonra verilen; kadroların ihdas ve iptaline ilişkin kuralların kanunla düzenlenmesi gerektiği yönündeki K.2019/65 sayılı Karar ve kadro ihdasının yürütme yetkisine ilişkin konulardan olduğu, dolayısıyla da Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenebileceği yönündeki K.2020/25 sayılı Karar birlikte incelendiğinde Anayasa Mahkemesinin verdiği bu iki karar arasında belirgin bir çelişki olduğu sonucuna varılabilir.

4. Bütçe Hakkı Bağlamı

Yasama organının, halk adına kamu gelirlerini toplama ve yine halk adına bu gelirleri harcama konusunda yürütme organına sınırlarını belirleyerek yetki vermesi ve sonuçlarını denetlemesine bütçe hakkı denilmektedir.[26] Bütçe hakkı parlamentoya, vatandaşlar adına gelir toplama ve bu gelirleri belirli alanlara ve amaçlara tahsis etme yetkisi vermektedir. Demokrasilerin temel unsurların biri bütçe hakkının parlamentoda olması ve bütçe vasıtasıyla yürütmeyi denetleyebilmesidir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş sürecinde Anayasa'da bütçe kanununa ilişkin bir takım değişiklikler yapılmış olsa da TBMM'nin sahip olduğu bütçe hakkında bir değişiklik olmamıştır.[27] Ancak ilk elden kadro ihdas etmeyi içeren 2 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi bütçe hakkına müdahale içermesi yönünden eleştirilebilir. İhdas edilen her kadro mali bir yük içermekte bu kadrolara atanan personele ödenen maaşlar devlet bütçesinden harcama anlamına gelmektedir. Dolayısıyla da kadro ihdasının, bütçe hakkıyla olan bu bağlantısı sebebiyle kanun konusu olduğu ve Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenmesinin mümkün olmadığı ileri sürülebilir. Anayasa Mahkemesinin K.2020/25 sayılı Kararında yer alan karşı oy gerekçelerinin tamamında bu hususa yer verilmiş;

- Kadro ihdasının yürütmeye ait olduğunun ileri sürülmesinin yasamanın elindeki en etkili denetim aracı olan bütçe hakkını işlevsiz kılabileceği,

- Yeni hükümet sisteminde de bütçenin karara bağlanması ve kadroların düzenlenmesi yetkisinin yasamaya ait olduğu, bu yetkinin yürütmeye devredilmediği, dolayısıyla dava konusu kuralın "yürütmeye ilişkin konularda" çıkarılmış bir Cumhurbaşkanlığı kararnamesi kuralı olarak kabul edilemeyeceği,

26 Anayasa Mahkemesi, 14.11.2013 tarihli ve E.2013/24, K.2013/133 sayılı Karar.

27 Yeni hükümet sisteminde bütçe kanunlarına ilişkin değişiklikler için bkz. Ferhat Akbey, "Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sisteminde Bütçe Hakkı ve Kanunu", *International Journal of Public Finance,* Vol. 5, No. 1, s.1-26.

- Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında kadro ihdasını bütçe hakkıyla ilişkilendirerek yasama alanına ilişkin bir konu olarak değerlendirdiği dolayısıyla konunun yürütme yetkisi içerisinde değerlendirilemeyeceği gibi kadro ihdasının kanunla düzenlenmesinin zorunlu olduğu,

gibi ifadelerle söz konusu düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olduğu savunulmuştur.

Aşağıda TBMM'nin bütçe hakkına ilişkin, ele alınan konuyu destekler nitelikte bazı Anayasa Mahkemesi kararları yer almaktadır:

28/6/1988 tarihli ve E.1987/21, K.1988/25 sayılı Karar[28]

"…Memurun çalışması ve yükselmesi kadroya bağlı olduğuna göre, Anayasa'nın kanunla düzenlenmesini emrettiği hususlar arasında, ilke olarak kadronun da bulunduğunu kabul etmek gerekir.

Ancak, kadro konusu bütçe ile de sıkı sıkıya bağlı bulunduğundan, bütçeleri kanun konusu olmayan mahallî idareler ile kamu iktisadî teşebbüsleri gibi kurum ve kuruluşlar personeline ait kadroların, bu ilkenin dışında tutulması mümkündür.

Kamu kurum ve kuruluşlarında personele yapılan ödemeler, bu kurum ve kuruluşlar bütçeleri içindeki harcama kalemlerinin önemli ve vazgeçilmesi mümkün olmayan bölümlerini oluşturur. Bir idarenin yıllık ödenek ihtiyacı tespit edilirken, herşeyden önce, o idarede çalışan personelin kadroları ve bu kadroların gerektireceği harcamalar gözönünde tutulur. Personelle ilgili ödeneklerin bir oldu-bitti haline gelmemesi için, bütçeyi kabul ve tasdik edecek olan organın, kadroları da inceleyip onaylaması gerekir.

Anayasa'nın 162. maddesine göre, genel ve katma bütçeler Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından incelenip karara bağlandığından, aylık ve ödeneklerini bu bütçelerden alacak olan memurların kadrolarının da Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulması, kanunla düzenlenmesi gerekir.

Öte yandan, Anayasa›nın 7. maddesinde «Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez» denildiğinden, kanun konusu olan bir işlemin Bakanlar Kurulu'nca yapılması da olanaksızdır.

Bu itibarla, Koruma Yüksek Kurulu ve koruma kurullarının teşkilatlanması maksadıyla, Bakanlar Kurulu'na kadro iptal ve ihdası yetkisi veren, dava konusu Geçici Madde, Anayasa'nın 129., 162. ve 7. maddelerine aykırı görülmüştür. …"

28 *Resmî Gazete*, Tarih: 8/1/1989, Sayı: 20043.

14/2/2018 tarihli ve E.2016/47, K.2018/10 sayılı Karar[29]

"… Yasama organının halk adına kamu gelirlerini toplama ve yine halk adına bu gelirleri harcama konusunda yürütme organına sınırları belirleyerek yetki vermesi ve sonuçlarını denetlemesine bütçe hakkı denilmektedir. Bir başka ifadeyle bütçe hakkı, vergi ve benzeri gelirlerle kamu harcamalarının çeşit ve miktarını belirleme, onaylama ve harcamaların sonuçlarını denetleme hakkıdır. Bu hak, demokratik ülkelerde halk tarafından seçilen temsilcilerden oluşan yasama organına ait bulunmaktadır.

Bütçe, hükûmetin Meclise karşı temel sorumluluk mekanizmasıdır. Meclis, bütçe ile hükûmete gelir toplama ve gider yapma yetkisi vermekte; bu yetkinin uygun kullanılmasını da bütçe sürecinin bir parçası olan kesin hesap faaliyeti ile denetlemektedir. …"

Görüldüğü gibi geçmiş dönemlerde Anayasa Mahkemesi kadro ihdasını bütçe hakkı kapsamında ele almış ve kadroların kanunla ihdas edilmesi gerektiği yönünde kararlar vermiştir. Bu kararların, parlamenter hükümet sistemi döneminde verilmiş kararlar olduğunu unutmamak gerekir. Ancak, Anayasa Mahkemesinin konuya ilişkin K.2020/25 sayılı son kararı bu yönde olmamış konu bütçe hakkı bağlamında değerlendirilmemiş, buna ilişkin değerlendirmeler sadece karşı oy kullanan üyelerin gerekçelerinde yer bulabilmiştir.

Bunu Anayasa Mahkemesinin, amaçsal yorum yoluna gittiği, Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin ruhuna uygun ve bu sistemin işleyişini aksatmayacak şekilde karar verdiği şeklinde yorumlamak mümkündür. Öyle ki, konu bütçe hakkı bağlamında değerlendirilerek kadro düzenlemesinin Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle yapılmasının Anayasa'ya aykırı olduğu yönünde karar verilmiş olsaydı; uygulamada Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile bir teşkilat kurulmasına yönelik irade ortaya konulsa dahi, bu teşkilata ilişkin kadro ihdası için TBMM'nin bir kanun çıkarması gerekliliği söz konusu olacaktı. Bu varsayım kapsamında, yasama sürecinin daha ayrıntılı ve uzun bir süreç olduğu göz önünde bulundurulduğunda, sistemin işleyişini aksatacak nitelikte sonuçlar doğması, teşkilatların kurulmasında gecikmeler ve hizmetlerde aksamalar yaşanması gündeme gelebilirdi. Üstelik Cumhurbaşkanı'nın bütçe kanun teklifi dışında kanun teklif etme yetkisinin bulunmadığı koşullarda, bu gereksinime ilişkin bir kanun teklifi verilmesi güvencesi de söz konusu değildir. Bu durum yürütme yetkisinin etkin kullanılmasının önünde bir engel teşkil edebilecek, bunun neticesinde de Anayasa ile Cumhurbaşkanına verilen yürütme yetkisi sekteye uğramış olacaktı.

29 *Resmî Gazete*, Tarih: 6/4/2018, Sayı: 30383.

V. SONUÇ

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmesiyle birlikte Cumhurbaşkanlığı kararnameleri yürütme alanına ilişkin çok önemli bir düzenleme aracı haline gelmiş ve birçok alan bu kararnameler vasıtasıyla düzenlenmiştir. Kamu kurum ve kuruluşlarına ait kadro ve pozisyonların ihdası, iptali ve kullanılmasına dair esas ve usulleri düzenleyen 2 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi de bunlardan biridir. Mezkûr Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 5'inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan "*Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kapsamına giren kurum ve kuruluşların kadroları Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle ihdas edilir.*" hükmü, "idarenin kanunla düzenleneceğinin Anayasa'da hükme bağlandığı, idareyi oluşturan temel unsurlardan birinin de kadrolar olduğu, kadroların kanunla belirlenmesinin anayasal bir zorunluluk olduğu" gibi gerekçelerle dava konusu olmuştur. Anayasa Mahkemesi K.2020/25 sayılı Kararında bu hükmü Anayasa'ya uygun olarak değerlendirerek kadro ihdasının Cumhurbaşkanlığı kararnamesi konusu yapılmasını Anayasa'ya aykırı bulmamıştır. Anayasa Mahkemesinin kararı duruma kısmen açıklık getirmiştir, ancak Anayasa'da münhasıran kanunla düzenlenmesi gerektiği belirlenen mahkemeler, üniversiteler gibi kurumların kadro ihdasının hangi normun konusu olduğu; kadro ihdasının mülkiyet hakkı, kamu personelinin özlük hakları ve parlamentonun bütçe hakkı ile ilişkisi ve bu bağlamda hangi normun hangi düzenleme alanı kapsamında yer aldığı hâlen belirsizliğini korumaktadır.

Kadro sistemi, yasama ve yürütme organlarının Anayasa kaynaklı yetki alanlarının kesişim noktasında durmaktadır ve bu kesişim kümesi içindeki yetki paylaşımının, yargı kararları ile yasama ve yürütme organlarının düzenleyici işlemleri çerçevesinde zamanla netlik kazanacağı anlaşılmaktadır.

YASAMA DOKUNULMAZLIĞINA İLİŞKİN GENEL KURUL GÖRÜŞMELERİNDE SİYASİ PARTİ GRUPLARININ SÖZ HAKKI SORUNU[1]

(1) Anayasa ve TBMM İçtüzüğü'ne göre, siyasi parti gruplarının yapamayacağı işler şunlardır:

● Siyasî parti Meclis gruplarında *yasama dokunulmazlığının kaldırılması*yla ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz (Anayasa md. 83/son).

● Siyasî parti Meclis grupları *Meclis Başkanlığı için* aday gösteremezler (Anayasa md. 94/2, İçt md. 10/2).

● Siyasî parti Meclis gruplarında *meclis soruşturması* ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz (İçtüzük md.113/1).

(2) İçtüzüğün 72'nci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi "Tüzükte başkaca bir hüküm yoksa, her konuda, her siyasî parti grubunun grupları adına ve iki üyenin kendileri adına birer defa konuşma hakları vardır." hükmünü içermektedir. Anayasa'nın 83'üncü maddesinin son fıkrasında siyasî parti gruplarında yasama dokunulmazlığının kaldırılmasıyla ilgili görüşme yapılamayacağı ve karar alınamayacağı hükme bağlanmış olmasına karşın İçtüzük'te yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin karma komisyon raporlarının görüşmelerinde kimlere söz verileceği konusu düzenlenmemiştir. Bu durumda, ilk bakışta, söz haklarının belirlenmesinde İçtüzüğün 72'nci maddesi hükmünün uygulanması gerektiği ileri sürülebilirse de, Anayasa hükmünün siyasi parti gruplarında yasama dokunulmazlığının kaldırılmasıyla ilgili görüşme yapılmasını ve karar alınması yasakladığı koşullarda grup adına söz hakkının doğmayacağı değerlendirilmektedir. Zira *grup adına konuşma*, grubun belli bir iradesinin veya kararının önceden oluştuğunu varsaymayı ve konuşmanın da bu iradenin açıklanması şeklinde anlaşılmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla grubun görüşme ve karar verme serbestliği yoksa, önceden belirlenmiş bir iradesi de olamayacağından, grup adına söz verilmesinin/alınmasının Anayasa hükmü karşısında mümkün olmadığı düşünülmektedir.

Nitekim uygulama da bu yönde gelişmiş, 1961 Anayasası'nın yürürlüğe girdiği dönemden[2] günümüze değin gerçekleştirilen yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin komisyon raporlarının görüşmelerinde gruplar adına söz verildiğine ilişkin herhangi bir veriye ulaşılamamıştır.

---

1 Dr. Günal SEYİT (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı)

2 Anayasa'nın yürürlükteki 83'üncü maddesinin son fıkrası hükmü, 1961 Anayasası'nın 79'uncu maddesinin son fıkrasında da aynı şekilde yer almaktaydı.

2019 yılı Kasım ayında yayımlanan ve Kanunlar ve Kararlar Başkanlığınca hazırlanan *Genel Kurul Rehberleri*'nde de yasama dokunulmazlığının kaldırılması görüşmelerinde *şahsı adına 2 üyeye, istemi hâlinde Komisyona ve son olarak da yasama dokunulmazlığının kaldırılması istenen milletvekiline* söz verileceği belirtilmiş, grupların söz hakkından söz edilmemiştir.

(3) İçtüzüğün 112'nci maddesinin ikinci fıkrasında Meclis soruşturması komisyonu raporunun Genel Kurul görüşmelerinde "komisyona, şahısları adına altı milletvekiline ve o sırada görevde bulunsun veya bulunmasın hakkında soruşturma açılması istenen Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakana söz verileceği" açıkça belirlenmiş olduğundan ve söz verilecekler arasında siyasi parti grupları sayılmadığından, bu görüşmeler özelinde siyasi parti gruplarına söz hakkı tanınması söz konusu olamaz. Uygulamada da 1961 Anayasası'nın yürürlüğe girdiği dönemden[3] günümüze değin gerçekleştirilen Meclis soruşturması komisyonu raporlarının Genel Kurul görüşmelerinde gruplar adına söz verildiğine ilişkin herhangi bir veriye ulaşılamamıştır.

3 1961 Anayasası'nın 90'ıncı maddesinin son fıkrası "Meclislerdeki siyasi parti gruplarında, Meclis soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz." hükmünü içermekteydi.

GENEL KURUL GÖRÜŞMELERİNDE KANUN TEKLİFLERİNİN MADDELERİNE GEÇİLMESİ OYLAMASININ ŞEKLİ: İŞARETLE OYLAMA ZORUNLU MUDUR? İSTEM ÜZERİNE AÇIK OYLAMA YAPILABİLİR Mİ?[1]

I. Mevzuat Hükümlerinin Gelişimi

(1) TBMM İçtüzüğü'nün 1973 yılında kabul edilen ilk biçiminde kanun tekliflerinin Genel Kurul görüşmelerinde yapılacak oylamalara ilişkin düzenleme, 82'inci (bugünkü 81'inci) maddenin ikinci fıkrasında şu şekilde yer alıyordu:

> *Anayasa değişiklikleri hariç, kanunun tümünün veya maddelerinin oylanması, onbeş üye tarafından açık oy istenmemişse, işaretle olur.*

(2) Fıkra hükmünde 16/5/1996 tarihli ve 424 numaralı Karar ile yapılan değişiklik, açık oy isteminin on beş yerine yirmi milletvekili tarafından yapılması noktasından ibarettir.

(3) 7/2/2001 tarihli ve 713 numaralı Karar ile yapılan İçtüzük değişikliği sonrası fıkra hükmü şu biçimi almıştır:

> *Anayasa değişiklikleri hariç, kanun tasarı ve tekliflerinin tümünün veya maddelerinin oylanması, açık oylamaya tabi işlerden değilse, yirmi üyenin talebi halinde açık oyla, aksi takdirde işaretle yapılır.*

Söz konusu değişikliğe dayanak oluşturan İçtüzük Teklifi'nde, kanun önerilerinin Genel Kurulda görüşülmesi yönteminin, konumuzu ilgilendiren boyutlarıyla şu biçimde düzenlenmesi öngörülüyordu:

> ***Kanun tasarı ve tekliflerinin Genel Kurulda görüşülmesi***
>
> ***Madde 81.-*** *Kanun tasarı ve teklifleri; Genel Kurulda, aşağıda belirtilen prosedür uyarınca görüşülür.*
>
> *1. Tasarı veya teklif hakkında görüşme açılır.*
>
> *2. Varsa soru-cevap işlemi yapılır.*
>
> *3. Tasarı veya teklifin benimsenip benimsenmemesi işaretle oylanır.*
>
> *4. Varsa, madde sırasına göre, önerge işlemleri yapılır.*

1 Dr. Günal SEYİT (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı)

5. Sadece üzerinde önerge kabul edilen maddeler, kabul edilen önerge doğrultusunda işaretle oylanır, diğer maddeler oylanmaz. 82 nci madde hükmü saklıdır.

6. İstemde bulunulmuşsa, son konuşmalar yapılır.

7. Tasarı veya teklifin tümü kesin olarak oylanır.

(…)

Benimsenen tasarı veya tekliflerin madde metinleri okutulmaz ve maddeleri üzerinde ayrıca görüşme açılmaz. Ancak madde metinleri tutanak dergisine dercedilir.

Anayasa değişiklikleri hariç, kanun tasarı ve tekliflerinin tümünün kesin oylaması; açık oylamaya tâbi işlerden değilse, yirmi üyenin talebi halinde açık oyla, aksi takdirde işaretle yapılır.

Benimsenmeyen veya kesin oylamasında tümü kabul edilmeyen kanun tasarı ve teklifleri, Genel Kurulca reddedilmiş olur.

Bu Teklif'in gerekçesinde konumuzla bağlantılı şu açıklamaya yer verilmişti:

Tasarı veya tekliflerin maddelerine geçilmesi, her bir maddesi ve tümü için yapılacak oylamaların; yirmi üyenin istemde bulunması halinde açık oyla, aksi takdirde işaretle yapılması gerekmektedir.

Gerek bu oylamalar (özellikle, istem üzerine yapılan açık oylamalar), gerekse bu oylamaların mesnet teşkil ettiği talebe bağlı işlemler (karar yeter sayısı aranması veya yoklama yapılması) Genel Kurulu meşgul ederek, çalışma süresinin kaybına ve konuların daha geç sonuçlandırılmasına neden olmaktadır.

O halde, oylamaların mümkün olduğu kadar azaltılması ve işaretle yapılması Genel Kurul çalışma süresine katkı sağlayacaktır.

Bu noktada dikkat çekilmesi gereken husus; oylamanın şekli ile ilgili olarak, söz konusu Teklif metninde kanun önerilerinin sadece tümü ve maddelerine ilişkin oylamalar hakkında belirleme olmasına karşın, gerekçe metninde bunların yanı sıra kanun önerilerinin maddelerine geçilmesi oylamasının da hükmün kapsamı içinde görülmüş olmasıdır. Metnin akışından, Teklif metninde yer verilen "benimseme" ibaresinin, kanun önerisinin maddelerine geçilmesinin oylamasına ilişkin bir ibare olarak ele alındığı anlaşılmaktadır. Teklif'in Genel Kurul görüşmeleri sonucunda "benimseme" ibaresi yerine "maddelerine geçilmesi" ibaresi getirilmiş, böylece günümüze değin kullanılagelen kavramsal çerçeveye geçilmiştir.

Bu geçiş aşamasında, *Teklif metninin* birinci fıkrasının (3) numaralı bendindeki "*Tasarı veya teklifin benimsenip benimsenmemesi işaretle oylanır.*" hükmünden, Genel Kurulda yeniden yapılandırılıp kabul edilen fıkranın (c) bendindeki "*Tasarı veya teklifin maddelerine geçilmesi oylanır.*" hükmüne geçilirken kanun önerisinin maddelerine geçme oylamasının şeklinin ne olacağına ilişkin belirlemeye yer verilmesi, olasılıkla unutulmuş; bu nedenle söz konusu oylama, işaretle oylamanın zorunlu olduğu hâllerin kapsamı dışında kalarak İçtüzüğün 140'ıncı maddesinin birinci fıkrası ile 143'üncü maddesinin birinci fıkrası arasında kurulan çerçeveye tabi hâle gelmiştir.

Özetle, 713 numaralı Karar'ın oluşum sürecinde geçilen aşamalar ve yaşanan dönüşümler bir yana bırakılırsa, bu Karar öncesi ve sonrası durumlarda sorun alanımız ile bağlantılı bir değişikliğin olmadığını söylemek olanaklıdır.[2]

(4) 713 numaralı Karar'dan 27/7/2017 tarihli ve 1160 numaralı Karar'a kadar olan süreçte maddede yapılan değişiklikler içinde sorun alanımızı ilgilendiren herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

(5) 1160 numaralı Karar ile yapılan değişiklikle 81'inci maddenin ikinci fıkrası hükmü şöyle düzenlenmiştir:

> *Anayasa değişiklikleri hariç, kanun tasarı ve tekliflerinin tümü açık oylamaya tabi işlerden değilse en az yirmi milletvekilinin talebi halinde açık oyla, aksi takdirde bu oylamalar ile maddelerin oylamaları işaret oyuyla yapılır.*

Böylece, açık oylamaya tabi olmayan kanun tekliflerinin tümünün oylamasının, açık oylamayla yapılması yönünde bir istem yoksa işaretle oylama şeklinde yapılması, ayrıca tüm kanun tekliflerinin maddelerinin oylamasının işaretle yapılmasının zorunlu kılınması yönünde düzenleme yapılmıştır.

(6) 9/10/2018 tarihli ve 1200 numaralı Karar ile yapılan İçtüzük değişikliği, konumuz yönünden bir değişiklik getirmemiştir.

(7) Yürürlükteki 81'inci maddenin ilgili hükümleri şöyledir:

2 Bu Karar ile belirlenen hükmün geçerli olduğu dönemde kanun teklifinin maddelerine geçilmesinin istem üzerine açık oylamayla kararlaştırıldığı bir örnek için bkz. 29.4.2008 tarihli 96. Birleşim tutanağı. Aynı yönde uygulamalar için ayrıca bkz. 7.12.2010 tarihli 27. Birleşim, 23.1.2013 tarihli 56. Birleşim, 8.7.2014 tarihli 113. Birleşim tutanakları.

Kanun tekliflerinin Genel Kurulda görüşülmesi

MADDE 81- *Kanun teklifleri; Genel Kurulda, aşağıda belirtilen usule göre görüşülür:*

a) Teklifin tümü hakkında görüşme açılır.

b) Teklifin tümünün görüşülmesinden sonra yirmi dakika komisyonla soru ve cevap işlemi yapılır. Maddeler üzerinde bu süre on dakikadır.

c) Teklifin maddelerine geçilmesi oylanır.

ç) Teklifin maddeleri görüşülür.

d) Teklifin tümü oylanır.

Anayasa değişiklikleri hariç, kanun tekliflerinin tümü açık oylamaya tâbi işlerden değilse en az yirmi milletvekilinin talebi halinde açık oyla, aksi takdirde bu oylamalar ile maddelerin oylamaları işaret oyuyla yapılır.

(…)

(…)

Maddelerine geçilmesi veya tümü kabul edilmeyen kanun teklifleri, Genel Kurulca reddedilmiş olur.

(…)

(8) Konu ile ilgili, yürürlükteki diğer İçtüzük hükümleri şunlardır:

İşaretle oylamanın yapılacağı haller

MADDE 140- *Anayasada, kanunlarda ve İçtüzükte açık veya gizli oylama yapılmasının zorunlu olduğu belirtilmeyen bütün hususlarda kaide olarak işaret oyuna başvurulur.*

İçtüzükte işaret oyuyla halledileceği belirtilen hususlarda, oylamaların işaretle yapılması zorunludur.

Açık oylama istemi

MADDE 143- *Anayasa, kanunlar ve İçtüzük gereğince işaret oyuna yahut gizli oya başvurulması zorunlu olmayan hallerde açık oylama yapılması en az yirmi milletvekilinin yazılı istemine bağlıdır.*

(…)

II. Çözümleme

**Birinci Görüş:*

(9) İçtüzük'ün açık oylama istemi başlıklı 143'üncü maddesinin birinci fıkrası, "*Anayasa, kanunlar ve İçtüzük gereğince işaret oyuna yahut gizli oya başvurulması zorunlu olmayan hallerde açık oylama yapılması en az yirmi milletvekilinin yazılı istemine bağlıdır.*" hükmünü içermektedir. Bu hükme göre Anayasa, kanunlar ve İçtüzük'te işaretle oylama yapılacağı belirlenen hallerde açık oylama en az 20 milletvekilinin yazılı istemi ile mümkün kılınmakta iken işaretle oylamanın zorunlu olduğu hallerde açık oylama istemi yapılması mümkün değildir.

(10) İçtüzüğün 81'inci maddesinin ikinci fıkrası, açık oylamaya tabi kanun teklifleri dışında kanun tekliflerinin tümünün oylamasının kural olarak işaretle yapılacağını belirlemekle birlikte, en az 20 milletvekilinin talebi halinde oylamanın açık oylama şeklinde yapılabilmesini hüküm altına almaktadır. Diğer bir ifade ile bu hüküm ile esasen İçtüzük koyucu 143'üncü maddedeki işaretle oylamanın yapılacağı hallerde açık oylama istemi yapılamayacağına dair hükme bir istisna getirmektedir. Öte yandan 81'inci maddenin ikinci fıkrasına bakıldığında bu durumun sadece tekliflerin tümünün oylaması ile alakalı bir istisna olduğu görülmektedir. Zira fıkranın devamında "*aksi takdirde bu oylamalar ile maddelerin oylamaları işaret oyuyla yapılır*" ifadesi, açık şekilde kanun tekliflerinin tümünün oylaması ile diğer oylamaları yani maddelerine geçilmesi ile maddelerin oylamalarını ayırmıştır.

(11) Kanun tekliflerinin tümünün oylamasının, kural olarak işaretle yapılması gerekirken, açık bir istisna düzenlendiğinden (md. 81/2), söz konusu yoklama istem halinde açık oylama şeklinde yapılabilir. Ancak teklifin maddelerine geçilmesi ile maddelerinin oylamalarında işaretle oylama zorunlu olduğundan (md. 81/2), 143'üncü madde doğrultusunda açık oylama isteminde bulunulamamalıdır.

**İkinci Görüş:*

(12) İçtüzüğün 81'inci maddesinin ikinci fıkrasında, kanun tekliflerinin sadece tümü ile maddelerine ilişkin oylama biçimleri düzenlenmektedir. Burada kanun tekliflerinin maddelerine geçilmesi oylamasına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

(13) 81'inci maddenin ikinci fıkrasında, Anayasa değişikliklerine ilişkin istisna durumu ayrık olmak üzere, kanun teklifleri genel evreni içinde açık oylamaya tabi olmayan kanun tekliflerine ilişkin bir istisna kurulmaktadır. Buradaki birinci norm, -açıkça söylenmese de içkin olarak- açık oylamaya tabi işlerin tümünün oylamasının, doğal olarak açık oylama şeklinde yapılmasıdır. İkinci norm, bu kez açık oylamaya tabi olmayan kanun tekliflerinin tümünün

oylamasının kural olarak işaretle oylama şeklinde olması, ancak istem hâlinde bu oylamanın açık oylama şeklinde yapılabilmesidir. Üçüncü norm ise, yine Anayasa değişiklik teklifleri ayrık olmak üzere, tüm kanun teklifleri için geçerli olacak şekilde maddelerin oylamasının işaretle oylama şeklinde yapılmasının zorunlu kılınmasıdır.

(14) 81'inci maddenin ikinci fıkrasındaki kurulan istisna, sorun alanımız bağlamında, 143'üncü maddenin birinci fıkrasına değil, 140'ncı maddenin birinci fıkrasına ilişkindir. 143'üncü maddenin birinci fıkrasında, diğer durumlar bir yana, İçtüzüğün işaret oyuna başvurulmasını "*zorunlu*" kıldığı hâller dışında kalan durumlara ilişkin bir belirleme yapılmaktadır. Oysaki 81'inci maddede kanun tekliflerinin maddelerine geçilmesi oylaması düzenlenmediği gibi, İçtüzüğün başka bir yerinde de bu oylamanın işaretle oylama şeklinde gerçekleştirilmesini *zorunlu* kılan bir hüküm bulunmamaktadır.

Burada belirleyici olan nokta, işaretle oylamanın *kural* olduğu haller ile *zorunlu* olduğu hallerin birbirinden ayrılmasıdır. Bu ayrım, 140'ıncı maddenin birinci ve ikinci fıkralarında açıkça ortaya konulmaktadır. Maddenin birinci fıkrası işaretle oylamanın kural olduğu halleri, ikinci fıkrası zorunlu olduğu halleri belirlemektedir. Buna göre; Anayasada, kanunlarda ve İçtüzükte açık veya gizli oylama yapılmasının zorunlu olduğu belirtilmeyen bütün hususlarda kaide (kural) olarak işaret oyuna başvurulmaktadır. Ancak bu bir zorunluluk değildir. Burada bir zorunluluk söz konusu olsaydı, maddenin ikinci fıkrasına gerek kalmazdı. 81'inci maddenin ikinci fıkrasında ya da başka bir mevzuat düzenlemesinde kanun tekliflerinin maddelerine geçilmesi oylamasının şekli belirtilmediği için, bu oylama 140'ıncı maddenin birinci fıkrasına tabidir. Daha açık bir deyişle, bu oylama kural olarak işaretle oylama şeklinde yapılır, ancak istem halinde 143'üncü maddenin birinci fıkrasına göre açık oylama da yapılabilir.

140'ıncı maddenin ikinci fıkrası, İçtüzük'te işaret oyuyla halledileceği belirtilen hususlarda oylamanın işaretle yapılmasını zorunlu kılmaktadır. İçtüzük'te, kanun tekliflerinin maddelerine geçilmesi oylamasının işaretle oylama şeklinde yapılacağı yönünde bir hüküm bulunsaydı, bu oylama zorunlu olarak işaretle yapılacak ve 143'üncü maddenin birinci fıkrası hükmü gereğince açık oylama isteminde bulunulamayacaktı.

(15) Sonuç olarak İçtüzük'te, kanun tekliflerinin maddelerine geçilmesi oylamasının işaretle oylama şeklinde yapılmasını İçtüzüğün 140'ıncı maddesinin ikinci fıkrasına göre zorunlu kılacak bir hüküm bulunmadığından, bu oylamanın istem hâlinde açık oylama şeklinde yapılması olanaklıdır. İstem yoksa, bu oylama kural olarak işaretle oylama şeklinde yapılacaktır.[3]

3 Kanunlar ve Kararlar Başkanlığınca yayımlanan Kasım 2019 tarihli *Genel Kurul Rehberleri*'nde de, İçtüzüğün 81'inci maddesine göre kanun tekliflerinin maddelerine geçilmesi oylaması, "açık oylamanın ihtiyari olduğu haller" sınıfında gösterilmiştir (bkz. s. 19).

İHTİSAS KOMİSYONLARININ ÜYE SAYILARININ DEĞİŞTİRİLMESİ YÖNTEMİ[1]

A. Sorun Alanı:

TBMM ihtisas komisyonlarının görev alanları ve çalışmaları ile ilgili gereksinimler ya da TBMM'de temsil edilen siyasal parti gruplarının sayısının artması gibi özel durumlar, bu komisyonların üye sayılarında bir artırıma gitme gereksinimi doğurursa, İçtüzüğün 20'nci maddesinin son fıkrasında belirlenen seçim dönemleri dışındaki zamanlarda komisyonların üye sayısının yeniden belirlenmesi olanaklı mıdır?

B. Birinci Görüş:

(1) TBMM İçtüzüğü'nün 20'nci maddesinde -kanunla kurulan kimi komisyonlar ayrık olmak üzere- ihtisas komisyonları açıkça sayılmış ve burada sayılanlardan Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu dışındakilerin her birinin üye sayısının Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca belirleneceği hükme bağlanmıştır.

(2) İçtüzük'te komisyonların üye sayılarının belirlenmesi zamanına ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte, söz konusu belirlemenin, komisyon üyelerinin seçimi ile ilgili sürecin başlamasından önce gerçekleştirilmesi gerektiği açıktır.

Komisyon üyelerinin seçimi süreci, İçtüzüğün 21'inci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, TBMM Başkanı siyasi parti gruplarının parti grupları toplam sayısı içindeki yüzde oranlarına göre komisyonlarda siyasi parti gruplarına düşen üye sayısını tespit etmekte, ardından siyasi parti grupları, belli bir süre içinde adaylarını TBMM Başkanlığına bildirmekte ve bütün komisyonlar için, siyasi parti gruplarınca bildirilen adayların isimlerini gösterir listelerin Genel Kurulca onaylanması suretiyle seçim süreci tamamlanmış olmaktadır.

Bu süreç içinde, TBMM Başkanı'nca komisyonlarda siyasi parti gruplarına düşen üye sayısının tespit edilmesinden önce komisyonların üye sayısının belirlenmiş olması gerektiği açıktır.

(3) İçtüzüğün 20'nci maddesinin üçüncü fıkrasının birinci cümlesi hükmüne göre, komisyonlar için bir yasama döneminde iki seçim yapılır. Komisyonların üye sayısının belirlenmesine ilişkin süreç, komisyon üyelerinin

1 Dr. Günal SEYİT (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı)

seçimi süreci ile birbirine sıkı sıkıya bağlı nitelikte olduğundan üye sayısının belirlenmesinin de, seçim sayısı konusundaki kısıtlamaya tabi olması gerektiği kuşkusuzdur. Daha açık bir ifadeyle, İçtüzük'te komisyon üyelikleri için yapılacak seçim sayısı sınırlı olarak sayıldığından üye sayısına ilişkin belirlemede bulunma sıklığının bu sınırlılığı izlemesi gerekmektedir. Buna göre, bir yasama döneminde komisyonların üye sayısı, komisyon üyelerinin seçimi süreçlerinin başlamasından önce yapılmak kaydıyla, bir yasama dönemi içinde ancak iki kez belirlenebilmelidir.

(4) İçtüzüğün 22'nci maddesinin son fıkrası "Genel Kurulda siyasî parti gruplarının oranlarında değişiklik olması sonucunda bunların bir komisyonda sahip oldukları üyeliklerin sayısı değişen oranlara uymuyorsa, Başkan bu durumu tespit eder. Bunun üzerine 21 inci madde uyarınca gereken işlem yapılır." hükmünü içermektedir. Genel Kurulda siyasî parti gruplarının oranlarında değişiklik olması sonucunda komisyon üyeliklerinin yeni dağılımını belirleme yetkisi 22'nci maddeye atıfla TBMM Başkanı'na verildiğine ve burada 20'nci maddeye, yani üye sayısının belirlenmesi usulüne atıf yoluna gidilmediğine göre, İçtüzük koyucunun, Genel Kurulda siyasi partilerin oranlarında değişme olması gibi temel bir durumda dahi komisyonlardaki üye sayısının değiştirilmesini öngörmediği, ancak mevcut üye sayısı içindeki dağılımı yeniden düzenlemeye olanak tanımak istediği sonucuna ulaşılabilir. Nitekim bu hükme göre, sonradan bir ya da birden çok yeni parti grubunun kurulması ya da var olan parti gruplarından bir ya da birkaçının dağılması durumunda dahi komisyon üye sayısını değiştirerek yeni duruma daha uygun bir komisyon bileşimi oluşturma yoluna gidilememekte, mevcut üye sayısının korunması zorunlu olmaktadır.[2]

(5) Komisyon üyelerinin tümünün istifası durumunda komisyonun yeniden oluşumu[3] değil, sadece boşalan üyeliklerin İçtüzüğün 22'nci maddesi uyarınca siyasi parti gruplarınca doldurulması söz konusu olduğundan, bu durumun komisyonun üye sayısının artırılmasına olanak tanımadığı düşünülmektedir.

(6) Yasama döneminin birinci ve ikinci devrelerinin başındaki komisyon üye seçimi süreçlerinden sonraki süreçlerde komisyon üye sayısının artırılması, komisyon çalışma düzeni yönünden istikrarsızlığa yol açma riski

2 Örneğin yasama dönemi başında A grubunun 310 milletvekiline, B grubunun 290 milletvekiline sahip olduğunu ve 12 üyeli X komisyonunda bu grupların altışar üye ile temsil edildiğini varsayalım. Dönem içinde bu gruplardan ayrılan milletvekilleri iki ayrı parti grubu kurarsa ve Genel Kuruldaki yeni dağılım A:290, B:270, C:20 ve D:20 şeklinde olursa 12 üyeli komisyonda dağılım A:6, B:5, C veya D:1 şeklinde olmakta, böylece en az üyeye sahip iki gruptan biri komisyonda temsil edilememektedir. Bu durumda tüm parti gruplarının temsili, ancak komisyonun üye sayısının 19'a çıkarılmasıyla olanaklı hâle gelmektedir. Oysaki İçtüzüğün 22'nci maddesi, bu yönde bir uygulamaya izin vermemektedir.

3 Nitekim boşalan üyeleri yeniden belirlenen komisyon, seçildiği devrenin görev süresini tamamlayacaktır.

barındırmaktadır. Yeni gelen üyelerin devre başındaki komisyon başkanı, başkanvekili, sözcü ve kâtibinin seçimlerine katılmamış olmaları, bu görevlere ilişkin yeni seçimler yapılması gerektiği yönünde itirazlara yol açabilir. Öte yandan, üye sayısının artırılması, azaltım olanağını da beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede komisyonların üye sayısını azaltma yoluyla kimi parti gruplarının komisyonlarda temsil edilmesinin önlenmesi olasılığına bağlı tartışmaların ortaya çıkması muhtemeldir.

C. İkinci Görüş:

TBMM İçtüzüğü'nün 20'nci maddesinde komisyonların her birinin üye sayısının Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca belirleneceği hükme bağlanmış ve İçtüzüğün herhangi bir maddesinde komisyonların üye sayılarının belirlenmesi zamanına ilişkin herhangi bir kısıtlamaya yer verilmemiştir. Bu durumda yetki ve usulde paralellik ilkesi gereğince, yasama dönemi ya da ikinci devre başında Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca belirlenen komisyon üye sayısının, dönem boyunca aynı usulle değiştirilmesi de mümkün olmalıdır. Bu ilkenin izlenmesi, komisyonların çalışmalarına ilişkin pratik gereksinimlerin karşılanması bakımından, ayrıca Genel Kurulda siyasi parti gruplarının oranlarında değişiklik olması durumunda komisyonlarda ideal temsil bileşiminin sağlanması yönünden yararlı olabilir. Bununla birlikte, İçtüzüğün 19'uncu maddesi uyarınca Danışma Kurulu teklifinin siyasi parti grubu önerisi ile ikame edilebilmesi, bu yetkinin çoğunluk grubu ya da gruplarınca konjonktürel nitelikli siyasal kaygılarla komisyonların çalışma düzenini ve sürekliliğini bozacak biçimde kullanılmasına ve üye sayılarının sık sık değişmesine yol açması olasılık dâhilindedir.

ÖZEL GÜN, HAFTA VE YIL İLANINA İLİŞKİN DÜZENLEME YÖNTEMİ[1]

(1) Mevzuatta anma ve kutlama amacıyla belli bir gün, hafta veya yıla özel bir içerik atfedilmesine yönelik düzenlemelerin iki ana eksen içinde geliştiği söylenebilir: Belli bir gün veya haftanın *her yıl için geçerli olacak biçimde* belli bir içerikle özelleştirilmesi (özel kılınması) ya da belli bir tarihsel olayın yıl dönümü nedeniyle *o yıl dönümüne özgülenmiş* (belli bir süreyle bir defalık) kutlama veya anma düzenlemesi yapılması.

(2) Her iki eksen için de geçerli olmak üzere egemen eğilim, ilana ilişkin düzenlemenin *yürütme organı* bünyesinde alınan kararlar *veya idarenin düzenleyici işlemleri* ile yapılması yönündedir. Uygulamada bu alanda geçerli olan ölçütün, düzenlemenin, ilan edilen hafta ya da günle ilgili olan kurum tarafından gerçekleştirilmesi olduğu görülmektedir. Örneğin, *Veremle Savaş Eğitimi Haftası*, 3/1/1947'de Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca belirlenmiş; *Kütüphane Haftası*, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından çıkarılan ve 6/3/1982 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan Kütüphane Haftasını Kutlama Yönetmeliği ile, Öğretmenler Günü, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından çıkarılan ve 26.2.1981 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan Öğretmenler Günü Kutlama Yönetmeliği ile ilan edilmiştir. Son olarak 11/2/2021 tarihli ve 2021/3 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile 2021 yılının Hacı Bektaş Veli Yılı olarak kutlanması kararlaştırılmıştır.[2]

Ayrıksı nitelikte uygulamalar olsa da, benzer belirlemelerin *kanunla* yapıldığı örneklere de rastlanmaktadır. Örneğin, 4/5/2007 tarihli ve 5649 sayılı İstiklal Marşının Kabul Edildiği Günü ve Mehmet Akif Ersoy'u Anma Günü Hakkında Kanun, bu kapsamda anılabilir. Kanun'un 1'inci maddesi "Her yıl 12 Mart, İstiklal Marşının kabul edildiği günü ve Mehmet Akif Ersoy'u anma günüdür. Anılan günde bütün kamu kurum ve kuruluşlarının öncülüğünde, halkımızın ve sivil kuruluşların iştiraki ile anma törenleri düzenlenir." hükmünü içermektedir. 2'nci maddede ise, söz konusu güne ilişkin anma törenleri ile ilgili yönetmelik düzenlemesi için yetkilendirme/görevlendirme düzenlemesi yapılmaktadır. Bu Kanun'a 24/12/2020 tarihli ve 7261 sayılı Kanun'un 34'üncü maddesi ile eklenen geçici 1'inci madde, 2021 yılını İstiklal Marşı yılı olarak ilan

1 Dr. Günal SEYİT (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı) Buse TURAN (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzman Yrd.) Merve ÖZTÜRK (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzman Yrd.)

2 Genelge metni için bkz. *Resmî Gazete*, Sayı: 31393, T.12.2.2021, s. 5.

etmiş, 2021 yılı boyunca bütün kamu kurum ve kuruluşları tarafından, İstiklal Marşı'nın anlamını ve Kurtuluş Savaşı'nın önemini anlatmak amacıyla halkımızın ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla İstiklal Marşının kabulünü ve Mehmet Akif Ersoy'u anma etkinlikleri düzenleneceğini hükme bağlamıştır.

Yine, hâlihazırda yürürlükte olan 15/6/1945 tarihli ve 4760 sayılı Toprak Bayramı Kanunu, 1'inci maddesinde hükme bağlandığı üzere, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun kabul edildiği 11 Haziran tarihini takip eden pazar gününün her yıl *Toprak Bayramı* olarak kutlanmasını öngörmektedir. Benzer nitelikteki örnekler arasında, İlköğretim Haftası ilanını içeren 5/1/1961 tarihli ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nun 51'inci maddesi ve *Zafer Bayramı*'nı belirleyen 1/4/1926 tarihli ve 795 sayılı Zafer Bayramı Kanunu da sayılabilir.

İlanın *Meclis kararı* ile gerçekleştirildiği sadece bir örnek saptanabilmiştir. Bu örnek saltanatın kaldırılması nedeniyle "Velâdeti Peygamberiye ve Hâkimiyeti milliye ilânına müsadif 1/2 teşrinisani gecesinin ve mütaakıp günün bayram addine" dair 1 Kasım 1922 tarihli ve 309 sayılı Meclis kararıdır.

(3) Ulusal, resmî ve dinî bayram günleri ile bunlara bağlı tatiller, 17/3/1981 tarihli ve 2429 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun'la düzenlenmiştir.[3] Buradaki düzenlemeler de, buraya kadar sayılan diğer örnekler gibi, yukarıda (1) numaralı maddede belirttiğimiz, her yıl için geçerli olan düzenlemeler getiren birinci eksene dâhildir.

İkinci eksen kapsamında saptayabildiğimiz tek örnek, 23/9/1980 tarihli ve 2302 sayılı *Atatürk'ün Doğumunun 100 üncü Yılının Kutlanması ve "Atatürk Kültür Merkezi Kurulması" Hakkında Kanun*'dur. Söz konusu Kanun'un 1'inci maddesinde, Kanun'un amacı, "Cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk'ün doğumunun 100 üncü yılı dolayısıyla, Türk devriminin, Türk ve insanlık tarihi içindeki yerini ve önemini, büyüklüğünü, bütünleştiriciliğini, milliyetçiliğini, laiklik ve eğitim anlayışını, Atatürk'ün milli bağımsızlık hareketlerindeki öncülüğünü, dünya görüşünü, insanlık anlayışı ve barışçılığını, devlet adamlığı niteliklerini belirtmek, yaymak ve yaşatmak" olarak belirlenmiş; 2'nci maddesinde bu amacın gerçekleştirilmesi için "Atatürk'ün doğumunun 100 üncü yılı olması dolayısıyla, *1981 yılının, 'Atatürk Yılı' olarak kutlanması*" hükme bağlanmıştır. Kanun'un 4 ila 13'üncü maddeleri, Atatürk Yılı etkinlikleri için kurumsal ve mali alt yapı kurmaya dönük hükümler içermektedir.

3 Bu Kanun'dan önce yürürlükte olan ve aynı alanı düzenleyen Kanun, 27/5/1935 tarihli ve 2739 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun'du. Bu Kanun, 1 Mayıs gününü *Bahar Bayramı* olarak ilan etmişti. Bu Kanunda, 9/4/1963 tarihli ve 221 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkındaki 2739 sayılı Kanuna Ek Kanun kapsamında yapılan değişiklikle 26-27 Mayıs günleri *Hürriyet ve Anayasa Bayramı* olarak ilan edilmiştir.

(4) Bu genel çerçeve içinde, yasama organı eksenli düzenlemelerde tematik bir yıl ilanı ile yetinilecekse, bunun TBMM kararı ile yapılmasının yerinde olabileceği, ancak bu ilana bağlı olarak bir dizi etkinlik düzenlenmesi ve bunlara ilişkin bir kurumsal altyapı oluşturulması tasarlanıyorsa 2302 ve 5649 sayılı Kanun örnekleri izlenerek yasal düzeyinde düzenleme yapılmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Nitekim TBMM kararları, esasen yasama organının iç işleyişine ve Anayasa ile özel kanunlarda parlamento kararı şeklinde yapılacağı açıkça belirtilen işlemlere yönelik olarak alınmakta, üçüncü kişileri bağlayıcı nitelikte sonuçlar doğuracak içerikteki konular ile diğer organlarla ilişkileri belirleyip onlara yükümlülükler getiren hususlar, TBMM kararı yerine, herkes yönünden bağlayıcı olan kanunlar ya da diğer düzenleyici işlemlerle düzenlenmektedir.

VATAN HİZMETİ KAPSAMINDAKİ ASKERLİK ÖDEVİNİN MİLLETVEKİLLİĞİ STATÜSÜ İLE İLİŞKİSİ[1] [2]

I. Mevzuat Hükümleri

(1) Milletvekilliği ile bağdaşmayan işlerin hukuki çerçevesini; Anayasa'nın 82'nci maddesi, 31/10/1984 tarihli ve 3069 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeliği ile Bağdaşmayan İşler Hakkında Kanun ve TBMM İçtüzüğü'nün 137'nci maddesi çizmektedir.

(2) Anayasa'nın *"Üyelikle Bağdaşmayan İşler"* kenar başlığını taşıyan 82'nci maddesinin birinci ve ikinci fıkrası hükümleri şöyledir:

> *Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Devlet ve diğer kamu tüzelkişilerinde ve bunlara bağlı kuruluşlarda; Devletin veya diğer kamu tüzelkişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklarda; özel gelir kaynakları ve özel imkânları kanunla sağlanmış kamu yararına çalışan derneklerin ve Devletten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan vakıfların, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar, vekili olamazlar, herhangi bir taahhüt işini doğrudan veya dolaylı olarak kabul edemezler, temsilcilik ve hakemlik yapamazlar.*
>
> *Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, yürütme organının teklif, inha, atama veya onamasına bağlı resmî veya özel herhangi bir işle görevlendirilemezler.*

Bu düzenlemenin gerekçesi şu şekilde açıklanmıştır:

> *Bu gibi işlerin milletin temsilcisi olan milletvekillerini hiçte doğru olmayan birtakım şüphe ve zan altına sokmada rol oynamaktadır. Dürüst insanları milletin gözünde küçültme vasıtası yapılmaktadır. Bu sebeple milletvekilliği ile bu işlerin bağdaşamayacağı kabul edilmiştir.*

(3) 3069 sayılı Kanun'un 2'nci maddesinde Anayasa'nın yukarıda belirtilen hükümleri tekrar edilmiştir. Kanun'un 3'üncü ve 4'üncü maddelerinde ise bu hükümlere ek olarak, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin, 2'nci maddede belirtilen kurum ve kuruluşlarda; ücret karşılığı iş takipçiliği, komisyonculuk,

---

1 Dr. Günal SEYİT (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı)
Tuncay GÜN (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı)

2 Bu çalışma, 18/2/2021 tarihli ve 7281 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 40'ıncı maddesi ile yapılan düzenleme öncesindeki hukuksal statüye ilişkin olarak hazırlanmıştır. Söz konusu madde, 7179 sayılı Askeralma Kanunu'nun 20 nci maddesine yeni bir fıkra eklenmesini ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin askerliklerinin üyelik sıfatlarının sona erdiği tarihe kadar ertelenmesini öngörmektedir.

müşavirlik yapamayacakları; Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlar ile zimmet, ihtilas, irtikap, kaçakçılık ve döviz suçları gibi Devletin maddi çıkarlarıyla ilgili davalarda Devlet aleyhine vekil olamayacakları; serbest mesleklerini icrada, ferdi işletmelerini idarede milletvekilliği unvanlarını kullanamayacakları, genel sekreter, sekreter veya benzeri herhangi bir nam altında hiçbir yönetim görevi alamayacakları düzenlenmiştir.

(4) 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurlar Kanunu'nun 108'inci maddesinin (G) fıkrası şu şekildedir:

> *G) Muvazzaf askerliğe ayrılan memurlar askerlik süresince görev yeri saklı kalarak aylıksız izinli sayılır.*

II. Çözümleme

A. Askerlik Hizmetinin TBMM Üyeliği ile Bağdaşmayan İşler Kapsamında Olup Olmadığı Sorunu

(5) Anayasa'nın 82'nci maddesi ve 3069 sayılı Kanun hükümleri göz önünde bulundurulduğunda, milletvekilliği ile kamu görevlerinin bağdaşmamasının nedeninin yasama organı üyelerinin yürütme erki karşısında bağımsız kılınması olduğu, özel görevlerle bağdaşmazlığının nedeninin ise milletvekili sıfatının özel işlerde çıkar amaçlı kullanımını engelleme olduğu anlaşılmaktadır.[3] Bu çerçevede, amaçsal yorum yoluna gidildiğinde, askerlik hizmetinin özelliği gereği "milletvekilliği ile bağdaşmayan iş" kapsamında nitelendirilemeyeceği ileri sürülebilir.

(6) Askerlik hizmetinin statüsü, Anayasa'nın 72'nci maddesinde "Vatan hizmeti" başlığı altında düzenlenmiştir. Bu maddenin birinci cümlesi hükmünde, vatan hizmeti, her Türkün hakkı ve *ödevi* olarak nitelendirilmiştir. Anayasa koyucunun, "vatan hizmeti"ni, Anayasa'nın ikinci kısmının dördüncü bölümünde düzenlenen "kamu hizmetlerine girmek hakkı" kapsamında düzenlemeyip aynı bölüm içinde fakat ayrı bir alt bölüm başlığı altında düzenlediği görülmektedir. Ayrıca burada, vatan hizmeti düzenlenirken kamu hizmetine girme durumunda söz konusu olan bir *görev*den söz edilmediği, özel olarak *ödev* ibaresinin yeğlendiği dikkat çekmektedir. Yine, 25/6/2019 tarihli ve 7179 sayılı Askeralma Kanunu'nun 3'üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde "askerlik hizmeti" tanımlanırken "ödev" kavramının esas alındığı görülmektedir. Bu yönleriyle vatan hizmetinin, Anayasa'nın 82'nci maddesinde işaret edilen "Devlet ve diğer kamu tüzel kişiliklerinde (…) görev alma" statüsünün dışında bulunduğu, dolayısıyla milletvekilliği ile bağdaşmayan işler kapsamında olmadığı söylenebilir.

(7) Alternatif bir yaklaşım, kamu görevinin nitelenmesinde organik ölçüte başvurmak suretiyle geliştirilebilir. Buna göre Türk Silahlı Kuvvetleri, Millî Savunma Bakanlığına bağlı olduğundan, dolayısıyla Yürütme organı bünyesinde

3 Kemal GÖZLER, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri,* Ekin Basım Yayın Dağıtım, 18. Baskı, Şubat 2015, s.200.

bulunduğundan, askerlik hizmetinin Anayasa'nın 82'nci maddesinde işaret edilen "Devlet tüzel kişiliğinde görev alma" kapsamında olduğu, bu yönüyle de TBMM üyeliği ile bağdaşmayan iş kapsamında bulunduğu söylenebilir. Bu görüşü destekleyecek nitelikte olmak üzere; askerî hiyerarşiye bağlılığın TBMM üyeliği statüsü ile çelişen niteliğinin, askerî hiyerarşiyi koruma amaçlı askerî disiplin hükümlerinin askerlik hizmetini yürütmekte olan milletvekili için uygulanması gerekliliği söz konusu olursa bunun milletvekili dokunulmazlığı (Anayasa md. 83/2) bağlamında yol açması olası sorunların, dokunulmazlık esas alınırsa bu kez askerî hiyerarşinin zarar görmesi olasılığı gibi sorun alanlarının vurgulanmasında yarar görülmektedir.

(8) Mevzuat tarihimizdeki kimi örnekler, söz konusu sorun alanlarının daha önce gözetilmiş olduğunu, askerlik ve milletvekilliği statüsü arasına belli bir sınır çizilmeye çalışıldığını göstermektedir. Ancak buradaki sınır çizme eğiliminin, yükümlülük esaslı askerlikle değil, askerlik mesleği ile ilgili olduğu vurgulanmalıdır. Vatan hizmeti anlamında yükümlülük esaslı askerlik ile milletvekilliği statüsünün birleşmesi bağlamındaki sorun, 21/1/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanun'la Anayasa'nın 76'ncı maddesinde yapılan değişiklikten sonra ortaya çıkmıştır.

Mülga 19/12/1923 tarihli ve 385 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisine İntihap Edilen ve Edilecek Olan Bilûmum Mensubini Askeriyenin Tabi Olacakları Şerait Hakkında Kanun'un 1'inci ve 4'üncü maddelerinin bu sınırı çizme arayışının ürünü olduğu anlaşılmaktadır:

> *BİRİNCİ MADDE- Berrî, bahrî ve jandarma sunufu muhtelife erkân, ümera ve zâbitan ve bilûmum mensubini askeriyeden hakkı istifayı haiz olmayanlarla istifa ve tekaüt hakkını haiz olup intihabatı umumiyenin ilânından itibaren nihayet on gün zarfında usulen istifa ve tekaütlüklerini talep etmiyenler Türkiye Büyük Millet Meclisi azalığına intihap olunamazlar. Aksi takdirde bu intihap keenlemyekün addolunur.*
>
> *(…)*
>
> ÜÇÜNCÜ MADDE- *Nisabı müzakere kanununun dördüncü maddesi şümulü dahilindeki asker mebuslar*[4] *vazifeleri uhdelerinde bulundukça tamamen kavanin ve nizamatı askeriye ahkâmına tabi bulunurlar ve Meclis müzakeratına iştirak edemezler.* [5]

4 Nisabı Müzakere Kanunu'nun 4'üncü maddesi hükmü şöyleydi:
Büyük Millet Meclisi âzalığiyle *memuriyet bir zat uhdesinde içtima edemez. Ancak Heyeti Vekile* âzalığı *ve Büyük Millet Meclisinin inzimamı reyi ile sefirlik, ordu ve kolordu kumandanlığı memuriyetlerinin Meclis* âzalığiyle *cemi caizdir.*

5 385 sayılı Kanun, 14/12/1942 tarihli ve 4320 sayılı Mebus Seçimi Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak 4320 sayılı Kanun'un 11'inci maddesinde de kara, deniz, hava, jandarma sınıflarına mensup subayların milletvekili seçilemeyecekleri hükme bağlanmıştı. Dikkat çekici bir biçimde söz konusu Kanun'un 12'nci maddesinde yedek subayların milletvekili adayı olmasına olanak sağlanıyordu:
Yedeksubayların kısmi ve umumî mebus seçimi sıralarında gerek talim ve manevra için olsun, gerekse harp sebebiyle olsun silâh altına çağırılmış ve orduda hizmet almış bulunmaları mebus seçilmelerine mâni değildir.
4320 sayılı Kanun, 5/6/1946 tarihli ve 4918 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu ile yürürlükten kaldırılmış, ancak bu Kanun konumuzla ilgili özel bir yenilik getirmemiştir.

Yine vatan hizmeti yükümlülüğü kapsamından ayrık olarak *askerlik mesleğini* yürütenlerle ilgili olsa da, yürürlükteki Anayasa'nın milletvekili seçilme yeterliliğini düzenleyen 76'ncı maddesinin son fıkrasında yer alan "Silahlı Kuvvetler Mensuplarının görevlerinden çekilmedikçe milletvekili adayı olamayacakları ve milletvekili seçilemeyecekleri" yönündeki hükmün de aynı çerçeve içinde değerlendirilmesi olanaklıdır.

(9) Askerlik hizmetinin milletvekilliği ile bağdaşıp bağdaşmadığı, milletvekili seçilme yeterliliği bağlamında da tartışılabilir. Anayasa'nın 76'ncı maddesinin ikinci fıkrasına göre "askerlikle ilişiği olanlar" milletvekili seçilemezler. 10/6/1983 tarihli ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 11'inci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi hükmü de aynı içeriktedir. Bu çerçevede seçilip göreve başlamış olan bir milletvekilinin, TBMM üyeliği süresince askerlik hizmetini görmesi, ilk bakışta askerlikle ilişiğinin kurulması yönüyle seçilme yeterliliğini sakatlayan bir durum olarak görünmektedir. Bununla birlikte, askerlikle ilişiği olmama koşulunun, milletvekilliğinin sürdürülmesi yönünden bir engel oluşturup oluşturmadığı, bunun sadece seçilme sürecinde sağlanması gereken bir koşul mu yoksa üyelik sıfatı boyunca süren bir koşul mu olduğu, bu koşulu sağlayıp seçilmiş olan bir milletvekilinin üyeliği süresince askerlik hizmeti görmesi hâlinde milletvekilinin düşürülmesinin gerekip gerekmediği tartışmalıdır. Nitekim, Anayasa'nın 84'üncü maddesinde milletvekilliğinin düşmesini gerektiren hâller açıkça sayılmış, ancak bunlar arasında askerlikle ilişiği olma unsuru sayılmamıştır. Aynı zamanda Anayasa'nın 76'ncı maddesi, "milletvekilliğinin devam koşulları"nı değil, "milletvekili seçilme yeterliliği"ni düzenlemektedir. Bu yönüyle madde, esas itibarıyla "adaylık süreciyle" ilgilidir.[6] Öyleyse, askerlikle ilişiği yokken seçilen milletvekili, milletvekilliği süresince bu koşulda belirlenen yeterlilik durumunu yitirirse, seçim süreci konumuz bağlamında mevzuata uygun olarak sonuçlandırılmış olduğundan Yüksek Seçim Kurulunun Anayasa'nın 76'ncı maddesi hükmüne dayanarak üyeliğin düşmesi sonucunu doğuracak bir işlem yapması olanaklı değildir. Aynı şekilde TBMM de, Anayasa'nın 84'üncü maddesinde sayılan hâller dışında bulunduğundan, bu konu ile ilgili bir karar alma yetkisine sahip görünmemektedir.

B. TBMM Üyelerinin Kamu Görevlisi Sayılıp Sayılmadığı Sorunu

(10) Bu bölümdeki çözümleme, TBMM üyesinin askerlik hizmeti gördüğü, dolayısıyla bu hizmetin üyelikle bağdaşmayan iş kapsamında olmadığı varsayımı esas alınarak okunmalıdır. Bu bağlamda olmak üzere, buradaki sorun alanı, askerlik hizmetini yapan milletvekiline ödenek ve yolluklarının verilip verilmemesine ilişkindir.

6 Bkz. Kemal GÖZLER, "Vatandaşlık ve Milletvekilliği", *Liberal Düşünce*, Cilt 4, Yaz 1999, Sayı:16, s.90-91.

(11) Hukuk öğretisinde, geniş anlamda kamu görevlisi kavramı, kamu tüzel kişilerinde görev yapan ve kamu hukuku rejimine tabi olan bütün kişileri içerecek şekilde ele alınmaktadır. Buna göre, Cumhurbaşkanı, bakanlar ve milletvekilleri, geniş anlamda kamu görevlisi kavramına dâhildir, çünkü bunlara da kamu hukuku uygulanmaktadır.[7]

Dar anlamda kamu görevlisi kavramı ise, kamu tüzel kişilerinde mesleki bir sıfatla ücretli bir iş yapan ve kamu hukuku rejimine tabi olan bütün personeli ifade etmektedir. Burada mesleki sıfatla iş yapma özelliği belirleyici önemdedir. Öyle ki, Cumhurbaşkanı, bakanlar ve milletvekilleri; yürüttükleri görevi mesleki bir sıfatla değil, seçilmiş veya atanmış vatandaş sıfatıyla yaptıklarından dar anlamda kamu görevlisi kapsamında değildirler.[8]

(12) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 6'ncı maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde yer alan, "[Ceza kanunlarının uygulanmasında] *Kamu görevlisi deyiminden; kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi anlaşılır"* hükmüne bakıldığında, bu Kanun kapsamında "kamu görevlisi" kavramının, geniş anlamıyla ele alındığı anlaşılmaktadır.

(13) Milletvekillerinin askerlik hizmeti yaparken ödenek ve yolluklarını alıp almayacakları konusunda mevzuatta boşluk bulunmaktadır. Milletvekillerinin geniş anlamıyla da olsa kamu görevlisi olduğunu ileri süren görüş kapsamında; Anayasa, kanun ve İçtüzük'te TBMM üyeliği sırasında askerlik görevinin nasıl yerine getirileceğine ve bu hizmet sırasında üyenin ödenek ve yolluklarının durumunun ne olacağına ilişkin bir hüküm bulunmadığı koşullarda, 657 sayılı Kanun'un 108'inci maddesinin (G) fıkrası hükmünün kıyasen uygulanabileceği ve "*aylıksız* izinli sayılma" esasına benzer şekilde TBMM üyelerinin de askerlik hizmeti süresince *ödenek ve yolluklarının* kesilmesi gerektiği söylenebilir. Bununla birlikte, mevzuattaki boşluk hususu göz önünde bulundurulduğunda memurların askerlik hizmetlerini *"aylıksız"* yapacaklarına dair açık bir *hüküm söz konusu iken milletvekilleri için aksi bir durumun söz konusu olabileceği seçeneği ile memurlar için yapılan düzenlemenin kıyasen uygulanması* seçeneği karşılaştırıldığında askerlik hizmeti süresince milletvekillerinin ödenek ve yolluklarının kesilmesinin daha uygun bir alternatif olduğu düşünülmektedir. Kuşkusuz buradaki izin boyutunun İçtüzüğün izinle ilgili hükümleri çerçevesinde ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir.

7 Kemal GÖZLER, İdare Hukuku, Cilt: 2, Ekin Yayınları, Bursa, 2009, s. 624.
8 a.k., s. 624-5.

C. TBMM Üyeliği ile Bağdaşmayan İşleri Sürdürmekte Israr Hâlinde Üyeliğin Düşürülmesi Yöntemi

(14) Milletvekilliği ile bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar eden üyenin milletvekilliğinin nasıl düşürüleceği Anayasa'nın 84'üncü maddesinin üçüncü fıkrası ile TBMM İçtüzüğü'nün 137'nci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre;

1- Anayasanın 82'nci maddesinde ve kanunlarda milletvekilliği ile bağdaşamayacağı belirtilen herhangi bir hizmeti veya görevi sürdürmekte ısrar eden üyelerin durumu Başkanlık Divanınca incelenir.

2- Sonuç, Başkanlık Divanı kararı olarak Anayasa ve Adalet Komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona gönderilir.

3- Karma Komisyon, yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasındaki usullere göre durumu inceleyerek bir rapor hazırlar.

4- Bu rapor, Genel Kurulda görüşülür.

5- Üyeliğin düşmesi, Genel Kurulda gizli oyla karara bağlanır.

(15) Söz konusu sürecin başlaması için dikkat edilmesi gereken nokta, milletvekilinin söz konusu görevi sürdürmekte *ısrar etmesi* durumudur. Diğer bir deyişle, TBMM Başkanlığı resen veya kendisine gelen bildirimler üzerine, üyelikle bağdaşmayan bir görevi sürdürmede *ısrar etme* durumunun olduğu yönünde bir değerlendirme yaparsa, bunu Başkanlık Divanının takdirine sunacaktır. (Bir üniversitenin mütevelli heyet başkanlığı görevinin TBMM üyeliği ile bağdaşmadığı, milletvekilinin görevinden ayrılmaması hâlinde TBMM İçtüzüğünün 137'nci maddesince hakkında işlem yapılacağı ile ilgili TBMM Başkanlığı yazısı için **bkz. EK-1**).

EK-1

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI
Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

Sayı : A.01.0.GNS.0.10.00.00-4165
Konu : Üyelikle Bağdaşmayan İşler

13 Ocak 2012

Sayın Hüseyin ÜZÜLMEZ
Konya Milletvekili

İlgi : 27/10/2011 tarihli yazınız.

İlgi yazınızda, Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığının Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Başkanlığına hitaben yazdığı 19/08/2011 tarihli yazısında ilgili mevzuat uyarınca TBMM üyelerinin kamu tüzel kişiliğini haiz vakıf yükseköğretim kurumlarının mütevelli heyetlerinde görev alamayacakları görüşüne karşı, yürütmekte olduğunuz KTO Karatay Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı görevinizden ayrılmaya gerek olmadığı düşüncesinde olduğunuz belirtilmektedir.

Bilindiği üzere, Anayasa'nın 82'nci maddesi, 31/10/1984 tarihli ve 3069 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeliği ile Bağdaşmayan İşler Hakkında Kanun ve TBMM İçtüzüğü'nün 137'nci maddesi milletvekilliği ile bağdaşmayan işlere ilişkin hükümleri düzenlemektedir. Anayasa'nın "*Üyelikle Bağdaşmayan İşler*" kenar başlığını taşıyan 82'nci maddesinin birinci fıkrası; "*Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Devlet ve diğer kamu tüzelkişilerinde ..... görev alamazlar....*" hükmünü içermektedir. 3069 sayılı Kanun'un 2'nci maddesi de Anayasa'nın 82'nci maddesinin tekrarı niteliğinde düzenlenmiştir. Bu hükümler uyarınca milletvekillerinin kamu tüzelkişilerinde görev alamayacakları açıktır.

Anayasa'nın yükseköğretim kurumlarını düzenleyen 130'uncu maddesinin birinci, ikinci ve son fıkraları çerçevesinde devlet üniversitelerinin sahip olduğu kamu tüzelkişiliği konusu, vakıf üniversiteleri için kapsam dışı bırakılmadığından, vakıf üniversitelerinin de kamu tüzelkişiliğine sahip oldukları sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca bizzat KTO Karatay Üniversitesi'ni kuran 23/06/2009 tarihli 5913 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 1'inci maddesiyle 28/03/1983 tarihli ve 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu'na eklenen ek 113'üncü madde; "*...**kamu tüzel kişiliğine sahip** KTO-Karatay Üniversitesi adıyla bir vakıf üniversitesi kurulmuştur.*" hükmünü içermektedir. Bu hükümler uyarınca KTO Karatay Üniversitesi'nin kamu tüzel kişiliğine sahip olduğu açıktır.

Bu nedenlerle, kamu tüzel kişiliğine sahip olan KTO Karatay Üniversitesi'nde Mütevelli Heyet Başkanlığı görevinde bulunmanız TBMM üyeliği ile bağdaşmadığından, milletvekilliği sıfatınız devam ettiği sürece bu görevi yürütmeniz mümkün görünmemektedir.

3069 sayılı Kanun'un 6'ncı maddesi uyarınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi seçilmeden önce bu Kanunla yasaklanan herhangi bir yükümlülük üstlenmiş bulunan üyeler, mevcut durumlarını seçildikleri tarihten itibaren 6 ay içinde bu Kanuna uygun hale getirmek için üyelikle bağdaşmayan işlerini bırakmak zorundadırlar; aksi halde aynı Kanun'un 7'nci maddesinde, haklarında İçtüzük hükümleri uyarınca işlem yapılacağı öngörülmektedir. İçtüzük'ün "*Milletvekilliği ile Bağdaşmayan Bir Görevi Sürdürme*" başlığını taşıyan 137'nci maddesi; "*Anayasanın 82 nci maddesinde ve kanunlarda milletvekilliği ile bağdaşamayacağı belirtilen herhangi bir hizmeti veya görevi sürdürmekte ısrar eden üyelerin durumu Başkanlık Divanınca incelenir. Sonuç, Başkanlık Divanı kararı olarak Anayasa ve Adalet Komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona gönderilir.*

Karma Komisyon, yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasındaki usullere göre durumu inceleyerek bir rapor hazırlar.

Bu rapor, Genel Kurulda görüşülür. Üyelik sıfatının düşmesi söz konusu olan milletvekili, isterse Karma Komisyonda ve Genel Kurulda kendisini savunur veya bir üyeye savundurur. Son söz her halde savunmanındır.

Üyeliğin düşmesi, Genel Kurulda gizli oyla karara bağlanır. Oylama, Karma Komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren yirmidört saat geçmeden yapılamaz." şeklinde, 3069 sayılı Kanunun 7'nci maddesinin ikinci fıkrası *"Üyeliğin düşmesine; Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verilir."* şeklinde düzenlenmiştir.

Bu nedenlerle, TBMM üyeliği ile bağdaşmayan KTO Karatay Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı görevinizden ayrılmadığınız takdirde, hakkınızda İçtüzük'ün 137'nci maddesi uyarınca işlem yapılacaktır.

Bilgilerinizi rica ederim.

Saygılarımla.

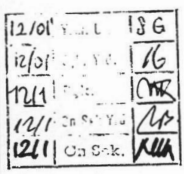

Cemil ÇİÇEK
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanı

1927'DEN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNE İLİŞKİN DEĞİŞİKLİK TEKLİFLERİ[1]

Açıklama

İçtüzük, yasama organının kendi iç çalışmalarını, içyapısını düzenlemek amacıyla oluşturduğu kurallar bütünüdür. Osmanlı'dan günümüze kadar süregelen parlamento hukuku tarihimizde de yasama meclislerimiz kendi içtüzük metinlerini düzenlemişlerdir. Nitekim yasama meclislerinin kendi iç çalışmalarına ilişkin içtüzük metinlerini düzenleyebileceklerine ilişkin kabul, Anayasal düzeyde de hüküm altına alınmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarını hâlihazırda yürürlükte olan 5/3/1973 tarihli ve 584 karar numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'ne göre yürütmektedir.

Bu çalışmada, 2 Mayıs 1927 tarihli TBMM Dahilî Nizamnamesi ile 5/3/1973 tarihli Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün yürürlükte olduğu dönem boyunca, milletvekillerinin bu içtüzüklere ilişkin tespit ettikleri sorun alanlarına yönelik çözüm önerilerini yansıtan değişiklik tekliflerinin, öngördükleri düzenlemeler ve amaçları yönünden incelenmesi ve bu alana ilişkin tarihsel birikimin gün ışığına çıkarılması amaçlanmaktadır.

Teklif metinleri, öncelikle Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin resmî internet sitesinden faydalanarak; kanun teklifleri, komisyon raporları, Genel Kurul tutanakları, TBMM Anayasalar sayfasında yer alan içtüzük metinleri ve kabul edilen değişiklikler incelenerek; ardından TBMM Arşivinde bulunan orijinal metinlere erişim sağlanarak derlenmiş olup tespit edilebilen tüm tekliflere bu çalışmada yer verilmiştir. 2 Mayıs 1927 tarihli TBMM Dahilî Nizamnamesi ile 5/3/1973 tarihli Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'ne ilişkin değişiklik teklifleri tablolarında bulunan, dönem sonu hükümsüz sayılan/sayılmayan işler cetvelinden bir önceki dönemde verildiği tespit edilenler ile tutanaklardan elde edilen toplam 4 adet değişiklik teklifinin metinlerine erişilemediğinden değişiklik talebinin içeriği ve değiştirilmesi öngörülen içtüzük maddeleri sütunları boş bırakılmıştır.

1 Merve ÖZTÜRK (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzman Yrd.)
Durukan ÇELİK (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzman Yrd.)

İçtüzük'te yapılan değişiklikler kapsamında madde numaraları teselsül ettirildiğinden madde numaraları zaman içinde değişiklik göstermiştir. "Değişiklik Öngörülen İçtüzük Maddeleri" sütununda gösterilen madde numaralarından teklifinin verildiği dönemde yürürlükte olan İçtüzüğün madde numarası parantez içinde gösterilerek geçmişte farklı numaraları olan maddenin günümüzde yürürlükte bulunan madde numarasının da izlenebilmesine olanak tanınmıştır. Yine hükümsüz kalan ve takip eden dönemlerde yenilenen teklifler de "Sonucu" sütununda ayrıca gösterilmiştir.

Kabul edilerek Meclis kararı hâline gelmiş olan İçtüzük tekliflerine ilişkin özet yazımlarında, komisyon ve Genel Kurul aşamasında olasılıkla değiştirilerek kabul edilmiş olan metin değil, teklif metninin ilk biçimi esas alınmıştır.

2 MAYIS 1927 TARİHLİ TBMM DAHİLÎ NİZAMNAMESİ'NE İLİŞKİN DEĞİŞİKLİK TEKLİFLERİ

Sıra	YD[2]	YY[3]/ Toplantı[4]	Teklif Tarihi[5]	Esas No[6]	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[7]
1	3	1	Komisyon Mazbatası tarihi: 10/2/1928	27	Tekirdağ Mebusu Celal Nuri İleri	Büyük Millet Meclisi Dahilî Nizamnamesinin Yirmi İkinci Maddesinin Tadiline Dair	22	Bahriye Komisyonunun ilga edilmesi, Ziraat Komisyonu ve Ticaret Komisyonun birleştirilerek İktisat Komisyonunun kurulması amaçlanmaktadır.	Karar Oldu Karar Tarihi: 7/4/1928
2	3	2	17/11/1928	74	Tekirdağ Mebusu Celal Nuri İleri	Büyük Millet Meclisi Dahilî Nizamnamesinin Bazı Tabir ve Istılahlarını Tadil Edici Nizam Teklifi	Çeşitli maddelerde değişiklik öngörülmüştür.	Dahilî Nizamnamende geçen bazı ifadelerin Türkçeleştirilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
3	3	4	1/1/1931	42	Tekirdağ Mebusu Celal Nuri İleri	Dahilî Nizamnamenin 22 inci Maddesine Bir Fıkra İlavesi Hakkında Kanun Teklifi	22	Dâhiliye Encümeni ile Maliye Encümenlerinden 3'er, diğer encümenlerden ise 2'şer üyenin katılımı ile oluşacak Arzuhal Encümeninin kurulması öngörülmektedir.	Hükümsüz
4	3	2	31/1/1928	29	Trabzon Mebusu Hasan Saka	Dahilî Nizamnamenin Beşinci Maddesinin Üçüncü Fıkrasının Tadili Hakkında Nizam Teklifi	5	Başkanlık Divanında bulunun kâtip üye sayısının altıya yükseltilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz

[2] YD: Yasama Dönemi
[3] YY: Yasama Yılı
[4] Toplantı kavramı, günümüz parlamento hukuku terminolojisinde yasama yılı kavramına karşılık gelmektedir.
[5] Bazı tekliflerin teklif tarihlerine erişilememiş olduğundan Komisyon raporunun (mazbatanın) tarihi dikkate alınmıştır.
[6] Dahilî Nizamname'nin 124'üncü ve 233'üncü maddeleri uyarınca bir kanunun yorumlanması gerektiğinde, yorum istemi ile bunun gerekçelerini gösteren tezkere yahut önerge, o kanunu ilk defa görüşmüş olan komisyonlara havale edilir. Asıl kanunun kabulü için hangi usul ve çokluk yetersayısı gerekli ise yorum fıkrası da aynı usul ve yetersayıya bağlıdır. Tüzük maddelerinin yorumu da kanunların yorumlanması usulünce olur. Bu önergeler 4/.. ile başlayan esas numarası alır.
[7] Bu sütunda "*" ile gösterilen teklifler verildikleri dönemde hükümsüz olarak sonuçlanmış olup sonraki dönemlerde yenilenerek tekrar TBMM Başkanlığına sunulmuştur.

Sıra	YD[2]	YY[3]/ Toplantı[4]	Teklif Tarihi[5]	Esas No[6]	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[7]
5	4	2	15/12/1932	4/42	Giresun Mebusu Hakkı Tarık Us	Dahilî Nizamnamenin 50 ve 53. Maddelerinin Tefsiri Hakkında Talebi	50, 53	Arzuhal Encümeninin Türk vatandaşları dışında yabancılardan gelen başvuruları inceleyip inceleyemeyeceği, encümen kararlarına itiraz yolu ve dilekçelerin diğer encümenlere havalesi hususlarında ortaya çıkan uygulama karışıklıklarının giderilmesi amaçlanmaktadır	Hükümsüz
6	4	2	14/5/1932	4/32	Giresun Mebusu Hakkı Tarık Bey	Meclis Tahkikatı İcrasında Takip Olunacak Usul Hakkında Bir Karar İttihazına Dair Talebi	169, 170, 171	169' uncu ve 170' inci maddenin birleştirilmesi ve hakkında Meclis soruşturması yapılan kişinin milletvekili olmaması hâlinde belirli bir sürede yazılı savunmasının alınabilmesi amaçlanmakladır.	Karar Oldu Karar Tarihi: 13/6/1932
7	4	2	14/5/1932	40	Giresun Mebusu Hakkı Tarık Bey	Dahilî Nizamnamenin 68 inci Maddesinin Tadili Hakkında Nizam Teklifi	68	Geri alınan kanun taslaklarının gündeme girmeden evvel bir milletvekili veya ilgili komisyon tarafından benimsenmesi hâlinde müzakere edilmesi amaçlanmaktadır	Karar Oldu Karar Tarihi: 21/5/1932
8	4	3	Komisyon Mazbatası tarihi: 7/1/1932	48	Tekirdağ Mebusu Celâl Nuri Bey ve 4 Arkadaşı	Dahilî Nizamnamenin 22 nci Maddesinin Tadiline Dair Nizam Teklifi	22	Gümrükler ve İnhisarlar Komisyonu ile Ziraat Komisyonu adında iki komisyon kurulması ve komisyonların üye sayılarının yeniden tespit edilmesi amaçlanmaktadır.	Karar Oldu Karar Tarihi: 10/11/1932
9	4	3	26/4/1933	71	TBMM Başkanı Balıkesir Mebusu Kazım Özalp	Dahilî Nizamnamenin 5 inci Maddesinin 3 üncü Fıkrasının Değiştirilmesi Hakkında Nizam Teklifi	5	Başkanlık Divanında bulunun kâtip üye sayısının altıya yükseltilmesi amaçlanmaktadır.	Karar Oldu Karar Tarihi: 27/4/1933
10	5	1	3/2/1935	1	Giresun Mebusu Hakkı Tarık Us	Dahilî Nizamnamenin 22 ve 32 nci Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Nizam Teklifi	22, 32	Komisyon üye sayılarının beşer artırılması ile toplantı ve karar yeter sayılarının 1/3'ten 1/4'e indirilmesi amaçlanmaktadır.	Karar Oldu Karar Tarihi: 13/3/1935

Sıra	YD[2]	YY[3]/ Toplantı[4]	Teklif Tarihi[5]	Esas No[6]	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[7]
11	6	3	6/5/1942	62	Bingöl Mebusu Feridun Fikri Düşünsel	Dahilî Nizamnameye Bir Madde İlâvesine Dair Nizam Teklifi	-	-	Geri Alındı
12	6	3	28/3/1941	23	Giresun Mebusu General İhsan Sökmen	Dahilî Nizamnamenin 53 ve 54. Maddelerinin Tadiline ve 56. Maddesine Bir Fıkra İlâvesine Dair Nizam Teklifi	53, 54, 56	-	Geri Alındı
13	7	1	6/5/1943	7	Bursa Mebusu Atıf Akgüç	Dahilî Nizamnamenin 53. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Nizam Teklifi	53	Arzuhal Encümeninin yargıya intikal eden başvuruları işleme almayacağına ve Komisyonun idarenin yargı kararlarına uymadığına dair gelen şikâyetleri inceleyeceğine dair düzenleme yapılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
14	7	1	17/5/1943	11	Ordu Mebusu Hamdi Şarlan	Dahilî Nizamnamenin 53, 54 ve 56. Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Nizam Teklifi	53, 54, 56	Arzuhal Encümenin; yargıya intikal eden başvuruları işleme alamayacağına, adli ve idari mahkemeler tarafından çözülmesi gereken dilekçeler dışındaki çözüm mercii bulunmayan ve yürütmenin son ve kesin kararlarına ilişkin şikâyet içeren dilekçeler ile yeni bir kanun düzenlemesi gerektiren veyahut mevcut hükümlerin uygulanmamasından doğan şikâyetleri içeren dilekçeleri inceleyeceğine, gelen dilekçeleri konusuna göre ilgili encümenlere havale edebileceğine, kanunların yanlış uygulanmasından dolayı gelen başvurular dışındaki dilekçeleri ve bizzat hükümete yapılması gereken başvuruları incelemeyeceğine, af dilekçeleri üzerinde yapılacak işlemlerin düzenlenmesi ile başvuru sahibine ait bilgilerin bulunmadığı	Hükümsüz

Sıra	YD[2]	YY[3]/ Toplantı[4]	Teklif Tarihi[5]	Esas No[6]	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[7]
								dilekçelerin ayrı bir cetvelde milletvekillerine dağıtılmasına ilişkin düzenlemeler yapılması amaçlanmaktadır.	
15	7	1	8/6/1943	15	Bingöl mebusu Feridun Fikri Düşünsel	Dahilî Nizâmnâmenin 22 ve 126 ncı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Muvakkat Bir Madde Konmasına Dair Nizam Teklifi	22, 126	Bütçe Encümeni ile Maliye Encümeninin birleştirilerek Maliye Encümeni adıyla tek bir encümen kurulması ile Münakalat ve Ticaret Encümenlerinin kurulması ve bazı encümenlerin üye sayılarının değiştirilmesi amaçlanmaktadır.	Karar Oldu Karar Tarihi: 16/7/1943
16	7	3	26/3/1945	63	Bingöl Mebusu Feridun Fikri Düşünsel	Dahilî Nizamnamenin Türkçeleştirilmesine Dair Tüzük Teklifi	İçtüzüğün Türkçeleştirilmesi öngörülmektedir.	Dahilî Nizamnamenin Türkçeleştirilmesi amaçlanmaktadır.	Karar Oldu Karar Tarihi: 11/4/1945
17	7	3	2/8/1945	79	Isparta Milletvekili Mükerrem Karaağaç	İçtüzüğün 23 ncü Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Tüzük Teklifi	23	Malî yılbaşının takvim yılı başına alınmış olması sebebiyle bütçe görüşmeleri için bir süre daha kazanmak üzere komisyonların daha erken iş başı yapmaları düşüncesiyle milletvekillerinin uzmanlıklarını gösterir listenin dönemin ilk toplantısında bastırılarak dağıtılması amaçlanmaktadır.	Karar Oldu Karar Tarihi: 15/8/1945
18	7	4	8/11/1945	81	Afyonkarahisar Mebusu Berç Türker	İçtüzük'ün 127. Maddesinin Birinci Fıkrasının Değiştirilmesi Hakkında Nizam Teklifi	127	Bütçe Kanunu ile ilgili olarak giderin artırılmasını ve gelirin eklenmesini gerektiren değişiklikler veya kanuna eklenmesi öngörülen maddelerin, ancak ilişikli bütçe raporu dağıtıldıktan sonraki üç gün içinde teklif olunabilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
19	7	4	Komisyon Mazbatası tarihi: 11/5/1946	99	Manisa Milletvekili Haldun Sarhan ve 2 arkadaşı	İçtüzük'ün 22 nci Maddesinin Değiştirilmesine Dair Tüzük Teklifi	22	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Çalışma Komisyonu" adında bir komisyon kurulması amaçlanmaktadır.	Karar Oldu Karar Tarihi: 15/5/1946

Sıra	YD[2]	YY[3]/ Toplantı[4]	Teklif Tarihi[5]	Esas No[6]	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[7]
20	7	3	30/4/1945	70	Mardin Mebusu Edip Ergin	İçtüzük'ün 22. Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair Nizam Teklifi	22	-	-
21	8	1	30/5/1947	46	Ordu Mebusu Hamdi Şarlan	İçtüzük'ün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Nizam Teklifi	149, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 157	Yazılı ve sözlü sorulara ilaveten günlük kısa soru usulünün getirilmesi ve haftanın çarşamba günkü birleşimlerinde yarım saatlik sürenin bu sorular için ayrılması, soru ve gensoruyla ilgili söz almak isteyen hükümete her zaman söz hakkı verilmesi ve gensoru önergesi okunduktan sonra görüşmelerine bir birleşim ara verilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
22	8	2	Önerge Tarihi: 10/6/1947	4/32	Erzincan Milletvekili Saffet Arıkan ve Sivas Milletvekili Şemsettin Günaltay	Partiler Meclis Gruplarının Büyük Millet Meclisinde Birer Faaliyet Unsurları Olduğunun Belirtilmesi Hakkında Nizam Teklifi	22, 23, 24, 85	Türkiye Büyük Millet Meclisinde fiilen yeri olan siyasi parti grubu faaliyetlerinin İçtüzük'te düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	Karar Oldu Karar Tarihi: 18/6/1947
23	9	1	9/1/1951	119	Balıkesir Mebusu Müfit Erkuyumcu ve iki arkadaşı	İçtüzüğün 78. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Tüzük Teklifi	78	Gündemde kanun tasarı ve tekliflerinin sorulardan önce yer alması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
24	9	1	26/1/1951	148	Afyonkarahisar Mebusu Ali İhsan Sabis	İçtüzüğün 22, 24 28 ve 30. Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Nizam Teklifi	22, 24, 28, 30	Bütçe komisyonu müzakerelerinde ve gizli komisyon toplantılarında hükümet temsilcisinin bulunmasını teminen düzenleme yapılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz

Sıra	YD[2]	YY[3]/ Toplantı[4]	Teklif Tarihi[5]	Esas No[6]	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[7]
25	9	1	7/6/1951	251	Erzurum Mebusu Bahadır Dülger	İçtüzüğün 51,53,56 ve 57. Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Tüzük Teklifi	51, 53, 56, 57	Dilekçe Komisyonuna yapılan başvuruların şekil şartlarının belirlenmesi, komisyonun işleme alacağı dilekçelerin sınırlarının çizilmesi, karar cetvellerinin aylık dağıtılması ve verilen kararların milletvekillerince bir dilekçe ile müzakeresinin istemesi hâlinde Komisyonca bir rapor hazırlanması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
26	9	1	18/6/1951	259	Trabzon Mebusu Mehmet Faik Barutçu	İçtüzüğün 149-168. Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Tüzük Teklifi	149 ilâ 168' inci maddeler	Soru ve gensoru müesseselerine ilişkin hükümlerin yeniden düzenlenmesi ile isteği hâlinde Hükümete Mecliste herhangi bir konu hakkında bilgi verme ya da açıklama yapma imkânı sağlanması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
27	9	1	18/7/1951	279	Trabzon Mebusu Mehmet Faik Barutçu ve üç arkadaşı	İçtüzüğün 13-21 İnci Maddelerinin Kaldırılması Hakkında Tüzük Teklifi	13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21	Yüksek Seçim Kurulunun adının Yüksek Seçim Mahkemesi olarak değiştirilmesi ve kendisine seçim tutanakları hakkında kesin karar alma yetkisinin verilmesi ile Dâhilî Nizamnâmede seçim tutanaklarına ilişkin 2'nci Bap'ın yürürlükten kaldırılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
28	9	1	Komisyon Mazbatası tarihi: 31/1/1951	34	Manisa Mebusu Kazım Taşkent	İçtüzüğün 22. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Tüzük Teklifi	22	Görev alanları bakanlıklara karşılık gelecek şekilde belirlenen Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarının yeniden düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
29	9	2	18/2/1952	356	Bingöl Mebusu Feridun Fikri Düşünsel	İçtüzüğün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Tüzük Teklifi	25, 28, 35, 37, 71, 73, 89, 103, 118, 119, 134	Geçici komisyonların kurulmasına ilişkin talebin yazılı olması ve açık oya sunulması, bir işin kendisine ait olduğunu düşünen komisyonun başka bir komisyona havale edilen işin kendisine havale edilmesini talep etme hakkının kaldırılması, kanun tasarı ve tekliflerinin Anayasaya aykırılığı iddiasının	Hükümsüz

Sıra	YD[2]	YY[3]/ Toplantı[4]	Teklif Tarihi[5]	Esas No[6]	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[7]
								25 milletvekili tarafından ileri sürülmesi hâlinde açık oya sunulması, tasarı ve teklifler üzerinde alınacak söz talepleri ile sürelerinin düzenlemesi, ayağa kalkmak suretiyle oylama ve açık oylamaya ilişkin hükümlerin düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	
30	9	3	9/12/1952	452	Manisa Mebusu Mehmet Refik İnce	İçtüzüğün 78. Maddesinin 3. Fıkrasına Bir Fıkra Eklenmesi ve 150. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Tüzük Teklifi	78, 150	Hükümet tarafından cevaplandırılması istenen meseleler dışında her birleşimde en az beş sorunun yanıtlanması ve soru müessesinin açıkça gösterilmiş yalnızca bir konu hakkında bilgi istenmesi olarak tanımlanması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
31	9	3	10/12/1952	457	Konya Mebusu Tarık Kozbek	İçtüzüğün 78. Maddesinin 7. Fıkrasından Sonra Bir Fıkra Eklenmesi Hakkında	78	Gündemin ikinci sırasında yer alan soru görüşmelerinin süresinin bir saatle sınırlandırılması ve soru soranlar ile cevaplayanlara üçer dakikalık söz hakkı verilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
32	9	3	16/4/1953	519	Diyarbakır Mebusu Mustafa Remzi Bucak	Dahilî Nizamnamenin 78. Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair Tüzük Teklifi	78	Genel Kurulda her toplantının birinci saatinin sözlü sorulara ayrılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
33	9	4	22/12/1952	474	Ankara Mebusu Hâmid Şevket İnce	2 Mayıs 1927 Tarihli Türkiye Büyük Millet Meclisi Dahilî Nizamnamesinin Tekrar Meriyete Konulmasına Dair Nizamname Teklifi	22, 23, 24, 85	Dahilî Nizamname'nin 1945 tarihinde Türkçeleştirilmesinden önceki hâliyle yürürlüğe konulması ve dört maddesinde değişiklik yapılması amaçlanmaktadır.	Karar Oldu Karar Tarihi: 12/2/1954

Sıra	YD[2]	YY[3]/ Toplantı[4]	Teklif Tarihi[5]	Esas No[6]	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[7]
34	9	5	15/2/1954	613	Afyon Karahisar Mebusu Kemal Özçoban	Türkiye Büyük Millet Meclisi Dahilî Nizamnamesinin Bâzı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Dahilî Nizamname Teklifi	13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21	Milletvekilleri Seçimi Kanunu'nu değiştiren Kanunla; milletvekilleri seçim mazbatalarına yapılacak itirazların tetkik vazifesinin Yüksek Seçim Kuruluna verilmesi sebebiyle bu hususa ilişkin Dahilî Nizamnamede yer alan ilgili maddelerin yürürlükten kaldırılması amaçlanmakladır.	Karar Oldu Karar Tarihi: 11/3/1954
35	10	2	4/5/1956	296	Kocaeli Mebusu Turan Güneş	Dahilî Nizamnamenin 153 ve 157. Maddelerinin Tadili Hakkında Tüzük Teklifi	153, 157	Sözlü soruların, bakanın mazeretsiz olarak birleşimde olmaması dolayısıyla iki birleşim boyunca cevaplandırılamaması hâlinde sorunun gensoruya çevrilebilmesi ve gensoru müessesinin yeniden düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
36	10	2	2/7/1956	352	Konya Mebusu Abdurrahman Fahri Ağaoğlu	Dahilî Nizamnamenin Bâzı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Nizamname Teklifi	4, 10, 22, 23, 39, 44, 66, 67, 69, 85, 101, 105, 116, 118, 119, 122, 126, 127, 150, 155, 156, 172, 178, 218, 219, 227	Meclis Başkanı ve komisyon üyelerinin görev süresinin bir yasama dönemi boyunca devam etmesi, komisyonların oluşumu ve görevleri, parti gruplarının görevleri, söz hakkı, kanun tasarı ve tekliflerinin dağıtımından sonra iki hafta süreyle görüşülmemesi gibi birçok alanda kapsamlı değişiklikler yapılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
37	10	3	29/6/1956	348	Denizli Mebusu İsmail Hadımlıoğlu	Dahilî Nizamnamenin 93. Maddesinin Tadili Hakkında Nizamname Teklifi	93	Genel Kurulda Başkan'ın, nezaket dışı söylemlerde bulunan milletvekillerini nezakete davet edeceği düzenlenmektedir.	Geri alındı.
38	10	3	22/2/1957	449	Trabzon Mebusu Sami Orberk ve 12 arkadaşı	Dahilî Nizamnamenin 24 ncü Maddesinin Tadiline Dair Kanun Teklifi	24	Gizli celsede, Bütçe Encümeni üyeleri ile bütçesi müzakere edilen bakanlığın görev alanıyla ilgili olan encümen üyeleri ve vekilin (bakanın) yer alması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz

Sıra	YD[2]	YY[3]/ Toplantı[4]	Teklif Tarihi[5]	Esas No[6]	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[7]
39	10	2	8/12/1954	57	Erzurum Mebusu Bahadır Dülger	Dahilî Nizamnamenin 51, 53, 56 ve 57. Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Nizamname Teklifi	51, 53, 56, 57	Arzuhal Encümeninin ve görevlerinin yeniden düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
40	11	1	Komisyon Mazbatası tarihi: 20/12/1957	18	Denizli Mebusu Baha Akşit ve on bir arkadaşı	Dahilî Nizamnamenin Bâzı Maddelerinin Tadili Hakkındaki Teklifi	22, 25, 26, 46, 67, 78, 80, 81, 85, 91, 93, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 180, 185, 187, 188, 190, 191, 214, 219	Meclis müzakerelerinin daha düzenli işleyebilmesi için kapsamlı değişiklikler yapılması amaçlanmaktadır.	Karar Oldu Karar Tarihi: 27/12/1957
41	1	1	22/5/1962	253	İstanbul Milletvekili Coşkun Kırca, Sivas Milletvekili Cevad Odyakmaz, Aydın Milletvekili Orhan Apaydın ve Erzincan Milletvekili Sadık Perinçek	Türk Vatandaşlarının Türkiye Büyük Millet Meclisine Dilekçeyle Başvurmaları ve Dilekçelerinin İncelenmesi ile Karara Bağlanmasının Düzenlenmesine Dair Kanun Teklifi	50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59	Dilekçe Karma Komisyonunun kurulması ve Dahilî Nizamname'nin Arzuhal Encümeni ile ilgili maddelerinin yürürlükten kaldırılması amaçlanmaktadır.	Kanun Oldu Kanun No: 140 Kanun Tarihi: 26/12/1962
42	1	2	1/6/1962	284	İstanbul Milletvekili Coşkun Kırca, Elâzığ Milletvekili	T. B. M. M. Birleşik Toplantısı İçtüzük Teklifi	2, 8, 9, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 176	Dahilî Nizamnamenin Cumhurbaşkanı'nın seçimi ve yeminini düzenleyen maddeler ile Meclis soruşturmasını düzenleyen maddelerinin yeni İçtüzükle düzenlenmesi	Karar Oldu Karar Tarihi: 17/2/1965

Sıra	YD[2]	YY[3]/ Toplantı[4]	Teklif Tarihi[5]	Esas No[6]	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[7]
					Nurettin Ardıçoğlu, Erzincan Milletvekili Sadık Perinçek ve Aydın Milletvekili Orhan Apaydın			sebebiyle yürürlükten kaldırılması amaçlanmaktadır.	
43	13	2	8/5/1967	500	Erzurum Milletvekili İsmail Hakkı Yıldırım	Türkiye Büyük Millet Meclisi Dahilî Nizamnamesinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Tüzük Teklifi	80, 157, 166	Hükümetin etkili bir şekilde denetlenmesi, Meclisin yasama görevini aksaksız yapabilmesi ve yasama-yürütme münasebetlerinin ahenkli bir şekilde tanziminin gerçekleşebilmesi, Meclisin çalışma günlerinin değiştirilmesi, özel gündemli toplantıların yapılabilmesi, gensoru usul ve esaslarında değişiklik yapılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
44	13	2	8/5/1967	503	Hatay Milletvekili Talat Köseoğlu	Millet Meclisi İçtüzüğünün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Tüzük Teklifi	157 ilâ 168'inci maddeler	Genel görüşme ve gensoru önergelerinin gündeme alınıp alınmayacağı hakkındaki görüşmeler için Başkanlık Divanınca bizzat veya Meclis kararı ile haftanın belli bir gününün veya günlerinin ayrılması, bunların gündeme alınıp görüşülmesinde kimlerin söz alabileceği ve bu hususlara ilişkin diğer usul ve esasların düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
45	13	2	8/5/1967	504	İstanbul Milletvekili Nuri Eroğan	Millet Meclisi İçtüzünün 157 nci Maddesinin Tadili Hakkında Tüzük Teklifi	157	Gensoru usulünün değiştirilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz

Sıra	YD[2]	YY[3]/ Toplantı[4]	Teklif Tarihi[5]	Esas No[6]	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[7]
46	13	2	11/12/1967	596	Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş	Türkiye Büyük Millet Meclisi Dahilî Nizamnamesinin Bazı Maddelerinin Tadili Hakkında Tüzük Teklifi	157, 177	Gensoru ve genel görüşme önergelerinin okunmalarını takip eden birleşimde gündeme alınıp alınmamaları ve meclis araştırması önergelerinin kabul edilip edilmemeleri için yapılacak konuşmaların en çok on beşer dakika ile sınırlandırılmasını ve önergelerde geçen söz konusu konular üzerindeki asıl müzakerelerin sonradan yapılması hakkında	Hükümsüz
47	13	2	20/5/1968	691	Aydın Milletvekili Reşat Özarda	TBMM Dahilî Nizamnamesi ile Bölüm Başlıklarının ve Beşinci Bölümde Yer Alan 8 Maddenin Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Değişiklik Teklifi	70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77	TBMM Dahilî Nizamnamesinin Millet Meclisi İçtüzüğü olarak değiştirilmesi, bölüm başlıklarında yer alan "Bap" ibaresinin "Bölüm" olarak değiştirilmesi, ayrıca ivedilikle ve öncelikle görüşme usullerinde değişiklik yapılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
48	13	2	25111	732	İstanbul Milletvekili Coşkun Kırca ve Erzurum Milletvekili İsmail Hakkı Yıldırım	Millet Meclisi İçtüzüğü Teklifi	Kapsamlı değişiklikler yapılması öngörülmektedir.	Dahilî Nizamname'de kapsamlı değişikliklerin yapılması hedeflenmektedir.	Hükümsüz*
49	13	2	21/10/1968	747	Uşak Milletvekili Mehmet Fahri Uğrasızoğlu	Meclis İçtüzüğünün 195 ve 196 ncı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Tüzük Teklifi	195, 196	Yapılan yoklamalarda bir milletvekilinin birleşime katılmadığı anlaşılırsa o milletvekilinin izinsiz sayılması ve izinsiz sayılmanın müeyyidesi olarak ödenek kesintisi yaptırımının düzenlenmesi amaçlanmaktadır	Hükümsüz

Sıra	YD[2]	YY[3]/ Toplantı[4]	Teklif Tarihi[5]	Esas No[6]	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[7]
50	14	3	21/11/1969	55	Kütahya Milletvekili Mehmet Ersoy ve 10 arkadaşı	Millet Meclisi İçtüzüğü Teklifi	Kapsamlı değişiklikler yapılması öngörülmektedir.	Dahilî Nizamname'de kapsamlı değişikliklerin yapılması hedeflenmektedir.	Hükümsüz
51	14	3	5/1/1970	199	Uşak Milletvekili Mehmet Fahri Uğrasızoğlu	Meclis İçtüzüğünün 195 ve 196 ncı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Tüzük Teklifi	195, 196	Yapılan yoklamalarda bir milletvekilinin birleşime katılmadığı anlaşılırsa o milletvekilinin izinsiz sayılması ve izinsiz sayılmanın müeyyidesi olarak ödenek kesintisi yaptırımının düzenlenmesi amaçlanmaktadır	Hükümsüz
52	14	3	18/11/1970	404	İstanbul Milletvekili Nihat Erim ile İlhami Sancar	Millet Meclisi İçtüzüğünün 10 uncu Maddesine Bazı Fıkralar Eklenmesine Dair Kanun Teklifi	10	Meclis Başkanı'nın seçilememesi hâlinde yaşanabilecek tıkanıklıkların giderilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
53	14	3	23/12/1970	419	Ordu Milletvekili Memduh Ekşi ve 5 arkadaşı	1 Kasım 1956 Tarihli Dahilî Nizamnamesinin Değiştirilmesine Dair Tüzük Teklifi	Çeşitli maddelerde değişiklik öngörülmüştür.	"Divan Kâtibi" unvanının "Divan Üyesi" olarak değiştirilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
54	14	3	2/3/1971	497	Kırklareli Milletvekili Mehmet Atagün	TBMM Dahilî Nizamnamesinin 5 inci ve 7 nci Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi	5, 7	Başkanlık Divanının teşkili ve Başkanlık Divanı üyelerinin seçiminin ayrı ayrı oylanmak suretiyle gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
55	14	3	8/5/1971	519	Ankara Milletvekili Suna Tural ile Sinop Milletvekili Hilmi İşgüzar	Millet Meclisi İçtüzüğünün 85 ve 103. Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifi	85, 103	Söz alma usulü ile teklifin tümü hakkında konuşmak isteyenlere söz verme ve yeterli sayıda milletvekilinin konuşmadan teklifin görüşülmesine geçilmemesine ilişkin birtakım düzenlemelerin getirilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz

Sıra	YD[2]	YY[3]/ Toplantı[4]	Teklif Tarihi[5]	Esas No[6]	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[7]
56	14	3	26/7/1971	550	Nevşehir Milletvekili Hüsamettin Başer	2 Mayıs 1927 Tarihli TBMM Dahilî Nizamnamesinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Nizamname Teklifi	76, 106	Kanun teklifi veya tasarısının bir defa görüşülmesi, iki defa görüşülmesi isteniyorsa bunun gerekçesi ile birlikte komisyon veya Hükümet tarafından önerilmesi, ikinci defa görüşülmesine karar verildiği takdirde ikinci görüşmenin birinciden iki gün sonra gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
57	14	3	2/3/1972	639	Nevşehir Milletvekili Hüsamettin Başer ve 38 Arkadaşı	2 Mayıs 1927 Tarihli TBMM Dahilî Nizamnamesinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Nizamname Teklifi	81, 136	Yoklama usulü ile açık oylama usulünün değiştirilmesi hedeflenmektedir.	Hükümsüz

5/3/1973 TARİHLİ VE 584 KARAR NUMARALI TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜ'NE İLİŞKİN DEĞİŞİKLİK TEKLİFLERİ

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı[10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
1	3	4	27/4/1973	868	Millet Meclisi İdare Amirleri Bilecik Milletvekili Mehmet Ergül, Muğla Milletvekili İzzet Oktay	Millet Meclisi İçtüzüğünün 143 üncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	167 (143)	Kendi arzusuyla milletvekilliğinden çekilmiş veya seçime girmemiş milletvekillerinin de eski üyelere sağlanan tüm haklardan faydalandırılması hususunda tereddütlerin giderilmesi amaçlanmaktadır.	Karar Oldu Karar No:586 Karar Tarihi: 14/6/1973
2	4	2	16/1/1975	343	Sivas Milletvekili Ahmet Durakoğlu	5.3.1973 Tarih ve 584 Karar Numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 79 uncu Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	Mülga 78 (79)	Hükümetin çekilmesi hâlinde kanun tasarı ve tekliflerinin durumunun yeniden düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
3	4	2	12/2/1975	355	Niğde Milletvekili Mehmet Altınsoy	5.3.1973 Tarih ve 584 Karar Numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 79 uncu Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	Mülga 78 (79)	Hükümetin çekilmesi hâlinde kanun tasarı ve tekliflerinin durumunun yeniden düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz*

[8] YD: Yasama Dönemi
[9] YY: Yasama Yılı
[10] Toplantı kavramı, günümüz parlamento hukuku terminolojisinde yasama yılı kavramına karşılık gelmektedir.
[11] Kanun tekliflerinin esas numaraları, havale işlemlerinin yapılması sırasında belirlenmekte olup 25. Yasama Döneminde ihtisas komisyonlarının kurulamaması nedeniyle havale işlemleri yapılamamış ve kanun tekliflerine esas numarası verilememiştir.
[12] 16/5/1996 tarihli ve 424 karar numaralı İçtüzük değişikliği ile madde numaralarının teselsül ettirilmesi sebebiyle değişiklik teklifinin verildiği dönemde yürürlükte olan İçtüzüğün madde numarası parantez içinde gösterilmiştir. Parantez içinde olmayan madde numarası, İçtüzüğün hâlihazırda yürürlükte bulunan ilgili maddesini göstermektedir.
[13] Bu sütunda "*" ile gösterilen teklifler verildikleri dönemde hükümsüz olarak sonuçlanmış olup sonraki dönemlerde yenilenerek tekrar TBMM Başkanlığına sunulmuştur.

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı[10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
4	4	3	19/2/1976	537	Çorum Milletvekili Yasin Hatiboğlu ve 7 Milletvekili	Millet Meclisi İçtüzüğüne Bir Madde Eklenmesine Dair İçtüzük Teklifi	Yeni madde ihdası	Teklif ile milletvekilinin başka bir milletvekiline hakaret etmesi veya fiilî tecavüzde bulunması halinde karşılaşacağı yaptırımların düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
5	4	3	19/2/1976	542	İstanbul Milletvekili İsmail Fehmi Cumalıoğlu ve 3 Milletvekili	Millet Meclisi İçtüzüğünün Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	153 (129)	Milletvekillerine Genel Kurul ve komisyon çalışmalarına mazeretsiz katılmadıkları her toplantı için aylık, yolluk ve ödenek toplamının belli bir kısmı kadar para cezası verilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
6	4	3	24/3/1976	566	İçel Milletvekili Hikmet Baloğlu ve 4 Milletvekili	Millet Meclisi İçtüzüğünün 30 uncu Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine İlişkin İçtüzük Teklifi	29 (30)	Komisyon başkanlarının kendi komisyonlarının görev alanına giren ancak diğer komisyonlarda görüşülen bakanlık bütçeleri ile teklif ve tasarılar hakkında esas komisyon üyelerinin sahip olduğu söz haklarına sahip olabilmeleri amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
7	4	3	6/4/1976	587	Manisa Milletvekili Gündüz Sevilgen ve 2 Milletvekili	5.3.1973 Tarih ve 584 Karar Numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 57 nci Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	56 (57)	Milletvekillerinin Genel Kurulda uymakla yükümlü oldukları kıyafet kurallarında değişiklik yapılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
8	4	3	13/4/1976	515	İstanbul Milletvekili M. Emin Sungur ve 3 Milletvekili	Millet Meclisi İçtüzüğü Değişiklik Teklifi	57 (58), Mülga 98 (94), 99 (96), 153 (129)	Yoklama usulüne, yazılı ve sözlü soru önergelerine, yazılı sorunun cevaplandırılması usulüne ilişkin değişikliklerin yapılması ve milletvekilinin devamsızlığına ilişkin müeyyidenin yeninden düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz*
9	4	3	5/4/1976	579	Sivas Milletvekili Ahmet Durakoğlu	5.3.1973 Tarihli ve 584 Karar Sayılı Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Sayıştay Komisyonu"nun kurulması amaçlanmaktadır.	Karar Oldu Karar No:641 Karar Tarihi: 17/3/1977

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı[10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
10	4	4	20/10/1976	695	Ankara Milletvekili Oğuz Aygün ve 3 Milletvekili	Millet Meclisi İçtüzüğünün Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	19, 49 (50), 60 (61),	Danışma Kurulunun ilk çağrıda mutlak çoğunlukla toplanamaması hâlinde en geç üç gün içinde yapılacak ikinci toplantıda katılım sağlayanlar ile toplanabilmesi, Hükümet tarafından verilecek bir önerge ile kanun teklif ve tasarılarının gündemdeki sırasının değiştirilebilmesi ve söz alma, konuşmalar ve yazılı konuşmalara ilişkin değişiklikler yapılması amaçlanmaktadır	Hükümsüz
11	4	4	28/3/1977	810	Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal	Millet Meclisi İçtüzüğünün 93 ncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	95 (93)	Seçimlerin yenilenmesi ile ilgili önergelerde Danışma Kurulundan görüş alınması şartının kaldırılması amaçlanmaktadır.	Karar Oldu Karar No:643 Karar Tarihi: 4/4/1977
12	5	1	12/8/1977	275	Sivas Milletvekili Azimet Köylüoğlu	5.3.1973 Tarih ve 584 Karar Numaralı Millet Meclisi İçtüzüğünün 79 uncu Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	Mülga 78 (79)	Hükümetin çekilmesi hâlinde kanun tasarı ve tekliflerinin durumunun yeniden düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
13	5	1	12/8/1977	278	Sivas Milletvekili Azimet Köylüoğlu	Millet Meclisi İçtüzüğü Değişiklik Teklifi	57 (58), Mülga 98 (94), 99 (96), 153 (129)	Yoklama usulüne, yazılı ve sözlü soru önergelerine, yazılı sorunun cevaplandırılması usulüne ilişkin değişikliklerin yapılması ve milletvekilinin devamsızlığına ilişkin müeyyidenin yeniden düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
14	5	1	9/5/1978	587	Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal ile 10 Milletvekili	Millet Meclisi İçtüzüğünün 19 uncu Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Değişiklik Teklifi	19	Danışma Kurulunun yapılan ilk çağrıda toplanamaması, oybirliğiyle tespit, teklif yapamaması veya görüş bildirememesi hallerinde, Meclis Başkanı veya siyasi parti gruplarının ayrı ayrı, istemlerini doğrudan Genel Kurula sunabilmelerine imkân sağlanması amaçlanmaktadır.	Karar Oldu Karar No:674 Karar Tarihi: 19/9/1978
15	5	1	7/2/1979	631	Aydın Milletvekili Selami Gürgüç ve 5 Milletvekili	Millet Meclisi İçtüzüğünün Bazı Maddelerinde Değiştirilmesine Dair İçtüzük Değişiklik Teklifi	37 (38), 54 (55), 57 (58), - (82), 143 (119)	Bir teklifin doğrudan gündeme alınması toplantı gün ve saatlerinin değiştirilmesine işaret oyuyla karar verilmesi, yoklama ve oylama usullerine ilişkin değişikliklerin yapılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
16	5	2	15/12/1978	650	İstanbul Milletvekili Muammer Aksoy	Millet Meclisi İçtüzüğünün 2 nci Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	2	Millet Meclisi üye tam sayısının o anda milletvekili niteliğine sahip olan tüm üyelerin gerçek sayısı olarak düzenlenmesi, Millet Meclisi üyeliklerinde herhangi bir nedenle boşalma olması hâlinde, bu boşalmanın üye tam sayısı olan 450 sayısından indirilerek o andaki üye tam sayısının hesaplanması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
17	5	2	23/1/1979	681	Malatya Milletvekili Recai Kutan	Millet Meclisi İçtüzüğünün Tamamının Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifi	Yeni içtüzük teklifi	5.3.1973 tarih ve 584 karar numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü yürürlükten kaldırılması ve 236 maddelik yeni bir içtüzüğün yürürlüğe konulması teklif edilmektedir.	Hükümsüz
18	5	2	11/6/1979	796	İstanbul Milletvekili Tarhan Erdem ve 3 Milletvekili	Millet Meclisi İçtüzüğünün Bazı Maddelerinde Değiştirilmesine Dair İçtüzük Değişiklik Teklifi	19, 22, 24 (25), Yeni madde (27), 28 (29), 54 (55), 55 (56), 57(58), 60 (61), 72 (73),Yeni madde (84)	Millet Meclisi Başkanlığına gelen kanun teklif ve tasarıları, komisyon raporları ile Genel Kurul gündemine giren diğer evrakların süresi içinde sonuçlandırılması amacıyla Danışma Kurulu, komisyon ve Genel Kurulda görüşme ve gündem ile ilgili değişikliklerin yapılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
19	14	3	30/5/1973	896	Sakarya Milletvekili Vedat Önsal ve 5 Milletvekili	Millet Meclisi İçtüzüğünün 143 üncü Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	167 (143)	Kendi arzusuyla milletvekilliğinden çekilmiş veya seçime girmemiş milletvekillerinin de eski üyelere sağlanan tüm haklardan faydalandırılması hususunda tereddütlerin giderilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
20	17	2	31/12/1984	191	Erzurum Milletvekili Sebahattin Aras, İstanbul Milletvekili Reşit Akif Ülker, Kahramanmaraş Milletvekili Rıfat Bayazıt, Afyonkarahisar Milletvekili Metin Balıbey, Sivas	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü Teklifi	Yeni içtüzük teklifi	Yeni bir İçtüzük düzenlemesi öngörülmüştür.	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı[10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
					Milletvekili Mustafa Kemal Palaoğlu, Balıkesir Milletvekili Mehmet Fenni İslimyeli				
21	17	2	15/2/1985	203	Çorum Milletvekili İhsan Nazmi Tombuş	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzük Teklifi	Yeni içtüzük teklifi	5.3.1973 tarih ve 584 karar numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü yürürlükten kaldırılarak 189 maddelik yeni bir içtüzük teklif edilmektedir.	Hükümsüz
22	18	3	9/10/1989	219	Zonguldak Milletvekili Köksal Toptan	Millet Meclisi İçtüzüğüne Bir Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Teklifi	Yeni geçici madde ihdası	18'inci Dönem TBMM seçimlerinin yenilenmesine dair kararın Genel Kuruldaki oylamasının gizli yapılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
23	18	3	24/11/1989	240	Malatya Milletvekili Galip Demirel ve 9 Milletvekili	Millet Meclisi İçtüzüğünün 20'nci Maddesine Bir Bent Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde "Aile Hizmetleri Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
24	18	3	9/2/1990	278	Konya Milletvekili Ali Talip Özdemir ve 51 Milletvekili	Millet Meclisi İçtüzüğünün 20'nci Maddesine Bir Bent İşlenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde "Çevre Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
25	18	4	23/12/1990	455	Kars Milletvekili Mahmut Alınak	Memurların TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda Temsil Edilmelerini Sağlamak Üzere, TBMM İçtüzüğüne İki Fıkra Eklenmesine İlişkin İçtüzük Teklifi	21	Memurlar arasından seçilecek 10 kişilik bir kurula TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu ile Genel Kurulda oy ve söz hakkı verilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
26	18	4	11/2/1991	484	İzmir Milletvekili Mehmet Turan Bayazıt ve 4 Milletvekili	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 55'inci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesi	54 (55)	Olağanüstü bir durum hâlinde TBMM Başkanına, TBMM Genel Kurulunu belirli çalışma saatleri dışında toplantıya çağırma yetkisi verilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
						Hakkında İçtüzük Değişiklik Teklifi			
27	19	1	27/12/1991	63	İstanbul Milletvekili Bedrettin Doğancan Akyürek ve 12 Milletvekili	Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 nci Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Çevre Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	Karar Oldu Karar No:163 Karar Tarihi: 20/2/1992
28	19	1	21/1/1992	134	Ankara Milletvekili Mehmet Vehbi Dinçerler	İçtüzüğe Bütçe Görüşmeleri Başlığı Altında Bir Bölüm ile Bazı Maddeler Eklenmesi ve Önerideki Maddelerle Bundan Sonra Gelecek Bölümlerin ve Maddelerin Yeniden Numaralandırılması Hakkında İçtüzük Teklifi	Yeni bir bölüm ihdası	Bütçe tasarılarının diğer ihtisas komisyonlarına da havale edilmesi, İçtüzüğe "Bütçe Görüşmeleri" başlığı altında yeni bir bölüm eklenmesi, Plan ve Bütçe Komisyonu ile Genel Kurulda bütçenin görüşülme usulünün yeniden düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
29	19	1	25/2/1992	205	Ankara Milletvekili Mehmet Vehbi Dinçerler ve 73 Milletvekili	Meclis İçtüzüğü ile İlgili Değişiklik Kanun Teklifi	Yeni bir bölüm ihdası	Meclis İçtüzüğü'ne Meclis Soruşturması ve Yüce Divana sevk müessesesi ile ilgili yeni bir bölüm eklenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
30	19	1	9/3/1992	243	Eskişehir Milletvekili Hüseyin Aksoy	T.B.M.M. İçtüzüğünün 55 inci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi	54 (55)	TBMM Genel Kurulunun her ayın ilk üç haftası Salı, Çarşamba, Perşembe ve Cuma günleri saat 15:00'ten 19:00'a kadar çalışmalarını sürdürülmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
31	19	1	26/6/1992	394	Tunceli Milletvekili Kamer Genç	Millet Meclisi İçtüzüğüne Bir Mükerrer Madde Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	Mükerrer madde ihdası	Cumhurbaşkanı tarafından yayımlanması kısmen uygun bulunmayan ve bir daha görüşülmek üzere geri gönderilen kanunlar hakkında yeni bir görüşme usulü düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı[10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
32	19	2	16/9/1992	444	İstanbul Milletvekili Halil Orhan Ergüder	Millet Meclisi İçtüzüğünün 114 üncü Maddesine Bir Fıkra Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	138 - 153 (114)	Genel Kurul ve komisyon toplantılarına katılmayan üyenin her oturum için milletvekili ödenek tutarının bir kısmının kesilerek bütçeye irat kaydedilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
33	19	2	19/10/1992	491	Eskişehir Milletvekili Ahmet Hüsamettin Cindoruk	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	Yeni içtüzük teklifi	Yeni bir İçtüzük düzenlemesi öngörülmüştür.	Hükümsüz
34	19	2	23/10/1992	510	Çorum Milletvekili Muharrem Şemsek ve 3 Milletvekili	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	-	-	Hükümsüz
35	19	2	5/11/1992	513	Samsun Milletvekili İhsan Saraçlar ve 3 Milletvekili	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü Teklifi	Yeni içtüzük teklifi	5.3.1973 tarih ve 584 karar numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün yürürlükten kaldırılarak 189 maddelik yeni bir İçtüzük düzenlemesi yapılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
36	19	2	30/3/1993	672	Ankara Milletvekili Mustafa Tınas Titiz ve 2 Milletvekili	TBMM İçtüzüğü'nün Bir Maddesinin Değiştirilmesi İçin İçtüzük Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Bilim ve Teknoloji Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
37	19	3	17/12/1993	931	Eskişehir Milletvekili Ahmet Hüsamettin Cindoruk	Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 73'üncü Maddesine Bir Fıkra Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	72 (73)	Temel kanunlar ile İçtüzüğü bütünüyle veya büyük ölçüde değiştiren tekliflerin Genel Kuruldaki görüşmelerinde özel bir görüşme usulü tespitine, hükümetin, esas komisyonun veya siyasi parti grubunun teklifi, Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca Karar verilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
38	19	3	15/2/1994	1008	Tekirdağ Milletvekili Halil Başol ve 31 Milletvekili	Millet Meclisi İçtüzüğünün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	57 (58), 60 (61), (Mülga 82),82 (83),83 (84),84 (85),86	Yoklama taleplerinin 20 milletvekili tarafından istenmesi, soru cevap sürelerinin sınırlanması, tasarı ve tekliflerin iki aşamada görüşülmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
							(87),87 (88),88 (89)		
39	19	3	31/3/1994	1060	Manisa Milletvekili Akın Gönen	Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 20'inci Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Çocuk ve Özürlüler Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
40	19	3	1/4/1994	1065	İstanbul Milletvekili Gurhan Çelebican	Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 50 ve 89'uncu Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	49 (50), 62, 88 (89)	Görüşülmesi öne alınan konular hakkında milletvekillerinin yeterli araştırma ve hazırlık yapabilmesi için teklif ve tasarıların ancak üç birleşim sonra görüşülebilmesi, kanun tasarı veya tekliflerinin Genel Kurulda görüşülmesi sırasında komisyon veya hükümetin hazır bulunmaması sebebiyle arka arkaya üç kere ertelenmesi halinde tasarı veya teklifin Komisyona iadesi ve gündemden çıkarılması amaçlanmaktadır	Hükümsüz
41	19	3	8/5/1994	1097	İstanbul Milletvekili Gurhan Çelebican	Millet Meclisi İçtüzüğünün 8, 61, 73, 82, 88 ve 97 nci Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	8, 60 (61), 72 (73), (Mülga 82), 87 (88), Mülga 98 (97)	Meclis oturumlarının tecrübeli üyeler tarafından yönetilmesi, Meclis üyelerinin, başbakanlık yapmış kişilerin devlet tecrübelerinden yararlanmasının sağlanması, tasarı veya teklif maddelerinin her fıkrası için Meclis'te grubu bulunan partiler ve bağımsızlar adına birer milletvekiline yalnız bir önerge verme hakkı verilmesi, Başkan tarafından gerekli görülmesi halinde Meclis Genel Kurulu gündeminde sözlü sorular için ayrılmış zamanın bir veya iki bakana tahsis edilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
42	19	3	17/5/1994	1105	Ankara Milletvekili Mehmet Vehbi Dinçerler	İçtüzüğün 157 nci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	181 (157)	İçtüzük görüşmelerine katılımı artırmak, komisyon ve Genel Kurulda görüşmeleri hızlandırmak amacıyla İçtüzük değişiklik tekliflerinin görüşülme usul ve esaslarının düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
43	19	3	25/5/1994	1107	Ankara Milletvekili Mehmet Vehbi Dinçerler	İçtüzüğün 14 üncü Kısım Çeşitli Hükümler Bölümüne 157 nci	Yeni madde ihdası	Uzun teklif ve tasarıların komisyon ve Genel Kuruldaki görüşmelerine ilişkin esas ve usullerin değiştirilmesi amaçlanmaktadır	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
						Maddeden Sonra Gelmek Üzere Bir Madde Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi			
44	19	4	24/10/1994	1213	Ankara Milletvekili Mehmet Vehbi Dinçerler	Millet Meclisi İçtüzüğüne Bir Madde Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	Yeni madde ihdası	TBMM bünyesinde naklen ve kapalı devre televizyon yayınları yapılmasını düzenleyen bir maddenin ihdas edilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
45	19	4	1/11/1994	1231	İstanbul Milletvekili Gurhan Çelebican	Millet Meclisi İçtüzüğünün Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Özelleştirme Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
46	19	4	4/1/1995	1310	Gümüşhane Milletvekili Mahmut Oltan Sungurlu	Millet Meclisi İçtüzüğüne Bir Fıkra ve Bir Madde Eklenmesine Dair İçtüzük Teklifi	20, Yeni madde ihdası	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Yolsuzlukları Soruşturma Komisyonu" ile "Yolsuzlukları Araştırma Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
47	19	4	16/1/1995	1315	Isparta Milletvekili Ertekin Durutürk	Millet Meclisi İçtüzüğünün 55 inci Maddesinin Birinci Fıkrasının Değiştirilmesine İlişkin İçtüzük Teklifi	54 (55)	Millet Meclisi Genel Kurulunun her ayın 1'i ile 15'i arasındaki 15 günlük süre içerisinde; pazartesi, salı, çarşamba, perşembe, cuma ve cumartesi günleri saat 13:00'ten 23:00'e kadar toplanması hedeflenmektedir.	Hükümsüz
48	19	4	31/3/1995	1364	İstanbul Milletvekili Ali Coşkun Kırca	Millet Meclisi İçtüzüğünün 36 ncı Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	35 (36)	Başkanlık Divanının kararı olmaksızın komisyonların Genel Kurulun toplantı saatlerinde görüşme yapamayacağı, kanun tasarı ve tekliflerini bölerek ayrı metinler halinde Genel Kurula sunamayacakları ile ilgili İçtüzük hükmünün yürürlükten kaldırılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
49	19	4	3/5/1995	1394	Bursa Milletvekili Turhan Tayan	Yürürlükteki İçtüzükte Bazı Değişiklikler Yapılmasına İlişkin İçtüzük Teklifi	(Mülga 82), 88, Yeni geçici madde ihdası	Kapsamlı kanun tasarı ve tekliflerinin kısımlar hâlinde görüşülebilmesi, Genel Kurulda verilecek değişiklik önergelerinin öncelikle esas komisyonda görüşülmesi amaçlanmaktadır.	Geri Alındı
50	20	1	17/1/1996	30	İstanbul Milletvekili Emin Kul	TBMM İçtüzüğünün 102 nci Maddesinin Sonuna Bir Fıkra Eklenmesi ile 103 üncü Maddesinin Üçüncü Fıkrasının Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifi	104 (102), 105 (103)	Seçimlerden önce TBMM'ye sunulan ancak görüşülmesine başlanmamış olan araştırma komisyonu raporlarının seçimin yenilenmesi nedeniyle kadük sayılmaması, Meclis araştırma komisyonunun bilgi isteme yetkisinin genişletilmesi ve bu bilgi taleplerini yerine getirmeyen kişi ve kurumlara ceza verilmesi amaçlanmaktadır.	Bu teklifler Anayasa Komisyonunda birleştirilerek görüşülmüş olup görüşmelerde 2/158 numaralı teklif esas alınmıştır. 2/158 Esas Numaraları Teklif, Komisyon ve
51	20	1	2/2/1996	52	Gümüşhane Milletvekili Mahmut Oltan Sungurlu	Millet Meclisi İçtüzüğüne Bir Fıkra ve Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun Teklifi	20, Yeni madde ihdası	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Yolsuzlukları Soruşturma Komisyonu" ile "Yolsuzlukları Araştırma Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	
52	20	1	12/2/1996	67	Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan	Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 inci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarına ilişkin düzenlemeler yapılması amaçlanmaktadır.	
53	20	1	29/2/1996	89	İzmir Milletvekili Şekibe Gençay Gürün, Bursa Milletvekili Turhan Tayan	Millet Meclisi İçtüzüğünün 20 inci Maddesine Bir Bend Eklenmesi Hakkında Kanun Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Kültür Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	
54	20	1	21/3/1996	158	Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ve 4 Milletvekili	Millet Meclisi İçtüzüğünün Başlığı ile Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu İçtüzüğe Bazı Maddeler	Kapsamlı değişiklikler öngörmektedir	Millet Meclisi İçtüzüğünün başlığı ile bazı maddelerinin değiştirilmesi ve İçtüzüğe yeni maddeler eklenmesi amaçlanmaktadır.	

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı[10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
						Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi			Genel Kurul görüşmeleri neticesinde olgunlaştırılarak karar olmuştur. Karar No:424 Karar Tarihi: 16/5/1996
55	20	1	26/3/1996	161	Kütahya Milletvekili Mustafa Kalemli	Millet Meclisi İçtüzüğünün 55 inci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	54 (55)	TBMM Genel Kurulunun her ayın ilk üç haftası çalışması konusunda düzenleme yapılması amaçlanmaktadır.	
56	20	1	2/4/1996	176	Kocaeli Milletvekili Şevket Kazan	Millet Meclisi İçtüzüğünün Adının ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	İçtüzüğün başlığı ile birlikte 1, 2, 5, 7, 10, 11, 14, 18, 26 (27), 31 (32), 49 (50), 63 (64), 78 (79), 87 (88), 93 (91), 94 (92), Mülga 123 (104)	İçtüzüğün, Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplantı ve çalışmalarını düzenleyen maddelerinde değişiklik yapılması ve 1982 Anayasası'nın öngördüğü tek meclis sistemine uygun hâle getirilmesi amaçlanmaktadır.	
57	20	1	2/4/1996	177	Erzurum Milletvekili Lütfü Esengün	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 25 inci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair İçtüzük Teklifi	24 (25)	Komisyon Başkanı, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtibinin komisyon üye tam sayısının üçte birinin yazılı teklifi üzerine üye tam sayısının salt çoğunluğunun oyu ile görevden alınabilmesi amaçlanmaktadır.	
58	20	1	3/4/1996	178	Kayseri Milletvekili Recep Kırış	Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	60, 72 (73)	Mecliste grubu olmayan ve en az 5 milletvekili ile temsil edilen siyasi partilere de Meclis çalışmalarında söz hakkı verilmesi amaçlanmaktadır.	

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı[10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
59	20	1	3/4/1996	183	Mersin Milletvekili Oya Araslı	Millet Meclisi İçtüzüğünün 9 ve 11 inci Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki İçtüzük Teklifi	9, 11	Başkanlık Divanındaki başkanvekili sayısı belirlenirken her siyasi parti grubuna en az bir başkanvekili düşecek şekilde düzenleme yapılması hedeflenmektedir.	
60	20	1	9/4/1996	204	Hatay Milletvekili Ömer Atila Sav	Millet Meclisi İçtüzüğünün 105 inci Maddesinin Son Fıkrasının Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	Mülga 124 (105)	Bakanlar Kurulu programının Genel Kurulda okunmasından sonra yapılacak görüşmelerde güvenoyu verenlerin sayısı, güvensizlik oyu verenlerden fazlaysa Bakanlar Kurulunun güven almış sayılması yönünde düzenleme yapılması amaçlanmaktadır.	
61	20	2	12/11/1996	554	Aydın Milletvekili Yüksel Yalova	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	Mülga 124 (105)	Devlet sırrı ve ticari sır kapsamındaki konuların da Meclis araştırması kapsamına dâhil edilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
62	20	2	9/12/1996	619	İçel Milletvekili Durmuş Fikri Sağlar	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 104 üncü Maddesine Bir Fıkra Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	104	Dönem sonunda hükümsüz sayılan Meclis araştırması komisyonu raporlarının; hükümetin, siyasi parti gruplarının veya 20 milletvekilinin talebiyle Genel Kurul gündemine alınarak görüşülmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
63	20	2	9/12/1996	620	İçel Milletvekili Oya Araslı	Millet Meclisi İçtüzüğünün 9 ve 11 inci Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	9, 11	Başkanvekili, kâtip üye ve idare amirlerinin sayılarının Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurul tarafından tespit edilmesi ve her siyasi parti grubuna en az bir başkanvekilliği verilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
64	20	2	11/12/1996	624	Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekilleri İçel Milletvekili Oya Araslı, Ankara Milletvekili Önder Sav ile Hatay	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 105 inci Maddesinin Değiştirilmesine İlişkin İçtüzük Teklifi	105	Devlet sırrı ve ticari sır kapsamındaki konuların da Meclis araştırması kapsamına dâhil edilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
					Milletvekili Nihat Matkap				
65	20	2	6/2/1997	704	Manisa Milletvekili Abdullah Akarsu	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 139 uncu Maddesinin Üçüncü ve Dördüncü Fıkralarının Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	139	Açık oylama usulünün yalnızca elektronik oylama mekanizmasının çalıştırılması veya ad cetvelinin okunması üzerine adı okunan milletvekilinin ayağa kalkarak kabul, çekimser veya ret kelimelerinden birisini yüksek sesle söylemesi ve böylece açıkladığı oyun kâtip üyeler tarafından kaydedilmesi suretiyle yapılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
66	20	2	11/3/1997	732	Amasya Milletvekili Ahmet İyimaya	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	131, 147	Dokunulmazlık ile ilgili işlerin öncelikli ve ivedi olarak görüşülmesi, dokunulmazlık ve Meclis soruşturması ile ilgili oylamaların gizli yapılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
67	20	2	26/6/1997	906	Amasya Milletvekili Ahmet İyimaya	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	Mülga 78	Bakanlar Kurulunun herhangi bir sebeple çekilmesi hâlinde yeni Bakanlar Kurulu güvenoyu alıncaya kadar, komisyonun yahut Genel Kurulun üye tam sayısının salt çoğunluğu ile öncelikli olduğuna karar verdiği kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesine devam edilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
68	20	3	12/1/1998	1025	Amasya Milletvekili Ahmet İyimaya	TBMM İçtüzüğünün Bir Maddesinin Değiştirilmesine İlişkin İçtüzük Teklifi	105	Ticari sır kapsamındaki konuların da Meclis araştırması kapsamına dâhil edilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı[10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
69	21	1	23/6/1999	94	İzmir Milletvekili Rifat Serdaroğlu	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Bazı Değişiklikler Yapan Kanun Teklifi	28, 36, 56, 81, 82, 83, 84, 85, 87, 91, 93, 143, 144, 145, 148	Komisyon üyelerinin, bir yasama yılı içinde izinsiz ve özürsüz olarak komisyon toplantılarının üçte birine katılmamaları hâlinde parti gruplarınca komisyonlardan geri çekilebilmeleri yönündeki hüküm kapsamında söz konusu oranın dörtte bire indirilmesi, bu süre kadar devamsızlığı bulunan milletvekilinin yolluklarının üç aylığının kesilmesi, komisyona havale edilen evrakın Başkanlıkça resen veya komisyon üyelerinin beşi tarafından yazıyla istenmesi hâlinde en geç yedi gün içinde bastırılması, Genel Kurulda bulunan milletvekilleri, bakanlar ve görevli memurların kılık kıyafetlerinin yeniden düzenlenmesi ile bu kapsamda kadınların başının açık olması ve ziyaretçi yönetmeliğinde de aynı kıstasların uygulanması, bir kanun teklifinin/tasarısının Komisyonda değişmeyen maddeleri ile komisyon üye tam sayısının salt çoğunluğuyla değiştirilmiş maddelerinin teklifin/tasarının tümünün oylanması ile kabul olması, Anayasa değişikliklerinde tüm maddelerin tek tek görüşülmesi (teklif ve tasarı için getirilen değişikliğin bu hususta uygulanmaması) amaçlanmaktadır.	Hükümsüz*
70	21	1	22/7/1999	232	İstanbul Milletvekili Bülent Akarcalı	İçtüzük İle İlgili Değişiklik Kanun Teklifi	51, 57, 63, 81, 83, 87, 145, 146	Yoklama yapılmaması ve karar yeter sayısının aranmaması, kanun teklifi ve tasarıları üzerinde konuşma sürelerinin parti grupları, Komisyon ve Hükümet adına 10'ar, üyeler adına 5'er, usul hakkındaki konuşmaların ise 5'er dakika ile sınırlandırılması, Genel Kurulda kanun görüşmelerine başlandıktan sonra verilecek değişiklik önergelerinin en az 10 komisyon üyesinin imzasını taşıma şartı getirilmesi, maddeler üzerinde verilecek değişiklik önergelerinin 2 adet ile sınırlandırılması ve Genel Kurulda maddelerin oylamasının yapılmaması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz*
71	21	1	16/8/1999	286	Amasya Milletvekili Ahmet İyimaya	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bir Maddesinin	148	Gizli oylama usulünün kabul, ret, çekimser yazılı olan oy pusulasının boş karelerine mühürle (x) işaretinin konulması suretiyle yapılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz*

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
						Değiştirilmesine İlişkin Kanun Teklifi			
72	21	1	29/9/1999	307	Ankara Milletvekili Yıldırım Akbulut	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	3, 7, 8, 21, 28, 37, 45, 47, 50, 52, 54, 56, 59, 60, 63, 77, 81, 83, 87, 91, Mülga 98, 100, 102, 103, 139, 141, 142, 143, 144, 145, 148, 183	TBMM'nin ilk toplantısının Yüksek Seçim Kurulunca kesin seçim sonuçlarının TRT kanallarında ilanını takip eden üçüncü gün ve saat 13:00'te yapılması, komisyonlar bülteninin yılda bir kez olmak üzere yasama yılının sonunda yayımlanması, hükümetin gündem dışı konuşmalara cevap verme süresinin on dakika olarak belirlenmesi, Meclis Başkanlığına yöneltilen soruların beş gün sonra gündeme alınması, açık oylamanın 20 milletvekili ile istenebilmesi, geçici başkanlık görevinin Yüksek Seçim Kurulunun kesin seçim sonuçlarını ilan ettiği gün başlaması, Genel Kurulda milletvekillerinin başının açık olması, maddeler üzerindeki konuşma sürelerinin beş dakika olması, önergelerin yalnızca maddeler üzerinde ve tasarı veya teklifin tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanıncaya kadar verilebilmesi ile hükümet veya esas komisyonun önerge verme esaslarının düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz*
73	21	2	5/10/1999	310	Şırnak Milletvekili Mehmet Salih Yıldırım	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapan İçtüzük Teklifi	3, 14, 21, 36, 37, 54, 81, 86, 87, Mülga 98, 99, 102, 105, 112, 116, 118, 119, 120, 128, 143,	TBMM'nin milletvekili genel seçimi kesin sonuçlarının Yüksek Seçim Kurulunca ilanını takip eden beşinci gün saat 14:00'te toplanması, Kanun tasarı ve tekliflerinin esas komisyonlara havale tarihinden itibaren sonuçlandırılması gereken sürenin 30 güne indirilmesi, TBMM Genel Kurulunun haftalık çalışma günlerinin saat 14:00'te başlaması, Genel Kurulda kanun tasarı ve tekliflerinin maddeleri üzerinde görüşme açılmaması ve son konuşmaların beşer dakika ile sınırlandırılması, sözlü soruların, önergenin Başbakanlığa veya ait olduğu Bakanlığa sevk tarihinden itibaren üç gün sonra gündeme alınması, Dilekçe Komisyonu Genel Kurulu kararlarına yapılacak itiraz süresinin 15 güne indirilmesi ile açık oylama usulü, değişiklik önergeleri ile genel görüşme usulüne ilişkin düzenlemeler yapılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz*

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
74	21	2	5/10/1999	311	Gaziantep Milletvekili Ali Ilıksoy, Konya Milletvekili Ömer İzgi, Ankara Milletvekili Nejat Arseven	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	3, 7, 8, 21, 28, 37, 47, 50, 54, 56, 59, 60, 63, 77, 81, 83, 87, 91, Mülga 98, 100, 102, 139, 141, 143, 144, 145, 148, 183	TBMM'nin ilk toplantısının Yüksek Seçim Kurulunca kesin seçim sonuçlarının TRT kanallarında ilanını takip eden üçüncü günü ve saat 13:00'te yapılması, siyasi parti gruplarının adaylarını on gün içinde bildirmesi, kanun tasarı ve tekliflerinin esas komisyonlara havale tarihinden itibaren sonuçlandırılması gereken sürenin 30 güne indirilmesi, komisyonlar bülteninin yılda bir kez yasama yılının sonunda yayımlanması, hükümetin gündem dışı konuşmalara cevap verme süresinin on dakika olarak belirlenmesi, Meclis Başkanlığına yöneltilen soruların beş gün sonra gündeme alınması, açık oylamanın 20 milletvekili ile istenebilmesi, geçici başkanlık görevinin Yüksek Seçim Kurulunun kesin seçim sonuçlarını ilan ettiği gün başlaması, Genel Kurulda milletvekillerinin başı açık olması, maddeler üzerindeki konuşma sürelerinin beş dakika olması, önergelerin yalnızca maddeler üzerinde ve tasarı veya teklifin tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanıncaya kadar verilebilmesi ile hükümet veya esas komisyonun önerge verme esaslarının düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz*
75	21	2	8/10/1999	325	İstanbul Milletvekili Ahmet Ziya Aktaş ve 42 Milletvekili	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Sanayi, Ticaret, Enerji ve Tabii Kaynaklar Komisyonu" ile "Bilgi ve Teknoloji Komisyonu" adıyla iki komisyon kurulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz*
76	21	2	28/1/2000	442	Zonguldak Milletvekili Hasan Gemici	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Kadın-Erkek Eşitliğini İzleme Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz*
77	21	2	3/2/2000	449	İzmir Milletvekili Işılay Saygın	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması	14	Başkanlık Divanı bünyesinde "Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Eşitliğini İzleme Kurulu" kurulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz*

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
						Hakkında İçtüzük Teklifi			
78	21	2	14/6/2000	558	Zonguldak Milletvekili Hasan Gemici	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	56,122	Genel Kurul salonunda bulunan Başkan'ın, Cumhurbaşkanı'nın, milletvekillerinin, bakanların, TBMM teşkilatı memurlarının ve diğer kamu personelinin kılık kıyafetinin düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
79	21	3	7/11/2000	610	Amasya Milletvekili Ahmet İyimaya	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin İçtüzük Teklifi	70	Kapalı oturumda gündemle ilgili olmak kaydı ile mevzuatın sır saydığı her hususun sorumlu bakan tarafından açıklanabilmesi ve gizli belgelerin okunabilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
80	21	3	10/1/2001	661	Ankara Milletvekili Aydın Tümen, Erzurum Milletvekili İsmail Köse, Bartın Milletvekili Zeki Çakan	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	60, 79, 81, 83, 87, 91	Soru ve cevap süresinin on dakika ile sınırlandırılması, komisyon raporlarının Genel Kurulda okutulmaması, kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesi usulünde değişiklik yapılması, her bir madde için verilecek önerge sayısının komisyon ve hükümet tarafından birer, milletvekilleri tarafından Anayasaya aykırılık önergeleri dâhil en fazla üç önerge ile sınırlandırılması, özel görüşme ve oylama usulü tespit edilecek işlerin kapsamının genişletilerek bu işlerin tespiti hususunda Danışma Kurulunda oybirliği sağlanamaması hâlinde siyasi parti gruplarının önerisi üzerine Genel Kurulca üye tam sayısının beşte üç çoğunluğu ile karar alınabilmesi amaçlanmaktadır	Karar Oldu Karar No:713 Karar Tarihi: 7/2/2001
81	21	3	16/5/2001	772	Amasya Milletvekili Ahmet İyimaya	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	87	Kanun tasarı ve tekliflerinin Genel Kurulda görüşülmesinde, müstakil, ek veya geçici maddelerde yeniden düzenleme öngören önergelerin yeni bir madde olarak işleme konulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
82	21	3	25/9/2001	807	Manisa Milletvekili Ekrem Pakdemirli	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	147	40 milletvekilinin talebi hâlinde gizli oylamanın yapılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
83	21	4	11/10/2001	814	Hatay Milletvekili Namık Kemal Atahan	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 139 ve 148 inci Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin İçtüzük Teklifi	139, 148	Gizli oylamaların elektronik cihazla yapılabilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
84	21	4	7/2/2002	892	Saadet Partisi Grup Başkanvekilleri Çorum Milletvekili Yasin Hatiboğlu, Konya Milletvekili Veysel Candan, Diyarbakır Milletvekili Ömer Vehbi Hatipoğlu ve 9 Milletvekili	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	60,81,87,91	Soru cevap süresinin on dakika ile sınırlandırılması ve önerge sayısı ile ilgili sınırlandırmalarının kaldırılması, temel kanunların özel görüşme ve oylama usulünün tespit edilmesine Hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun oybirliği ile önerisi üzerine Genel Kurul tarafından karar verilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
85	21	4	14/3/2002	916	Bursa Milletvekili Ali Arabacı ve 33 Milletvekili	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	151, 152, 153	Milletvekillerine yedi günü aşmamak üzere izin verilmesi ve milletvekillerinin devamsızlıklarına ilişkin özürlerinin kabul edilmesi yetkilerinin TBMM Başkanlık Divanına verilmesi, devamsızlık cetvellerinin her ayın ilk haftası milletvekillerine gönderilmesi ve bu cetvellerin bir yasama yılı içinde en az altı defa yayınlanması, herhangi bir birleşime izinsiz veya özürsüz katılmayan milletvekilinin ödenek ve yolluğunun o birleşime karşılık gelen tutarının kesilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
86	21	4	13/5/2002	971	Amasya Milletvekili Ahmet İyimaya	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bir Maddesinin Değiştirilmesine İlişkin İçtüzük Teklifi	88	Komisyon veya hükümetin ya da her ikisinin birden katıldığı değişiklik önergesinin reddedilmesi hâlinde, teklif veya tasarının geri istenmiş sayılması ve bu durumda Genel Kurul kararı aranmaksızın tasarı veya teklifin geri verilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
87	21	4	28/5/2002	983	Konya Milletvekili Mehmet Emrehan Halıcı ve 5 Milletvekili	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Bilişim Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
88	21	4	5/6/2002	986	İstanbul Milletvekili Ahmet Ziya Aktaş ve 184 Milletvekili	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Bilgi Toplumu Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
89	21	4	26/9/2002	1047	Konya Milletvekili Ömer İzgi	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	81, 87, 91	Anayasa Mahkemesince iptal edilen İçtüzük maddeleri yeniden düzenlenerek; tasarı veya teklifin tümü üzerinde soru ve cevap süresinin yirmi, maddeler üzerinde sürenin on dakika ile sınırlı olması, maddeler üzerinde hükümet, komisyon ve siyasi partiler için on dakika, milletvekilleri için beş dakika süre verilmesi, her madde için beşten fazla önerge verilememesi ve temel kanunların görüşülme usulünün yeniden düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
90	22	1	10/12/2002	2	Ankara Milletvekili Salih Kapusuz, Bursa Milletvekili Faruk Çelik, Ordu Milletvekili Eyüp Fatsa, Mersin Milletvekili Mustafa Özyürek, İzmir Milletvekili Oğuz Oyan	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	81, 87	Genel kurulda tasarı ve tekliflerin tümü üzerinde soru cevap süresinin yirmi dakika, maddeler üzerinde ise bu sürenin on dakika ile sınırlandırılması, milletvekilleri tarafından Anayasaya aykırılık önergeleri dâhil her madde için yedi önerge verilebilmesi amaçlanmaktadır.	Karar Oldu Karar No:750 Karar Tarihi: 10/12/2002
91	22	1	9/1/2003	33	Elazığ Milletvekili Mehmet Kemal Ağar	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Bazı Değişiklikler Yapan Kanun Teklifi	28, 36, 56, 81, 82, 83, 84, 85, 87, 91, 93, 143, 144, 145, 148	Komisyon üyelerinin, bir yasama yılı içinde izinsiz ve özürsüz olarak komisyon toplantılarının üçte birine katılmamaları hâlinde parti gruplarınca komisyonlardan geri çekilebilmeleri yönündeki hüküm kapsamında söz konusu oranın dörtte bire indirilmesi, bu süre kadar devamsızlığı bulunan milletvekilinin yolluklarının üç aylığının kesilmesi, komisyona havale edilen evrakın Başkanlıkça resen veya komisyon üyelerinin beşi tarafından yazıyla istenmesi hâlinde en geç yedi gün içinde bastırılması, Genel Kurulda bulunan milletvekilleri, bakanlar ve görevli memurların kılık kıyafetlerinin yeniden düzenlenmesi ile bu kapsamda kadınların başının açık olması ve ziyaretçi yönetmeliğinde de aynı kıstasların uygulanması, bir	Geri Alındı

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı[10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
								kanun teklifinin/tasarısının Komisyonda değişmeyen maddeleri ile komisyon üye tam sayısının salt çoğunluğuyla değiştirilmiş maddelerinin teklifin/tasarının tümünün oylanması ile kabul olması, Anayasa değişikliklerinde tüm maddelerin tek tek görüşülmesi (teklif ve tasarı için getirilen değişikliğin bu hususta uygulanmaması) amaçlanmaktadır.	
92	22	1	9/1/2003	34	Elazığ Milletvekili Mehmet Kemal Ağar	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	51, 57, 63, 81, 83, 87, 145, 146	Yoklama yapılmaması ve karar yeter sayısının aranmaması, kanun teklifi ve tasarılar üzerinde konuşma sürelerinin parti grupları, Komisyon ve Hükümet adına 10'ar, üyeler adına 5'er, usul hakkındaki konuşmaların 5'er dakika ile sınırlandırılması, Genel Kurulda kanun görüşmelerine başlandıktan sonra verilecek değişiklik önergelerinin en az 10 komisyon üyesinin imzasını taşıma şartı getirilmesi, maddeler üzerinde verilecek değişiklik önergelerinin 2 adet ile sınırlandırılması ve Genel Kurulda maddelerin oylamasının yapılmaması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
93	22	1	9/1/2003	35	Elazığ Milletvekili Mehmet Kemal Ağar	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bir Maddesinin Değiştirilmesine İlişkin İçtüzük Teklifi	148	Gizli oylama usulünün kabul, ret, çekimser yazılı olan oy pusulasının boş karelerine mühürle (x) işaretinin konulması suretiyle yapılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
94	22	1	9/1/2003	36	Elazığ Milletvekili Mehmet Kemal Ağar	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	3, 8, 48, 50, 56, 59, 60, 81, 83, 87, Mülga 98, 100, 102, 139, 141, 142, 143, 144, 148, 183,	TBMM'nin ilk toplantısının Yüksek Seçim Kurulunca kesin seçim sonuçlarının TRT kanallarında ilanını takip eden üçüncü gün ve saat 13:00'te yapılması, komisyonlar bülteninin yılda bir kez yasama yılının sonunda yayımlanması, hükümetin gündem dışı konuşmalara cevap verme süresinin on dakika olarak belirlenmesi, Meclis Başkanlığına yöneltilen soruların beş gün sonra gündeme alınması, açık oylamanın 20 milletvekili ile istenebilmesi, geçici başkanlık görevinin Yüksek Seçim Kurulunun kesin seçim sonuçlarını ilan ettiği gün başlaması, Genel Kurulda milletvekillerinin başlarının açık olması, maddeler üzerindeki konuşma sürelerinin beş dakika olması, önergelerin yalnızca	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
								maddeler üzerinde ve tasarı veya teklifin tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanıncaya kadar verilebilmesi ile hükümet veya esas komisyonun önerge verme esaslarının düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	
95	22	1	9/1/2003	37	Elazığ Milletvekili Mehmet Kemal Ağar	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	3, 14, 21, 36, 37, 54, 81, 86, 87, Mülga 98, 99, 102, 105, 112, 116, 118, 119, 120, 128, 143,	TBMM'nin milletvekili genel seçimi kesin sonuçlarının Yüksek Seçim Kurulunca ilanını takip eden beşinci gün saat 14:00'te toplanması, kanun tasarı ve tekliflerinin sonuçlandırılması gereken sürenin esas komisyonlara havale tarihinden itibaren 30 güne indirilmesi, TBMM Genel Kurulunun haftalık çalışma günlerinin saat 14:00'te başlaması, Genel Kurulda kanun tasarı ve tekliflerinin maddeleri üzerinde görüşme açılmaması ve son konuşmaların beşer dakika ile sınırlandırılması, sözlü soruların, önergenin Başbakanlığa veya ait olduğu Bakanlığa sevk tarihinden itibaren üç gün sonra gündeme alınması, Dilekçe Komisyonu Genel Kurulu kararlarına yapılacak itiraz süresinin 15 güne indirilmesi ile açık oylama usulü, değişiklik önergeleri ile genel görüşme usulüne ilişkin düzenlemeler yapılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
96	22	1	9/1/2003	38	Elazığ Milletvekili Mehmet Kemal Ağar	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	3, 7, 8, 21, 28, 37, 47, 50, 54, 56, 59, 60, 63, 77, 81, 83, 87, 91, Mülga 98, 100, 102, 139, 141, 143, 144, 145, 148, 183	TBMM'nin ilk toplantısının Yüksek Seçim Kurulunca kesin seçim sonuçlarının TRT kanallarında ilanını takip eden üçüncü günü ve saat 13:00'te yapılması, siyasi parti gruplarının adaylarını on gün içinde bildirmesi, kanun tasarı ve tekliflerinin esas komisyonlara havale tarihinden itibaren sonuçlandırılması gereken sürenin 30 güne indirilmesi, komisyonlar bülteninin yılda bir kez yasama yılının sonunda yayımlanması, hükümetin gündem dışı konuşmalara cevap verme süresinin on dakika olarak belirlenmesi, Meclis Başkanlığına yöneltilen soruların beş gün sonra gündeme alınması, açık oylamanın 20 milletvekili ile istenebilmesi, geçici başkanlık görevinin Yüksek Seçim Kurulunun kesin seçim sonuçlarını ilan ettiği gün başlaması, Genel Kurulda milletvekillerinin başı açık olması, maddeler	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
								üzerindeki konuşma sürelerinin beş dakika olması, önergelerin yalnızca maddeler üzerinde ve tasarı veya teklifin tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanıncaya kadar verilebilmesi ile hükümet veya esas komisyonun önerge verme esaslarının düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	
97	22	1	9/1/2003	39	Elazığ Milletvekili Mehmet Kemal Ağar	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Sanayi, Ticaret, Enerji ve Tabii Kaynaklar Komisyonu" ile "Bilgi ve Teknoloji Komisyonu" adlarında iki komisyon kurulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
98	22	1	9/1/2003	40	Elazığ Milletvekili Mehmet Kemal Ağar	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Kadın-Erkek Eşitliğini İzleme Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
99	22	1	9/1/2003	41	Elazığ Milletvekili Mehmet Kemal Ağar	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	14	Başkanlık Divanı bünyesinde "Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Eşitliğini İzleme Kurulu" kurulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
100	22	1	9/1/2003	42	Elazığ Milletvekili Mehmet Kemal Ağar	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin İçtüzük Teklifi	112, 133, 139, 148	Soruşturma komisyonu raporunun en geç yedi gün içinde hakkında soruşturma açılması istenen başbakan veya bakana gönderilmesi, komisyonun raporunun görüşülmesinde iki toplantıda bulunmaması hâlinde komisyon aranmaksızın görüşülmesi, karma komisyonun dokunulmazlığın kaldırılması hakkındaki raporunun Genel Kurulda Meclis soruşturmasında öngörülen süreler içinde görüşülerek gizli oylanması, gizli oylamalarının elektronik sistemle yapılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı[10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
101	22	1	27/3/2003	105	İstanbul Milletvekili Birgen Keleş	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Kadın-Erkek Eşitlik Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
102	22	1	4/4/2003	108	Ankara Milletvekili Salih Kapusuz, Bursa Milletvekili Faruk Çelik, Ordu Milletvekili Eyüp Fatsa ve 32 Milletvekili	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	10, 35, 81, 91, 92, 108, 110, 112, 115	1982 Anayasası'nda yapılan değişikliklere uyum bağlamında; Meclis başkanı seçim süresinin kısaltılması, Cumhurbaşkanınca kısmen uygun bulunmayarak geri gönderilen kanunların yalnızca uygun bulunmayan hükümlerinin görüşülmesine imkân sağlanması, Meclis soruşturması açılıp açılmaması kararının gizli oyla verilmesi, soruşturma raporunun iki ay içerisinde tesliminin zorunlu kılınması, karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılara da dilekçe hakkının tanınması ve İçtüzüğün Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen "Temel kanunlar" başlıklı 91'inci maddesinin yeniden düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	Karar OlduKarar No:766 Karar Tarihi: 10/4/2003
103	22	1	27/5/2003	140	Ankara Milletvekili Salih Kapusuz, Hatay Milletvekili Sadullah Ergin, Bursa Milletvekili Faruk Çelik, Ordu Milletvekili Eyüp Fatsa, Ankara Milletvekili Haluk İpek	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	91	İçtüzüğün Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen "Temel kanunlar" başlıklı 91'inci maddesinin yeniden düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	Karar Oldu Karar No:855 Karar Tarihi: 30/6/2005
104	22	1	11/6/2003	149	Konya Milletvekili Atilla Kart	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bir Maddesinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	105	Ticari sırların Meclis araştırması kapsamına alınması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
105	22	2	9/10/2003	182	Şanlıurfa Milletvekili Yahya Akman ve 14 Milletvekili	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	116, 117, 118, 119, 120	Dilekçe Komisyonu Başkanlık Divanının yetkilerinden bazılarının Komisyon Başkanına devredilmesi, Dilekçe Komisyona yerinde inceleme yetkisi verilmesi ve Komisyonun işlemleri için öngörülen sürelerin kısaltılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
106	22	2	20/12/2003	224	Bursa Milletvekili Ertuğrul Yalçınbayır	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair İçtüzük Teklifi	134, Yeni Madde	TBMM üyesinin dokunulmazlığının kaldırılmasını istemesi hâlinde dokunulmazlığın isteğe bağlı olarak kaldırılması ve dokunulmazlıkla ilgili işlerin üç ay içerisinde sonuçlandırılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
107	22	2	14/1/2004	243	Bursa Milletvekili Ertuğrul Yalçınbayır	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	23	Bütçe ve kesin hesap kanunu tasarılarının; esas komisyon olarak Plan ve Bütçe Komisyonuna, bakanlıklar ve ilgili ve bağlı kurum ve kuruluşlara dair bölümlerinin ise tali komisyon olarak ilgili komisyonlara havale edilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
108	22	2	22/6/2004	305	İstanbul Milletvekili Emin Şirin	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkındaki İçtüzük Teklifi	134	TBMM üyesinin dokunulmazlığının kaldırılmasını istemesi hâlinde dokunulmazlığın isteğe bağlı olarak kaldırılması, milletvekilinin bu yöndeki yazılı istemini Karma Komisyon başkanlığına verdiği takdirde Komisyonda öncelikle görüşülmesi ve Komisyonun kovuşturmanın ertelenmesi kararı verememesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
109	22	3	11/4/2005	427	Tokat Milletvekili Mehmet Ergün Dağcıoğlu	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	105	Stratejik güvenlik konuları ile ilgili devlet sırları haricindeki tüm konuların Meclis araştırmasının kapsamına alınması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
110	22	3	14/4/2005	432	Adana Milletvekili Atilla Başoğlu	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	112	Genel Kurul tarafından hakkında soruşturma komisyonu kurulup da Yüce Divan'a sevk kararı verilen başbakan veya bakan ile beraber, başbakan veya bakanı Yüce Divan'a sevke sebep teşkil fiille ilişkili olan bürokratlar ve şirket yöneticileri hakkında, ilgili soruşturma komisyonunun, en geç üç iş günü içinde Cumhuriyet savcılığına suç duyurusunda bulunabilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
111	22	3	21/4/2005	458	Adana Milletvekili Kemal Sağ ve 22 Milletvekili	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzük Değişikliği Teklifi	108	Meclis soruşturması önergelerinin, ilgili yasama döneminde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nda görüşülememesi durumunda, izleyen yasama döneminde Başkanlık Divanının teşekkülünden itibaren bir ay içerisinde görüşülmesi ve karara bağlanması öngörülmektedir.	Hükümsüz
112	22	3	6/5/2005	467	Erzurum Milletvekili Mustafa Nuri Akbulut	5.3.1973 Tarih ve 584 Karar Numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına İlişkin İçtüzük Teklifi	37, 54, 57, 59, 60, 63, 81, 82, 86, 87, 92, Mülga 98	TBMM Genel Kurulunun haftalık çalışma günlerinin saat 13:00'te başlaması, toplantı yeter sayısının sağlanamaması nedeniyle birleşime iki kere ara verilmesi, konuşma sürelerinin kısaltılması, ölüm cezalarının yerine getirilmesi usulünü düzenleyen İçtüzük hükmünün yürürlükten kaldırılması, Kanun önerilerinin her bir maddesi üzerinde verilebilecek değişiklik önergelerinin sayısının azaltılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
113	22	3	9/6/2005	528	Tekirdağ Milletvekili Mehmet Nuri Saygun ve 23 Milletvekili	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	92	Anayasa değişikliği sonucu ölüm cezasının kaldırılması üzerine uygulama imkânı kalmayan ve Anayasaya aykırı hâle gelen, ölüm cezalarının yerine getirilmesi usulünü düzenleyen İçtüzük hükmünün yürürlükten kaldırılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
114	22	3	22/6/2005	565	Adana Milletvekili Atilla Başoğlu ve Edirne Milletvekili Necla Budak	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	34	Kanun tasarı ve tekliflerinin Türk Dil Kurumu uzmanları tarafından Türkçeye uygunluk denetiminin yapılması ve komisyon aşaması ile diğer aşamalarda bu metnin esas alınması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
115	22	4	12/10/2005	589	İzmir Milletvekili Hakkı Ülkü ve 34 Milletvekili	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Değişiklik Teklifi	131, 134	TBMM üyesinin dokunulmazlığının kaldırılmasını istemesi hâlinde dokunulmazlığın isteğe bağlı olarak kaldırılması ve bu istemin ilgili komisyona gitmeden Başkanlık Divanının tespiti ile yerine getirilmesi üzerine Genel Kurulun bilgisine sunulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
116	22	4	15/11/2005	622	Malatya Milletvekili Süleyman Sarıbaş	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	105	Devlet sırları ile ticari sırların Meclis araştırması kapsamına alınması ve komisyona her kademedeki kamu görevlilerinin ve uzmanların çağrıldıklarında gelmelerinin zorunlu kılınması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
117	22	4	29/3/2006	749	İzmir Milletvekili Serpil Yıldız	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Değişiklik Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
118	22	4	9/6/2006	818	Manisa Milletvekili Bülent Arınç	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	Kapsamlı değişiklikler öngörülmektedir.	5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu gereğince İçtüzüğün 102 maddesinin değiştirilmesi, 16 maddenin yürürlükten kaldırılması ve İçtüzüğe 7 yeni maddenin eklenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz*
119	22	5	11/1/2007	925	Bursa Milletvekili Faruk Çelik, Ankara Milletvekili Salih Kapusuz, İstanbul Milletvekili İrfan Gündüz, Ordu Milletvekili Eyüp Fatsa, Hatay Milletvekili Sadullah Ergin	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	91	Anayasa Mahkemesince iptal edilen hüküm yeniden düzenlenerek siyasi parti gruplarının hakkı saklı kalmak kaydıyla milletvekilleri tarafından maddeler üzerinde Anayasaya aykırılık önergeleri dâhil 2 değişiklik önergesi verilebilmesi amaçlanmaktadır.	Karar Oldu Karar No:884 Karar Tarihi: 31/1/2007
120	22	5	29/5/2007	1041	Kastamonu Milletvekili Hakkı Köylü	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	77	Komisyonlarca rapora bağlanıp Genel Kurul gündemine alınan tasarı ve tekliflerin hükümsüz sayılmasının önlenmesi amaçlanmaktadır.	Karar OlduKarar No:894 Karar Tarihi: 2/6/2007
121	23	2	15/8/2007	5	İstanbul Milletvekili Birgen Keleş	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Kadın-Erkek Eşitlik Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
122	23	2	17/9/2007	10	Sivas Milletvekili Muhsin Yazıcıoğlu	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	59,61,72,81,86,102	Genel Kurulda yapılacak görüşmelerde grubu bulunmayan siyasi partilere mensup milletvekillerine de söz hakkı tanınması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
123	23	2	20/9/2007	12	Giresun Milletvekili Hacı Hasan Sönmez, Manisa Milletvekili Bülent Arınç	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	Kapsamlı değişiklikler öngörülmektedir	5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu gereğince İçtüzüğün 102 maddesinin değiştirilmesi, 16 maddenin yürürlükten kaldırılması ve İçtüzüğe 7 yeni maddenin eklenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
124	23	2	3/10/2007	13	Hatay Milletvekili Sadullah Ergin, İzmir Milletvekili Kıvılcım Kemal Anadol, İzmir Milletvekili Oktay Vural, Van Milletvekili Fatma Kurtulan	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	10, 11, 20	TBMM Başkanı, Başkanlık Divanı ve komisyonların görev sürelerinin belirlenmesinde Anayasa'da gerçekleştirilen değişikliğe paralel olarak yasama yılı ibaresi yerine yıl ibaresinin esas alınması amaçlanmaktadır.	Karar Oldu Karar No: 902 Karar Tarihi: 9/10/2007
125	23	2	21/1/2008	122	Zonguldak Milletvekili Köksal Toptan	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	13, 16, 20, 30, 92, 176, 177, 178, 179, 180,	Kamu idarelerinin bütçe ve kesin hesap kanun tasarıları ile faaliyet raporlarının TBMM ihtisas komisyonlarında görüşülebilmesi, Plan ve Bütçe Komisyonu bünyesinde iki alt komisyonun kurulması, Genel Kurulda evrak okuma görevinin kâtip üyeler yerine Başkanlık Divanınca belirlenecek görevliler tarafından yerine getirilmesi, komisyonların sivil toplum kuruluşlarından görüş isteyebilmelerine ilişkin düzenlemenin yapılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
126	23	2	22/1/2008	138	Tunceli Milletvekili Kamer Genç	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bir Maddesinin Değiştirmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	87	Tasarı veya tekliflerin Genel Kurul'da görüşülmesine başlanılmasından sonra verilecek değişiklik önergelerinde bulunması gerekli olan en az beş imza şartının kaldırılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz*
127	23	2	6/2/2008	153	Tunceli Milletvekili Kamer Genç	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması	72	Görüşmelere ilişkin genel hüküm kapsamında iki milletvekiline verilen konuşma hakkının ayrı ayrı partilere veya bağımsızlara mensup üç milletvekiline verilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz*

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı[10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
						Hakkında İçtüzük Teklifi			
128	23	2	15/2/2008	159	İstanbul Milletvekili Alev Dedegil ve 6 Milletvekili	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	116,117,118,119,120	Dilekçe Komisyonu Başkanlık Divanına tanınan yetkilerin Komisyon Başkanına devredilmesi, Başkan tarafından görüşülemeyeceğine dair verilen kararların sadece Komisyon üyelerine dağıtılması ve Komisyon kararlarına itiraz süresinin 30 günden 10 güne, itiraz üzerine yapılacak incelemenin ise 30 günden 20 güne indirilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz*
129	23	2	12/3/2008	190	Van Milletvekili Fatma Kurtulan	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	20, 21	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu" kurulması ve bu Komisyonun üye sayısının yarısından bir fazlasının kadın olması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
130	23	4	12/4/2010	674	İstanbul Milletvekili Sebahat Tuncel	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü Madde Değişikliği Teklifi	56	Genel Kurulda bulunan kadın milletvekilleri ile görevlilerin tayyör ile birlikte ceket ve pantolon giyebilmelerine imkân tanınması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
131	23	5	4/10/2010	752	Ankara Milletvekili Ahmet İyimaya	Türk Borçlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarılarının Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda Görüşülmesine İlişkin Geçici İçtüzük Teklifi	Geçici içtüzük teklifi	Türk Borçlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile ilgili teklif ve tasarıların Genel Kurulda görüşülmesine ilişkin özel bir yasama yöntemi uygulanması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
132	23	5	6/4/2011	901	Ankara Milletvekili Salih Kapusuz, İstanbul Milletvekili Ali Topuz, Batman Milletvekili Bengi Yıldız, Isparta Milletvekili Nevzat Korkmaz	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü Teklifi	Yeni içtüzük teklifi	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün yürürlükten kaldırılarak 136 maddelik yeni bir İçtüzüğün yürürlüğe konulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
133	24	1	4/7/2011	3	Ankara Milletvekili Salih Kapusuz	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü Teklifi	Yeni içtüzük teklifi	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün yürürlükten kaldırılarak 136 maddelik yeni bir İçtüzüğün yürürlüğe konulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
134	24	1	7/7/2011	8	Kocaeli Milletvekili Azize Sibel Gönül, Ordu Milletvekili İhsan Şener	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	56	Genel Kurulda bulunan kadın milletvekilleri ile görevlilerin tayyör ile birlikte ceket ve pantolon giyebilmelerine imkân tanınması amaçlanmaktadır.	Bu teklif Anayasa Komisyonunda 2/1810 esas numaralı Teklifle birleştirilerek görüşülmüş olup görüşmelerde 2/1810 numaralı teklif esas alınmıştır. 2/1810 Esas Numarası Teklif, Komisyon ve Genel Kurul görüşmeleri neticesinde olgunlaştırılarak karar olmuştur.

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
									Karar No:1052 Karar Tarihi: 13/11/2013
135	24	2	16/9/2011	75	Tunceli Milletvekili Kamer Genç	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	72	Görüşmelere ilişkin genel hüküm kapsamında iki milletvekiline verilen konuşma hakkının ayrı ayrı partilere veya bağımsızlara mensup üç milletvekiline verilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
136	24	2	16/9/2011	80	Tunceli Milletvekili Kamer Genç	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Bir Maddesinin Değiştirmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	87	Tasarı veya tekliflerin Genel Kurul'da görüşülmesine başlanılmasından sonra verilecek değişiklik önergelerinde bulunması gerekli olan en az beş imza şartının kaldırılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
137	24	2	30/12/2011	242	Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili Giresun Milletvekili Nurettin Canikli, Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili Kayseri Milletvekili Mustafa Elitaş, Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Ayşe Nur Bahçekapılı, Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili Adıyaman Milletvekili Ahmet Aydın, Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili Kahramanmaraş Milletvekili Mahir Ünal	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	19, 20, 29, 31, 37, 52, 54, 59, 60, 63, 65, 87, Mülga 98, 102, 104, 146, 160	Yeni bakanlıkların kurulmasına ve kimi bakanlıkların da isimlerinin değiştirilmesine paralel olarak TBMM komisyonlarının, görev alanları doğrultusunda, isimlerinde düzeltme yapılması, komisyon çalışmaları esnasında söz almada öncelik sıralarının belirlenmesi, komisyonda verilecek değişiklik önergelerinin sayısıyla ilgili bir sınırlama getirilmesi, TBMM Genel Kurulu'nun 15.00-19.00 olan çalışma saatlerinin 14.00-20.00 şeklinde düzenlenmesi, Hükümetin gündem dışı konuşmalara cevap süresinin on dakikayla sınırlandırılması, bir birleşim içerisinde istenen kısa söz taleplerine kişi başına ve toplamda düşecek süreler bakımından üst limit getirilmesi, usul ile ilgi konuların diğer işlerden önce konuşulması ve bu yoldaki istemin işleme alınması hâlinde bir müzakerenin açılması, kanun tasarı veya teklifleri üzerinde verilen değişiklik önergelerinin sadece aykırılık sırasına göre okunup işleme alınması, genel görüşme ve meclis önergelerinin Genel Kurul'da okunmayarak verilen önerge ve özetinin bastırılarak milletvekillerine ve hükümete bildirilmesi, karar yeter sayısı arama işleminin Genel Kurul'da ancak	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
								on beş milletvekilinin istemleri neticesinde gerçekleştirilmesi, Genel Kurula çalışma düzeni ve huzurunu bozucu döviz, pankart ve materyallerin getirilmesi hâlinde kınama cezasının verilebilmesi amaçlanmaktadır.	
138	24	2	22/6/2012	727	Kars Milletvekili Mülkiye Birtane	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	59	Grubu bulunmayan milletvekilleri de dâhil her partiden bir üyeye gündem dışı söz hakkı verilmesi, gündem dışı konuşma sürelerinin uzatılması ve bu konuşmalara hükümet tarafından cevap verilmesi zorunluluğu getirilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
139	24	3	31/10/2012	947	Diyarbakır Milletvekili Altan Tan	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	56	Kadınların Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nda kumaş pantolon giyebilmelerine ve başörtüsü takabilmelerine imkân tanınması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
140	24	3	18/12/2012	1082	Hatay Milletvekili Adnan Şefik Çirkin, Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Mersin Milletvekili Mehmet Şandır	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	159,163	Aynı birleşimde iki defa uyarma cezası alan milletvekiline o birleşimin sonuna kadar söz söylemekten yasaklama cezası verilmesi ile milletvekillerine kınama ve geçici olarak Meclisten çıkarma cezalarının gereğini takdir ve yerine getirme yetkisinin Meclis Başkanına verilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
141	24	3	9/4/2013	1435	İstanbul Milletvekili Osman Oktay Ekşi	TBMM İçtüzüğü Teklifi	Yeni içtüzük teklifi	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün yürürlükten kaldırılarak 172 maddelik yeni bir İçtüzüğün yürürlüğe konulması ve bu doğrultuda; Danışma Kurulunun yetkilerinin artırılması, esas-tali komisyon ayrımının kaldırılması, komisyonların başkanlık divanı üyelerinin iktidar ve muhalefet arasında paylaştırılması, raportörlüğün aktif biçimde uygulanması, sözlü soruların komisyonlarda da yanıtlanması, TBMM Başkanvekillerinin de üyeleri olduğu siyasi partilerinin faaliyetlerine katılmaması, Genel Kurul'un çalıştığı günlerde en az kırk beş dakikanın sözlü soru ve yanıtlara ayrılması, her sorunun ayrı bir görüşme konusu	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
								olması, 'acil soru' kurumunun getirilmesi, yazılı soruların zamanında cevaplanamaması durumunda sözlü soruya dönüşmesi, 'gündem dışı konuşma' ve 'torba yasa' uygulamalarının kaldırılması, 'Parlamento Etik Kurulu' ve 'Parlamento Akademisi' kurumlarının oluşturulması amaçlanmaktadır.	
142	24	3	3/7/2013	1697	İstanbul Milletvekili Osman Oktay Ekşi	TBMM İçtüzüğünün 67'nci Maddesine İki Fıkra İlavesi Hakkında Kanun Teklifi	67	TBMM Danışma Kurulunun parlamento diline aykırı kelimeler ve deyimler listesi hazırlaması ve bu listeye aykırı davranan milletvekillerine yaptırım uygulanması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
143	24	4	16/7/2013	1735	Gaziantep Milletvekili Mehmet Şeker	TBMM İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	104, 105	Meclis araştırma komisyonu raporlarının bir ay içinde Genel Kurulda görüşülmesi, araştırma komisyonunun bilgi ve belge talebinde bulunabileceği kurumların kapsamının genişletilmesi, komisyon çalışmaları sırasında devlet sırrı ve ticari sır kapsamındaki bilgi ve belgelere ulaşılması durumunda izlenecek yöntemin belirlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
144	24	4	25/9/2013	1772	Kocaeli Milletvekili Mehmet Hilal Kaplan	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	99	Muhatabı oldukları yazılı soru önergelerinin 100 tanesini süresi içinde cevaplandırmayan bakanlar hakkında kınamaya ilişkin hükümlerin uygulanması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
145	24	4	4/11/2013	1810	Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu; Başkanvekili Giresun Milletvekili Nurettin Canikli, Başkanvekili Kayseri Milletvekili Mustafa Elitaş, Başkanvekili Adıyaman Milletvekili Ahmet Aydın, Başkanvekili Kahramanmaraş Milletvekili Mahir Ünal, Başkanvekili İstanbul Milletvekili Mihrimah Belma Satır,	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	56	Genel Kurulda bulunan kadın milletvekilleri ile görevlilerin tayyör ile birlikte ceket ve pantolon giyebilmelerine imkân tanınması amaçlanmaktadır.	Karar OlduKarar No:1052 Karar Tarihi: 13/11/2013

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
					Milliyetçi Hareket Partisi Grubu; Başkanvekili İzmir Milletvekili Oktay Vural, Başkanvekili Kayseri Milletvekili Yusuf Halaçoğlu, Barış ve Demokrasi Partisi Grup Başkanvekili Bingöl Milletvekili İdris Baluken				
146	24	4	4/11/2013	1835	İstanbul Milletvekili Osman Oktay Ekşi	TBMM İçtüzüğünün 51'inci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Teklifi	51	Gelen Kâğıtlar Listesi'nin resmî tatil günleri ile cumartesi ve pazar günleri hariç her gün yayımlanması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
147	24	4	24/1/2014	1974	Kars Milletvekili Mülkiye Birtane	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Devletin Şeffaflaştırılması ve Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
148	24	4	28/1/2014	1975	Ardahan Milletvekili Ensar Öğüt	TBMM İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	160	Türkiye Büyük Millet Meclisi içinde milletvekillerinin birbirlerine saldırıda bulunması hâlinde bir suç oluşuyorsa durumun ağır cezayı gerektiren suçüstü hâli gibi değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
149	24	5	23/12/2014	2588	İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu, Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Levent Gök ve 41 Milletvekili	Toplumsal Barış ve Demokrasi İçin Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nde ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi	2 geçici madde	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Toplumsal Mutabakat ve Ortak Akıl Heyeti Komisyonu" ve "Geçmişte Yaşanan Acı ve Travmaları Hatırlatan İsimleri Taşıyan Yerlerin Belirlenmesi ve Bu İsimlerin Kaldırılmasına İlişkin Tespit Komisyonu" kurulması ile bu komisyonların görev ve yetkilerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
150	25	1	8/7/2015	-	İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nde	81	Kanun tasarı ve tekliflerinin tümünün veya maddelerinin oylanmasının, Genel Kurul toplantısında yer alan üye	Hükümsüz*

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
						Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi		sayısının en az beşte birinin talebi halinde, on dört gün süre ile ertelenebilmesi amaçlanmaktadır.	
151	25	1	21/8/2015	-	İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekili	TBMM İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	2 geçici madde	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Toplumsal Mutabakat ve Ortak Akıl Heyeti Komisyonu" ve "Geçmişte Yaşanan Acı ve Travmaları Hatırlatan İsimleri Taşıyan Yerlerin Belirlenmesi ve Bu İsimlerin Kaldırılmasına İlişkin Tespit Komisyonu" kurulması ile bu komisyonların görev ve yetkilerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz*
152	26	1	24/11/2015	125	İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu	TBMM İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	2 geçici madde	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Toplumsal Mutabakat ve Ortak Akıl Heyeti Komisyonu" ve "Geçmişte Yaşanan Acı ve Travmaları Hatırlatan İsimleri Taşıyan Yerlerin Belirlenmesi ve Bu İsimlerin Kaldırılmasına İlişkin Tespit Komisyonu" kurulması ile bu komisyonların görev ve yetkilerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
153	26	1	4/12/2015	389	Adana Milletvekili Mevlüt Karakaya	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Engelli Hizmetleri Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
154	26	1	8/12/2015	494	İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu, Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Özgür Özel ve 1 Milletvekili	TBMM İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	2 geçici madde	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Toplumsal Mutabakat ve Ortak Akıl Heyeti Komisyonu" ve "Geçmişte Yaşanan Acı ve Travmaları Hatırlatan İsimleri Taşıyan Yerlerin Belirlenmesi ve Bu İsimlerin Kaldırılmasına İlişkin Tespit Komisyonu" kurulması ile bu komisyonların görev ve yetkilerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz*
155	26	1	8/3/2016	928	İstanbul Milletvekili Selina Doğan	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Değiştirilmesi Hakkında İçtüzük Değişiklik Teklifi	67, 160	Genel Kurul'da yapılan konuşmalarda ve yasama belgelerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini ihlal eden ifadelerin kullanılmaması ve Genel Kurul'da cinsiyet eşitliğini ihlal etmenin kınama cezası ile cezalandırılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı[10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
156	26	1	15/3/2016	1030	İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	81	Kanun tasarı ve tekliflerinin tümünün veya maddelerinin oylanmasının, Genel Kurul toplantısında yer alan üye sayısının en az beşte birinin talebi halinde, on dört gün süre ile ertelenebilmesi amaçlanmaktadır.	Hükümsüz*
157	26	2	9/12/2016	1527	Balıkesir Milletvekili Namık Havutça	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	20, 104	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Meclis Araştırması Raporları İzleme Komisyonu" kurulması ile Komisyonun görevlerine ilişkin düzenleme yapılması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
158	26	2	7/7/2017	1783	Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili Kayseri Milletvekili Mustafa Elitaş, Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan Akçay ve 2 Milletvekili	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	3,19,37,54,56, 57,58,63, Mülga 73, 81, 87, 102, 143, 160, 161, 163,	Milletvekili genel seçimi kesin sonuçlarının ilanının ardından TBMM Genel Kurulu'nun toplanması için gereken sürenin kısaltılması, andiçmekten imtina eden milletvekillerinin milletvekili sıfatından kaynaklanan haklardan yararlanamaması, Danışma Kurulu önerilerinin görüşmesiz oylanması, grup önerileri üzerindeki görüşme sürelerinin düzenlenmesi, tasarı, teklif ve kanun hükmünde kararnamelerin doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasına ilişkin önerilerin haftada bir kez yapılabilmesi ve bu kapsamda her hafta farklı siyasi parti gruplarından bir milletvekiline söz verilmesi, TBMM Genel Kurulu'nun çalışma gün ve saatleri ile TBMM çalışmalarının televizyon yayını sürelerinin düzenlenmesi, TBMM Başkanlık kürsüsündeki Başkan ve kâtip üyelerin kıyafetlerinin yeniden düzenlenmesi, usul hakkındaki konuşma sürelerinin teamüle uygun hâle getirilmesi, Meclis çalışmalarına başlanmasında toplantı yeter sayısının tespiti için yapılan yoklamanın elektronik oy düğmesi ya da imzalı oy pusulası ile yapılması, bir milletvekili veya bakanın tutanaktaki beyanının düzeltilmesi ve kanun tasarı ya da tekliflerinin herhangi bir komisyona havalesine itiraz eden milletvekilinin talebini yazılı olarak Meclis Başkanlığına sunması, Anayasa	Karar OlduKarar No:1160 Karar Tarihi: 27/7/2017

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
								değişiklikleri hariç kanun tasarı ve tekliflerinin tümünün açık oylamaya tabi işlerden olmaması durumunda en az yirmi milletvekilinin talebi hâlinde açık oyla, aksi takdirde bunların tümünün ve maddelerinin oylamasının işaret oyuyla yapılması, Genel Kurul'da değişiklik önergelerinin iki kez okunması uygulamasına son verilmesi ve aynı mahiyetteki önergelerden sadece en kısa olanının okutulması, genel görüşme ve Meclis araştırması önergelerinin Genel Kurul'da okunması işleminin kaldırılması, açık oylama yapılması için istemde bulunması gereken milletvekili sayısının yirmi olarak düzenlenmesi, kınama ve meclisten geçici çıkarma cezası gerektiren hâller ile bu disiplin cezalarında uygulanacak ödenek ve yolluk kesintilerinin düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	
159	26	3	20/11/2017	1943	İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal	5.3.1973 Tarih ve 584 Karar Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nde Değişiklik Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Daimi Çocuk Hakları Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz*
160	26	3	1/3/2018	2169	Manisa Milletvekili Özgür Özel	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	10	Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı'nın, Meclis üye tamsayısının dörtte birinin imzasıyla verilecek güvensizlik önergesinin üye tamsayısının salt çoğunluğunca kabulü ile düşürülebilmesine olanak tanınması amaçlanmaktadır.	Hükümsüz
161	27	2	2/7/2018	46	İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 1 Milletvekili	TBMM İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	2 geçici madde	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Toplumsal Mutabakat ve Ortak Akıl Heyeti Komisyonu" ve "Geçmişte Yaşanan Acı ve Travmaları Hatırlatan İsimleri Taşıyan Yerlerin Belirlenmesi ve Bu İsimlerin Kaldırılmasına İlişkin Tespit Komisyonu" kurulması ile bu komisyonların görev ve yetkilerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.	Komisyonda

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
162	27	2	2/7/2018	154	İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu	TBMM İçtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında İçtüzük Teklifi	2 geçici madde	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Toplumsal Mutabakat ve Ortak Akıl Heyeti Komisyonu" ve "Geçmişte Yaşanan Acı ve Travmaları Hatırlatan İsimleri Taşıyan Yerlerin Belirlenmesi ve Bu İsimlerin Kaldırılmasına İlişkin Tespit Komisyonu" kurulması ile bu komisyonların görev ve yetkilerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.	Komisyonda
163	27	2	9/7/2018	491	İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 1 Milletvekili	5.3.1973 Tarih ve 584 Karar Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nde Değişiklik Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Daimi Çocuk Hakları Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	Komisyonda
164	27	2	9/7/2018	602	İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	81	Kanun tasarı ve tekliflerinin tümünün veya maddelerinin oylanmasının, Genel Kurul toplantısında yer alan üye sayısının en az beşte birinin talebi halinde, on dört gün süre ile ertelenebilmesi amaçlanmaktadır.	Komisyonda
165	27	2	1/10/2018	772	Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı İzmir Milletvekili Binali Yıldırım	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	3, 9, 19, 20, 21, 29, 30, 31, 36, Mülga 39, Mülga 40, 49, 51, 59, 62, 70, Mülga 73, 77, Mülga 78, 81, 90, 92, 96, Mülga 98, Mülga 106, 107, 108, 109, 113, 114, 118, Mülga 121, Mülga 123, Mülga 124, Mülga 125, 126, Mülga 127, 128, 142,	Cumhurbaşkanı yardımcıları ile bakanların, atandıkları tarihten sonra yapılan ilk birleşimde andiçmeleri, Başkanlık Divanı üyeliklerinin siyasi parti gruplarına göre dağılımının hesaplanmasında Başkanın hariç tutulması, TBMM Başkanvekillerinin de Danışma Kuruluna başkanlık edebilmesi ve siyasi parti gruplarından sadece grup başkanı ve başkanvekillerinin Danışma Kurulu toplantılarına katılabilmesi, komisyonların sayıları ile adlarının Başkanlık Divanının teklifi üzerine Genel Kurulca işaret oyuyla değiştirilebilmesi, kanunla kurulduğu için İçtüzük metninde yer almayan komisyonların İçtüzük metnine dâhil edilmesi, işlevsiz kalmış olan Hesapları İnceleme Komisyonu'nun İçtüzük metninden çıkarılması, komisyonların üye sayısının belirlenmesine ilişkin teklifin Danışma Kurulu yerine Başkanlık Divanınca yapılması, Bütçe Komisyonu ile Dilekçe Komisyonu üyeliğine seçilen milletvekillerine diğer komisyonlarda	Karar OlduKarar No:1200 Karar Tarihi: 9/10/2018

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı [10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
							176, 177, 178, 179, 183	görev alabilme ve siyasi parti gruplarına komisyondaki üyelerini değiştirme olanağı tanınması, komisyon çalışmalarının niteliğinin artırılması ve yasa yapım sürecine ilgili aktörlerin aktif katılımının sağlanması, komisyonların gerek duymaları hâlinde bakanlıklar ve kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve sivil toplum temsilcilerinden bir kanunun uygulanmasına ilişkin olarak bilgi isteyebilmeleri, komisyonlara havale edilen evrakın komisyon üyelerine dağıtımında elektronik iletişim kanallarının kullanımına olanak tanınması, TBMM Genel Kurul gündeminden sözlü soru ve kanun tasarılarına ilişkin düzenlemelerin çıkarılması, gensoru ibaresinin İçtüzük metninden çıkarılması ve Gelen Kâğıtların elektronik iletişim aracılığıyla duyurulmasının kural hâline getirilmesi amaçlanmaktadır.	
166	27	2	3/10/2018	971	İyi Parti Grup Başkanvekili Kocaeli Milletvekili Lütfü Türkkan	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	2, 19, 37, 54, 56, 58, 59, 62, 63, 74, 81, 91, 96, 99, 102	TBMM üye tamsayısının altı yüz olarak düzenlenmesi, Danışma Kuruluna Meclis Başkanvekillerinin de başkanlık edebilmesine olanak tanınması; grup önerileri üzerindeki Genel Kurul görüşmelerinde, grup önerisini veren siyasi parti grubundan bir milletvekiline on dakika, diğer gruplardan birer milletvekiline de beşer dakika söz verilmesi, İçtüzüğün 37'nci maddesi çerçevesindeki söz sürelerinin teklif sahibi ile bir milletvekiline onar dakika süre tanınacak şekilde yeniden düzenlenmesi, TBMM Genel Kurulu çalışmalarına ilişkin televizyon yayınının, Genel Kurulun açılışından kapanışına kadar olan tüm süreyi içerecek şekilde yeniden düzenlenmesi, siyasi parti grup toplantılarının da televizyondan yayınlanması hususunun hükme bağlanması, Başkanlık kürsüsünde Başkanın frak giymesine yönelik düzenleme yapılması, yürütme temsilcileri ile milletvekillerinin geçen tutanak hakkındaki düzeltme istemlerinin Genel Kurulda ikişer dakikayı geçmemek üzere yerlerinden söz verilmesi	Komisyonda

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı[10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
								suretiyle yerine getirilmesine olanak tanınması, Genel Kurul çalışmalarının başında en fazla bir saat süreyle en fazla yirmi milletvekiline ikişer dakikayı geçmemek üzere yerlerinden söz vermek suretiyle serbest konuşma olanağı tanınması, bu olanaktan yürütme temsilcisinin de on beş dakikayı geçmemek üzere yararlanabilmesi, yürütme organı temsilcilerinin görüş bildirmek üzere her görüşmenin başından sonuna kadar Genel Kurulda hazır bulunmasına yönelik düzenleme yapılması, yürütme temsilcisinin hazır bulunmaması durumunda ilgili müzakerenin bir defalık gelecek birleşime bırakılması, usul hakkında konuşmalardaki söz sürelerinin onar dakika olarak düzenlenmesi, torba kanun tekliflerinin verilmesinin engellenmesine yönelik düzenleme getirilmesi, kanun tekliflerinin maddelerine ilişkin olarak da açık oylama isteminde bulunulabilmesine olanak tanınması, temel kanun yönteminin ancak Danışma Kurulu önerisi üzerine kullanılabilmesi amaçlanmaktadır.	
167	27	2	20/11/2018	1382	Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan Akçay	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına İlişkin İçtüzük Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Çocuk Hakları Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	Komisyonda
168	27	2	12/6/2019	1978	Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Erkan Baş	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	18	Grubu olmayan partilere mensup ve siyasi parti üyesi olmayan milletvekillerinin karma grup oluşturmalarına imkân tanınması amaçlanmaktadır.	Komisyonda
169	27	2	5/7/2019	2043	İstanbul Milletvekili İbrahim Özden Kaboğlu ve 53 Milletvekili	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	20	Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerini İzleme ve İnceleme Komisyonu" kurulması amaçlanmaktadır.	Komisyonda
170	27	3	7/10/2019	2309	Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Özgür Özel	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	10	Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı'nın, Meclis üye tamsayısının dörtte birinin imzasıyla verilecek güvensizlik önergesinin üye tamsayısının salt	Komisyonda

Sıra	YD[8]	YY[9]/ Toplantı[10]	Teklifin Tarihi	Esas No[11] 2/..	Teklif Sahibi	Teklifin Adı	Değiştirilmesi Öngörülen İçtüzük Maddeleri[12]	Değişiklik Talebinin İçeriği	Sonucu[13]
								çoğunluğunca kabulü ile düşürülebilmesine olanak tanınması amaçlanmaktadır.	
171	27	3	31/10/2019	2327	Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Özgür Özel	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi	77, 104, 105	Önceki yasama dönemlerine ait araştırma komisyonu raporlarının Danışma Kurulu'nun önerisi üzerine sonraki yasama dönemlerinde yeniden görüşülmesine ve aynı konularda yeniden Meclis araştırması açılmasına imkân tanınması ile TBMM Başkanlığına sunulan araştırma komisyonu raporlarının 1 hafta içinde bastırılması amaçlanmaktadır.	Komisyonda

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARINDAN TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN ÇALIŞMA YÖNTEMİNE İLİŞKİN SEÇME BÖLÜMLER[1]

Esas/Karar Sayısı	**E.1967/32, K.1968/57; E.1967/41, K.1969/57**
Karar Tarihi	**3/12/1968; 25/10/1969**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-Ret; Esas-İptal**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 95/1, 105/2,159/3, 161/3; İçt. 20**

- Anayasa'nın 85. maddesinin birinci fıkrası hükmüne göre Meclislerin çalışmalarını içtüzük hükümlerine uygun olarak yürütmeleri gerekir. O halde kanunların Anayasa'ya uygunluğunun denetlenmesinde İçtüzük hükümleri de gözönünde tutulmalıdır. Ancak bundan içtüzüğün herhangi bir hükmüne aykırılığın iptal sebebi sayılacağı anlamı çıkmaz. Çünkü bu hükümler içerisinde Yasama Meclislerince verilen bir kararın sıhhati üzerinde etkili olabilecek ve uyulmaması Anayasa'nın 85. maddesinin ruh ve maksadına aykırı sonuç verecek nitelik taşıyanlar bulunduğu gibi, bu derecede önemli bulunmayanlar da vardır. Bunlardan birinci bölüme girenlere iptal sebebi teşkil edeceği, öteki şekil kurallarına uyulmamasının ise iptali gerektirmeyeceği kabul edilmelidir. Anayasa'da gösterilmeyen ve yalnız İçtüzüklerde yer alan şekil kuralları arasında bu ayırım yapmak Anayasa'nın maksadına uygun düşer. Çünkü İçtüzüklerdeki şekil kurallarına aşırı bağlılık Yasama Meclislerinin çalışmalarını gereksiz yere aksatır ve kanunların şekil yönünden denetlenmesinden beklenilen amacın dışına çıkar.

Anayasa'da kimi hallerde kurulması öngörülen karma komisyonlar (Madde 92 ve 94) dışında, kanun tasarı ve tekliflerinin önce komisyonlarda sonra meclislerin genel kurullarında inceleneceği hakkında zorunluk koyan bir hüküm yoktur. Gerçi Anayasa'nın kimi maddelerinde Meclislerin ilgili komisyonlarından söz edilmekte ise de bunlar, kanun tasarı ve tekliflerinin mutlak surette komisyonlardan geçirilmesi zorunluğu koyan bir Anayasa kuralı sayılamazlar ve genellikle Yasama Meclislerinde varlıkları bilinen komisyonlardan, o maddelerde öngörülen hallere münhasır olmak üzere, ne biçimde yararlanılacağını belirtmekten öteye bir anlam taşımazlar.

-(…) Anayasa'nın kurulmasını emrettiği komisyonlar dışında kalan komisyonlar birer içtüzük düzenlemesidir.

Öte yandan bu komisyonların çalışmalarının, kanun tasarı ve tekliflerini Meclislerin Genel Kurulları adına inceleyerek düşüncelerini bildirmekten başka bir anlamı ve etkisi olmadığı, sonunda konuya Meclislerin tamamen hâkim oldukları ve kendi iradelerine göre tam bir serbestlik içinde işi karara bağladıkları bilinen bir gerçektir. Bir kanun tasarı veya teklifinin bir komisyonda incelenmesinin veya hiç incelenmemesinin meclis iradesinin gereği gibi belirmesine engellik edeceğinin düşürülmesi de mümkün değildir.

-(…) birer içtüzük düzenlenmesi olan ve Meclislerce kabul edilen kanunların sıhhati bakımından da şart bulunmayan komisyonların kuruluşlarına ilişkin hatalar ve usulsüzlükler, kanunların Anayasa'ya aykırı sayılabilmeleri için yeter bir sebep değildir.

Esas/Karar Sayısı	**E.1970/32, K.1971/22**
Karar Tarihi	**23/2/1971**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-İptal**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 94/6; İçt. 64**

-(…) Başkanvekillerinin, oturumlara Başkanlık etmedikleri zamanlarda da Meclis tartışmalarına katılamamaları, onları yasama meclisi üyesi olmalarından gelen asıl hak ve yetkilerini kullanma olanağından yoksun bırakmak demek olur ki böyle bir tutum,

1 Kübra EREN (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzman Yrd.)
Buse TURAN (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzman Yrd.)

Anayasa'nın 88., 89., 90. ve 91. maddeleriyle bağdaştırılamaz. Bu maddeler, Yasama Meclisleri üyelerini denetimde bulunma, kanun teklif etmek hak ve yetkileriyle donatmış bulunmaktadır. Bu hak ve yetkilerin, sürekli olarak Başkanvekillerinden alınması, onları, öteki üyeler yanında, bu yönlerden, adeta kısıtlı bir duruma düşürür. Anayasa koyucusu, böyle bir durumu öngörmüş olsa idi bunu açık ve kesin bir hükümle sağlama yolunu tutardı. Öte yandan dâva konusu karara göre, Başkanvekilliği ile de görevlendirilmiş bulunan bir Yasama Meclisi üyesi, toplanma yetersayısının aranmasında hesaba, görüşmeler sonunda oylamaya katılacak, fakat tartışmalara katılıp kendi görüşünü açıklayamayacaktır. Bundan da oy kullanmasının - hele açık oylamaya başvurulduğunda onun tarafsızlığını bozmayacağı, vereceği oy doğrultusunda konuşmasının ise tarafsızlığını bozacağı gibi çelişik bir sonuç çıkar.

Birleşime Başkanlık etmeyen bir Başkanvekilinin, açık ve kesin bir Anayasa hükmü dışında hiç bir gücün kendisinden ayıramıyacağı üyelik sıfatiyle yapacağı konuşmanın, genel kurul üzerinde öteki üyelerinkinden ayrı ve üstün tutulması gereken bir yetki yaratacağından ve bu nedenle de onun üyelik hak ve yetkilerini daraltma gereğinden söz edilemez.

(…) Anayasa'nın 84. maddesindeki birleşimi yöneten başkanvekilinin taraf tutmasını ve dolayısiyle görüşmeleri etkilemesini önlemek ve görüşmelerin tarafsız yürütülmesi kuralına gölge düşürmemek ereği güden ve Başkanvekillerinin, görevlerinin yerine getirilmesini gerektiren haller dışında, Meclis tartışmalarına katılamıyacaklarını saptayan hükmün, onların eylemi olarak birleşimlere Başkanlık ettikleri zamanlarla sınırlı bulunduğunun ve Başkanlığını yapmadıkları birleşimlerde tartışmalara katılmalarını engellemediğinin kabulü ve Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunun buna aykırı düşen 24/3/1970 günlü kararının iptali gerekir.

Esas/Karar Sayısı	**E.1975/145, K.1975/198**
Karar Tarihi	**14/10/1975**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-İptal**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 94/6, İçt. 20, 35, 42, 54, 55, 64, 74, 79**

-(…) gerek Türkiye Büyük Millet Meclisi Plân Karma Komisyonu, gerek Yasama Meclisleri Plân Komisyonları Anayasa'da yer almış komisyonlardan bulunmamakta, 77 sayılı Kanunla kurulması öngörülen, birer komisyon niteliğini taşımaktadır. Bu komisyonların kuruluş biçimi yönünden, kuruluşa olanak sağlayan 77 sayılı Kanunla, Anayasa'nın 94. maddesinde kuruluş biçimi ve görevi belirlenen Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçe Karma Komisyonuna yollama yapılmış olması, Plân Komisyonlarına Anayasal bir nitelik vermez.

(…) plân komisyonlarının Yasama Meclisleri İçtüzükleriyle kurulması öngörülen komisyonlar niteliğinde olması, sözü edilen komisyonların kuruluşundaki bu tür kimi aksaklıkların Anayasa'ya aykırılık sorununu oluşturmadığını açıkça ortaya koyar.

-(…) Plan Komisyonunca (…) Kararnamenin reddi kararlaştırıldıktan sonra düzenlenen raporda komisyonca görüşülmemiş hususların da yer alması ve ayrıca rapora, görüşülüp oylanmamış bir metnin de eklenerek raporla birlikte Meclis Genel Kuruluna sunulması, İçtüzük hükümlerine aykırı olmakla birlikte bu usulsüzlüğün dava konusu kanunun iptalini gerektirecek önem ve nitelikte bulunmadığına ve davacının bu yöne ilişkin isteminin reddine karar verilmelidir.

-(…) komisyonun karara bağladığı 11 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin hükümleri içinde yer almayıp başka bir kararname kapsamına giren bir konunun 11 sayılı Kararnameye ilişkin metne alınması, sözü edilen 36. maddenin amacına ve giderek İçtüzüklerin koydukları düzene ters düşen önemli bir aykırılık oluşturur. Çünkü gerek 11 ve gerek 12 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameler kendi bütünlükleri içinde bir değer ve anlam taşırlar. Nitekim İçtüzüğün 36. maddesinde komisyonların, kanun teklif ve tasarılarını bölerek ayrı ayrı metinler halinde Genel Kurula sunamazlar biçiminde yer alan hüküm de bir kanun tasarı ve

teklifini kendi çerçevesi içindeki bütünlüğüne ve bu bütünlüğün titizlikle korunmasına önem verdiğini açıkça göstermektedir. İlk bakışta önemsiz gibi görülen bu kurala uyulmamış olmasının yasama organının iradesini önemli bir şekilde etkileyeceği ortadadır. Bu nedenle dava konusu kuralın iptaline karar verilmelidir.
-(…) uzatma önergesi, söz konusu raporun görüşülmesine ilişkin işlemlerin başlamasından hemen sonra verildiğinden ortada içtüzüğün 56. Maddesinde oturumun uzatılması için öngörülen "… sona ermek üzere olan işlerin tamamlanması ..." koşulu bulunmamakta ve bu durum, İçtüzüğün 56. maddesi son fıkrası kuralına aykırılığı oluşturmaktadır.
Ancak, bu aykırılık, kanunun iptalini gerektirecek nitelikte bulunmamıştır. Çünkü aykırılık nedeni olan kural bir İçtüzük düzenlemesi olup ona uyulmamış olması Meclisin görüştüğü tasarı üzerindeki iradesinin başka türlü oluşmasını etkiliyecek ağırlıkta ve önemde değildir. Gerçekten görüşülen işin, henüz sona ermek üzere olan iş durumuna gelmeden o işin başlarında, ya da sonlarında uzatma karan alınması, kanunu biçim yönünden sakatlayacak önem ve ağırlıkta sayılamaz. Çünkü bu hal çıkacak kanunun belli bir yönde oluşmasını zorunlu kılacak başka bir deyimle Meclisin iradesini etkiliyecek ağırlık ve önem taşımaz.
Öte yandan Anayasa'da, Yasama Meclislerinin, günün belli saatleri dışında Yasama işlemlerini yapamayacaklarını ve yasama yetkilerini kullanamayacaklarını gösteren bir hüküm yer almamıştır.
- Anayasa kuralı ile, Meclis Başkanvekilliğine seçilen bir milletvekilinin bağlı olduğu partinin, Büyük Millet Meclisi içindeki veya dışındaki faaliyetlerine katılmaması öngörülmektedir. Başka bir deyimle Anayasa, bu kuralıyla başkanvekili seçilen bir milletvekilinin tarafsız kalmasını istemiş ve bu yolla partisinin siyasî faaliyetine katılmasını yasaklamıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesi 23/2/1971 günlü ve Esas 1970/32, Karar 1971/22 sayılı kararında bu konuya değinmiş ve işlemle ilgili 84. maddeyi; bu madde ile güdülen amacın, birleşimi yöneten Başkanvekilinin taraf tutmasını ve dolayısiyle görüşmeleri etkilemesini önlemek ve görüşmelerin tarafsız yürütülmesi kuralına gölge düşürmemek olduğu biçiminde yorumlamıştır. (Kararlar Dergisi, Cilt 9, sayfa 331).
Bir siyasî partinin genel idare kurulu üyeliği, o partinin kendi tüzüğü ile saptanan genel yürütme işlemlerini yöneten bir kurulun çalışmasında katkılı olmak demek olduğuna göre, bu sıfatın az önce sözü geçen kural ile yasaklanan faaliyetler kapsamına girdiğinde kuşku yoktur. Çünkü genel idare kurulu üyeliği sıfatı, yalnızca bir partiye bağlı olmayı değil, onunla birlikte ve aynı zamanda partisinin genel yönetimini sevk ve idarede faal görev yapacak kimi yetenek ve koşulları üstünde toplamayı gerektiren bir nitelik taşımaktadır. O halde bu sıfatı kazanmanın milletvekili ya da Cumhuriyet Senatosu üyesi olmanın doğal sonucu olarak kabulüne de olanak yoktur.
(…) bağlı olduğu partinin genel idare kurulu üyeliği sıfatı üstünde iken Millet Meclisi Başkanvekili sıfatı ile Meclis Genel Kurulu birleşiminin yönetilmesi Anayasa'nın 84. maddesinin üçüncü fıkrası kuralına aykırı bulunduğundan dava konusu kanunun bu yönden iptaline karar verilmelidir.

Esas/Karar Sayısı	**E.1975/179, K. 1976/8**
Karar Tarihi	**5/2/1976**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-İptal**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 96, İçt. 57**

- Işıklı cihazla yoklama yapıldıktan sonra Başkan şu açıklamada bulunmuştur: «Halen toplantı durumunda bulunan Plân Komisyonundaki üye arkadaşlarımızla birlikte çoğunluğumuz vardır. Görüşmelere başlıyoruz.» Buna karşı «Komisyon dağıldı efendim» diyen bir üyeye Başkan: «Bize Başkanlıktan gelen tezkereye göre, Plân Komisyonu toplantı halinde; dahil olan arkadaşlarımızı da bildirdiler, çoğunluğumuz vardır, görüşmelere başlıyoruz.» karşılığını vermiştir.

Başkanın bu konuşmalarından, oturum açılırken 226 milletvekilinin toplantı salonunda bulunmadığı, ancak Plân Komisyonunda çalışmakta olan üyelerle birlikte bu sayının gerçekleştiği varsayımına dayanıldığı anlaşılmaktadır. Anayasanın 86. maddesinin birinci fıkrasında «Her Meclis, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve Anayasada başkaca hüküm yoksa, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir.» denilmektedir. Yine Anayasanın 67. maddesi uyarınca, Millet Meclisi dörtyüzelli milletvekilinden oluşmaktadır. Buna göre toplantı yetersayısı 226 dır. Şu halde 226 dan az bir sayı ile toplantının başlatılıp sürdürülmesi Anayasaya aykırıdır. Bu durumda Başkanlıkça izlenecek yöntem, Millet Meclisi İçtüzüğünün 58. maddesinin dördüncü fıkrasında gösterilmiştir. Toplantıya bir saat ara verilecek, ikinci oturumda da toplantı yetersayısı gerçekleşmezse Başkan birleşimi kapatacaktır.

Yukarıda değinildiği üzere Başkanın toplantıyı açarken yaptığı açıklamadan, Meclis binasında oldukları, fakat Plân Komisyonu odasında çalıştıkları için oturuma gelmeyen komisyon üyelerinin de yetersayı hesabına katıldığı anlaşılmakta ise de, böyle bir uygulamanın Anayasanın 86. maddesiyle bağdaşamayacağı açıktır. Bu doğrultuda bir içtüzük düzenlemesi bulunmadığı gibi esasen Anayasaya aykırı böyle bir düzenlemeye veya uygulama geleneğine de olanak yoktur. Dörtyüzelli üyesi olan Millet Meclisinin, salt çoğunlukla, yani 226 milletvekiliyle toplanabilmesinin nedeni, kimi üyelerin hastalık veya zorunlu kişisel nedenlerle gelememeleri, ya da çoğunlukla olduğu gibi, komisyon veya Meclisin öteki çalışmalarına katılma durumunda olmalarıdır. Anayasa bu olasılıkları gözönünde tutarak toplantı yetersayısını üye tamsayısı olarak değil, salt çoğunluk olarak saptamıştır. Şu halde toplantı salonunda salt çoğunluktan, yani 226 dan daha az üye olması halinde, oturumun açılması Anayasaya aykırıdır. Oturum, baştan sona değin bu aykırılık içinde sürdürülmüştür. Gerçekten toplantı açıldıktan sonra önce gündem dışı konuşmalar yapılmış, Başkanlık sunuşları ile iki kanun tasarısının açık oylaması yapılacağı belirlendikten sonra görüşmelere başlanmıştır. Bu arada 4036 sayılı Kanunun değiştirilmesine ilişkin bir tasarı görüşüldükten sonra, iptal davası konusu olan ve gündemin 20. maddesinde yer alan kanun tasarısına geçilmiştir. Tümü üzerinde söz alan olmadığı için maddelere geçilmeden oylanmış ve kabul edilmiştir. Maddeler üzerindeki görüşmeler de tamamlandıktan sonra tümü acık oylamaya konulmuştur. Açık oylama yapılırken bir başka tasarının görüşülmesi yapılarak sonuçlanmış, daha sonra Başkan oylama sonuçları hakkında açıklamada bulunmuştur. İptal davası konusu olan kanundan önceki iki tasarının biri için toptan 138, öteki için toplam 135, iptal davası konusu olan kanun tasarısı için ise toplam 76 oy kullanılmıştır. Başkan oylamaların tekrar edileceğini açıklamış ve çoğunluğun bulunmadığını belirterek birleşimi kapatmıştır.

Oylama sonuçlarından açıkça anlaşıldığı üzere, dava konusu kanunun görüşülmesi gerekli yetersayı oluşmadan sürdürülmüş ve oylanması yapılmıştır. Oysa Anayasanın öngördüğü yetersayı olmadan toplantı yapılmasına ve böyle bir toplantıda görüşme açılarak sonuçlandırılmasına Anayasa kuralları karşısında olanak yoktur Her ne kadar dava konusu edilen kanuna ilişkin tasarı, Millet Meclisinin 5/2/1975 günlü 35. Birleşiminde görüşmesiz oya sunulmak suretiyle kabul edilmiş ise de, anayasal yöntemine uygun görüşme yapılmadan sadece oylama yapılmalı suretiyle bir metnin yasalaştırılması mümkün değildir. Çünkü böyle bir metni yasama organının iradesinin ürünü olarak kabul etme olanağı bulunmamaktadır. Böyle olunca Anayasanın 86. maddesine aykırı olarak yasalaşan (…) Kanunun tümünün biçim yönünden iptaline karar verilmelidir.

- Dava konusu Yasaya ilişkin tasarının kesin oylanması Millet Meclisinin 5/2/1975 günlü 35 Birleşiminde yapılmıştır. Oturumu yöneten Başkan, bu tarihte bağlı olduğu siyasî partinin genel idare kurulu üyesi bulunan bir başkanvekilidir. Anayasanın 84 maddesine aykırılığı nedeniyle durum, Millet Meclisi Başkanlığınca bu Başkanvekiline 6/2/1975 günlü, 1904 sayılı yazı ile bildirilmiştir. Başkanvekili verdiği 10/2/1975 günlü karşılıkta konu hakkındaki

görüşünü saklı tutmakta, ancak yanlış anlamaya meydan vermemek üzere bağlı olduğu siyasî parti genel idare kurulu üyeliğinden istifa ettiğini açıklamaktadır. Yazışma metinlerinin incelenmesinden açıkça ortaya çıktığına göre, kesin oylamanın yapıldığı 5/2/1975 günlü Birleşimi yönettiği sırada, Başkanvekili parti genel idare kurulu üyeliği görevini de üstünde tutmakta idi. Bu konuda dayanılan belgelerle Anayasaya aykırılık gerekçeleri bir başka iptal davası üzerine verilen 14/10/1975 günlü, E 1975/145, K 1975/198 sayılı kararda gösterilmiştir. (Resmî Gazete 11/3/1976 gün, sayı: 15525).
Anayasanın 84 maddesine aykırılığı açık olan bu tutum ve davranış, dava konusu işde de sürdürülmüş olduğundan iptal nedenlerinin burada yinelenmesine gerek görülmemiştir.

Esas/Karar Sayısı	**E.1976/27, K.1976/51**
Karar Tarihi	**22/11/1976**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-İptal**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 87/1, 96/1; İçt. 7, 57, 139, 144, 146**

- Anayasa'nın 86. maddesinde belirtilen "karar" yetersayısının saptanmasında, "açık oylama" da, Millet Meclisi içtüzüğünün öngördüğü çeşitli oylama biçimlerinden biridir. İçtüzüğün 115. maddesine göre açık oylama, ya üzerinde milletvekillerinin ad ve soyadları ile seçim çevrelerinin yazılı olduğu pusulaların kutuya atılması suretiyle ya da maddede belirtilen öteki yöntemlerle olur. Oy pusulalarının toplanması ise, kürsüde bulunan bir kutuya pusulaların atılması suretiyle olabileceği gibi kutuların özel görevliler tarafından sıralar arasında dolaştırılması suretiyle de yapılabilir.
(…) çeşitli tasarılar için yapılan açık oylamanın, Milletvekilleri tarafından oy pusulalarının sıralar arasında dolaştırılan kutulara atılması suretiyle olduğu, tutanaklardan anlaşılmaktadır. Millet Meclisi İçtüzüğünün oylamalarla ilgili 120. maddesinin birinci fıkrasında, açık oylamada oylama işleminin sona erdiği başkanlıkça bildirildikten sonra hiçbir milletvekilinin oyunu kullanamıyacağı; 122. maddenin ilk fıkrasında ise, oya konulan bütün hususların toplantıya katılan milletvekillerinin salt çoğunluğuyla kararlaştırılacağı belirtilmiştir. Başka bir deyimle 120. maddenin sözü edilen fıkrası, toplantıya katılan Milletvekillerinin oylarını kullanamayacakları zamanı göstermiş, 122. maddenin birinci fıkrası ise oylanan hususların Millet Meclisi Genel Kurulunca kabul edilmiş sayılması için gereken "karar yetersayısını" saptayıcı kuralları getirmiş bulunmaktadır. 122. maddenin son tümcesi de, Genel Kurulda bulunup da oya katılmayanları, toplantı yetersayısında değil karar yetersayısında yok kabul etmiştir. Demek ki, oylamada çıkan oy pusulaları sadece karar yetersayısını saptamakta, toplantı yetersayısını yansıtmamaktadır.
Açık oylamanın yapıldığı sırada Genel Kurul salonunda hazır bulunan kimi milletvekillerinin herhangi bir nedenle oylarını kullanmamış, ya da kullanamamış olmaları olasılığı gözden uzak tutulmamalıdır. Hele böyle birden fazla hususa ilişkin açık oylamanın birarada ve aynı zamanda yapılması halinde bu durumlar daha da belirgin biçimde ortaya çıkabilir.
Öte yandan, Anayasa'nın 86 maddesinde yer alan "toplantı yetersayısının saptanmasına ilişkin yöntem ve koşulları öngören Millet Meclisi İçtüzüğünün 58. maddesi hükmüne göre ancak; Başkanın Birleşimi açtıktan sonra tereddüte düşmesi, görüşmeler sırasında işaretle oylamaya geçilirken, on milletvekilinin ayağa kalkmak veya önerge vermek suretiyle istemde bulunması; hallerinde yoklama yapılması zorunluğu ortaya çıkmaktadır.
Oysa, 89. birleşimi açtıktan sonra Başkan tarafından, toplantı yetersayısının bulunmadığı hususunda bir tereddüt gösterilmemiş, böylece, Millet Meclisi İçtüzüğünün 58. maddesinde öngörülen yöntemle de toplantı yetersayısının yokluğu hakkında bir saptama yapılmamıştır.
(…) sadece çeşitli tasarılar için yapılan açık oylamalarda bu tasarılara ilişkin karar yetersayılarını yansıtan sonuçlara dayanarak, söz konusu tasarının tümünün görüşüldüğü 89. birleşimde toplantı yetersayısının da bulunmadığı söylenemez. Ve dolayısiyle kanunun iptalini gerektirecek nitelikte bir aykırılığın oluştuğu ileri sürülemez,

- Meclisler tatilde iken, ek ödenek ile ilgili bir kanun tasarısını görüşmek üzere Millet Meclisi 15/7/1975 günü toplantıya çağrılmış ve o gün toplanmıştır. Cumhuriyet Senatosu da Anayasa'nın 83. maddesindeki "Meclislerden biri toplantıya çağrılınca diğeri kendiliğinden toplanır" buyruğuna uyarak aynı günde kendiliğinden toplanmıştır. Bu olağanüstü toplantılar 15, 16, 17 ve 18 Temmuz 1975 günleri boyunca dört gün devam etmiştir.
Burada ortaya çıkan sorun, Meclislerin olağanüstü yaptıkları bu dört günlük toplantı süresinin, Anayasa'nın 92/10. maddesinde yazılı üç aylık süre içinde sayılması gerekip gerekmiyeceğine ilişkin bulunmaktadır.
Gerek Anayasa'da gerek içtüzüklerde konuyu çözüme kavuşturacak açık bir kural yer almamıştır. Anayasa'nın yukarıda belirtilen 83. maddesinin son fıkrası ile, ara verme veya tatil sırasında toplantıya çağrılan meclislerin önce bu toplantıyı gerektiren konu üzerinde görüşme yapmaları zorunluluğu öngörülmüş, başka konuların görüşülemiyeceği yolunda ise engelleyici bir hüküm getirilmemiştir.
Anayasa'nın 64. maddesinin ilk fıkrasında, yasama meclislerinin genel olarak belirtilen görevlerinin başında kanun yapma işi gelmektedir.
Öte yandan yalnız içtüzükler, tatil sırasında yapılan toplantıları "olağanüstü" olarak nitelendirdikleri halde Anayasa'da böyle bir ayırıma gidilmemiş, meclislerin tatil sırasında çağrı üzerine yapacakları toplantılar için sadece öncelikle görüşülecek konuya ilişkin bir ayrıcalık ve özellik öngörülmüştür. Bundan, Anayasa koyucunun, ister yasama yılı içinde, ister tatilde iken çağrı üzerine olsun meclislerin yapacakları toplantılar arasında bir ayırıma gidilmesine gerek görmediği ve görev bakımından tüm toplantıları aynı nitelikte kabul ettiği açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu durum karşısında, gerek yasama yılında gerek çağrıya uyarak, toplantı halinde bulunan meclisler, Genel Kurullarınca saptanan belirli günlerde, gündemlerine göre yasama çalışmalarını sürdürmek zorundadırlar.
Bu duruma göre yasama meclislerinin 15, 16, 17 ve 18/7/1975 günlerinde olağanüstü yaptıkları dört günlük toplantı suresinin, Anayasa'nın 92/10; maddesinde yazılı üç aylık süre içinde sayılması gerekir.

Esas/Karar Sayısı	**E.1976/51, 1977/16**
Karar Tarihi	**10/3/1977**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-Ret**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 95/1; İçt. 52**

- Anayasa'nın 85. maddesi gereğince, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Meclisler çalışmalarını kendi yaptıkları içtüzüklerinin kurallarına göre yürütürler. Millet Meclisi İçtüzüğünün 53. maddesine göre genel kurula gönderilen bir komisyon raporu veya herhangi bir metin, tersine karar alınmadıkça dağıtımı tarihinden başlanarak 48 saat geçmeden görüşülemez. Bu süre geçmeden gündeme alınması ve gündemdeki tasarı ve tekliflerden ve diğer işlerden birine öncelik verilerek bu kısmın ilk sırasına geçirilmesi, hükümet veya esas komisyon tarafından gerekçeli olarak genel kuruldan istenmesine ye o yolda karar verilmesine bağlıdır. Bu kurallar Cumhuriyet Senatosu içtüzüğünün 70. maddesinde de yer almış bulunmaktadır.
(…) dava ile ilgili kanun tasarısının her iki mecliste, dağıtımından başlanarak 48 saat veya 2 tam gün geçmeden gündeme alınması, Millet Meclisinde öncelik, Cumhuriyet Senatosunda ise öncelik ve ivedilik kararları verilmesi, Millet Meclisinde Millî Savunma Bakanının, Cumhuriyet Senatosunda Bütçe ve Plân Komisyonu Başkanının verdikleri önergeler üzerine gerçekleşmiştir. Millî Savunma Bakanı önergesini tasarının tatilden önce çıkarılması öngörülen tasarılardan olması nedenine, gerekçesine dayandırmıştır. Cumhuriyet Senatosu Bütçe ve Plân Komisyonu Başkanının önergesinde gerekçe yoksa da, Komisyon raporunda bu konudaki nedenler açıklanmıştır.

(…) Kanun tasarı ve tekliflerinin, belli süreler geçmeden gündeme alınmasına ve öncelikle ve ivedilikle görüşülmesine ilişkin önergelerin gerekçeye ve önemli neden koşuluna bağlı olması kuralları, birer içtüzük düzenlemesidir ve bu kurallar kaynağını doğrudan doğruya Anayasa'dan almış da değildir. Böyle olunca, Parlamentoda bu çeşit biçim kurallarına her uyulmayışta bir iptal nedeni oluşacağı kabul edilemez. Nitekim bu konu Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında (örneğin 8/5/1973 günlü E. 1972/24, K. 1973/21; 21/5/1974 günlü E. 1974/8, K. 1974/19 sayılı kararlar, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi Cilt, 11, sayfa 238-239 ve cilt 12, sayfa 187-190) açıklanmıştır.

Esas/Karar Sayısı	**E.1977/60, K.1977/81**
Karar Tarihi	**24/5/1977**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-Ret**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 95/1; İçt. 26, 35, 36, 49/son, 52, 54, 87, 88**

- Davacı, Millet Meclisi Anayasa Komisyonu toplantısının içtüzüğe ve dolayısiyle Anayasa'nın 85. maddesine aykırı olarak yapıldığını öne sürmektedir. Millet Meclisi İçtüzüğünün 36. maddesine göre, Genel Kurulun toplantı saatlerinde başkanlık divanının karan alınmadıkça, komisyonlar toplantıya çağrılamaz. Millet Meclisi Anayasa Komisyonunun böyle bir karar olmadan toplanmış bulunması nedeniyle, yapılan işlerin hükümsüz olduğu ileri sürülmüştür.

Davacının bu iddiası olaylara uymamaktadır. Komisyon 29/3/1977 Salı günü saat 16.00 da toplanmıştır. Her ne kadar içtüzüğün 55. maddesi, haftanın Salı, Çarşamba ve Perşembe günleri saat 15 - 19 arasını Millet Meclisi Genel Kurulunun toplantı zamanı olarak saptamış ise de, 29/3/1977 gününde 71. Birleşim açılmış ancak toplantı yeter sayısı sağlanamadığından, Pazartesi toplanmak üzere Birleşim saat 15.25 de kapatılmıştır. Genel Kurul Birleşim kapandıktan sonda saat 16.00 da toplanan Komisyonun çalışması sırasında Genel Kurul toplantısı yoktur. (29/3/1977 günlü, 71. Birleşim Millet Meclisi Tutanak örneği). Kaldı ki, Millet Meclisi Başkanlığının 8/3/1974 günlü, 540 sayılı yazısı ile Anayasa Komisyonunun, Genel Kurulun toplantı saatlerinde de çalışabilmesine Başkanlık Divanınca onanlı dosyadır.

- İçtüzüğün 93. maddesinin değiştirilmesine ilişkin teklif 28/3/1977 günü saat 15.30 da Komisyona gönderilmiştir. Aynı gün komisyon başkanı, Millet Meclisindeki siyasi parti gruplarının başkanlıklarına yazdığı yazıda, önergenin önemini belirtmiş ve bu önemin gerektirdiği zorunluk karşısında komisyon toplantısının 29/3/1977 günü saat 16.00 yapılmasının uygun olacağını bildirmiştir. Toplantıda gündem kabul edilmiş ve görüşmelere geçilmesi kararlaştırılmıştır. (Millet Meclisi Anayasa Komisyonu tutanak örneği.)

Yapılan işlemler, yukarıdaki açıklamalar karşısında, İçtüzüğün 27. maddesinin öngördüğü yönteme uygun düşmekte ise de, 37. maddede yazılı yönteme uygun bulunmaktadır. Çünkü İçtüzük değişikliği önergesi, havale tarihinden 48 saat geçmeden Komisyonda görüşmeye alınmıştır. Ancak Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında da belirtildiği üzere İçtüzüklerin biçime ilişkin tüm hükümlerinin aynı önem derecesinde bulunduğu düşünülemez. Bunların arasında Yasama Meclisince verilen kararın geçerliliği üzerinde etkili olabilecek nitelik taşıyanlar bulunduğu gibi, ayrıntı sayılabilecek nitelikte olanlar da vardır. Birinci kümeye girenlere aykırı tutumun iptal nedenini oluşturacağı, buna karşılık öteki biçim kurallarına uymamanın iptali gerektirmiyeceğini kabul etmek yerinde olur, Anayasa'da gösterilmeyen ve yalnız içtüzükte bulunan biçim kuralları arasında böyle bir ayırım yapılması zorunludur. Çünkü İçtüzüklerdeki biçim kurallarına aşırı bağlılık Yasama Meclislerinin çalışmalarını gereksizce aksatır, içtüzük hükümlerine aykırı düşen işlemlerden hangilerinin iptal nedeni sayılacağı sorunu, uygulanacak içtüzük hükmünün önemine ve niteliğine göre çözülecek ve incelemeleri sırasında Anayasa Mahkemesince değerlendirilip saptanacak bir konudur.

İçtüzüğün 37. maddesinde yazılı yöntem, görüşmelere başlamadan önce üyelerin konu hakkında hazırlanmalarını ve bilgi toplamalarını sağlama ereğini gütmektedir. Olayda konu erken seçime ilişkindir. Seçimlerin yenilenmesi hakkında verilmiş olan önergeler Millet Meclisi Anayasa Komisyonunda incelenecektir. Bu işlem içtüzüğün 93. maddesi uyarınca ancak Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra olanak içine girmektedir. Danışma Kurulu ise erken seçimi benimsemeyen üyelerin katılmaması yüzünden toplanamamaktadır. Öte yandan konu başında, siyasal çevrelerde ve kamu oyunda uzun süredir tartışılmaktadır. Erken seçim tekliflerinin işleme konulmasına ve üzerinde görüşme açılmasına olanak sağlamak amacı ile içtüzüğün 93. maddesinin değiştirilmesini öngören önergeler hazırlanmıştır. Durum böyle olunca Millet Meclisi Anayasa Komisyonu üyelerinin konu hakkında önceden ayrıntılı bilgi sahibi olamadıkları savunulamaz. Kaldı ki, komisyon çağrısız toplanmış değildir. İşin ele alınmasından bir tam gün geçtikten sonra konu görüşülmüş ve karara bağlanmıştır. Bu koşullar içerisinde içtüzüğün 37. maddesine uyulmamış olmasını, alınan kararın Anayasa'ya da aykırı düştüğü sonucunu ortaya koyacak ve Meclis iradesini sakatlayacak ölçüde ve ağırlıkta bir yöntem yanlışlığı saymaya yer yoktur.

- İçtüzüğün 93. maddesinin değiştirilmesine ilişkin önerge ve Anayasa Komisyonu raporu (…) "7. Kanun tasarı ve teklifleriyle Komisyonlardan gelen diğer işler" bölümünün 147. sırasında yer almıştır. Görüşmelerde sıra gündemin bu bölümüne gelince; Anayasa Komisyonu Başkanı bir önerge vermiş ve "Seçim konusunun bir an önce karara bağlanması ile ülkede ekonomik, siyasal ve sosyal alanlarda hüküm süren olumsuz etkiler önleneceğinden, içtüzüğün 53. maddesi gereğince, gündemdeki kanun tasarı ve teklifleriyle komisyonlardan gelen diğer işlerin tümünden evvel görüşülmesini sağlamak için" değişiklik teklifine "öncelik verilerek bu kısmın ilk sırasına geçirilmesine karar verilmesini Anayasa Komisyonu kararı gereği olarak" istemiştir. (Millet Meclisi 4/4/1977 günlü 75. Birleşim tutanak örneği).

Davacı siyasî parti grubu, bu işlemin İçtüzüğün 50. maddesine aykırı olduğunu ileri sürmektedir. Oysa 50. madde gündem düzenlenmesi ile ilgili olup öncelik işlemlerini kapsamamaktadır. Maddenin başlığı "gündem" dir, içeriği de gündemdeki işlerin görüşme sıralarının saptanmasıdır. Maddenin son fıkrasında da "Danışma Kurulunun görüşü alınıp, Genel Kurulca kararlaştırılmadıkça Başkan tarafından görüşüleceği önceden bildirilmeyen hiç bir husus, Genel Kurulda görüşülemez" denilmektedir. Bu hükmü doğal karşılamak gerekir. Çünkü gündemde olmayan bir işin görüşülmesi demokratik kurallarla bağdaşmaz. Üzerinde önceden düşünülmeden, sosyal, ekonomik ve siyasal etkileri hesaplanmadan ortaya atılan bir sorunun hemen karara bağlanması, fikir özgürlüğüne dayanan görüşme ilkesinin giderek yozlaşmasına ve yok olmasına yol açabilir. Bu nedenle gündemin önceden saptanması ve sıraya uygun olarak görüşmelerin sürdürülmesi gerekir. Ancak gündeme girecek işler saptanıp sırası düzenlendikten ve gündemin dağıtımı yapıldıktan sonra görüşme sırasında öngörülen değişiklikler 50. maddeye değil 53. maddeye bağlıdır. Öncelik sorunu ancak bu aşamada söz konusu olabilir. Gerçekten 53. maddenin 2. fıkrasında "...gündemdeki kanun tasarı ve teklifleriyle komisyonlardan gelen diğer işlerden birine öncelik verilerek bu kısmın ilk sırasına geçirilmesi, hükümet veya esas komisyon tarafından gerekçeli olarak Genel Kuruldan istenebilir." denilmektedir. Dava konusu metnin daha önce gündeme alınmış olduğu gözönünde tutulursa, Komisyon Başkanının yazılı önergesi üzerine, ilk sırada görüşülmesine ilişkin öncelik kararı alınmasında İçtüzüğe aykırı bir yön bulunmamıştır.

Öte yandan Millet Meclisi Anayasa Komisyonunda yapıldığı ileri sürülen aykırılıklar nedeniyle görüşme konusu metnin ele alınmayarak Komisyona geri gönderilmesi gerektiği yolunda davacının öne sürdüğü görüş de tutarlı değildir. Çünkü yukarıda belirtildiği üzere Komisyonda yapılan işlemlerde, kabul edilen metnin sağlığını etkileyecek bir aykırılık saptanamamıştır. Kaldı ki Başkan bu konuda içtüzüğün 64. maddesi uyarınca usul tartışması

açmış, leh ve aleyhte konuşmalar yapılmış, sonunda öne sürülen görüş benimsenmeyerek öncelik önergesi oylanıp kabul edilmiştir. Bu konuda yapılan işlemlerde İçtüzüğe ve dolayısiyle Anayasa'ya aykırılık yoktur.
- İçtüzüğün 93. maddesinin değiştirilmesine ilişkin teklifin tümü üzerindeki görüşmeler bittikten sonra maddelere geçilmesi oylanmış ve kabul edilmiştir. 93. madde üzerindeki teklif hakkında bağlı olduğu siyasî parti grubu adına söz isteyen bir milletvekiliyle kişisel olarak söz isteyen başka bir milletvekilinin oturuma gelmemiş bulundukları saptanmış, bundan sonra değiştirge önergelerinin okunmasına geçilmiş, kimi önergeler gerekçeleriyle birlikte okunmuştur. Ancak bunlardan birçoğunun aynı gerekçeye dayandığı açıklanarak her önergeye ilişkin gerekçenin ayrı ayrı okutulmadığı Başkan tarafından belirtilmiştir, bütün önergeler ayrı ayrı oylanmış ve reddedilmiştir. Oylamadan önce önerge sahiplerine söz verilmiş, fakat ilgililerin oturumda bulunmadıkları saptanmıştır.
Millet Meclisi içtüzüğünün 88. maddesinde değişiklik önergelerinin önce veriliş, sonra aykırılık sırasına göre okunacağından ve işleme konulacağından söz edilmektedir. Önerge gerekçelerinin de okunacağı hakkında herhangi bir hüküm yoktur. Her önergenin oylanmasından önce önerge sahibine söz verileceği ve 5 dakikayı geçmemek üzere açıklama yapabileceği yine içtüzüğün 88. maddesinde belirtilmiştir. Olayda bir zorunluk olmadığı halde kimi önergelerin gerekçeleri okutulmuş, kimilerinin de aynı gerekçeye dayandıkları açıklanarak bunların gerekçelerinin ayrı ayrı okunmasına gerek görülmemiştir. Ancak içtüzük hükmü uyarınca her önergenin okunmasından sonra ve oylamadan önce önerge sahibine söz verilmek istendiği halde bunların salonda bulunmadıkları saptanmıştır. Bu durumda yapılan işlemlerin içtüzüğe ve dolayısiyle Anayasa'ya aykırılığından söz edilmesine olanak yoktur.

Esas/Karar Sayısı	**E.1977/129, K.1978/35**
Karar Tarihi	**20/4/1978**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-Ret**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 93; İçt. 5, 42/4, 87**

- Manisa Milletvekili Süleyman Çağlar, Eskişehir Milletvekili Orhan Oğuz İstanbul Milletvekili Reşit Ülker ve arkadaşları tarafından yapılan "Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlemesi Hakkında 468 sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Ve Bir Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun" teklifinde dava konusu hükme yer verilmemiştir. Ancak, bu hüküm yasa teklifinin Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesi sırasında Manisa Milletvekili Süleyman Çağlar, Eskişehir Milletvekili Orhan Oğuz, Kayseri Milletvekili Kâmil Özsarıyıldız, Niğde Milletvekili H. Avni Kavurmacıoğlu ve Manisa Milletvekili Süleyman Tuncel taraflarından verilen bir önerge ile teklif edilmiş, Plân Komisyonu ile Hükümetin katılmamalarına karşın, Millet Meclisi Genel Kurulunda kabul edilmiştir. Bu değişiklik önergesini, görüldüğü gibi yasa teklifini yapan Milletvekillerinden Süleyman Çağlar ile Orhan Oğuz da imzalamışlardır. Ancak, Anayasa'da ve Millet Meclisi İçtüzüğünde böyle bir durumu önleyici bir kural yer almamıştır. Dava dilekçesinde "Meclis müzakerelerinde muhalefet şerhi bulunmayan üyelere aleyhte söz verilmesi mümkün değildir. Önergede, aynı zamanda Komisyon Başkanı durumunda bulunan, ilk imza sahibi ve diğer önerge mümzileri getirdikleri kanun tadil metnini verdikleri önerge ile adetâ aleyhine fonksiyon icra etmişlerdir. Bu durum da bir içtüzük ihlâlidir." biçiminde öne sürülen savın anayasal bir dayanağı bulunmamaktadır.
- (…) Millet Meclisi Genel Kurulunca İçtüzüğün 5. maddesine uygun olarak tatil kararı alınmamıştır. Ancak Millet Meclisi Başkanının (…) açıklamalarına göre son iki hafta içindeki bütün birleşimlerde çoğunluk sağlanamadığı için Millet Meclisi Genel kurulunun toplanamadığı, böylece fiilen tatile girmiş olduğu anlaşılmış ve Başkan da, Cumhuriyet Senatosunun aldığı tatil kararına uygun olarak seçimlerin kesin sonuçlarının Yüksek Seçim

Kurulunca radyoda ilânını izleyen beşinci günü saat 15.00 de toplanmak üzere Birleşimi kapattığını açıklamış olmasına göre, Millet Meclisinin fiilen de olsa Cumhuriyet Senatosu ile birlikte 19/4/1977 gününden yeniden toplandığı 13/6/1977 gününe kadar tatile girmiş olduğunun kabulü gerekmiştir. (…) bu özel durum nedeniyle Millet Meclisinin hukuken tatil kararı verememiş bulunmasını, Anayasanın 83. maddesine aykırı bir davranış olarak nitelemeye olanak yoktur.	
Esas/Karar Sayısı	**E.1978/14, K.1979/6**
Karar Tarihi	**23/1/1979**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-İptal**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 96/1; İçt. 57**
- İçtüzüğün 52. maddesinin son fıkrasında, "Oturum esnasında yetersayı olup olmadığında Başkanlık Divanı tereddüt eder veya üyelerden beşi sözle veya yazılı olarak yetersayı olmadığını ileri sürerse yoklama yapılır." denilmektedir. Bu hüküm, Anayasa'nın 86. maddesindeki kuralın uygulanmasını sağlayan bir nitelik göstermektedir ve bu nedenle savsaklanması olanaksızdır. Olayda toplantı yetersayısının Genel Kurulda bulunup bulunmadığı konusunda ciddi bir kuşku vardır. Böyle durumlarda görüşmeler hemen kesilip Meclis iradesinin oluşmasını sağlayacak yetersayının bulunup bulunmadığı saptanmalıdır. Yöntemince öne sürülen yoklama isteğine karşın, Başkanın görüşmeleri sürdürmesi, İçtüzüğe ve Anayasa'ya aykırıdır. Öte yandan, Anayasa'nın 86. maddesinde: "Her meclis üye tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve Anayasa'da başkaca hüküm yoksa, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir." hükmü yer almaktadır. Bu kuraldan çıkan anlam şudur: Üye tamsayısının salt çoğunluğu olmadan yapılan toplantıda Meclis iradesinin belirlenmesine olanak yoktur. Böyle bir toplantıda görüşülen ve kabul edilen metinler de Meclis iradesinin ürünü olamaz.	
Esas/Karar Sayısı	**E.1985/8, K.1986/27**
Karar Tarihi	**26/11/1986**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-İptal**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 96/1; İçt. 81, 86, 146**
- Anayasada son oylamanın nasıl yapılacağı hakkında bir kural öngörülmemiş, konunun düzenlenmesi içtüzüğe bırakılmıştır. İçtüzük bu konuda başlıca iki kural içermektedir. 1) Kanunun tümü veya maddelerinin oylanması, onbeş üye tarafından açık oy istenmemişse işaretle olur (Madde 82); 2) Tasarı veya teklifin tümünün kesin olarak oylanmasından önce, milletvekilleri, ne yolda oy kullanacaklarını kürsüden belirtmek isterlerse, başkan lehte ve aleyhte birer kişiye söz verir. Bu konuşma kısa, açık ve gerekçeli yapılır (Madde 87). Yukarıdaki kural uyarınca lehte ve aleyhte birer kişiye söz verildikten sonra kanun tasarısı üzerindeki görüşmeler tamamlanmış ve verilen bir önergenin kabulü ile son oylamanın ad okunarak açık oylama yoluyla yapılması yöntemi benimsenmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, son oylamada, üye tamsayısının üçte birinden fazlasıyla toplanıp oylamaya katılan 289 milletvekilinin salt çoğunluğundan fazla olan 179 oyla karar verdiğine ve kabul oyu sayısının üye tamsayısının dörtte birinden bir fazlasını aştığına göre, oylamanın öngörülen çoğunlukla yapıldığı anlaşılmaktadır.	
Esas/Karar Sayısı	**E.1991/27, K.1991/50**
Karar Tarihi	**19/7/1991**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-İptal**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY, 95/1, 148; İçt. 19, 49/son, 52, 181**
- Anayasa Mahkemesi'nin görev ve yetkileri genel olarak Anayasa'nın 148. maddesinde gösterilmiştir. Bu maddeye göre Anayasa Mahkemesi, yasalar ve KHK'ler yanında TBMM	

İçtüzüğü'nün de Anayasa'ya uygunluğunu denetlemektedir. Anayasa'nın 85. maddesi uyarınca, TBMM üyelerinin yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ya da üyeliklerinin düşmesine ilişkin kararlar Anayasa Mahkemesi'nin denetim alanına girmekle, TBMM kararlarının Anayasa Mahkemesi'nin denetimine bağlı olmama kuralına ayrıklık oluştururlar.

TBMM kararının İçtüzük düzenlemesi niteliğinde sayılabilmesi için o kararın "Meclis'in çalışmasıyla ilgili yöntem ve esaslara" ilişkin olması gerekir. Anayasa Mahkemesi'nin yerleşik içtihatları da bu doğrultudadır. Buna göre çalışma yöntem ve esaslarına ilişkin konuları içeren kararlar içtüzük düzenlemesi niteliğinde olup, bunun dışındakiler ise bu nitelikte değildir.

Anayasa'nın 95. Maddesinde, "TBMM'nin çalışmalarını kendi yaptığı içtüzük kurallarına göre yürüteceği" belirtilmiş; 88. maddesinde de, yasa tasarı ve tekliflerinin TBMM'nde görüşülme yöntem ve esaslarının İçtüzük'te düzenleneceği hükme bağlanmıştır. Bu kurallar gereğince, yasa tasarı ya da tekliflerinin görüşülmesine ilişkin çalışma yöntem ve esaslarının içtüzükte yer alması zorunludur.

TBMM İçtüzüğü'ne göre, kırksekiz saatlik bekleme süresini doldurup görüşülmek üzere sıra bekleyen bir yasa tasarısının gündemdeki sırasının değiştirilmesi ile bekleme süresini doldurmamış bir yasa tasarısının gündeme alınıp görüşülmesinin sağlanması farklı konulardır.

Gündem sırasının saptanması ve bu sırada değişiklik yapılması İçtüzüğün 50. ve 53. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu maddelerde yer alan düzenlemelere göre görüşme sırası-Başkanlıkça saptanmaktadır. Bu ana kuralın iki istisnası bulunmaktadır; birinci istisnaya göre Danışma Kurulu sıra değişikliği yapılmasını, ikinci istisnaya göre de Hükümet ya da esas komisyon bir konunun gündemin birinci sırasına alınmasını Genel Kurul'a önerebilmektedir.

Bekleme süresini doldurmayan bir konunun gündeme alınması ise, yine içtüzüğün 53. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, Genel Kurul'a sevk edilen bir komisyon raporu, aksine karar alınmadıkça dağıtım tarihinden itibaren kırksekiz saat geçmeden görüşülmemektedir. Bir yasa tasarısının kırksekiz saat geçmeden gündeme alınması ancak Hükümet ya da esas komisyonun gerekçeli önerisi ile olanaklıdır.

Görüldüğü gibi Genel Kurul'da gerek bekleme süresini doldurmayan bir konunun gündeme alınmasını, gerek bir konunun gündemin birinci sırasına alınıp hemen görüşülmesini önermeye yetkili organ hükümet ya da esas komisyondur.

TBMM'nin dava konusu 6.6.1991 günlü kararı, ANAP Grup Başkanvekilinin önergesi üzerine alınmıştır. Bu önerge dava konusu yetki yasası tasarısının kırksekiz saat geçmesi beklenilmeden gündeme alınması ve hemen görüşülmesi konularını içermektedir. Önergenin, yukarıda açıklanan iki konuyu birlikte içerdiği görülmektedir. Ne var ki, öneri içtüzükte belirtilenden başka bir organca yapılmıştır.

Bunlardan Yasa tasarısının gündemin birinci sırasına alınmasına ilişkin siyasal parti grubunun istemi içtüzüğe aykırı değildir. Çünkü içtüzüğün 50. maddesinde, gündemdeki işlerin görüşme sırasının Danışma Kurulu'nca Genel Kurula önerilebileceği öngörüldüğünde koşulların oluşması durumunda 19. maddeye göre ANAP Meclis Grubu, Danışma Kurulu yerine tasarının birinci sıraya alınmasını isteyebilir, İçtüzüğün 19. maddesinde siyasal parti gruplarının istemlerini doğrudan Genel Kurul'a sunabilmeleri, Danışma Kurulu'nun ilk çağrıda toplanamaması ya da toplanıp da oybirliğiyle karar alamaması koşuluna bağlanmıştır. Yetki Yasası'nın gündemin birinci sırasına alınarak hemen görüşülmesinin sağlanması konusunun Danışma Kurulu'nun 6.6.1991 günlü toplantısında ele alınmasına karşın siyasal parti grupları arasında görüş birliği sağlanamadığı için 19. maddenin aradığı koşul gerçekleşmiş olmaktadır.

Ancak, tasarının kırksekiz saatlik süre beklenmeden görüşülebilmesi için önerinin mutlaka Hükümetçe ya da esas komisyonca yapılması gerekmektedir. Bunun dışındaki bir organca öneride bulunabilmesi, İçtüzük değişikliğini gerektirir. Çünkü, içtüzüğün herhangi bir maddesinde buna olur veren bir düzenleme bulunmamaktadır.

İçtüzüğün yasa tasarılarının görüşülmesine ilişkin öngördüğü yöntemden farklı bir biçimde oluşturulan dava konusu TBMM kararı, doğrudan Meclis'in çalışma yöntem ve esası ile ilgili bulunmakta ve 53. maddeyi değiştirir nitelik taşımaktadır. Böyle bir uygulamanın, içtüzük değişikliği olarak görülmemesi TBMM'nin çalışmalarında içtüzükteki kurallara uyma zorunluluğunu giderek zayıflatacak ve bu da eylemli uygulamaların yerleşik duruma geçmesine neden olacaktır.

Bu karar alınırken içtüzüğün değiştirilmesine ilişkin, yine 157. maddedeki yönteme uyulmamışsa da bir kararın çözümlediği konunun ve gördüğü işin açık ve kesin anlamı, o karara içtüzük kuralı niteliği kazandırmaya yeterli olmakta; kararın alınmasında içtüzüğün değiştirilmesine ilişkin yönteme uyulmaması kararın niceliğini değiştirmemektedir.

Öte yandan, bu tür kararların belirli bir olaya ilişkin olarak alındığı, sürekli biçimde içtüzüğe bir kural getirmediği, bu nedenle içtüzük düzenlemesi niteliğinde görülmeyeceği savunması ileri sürülemez.

Bu nedenlerle dava konusu 6.6.1991 günlü TBMM kararı eylemli bir içtüzük değişikliği niteliğindedir.

- Anayasa'ya aykırılık sorununa gelince, dava dilekçesinde Yetki Yasası'nın öncelikle ve ivedilikle görüşülmesine neden olan TBMM kararının Anayasa'nın 88. maddesine aykırı olması nedeniyle iptali istenilmektedir.

TBMM İçtüzüğü esasını ve gücünü Anayasa'dan alır ve Anayasa'ya aykırı hüküm içeremez. Bu yüzden Anayasa Mahkemesi'nin denetimine bağlı tutulmuştur.

TBMM İçtüzüğü ile ilgili olarak Anayasa'nın öngördüğü düzenleme henüz yapılmamıştır. Ancak, Anayasa'nın geçici 6. maddesi uyarınca 12 Eylül 1980'den önce yürürlükte olan Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasa'ya aykırı olmayan hükümlerinin uygulanması sürdürülmektedir.

Anayasa'nın 88. maddesinde, yasa tasarılarının TBMM'nde görüşülme yöntem ve esasları belirlenmemiş, bu yöntem ve esasların saptanması İçtüzüğe bırakılmıştır. Anayasa'nın öbür maddelerinde de yasa tasarılarının görüşülme yöntem ve esaslarına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır.

Bir yasa tasarısının, gündemin birinci maddesine alınması (öncelikle görüşme) ile kırksekiz saatlik bekleme süresini doldurmadan görüşülmesi (ivedilikle görüşme) yöntemi İçtüzük'te belirtilmiştir. Bu yönteme göre özellikle, ivedilikle görüşme için Genel Kurul'dan istemde bulunma yetkisi Hükümet ya da esas komisyonundur. Dava konusu TBMM kararı ise, bu yöntemden farklı olarak ANAP Grup Başkanvekili'nin önerisi üzerine alınmıştır. Ne var ki, bu karar, yukarıda da belirtildiği üzere yeni bir "içtüzük düzenlemesi", daha açık anlatımıyla bir içtüzük değişikliği niteliğindedir.

İçtüzükteki yönteme uyulmadan alınan "içtüzük değişikliği niteliğindeki" TBMM kararının, salt bu nedenle Anayasa'ya aykırılığı ve içtüzük hükümlerine uymayan her davranışın Anayasa'ya aykırılık oluşturduğu kabul edilemez.

Öte yandan, Anayasa'nın 91. maddesinde, yetki yasalarının TBMM komisyonları ve Genel Kurulu'nda öncelik ve ivedilikle görüşüleceği belirtilmiştir. Dava konusu TBMM kararı, Anayasa'nın bu hükmünün yerine getirilmesini sağlamıştır.

Yukarıda açıklanan nedenlerle söz konusu TBMM kararı biçim ve öz yönünden Anayasa'ya aykırı değildir, iptal isteminin reddi gerekir.

Esas/Karar Sayısı	**E.1994/72, K.1994/68**
Karar Tarihi	**20/9/1994**
Karar Türü ve Sonucu	**İlk İnceleme-Ret**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 84, 85; İçt. 135, 137**
- Anayasa Mahkemesi'nin, TBMM'nin bir üyesinin üyeliğinin düşmesiyle ilgili iptal istemlerini inceleyip karara bağlayabilmesi Anayasa'nın 84. ve 2949 sayılı Yasa'nın 18. maddesinin 6. Bendi ile 34. maddesi uyarınca "... TBMM'nin üyeliğin düştüğüne ilişkin bir karar vermesi" durumunda olanaklıdır. (…) Başkanlık Divanı'nın İ. Melih GÖKÇEK'in Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinin kendiliğinden düştüğüne ilişkin kararını Genel Kurul kararı saymak da olanaksızdır. Divan kararının kabûlü yönünde TBMM Genel Kurul kararı olmadıkça yapılan başvuru dinlenemez. -İptal istemine konu olabilecek bir TBMM kararı bulunmadığından istemin REDDİNE...	
Esas/Karar Sayısı	**E.1996/4, K.1996/39**
Karar Tarihi	**17/10/1996**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-İptal**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 153; İçt. 38, 84**
- Anayasa'nın 153. maddesinin son fıkrasında, Anayasa Mahkemesi kararlarının yasama, yürütme ve yargı organları ile yönetim makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlayacağı öngörülmüştür. Bu kural gereğince, Yasama Organı, yapacağı düzenlemelerle daha önce aynı konuda verilen Anayasa Mahkemesi kararlarını gözönünde bulundurmak, bu kararları etkisiz kılacak biçimde yasa çıkarmamak, Anayasa'ya aykırı bulanarak iptal edilen kuralları tekrar yasalaştırmamak yükümlülüğündedir. Başta Yasama Organı olmak üzere tüm organlar kararların yalnız sonuçları ile değil, bir bütünlük içinde gerekçeleri ile de bağlıdır. Kararlar gerekçeleriyle, yasama işlemlerini değerlendirme ölçütlerini içerirler ve yasama etkinliklerini yönlendirme işlevi de görürler. Bu nedenle, Yasama Organı düzenlemelerde bulunurken iptal edilen yasalara ilişkin kararların sonuçları ile birlikte gerekçelerini de gözönünde bulundurmak zorundadır. İptal edilen yasalarla sözcükleri ayrı da olsa aynı doğrultu, içerik ya da nitelikte yeni yasa çıkarılması Anayasa'nın 153. maddesine aykırı olur. (…) itiraz konusu Yasa kurallarının, Anayasa Mahkemesi'nin yukarıda açıklanan kararı gözönüne alınmadan ve Anayasa'nın 153. maddesinin öngördüğü Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı ilkesine uyulmadan yasalaştırılması karşısında Anayasa'nın öteki maddelerine aykırılık yönünden ayrıca incelenmesine gerek görülmeden iptali gerekir. 4049 Sayılı Yasa'nın 9. Maddesiyle Değiştirilen 3671 Sayılı Yasa'nın 3855 Sayılı Yasa ile Değişik Geçici 2. Maddesindeki "2 nci maddede yer alan 8.000 rakamı 1995 ve müteakip yıllarda 9.000 olarak uygulanır" Kuralının İncelenmesi: Sözü edilen kural, 3671 sayılı Yasa'nın geçici 2. maddesinde yer alan kuralla (8.000 ve 9.000 rakamları dışında) aynıdır. 3671 sayılı Yasa'nın geçici 2. maddesinde yer alan bu kural Anayasa Mahkemesi'nin 2.2.1993 günlü, Esas: 1992/38, Karar: 1993/5 sayılı kararıyla iptal edilmiştir. İtiraz konusu kural, Anayasa Mahkemesi'nin anılan kararı gözetilmeksizin Anayasa'nın 153. maddesinin son fıkrasına aykırı biçimde yeniden yasalaştırıldığından iptali gerekir.	
Esas/Karar Sayısı	**E.1996/20, K.1996/14; E.1996/21, K.1996/15**
Karar Tarihi	**14/5/1996; 15/5/1996**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-İptal; Esas-İptal**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 96; İçt. 139, 146**
- İçtüzüğün bir kuralını değiştirme ya da İçtüzüğe yeni bir kural koyma niteliğinde olan TBMM uygulamaları ve kararları, İçtüzük kuralı sayılır.	

Anayasa'nın 96. maddesinde de, karar yetersayısının, hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamayacağına ilişkin kurala uymak koşulu ile kararların toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile alınacağı ilkesi benimsenmiştir.
(...) dâva konusu karar, toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğu sağlanmadan alındığından eylemli bir İçtüzük değişikliği niteliğindedir.
(…) Anayasa'nın Geçici 6. maddesine göre uygulanmakta olan 5.3.1973 günlü Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 122. maddesinde de karar yeter sayısı konusunda "salt çoğunluk" esası benimsenmiştir.
İçtüzüğün 115. maddesinde ancak bir oy türü olarak anılan "çekimser oy"un Anayasa'nın 96. maddesindeki kabul ya da red oylarına ekleneceği konusunda bir açıklık bulunmaması karşısında, karar oluşumunda dikkate alınmayacağı doğaldır.
Olağanüstü hal ilanına ilişkin[2] oylama hakkında Anayasa'da ve İçtüzük'te özel bir düzenlemeye yer verilmemiş olması nedeniyle bu konudaki oylamanın da toplantıya katılanların salt çoğunluğu esas alınarak yapılması gerektiği açıktır.

Esas/Karar Sayısı	**E.1997/72, K.1997/74; E.1997/73, K.1997/73**
Karar Tarihi	**31/12/1997; 30/12/1997**
Karar Türü ve Sonucu	**Ret**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 83; İçt. 26, 27, 35, 37, 44, 131, 132, 133**

- Karma Komisyon'un yasa tasarı ve tekliflerini inceleyen komisyonlara göre daha özel bir durumu vardır. Yasa tasarı ve tekliflerinin komisyonlarda belirli bir süre içinde incelenip sonuçlandırılmaması durumunda doğrudan doğruya gündeme alınarak Genel Kurul'da görüşülmesi yolunun açık olmasına karşın, yasama dokunulmazlığı konusunda böyle bir yönteme yer verilmemiştir. Konunun mutlaka Hazırlık Komisyonu'nda ve Karma Komisyon'da incelenmesi ve karara bağlanması zorunludur.
Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 35. maddesinin ikinci fıkrasına göre, komisyonlar, Başkanlık Divanı'nın kararı olmaksızın genel kurulun toplantı saatlerinde görüşme yapamazlar. İçtüzüğün bu hükmü emredici nitelikte olup konuluş amacının, genel kurul toplantılarına büyük ölçüde katılımın sağlanması, bir başka anlatımla önemli toplantılara katılımın kimi bahanelerle savsaklanmasının önlenmesi olduğu anlaşılmaktadır. (…) Karma Komisyon'un Genel Kurulun toplantı saatinde Başkanlık Divanı'nın kararı olmaksızın toplanarak, 14.8.1997 günü, milletvekili Mehmet Kemal Ağar'ın[3] yasama dokunulmazlığına ilişkin istem hakkında kovuşturmanın dönem sonuna bırakılmasına karar vermesi, Millet Meclisi İçtüzüğü'nün yukarıdaki emredici hükmüne aykırıdır.
Bu açık kural karşısında, Meclisin basılı gündeminde Karma Komisyon toplantısının yer alması, toplantıya izin verildiği biçiminde yorumlanamayacağı gibi toplantı gündeminin Başkanlık Divanına gönderilmesi de örtülü izin anlamını taşımaz.
Ayrıca, Karma Komisyon toplantısına itiraz yapılmadığı savının yerinde olmadığı, toplantıya katılmayan üyelerin başvurularından anlaşılmıştır.
Bu durumda, Karma Komisyon'un, İçtüzük kurallarına aykırı olarak yaptığı toplantı sonucunda aldığı karardan, Meclis Başkanının uyarısı üzerine dönmesinde İçtüzükle çelişen bir yön bulunmamaktadır. Kaldı ki İçtüzüğün 44. maddesi, yanlışlık veya sakatlığın bu aşamada düzeltilmesine olanak vermektedir. Buna göre, seçimi yenilenen komisyonun, daha önce verilmiş bir rapor hakkında yeni bir karar alması, görev bölümü yapıldıktan sonra

[2] E. 1996/21, K. 1996/15 sayılı Anayasa Mahkemesi kararı, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 28.3.1996 günlü ve 409 sayılı "Ülkemizde Konuşlandırılan Çokuluslu Gücün Görev Süresinin Uzatılmasına İlişkin" kararı hakkındadır.

[3] E. 1997/73, K. 1997/73 sayılı Anayasa Mahkemesi kararı Sedat Edip Bucak'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkindir.

en geç bir ay içinde bunu Meclis Başkanlığına bildirmesi ile olanaklıdır. Bu gereğe uyulmaması durumunda komisyon eski raporu benimsemiş sayılır. Olayda 44. madde uygulanmamış da olsa bu maddenin koşulları kendiliğinden yerine geldiğinden, İçtüzüğe aykırılığın 35. madde ile giderilmiş olması veya 44. maddenin uygulanmaması sonuca etkili değildir.

-Yasama dokunulmazlığının kaldırılması kararının iptaline ilişkin istemin, suçlamanın ciddiliği, siyasî amaçlara dayanmaması, üyenin şeref ve onurunun korunması, hukuksal gerekler dışına çıkılmaması yönlerinden incelenmesi gerekir.

Dokunulmazlık, yasama organı üyelerini, görevlerini tam olarak yerine getirmelerini engelleyecek gereksiz suçlamalardan korumak amacına yöneliktir. Ancak yöneltilen suçlamanın ciddi olması halinde yargılanma yolunun açılması, kamu yararı ve milletvekilinin şeref ve onurunun korunması bakımından zorunlu bulunmaktadır. İsnadın ciddi olduğunun kabulü için ağırlığı yeterli görülmeyip, gerçeğe uygunluğunun da araştırılması gerekir.

(…) yönelik suçlamalar, üyenin şeref ve onurunun korunması yönlerinden incelendiğinde de, bunların yasama dokunulmazlığının kaldırılması için yeterli olduğu ve yasama organı üyeliği göreviyle bağdaşmayacak nitelikte bulunduğu anlaşıldığından, belirtilen yönlerden de Anayasa'ya, Yasa'ya ve İçtüzük kurallarına aykırılık görülmemiştir.

Esas/Karar Sayısı	**E.1999/12, K.1999/5**
Karar Tarihi	**25/3/1999**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-Ret**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 93/3, 95/1; İçt. 7, 19, 49, 54, 55, 103**

- Dava dilekçesinde, yüzonaltı milletvekilinin hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olan başvurusu üzerine TBMM Başkanı'nın Genel Kurul'u olağanüstü toplantıya çağırması ve bu toplantıdan önce Danışma Kurulu'nu toplamasının İçtüzüğün 7., 19., 49. ve 103. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın 148., 2949 sayılı Yasa'nın 18. maddesi uyarınca, İçtüzük kuralı ihdası veya değişikliği niteliğindeki TBMM kararları Anayasa Mahkemesi'nin denetim alanına girdiğinden, bu kapsamda bulunmayan Başkanlık işlemlerine ilişkin iptal isteminin görevsizlik nedeniyle reddi gerekir.

- İçtüzüğün 49. maddesinin son fıkrasında, "Danışma Kurulunun görüşü alınıp, Genel Kurulca kararlaştırılmadıkça, Başkan tarafından görüşüleceği önceden bildirilmeyen hiçbir husus, Genel Kurulda konuşulamaz", 103. maddesinin ilk fıkrasında da "Genel görüşme açılmasına karar verilirse, genel görüşme günü bir özel gündem halinde Danışma Kurulunca tesbit edilir. Genel görüşmenin başlayacağı gün, görüşme açılmasına karar verilmesinden itibaren kırksekiz saatten önce ve yedi tam günden sonra olamaz" denilmektedir.

Dava konusu karar, Danışma Kurulu'nun görüşü alınmadan ve genel görüşme ile bu görüşmenin öngörüşmesinden önce alınan bir karar olduğundan İçtüzüğün 49. maddesinin son, 103. maddesinin ilk fıkrasında öngörülmeyen bir İçtüzük kuralı niteliğindedir.

Anayasa'nın 95. maddesinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çalışmalarını, kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürüteceği belirtilmiştir. İçtüzük ile oluşturulan Danışma Kurulu kararlarının TBMM Genel Kurulu'nu bağladığı kabul edilemez. Bu nedenle, TBMM'nin yeni bir kural niteliğindeki dava konusu kararı Anayasa'ya aykırı değildir.

Dava dilekçesinde, Genel Kurul'un 13.3.1999 günlü oturumunun saat 19.00'dan sonra uzatılmasına ve TBMM çalışmalarının sürdürülmesine ilişkin kararlarının İçtüzüğün 54. ve 55. maddelerini değiştirerek yeni bir İçtüzük kuralı oluşturduğu ve bunların Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Genel Kurul birleşiminin açılması ve kapanmasını düzenleyen ve dolayısıyla dava konusu oturumun uzatılması kararı ile doğrudan ilgili görülen İçtüzüğün 55. maddesinin ikinci fıkrasında, Genel Kurul tarafından zorunlu durumlarda oturumun uzatılabileceği belirtilmiştir. TBMM çalışmalarının sürdürülmesine ilişkin düzenlemeye de İçtüzüğün 7. maddesinin son fıkrasında yer verilmiştir. Fıkrada, "...TBMM, çalışmalarına devama karar vermediği takdirde, tatil veya ara vermeye devam olunur.." denilmiştir. Buna göre Genel Kurul'un "çalışmaya devam" kararı alabileceği açıktır.

Genel Kurul'un, oturumun uzatılmasına ve çalışmaların sürdürülmesine ilişkin kararları, İçtüzük değişikliği ya da yeni bir İçtüzük kuralı niteliğinde olmadıklarından bu kararlar hakkındaki iptal isteminin görevsizlik nedeniyle reddi gerekir.

Esas/Karar Sayısı	**E.1999/14, K.1999/6**
Karar Tarihi	**26/3/1999**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-İptal**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 77; İçt. 95**

- Anayasa'da açıkça belirtilenler dışında kalan yasama organı kararlarının Anayasa Mahkemesi denetimine bağlı olup olmadığının saptanmasında, kararı oluşturan yöntem kadar bunların konusu, amacı ve niteliği üzerinde de durulması, etki ve değerlerinin gözönünde tutulması gerekmektedir. Bunlar Anayasa'nın uygunluk denetimine bağlı tutulan kararlarla aynı değer ve etkide ise, denetiminin yapılması hukuk devleti ilkesinin zorunlu bir sonucudur.

İçtüzüğün bir kuralının değiştirilmesi ya da İçtüzüğe yeni bir kural konulması niteliğinde olan TBMM kararları İçtüzük kuralı sayılır.

(...) İçtüzüğün 95. maddesinde, seçimlerin yenilenmesine ilişkin önergelerin, Anayasa Komisyonunda görüşüldükten sonra Genel Kurul gündemine girebileceği belirtilmiştir. Ancak seçimlerin yenilenmesine ilişkin kararın değiştirilmesi konusunda Anayasa'da ve İçtüzük'te bir kural bulunmamaktadır.

Bu durumda, seçimlerin yenilenmesi kararının değiştirilmesi hakkındaki önergenin Anayasa Komisyonunda görüşülmeden doğrudan gündeme alınmasına ilişkin Genel Kurul kararı, yeni bir İçtüzük kuralı niteliğindedir.

Kamu hukukunda, bir işlem hangi yöntem ve süreci izleyerek oluşturuluyorsa, o işlemin geri alınması ya da değiştirilmesi de, aynı yöntem ve sürece bağlıdır. (...) daha önce alınmış olan erken seçim kararının değiştirilmesine, ya da erken seçim kararının kaldırılmasına ilişkin bir önergenin, TBMM Başkanlığı'na verilmesi durumunda, bunun da Meclis Başkanlığı'nca Anayasa Komisyonu'na havale edilmesi gerekmektedir.

Bu nedenle, kamu hukukunun usulde paralellik ilkesine aykırı olarak alınmış olan dava konusu TBMM kararı Anayasa'nın 2. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Esas/Karar Sayısı	**E.1999/37, K.1999/49**
Karar Tarihi	**28/12/1999**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-Ret**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 87, 95/1; İçt. 19, 60, 81**

- TBMM Genel Kurulu'nun "114 sıra sayılı Kanun Tasarısı'nın TBMM Genel Kurulu'ndaki görüşmelerinde maddeler üzerindeki soru-cevap işleminin 10 dakika ile sınırlandırılması"na ilişkin 14.8.1999 günlü kararı, Danışma Kurulu'nun aynı gün yaptığı toplantıda siyasî parti grupları arasında oybirliği sağlanamadığından, Demokratik Sol Parti, Milliyetçi Hareket Partisi, Anavatan Partisi Gruplarının, TBMM İçtüzüğü'nün 19. maddesinin son fıkrasına göre doğrudan TBMM Genel Kurulu'na verdikleri ortak önerinin oylanması ile oluşturulmuştur. TBMM İçtüzüğü'nün Genel Kurul çalışmalarını düzenleyen üçüncü kısımının, söz alma, konuşmalar ve yazılı konuşmalar başlıklı 60. maddesinde "sorular"la ilgili "süre sınırı" bulunmamaktadır.

- İçtüzüğün 60. maddesinde, soruların, konuşmalar bittikten sonra sıra ile sorulacağı; İçtüzükte başka bir süre belirtilmemiş veya aksi Danışma Kurulu'nun teklifi ile Genel Kurul'ca kararlaştırılmamışsa siyasî parti grupları, Komisyon ve Hükümet adına yapılan konuşmaların yirmi, üyeler tarafından yapılan konuşmaların on dakika ile sınırlı; ikinci defa yapılacak konuşmalarda sürenin bunun yarısı kadar olduğu açıklanmış, böylece konuşmalar bir süre ile sınırlandırıldığı halde sorular için herhangi bir süre öngörülmemiştir.
Kanun tasarı ve teklifleri görüşülürken Meclis iradesinin iktidar-muhalefet diyaloğu içinde yansıtılmasında yapılan konuşmaların, sorulan soruların aydınlatıcı ve yapıcı etkisi yadsınamaz ise de, sınırsız bir tartışma ortamı ve sonu gelmeyen soruların, Meclis çalışmalarını bu bağlamda yasama işlevinin yerine getirilmesini engelleyeceği de bir gerçektir.
Bu nedenle, demokrasilerde olağan karşılanan Meclis'teki azınlığın, çoğunluğa karşı engelleme yöntemlerine başvurmasına kimi sınırlar getirilebileceğinin kabulü gerekir.
Meclis'teki görüşmeler sırasında konuşmaların ve soruların, yasanın konusu, kapsamı, madde sayısı gibi özellikleri gözetilerek, sağlıklı oluşmasına olanak verecek, ancak çıkarılmasını da engellemeyecek bir süre ile sınırlandırılmasının, Anayasa'ya aykırı olduğu kabul edilemez.
Bu durumda, soru-cevap biçimindeki yasama çalışmalarını 10 dakika ile sınırlandıran dava konusu kural Anayasa'ya aykırı değildir. İstemin reddi gerekir.

Esas/Karar Sayısı	**E.2001/129, K.2002/24**
Karar Tarihi	**31/1/2002**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-İptal**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 87, 90, 95/1; İçt. 60, 81, 87, 90, 91**

- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 60. maddesinin altıncı fıkrasının sonuna dava konusu tümce eklenerek soru ve cevap süresi on dakika ile sınırlandırılmıştır.
Norm yaratıcı niteliğiyle diğer parlamento kararlarından ayrılan İçtüzüğün iktidar-muhalefet ilişkilerinde ve Meclis iradesinin gerçeğe uygun biçimde yansıtılmasında büyük önem taşıdığı bir gerçektir.
Normlar hiyerarşisinde en üst noktada yer alan Anayasa, yasalar gibi İçtüzüğü'nde dayanağı ve belirleyicisidir. Bu nedenle demokratik bir devlette meclislerin kendi iç çalışmalarını serbestçe düzenleme konusundaki yetkileri de Anayasa ile sınırlıdır.
Anayasa'nın 87. maddesinde, "kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır. Çağdaş demokrasilerde, siyasî tercihlerin ve kararların oluşumunun mümkün olan ölçüde geniş ve açık tartışmalarla sağlanması, iktidar ve muhalefet partileri ile milletvekillerinin seçmen önündeki sorumluluklarının gereğidir. Bu bağlamda, yasama işlevi yerine getirilirken, iktidar-muhalefet diyaloğu içinde Meclis iradesinin yansıtılmasında yapılan konuşmalar kadar bir aydınlanma ve bilgilenme aracı olan soruların da önemi yadsınamaz. Özellikle teknik düzenlemeler içeren tasarı ve tekliflerin konuya yabancı üyelerce anlaşılabilmesi büyük ölçüde soru-cevap yoluyla sağlanabilir.
Sınırsız bir tartışma ortamı ve sonu gelmeyen soruların, Meclis çalışmalarını ve yasama işlevinin etkili ve sağlıklı biçimde yerine getirilmesini engelleyeceği açıktır. Ancak, tasarı ve tekliflerin olabildiğince çabuk çıkarılabilmesi için 550 milletvekilinden oluşan TBMM Genel Kurulu'ndaki görüşmelerde İçtüzüğün 81. maddesiyle maddeler üzerinde soru sorulması yasaklanıp, dava konusu 60. madde ile de tasarı ve tekliflerin tümü üzerindeki soru-cevap işlemi on dakika ile sınırlandırılarak milletvekillerinin soru sorma haklarının yasama işlevinin gereği gibi yerine getirilmesini engelleyecek biçimde sınırlandırılması demokratik bir hukuk devletinde kabul edilemez.
Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

- 81. maddenin (b) bendinin ilk tümcesinde "Tasarı veya teklifin tümünün görüşülmesinden sonra soru-cevap işlemi yapılır", dava konusu ikinci tümcesinde de "Maddeler üzerinde ayrıca soru sorulamaz" denilmektedir.
Yasama belgelerinin incelenmesinden bu konudaki düzenlemenin de ülkenin ihtiyacı olan kanunların mümkün olduğunca çabuk çıkarılması için Meclis'in daha hızlı, verimli, etkin ve sağlıklı çalışabilmesi amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır.
(…) soru ve cevap süresinin on dakika ile sınırlandırılmasına ilişkin kuralla ilgili bölümde de belirtildiği gibi, sınırsız bir tartışma ortamı ve sonu gelmeyen soruların Meclis çalışmalarını bu bağlamda yasama faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyeceği açıktır. Ancak, milletvekillerinin bir konuda aydınlanmaları, düşünce ve kanaat oluşturmaları, buna göre de oy kullanmaları sürecinde maddeler üzerinde soru sormalarının tümüyle yasaklanmasının, Anayasa'nın 87. maddesinde belirtilen yetkilerini kullanmaları ve görevlerini yerine getirmelerini büyük ölçüde zorlaştıracağı da kuşkusuzdur.
Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.
- Anayasa'nın 90. maddesinin ilk fıkrasında, Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanmasının, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlı olduğu belirtilmiş, bu kurala ikinci ve üçüncü fıkralarda sayılan andlaşmalarla ilgili kimi istisnalar getirilmiş, dördüncü fıkrada, Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında birinci fıkra hükmünün uygulanacağı, son fıkrada da usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmaların kanun hükmünde olduğu, bunlar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamayacağı hükme bağlanmıştır.
Bu maddeye göre, TBMM'nin yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmalar konusundaki yetkisinin, bu andlaşmaların onaylanmasının bir kanunla uygun bulunmasıyla sınırlı olduğu, söz konusu yetkinin sözleşmelerin içeriğine müdahale olanağı vermediği açıktır. Ancak, yabancı devletler veya milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların metinleri kimi çekincelere izin veriyorsa, bu konuda TBMM'nin yetkili olmadığı düşünülemez. Bu yetkinin ise görüşme açılması ve önerge verilmesi ile kullanılabileceği açıktır. Belirtilen çekincelerin yer alacağı madde de, kuşkusuz andlaşmanın, onaylanmasının uygun bulunduğuna ilişkin ilk maddesidir.
Öte yandan, andlaşmalarla üstlenilecek yükümlülüklerin yerine getirilmesinin başlangıcı aksi kararlaştırılmamışsa onay yasasının yürürlük tarihi olduğundan, önemli görülen durumlarda, bu tarihin tartışılması gerekebilir. Bunun onay yasalarına ilişkin tasarıların maddeleri üzerinde görüşme açılması ve önerge verilmesi yasaklanarak engellenmesi ise demokratik hukuk devleti çerçevesinde yasama yetkisinin amacına uygun olarak gerektiği biçimde kullanılamaması sonucunu doğurur.
Açıklanan nedenlerle, dava konusu (d) bendi Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.
- 81. maddenin üçüncü fıkrasıyla kanun tasarı ve tekliflerinin tümü hakkında yapılan konuşmalar için tanınan sürenin kısalığı da gözetildiğinde maddeler üzerinde siyasî parti grupları hükümet ve komisyona dava konusu dördüncü fıkra ile tanınan 5 dakikalık sürenin bunların yasama faaliyetlerine katılımını ve işlevlerini yerine getirmelerini sağlayacak yeterlikte olmadığı sonucuna varılmıştır.
Dava konusu dördüncü fıkrada, üyelerle ilgili bir düzenleme getirilmeyerek, bunların daha önce beş dakika olan konuşma süreleri kaldırılmış böylece maddeler üzerinde söz almaları engellenmiştir. Bu durumun, yalnız seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün milleti temsil eden milletvekillerinden, bağımsızlar ile TBMM'nde grubu bulunmayan siyasî partilerin, yasama etkinliklerinin bir bölümüne katılamamaları, bu bağlamda, Meclis iradesinin eksiksiz olarak yansıtılamaması sonucunu doğuracağı açıktır.

Öte yandan, Anayasa'nın 88. maddesinin tanıdığı yetkiye dayanarak kanun teklifi veren milletvekillerinin bu tekliflerin maddeleri görüşülürken söz alarak düşüncelerini açıklayamamalarının, yasama etkinliklerinin amacına uygun biçimde yerine getirilmesini engelleyeceği açıktır. Bu sonuca yol açan düzenlemenin, insan haklarına dayanan, bu hakları koruyup güçlendirmek, hukukun üstünlüğünü sağlamak ve devletin temel yapısını oluşturan Anayasa kurallarını yaşama geçirmekle yükümlü hukuk devleti ilkesiyle de bağdaştığı ileri sürülemez.

Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

- İçtüzüğün 87. maddesinin birinci fıkrasının dava konusu son tümcesine göre, her madde için komisyon ve hükümetçe birer, milletvekillerince, Anayasa'ya aykırılık önergeleri dahil en fazla üç önerge verilebilecektir. İçtüzüğün 84. maddesi uyarınca bir tasarı veya teklifin belli bir maddesinin Anayasa'ya aykırılığı gerekçesiyle reddine ilişkin olarak verilen ve diğer önergelerden önce oylanan Anayasa'ya aykırılık önergelerinin bu özelliği nedeniyle diğerlerinden farklı olduğu gözetildiğinde, Anayasa'ya aykırılık önergeleri dışında maddeler üzerinde verilebilecek en fazla önerge sayısı ikiye inmektedir.

Çağdaş anlamda demokratik siyasî yaşam, sorunların, bunlara ilişkin görüş ve önerilerin iktidar-muhalefet diyaloğu içinde tartışılmasını uzlaşma arayışı içinde sonuca ulaşılmasını zorunlu kılar. Çoğunluğa karşı azınlığın iktidara karşı muhalefetin haklarının korunmadığı bir rejim demokratik sayılamaz. Bunlar arasında bir denge kurulması, uzlaşma sağlanması demokrasinin gereğidir.

Yasama etkinliklerinde asıl olan, kamusal yararı gerçekleştirmek amacıyla yapılan görüşmeler sonucunda Meclis'in gerçek iradesinin oluşmasıdır. Bu iradenin oluşmasında, yapılan görüşmeler kadar verilen önergelerin de büyük katkısı olduğu bir gerçektir. Ancak, milletvekillerine sınırsız sayıda önerge verme olanağının tanınmasının da yasama çalışmalarını olumsuz yönde etkileyerek gereksinim duyulan yasaların çıkarılmasını engelleyeceği açıktır.

Dava konusu düzenleme uyarınca, önerge sayısının komisyon ve hükümet için birer, milletvekilleri için Anayasa'ya aykırılık önergeleri dahil en fazla üçle sınırlanmasının, milletvekillerinin kimi konuların maddede yer alması veya maddeden çıkarılması, maddenin komisyona iadesi veya reddi, metne ek veya geçici madde eklenmesi gibi yasama etkinliklerinden ayrı düşünülemeyecek olan konularda önerge verme haklarını önemli ölçüde zorlaştıracağı kuşkusuzdur.

Yasama Meclisi üyelerinin görev ve yetkilerinin amacına uygun biçimde kullanılmasının aşırı derecede zorlaştırılması veya ortadan kaldırılması durumunda ise Anayasa'nın 87. maddesi çerçevesinde yasama işlevinin tam olarak yerine getirildiğinden söz edilemez. Bu ölçüsüz sınırlamaların Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti anlayışıyla da bağdaşması olanaksızdır.

Açıklanan nedenlerle dava konusu kural, Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

- Dava konusu 91. maddeyle temel kanunları, İçtüzüğü ve ülkenin ekonomik ve teknolojik gelişimi ile doğrudan ilgili yeniden yapılanma kanunlarını bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan tasarı ve tekliflerin Genel Kurul'da görüşülmesinde uygulanacak özel görüşme ve oylama usulünün çerçevesi çizilip esasları belirlenmemiş, bunun, tasarı ve tekliflerin her biri için özel olarak Genel Kurul'ca saptanması öngörülmüştür. Böylece, sözü edilen tasarı ve tekliflerin tümü veya maddeleri hakkında görüşme yapılıp yapılmayacağı, soru-cevap işlemine olanak sağlanıp sağlanmayacağı, ne kadar süre ile konuşma yapılacağı, önerge verilip verilmeyeceği, tasarı veya tekliflerin tümünün oylanmasından önce, maddelerinin oylanıp oylanmayacağı gibi hususlar Genel Kurul'ca karara bağlanacak ve bu hususlar sadece belirli bir tasarı veya teklifin görüşme ve oylama usulü için geçerli olacaktır.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, siyasal iktidarı sınırlamak ve devlet faaliyetlerini kurallara bağlamakla istikrara da hizmet eder. Bu istikrarın özü ise hukuki güvenlik ve öngörülebilirliktir. Bunu gerçekleştirmenin başlıca yolu ise kural konulmasını gerektiren durumlarda bunların genel, soyut, anlaşılabilir ve sınırlarının belirli olmasını sağlamaktır.

Öte yandan, milletvekillerinin Anayasa'nın 87. maddesinde belirtilen görevlerini yerine getirebilmeleri ve yetkilerini kullanabilmeleri yasama faaliyetlerine etkili biçimde katılmaları ile olanaklıdır. Bunu sağlamanın ön koşulu ise Meclis çalışmalarını düzenleyen İçtüzük kurallarının "belirlilik", "genellik", "soyutluk" ve "öngörülebilirlik" özelliklerine sahip olmasıdır.

Dava konusu 91. maddede belirtilen "temel kanun" ve "ülkenin ekonomik ve teknolojik gelişimi ile doğrudan ilgili yeniden yapılanma kanunları"nın kapsamına açıklık getirilmemesi, pek çok yasanın bu kapsam içinde düşünülmesine neden olabilecektir. Ayrıca, maddede öngörülen her tasarı veya teklife özgü biçimde uygulanacak görüşme ve oylama usulü önceden bilinemeyeceğinden objektiflik sağlanamayacaktır.

Bu durumda, dava konusu kural, belirlilik, genellik, soyutluk ve öngörülebilirlik özellikleri, taşımaması nedeniyle yasama yetkisinin amacına uygun biçimde kullanılmasına elverişli olmadığı gibi hukuk devleti ilkesiyle de bağdaşmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Esas/Karar Sayısı	**E.2001/424, K.2001/354**
Karar Tarihi	**22/11/2001**
Karar Türü ve Sonucu	**İlk İnceleme-Ret**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 85, 87, 95/1; İçt. 129, 130, 181**

- Başvuru dilekçesinde, (...) TBMM İçtüzüğü'nün 129. ve 130. maddelerinde öngörülen kurallara aykırı biçimde, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin, zamanı ve süresi Hükümet'çe belirlenmek üzere yabancı ülkelere gönderilmesi ve bu kuvvetlerin kullanılması için Hükümet'e izin verildiği, böylece eylemli İçtüzük değişikliği yapıldığı ileri sürülmektedir.

Anayasa'nın 95. maddesinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarının, kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürütüleceği belirtilmiş, TBMM İçtüzüğü'nün 181. maddesinde de İçtüzük değişikliği yapılmasında izlenecek yöntem gösterilmiştir.

İptali istenilen TBMM kararında, İçtüzüğün değiştirilmesi yönünde prosedürüne uygun bir teklif, istem veya irade bulunmadığı gibi, içeriği de gözetildiğinde kararın, açık veya eylemli bir İçtüzük düzenlemesi veya değişikliği olarak kabulü ile anayasal denetime tabi kılınması mümkün görülmemiştir.

Dava konusu kararın, İçtüzüğün 129. ve 130. maddelerinde öngörülen kurallara aykırılığı nedeniyle, nitelik yönünden TBMM'nin anayasal denetimine tabi olan kararları ile eşdeğerde olduğunun kabulü halinde, Anayasa'nın 85. maddesinde belirtilenler dışında kalan kimi kararlar da Anayasa Mahkemesi'nin denetim alanı içine alınmış olur. Oysa Anayasa'nın 85. maddesinde, Anayasa Mahkemesi'nin yargısal denetimine tabi olan TBMM kararları sayılmış olup, bu tür yorumla bu sayılanlara ilave yapılmasında Anayasa'ya uyarlık yoktur.

Esas/Karar Sayısı	**E.2002/152, K.2002/94**
Karar Tarihi	**21/10/2002**
Karar Türü ve Sonucu	**İlk İnceleme-Ret**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 96; İçt. 139, 141, 146**

- Dava dilekçesinde, TBMM'nin 1.10.2002 günlü, 746 sayılı kararının alınmasında işaretle oylama yöntemine başvurulduğu, oylama sonucuna ilişkin sayımların sağlıklı yapılmadığı, kaç üyenin kabul, ret ya da çekimser oy verdiğinin belli olmadığı, kararın Anayasanın 96.

maddesinde öngörülen salt çoğunluk esasına aykırı olarak alındığı, böylece eylemli İçtüzük ihdası yapılmış olduğu ileri sürülmektedir.
Anayasa'nın 96. maddesinde, Anayasa'da başkaca bir hüküm yoksa, Türkiye Büyük Millet Meclisinin üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanacağı ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar vereceği, ancak karar yeter sayısının hiç bir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamayacağı hükme bağlanmıştır. (...) İçtüzüğü'nün karar yeter sayısını düzenleyen 146. maddesinin ikinci fıkrasında ise işaretle oylamada olumlu oyların olumsuz oylardan fazla olması halinde oya sunulan hususun kabul edilmiş, aksi halde reddedilmiş sayılacağı belirtilmiştir. Ancak, İçtüzüğün bu hükmünün, Anayasa'nın Geçici 6. maddesi uyarınca yeni içtüzük yapılıncaya kadar Anayasa'nın 96. maddesi ile çelişki yaratmayacak biçimde uygulanması gerektiğinde duraksanamaz. Bu bağlamda, işaretle oylama yöntemine göre alınan kararlarda kararı açıklayan oturum başkanının karar yeter sayısı bakımından Anayasa'nın 96. maddesinde öngörülen yeter sayı esasını gözetmekte olduğunun ve aksi saptanmadıkça kararın bu esaslara uygun olarak alındığının kabulü zorunludur.
Kaldı ki, İçtüzüğe aykırılığı ileri sürülen her uygulamanın da bir İçtüzük değişikliği olarak kabulü olanaklı değildir.
Açıklanan nedenlerle, iptali istenilen TBMM kararı, niteliği ve doğurduğu sonuçlar bakımından açık veya eylemli bir İçtüzük düzenlemesi veya değişikliği olarak değerlendirilmemiştir. Başvurunun görevsizlik nedeniyle reddi gerekir.

Esas/Karar Sayısı	**E.2003/30, K.2003/38**
Karar Tarihi	**29/4/2003**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-İptal**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 153; İçt. 91**

- (…) Anayasa Mahkemesinin Anayasa'ya aykırı bularak iptal ettiği bir konuda aynı içerik ve nitelikte yeni bir yasa çıkarılmamasını da zorunlu kıldığından, yasama organının Anayasa Mahkemesi'nin Anayasa'ya aykırı görerek iptal ettiği bir kuralın aynını ya da değişik ifadelerle benzerini yasalaştırmaması gerekir.
Bir yasanın Anayasa'nın 153. maddesine aykırılığından söz edilebilmesi, iptal edilen önceki yasayla "aynı" ya da "benzer nitelikte" olmasına bağlıdır. İki yasanın "aynı" ya da "benzer nitelikte" olup olmadığının saptanabilmesi için öncelikle, aralarında "özdeşlik" bu bağlamda "anlam ve nitelik" ile "teknik, içerik ve kapsam" yönlerinden benzerlik olup olmadığı araştırılmalıdır.
Anayasa Mahkemesi'nin 31.1.2002 günlü, E: 2001/129 ve K: 2002/24 sayılı kararıyla içeriğine açıklık kazandırılmadığı belirtilen "temel kanunlar ibaresine dava konusu 91. maddede yeniden yer verilmesine karşın, öncekinden farklı olarak "ülkenin ekonomik ve teknolojik gelişimi ile doğrudan ilgili yeniden yapılanma kanunları" ibaresi metinden çıkarılırken, tasarı ve tekliflerin bölümler halinde görüşülmesi ve oylanması esası getirilmiştir.
Buna göre, dava konusu 91. madde Anayasa Mahkemesi'nin daha önce iptal ettiği aynı konuyu düzenleyen kuralla öz ve içerik yönünden aynı nitelikte görülmemiştir.
- Dava dilekçesinde, yeni düzenleme ile "temel kanunlar" ve "kapsamlı değişiklik" ibarelerine açıklık getirilmemesinin, pek çok kanunun bu çerçeve içinde düşünülmesine yol açarak keyfiliğe neden olacağı, ayrıca milletvekillerinin, Anayasa'nın 87. Maddesinde belirtilen görevlerini yerine getirebilmeleri ve yetkilerini kullanabilmeleri için Meclis çalışmalarını düzenleyen İçtüzük kurallarının "belirlilik", "genellik", "soyutluk" ve "öngörülebilirlik" özelliklerini taşıması gerektiği, bu nedenlerle dava konusu kuralın, Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine ayrı olduğu ileri sürülmektedir.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık, yasaların üstünde yasakoyucunun da uyması gereken temel hukuk ilkeleri ve Anayasa bulunduğu bilincinde olan devlettir. Bu bağlamda hukuk devletinde yasakoyucu, yalnız yasaların Anayasa'ya değil, Anayasa'nın da hukukun evrensel temel ilkelerine uygun olmasını sağlamakla yükümlüdür.

Hukuk devleti, siyasal iktidarı hukukla sınırlayarak ve devlet etkinliklerinin düzenli sürdürülebilmesi için gerekli olan hukuksal alt yapıyı oluşturarak aynı zamanda istikrara da hizmet eder. Bu istikrarın özü hukuki güvenlik ve öngörülebilirliktir. Hukuki güvenlik ve öngörülebilirlik sağlanabilmesi ise, kuralların genel, soyut, açık ve anlaşılabilir olmalarına bağlıdır. Meclis çalışmalarını düzenleyen İçtüzük kurallarının da bu nitelikleri taşıması, hukuk devletinin bir gereği olduğu kadar, kuşkusuz, milletvekillerinin Anayasa'nın 87. maddesinde belirtilen görevlerini yerine getirebilmeleri ve yetkilerini kullanabilmelerinin de ön koşuludur.

Dava konusu 91. maddede, sözü edilen "temel kanunları" ve "İçtüzüğü" bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan yasalar için diğer yasalarınkinden farklı özel bir görüşme ve oylama usulü öngörülmüş, ancak "temel kanunlar"la hangi tür yasaların anlatılmak istendiği konusuna açıklık getirilmemiştir.

91. madde ile temel kanunlara ilişkin tasarı ve tekliflerin görüşülme ve oylanmasında özel bir usul benimsenerek Genel Kurul'da bölümler halinde görüşülmesi ve her bölümün hangi maddelerden oluşacağı hususunun Genel Kurul'un kararına bağlı tutulmasının öngörülmesi, bu tasarı ve tekliflerin nitelik ve nicelik bakımından geniş kapsamlı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, bir hukuk dalını sistematik olarak bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştirecek biçimde genel ilkeleri içermesi; kişisel veya toplumsal yaşamın büyük bir bölümünü ilgilendirmesi; kendi alanındaki özel kanunların dayandığı temel kavramları göstermesi, özel kanunlar arasında uygulamada ahenk sağlaması, düzenlediği alan yönünden bütünlüğünün ve maddeler arasındaki bağlantıların korunması zorunluluğunun bulunması; önceki yasalaşma evrelerinde de özel görüşme ve oylama usulüne bağlı tutulması gibi özellikleri taşıması bir yasanın temel yasa olarak kabulünün göstergesidir. Bu tür kapsamlı yasal düzenlemelere ilişkin tasarı ve tekliflerin, madde sayılarının fazlalığı nedeniyle Genel Kurul çalışmalarının aksamadan yürütülebilmesi için özel görüşme ve oylama usulüne bağlı tutulmalarına gerek duyulabilir.

Belirtilen durumlar dışında özel görüşme ve oylama usulünün yaygınlaştırılmasına neden olabilecek düzenlemeler ise, milletvekillerinin yasama etkinliklerine gereği gibi katılmalarına olanak vermeyeceğinden demokratik hukuk devleti anlayışı ile bağdaşmayacağı gibi Anayasa'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkileriyle ilgili 87. maddesi yönünden de sakıncalar doğurur. Bu tür anayasal sorunlara neden olunmaması için özel görüşme ve oylama usulüne ilişkin esasların açıklıkla belirlenmesi gerekir.

Öte yandan, dava konusu düzenleme ile kimi tasarı ve tekliflerin bölümler halinde oylanması öngörülerek maddelerin ayrı ayrı oylanması engellenmektedir. Böylece, milletvekillerinin bir bölüm içinde yer alan kimi maddeler için ret ya da kabul yönünde oy kullanmalarına olanak tanınmamaktadır. Oysa, oy kullanma yetkisi demokratik olmayan yöntemlerle sınırlandırıldığında, yasama işlevinin amacı doğrultusunda yerine getirildiğinden söz edilemez.

Temel kanunların veya içtüzüğün bir kaç maddesinin değiştirilmesinin öngörülmesi kapsamlı değişiklik olarak nitelendirilemeyeceğinden, bununla madde sayısı gözetildiğinde görüşülmesi uzunca bir süre alabilecek yasal düzenlemelerin amaçlandığı anlaşılmaktadır.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu kural Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.	
Esas/Karar Sayısı	**E.2005/74, K.2005/73**
Karar Tarihi	**26/10/2005**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas- İptal**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 7, 87, 95/1, 96; İçt. 19, 91**

- Dava dilekçesinde, 81. maddenin uygulanması halinde otuz maddeye ulaşılabilecek bölümler için görüşme sürelerinin gruplar için on, şahıslar adına konuşan milletvekilleri için beş dakikaya ineceği, bu sürelerin milletvekillerinin yasama işlevini yerine getirmelerine elverişli olmadığı, ayrıca bu kuralın Cumhurbaşkanı'nca geri gönderilen yasaların nasıl görüşüleceği konusunda belirsizlik yarattığı, bu nedenle Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Paragrafta İçtüzüğün 81. maddesinin diğer hükümlerinin saklı tutulduğu belirtilmektedir. 81. madde, kanun tasarı ve tekliflerinin Genel Kurul'da görüşülmesine ilişkin ilkeleri içermektedir. Bunlar arasında, siyasi parti grupları, komisyon ve Hükümet adına tasarı ve teklifin tümü hakkında yapılan konuşmaların yirmi, üyeler tarafından yapılan konuşmaların on dakika, maddeler hakkındaki konuşma sürelerinin bunun yarısı kadar olduğunu belirten kural ile Cumhurbaşkanı'nca yayımlanması uygun bulunmayıp geri gönderilen yasaların görüşülmesiyle ilgili yöntemi düzenleyen kural da yer almaktadır.

İptali istenen kuralla, 91. madde ile düzenlenen hususlar dışında kalan konularda 81. maddedeki diğer hükümlerin uygulanacağı öngörüldüğünden, 81. maddede düzenlenen hususlara ilişkin olarak, 91. maddede bir kural varsa, doğal olarak önce özel yöntemi belirleyen 91. madde uygulanacak, 91. maddede düzenlenmeyen hususlarda ise 81. maddedeki genel hükümler geçerli olacaktır.

Özel kuralların bulunmadığı durumlarda genel kuralların uygulanacağı hukukun genel ilkelerindendir. Bu bağlamda, temel yasaların görüşülmesi sırasında konuya ilişkin 91. maddede kural bulunmayan hallerde 81. maddenin uygulanmasını öngören düzenlemenin milletvekillerinin yasama işlevini sınırlamadığı ve demokratik katılımı engellemediği sonucuna varılmıştır.

Öte yandan, Cumhurbaşkanı'nca bir daha görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine iade edilen temel kanun niteliğindeki düzenlemelerin de İçtüzüğün 81. maddesinde belirtildiği biçimde sadece uygun bulunmayan maddelerinin veya tümünün görüşülmesine karar verilmesine bağlı olarak yine İçtüzüğün 91. maddesinde belirtilen usul ve esaslara göre görüşüleceği kuşkusuzdur. Açıklanan nedenlerle Kural, Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

- Dava dilekçesinde, yasama organında çoğunluğu oluşturan bir siyasi parti grubunun, uygun gördüğü tasarı ve teklifi özel görüşme yöntemine bağlı tutabileceği ve böylece muhalefetin görüş bildirme olanağını kısıtlayacağı, bunun demokratik hukuk devleti ilkesine aykırı olacağı ve yasama işlevinin gerçekleştirilmesini önleyeceği belirtilerek, bentteki düzenlemenin Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırılığı ileri sürülmüştür.

Bent'de, Danışma Kurulu'nun temel kanunlarla ilgili özel görüşme yönteminde oybirliği sağlayamaması halinde, siyasi parti gruplarının önerisi üzerine özel yasama yönteminin uygulanmasına Genel Kurul'ca karar verilebileceği belirtilmiştir.

Anayasa'nın 7. maddesinde yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ait bulunduğu; 87. maddesinde kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmanın; 95. maddesinde İçtüzük yapmanın Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkisinde olduğu, 96. maddesinde de, Anayasa'da başka bir hüküm yoksa Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanacağı ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar vereceği belirtilmektedir.

Buna göre, temel yasalara ilişkin özel görüşme yöntemi konusunda Danışma Kurulu'nda oybirliği sağlanamaması halinde, konunun Meclis Genel Kurulu'na bırakılması, yasama yetkisinin kullanılmasının doğal sonucudur. Aksi halde, Danışma Kurulunda oybirliğinin sağlanamaması yasama faaliyetinin kesilmesi ve Meclis'in temel görevlerinden olan ve hızla gerçekleştirilmesi düşünülen işlevinden uzaklaştırılması sonucunu doğuracaktır.
Anayasa'nın 96. maddesine göre, Anayasa'da başka bir kural yoksa, üye tamsayısının üçte biri ile toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi, salt çoğunlukla karar vereceğinden, dava konusu bentde nitelikli çoğunluğa yer verilmemesi Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Esas/Karar Sayısı	**E.2007/45, K.2007/54**
Karar Tarihi	**1/5/2007**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas- İptal**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 96, 102**

-Dava konusu Türkiye Büyük Millet Meclisi kararının alındığı 27.4.2007 tarihli 96. Birleşimde, ilk oylamaya geçilmeden önce, bir milletvekilinin Cumhurbaşkanı seçimini gerçekleştirmek üzere toplanan Meclis'te, Anayasa'nın 102. maddesinin birinci fıkrası gereğince en az 367 milletvekilinin hazır bulunması gerektiği, aksi halde toplantı yetersayısı bulunmadığından oylamaya geçilemeyeceği yönündeki açıklamaları üzerine, konuyla ilgili usul tartışması açılmış ve bu tartışmanın sonucunda oturumu yöneten Meclis Başkanı, Anayasa'nın 96. maddesindeki toplantı yetersayısıyla ilgili kural uyarınca 184 milletvekilinin Genel Kurul'da hazır bulunmasının gündemin Cumhurbaşkanı seçimiyle ilgili kısmına geçilebilmesi için yeterli olduğunu belirterek bu konuda yapacağı uygulamanın, İçtüzüğe ve Anayasa'nın 96. ve 102. maddelerine uygun olup olmadığı hususunu Genel Kurul'un onayına sunmuştur. Genel Kurul da Başkan'ın tutumunun Anayasa'ya ve İçtüzüğe uygun olduğu yönünde karar vermiştir. Böylece, Cumhurbaşkanı seçiminde uygulanması gereken toplantı yetersayısının, Anayasa'nın 96. maddesinde öngörülen TBMM üye tamsayısının en az üçte biri oranındaki toplantı yetersayısı olduğu Meclis kararıyla tespit edilmiştir.
TBMM İçtüzüğü'nün 121. maddesinin ilk fıkrasında, *"Cumhurbaşkanı, Anayasanın 101 inci maddesinde yazılı nitelikleri taşıyan adaylar arasından, Anayasanın 102 nci maddesi hükümlerine göre seçilir."* denilerek, Cumhurbaşkanı seçiminde uygulanması gereken toplantı yetersayısıyla ilgili doğrudan bir düzenleme yapılmamış, Anayasa'nın 102. maddesine göndermede bulunulmakla yetinilmiştir.
Anayasa'nın 102. maddesinin birinci fıkrasında da Cumhurbaşkanının, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla seçileceği, Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı halinde değilse hemen toplantıya çağrılacağı öngörülmüştür.
Dava konusu Meclis Kararı'nın İçtüzük düzenlemesi niteliğinde olup olmadığının saptanabilmesi için öncelikle 102. maddede geçen "üçte iki çoğunluk" ifadesinin toplantı yetersayısını da kapsayıp kapsamadığı hususunun açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.
Cumhurbaşkanı seçimi bakımından 96. madde genel hüküm, 102. madde özel hüküm niteliğinde olduğundan, Anayasa'nın Cumhurbaşkanı seçimini düzenleyen 102. maddesi ile Meclis'in toplantı ve karar yetersayısını belirleyen 96. maddesinin birlikte değerlendirilmesinde zorunluluk bulunmaktadır.
Anayasa'nın 96. maddesinde "*Anayasada, başkaca bir hüküm yoksa Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yetersayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz*." denilerek TBMM Genel Kurulu çalışmalarında toplantı ve karar yetersayısı ayırımı yapılmış, her ikisinin alt sınırı da ayrı ayrı belirlenmiştir. Buna göre, TBMM, "Anayasada başkaca hüküm olan haller" dışında, üye tamsayısının en az üçte biri

ile toplanabilecek ve üye tamsayısının en az dörtte birinin bir fazlasıyla karar verebilecektir. Bugünkü üye tamsayısı esas alındığında TBMM kural olarak 184 milletvekili ile toplanabilecek ve en az 139 milletvekiliyle karar oluşturabilecektir. Ancak, Anayasa'da hem toplantı hem de karar yetersayısı bakımından başkaca bir hüküm varsa o uygulanacaktır.

Bu düzenlemenin, 1961 Anayasası'na göre bazı farklılıklar içerdiği görülmektedir. 1961 Anayasası'nın, toplantı ve karar yetersayılarını belirleyen 86. maddesinde, "Her Meclis, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve Anayasada başkaca hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir." hükmü ile istisna niteliğindeki "Anayasadaki başkaca hükümlerin" varlığı, sadece karar yetersayısı için öngörülerek, toplantı yetersayısı yönünden genel kurala istisna getirilmezken, 1982 Anayasası'nın 96. maddesindeki "Anayasada başkaca bir hüküm yoksa" ibaresi madde metni başına konularak, Anayasa'da sadece karar yetersayısı bakımından değil, toplantı yetersayısı bakımından da "başkaca" özel nitelikli, istisnai hükümlerin bulunabileceğine işaret edilmiştir. Bu durumda, 1961 Anayasası'nın 86. maddesiyle karşılaştırıldığında 1982 Anayasası'nda, bilinçli olarak toplantı yetersayısı yönünden de 96. maddedeki genel kuralın istisnalarının öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda 1982 Anayasası'nın, genel ve özel af ilanı (Md.87), Meclis Başkanı seçimi (Md. 94), Meclis soruşturması yoluyla bakanların Yüce Divan'a sevki (Md.100), Cumhurbaşkanı seçimi (Md.102), Cumhurbaşkanının vatana ihanetten dolayı suçlandırılması (Md.105), gensoru ve görev sırasında güvenoyu (Md.99, 111) ve Anayasa değişikliği (Md.175) konularında, TBMM'nin toplantı ve karar yetersayıları bakımından, 96. maddedeki genel kurala istisna getiren, özel hükümler içerdiği görülmektedir. Bu durumlarda kuşkusuz TBMM'nin toplantı ve karar yetersayıları bakımından, 96. maddedeki genel kural değil, belirtilen maddelerdeki özel hükümler uygulanacaktır.

Anayasa'nın genel kurala istisna oluşturan söz konusu maddeleri, ifade biçimleri ve işlevleri yönünden incelendiğinde bunlarda belirtilen nitelikli çoğunluğun Cumhurbaşkanı seçimine ilişkin 102. madde dışında karar yetersayısına ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.

Cumhurbaşkanı seçimini düzenleyen ve diğerlerinden farklı özellik taşıyan 102. maddede;

"Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı halinde değilse hemen toplantıya çağrılır.

Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından otuz gün önce veya Cumhurbaşkanlığı makamının boşalmasından on gün sonra Cumhurbaşkanlığı seçimine başlanır ve seçime başlama tarihinden itibaren otuz gün içinde sonuçlandırılır. Bu sürenin ilk on günü içinde adayların Meclis Başkanlık Divanı'na bildirilmesi ve kalan yirmi gün içinde de seçimin tamamlanması gerekir.

En az üçer gün ara ile yapılacak oylamaların ilk ikisinde üye tamsayısının üçte iki çoğunluk oyu sağlanamazsa üçüncü oylamaya geçilir, üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğunu sağlayan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. Bu oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu sağlanamadığı takdirde üçüncü oylamada en çok oy almış bulunan iki aday arasında dördüncü oylama yapılır, bu oylamada da üye tamsayısının salt çoğunluğu ile Cumhurbaşkanı seçilemediği takdirde derhal Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimleri yeniler." denilmektedir.

Maddenin birinci ve üçüncü fıkralarında Anayasa'nın nitelikli çoğunluk öngörülen diğer maddelerinden farklı olarak iki ayrı yeter sayı düzenlenmiştir. Üçüncü fıkradaki dört oylamanın, ilk ikisinde üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunu, üçüncü ve dördüncü oylamalarda salt çoğunluğunu sağlayan adayın seçilmiş olacağı kuralına yer verilerek dört oylamada da seçilmek için gerekli olan karar yetersayıları ayrı ayrı belirlenmiştir. Buna göre, birinci fıkradaki "Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile seçilir." kuralı ile belirlenen yetersayının, üçüncü fıkradan farklı bir anlam

taşıdığının kabulü gerekmektedir. Birinci fıkradaki, "Cumhurbaşkanı, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir." kuralındaki üçte iki yetersayısının, üçüncü fıkradaki karar yetersayılarından farklı amacı ve işlevi olduğu düşünüldüğünde, Cumhurbaşkanı seçiminde birinci fıkra hükmünün toplantı yetersayısı bakımından; üçüncü fıkra hükmünün de karar yetersayısı bakımından, 96. maddedeki toplantı ve karar yetersayısına ilişkin genel kuralın istisnalarını oluşturan, "Anayasadaki başkaca hükümler" kapsamında bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Öte yandan, Meclis Başkanı seçimine ilişkin Anayasa'nın 94. maddesinin dördüncü fıkrasında da 102. maddesinin üçüncü fıkrasında olduğu gibi dört oylama ve seçilme yetersayısı olarak da TBMM üye tamsayısının, ilk iki oylamada üçte iki, üçüncü oylamada ise salt çoğunluğu öngörülmesine karşın, bu maddede 102. maddenin birinci fıkrasına benzer biçimde bir yetersayı öngören kurala yer verilmemiştir. Cumhurbaşkanı seçimine ilişkin 102. maddenin birinci fıkrasında, Cumhurbaşkanının TBMM üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oyla seçileceği belirtilirken, 94. maddenin dördüncü fıkrasında Meclis Başkanı'nın "gizli oyla" seçileceği vurgulandıktan sonra fıkranın devamında öngörülen karar yetersayısı ile seçileceği açıklanmıştır. Bu farklı düzenleniş biçimi de 102. maddenin birinci fıkrasındaki, "Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile … seçilir." kuralının bilinçli olarak toplantı yetersayısını belirtmek amacıyla getirildiğini göstermektedir. Bu bağlamda, 102. maddede, dört oylamanın her birinde seçilebilmek için aranan karar yetersayılarının ayrı ayrı belirlenmesi, birinci fıkra ile üçüncü fıkra arasına otuz günlük seçim takviminin düzenlendiği ikinci fıkranın konularak birinci ve üçüncü fıkraların birbirinden ayrılması da 102. maddenin yukarıda belirtilen anlam ve içerikle yorumlanması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sağlıklı bir sonuca ulaşılabilmesi için bir kuralın yorumunda, onun lafzı kadar amacının da gözetilmesi gerektiğinde duraksama bulunmamaktadır. 102. maddedeki düzenlemeyle, Cumhurbaşkanı seçiminde Meclis'te olabildiğince nitelikli bir uzlaşma sağlanmasının amaçlandığı açıktır. Nitekim, ikinci fıkrada otuz günlük seçim takviminde adaylık süresinin on günle sınırlanması, kalan yirmi günde yapılacak dört oylamanın ilk ikisinde adaylardan birinin seçilebilmesi için üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun oyunun aranması, dördüncü oylamaya, üçüncü oylamada en çok oy alan iki adayın katılabilmesi, bu oylamada da yarışan iki aday arasında üye tamsayısının salt çoğunluğunun adaylardan biri üzerinde sağlanarak Cumhurbaşkanının seçilememesi halinde, TBMM seçimlerinin derhal yenilenmesi yoluna gidilmesi, Cumhurbaşkanı seçiminde uzlaşmanın temel alındığını göstermektedir.

Anayasa'nın 104. maddesine göre, "Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder." Ayrıca, Cumhurbaşkanına verilen görev ve yetkilerin niteliği ile Anayasanın Cumhurbaşkanının statüsüne ilişkin diğer hükümleri bir bütün halinde incelendiğinde Cumhurbaşkanının, Ulusun önemli bir çoğunluğunu yansıtan temsilcilerin katılımı ve iradeleri ile seçilmesi yaklaşımının Anayasa'da benimsenmiş olduğu görülmektedir. Bu düzenlemeler, Cumhurbaşkanı seçiminde aranması gereken uzlaşının pozitif hukuksal dayanaklarını oluşturmaktadır.

Cumhurbaşkanın seçimi sürecinde ilk iki oylamada uzlaşmanın sağlanması, 102. maddenin birinci fıkrasındaki "Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu … ile seçilir." kuralının toplantı yeter sayısını da kapsamasıyla olanaklıdır. Aksi halde, üçüncü fıkradaki birinci ve ikinci oylamalar anlamsız hale gelecek, üçüncü ve dördüncü oylamalarda üye tamsayısının salt çoğunluğu ile Cumhurbaşkanı seçilebileceği için, bir uzlaşmaya da gerek kalmayacaktır. Üçüncü fıkrada öngörülen üçüncü ve dördüncü oylamalarda, TBMM'nin, adaylardan birini üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla seçebilme olanağı karşısında, Meclis'te salt çoğunluğa sahip parti ya da partiler, birinci ve ikinci oylamada üçte iki çoğunlukla aranan uzlaşmaya sıcak bakmayabileceklerdir. Bu

durum Anayasa'nın, Cumhurbaşkanı seçiminin uzlaşmaya dayanması amacıyla bağdaşmamaktadır.
TBMM İçtüzüğü'nün 121. maddesinde Cumhurbaşkanının Anayasa'nın 101. maddesinde yazılı nitelikleri taşıyan adaylar arasından Anayasa'nın 102. maddesi hükümlerine göre seçileceği belirtilerek göndermede bulunulan Anayasa'nın 102. maddesindeki, Cumhurbaşkanı seçiminde dava konusu Meclis kararına ilişkin ilk oylamada toplantı yetersayısının, TBMM üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu olduğu sonucuna varılmıştır. Buna göre, İçtüzüğün 121. maddesinde de aynı esasın benimsendiğinin kabulü gerekmektedir.
Bu durumda, TBMM'nin 27.4.2007 günlü, 96. Birleşiminde Başkan'ın, 184 milletvekilinin Genel Kurul'da hazır bulunmasının gündemin Cumhurbaşkanı seçimi ile ilgili kısmına geçilebilmesi için yeterli bulunduğu yolundaki görüşünün kabulüne ilişkin TBMM Kararı, İçtüzüğün 121. maddesinin eylemli biçimde değiştirilmesi niteliğinde olduğundan bu kararın Anayasa'ya uygunluğunun denetlenmesi, Anayasa Mahkemesi'nin görev ve yetkisi içindedir.
Açıklanan nedenlerle dava konusu 27.4.2007 günlü TBMM kararının eylemli bir İçtüzük kuralı değişikliği niteliğinde olduğuna (…) karar verilmiştir.
(…)
TBMM İçtüzüğü'nün 121. maddesinin ilk fıkrasında, *"Cumhurbaşkanı, Anayasanın 101 inci maddesinde yazılı nitelikleri taşıyan adaylar arasından, Anayasanın 102 nci maddesi hükümlerine göre seçilir."*; Anayasa'nın 102. maddesinin ilk fıkrasında da *"Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir."* denilmektedir. İlk inceleme bölümünde belirtildiği gibi, Anayasa'nın 102. maddesinin ilk fıkrasında Cumhurbaşkanı'nın seçimi için öngörülen üçte iki çoğunluk, dava konusu Meclis kararına ilişkin birinci oylama yönünden hem toplantı hem de karar yetersayısını kapsamaktadır. Bu nedenle, İçtüzüğün 121. maddesinde de yapılan gönderme doğrultusunda aynı yetersayının benimsenmiş olduğunun kabulü gerekmektedir. Oysa TBMM'nin 27.4.2007 günlü, 96. Birleşiminde 11. Cumhurbaşkanı seçimiyle ilgili birinci oylamaya geçilmeden önce Cumhurbaşkanı seçiminde uygulanması gereken toplantı yetersayısının Anayasa'nın 96. maddesinde öngörülen toplantı yetersayısı olduğu Meclis kararıyla saptanmıştır. Böylece, Anayasa'nın 102. maddesine yapılan gönderme nedeniyle, Cumhurbaşkanı seçimine ilişkin toplantı ve karar yetersayısının ilk oylamada TBMM üye tamsayısının üçte ikisini oluşturan 367 olduğunu öngördüğü sonucuna varılan İçtüzüğün 121. maddesi dava konusu Meclis kararına ilişkin birinci oylama yönünden değiştirilerek toplantı yetersayısı konusunda, Anayasa'nın 96. maddesindeki genel kural doğrultusunda TBMM üye tamsayısının en az üçte birini oluşturan 184 oyun yeterli olduğu kabul edilmiştir.
Toplantı ve karar yetersayısının ilk oylamada TBMM üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu, bu bağlamda 367 olduğunu öngördüğü sonucuna varılan Anayasa'nın 102. maddesinin ilk fıkrası karşısında, bu çoğunluğun 184 olarak uygulanması sonucunu doğuran eylemli İçtüzük değişikliği niteliğindeki dava konusu TBMM Kararı Anayasa'nın 102. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Esas/Karar Sayısı	**E.2007/72, K.2007/68**
Karar Tarihi	**5/7/2007**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-Ret**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 175; İçt. 93, 94**

- Cumhurbaşkanının dava dilekçesinde, (…) Anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girmesi halkoyuna sunulup sunulmamasına göre farklılık gösterdiğinden, maddenin ya da yasanın halkoylamasına götürülmesi durumunda yürürlükte olmayan bir yasa kuralına dayanılarak Cumhurbaşkanı seçiminin yapılmasının olanaklı kılındığı, bu durumun biçimsel yönden Anayasanın 175. maddesine aykırılık oluşturduğu ileri sürülmektedir.

Anayasanın 148. maddesinde, Anayasa değişikliklerinde Anayasa Mahkemesine tanınan denetim yetkisi, teklif, oylama çoğunluğu ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartlarına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlanmıştır. Esas yönünden denetime olanak tanınmadığı gibi, 148. maddede tüketici biçimde sayılan koşulların dışında şekil yönünden denetim yapılması olanaksızdır.
(...) Geçici Madde 19'un iptaline ilişkin gerekçeler, teklif ve oylama çoğunluğu ve ivedilikle görüşülemeyeceği ilkeleri kapsamında bulunmadığından, Anayasa Mahkemesinin görev alanına girmemektedir.
(...) yetkisizlik nedeniyle reddi gerekir.
- (…) Anayasanın değiştirilmesi süreci TBMM üye tamsayısının en az üçte birinin yazılı teklifiyle başlatılır. Tekliflerin Genel Kurulda iki defa görüşülmesi zorunludur. İki defa görüşülmesinin amacı, Anayasa değişikliklerinin aceleye getirilmemesi, üzerinde titizlikle durulması ve iki görüşme arasında kamuoyunun çeşitli yollardan bilgilenmesine ve tartışmasına olanak sağlanmasıdır. Fıkrada, tekliflerin Genel Kurulda iki defa görüşülmesi öngörülürken, tüm görüşmelerin oylamayla sonuçlanması gerektiğine yönelik açık bir ifade yer almamaktadır. Değişiklik teklifinin kabulü, Meclisin üye tamsayısının beşte üç çoğunluğun oyu ile mümkündür.
Cumhurbaşkanı yayımlamayı uygun bulmadığı Anayasa değişikliğine ilişkin yasaları bir daha görüşülmek üzere Meclise geri gönderebilir. Üçte ikinin altında bir çoğunlukla kabul edilen yasaların meclise iade edilmediği takdirde, halkoyuna sunulması zorunludur. Meclisin geri gönderilen yasaları üçte iki çoğunlukla aynen kabul etmesi durumunda Cumhurbaşkanı, Resmi Gazetede yayımlayarak yürürlüğe koyabileceği gibi, isterse halkoyuna da götürebilir. Cumhurbaşkanı, doğrudan ya da iade üzerine üçte iki çoğunluk ile kabul edilen Anayasa değişikliğine ilişkin yasaların tamamını ya da gerekli gördüğü maddelerini halkoyuna götürme konusunda takdir yetkisine sahiptir.
- Yokluk, bir normun var olmadığının ifadesidir. Yasalar bakımından, parlamento iradesinin olmaması, Cumhurbaşkanının yayımlama iradesinin bulunmaması, resmi gazetede yayımlanmaması gibi bir normun varlığının zorunlu koşulları bulunmadığı sürece "var"lıktan söz etmek olanaksızdır. Ancak, bunun dışındaki sakatlıklar, denetime tabi oldukları sürece, Anayasal denetimin konusunu oluşturabilirler.
Anayasada denetlenebilir olduğu kabul edilen ve uygulanacak yaptırımın da açıkça öngörüldüğü bir sakatlığın, yokluğun tespiti yoluyla giderilmesi olanaksızdır.
- (...) Anayasa değişikliği teklifinin gizli oylamaya tabi tutulması zorunludur. Teklifin maddelerine geçilmesi için gerekli oylama çoğunluğu, Anayasanın 96. ve İçtüzüğün 146. maddelerinde öngörülen basit çoğunluktur.
(…) Teklifin maddelerine geçilmesi oylamasında nitelikli çoğunluk koşulunun aranması, Anayasanın 175. maddesinin birinci fıkrasında ve İçtüzük kurallarında belirtilen "iki defa görüşülme" ve "iki defa oylama" biçimindeki zorunluluğu etkisiz kılarak işletilmemesine neden olabilecektir. ...milletvekillerinin görüşmeler sırasındaki düşünsel tartışma sürecinde görüşlerini değiştirebilmeleri mümkündür. Zaten iki defa "görüşülme"nin zorunlu kılınmasının temelinde de bu amaç yatmaktadır. Maddelere geçilme aşamasının zorlaştırılarak bu olanağın ortadan kaldırılması Anayasakoyucunun iradesine aykırılık oluşturur.
- ... 148. maddesindeki oylama çoğunluğundan (...) değişiklik teklifi maddelerinin ikinci görüşmelerdeki maddelere ilişkin oylama ile teklifin tümü üzerinde yapılacak son oylamadaki çoğunluğun anlaşılması gerekmektedir.
Anayasa değişikliğine ilişkin yasa tekliflerinin kabulü için yeter sayı beşte üç olup, bu çoğunluğa ulaşan yasalar, referandum koşuluyla yürürlüğe girer.
(…) Dördüncü fıkra, geri gönderilen yasanın üçte ikinin altında, beşte üçten fazla bir çoğunlukla aynen kabul edilmesi durumunda, ikinci kez iade olanağı bulunmadığından,

Cumhurbaşkanı tarafından halkoyuna sunulmak üzere Resmi Gazetede yayımlamasını zorunlu kılmaktadır.
Aynı değerlendirmenin geçerli olduğu beşinci fıkranın düzenleme konusu "geri gönderme üzerine üçte iki kabul zorunluluğu" getirmek değil, bu çoğunlukla kabul edilmiş bulunan bir Anayasa değişikliğinin bağlı olduğu yayım ve yürürlük rejimini belirlemektir.
Cumhurbaşkanının iadesi üzerine, teklifin kabulü için üçte iki çoğunluğun zorunlu görülmesi durumunda, 1987 yılında yapılan değişikliğin herhangi bir kolaylaştırma ve kriz çözücü boyutunun bulunmadığı ve anlamsız bir değişiklik olduğu sonucu doğacaktır. Böylece, önceki anayasalarda yer almayan halkoylamasının Anayasa değişiklikleri sürecine eklenmesiyle ilk defa yarı-doğrudan demokratik katılım olanağını sağlayan asli Anayasa koyucu iradenin etkinliği, bu değişiklikle daha da güçlendirilmiştir.
(...) ayrık düzenlemeler bulunmadığı sürece, 94. madde Anayasa değişikliklerinin oylanmasında uygulanacak genel bir içtüzük kuralı olduğunun, Cumhurbaşkanının geri göndermesi üzerine yapılacak oylamalarda da uygulanacağının kabulü gerekir.
(...) Cumhurbaşkanınca geri gönderilmesi üzerine yapılan ikinci görüşmede, (...) Yasanın 1. maddesinin 366 oyla kabul edildiği, böylece kabul için gerekli olan beşte üç oy çoğunluğunun sağlanmış olduğu anlaşıldığından (...) iptali isteminin reddi gerekir.

Esas/Karar Sayısı	**E.2010/49, K.2010/87**
Karar Tarihi	**7/7/2010**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-İptal**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 148, 175; İçt. 81, 93, 139, 148**

- Dava dilekçesinde, 5982 sayılı Kanun'un görüşülmesi ve oylanması sırasında çeşitli şekillerde oy gizliliğinin ihlal edildiği, bazı milletvekillerinin diğerlerinin oy pulunu gördüğü, oy zarfını denetlediği, oy kabinine birlikte girdiği belirtilerek oy gizliliğinin sağlanması için önlem alınması gerektiği muhalefet partilerinin milletvekilleri ve Grup Başkanvekillerince sıklıkla dile getirilmesine, bu konuda tartışmalar yapılmış olmasına rağmen TBMM Başkanlığınca herhangi bir önlem alınmadığı, bu nedenle Anayasa'nın 175. maddesinin ihlal edildiği dile getirilmiş ve bu tür aykırılıkların birinci tur oylamalarda söz konusu olsa bile, Kanun'un tümünü geçersiz kılacağı ileri sürülmüştür.
Anayasa'nın 148. maddesinde, Anayasa değişikliklerinde Anayasa Mahkemesine tanınan denetim yetkisi, teklif ve oylama çoğunluğu ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartlarına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlandırılmıştır. Anayasa'nın 175. maddesinde Anayasa değişikliğine ilişkin oylamaların gizli yapılması öngörülmüştür. Anayasa'ya uygun geçerli bir kabul çoğunluğu ancak Anayasa'ya uygun bir oylamayla oluşabilir. Ne var ki, Anayasa Mahkemesinin oylama usulüne aykırı hareket edildiğine ve oylamanın geçersizliğine karar verebilmesi için oylama sonucunu etkileyen açık bir Anayasa'ya aykırılığın gerçekleşmiş olması gerekir. Dava dilekçesinde ileri sürülen hususların oylamanın sonucunu etkileyecek nitelikte olduğunu ispatlayacak açık ve yeterli delil bulunmadığı gibi bu usulsüzlük iddialarının oylama çoğunluğunun sağlanıp sağlanmadığı konusunda dikkate alınması gereken ikinci tur oylamalarda gerçekleştiği de belirlenemediğinden oylamanın Anayasa'ya aykırı bir şekilde yapıldığı söylenemez. Bu nedenle iptal isteminin reddi gerekir.
- Dava dilekçesinde, 5982 sayılı Kanun'un TBMM Genel Kurulunda ikinci görüşmeleri sırasında maddelerle ilgili olarak siyasî parti gruplarına ve milletvekillerine görüşlerini açıklama olanağı tanınmadığı ve sadece değişiklik önergelerinin görüşülerek maddelerin oylandığı, bu nedenle Anayasa'nın öngördüğü biçimde iki defa görüşme koşulunun gerçekleşmediği ileri sürülmüştür.
Anayasa'nın 148. maddesinde Anayasa değişikliklerinin şekil denetiminin '*teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlı*' olduğu belirtilmektedir. Ancak, Anayasa'nın 175. maddesinde ivedilikle görüşme

yasağından söz edilmemekte, '*Anayasa'nın değiştirilmesi hakkındaki teklifler Genel Kurulda iki defa görüşülür*' denilmektedir. Bu ilke, 1982 Anayasasının 175. maddesinin 1987 yılında değiştirilmeden önceki ilk hâlinde ve 1961 Anayasası'nda, '*Anayasa'nın değiştirilmesi hakkındaki teklifler ivedilikle görüşülemez*' şeklinde ifade edilmiştir.

(...) Anayasa değişikliği tekliflerinin iki defa görüşülmesinin nasıl olacağı Anayasa'da düzenlenmediğinden görüşmelerin İçtüzük hükümlerine göre yürütülmesi gerektiği açıktır. Anayasa değişikliklerinin görüşülmesi yöntemini düzenleyen İçtüzüğün 93. maddesinde, *'Anayasa değişiklik teklifleri, diğer kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesindeki usule tabidir. Ancak, bu teklifler Genel Kurulda iki defa görüşülür. İkinci görüşmeye, birinci görüşmenin bitiminden kırksekiz saat geçmeden başlanamaz. İkinci görüşmede, yalnızca maddeler üzerinde verilmiş olan değişiklik önergeleri görüşülür, birinci görüşmede üzerinde değişiklik teklifi bulunmayan bir madde hakkında ikinci görüşmede önerge verilemez*' hükmü yer almaktadır. Bu kural gereğince, diğer kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesindeki usule tâbi olan birinci görüşmede, İçtüzüğün 81. maddesi uyarınca, önce Anayasa değişikliği teklifinin tümünün görüşülerek maddelere geçilip geçilmeyeceği oylanacak ve maddelere geçilmesinin kabulü halinde, her maddenin tek tek görüşülerek oylanmasından sonra birinci görüşme tamamlanmış olacak, en az kırk sekiz saat geçtikten sonra başlanabilecek ikinci görüşmede, artık tekrar teklifin tamamı için görüşme açılamayacak, sadece maddeler üzerinde verilmiş olan değişiklik önergeleri görüşülerek oylanacaktır. Maddeler üzerindeki oylamaların tamamlanmasından sonra, teklifin tümü üzerinde yapılacak oylamayla Anayasa değişikliklerinin görüşülmesi tamamlanmış olacaktır.

Anayasa'nın 175. maddesinde Anayasa değişikliklerinin her iki görüşmesinin aynı şekilde yapılmasını zorunlu tutan bir hüküm bulunmamaktadır. Aksine Cumhuriyet tarihi boyunca yasaların ve Anayasaların iki kez görüşülmesini öngören İçtüzük hükümlerinde (1927 tarihli Dahili Nizamname'nin 107. maddesi '*ikinci müzakerede layiha ve teklifin heyeti umumiyesi hakkında müzakere cereyan etmez. Bu müzakerede ancak tadil teklifleri üzerinde müzakere cereyan eder.*', 1963 tarihli Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü'nün 75. maddesi '*İkinci görüşmede tasarı ve tekliflerin tümü üzerinde konuşulamaz. Ancak, tadil teklifleri üzerinde görüşülebilir.*' ve 1973 tarihli Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 91. maddesi '*ikinci görüşmede yalnızca maddeler üzerinde verilmiş değişiklik önergeleri görüşülür*') ikinci görüşmenin mevcut İçtüzüğün 93. maddesinde belirtilen usule göre düzenlendiği anlaşılmaktadır.

(...)Anayasa Mahkemesinin (...) kararında benimsediği yaklaşım 1982 Anayasası için de geçerlidir. 175. maddenin birinci fıkrasında yer alan, teklif çoğunluğu, iki kez görüşülme koşulu ve kabul çoğunluğu Anayasa değişikliklerini diğer kanunlardan ayıran şekli unsurlar olup, ikinci görüşmede kanunların görüşülmesine ilişkin hükümlerin uygulanması mümkün değildir. İki kez görüşülme koşulu bakımından uygulanacak hüküm kanunların görüşülmesine ilişkin genel hüküm niteliğindeki İçtüzüğün 81. maddesi değil, Anayasa değişikliklerine ilişkin özel hüküm olan İçtüzüğün 93. maddesidir.

Yasama belgelerinin incelenmesinden 5982 sayılı Kanun'un ikinci görüşmelerinin İçtüzüğün 93. maddesine uygun olarak gerçekleştiği anlaşıldığından ivedilikle görüşmeme yükümlülüğüne aykırılık görülmemiştir. İptal isteminin reddi gerekir.

Esas/Karar Sayısı	**E.2012/48, K.2012/75**
Karar Tarihi	**24/5/2012**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-Ret**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 96, 148/2; İçt. 146**

- Anayasa'nın 148. maddesinin ikinci fıkrasında, kanunların şekil bakımından denetlenmesinin, son oylamanın öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı hususu ile sınırlı olduğu hükme bağlanmıştır.

Anayasa'nın 148. maddesinin gerekçesinde de Genel Kurul tarafından yapılan son oylamadan önce vücut bulan şekil bozukluklarını Genel Kurulun bildiği veya bilmesi gerektiğinin varsayıldığı belirtilerek, son oylamadan önce yapılan şekil bozukluklarının iptale neden olamayacağı ifade edilmiş ve '*Genel Kurulun oylama yapıp kanunu kabul etmesi, şekil bozukluğunu, o kanunu kabul etmemek için yeterli neden saymadığı yolunda bir iradi tecellisidir. En büyük organ genel kuruldur. Onun iradesi hilafına bir sonuç çıkarmak hukukun ana esaslarına aykırı düşer. Bu nedenle son oylamadan önceki şekil bozuklukları, iptal sebebi sayılmamıştır.'* denilmiştir.

Anayasa'nın 148. maddesinin açık hükmü ve gerekçesi karşısında, kanunların şekil bakımından denetiminde, son oylamanın öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığından başka bir hususun esas alınmasına ve bu suretle kanunların şekil bakımından denetimlerinin yapılabilmesine olanak bulunmamaktadır.

Anayasa'nın 'Toplantı ve karar yeter sayısı' başlıklı 96. maddesinde, *"Türkiye Büyük Millet Meclisi, yapacağı seçimler dahil bütün işlerinde üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasada başkaca bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz"* denilmektedir.

Dava dilekçesinde, (...) Kanun'un son oylamasının öngörülen çoğunlukla yapılmadığı yolunda bir iddia bulunmamakla birlikte T.B.M.M. Genel Kurul tutanaklarının incelenmesinden, Kanun teklifinin tümü üzerinde elektronik oylama cihazıyla yapılan açık oylama sonucunda, 387 oyun kullanıldığı ve bunlardan 295'inin kabul, 91'inin ret ve 1'inin çekimser olduğu, bu anlamda son oylamanın Anayasa'da öngörülen çoğunlukla yapıldığı anlaşıldığından, Anayasa'nın 148. Maddesine aykırılık bulunmamaktadır.

Esas/Karar Sayısı	**E.2012/19, K.2013/17**
Karar Tarihi	**17/1/2013**
Karar Türü ve Sonucu	**Esas-Ret**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 148/2; İçt. 74**

-(...) dava dilekçesinde, Kanun teklifinin gerekçesinin olmaması nedeniyle TBMM İçtüzüğü'nün eylemli ihlali gerekçesine dayalı olarak dava konusu kuralın iptali istenilmektedir.

İçtüzük hükümleri genellikle şekle ait kurallardır. Dolayısıyla bir kanun tasarısının veya teklifinin TBMM'de yasalaşma usulü ve sürecine ilişkin İçtüzük kuralları gereğince yapılan işlemler kanunun şekil unsurunu oluşturmaktadır. Bu nedenle, dava dilekçesindeki iptal istemi, kuralın yapılış şekline yönelik olup "*şekil*" yönünden denetimini gerektirmektedir. Anayasa Mahkemesi kararlarında da belirtildiği gibi şekil bakımından denetim, mevzuatın Anayasa ve İçtüzük'te öngörülmüş bulunan usul ve şekil kurallarına uygun biçimde yapılıp yapılmadığı hususlarının denetimidir. Zira, herhangi bir hukuk kuralı ancak Anayasa'nın öngördüğü ya da Anayasa'ya uygun hukuk kurallarının müsaade ettiği usullere göre konulabilir. Biçim kuralları, bir tasarı ya da teklifin kanunlaşmasına kadar geçirdiği tüm evrelerde uyulması gereken usul ve şekil kurallarının bütününü ifade eder.

Anayasa'nın 148. maddesinin ikinci fıkrası, "*Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı; ... hususları ile sınırlıdır.*" hükmünü içermektedir. Buna göre, Anayasa'nın 148. maddesi gereğince Anayasa Mahkemesinin kanunları şekil bakımından denetlemesi, son oylamanın öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı ile sınırlıdır. Dolayısıyla, Anayasa'nın öngördüğü çoğunlukla kabul edilen bir kanunun, teklif gerekçesinin olup olmadığının denetlenmesi hususu Anayasa Mahkemesinin yetkisi kapsamında değildir.

Esas/Karar Sayısı	E.2015/41, K.2017/98
Karar Tarihi	4/5/2017
Karar Türü ve Sonucu	Esas-İptal
İlgili Mevzuat Hükümleri	AY. 85, 96, 148; İçt. 91, 181

- Anayasa'nın 148. maddesinin birinci fıkrasında "Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler."; 85. maddesinde ise "Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine 84 üncü maddenin birinci, üçüncü veya dördüncü fıkralarına göre karar verilmiş olması hallerinde, Meclis Genel Kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak yedi gün içerisinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekili, kararın, Anayasaya, kanuna veya İçtüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini onbeş gün içerisinde kesin karara bağlar." denilmektedir.

Anayasa'nın 85. maddesinde sözü edilen yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine ilişkin TBMM kararları ile Anayasa'nın 148. maddesinde belirtilen TBMM İçtüzüğü'nün hukuki nitelikleri bakımından birer parlamento kararı olduğunda duraksama bulunmamaktadır. Anayasa'da sayılarak gösterilen bu kararlar dışında kalan parlamento kararları ise Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi değildir.

TBMM İçtüzüğü'nün 91. maddesi, temel kanun olarak adlandırılan ve çeşitli nitelikleri taşıyan kanun teklif ve tasarıları ile içtüzük tekliflerinin maddeler bazında değil bölümler bazında görüşülmesini fakat her hâlükârda maddeler bazında oylanmasını öngörerek anılan teklif ve tasarıların belli bir bütünlük içinde ve daha kolay bir yasalaşma prosedürüne tabi kılınmasını hedeflemektedir. Hangi niteliği taşıyan teklif ve tasarıların temel kanun kabul edilerek anılan prosedürden yararlanabileceği de aynı maddede açıklanmıştır.

TBMM Genel Kurulunca (…) Kanun Tasarısı'nın anılan maddede belirtilen nitelikleri taşıdığı kabul edilerek temel kanun olarak görüşülmesine karar verilmiştir. Söz konusu TBMM Kararı'nın, 684 sıra sayılı Kanun Tasarısı'nın İçtüzük'ün 91. maddesinde belirtilen koşullara uygun olduğuna yönelik, bir kere kullanılmakla tüketilen bir işlem olduğu açık olup bunun İçtüzük'ün 91. maddesinde belirtilen usul ve şartları değiştirmeye matuf düzenleyici bir işlem olarak nitelendirilmesi ve bu nedenle anılan kararın bir içtüzük düzenlemesi niteliğinde görülmesi mümkün değildir.

Öte yandan TBMM İçtüzüğü'nün değiştirilme usulü ve hangi koşulları taşıyan değişikliklerin geçerli bir içtüzük değişikliği olarak kabul edilebileceği İçtüzük'ün 181. maddesinde açıklanmıştır. Buna göre TBMM İçtüzüğü'nde değişiklik yapılmasını öngören tekliflerin, kanun teklifleri hakkındaki hükümler uygulanmak suretiyle milletvekillerince yapılması, bu tekliflerin, Anayasa Komisyonunda incelendikten sonra bu Komisyonun raporu esas alınmak üzere Genel Kurulda görüşülerek sonuçlandırılması gerekmektedir. Ayrıca bu şekilde düzenlenen içtüzük hükümlerinin yürürlüğe girebilmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı olarak Resmî Gazete'de yayımlanması şarttır.

İptali talep edilen TBMM Kararı'nın İçtüzük'ün anılan maddesinde belirtilen şekilde geçerli bir düzenleyici işlem olarak İçtüzük'ün 91. maddesini değiştiren bir niteliğe sahip olmadığı açık olup bu yönüyle de anılan Karar'ın bir içtüzük değişikliği olarak kabul edilmesi mümkün değildir.

Açıklanan nedenlerle söz konusu TBMM Kararı'na ilişkin iptal talebinin görevsizlik nedeniyle reddi gerekir.

- Anayasa'nın 148. maddesinin ikinci fıkrasında, kanunların şekil bakımından denetlenmesinin son oylamanın öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı hususu ile sınırlı olduğu hükme bağlanmıştır.

Anayasa'nın 148. maddesinin gerekçesinde de Genel Kurul tarafından yapılan son oylamadan önce vücut bulan şekil bozukluklarını Genel Kurulun bildiği veya bilmesi gerektiğinin varsayıldığı belirtilerek son oylamadan önce yapılan şekil bozukluklarının iptale neden olamayacağı ifade edilmiş ve "*Genel Kurulun oylama yapıp kanunu kabul etmesi, şekil bozukluğunu, o kanunu kabul etmemek için yeterli neden saymadığı yolunda bir irade tecellisidir. En büyük organ Genel Kuruldur. Onun iradesi hilafına bir sonuç çıkarmak hukukun ana esaslarına aykırı düşer. Bu nedenle son oylamadan önceki şekil bozuklukları, iptal sebebi sayılmamıştır.*" denilmiştir.

Anayasa'nın 148. maddesinin açık hükmü ve gerekçesi karşısında, kanunların şekil bakımından denetiminde son oylamanın öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı dışında bir hususun esas alınmasına ve bu suretle kanunların şekil bakımından denetimlerinin yapılabilmesine imkân bulunmamaktadır.

Anayasa'nın "*Toplantı ve karar yeter sayısı*" başlıklı 96. maddesinin birinci fıkrasında "*Türkiye Büyük Millet Meclisi, yapacağı seçimler dâhil bütün işlerinde üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasada başkaca bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.*" hükmüne yer verilmiştir. Bu çerçevede TBMM'nin bütün işlerinde üye tam sayısının en az üçte biri olan 184 milletvekiliyle toplanması, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar alması ve karar yeter sayısının hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlası olan 139 milletvekilinden az olmaması gerekmektedir.

6638 sayılı Kanun'un görüşülmesine ilişkin TBMM Genel Kurulu tutanaklarının incelenmesinden Kanun Tasarısı'nın tümü üzerindeki oylamanın açık oylama yöntemiyle yapıldığı ve kullanılan 231 oyun 199'unun kabul, 32'sinin ret olduğu ve son oylamanın Anayasa'nın 96. maddesinde öngörülen çoğunlukla yapıldığı anlaşılmaktadır.

- Dava dilekçesinde özetle, iptali istenen Kanun'un 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'ndan 1774 sayılı Kimlik Bildirme Kanunu'na kadar pek çok kanunda değişiklik yapan ve uygulamada "*torba kanun*" olarak adlandırılan Kanun olduğu, bu uygulamada konu bakımından birbirleriyle hiç ilgisi olmayan birden çok kanunda değişiklikler yapılabilmesinin hukuk devleti tanımında ifadesini bulan "*yasal belirlilik*" ilkesiyle bağdaşmadığı, bu değişiklikler yumağı içinde değişikliğin yapıldığı kanunu tespit edip yerli yerine oturtmanın oldukça zorlaştığı ve ilgili mevzuata ulaşım kolaylığının ortadan kalktığı, Anayasa'nın 148. maddesinde kanunların şekil bakımından denetlenmesi son oylamanın öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığıyla sınırlandırılmışsa da anılan kanun uygulamasının şekil bakımından değil usul bakımından Anayasa'ya aykırılık teşkil ettiği, şekil ile usulün birbirinden farklı olduğu, şeklin işlemin maddi varlığını ifade ettiği, bu yönüyle kanunun yeter sayı ile oylanması, yazılı olması, Resmî Gazete'de yayımlanması gibi hususların kanunların şekliyle ilgili olduğu, oysa usulün işlemin yapılma sürecini ifade ettiği ve şekilden önce geldiği, bu yönüyle kanunun teklif edilmesi, Komisyonca incelemesi ve Genel Kurulda müzakere edilmesinin kanunun usulüyle ilgili olduğu belirtilerek iptali istenen Kanun'un tümünün, şekil bakımından Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın 148. maddesinin birinci fıkrasında Anayasa Mahkemesinin kanunları, kanun hükmünde kararnameleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nü Anayasa'ya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetleme yetkisine sahip olduğu belirtildikten sonra ikinci fıkrasında, şekil bakımından denetimin kapsamı tanımlanmış ve bunun kanunların denetimi bakımından son oylamanın öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı, Anayasa değişikliklerinde ise teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlı olduğu ifade edilmiştir.

Kanunların esas bakımından Anayasa'ya uygunluk denetimi; kanunun içeriği, bir başka ifadeyle kanunun maddi hukuk dünyasında yarattığı değişiklik bakımından Anayasa'ya uygun olup olmadığını ifade etmektedir. Şekil bakımından uygunluk ise teklif ve tasarıların kanunlaşabilmesi için diğer bir anlatımla maddi olarak varlık kazanabilmesi için Anayasa'da öngörülen usullere uyulup uyulmadığının denetimini ifade etmektedir. Bu yönüyle Anayasa'da öngörülen toplantı, karar, teklif çoğunluğuna uyulup uyulmaması hususları şekil bakımından denetim kapsamında kaldığı gibi kanunun teklif edilmesi, komisyonlarca incelenmesi ve Genel Kurulda müzakere edilmesi süreçleri de şekil bakımından denetim kapsamında kalmaktadır. Nitekim Anayasa'nın 148. maddesinin ikinci fıkrasında Anayasa değişiklikleri bakımından şekil denetimi tanımlanırken ivedilikle görüşülememe şartının da bu kapsamda kaldığı belirtilerek şekil denetiminin, işlemin yapılma sürecini de içerdiği açıkça ortaya konulmuştur. Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihatları da aynı yöndedir.

İptali istenen Kanun'la da birden fazla kanunda değişiklik yapılması usulünün benimsendiği açıktır. Bu usulün uygulanmasının Anayasa'ya aykırılık teşkil edeceği yolundaki iddia ise bir önceki paragrafta açıklanan nedenlerle Kanun'un şekil bakımından denetimini gerektirmektedir. Daha önce belirtildiği üzere Anayasa Mahkemesince kanunların şekil bakımından denetiminde son oylamanın öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığından başka bir hususun esas alınmasına ve bu suretle kanunların şekil bakımından denetimlerinin yapılabilmesine imkân bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle şekil bakımından Anayasa'ya aykırılık iddiasına yönelik olan ve Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisi kapsamı dışında kalan iptal talebinin reddi gerekir.

Esas/Karar Sayısı	**E.2015/71, K.2015/79**
Karar Tarihi	**3/9/2015**
Karar Türü ve Sonucu	**İlk İnceleme-Ret**
İlgili Mevzuat Hükümleri	**AY. 133; İçt. 181**

- (…) TBMM Genel Kurulunun 14.7.2015 tarihli 7. Birleşiminde açılan usul tartışması sonucunda, RTÜK'te boşalacak HDP Grubu ile MHP Grubuna düşen üyelik için yapılacak seçimde her iki partiden ikişer adayın adına birleşik oy pusulasında yer verilmesine ilişkin olarak TBMM Başkanlığınca tesis edilen işlem dava konusu yapılmış ise de, söz konusu uygulamaya dair alınmış bir Genel Kurul kararı bulunmadığından, parlamento kararı ve dolayısıyla içtüzük değişikliği niteliğinde olmayan TBMM Başkanlığı işleminin anayasa yargısı denetimine tâbi olmayacağı açıktır. Açıklanan nedenle, TBMM Başkanlığı işlemine yönelik iptal talebinin görevsizlik nedeniyle reddi gerekir.

Anayasa'nın 133. maddesinin ikinci fıkrasına göre RTÜK, dokuz üyeden oluşmakta ve üyeleri, siyasi parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı olarak gösterilecek adaylar arasından, her siyasi parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle TBMM Genel Kurulunca seçilmektedir. Buna karşılık, siyasi parti gruplarının üye sayılarının eşit olması hâlinde nasıl bir yöntem izlenmesi gerektiğine dair bir hüküm Anayasa'da ve TBMM İçtüzüğü'nde bulunmamaktadır.

Dava konusu TBMM Kararı ile herhangi bir kural konulmamakta, Anayasa'nın 133. maddesinin ikinci fıkrasının uygulanmasından ve iki siyasi parti grubunun üye sayılarının eşit olması nedeniyle RTÜK üyeliğinin bu parti grupları arasında kendiliğinden dağıtımının yapılamamasından kaynaklanan sorunu çözmeye yönelik ve bu hususla sınırlı bir seçim yapılmaktadır. Bu itibarla, dava konusu TBMM Kararı'nın düzenleyici işlem ve İçtüzük değişikliği niteliğinde olmadığı, mevcut sorunla sınırlı ve bu sorunu çözmeye yönelik münferit bir parlamento kararı olduğu açıktır. Bu nedenle, söz konusu TBMM Kararı'nın, Arif FIRTINA'nın RTÜK üyeliğine seçilmesine ilişkin bölümüne yönelik iptal talebinin de görevsizlik nedeniyle reddi gerekir.

Esas/Karar Sayısı	E.2017/13, K.2017/21
Karar Tarihi	9/2/2017
Karar Türü ve Sonucu	İlk-Ret vd.
İlgili Mevzuat Hükümleri	AY. 83, 84, 85, 148, 150; İçt. 156

Anayasa'nın 85. maddesinde "Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine 84 üncü maddenin birinci, üçüncü veya dördüncü fıkralarına göre karar verilmiş olması hallerinde, Meclis Genel Kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak yedi gün içerisinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekili, kararın, Anayasaya, kanuna veya İçtüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini onbeş gün içerisinde kesin karara bağlar." denilmektedir.

Anayasa'nın 148. maddesinin birinci fıkrasına göre, "Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler…".

İptal davası açmaya kimlerin yetkili olduğunun düzenlendiği Anayasa'nın 150. maddesinde ise "Kanunların, kanun hükmündeki kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açabilme hakkı, Cumhurbaşkanına, iktidar ve anamuhalefet partisi Meclis grupları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere aittir…"denilmektedir.

Anayasa'nın yasama dokunulmazlığını öngören 83. ve milletvekilliğinin düşmesini düzenleyen 84. maddeleri gözetildiğinde, Anayasa'nın 85. maddesinde sözü edilen yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine ilişkin TBMM kararlarının hukuki niteliği itibarıyla münferit birer parlamento kararı olduklarında duraksama bulunmamaktadır. TBMM'nin kanun dışındaki işlemlerini oluşturan parlamento kararlarından yalnızca TBMM İçtüzüğü ile yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ve milletvekilliğinin düşmesine ilişkin kararların iptali talebiyle Anayasa Mahkemesine başvurulabileceği Anayasa'da kabul edilmiştir.

Anayasa'nın 85. maddesi uyarınca inceleme yapılabilmesi için iptali talep edilen parlamento kararının yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine ilişkin olması gerekmesine karşılık, iptali talep edilen parlamento kararları, bir milletvekili hakkında disiplin cezası verilmesini ve cezaya konu sözlerinin tutanaktan çıkarılmasını konu edinmekte olup bu kapsamda değildirler. Bu nedenle başvuru konusu TBMM kararlarının, Anayasa'nın 85. maddesi çerçevesinde denetlenebilmesi mümkün değildir.

Öte yandan, bir parlamento kararı niteliğinde olan TBMM İçtüzüğü'nün Anayasa Mahkemesince denetimi, ancak Anayasa'nın 150. maddesi uyarınca açılan bir iptal davası ile mümkündür. Anayasa'nın 150. maddesine göre ise TBMM İçtüzüğü'nün şekil ve esas bakımından denetimi Cumhurbaşkanı, iktidar ve anamuhalefet partisi Meclis grupları ile TBMM üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyeler tarafından istenebilir. Somut iptal talebinde bu şartın gerçekleşmediği de açıktır.

Esas/Karar Sayısı	E.2017/162, K.2018/100
Karar Tarihi	17/10/2018
Karar Türü ve Sonucu	Esas-İptal
İlgili Mevzuat Hükümleri	AY. 2, 81, 87, 88, 95; İçt. 3, 19 37, 57, 58, 63, 156, 159, 161, 163

- Dava konusu kuralla[4] andiçmekten imtina eden milletvekillerinin milletvekili sıfatından kaynaklanan haklardan yararlanamayacakları hükme bağlanmaktadır.

Milletvekillerine, andiçme yükümlülüğü Anayasa'nın 81. maddesiyle getirilmiştir. Anılan maddeye göre Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) üyeleri göreve başlarken şu şekilde andiçerler: *"Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma; hukukun üstünlüğüne, demokratik ve lâik Cumhuriyete ve Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalacağıma; toplumun huzur ve refahı, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerden yararlanması ülküsünden ve Anayasaya sadakattan ayrılmayacağıma; büyük Türk milleti önünde namusum ve şerefim üzerine andiçerim."* Anayasa'nın 81. maddesi uyarınca milletvekillerine yüklenen andiçme yükümlülüğünün yerine getirilme usul ve esasları ise İçtüzük'ün 3. maddesinde düzenlenmiştir.

Dava konusu kural, milletvekillerinin milletvekili sıfatını kazandıkları andan itibaren bu sıfattan kaynaklanan haklardan yararlanmalarına engel teşkil etmemekte, yalnızca söz konusu yararlanmanın devamını andiçme yükümlülüğünün yerine getirilmesi şartına bağlamaktadır.

Ayrıca kuralda yer alan *imtina eden* kavramının da iradi, bir başka deyişle bir engeli olmadığı hâlde mazeretsiz olarak andiçmeyenleri ifade ettiği şüphesizdir. Belirtilen nitelikleri itibarıyla kuralın belirsiz ve öngörülemez olduğundan söz edilemeyeceğinden kuralda *belirlilik ilkesine* aykırılık bulunmamaktadır.

Kuralın milletvekillerinin andiçme yükümlülüğünün yerine getirilmesini amaçladığı, başlangıçta andiçmeden imtina eden milletvekilinin daha sonra andiçmesi hâlinde milletvekili sıfatından kaynaklanan haklardan yararlanmaya yeniden başlayacağı gözetildiğinde kuralda öngörülen yaptırımın ölçüsüz olduğu da söylenemez.

Diğer yandan milletvekilleri, Meclis faaliyetlerine katılmak suretiyle seçmenlerinin görüş ve düşüncelerinin yasama sürecine yansımasını sağlamak durumunda olan kişilerdir. Anayasa'nın 81. maddesine göre ise bu görevin başlaması, belirtilen andın içilmesi ile mümkündür. Bu nedenle yasama faaliyetlerine başlamanın ön şartı olan andiçme yükümlülüğünü mazeretsiz olarak yerine getirmeyen milletvekilinin, yasama dokunulmazlığı hâricindeki milletvekili sıfatından kaynaklanan haklardan yararlanamamasının Anayasa'nın 2. maddesinde korunan demokratik devlet anlayışına aykırı bir yönü de bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

- İçtüzük'ün 19. maddesinin beşinci fıkrasının dördüncü ve beşinci cümleleri, grup önerisinin Genel Kuruldaki görüşmeleri sırasında öneriyi veren gruptan bir milletvekilinin beş dakikayı geçmemek üzere önerinin gerekçesini açıklayabileceğini, açıklamanın ardından diğer gruplardan birer milletvekiline de isterlerse üçer dakika söz verileceğini öngörmüş olup

[4] Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 3. maddesinin beşinci fıkrası şöyledir:
"Milletvekilleri andiçerek göreve başlarlar. ***Andiçmekten imtina eden milletvekilleri, milletvekili sıfatından kaynaklanan haklardan yararlanamazlar.****"*

anılan cümlelerde yer alan *"...beş..."* ve *"...üçer..."* ibareleri dava konusu kuralları oluşturmaktadır.
Dava konusu ibareler ile grup önerilerinin Genel Kurulda görüşülme süreleri grup önerisini veren gruptaki bir milletvekili için beş, diğer gruplardaki birer milletvekili için ise üçer dakikayla sınırlandırılmıştır.
Genel Kurulda yapılacak konuşmalarda herhangi bir süre sınırı öngörülmemesi hâlinde gerçekleşecek sınırsız bir tartışma ortamı ve sonu gelmeyen görüşmeler Meclis çalışmalarını, bu bağlamda yasama ve denetim faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu nedenle Meclisin daha etkili ve verimli çalışmasını sağlamak amacıyla konuşma sürelerinin sınırlandırılmasında *ölçülülük ilkesi*nin alt ilkeleri olan *elverişlilik* ve *gereklilik* ilkeleriyle çelişen bir yön bulunmamaktadır.
Ayrıca herhangi bir hususun grup önerisine konu olabilmesi için o konunun öncelikle Danışma Kurulunda gündeme getirilmiş olması gerekmektedir. Nitekim İçtüzük'ün 19. maddesinin beşinci fıkrasında Danışma Kurulunun yapılan ilk çağrıda toplanamaması veya oybirliğiyle uzlaşma sağlanamaması hâlinde ilgili hususun grup önerisi şeklinde Genel Kurula getirilebileceği hükme bağlanmıştır. Aynı maddenin birinci fıkrasına göre Danışma Kurulunun TBMM Başkanı veya görevlendireceği başkanvekili ile tüm siyasi parti grup başkanları ya da başkanvekillerinden oluştuğu gözetildiğinde grup önerisine konu hususun öncelikle Danışma Kurulunun gündemine getirilmesinin şart koşulması suretiyle ilgili konu hakkında tüm siyasi parti gruplarının Genel Kurul öncesinde bilgi edinmelerine ve hatta Danışma Kurulunun toplanması hâlinde konuyu görüşmelerine imkân tanındığı görülmektedir. Diğer yandan Danışma Kurulunda oybirliği sağlanamaması üzerine grup önerisine konu olabilecek hususların herhangi bir işin esasına ilişkin olmayıp yalnızca usule ilişkin konulardan ibaret olduğu, grup önerisinin konusu hakkında tüm siyasi parti gruplarının önceden bilgi sahibi olmasının ve konuyu görüşmelerinin mümkün kılındığı gözetildiğinde dava konusu kurallarla öngörülen konuşma sürelerinin orantısız olduğu, milletvekillerinin yasama ve denetim faaliyetlerine katılımını ve Anayasa'nın 87. maddesinde belirtilen görev ve yetkilerinin kullanımına engel oluşturduğu da söylenemez.
Açıklanan nedenle kurallar Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.
- İçtüzük'ün 37. maddesinin ikinci fıkrasının dava konusu ibareyi de içeren dördüncü cümlesine göre teklifin doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasına dair önergeler, her hafta Salı günü ayrı bir siyasi parti grubundan bir milletvekili tarafından yerine getirilmek kaydıyla ve bir tane olmak üzere işleme alınır. Dava konusu ibare[5] uyarınca her hafta farklı siyasi parti grubuna mensup milletvekilinin önergesi işleme alınacaktır.
Yasama organının Anayasa hükümleri uyarınca kendisine verilmiş görev ve yetkileri hangi şekil, yöntem ve usul kurallarını uygulamak suretiyle yerine getireceğini belirlediği İçtüzük hükümlerinin belirlilik içermesi ve milletvekillerinin yasama ve denetim faaliyetlerine katılımı ile bu faaliyetleri gereği gibi yerine getirmelerini engelleyecek nitelikte olmaması gerekir./ Siyasi parti grubu üyesi olup olmadığı önem taşımaksızın tüm milletvekillerinin Anayasa'nın 88. maddesi uyarınca kanun teklif etmeye yetkili kılınmış olması karşısında kırk

[5] Davaya konu İçtüzük Teklifi'nin 3'üncü maddesiyle değiştirilen İçtüzük'ün 37'nci maddesinin ikinci fıkrası şöyleydi:
"Bu sürenin bitiminde, tasarı, teklif ve kanun hükmünde kararnamenin doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasını Hükümet veya teklif sahipleri isteyebilirler. Bu istemler üzerine komisyon, Hükümet ve teklif sahibi beşer dakikayı geçmemek üzere söz alabilir. Genel Kurul işaret oyuyla karar verir. Bu istemler, her hafta Salı günü ***ayrı bir siyasi parti grubundan bir milletvekili tarafından yerine getirilmek kaydıyla*** *bir tane olmak üzere işleme alınır.* ***Bir milletvekili bir yasama yılında bu kapsamda bir defadan fazla istemde bulunamaz.****"*

beş günlük süre bitiminde esas komisyonca görüşülmemiş teklif sahibi milletvekilinin bağımsız ya da grup kuramamış bir siyasi partinin mensubu olması mümkündür.
Anılan Anayasa ve İçtüzük hükümlerine karşılık dava konusu kural, her hafta ayrı bir siyasi parti grubundan bir milletvekilinin önergesinin işleme alınacağını öngörmek suretiyle, grup kuramamış bir siyasi partiye mensup ya da bağımsız milletvekillerinin yine İçtüzük hükümleri uyarınca bu yönde verdikleri önergelerin hangi usul izlenerek, hangi anda işleme alınacağı, hatta işleme alınıp alınmayacağı konusunda bir belirsizlik yaratmaktadır.
Öte yandan siyasi parti gruplarının kanun teklif etme ve dolayısıyla süresinde görüşülmeyen tekliflerin doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasına yönelik önerge verme yetkileri bulunmadığı hâlde bu kapsamdaki önergelerin işleme alınması sırasında *siyasi parti grubu* ölçütünün gözetilmesinin grup kuramamış bir siyasi partiye mensup ya da bağımsız milletvekillerinin yasama faaliyetlerine katılımını önemli ölçüde zorlaştırdığı ve bu nedenle demokratik devlet ilkesiyle bağdaşmadığı da açıktır.
Ayrıca teklifin doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasına dair önergelerin işleme alınması sırasında siyasi parti grubu üyesi olma esasının aranması, eşitlik ilkesini de ihlal eder niteliktedir.
Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 2., 10. ve 88. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.
- Kural, bir milletvekilinin bir yasama yılında verebileceği doğrudan Genel Kurul gündemine alınma önerge sayısını bir olarak belirlemiştir.
Doğrudan Genel Kurul gündemine alınma önergeleri, İçtüzük'ün 37. maddesinin ikinci fıkrasına göre her hafta Salı günü ve haftada bir tane olmak üzere işleme alınacaktır. İçtüzük'ün 1. maddesine göre 1 Ekim'de başlayıp 30 Eylül'de biten yasama yılında toplam 52 haftanın bulunduğu, tatil ve araverme hâlleri de gözetildiğinde çalışılan hafta sayısının çok daha az olduğu, her hafta sadece bir önergenin işleme alınabileceği ve bu itibarla bir yasama yılında toplam 40 civarında önergenin işleme alınmasının mümkün olduğu dikkate alındığında milletvekillerince bu yönde verilecek önerge sayısı bakımından bir üst sınır öngörülmesinin ve bu üst sınırın yasama yılında bir olarak belirlenmesinin daha fazla milletvekilinin yasama faaliyetine katılımını sağlama amacına ulaşmak açısından gerekli, bu amaca ulaşmaya elverişli ve orantılı olmadığı söylenemez.
Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 2., 87. ve 88. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.
- İçtüzük'ün 57. maddesinin ikinci fıkrasında; görüşmeye tabi tezkerelerin oylanması ile kanunların maddelerine geçilmesi ve tümünün oylanması esnasında işaretle oylamaya geçilirken en az yirmi milletvekilinin ayağa kalkmak veya önerge vermek suretiyle yoklama yapılmasını isteyebileceği hükme bağlanmış olup anılan fıkrada yer alan *"Görüşmeye tabi…"* ve *"…maddelerine geçilmesi ve tümünün…"* ibareleri dava konusu kuralları oluşturmaktadır.
Dava konusu kurallar öncesinde herhangi bir sınırlama olmaksızın tüm işaretle oylamalar esnasında yoklama isteminde bulunabilmek mümkün iken kurallar yoklama talebinde bulunulabilecek hâlleri, görüşmeye tabi olan tezkereler ile kanunların maddelerine geçilmesi ve tümünün işaretle oylanması ile sınırlamaktadır. Kurallar uyarınca görüşmeye tabi olmayan tezkereler ile kanunların maddelerinin oylanmaları sırasında yoklama istenebilmesi mümkün olmayacaktır.
(…) Meclis iradesinin oluşması ve alınan kararların sağlığı konusunda belirleyici olan toplantı yeter sayısının bulunup bulunmadığına yönelik itiraz ve tereddütlerin milletvekilleri tarafından ileri sürülmesinin yegâne aracı ise yoklama talebinde bulunmaktır. Bir başka deyişle toplantı yeter sayısının bulunmadığına yönelik iddia ve itirazların yoklama talebi dışında başka bir şekilde dile getirilme imkânı bulunmamaktadır.
Anayasa'da herhangi bir ayrım yapılmaksızın TBMM'nin tüm işlerinde toplantı yeter sayısının varlığının gerektiğinin hükme bağlanmış olması, toplantı yeter sayısının bulunup

bulunmamasının alınan kararların sağlık ve geçerliliklerini doğrudan etkileyeceği, milletvekillerinin toplantı yeter sayısıyla ilgili itirazlarını ancak yoklama talebinde bulunmak suretiyle ileri sürebilecekleri, bu konudaki uyuşmazlığın yapılacak yoklama ile çözülebileceği gözetildiğinde yoklama talebinde bulunulabilecek hâllerin görüşmeye tabi tezkereler ile kanunların maddelerine geçilmesi ve tümünün oylanmasıyla sınırlı tutulmasının toplantı yeter sayısı zorunluluğunu öngören Anayasa hükmüyle bağdaşmadığı açıktır.

Açıklanan nedenlerle kurallar Anayasa'nın 96. maddesine aykırıdır. İptalleri gerekir.

- İçtüzük'ün 58. maddesinin başlığı *"Geçen tutanak hakkında konuşma"* iken 1160 sayılı Karar'la *"Geçen tutanak hakkında düzeltme"* şeklinde değiştirilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin norm denetimi yetkisinin kapsamına Anayasa değişikliği, kanun, kanun hükmünde kararname, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve TBMM İçtüzüğü adı verilen normlar (kurallar) girmektedir. Söz konusu düzenlemeler, Anayasa'nın yetkili kıldığı organlar tarafından yazılı bir şekilde ve bu adlar altında tespit edilmiş bulunan genel, sürekli ve soyut hukuk normlarıdır. Norm ise insan davranışını yönlendirmek amacıyla belirli bir şeyin yapılmasını yasaklayan ya da belirli bir şeyin yapılmasına izin veya yetki veren ve cebirle desteklenmiş irade açıklamalarıdır. Dolayısıyla hukuk normları daima emir, yasak, izin veya yetki içeren önermelerden oluşur. İnsan davranışını yönlendirmeyi hedeflemeyen yani emir vermeyen, yasak koymayan, izin veya yetki vermeyen bir önerme, normatif nitelikte olmadığından hukuk kuralı sayılmaz. Bu itibarla madde başlıkları da başlı başına bir yargı ifade etmediğinden denetlenebilir norm niteliğinde değildir. Anılan niteliği sebebiyle madde başlıklarının iptal davasına konu edilmesi mümkün değildir. Açıklanan nedenlerle (…) İçtüzük'ün başlığıyla birlikte değiştirilen 58. maddesinin başlığında yer alan *"…düzeltme…"* ibaresine yönelik iptal talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermek gerekir.

Öte yandan İçtüzük'ün 58. maddesinin birinci cümlesinde bir milletvekilinin veya bakanın kendisine ait olup geçen birleşim tutanağında yer alan bir beyanının düzeltilmesini istemesi durumunda bu istemini Başkanlığa yazılı olarak vereceği, ikinci cümlesinde de bu istemin birleşim tutanağına ekleneceği hükme bağlanmış olup anılan maddenin birinci cümlesinde yer alan *"…yazılı…"* ibaresi dava konusu diğer kuralı oluşturmaktadır.

İçtüzük'ün 58. maddesinde 1160 sayılı Karar'la yapılan değişiklik öncesinde, beyanını düzeltmek isteyen milletvekilinin veya bakanın sözlü olarak da başvuru yapma imkânı bulunmakta iken kuralla düzeltme isteminin yazılı olarak yapılması zorunluluğu öngörülmüştür.

Söz konusu düzeltme isteminin hangi şekilde ileri sürülebileceğini belirleme konusunda ise yasama organının takdir yetkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda dava konusu kural uyarınca düzeltme isteminin sözlü olarak dile getirilmesi yerine yazılı olarak verilmesi gerektiğinin hükme bağlanmasının milletvekili veya bakanın düzeltme talebinde bulunmasını önemli ölçüde zorlaştırdığı, düzeltme hakkına ölçüsüz bir sınırlama getirdiği, bu suretle milletvekillerinin yasama ve denetim faaliyetlerine katılımını ve Anayasa'nın 87. maddesinde belirtilen görev ve yetkilerinin kullanımını ölçüsüz şekilde zorlaştırdığı da söylenemez. Bu nedenle düzeltme isteminin yazılı olarak verilmesinin öngörülmesinde Anayasa'ya aykırı bir yön bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

- İçtüzük'ün 63. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde usul hakkında görüşme talebinde bulunulması hâlinde üçer dakikadan fazla sürmemek şartıyla lehte ve aleyhte en çok ikişer kişiye söz verileceği hükme bağlanmış olup anılan cümlede yer alan *"…üçer…"* ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır. Meclisin daha etkili ve verimli çalışmasını sağlamak amacıyla konuşma sürelerinde bir sınır belirlenmesinde *ölçülülük*

*ilkesi*nin alt ilkeleri olan *elverişlilik* ve *gereklilik* ilkeleriyle çelişen bir yön bulunmamaktadır.
İçtüzük'ün 63. maddesinin birinci fıkrası gözönünde bulundurulduğunda anılan madde uyarınca ileri sürülebilecek söz talebi konusunun, görüşülmesine yer olup olmadığı, Başkanı gündeme veya TBMM'nin çalışma usullerine uymaya davet gibi usule ait hususlar olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca anılan maddeye göre tanınan söz hakkı tek kişiyle de sınırlı olmayıp lehte ve aleyhte olmak üzere toplam dört kişiye söz verilebilmesi mümkündür.
(…) dava konusu kuralla öngörülen konuşma süresinin milletvekillerinin yasama ve denetim faaliyetlerine katılımını ve Anayasa'nın 87. maddesinde belirtilen görev ve yetkilerinin kullanımına engel oluşturduğu da söylenemez. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.
- İçtüzük'ün 163. maddesinin başlığı *"Disiplin cezalarında savunma ve özür dileme"* iken 1160 sayılı Karar'la anılan maddenin başlığı *"Disiplin cezalarında savunma, özür dileme ve kesinti"* şeklinde değiştirilmiştir.
(…) İçtüzük'ün başlığıyla birlikte değiştirilen 58. maddesinin başlığında yer alan *"…düzeltme…"* ibaresinin Anayasa'ya uygunluğunun denetimi kısmında belirtilen gerekçeler[6] dava konusu kural yönünden de geçerlidir.
Öte yandan dava konusu fıkrada kınama cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte birinin, Meclisten geçici olarak çıkarma cezasına çarptırılan milletvekilinin ise bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte ikisinin kesilmesi öngörülmektedir.
Anayasa'da yer alan yasama sorumsuzluğunun amacı milletvekillerinin Meclis çalışmalarında görevlerini yaparken söyleyecekleri söz ve düşüncelerinden, kullanacakları oylarından dolayı sorumlu tutulmalarını önlemektir.
Buna karşılık yasama sorumsuzluğu yasama düzeninin gereklerini ortadan kaldırmamakta, milletvekillerine İçtüzük kurallarına uymama özgürlüğü tanımamaktadır. Bu bağlamda Meclis çalışmalarının belirli bir düzen içinde yapılmasının sağlanması amacıyla milletvekilleri hakkında disiplin suç ve cezalarının öngörülmesi yasama sorumsuzluğuna aykırılık teşkil etmez.
Öte yandan Anayasa'nın 95. maddesinde TBMM'nin, çalışmalarını kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürüteceğinin hükme bağlanmış olması karşısında Meclis çalışmalarıyla ilgili olmak kaydıyla disiplin suç ve cezalarının İçtüzük hükümleriyle düzenlenmesi ve bu kapsamda temel hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi başlı başına Anayasa'ya aykırılık oluşturmaz.
Disiplin suç ve cezalarının kural olarak yasama sorumsuzluğu ile bağdaşır nitelikte olması ise her türlü söz veya eylemin ya da cezanın disiplin suçu yahut cezası olarak öngörülmesinin mümkün olduğu anlamına gelmemektedir. Bu nedenle disiplin suç ve cezasının yasama sorumsuzluğunu ve temelinde yatan ifade özgürlüğünü ihlal edip etmediğinin ayrıca belirlenmesi gerekir.
- İçtüzük'ün 161. maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendinde yer alan *"…Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar yapmak…"* ibaresi yönünden dava konusu fıkranın[7] *"…Meclisten geçici olarak çıkarma cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık*

[6] (…) hukuk normları daima emir, yasak, izin veya yetki içeren önermelerden oluşur. İnsan davranışını yönlendirmeyi hedeflemeyen yani emir vermeyen, yasak koymayan, izin veya yetki vermeyen bir önerme, normatif nitelikte olmadığından hukuk kuralı sayılmaz.
Bu itibarla madde başlıkları da başlı başına bir yargı ifade etmediğinden denetlenebilir norm niteliğinde değildir.

[7] Davaya konu İçtüzük Teklifi'nin 16'ncı maddesiyle İçtüzük'ün 163'üncü maddesinin değiştirilen başlığı ve dördüncü fıkrasından sonra gelmek üzere eklenen fıkra şöyledir:
"Disiplin cezalarında savunma, özür dileme ***ve kesinti***
MADDE 163-…

ödenek ve yolluğunun üçte ikisi…" bölümü, Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasa'da düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar yapması nedeniyle Meclisten geçici olarak çıkarma cezası alan milletvekilinin bir aylık ödeneğinin üçte ikisinin kesilmesini öngörmektedir.

Milletvekili hakkında Meclisten geçici olarak çıkarma cezasının verilebileceği hâller İçtüzük'ün 161. maddesinde belirtilmiştir. Anılan maddenin birinci fıkrasının (3) numaralı bendine göre *Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar yapmak*, söz konusu durumlardan biridir. Dava konusu kuralın Meclisten geçici olarak çıkarma cezası alan milletvekilinin bir aylık ödeneğinin üçte ikisinin kesilmesini öngörmesi nedeniyle anılan tanımlamayı yapan milletvekilinin de bir aylık ödeneğinin üçte ikisinin kesilmesi söz konusu olacaktır. İfade özgürlüğü kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanamaması, bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir.

(…) toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır. Bu yönüyle de ifade özgürlüğü demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemi haizdir.

Seçmenlerini temsil eden, onların taleplerini, endişe ve düşüncelerini politik alana aktaran ve çıkarlarını savunan seçilmiş kimseler için ifade özgürlüğünün özellikle değerli olduğu açıktır. Zira milletvekillerinin, görüş ve düşüncelerini serbestçe ifade edebildikleri ölçüde seçmenlerini temsil edebilmeleri, yasama ve denetim faaliyetlerine gereği gibi katılabilmeleri mümkün olacaktır. Nitekim bu gerekçelerle ifade özgürlüğünün korunmasının özellikle önemli olduğu milletvekilleri bakımından, anılan özgürlüğün daha güvenceli bir şekilde muhafazasını sağlamak amacıyla yasama sorumsuzluğu kurumu öngörülmüştür. Bu itibarla taşıdığı önem sebebiyle yasama sorumsuzluğunun ihlali, ifade özgürlüğünün ihlaline göre çok daha ağır sonuçlara yol açar.

Dava konusu kural, milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte ikisinin kesilmesini *Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar yapmak* biçimindeki Meclis çalışmalarının belirli bir düzen içinde yapılmasının sağlanmasıyla ilgisi olmayan, belirsiz, soyut ve öngörülemez nitelikteki bir nedene dayandırmaktadır.

Anılan tanımlamanın belirsiz oluşu nedeniyle Meclis görüşmeleri kapsamında kullanılan söz ve ifadelerin bu kapsamda olup olmadığına Meclis çoğunluğu tarafından karar verilecektir. Bu durum ise özellikle muhalif milletvekillerinin çoğunluk tarafından cezalandırılma tehdidi altında kalmalarına, böylelikle yasama ve denetim faaliyetlerine gereği gibi katılamamalarına yol açacak niteliktedir. Bu itibarla muhalif milletvekillerinin cezalandırılma tehdidiyle susturulmaları sonucunu doğurabilecek kural, demokratik devlet ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

(…) kuralla milletvekilinin ırkçılık, nefret söylemi, savaş propagandası, şiddete teşvik ve tahrik, ayaklanmaya çağrı veya terör eylemlerini haklı göstermek gibi bir içeriğe sahip olması aranmaksızın, belirsiz ve öngörülemez bir *tanımlama*da bulunmaktan ibaret eyleminin, ödenek ve yolluğundan kesinti yapılma sebebi olarak öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Kuralın bu yönüyle düşünce açıklaması niteliğindeki beyanları nedeniyle milletvekillerinin her an cezalandırılma tehdidi altında kalmalarına neden olduğu gözetildiğinde milletvekilleri açısından genel olarak ifade özgürlüğünü, özel olarak ise yasama sorumsuzluğunu

Kınama cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte biri, Meclisten geçici olarak çıkarma cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte ikisi kesilir."

kullanılamaz ve anlamsız hâle getirdiği açıktır. Diğer yandan kuralla ifade özgürlüğünün ihlal edilmesi ve yasama sorumsuzluğunun işlevsiz kılınması suretiyle milletvekilinin yasama ve denetim görevini korkusuzca ve tam bir serbesti içinde yerine getirme özgürlüğü elinden alınmaktadır. Açıklanan nedenlerle kural, (…) Anayasa'nın 2., 13., 26., 83. ve 87. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

- Milletvekillerine verilebilecek disiplin cezaları İçtüzük'ün 156. ve 159. maddelerinde sayılmış olup bunlar uyarma, söz söylemekten yasaklama, kınama ve Meclisten geçici olarak çıkarmadır. Kurallar, kınama ve Meclisten geçici olarak çıkarma cezalarına ilave sonuçlar bağlamakta ve bu bağlamda kınama cezasına çarptırılan milletvekilinin kınanmanın yanında bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte birinin kesilmesini, en fazla üç birleşim için verilebilen Meclisten geçici olarak çıkarma cezası alan milletvekilinin ise TBMM Genel Kurulu, komisyon, Başkanlık Divanı ve Danışma Kurulu çalışmalarına cezası süresince katılamamasının yanı sıra bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte ikisinin kesilmesini hükme bağlamaktadır. Kınama cezası alan milletvekilinin kınanmanın yanında kural uyarınca ödenek ve yolluğunun üçte birinin kesilmesi, hakkında Meclisten geçici olarak çıkarma cezası uygulanan milletvekilinin de TBMM'nin Genel Kurul, komisyon, Başkanlık Divanı ve Danışma Kurulu çalışmalarına cezası süresince katılamamasının yanı sıra kural gereğince ödenek ve yolluğunun üçte ikisinin kesilmesi, kınama ya da Meclisten geçici olarak çıkarma cezasından ayrı ve müstakil cezalar olmayıp söz konusu disiplin cezalarının sonuçları niteliğindedir. Bu itibarla kınama ve Meclisten geçici olarak çıkarma cezalarının ağırlaştırılması amacıyla anılan cezalara ilave sonuçlar bağlanmasını öngören kuralların *aynı fiilden dolayı iki kez yargılama olmaz ilkesi*ne aykırı bir yönü bulunmamaktadır. Kınama ve Meclisten geçici olarak çıkarma cezalarının ağırlaştırılmasının milletvekillerinin, seçmenlerine ait görüş ve düşüncelerini yasama sürecine yansıtmak biçimindeki temsil görevinin yerine getirilmesini imkânsız kıldığı veya mümkün olmayacak şekilde güçleştirdiği söylenemeyeceğinden kuralların seçme ve seçilme hakkını ortadan kaldıran veya onu kullanılamayacak ölçüde sınırlayan bir düzenleme olarak nitelendirilemeyeceği açıktır. Diğer yandan kınama veya Meclisten geçici olarak çıkarma cezasını gerektiren söz konusu sebeplerin ifade özgürlüğü ve yasama sorumsuzluğu kapsamında olmadığı, anılan cezalara konu eylemlerin görüşme düzeninin ağır biçimde bozulmasına yol açabilecek veya milletvekillerinin güvenliğini tehlikeye düşürebilecek nitelikte olduğu, milletvekillerinin yasama ve denetim faaliyetlerine gereği gibi katılabilmelerinin Meclis çalışmalarında düzenin sağlanmasıyla mümkün olduğu ve ancak bu durumda Meclis iradesinin sağlıklı biçimde oluşabileceği gözetildiğinde kınama veya Meclisten geçici olarak çıkarma cezasını alan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluklarının üçte birinin ya da üçte ikisinin kesilmesini hükme bağlayan kuralların anılan sebepler yönünden milletvekillerinin Anayasa'nın 87. maddesinde belirtilen görev ve yetkilerinin kullanımını ölçüsüz şekilde zorlaştırdığı da söylenemez.

Açıklanan nedenlerle İçtüzük'ün 161. maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendinde yer alan *"…Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar yapmak…"* ibaresi dışında kalan bölümü yönünden fıkranın *"…Meclisten geçici olarak çıkarma cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte ikisi…"* bölümü ile fıkranın kalan bölümü Anayasa'nın 2., 13., 26., 67., 83., 86. ve 87. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Esas/Karar Sayısı	E.2018/126, K.2020/32
Karar Tarihi	25/6/2020
Karar Türü ve Sonucu	Esas-Ret
İlgili Mevzuat Hükümleri	AY. 88, 90, 104; İçt. 90

- Dava konusu kuralda, onaylanmanın veya katılmanın TBMM tarafından uygun bulunması zorunlu olan andlaşmaların Cumhurbaşkanı tarafından TBMM'ye gönderileceği hüküm altına alınmıştır. Daha önce de ifade edildiği üzere Anayasa'nın 104. maddesinin on birinci fıkrasında milletlerarası andlaşmaları onaylama ve yayımlama yetkisinin Cumhurbaşkanı'na ait olduğu belirtilerek milletlerarası andlaşmalara ilişkin yetki yürütme organına verilmiştir. Yasama organının andlaşmalara ilişkin yetkisi ise andlaşmanın onaylanmasını bir kanunla uygun bulmaktan ibarettir. Bu bağlamda andlaşmaların Cumhurbaşkanı tarafından TBMM'ye gönderilmesine ilişkin kural, Cumhurbaşkanı'nın *yürütme yetkisine ilişkin konularda* kararname düzenleme yetkisi kapsamındadır. (…) Anayasa'da TBMM tarafından uygun bulunması zorunlu olan andlaşmaların TBMM'ye gönderilmesine ilişkin usul ve esasların kanunla düzenleneceğine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla kural, Anayasa'da münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken konulardan değildir. Andlaşmaların TBMM'ye sunulmasına yönelik yürürlükte olan herhangi bir kanuni düzenleme tespit edilememiştir. Bu itibarla kuralın bu yönden de CBK ile düzenlenmesine herhangi bir engel bulunmamaktadır.

Anayasa'nın 90. maddesinin birinci fıkrasında, Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanmasının TBMM'nin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlı olduğu hüküm altına alınmıştır. Anılan hükme göre andlaşmaların onaylanması, kural olarak TBMM'nin onaylamayı bir kanun ile uygun bulmasına bağlıdır. Anayasa'da uygun bulma kanunlarının TBMM'ye sevk edilmesi ve görüşülmesine yönelik herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla andlaşmaların uygun bulunmasına ilişkin kanun tekliflerinin de diğer kanun tekliflerinin tabi olduğu usule göre yapılması gerekmektedir. Anayasa'nın kanunların teklif edilmesi ve görüşülmesini düzenleyen 88. maddesinin birinci fıkrasında kanun teklif etmeye milletvekillerinin yetkili olduğu belirtilmiş, ikinci fıkrasında kanun tekliflerinin TBMM'de görüşülme usul ve esaslarının TBMM İçtüzüğünde düzenleneceği hüküm altına alınmıştır.

Andlaşmalara ilişkin kanunların teklifi ve görüşülmesine ilişkin usul ve esaslar TBMM İçtüzüğü'nün 90. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan maddenin birinci fıkrasında Anayasa gereğince TBMM'nin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlı olan andlaşmaların Cumhurbaşkanınca TBMM Başkanlığına genel gerekçesiyle sunulacağı belirtilmiş; ikinci fıkrasında da TBMM Başkanı'nın bu andlaşmaları gelen kâğıtlar listesinde yayımlayacağı, andlaşmaların gelen kâğıtlar listesinde yayımından itibaren milletvekilleri tarafından onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun teklifi verilebileceği, bu teklifin diğer kanun tekliflerinin tabi olduğu usule göre işlem göreceği hüküm altına alınmıştır.

Dava konusu kuralda ise onaylanmanın veya katılmanın TBMM tarafından uygun bulunması zorunlu olan andlaşmaların Cumhurbaşkanı tarafından TBMM'ye gönderilmesi düzenlenmektedir. Kuralla Cumhurbaşkanı'na kanun teklif etme yetkisi verilmesi söz konusu değildir. Kural sadece andlaşmaların Cumhurbaşkanı tarafından TBMM'ye sunulmasını öngörmektedir.

Dolayısıyla dava konusu kuralla Cumhurbaşkanı'na kaynağını Anayasa'dan almayan bir yetkinin tanınması söz konusu değildir.

ANAYASA MAHKEMESİNİN KURULUŞU VE YARGILAMA USULLERİ HAKKINDA KANUNA GÖRE TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA GÖNDERİLEN İPTAL DAVASI DİLEKÇELERİ[1]

Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkileri, Anayasa'nın 148'inci maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin birinci fıkrasında, Anayasa Mahkemesinin kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün şekil ve esas bakımlarından Anayasa'ya uygunluğunu; Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceleyeceği ve denetleyeceği hükmü yer almaktadır. Aynı maddenin ikinci fıkrasında, kanunların şekil bakımından denetlenmesinin, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinin ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlı olduğu, şekil bakımından denetlemenin, Cumhurbaşkanınca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beşte biri tarafından istenebileceği, kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davasının açılamayacağı ve def'i yoluyla da ileri sürülemeyeceği hususu düzenlenmiştir.

Anayasa Mahkemesine başvurabilecek kişi, grup ya da organları düzenleyen Anayasa'nın 150'nci maddesi, 21/1/2017 tarih ve 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile mevcut hâlini almıştır. Anayasa'nın "İptal davası" başlıklı 150'nci maddesi, değişiklikten önce kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açabilme hakkını Cumhurbaşkanına, iktidar ve anamuhalefet partisi Meclis grupları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere ait olduğu ve iktidarda birden fazla siyasî partinin bulunması halinde, iktidar partilerinin dava açma hakkını en fazla üyeye sahip olan partinin kullanacağı hükmünü düzenlenmişti.

6771 sayılı Kanunla, "kanun hükmünde kararnamelerin" ibaresi "Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin" şeklinde; "iktidar ve anamuhalefet partisi Meclis grupları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi" ibaresi "Türkiye Büyük Millet Meclisinde en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grubuna ve" şeklinde değiştirilmiştir.

1 Çağatay KORUCAN (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzman Yrd.)

Yürürlükteki biçimiyle Anayasa'nın 150'nci maddesinde; kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açabilme hakkının, Cumhurbaşkanı'na, Türkiye Büyük Millet Meclisinde en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grubuna ve üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere ait olduğu hükmü yer almaktadır.

Anayasa Mahkemesi nezdinde açılacak iptal davalarına ilişkin olarak dava açma süresi, Anayasa'nın 151'inci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açma hakkının, iptali istenen kanunun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin veya içtüzüğün Resmî Gazetede yayımlanmasından başlayarak altmış gün sonra düşeceği hükmüne yer verilmiştir. Dava açma süreleriyle ilgili olarak Anayasa'da yer alan düzenlemeye uygun olarak ayrıca, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun "İptal davası açma süresi" başlıklı 37'nci maddesinde düzenlemeler yer almaktadır. Söz konusu maddeye göre Anayasa değişiklikleri ile kanunların şekil yönünden Anayasaya aykırılıkları iddiası ile doğrudan doğruya iptal davası açma hakkının, bunların Resmî Gazetede yayımlanmalarından başlayarak on gün; Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün veya bunların belli madde ve hükümlerinin şekil ve esas, kanunların ise sadece esas yönlerinden Anayasa'ya aykırılıkları iddiasıyla doğrudan doğruya iptal davası açma hakkının, bunların Resmî Gazetede yayımlanmalarından başlayarak altmış gün sonra düşeceği düzenlenmiştir.

3/4/2011 tarihli ve 27894 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6216 sayılı Kanun'un 39'uncu maddesinin dördüncü fıkrası hükmü şöyledir[2]:

> *İptal davalarında Mahkemece esasın incelenmesine karar verilmesi hâlinde, dava dilekçesi ile ekleri Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı, Cumhurbaşkanlığı ile iptal davası açmaya yetkili siyasi parti gruplarına gönderilir. Bu makamlar, iptal davasıyla ilgili yazılı görüşlerini değerlendirilmek üzere Mahkemeye bildirebilirler.*

Mülga 22/4/1962 tarihli ve 44 sayılı, 10/11/1983 tarihli ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı ve Cumhurbaşkanlığının açılan iptal davalarıyla ilgili yazılı olarak görüşlerini Anayasa Mahkemesi'ne bildirmeleriyle ilgili bir

2 39'uncu maddenin gerekçesinde, "Kanunun 38 inci maddesinde gösterilen hususları taşımayan dava dilekçeleri hakkında yapılacak işlemler gösterilmiştir." İfadesi yer almaktadır. Söz konusu madde gerekçesinde, bu ifade dışında doğrudan konumuzu ilgilendiren bir açıklamaya yer verilmediği görülmektedir.

düzenleme yer almamakta olup 6216 sayılı Kanun'da yer alan bu düzenlemeye dayanarak 3/4/2011 ve 15/12/2020 tarihleri arasında iptal davalarına konu 181 kanun, 35 kanun hükmünde kararname, 1 Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün değiştirilmesine ilişkin karar ve 48 Cumhurbaşkanlığı kararnamesine ilişkin olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde en fazla üyeye sahip ikinci çoğunluk siyasi partisi grubu tarafından açılan[3] iptal davalarına ait dava dilekçeleri Anayasa Mahkemesi tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderilmiştir. Aşağıda yer verilen veriler, Anayasa Mahkemesi Başkanlığı tarafından TBMM Başkanlığına gönderilmiş olan dilekçe bildirimleri esas alınarak derlenmiştir.

Yasama Dönemlerine Göre İptal Davalarına Konu Kanunlar Üzerine İnceleme

4/4/2011 ve 31/12/2020 tarihleri arasında şekil ya da esas bakımından Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülerek Anayasa Mahkemesi nezdinde açılan iptal davası sayıları ve dönemlerine ilişkin bilgilere Şekil 1'de yer verilmiştir.

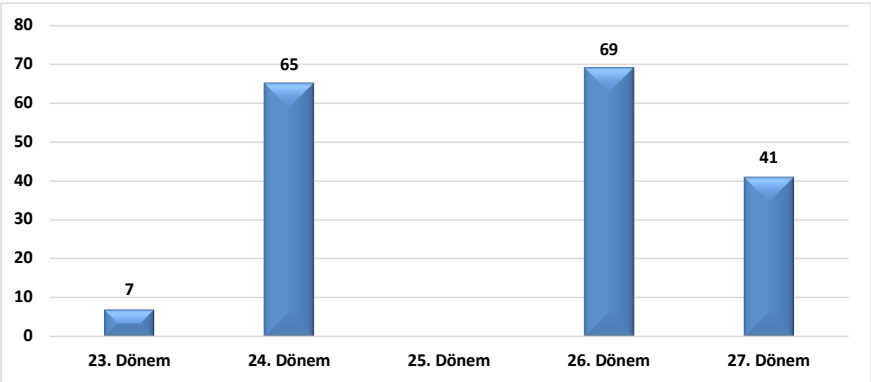

Şekil 1: Yasama Dönemlerine Göre İptal Davasına Konu Kanun Sayıları

25'inci Yasama Döneminde yasama faaliyeti gerçekleştirilmemesi nedeniyle, iptal davasına konu bir kanun da bulunmamaktadır. Şekil 1'de de görüldüğü üzere; 23'üncü Dönemde 7 adet, 24'üncü Dönemde 65 adet, 26'ncı Dönemde 69 adet ve henüz yasama çalışmaları devam eden 27'nci dönemde 31/12/2020 tarihi itibarıyla 41 adet kanun, iptal davasına konu olmuştur.

3 2017 Anayasa değişikliği öncesi başvuru yapan merci, tabloda "ana muhalefet partisi" olarak yer almaktadır.

Kanunlar hakkında açılan iptal davalarının yasama dönemlerine göre dağılımına Şekil 2'de yer verilmiştir. Buna göre, belirtilen tarihler arasında açılan iptal davalarının %3,8'i 23'üncü Döneme, %35,7'si 24'üncü Döneme, %37,9'u 26'ncı Döneme ait olup henüz yasama çalışmaları devam eden 27'nci Dönemde ise bu oran %22,5'tir.

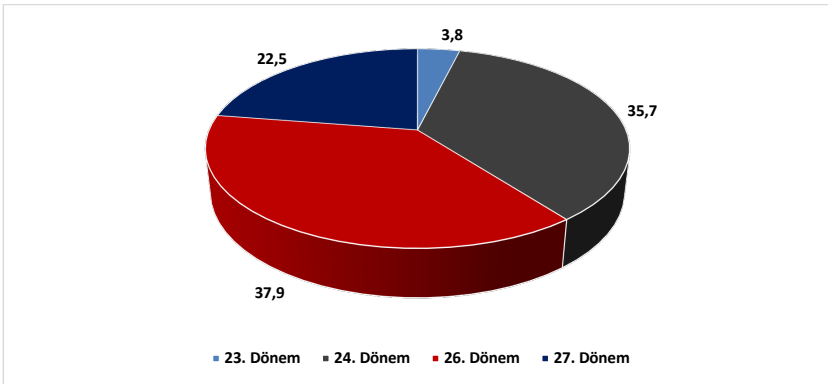

Şekil 2: Yasama Dönemlerine Göre İptal Davasına Konu Kanunların Dağılımı (%)

Yasama Dönemlerine ilişkin iptal davasına konu kanunlara ilişkin kanun tekliflerinin esas komisyon olarak görüşüldüğü Türkiye Büyük Millet Meclisi ihtisas komisyonlarına ait bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1: Yasama Dönemlerinde İptal Davasına Kanunlara Dayanak Oluşturan Kanun Tekliflerinin Esas Komisyon Olarak Görüşüldüğü Komisyonlar

Kanun Tekliflerinin Görüşüldüğü Komisyonlar	23. Yasama Dönemi	24.Yasama Dönemi	26.Yasama Dönemi	27. Yasama Dönemi	Genel Toplam
Adalet Komisyonu	1	14	6	6	27
Anayasa Komisyonu	1	4	3		8
Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu		4		2	6
Dışişleri Komisyonu	2				2
İçişleri Komisyonu		4	22	4	30
İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu		1	1		2
Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu	1	2	6	3	12
Milli Savunma Komisyonu		3	6	1	10
Plan ve Bütçe Komisyonu	1	22	20	19	62
Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu		5	1	1	7
Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu		4	3	4	11
Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu	1	2	1	1	5
Genel Toplam	**7**	**65**	**69**	**41**	**182**

Tablo 1'e göre iptal davasına konu kanunlara ilişkin kanun tekliflerinin Yasama Dönemlerine göre, en sık görüşüldüğü üç ihtisas komisyonu, Plan ve Bütçe Komisyonu (62 adet kanun teklifi), İçişleri Komisyonu (30 adet kanun teklifi), Adalet Komisyonu (27 adet kanun teklifi) şeklinde sıralanmaktadır.

Ek 1'de yer alan tablodan, kanunların Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla açılan iptal davalarının çoğunlukla esas yönünden olduğu görülmekte olup yalnızca 3 tanesi hakkında şekil yönünden dava açıldığı görülmektedir.

İptal davasına konu 182 adet kanunun 156 adedi hakkında yürütmenin durdurulması talepli dava açılmış olup 10 adet kanun hakkında ise yürütmenin durdurulması talep edilmemiştir. Ayrıca 16 adet kanun hakkında ilk başvuru sırasında yürütmenin durdurulması talep edilmemiş; aynı kanunun farklı maddelerinin iptaline yönelik açılan diğer davalarda söz konusu maddelere ilişkin yürütmenin durdurulması talep edilmiştir.

Yasama Dönemlerinde birden fazla iptal davasına konu kanunlara ise Tablo 2' de yer verilmekte olup söz konusu tablodan 29 adet kanun hakkında birden fazla olmak üzere iptal davalarının açıldığı görülmektedir. Söz konusu kanunların birden fazla kez iptal davalarına konu edilmeleri; farklı zamanlarda kanunların tamamı ya da çeşitli diğer maddeleri için Anayasa Mahkemesi nezdinde iptal davalarının açılmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 2: Birden Fazla İptal Davasına Konu Kanunlar

Yasama Dönemi/Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası
24/2	6287 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	19.4.2012-2012/48 08.06.2012-2012/65
24/4	6528 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	18.04.2014-2014/88 06.05.2014-2014/90 09.05.2014-2014/100
24/4	6552 Sayılı İş Kanunu ile Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması ile Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun	15.09.2014-2014/149 07.11.2014-2014/177
24/4	6638 Sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	29.05.2015-2015/56 13.04.2015-2015/41

Yasama Dönemi/Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası
24/4	6639 Sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	16.04.2015-2015/42 04.06.2015-2015/61
26/2	7034 Sayılı Türk-Japon Bilim Ve Teknoloji Üniversitesinin Kuruluşu Hakkında Kanun	20.07.2017-2017/144 21.08.2017-2017/157
26/3	7079 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	14.03.2018-2018/31 19.03.2018-2018/45 04.05.2018-2018/96
26/3	7069 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	19.03.2018-2018/35 03.05.2018-2018/89
26/3	7071 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	19.03.2018-2018/37 03.05.2018-2018/90
26/3	7072 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	19.03.2018-2018/38 04.05.2018-2018/91
26/3	7074 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	19.03.2018-2018/40 03.05.2018-2018/92
26/3	7076 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	19.03.2018-2018/42 04.05.2018-2018/93
26/3	7077 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	19.03.2018-2018/43 04.05.2018-2018/83
26/3	7078 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	19.03.2018-2018/44 04.05.2018-2018/95
26/3	7080 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Kamu Personeline İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	19.03.2018-2018/46 03.05.2018-2018/75
26/3	7081 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	19.03.2018-2018/47 19.03.2018-2018/47

Yasama Dönemi/Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası
26/3	7083 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	19.03.2018-2018/49 03.05.2018-2018/78
26/3	7084 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	19.03.2018-2018/50 03.05.2018-2018/79
26/3	7085 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	19.03.2018-2018/51 03.05.2018-2018/80
26/3	7086 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	19.03.2018-2018/52 03.05.2018-2018/81
26/3	7088 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	19.03.2018-2018/54 03.05.2018-2018/82
26/3	7089 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	19.03.2018-2018/55 03.05.2018-2018/83
26/3	7090 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	19.03.2018-2018/56 03.05.2018-2018/84
26/3	7092 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	19.03.2018-2018/58 03.05.2018-2018/86
26/3	7098 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	19.03.2018-2018/82 03.05.2018-2018/87
27/1	7146 Sayılı Askerlik Kanunu İle Diğer Bazı Kanunlarda Ve 663 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	20.09.2018-2018/135 2018/138
27/2	7159 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	01.02.2019-2019/14 22.02.2019-2019/21
27/3	7194 Sayılı Dijital Hizmet Vergisi İle Bazı Kanunlarda Ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	09.01.2020-2020/11 31.01.2020-2020/18
27/3	7242 Sayılı Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	22.04.2020-2020/44 11.06.2020-2020/53

Yasama Dönemlerine Göre İptal Davalarına Konu Kanun Hükmünde Kararnameler ve Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri

Ek-2'de yer alan tablodan da anlaşılacağı üzere 30'u 24'üncü Yasama Dönemi ve 5'i 27'nci Yasama Dönemine ait olmak üzere 35 kanun hükmünde kararname hakkında Anayasa Mahkemesi nezdinde iptal davası açılmıştır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş ile birlikte yürütme organının kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi kaldırılmış olup yürütme organına Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile ilk elden düzenleme yapma yetkisi verilmiştir. Ek-3'te yer alan tabloda görüleceği üzere 27'nci Yasama Döneminde, 48 Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hakkında Anayasa Mahkemesi nezdinde iptal davası açılmıştır.

EK-1: 6216 SAYILI KANUNUN 39'UNCU MADDESİ GEREĞİNCE ANAYASA MAHKEMESİ TARAFINDAN TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNE GÖNDERİLEN İPTAL DAVASI DİLEKÇESİ BİLDİRİMLERİ (KANUNLAR)

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
1	4.5.2011/64230	23/5	6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu	3	Yok	Esas	Ana muhalefet partisi	4.4.2011 - 2011/35	Adalet Komisyonu
2	9.5.2011/64361	23/5	6111 Sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	40, 53, 64, 67, 98, 101, 115, 133, 166, 169, 177, 179, 206, 208, 209, geçici 2, geçici 17	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	21.4.2011 - 2011/42	Plan ve Bütçe Komisyonu
3	20.5.2011/64694	23/5	6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun	7, 8, 18, 19, 26, 36, 37, 38, 39, 43, 45, geçici 1	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	29.4.2011 - 2011/44	Anayasa Komisyonu
4	20.5.2011/64693	23/5	6114 Sayılı Ölçme, Seçme ve yerleştirme Merkezi Başkanlığının Teşkilat ve görevleri Hakkında Kanun	3, 4, 6, 14, geçici 1	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	29.4.2011 - 2011/45	Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu
5	8.6.2011/65301	23/5	6118 Sayılı Uluslararası Ticaret Finansmanı İslami Kurumu Kurucu Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun	1	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	5.5.2011 - 2011/47	Dışişleri Komisyonu
6	8.6.2011/65300	23/5	6119 Sayılı Özel Sektörün Geliştirilmesi İslami Kurumu Kurucu Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun	1	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	5.5.2011 - 2011/48	Dışişleri Komisyonu
7	8.6.2011/65299	23/5	6172 Sayılı Sulama Birlikleri Kanunu	1, 4, 6, 18, 20, geçici 1	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	5.5.2011 - 2011/53	Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu
8	21.6.2011/1743	24/1	6216 Sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun	3, 6, 13, 14, 15, 16, 19, 22, 27, 33, 34, 36, 39, 45, 46, 47, 49, 50, 55, 65, Geçici 1, 77	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	30.5.2011 - 2011/59	Anayasa Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
9	5.7.2011/6328	24/1	6223 Sayılı Kamu Hizmetlerinin Düzenli, Etkin ve Verimli Bir Şekilde Yürütülmesini Sağlamak Üzere Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Teşkilat, Görev ve Yetkileri ile Kamu Görevlilerine İlişkin Konularda Yetki Kanunu	1, 2	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	6.6.2011 - 2011/60	Plan ve Bütçe Komisyonu
10	5.7.2011/6328	24/1	6217 Sayılı Yargı Hizmetlerinin Hızlandırılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	5, 6, 12, 13, 14, 18, 19, 23, 26	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	10.6.2011 - 2011/61	Adalet Komisyonu
11	4.10.2011/33434	24/2	6215 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	10, 12, 21	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	10.6.2011 - 2011/63	Plan ve Bütçe Komisyonu
12	4.10.2011/33434	24/2	6225 Sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	8, 9, 10, 12, 13, 14, 17, 18	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	10.6.2011 - 2011/65	Plan ve Bütçe Komisyonu
13	16.3.2012/93696	24/2	6252 Sayılı Askerlik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1, 4	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	10.02.2012 - 2012/15	Milli Savunma Komisyonu
14	16.3.2012/93696	24/2	6253 Sayılı TBMM İdari Teşkilatı Kanunu	29, 30, 36, 41	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	10.02.2012 - 2012/18	Plan ve Bütçe Komisyonu
15	18.4.2012/103491	24/2	6278 Sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	22.02.2012 - 2012/19	Adalet Komisyonu
16	18.4.2012/103491	24/2	6271 Sayılı Cumhurbaşkanı Seçimi Kanunu	5, 11, 13, 14, 21, Geçici 1	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	21.03.2012 - 2012/30	Anayasa Komisyonu
17	22.5.2012/113655	24/2	6270 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1,7,9,10	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	26.3.2012 - 2012/33	Plan ve Bütçe Komisyonu
18	22.5.2012/113655 2.7.2012/124714	24/2	6287 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Tümü, 1,2,3,7,8,9,12,13,14,24,25	Var	Şekil	Ana muhalefet partisi	19.4.2012 - 2012/48 8.6.2012 - 2012/65	Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
19	26.7.2012/129957	24/2	6300 Sayılı Bazı Kanunlar ile Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	10	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	29.06.2012 - 2012/73	Plan ve Bütçe Komisyonu
20	20.9.2012/140111	24/2	6321 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	29	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	11.07.2012-2012/74	İçişleri Komisyonu
21	20.9.2012/140111	24/2	6302 Sayılı Tapu Kanunu ve Kadastro Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun	1	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	12.07.2012-2012/75	Adalet Komisyonu
22	20.9.2012/140111	24/2	6322 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	20	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	8.8.2012-2012/91	Plan ve Bütçe Komisyonu
23	10.10.2012/144953	24/3	6326 Sayılı Turist Rehberliği Mesleği Kanunu	1,2,3,4,6,8,10,12	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	7.6.2012 - 2012/95	Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu
24	10.10.2012/144953	24/3	6353 Sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	3,5,22,31,23,34,45,46,geçici 1,geçici 2	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	4.7.2012 - 2012/102	Plan ve Bütçe Komisyonu
25	22.11.2012/156531	24/3	6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun	2,3,4,5,6,7,8,9,12,14,16,19,22	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	16.5.2012-2012/87	Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu
26	22.11.2012/156531	24/3	6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu	1,4,5,9,13,15,16,17,18,19,20,21,23,30,31,33	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	7.6.2012-2012/94	Adalet Komisyonu
27	22.11.2012/156531	24/3	6328 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu	3,5,8,10,11,13,15,17,18,20,22,24	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	14.6.2012-2012/96	Anayasa Komisyonu
28	22.11.2012/156531	24/3	6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu	2,3,6,8,30,31	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	20.6.2012-2012/97	Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu
29	22.11.2012/156531	24/3	6332 Sayılı Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu	3,4,5,6,12,21	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	21.6.2012-2012/98	İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
30	22.11.2012/156531	24/3	6352 Sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun	1,3,21,22,24,44,45,46,57, 58,72,74,75,77,90,92,95, 105,geçici 1, geçici 3	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	2.7.2012-2012/100	Adalet Komisyonu
31	22.11.2012/156531	24/3	6354 Sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1,7,8,12,16,23	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	4.7.2012-2012/103	Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu
32	07.03.2013/189044	24/3	6320 Sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1,2,3,4,6,17,34,geçici 1,geçici 2	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	12.11.2012-2013/19	İçişleri Komisyonu
33	07.03.2013/189044	24/3	6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu	110,123,126,129,130,137 ,138,	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	6.12.2012-2013/24	Plan ve Bütçe Komisyonu
34	02.03.2013/197097	24/3	6356 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu	2,3, 6,9, 25,29,33, 41,43, 60,61,62, 73, 74,	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	03.01.2013-2013/1	Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu
35	10.04.2013/199701	24/3	6384 Sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun	4'üncü maddenin birinci fikrası	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	18.03.2013-2013/34	Adalet Komisyonu
36	07.05.2013/208095	24/3	6415 Sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun	6'ncı maddesinin birinci fikrasının birinci cümlesi	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	16.04.2013-2013/45	Adalet Komisyonu
37	07.05.2013/208095	24/3	6413 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu	13'üncü maddesinin altıncı fikrası, 20'nci maddesinin birinci fikrasının (c) bendi	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	16.04.2013-2013/46	Milli Savunma Komisyonu
38	29.05.2013/215881	24/3	6443 Sayılı Mera Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	2'nci madde	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	07.05.2013-2013/51	Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
39	14.06.2013/221185	24/3	6446 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu	4.maddenin 3. fıkrasının son cümlesi,9.maddenin 1. fıkrasının 5. cümlesi,9. maddenin 7. ve 9.fıkraları,10. maddenin 3. fıkranın 1. ve son cümlesi ile 7. fıkranın son cümlesi, , 11. maddenin 3. fıkrasının 1. cümlesi, 15. maddenin 3. fıkrası, 16. maddenin 6. fıkrası, 22. maddenin son cümlesi, geçici 8., 14. maddeleri,	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	14.06.2013-2013/65	Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu
40	14.06.2013/221185	24/3	6455 Sayılı Gümrük Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	8,19, 20, 21, , 22,31, 49, 52, 80	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	14.06.2013-2013/66	Plan ve Bütçe Komisyonu
41	16.07.2013/230583	24/3	6428 Sayılı Sağlık Bakanlığınca Kamu Özel İş Birliği Modeli ile Tesis Yaptırılması, Yenilenmesi ve Hizmet Alınması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	Tümü	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	07.05.2013-2013/50	Plan ve Bütçe Komisyonu
42	16.07.2013/230583	24/3	6456 Sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	2, 16, 52, 60	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	13.06.2013-2013/72	Plan ve Bütçe Komisyonu
43	16.07.2013/230583	24/3	6460 Sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	13	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	28.06.2013-2013/76	Adalet Komisyonu
44	13.09.2013/242787	24/3	6475 Sayılı Posta Hizmetleri Kanunu	3, 4, 7, 23, 24, 25, 29, geçici 6	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	17.07.2013-2013/84	Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
45	19.09.2013/244773	24/3	6487 Sayılı Bazı Kanunlar ile 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	2,3,4,5,21,22	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	06.08.2013-2013/95	Plan ve Bütçe Komisyonu
46	07.10.2013/249661	24/4	6486 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	4,12	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	26.07.2013-2013/89	Plan ve Bütçe Komisyonu
47	07.10.2013/249661	24/4	6491 Sayılı Türk Petrol Kanunu	4,5,9,10,20,22,26	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	06.08.2013-2013/96	Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu
48	09.12.2013/263877	24/4	6495 Sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	26,27,28,33,43,59,73	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	27.09.2013-2013/114	Plan ve Bütçe Komisyonu
49	11.02.2014/283493	24/4	6504 Sayılı Kamu İhale Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	15.01.2014-2014/16	Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu
50	12.03.2014/291388	24/4	6524 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Tümü	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	03.03.2014-2014/57	Adalet Komisyonu
51	15.04.2014/299204	24/4	6514 Sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	3,6,7,9,11,14,18,20,21,24 ,37,39,46,50,52	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	06.03.2014-2014/61	Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu
52	22.05.2014/308877 29.05.2014/310794	24/4	6528 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	5,7,12,13,22	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	18.04.2014-2014/88 06.05.2014-2014/90 09.05.2014-2014/100	Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu
53	22.05.2014/308877	24/4	6526 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	10,12,13,14,17,18	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	17.04.2014-2014/90	Adalet Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
54	22.05.2014/308877	24/4	6518 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	8,47,48,80,85,86,87,88,89,90,91,93,94,97,100	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	17.04.2014-2014/90	Plan ve Bütçe Komisyonu
55	22.05.2014/308877	24/4	6519 Sayılı Askerlik Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	61	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	21.04.2014-2014/90	Milli Savunma Komisyonu
56	22.05.2014/308877	24/4	6525 Sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	9, Geçici 1	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	21.04.2014-2014/90	Plan ve Bütçe Komisyonu
57	22.05.2014/308877	24/4	6527 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	1,3,8,17,18,23,24	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	29.04.2014-2014/90	Plan ve Bütçe Komisyonu
58	29.05.2014/310795	24/4	6529 Sayılı Temel Hak ve Hürriyetlerin Geliştirilmesi Amacıyla Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	5,7	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	09.05.2014-2014/101	Anayasa Komisyonu
59	14.07.2014/323749	24/4	6532 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	1,3,6,7,8,99,11	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	23.06.2014-2014/122	İçişleri Komisyonu
60	21.07.2014/325644	24/4	6537 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	5	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	11.07.2014-2014/123	Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu
61	26.09.2014/340533 02.12.2014/356445	24/4	6552 Sayılı İş Kanunu ile Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması ile Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun	10,13,15,21,38,54,61,64,73,80,87,88,94,97,99,100,101,109,112,117,119,121,126,127,128,142	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	15.09.2014-2014/149 07.11.2014-2014/177	Plan ve Bütçe Komisyonu
62	08.10.2014/342399	24/4	6545 Sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	15,18,19,26,40,69,71,80,103	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	26.09.2014-2014/146	Adalet Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
63	29.12.2014/363323	24/4	6572 Sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	23,25,39,40,41,42,43,44	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	17.12.2014-2014/195	Adalet Komisyonu
64	25.02.2015/379452	24/4	6569 Sayılı Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	3,24,29	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	23.01.2015-2015/5	Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu
65	25.02.2015/379452	24/4	6570 Sayılı İstanbul Tahkim Merkezi Kanunu	6	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	23.01.2015-2015/6	Adalet Komisyonu
66	25.02.2015/379452	24/4	6583 Sayılı 2015 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu	6,9, E Cetveli 18,19,20,30,40,64,85	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	23.01.2015-2015/7	Plan ve Bütçe Komisyonu
67	25.02.2015/379452	24/4	6572 Sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	8,10,13,14,18,20,26,27	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	09.02.2015-2015/18	Adalet Komisyonu
68	07.04.2015/395108	24/4	6585 Sayılı Perakende Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun	5,13,	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	27.03.2015-2015/34	Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu
69	28.04.2015/399348 24.06.2015/3170	24/4	6638 Sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1,2,3,5,6,9,13,15,16,17 4,7,8,21,22,23,29,31,32,3 3,50,51,58,61,65	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	29.5.2015-2015/56 13.04.2015-2015/41 ile birleştirilmiştir.	İçişleri Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
70	28.04.2015/399348 24.06.2015/3170	24/4	6639 Sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	39 4,5,18,22,23 24,28,29, 32,	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	16.04.2015-2015/42 4.6.2015-2015/61	Plan ve Bütçe Komisyonu
71	15.05.2015/401758	24/4	6592 Sayılı Maden Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	2,4,10,15,27	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	20.04.2015-2015/46	Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu
72	24.06.2015/3170	24/5	6637 Sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	7	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	2.6.2015-2015/59: 2015/41 ile birleştirilmiştir	Plan ve Bütçe Komisyonu
73	01.04.2016/39951	26/1	6191 Sayılı Sözleşmeli Erbaş ve Er Kanunu	7,8	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	03.03.2016-2016/20	Milli Savunma Komisyonu
74	01.04.2016/39951	26/1	6661 Sayılı Askerlik Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Tümü	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	03.03.2016-2016/21	Plan ve Bütçe Komisyonu
75	13.05.2016/51218	26/1	6663 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	9,14,34	Var (md. 9 hariç)	Esas	Ana muhalefet partisi	12.05.2016-2016/32	Plan ve Bütçe Komisyonu
76	01.06.2016/55229	26/1	6682 Sayılı 2016 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu	6,9,E Cetveli	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	01.06.2016-2016/47	Plan ve Bütçe Komisyonu
77	27.06.2016/60923	26/1	6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu	4,5,6,7,8,9,13,15,16,24,28,30	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	03.06.2016-2016/125	Adalet Komisyonu
78	19.07.2016/1664	26/1	6701 Sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu	7,10,21	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	16.06.2016-216/132	İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu
79	04.08.2016/67987	26/1	6704 Sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun ile Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	7,13,21,25,30	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	24.06.2016-2016/133	Plan ve Bütçe Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
80	04.08.2016/67987	26/1	6713 Sayılı Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun	3,5	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	15.07.2016-2016/140	İçişleri Komisyonu
81	04.08.2016/67987	26/1	6715 Sayılı İş Kanunu ile Türkiye İş Kurumu Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1,3	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	15.07.2016-2016/141	Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu
82	17.10.2016/83325	26/1	6723 Sayılı Danıştay Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Tümü	Var	Şekil	Ana muhalefet partisi	25.7.2016-2016/144	Adalet Komisyonu
83	21.09.2016/77171	26/1	6719 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1,2,3,4,6,11,17,21,22,24, 25,26	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	12.08.2016-2016/150	Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu
84	21.09.2016/77171	26/1	6721 Sayılı Türkiye Maarif Vakfı Kanunu	1,2,3,4,5, Geçici 1	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	19.08.2016-2016/159	Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu
85	03.11.2016/88504	26/2	6740 Sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf Ve Yatırım Sistemi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1,2	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	21.10.2016-2016/179	Plan ve Bütçe Komisyonu
86	03.11.2016/88504	26/2	6741 Sayılı Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketinin Kurulması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	4,8	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	21.10.2016-2016/180	Plan ve Bütçe Komisyonu
87	25.11.2016/93512	26/2	6745 Sayılı Yatırımların Proje Bazında Desteklenmesi İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	11,12,32,33,34,38,39,40, 41,42,43,74,77,80	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	03.11.2016-2016/181	Plan ve Bütçe Komisyonu
88	03.01.2017/102740	26/2	6749 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	2,5,6,9,10,	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	26.12.2016-2016/205	Plan ve Bütçe Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
89	11.09.2017/155224	26/2	7033 Sayılı Sanayinin Geliştirilmesi Ve Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1,17,18,27,37,84,85,86	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (117 milletvekili)	21.08.2017-2017/156	Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu
90	28.07.2017/148080 11.09.2017/155224	26/2	7034 Sayılı Türk-Japon Bilim Ve Teknoloji Üniversitesinin Kuruluşu Hakkında Kanun	6,7, Geçici madde 1,2	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (121 milletvekili) Ana muhalefet partisi (124 milletvekili)	20.07.2017-2017/144 21.08.2017-2017/157	Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu
91	11.09.2017/155224	26/2	7035 Sayılı Bölge Adliye ve Bölge İdare Mahkemelerinin İşleyişinde Ortaya Çıkan Sorunların Giderilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	3,12,26	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (116 milletvekili)	21.08.2017-2017/158	Adalet Komisyonu
92	28.07.2017/148080	26/2	7020 Sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Bazı Kanunlarda Ve Bir Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	10	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili)	20.07.2017-2017/143	Plan ve Bütçe Komisyonu
93	09.06.2017/137174	26/2	6824 Sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	6,7,14	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (131 milletvekili)	04.05.2017-2017/117	Plan ve Bütçe Komisyonu
94	08.05.2017/129760	26/2	6772 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1'inci maddenin birinci ve ikinci cümlesi	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (129 milletvekili)	13.04.2017-2017/110	Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu
95	06.03.2017/116767	26/2	2017 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu	6,9, Ekli E Cetveli:11,17,18,19,23,26,27,53,57,58,66, 73,79, 81,82. maddelerindeki ibare ve cümleler ile 77, 89, 90. maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (121 milletvekili)	20.02.2017-2017/61	Plan ve Bütçe Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
96	15.01.2017/112857	26/2	6757 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Kurum Ve Kuruluşlara İlişkin Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	7,22,23 üncü maddede yer alan ibareler ve 25	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (121 milletvekili)	27.01.2017-2017/16	Milli Savunma Komisyonu
97	15.01.2017/112857	26/2	6758 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	2,13,16,17 ve 44 üncü maddelerde yer alan ibareler	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (123 milletvekili)	27.01.2017-2017/17	İçişleri Komisyonu
98	15.01.2017/112857	26/2	6756 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesi Hakkında Kanun	4 üncü maddenin birinci fıkrasında yer alan ibareler, 104 üncü maddenin birinci cümlesi, 105 inci maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (131 milletvekili)	27.01.2017-2017/18	Milli Savunma Komisyonu
99	15.01.2017/112857	26/2	6761 Sayılı Kamu Malî Yönetimi Ve Kontrol Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	1,7	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (123 milletvekili)	27.01.2017-2017/19	Plan ve Bütçe Komisyonu
100	15.01.2017/112857	26/2	6754 Sayılı Bilirkişilik Kanunu	4 üncü maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendi ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi ve 10 uncu maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan "hukuk alanı dışında" ibaresi	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (121 milletvekili)	27.01.2017-2017/20	Adalet Komisyonu
101	15.01.2017/112857	26/2	6755 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Kurum Ve Kuruluşlara İlişkin Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	2,3,4,37,38,39. maddelerinin çeşitli fıkra ve ibareleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (121 milletvekili)	27.01.2017-2017/21	İçişleri Komisyonu
102	15.01.2017/112857	26/2	6763 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	2,17,21,29,30.maddelern de yer alan ibare, cümle ve bentler	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (130 milletvekili)	27.01.2017-2017/32	Adalet Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
103	15.01.2017/112857	26/2	6764 Sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	6,8,9,13,26,29,30,39,52,53 üncü maddelerde yer alan ibare ve cümleler	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (130 milletvekili)	27.01.2017-2017/33	Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu
104	02.01.2018/210217	26/3	7036 Sayılı İş Mahkemeleri Kanunu	3,11,12,13,15 inci maddelerde yer alan ibareler ile 37 nci madde	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (128 milletvekili)	21.12.2017-2017/178	Adalet Komisyonu
105	08.01.2018/214217	26/3	7039 Sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	6 ve 11 inci maddelerde yer alan ibareler	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (125 milletvekili)	28.12.2017-2017/80	İçişleri Komisyonu
106	02.02.2018/229241	26/3	7061 Sayılı Bazı Vergi Kanunları İle Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	47 ve 58 inci maddede yer alan fıkra ile 71	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (127 milletvekili)	22.01.2018/2018/7	Plan ve Bütçe Komisyonu
107	19.03.2018/254431	26/3	7066 Sayılı 2018 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu	6,9, Ekli E Cetveli:10,16,17,18,21,22,2551,55,56,61, 64,70,74,76,79. maddelerindeki ibare ve cümleler	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (121 milletvekili)	26.02.2018-2018/27	Plan ve Bütçe Komisyonu
108	02.03.2018/243720	26/3	7063 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	7 nci maddesinde yer alan ibare	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (125 milletvekili)	15.02.2018-2018/15	Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu
109	03.04.2018/262447 03.04.2018/262447 21.05.2018/288280	26/3	7079 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	113,Tümü,4,6,13,17,18,53,68,78,83,84,91,93,94,95,97,103,105,106,109,110,116,117,118. maddelerde yer alan çeşitli fıkra ve ibareler ile 32,41,50,52. maddeler	Var	Şekil/Esas	Ana muhalefet partisi (127, 124, 126 milletvekili)	14.03.2018-2018/31 19.03.2018-2018/45 04.05.2018-2018/96	Plan ve Bütçe Komisyonu
110	03.04.2018/262447	26/3	7068 Sayılı Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü	Yok	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili)	19.03.2018-2018/34	İçişleri Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
111	03.04.2018/262447 21.05.2018/288280	26/3	7069 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü, 6,9,10 uncu maddede yer alan ibare ve bentler	Yok	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili) Ana muhalefet partisi (113 milletvekili)	19.03.2018-2018/35 03.05.2018-2018/89	Milli Savunma Komisyonu
112	03.04.2018/262447	26/3	7070 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü, 1,2,3,4,5,6,33,48,56,60,61,62,73 üncü maddelerde yer alan çeşitli fikra ve ibareler	Yok	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili) Ana muhalefet partisi (114 milletvekili)	19.03.2018-2018/36 03.05.2018-2018/73	İçişleri Komisyonu
113	03.04.2018/262447 21.05.2018/288280	26/3	7071 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü, 11, 29,32,34 üncü maddede yer alan çeşitli ibare ve fikralar	Yok/Var	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili) Ana muhalefet partisi (113 milletvekili)	19.03.2018-2018/37 03.05.2018-2018/90	İçişleri Komisyonu
114	03.04.2018/262447 22.06.2018/304987	26/3	7072 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü, 5,7,9,10,15,17,18,26,82,83 üncü maddelerinde yer alan çeşitli ibareler	Yok/Var	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili) Ana muhalefet partisi (113 milletvekili.)	19.03.2018-2018/38 04.05.2018-2018/91	İçişleri Komisyonu
115	03.04.2018/262447	26/3	7073 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Milli Savunma İle İlgili Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü	Yok	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili)	19.03.2018-2018/39	Milli Savunma Komisyonu
116	03.04.2018/262447 21.05.2018/288280	26/3	7074 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü, 9,10	Yok/Var	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili) Ana muhalefet partisi (113 milletvekili)	19.03.2018-2018/40 03.05.2018-2018/92	Plan ve Bütçe Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
117	03.04.2018/262447	26/3	7075 Sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü	Yok	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili)	19.03.2018-2018/41	İçişleri Komisyonu
118	03.04.2018/262447 21.05.2018/288280	26/3	7076 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü,3,4,11 inci maddelerde yer alan cümle ve ibareler ile 8 inci madde	Yok/Var	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili) Ana muhalefet partisi (113 milletvekili)	19.03.2018-2018/42 04.05.2018-2018/93	Anayasa Komisyonu
119	03.04.2018/262447 21.05.2018/288280	26/3	7077 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü,9,12,48,51,55,62	Yok	Esas	Ana muhalefet partisi (123 milletvekili) Ana muhalefet partisi (114 milletvekili)	19.03.2018-2018/43 04.05.2018-2018/83	İçişleri Komisyonu
120	03.04.2018/262447 21.05.2018/288280	26/3	7078 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü,5,6,19,21,22,24,25,26,28,29,30,39,42,56,57,59,60,61,62,64,65,66,67,68,69,70,72,73,74,80,127,136,143,159,160,174,190. maddelerde yer alan fikra ve ibareler	Yok/Var	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili) Ana muhalefet partisi (126 milletvekili)	19.03.2018-2018/44 04.05.2018-2018/95	Milli Savunma Komisyonu
121	03.04.2018/262447 21.05.2018/288280	26/3	7080 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Kamu Personeline İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü,2, Ekli (1), (2), (3), (4) Sayılı Liste	Yok/Var	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili) Ana muhalefet partisi (114 milletvekili)	19.03.2018-2018/46 03.05.2018-2018/75	İçişleri Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
122	03.04.2018/262447 21.05.2018/288280	26/3	7081 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü,4,6,7,9 ile 10 uncu maddesinin ikinci fıkrası	Yok/Var	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili) Ana muhalefet partisi (114)	19.03.2018-2018/47 19.03.2018-2018/47	Plan ve Bütçe Komisyonu
123	03.04.2018/262447	26/3	7082 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü	Yok	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili)	19.03.2018-2018/48	İçişleri Komisyonu
124	03.04.2018/262447 21.05.2018/288280	26/3	7083 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü,1,3,4,6,8	Yok/Var	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili) Ana muhalefet partisi (113 milletvekili)	19.03.2018-2018/49 03.05.2018-2018/78	İçişleri Komisyonu
125	03.04.2018/262447 21.05.2018/288280	26/3	7084 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü,1,2,5	Yok/Var	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili) Ana muhalefet partisi (113 milletvekili)	19.03.2018-2018/50 03.05.2018-2018/79	İçişleri Komisyonu
126	03.04.2018/262447 21.05.2018/288280	26/3	7085 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü,1,3,4,5	Yok/Var	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili) Ana muhalefet partisi (113 milletvekili)	19.03.2018-2018/51 03.05.2018-2018/80	İçişleri Komisyonu
127	03.04.2018/262447 21.05.2018/288280	26/3	7086 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü,1,3,4 üncü maddeler ile Ekli (1) ve (4) Sayılı Liste	Yok/Var	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili) Ana muhalefet partisi (113 milletvekili)	19.03.2018-2018/52 03.05.2018-2018/81	İçişleri Komisyonu
128	03.04.2018/262447	26/3	7087 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü	Yok	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili)	19.03.2018-2018/53	İçişleri Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
129	03.04.2018/262447 21.05.2018/288280	26/3	7088 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü,1,3,4,5 çeşitli fıkralar ile Ekli (1) ve (5) Sayılı Liste	Yok/Var	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili) Ana muhalefet partisi (114 milletvekili)	19.03.2018-2018/54 03.05.2018-2018/82	İçişleri Komisyonu
130	03.04.2018/262447 21.05.2018/288280	26/3	7089 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü,1,3,5,6 ve Ekli (1),(3),(5),(7) Sayılı Liste	Yok/Var	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili) Ana muhalefet partisi (113 milletvekili)	19.03.2018-2018/55 03.05.2018-2018/83	İçişleri Komisyonu
131	03.04.2018/262447 21.05.2018/288280	26/3	7090 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü,1,3,4	Yok/Var	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili) Ana muhalefet partisi (113 milletvekili)	19.03.2018-2018/56 03.05.2018-2018/84	İçişleri Komisyonu
132	03.04.2018/262447	26/3	7091 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü	Yok	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili)	19.03.2018-2018/57	Plan ve Bütçe Komisyonu
133	03.04.2018/262447 21.05.2018/288280	26/3	7092 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü,1,3,5 ve 4 üncü maddenin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile Ekli (4) Sayılı Liste	Yok/Var	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili) Ana muhalefet partisi (114 milletvekili)	19.03.2018-2018/58 03.05.2018-2018/86	İçişleri Komisyonu
134	03.04.2018/262447 21.05.2018/288280	26/3	7098 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun	Tümü,1,3,4 üncü maddeler ile Ekli (1),(5),(6) Sayılı Liste	Yok/Var	Esas	Ana muhalefet partisi (124 milletvekili) Ana muhalefet partisi (114 milletvekili)	19.03.2018-2018/82 03.05.2018-2018/87	İçişleri Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
135	21.05.2018/288280	26/3	7100 Sayılı Yükseköğretim Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	4 ve 5 inci maddelerde yer alan ibareler	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (114 milletvekili)	03.05.2018-2018/88	Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu
136	21.05.2018/288280	26/3	7013 Sayılı Vergi Kanunları İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	28,35,54,55,82,87	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (127 milletvekili)	09.05.2018-2018/99	Plan ve Bütçe Komisyonu
137	22.06.2018/304987	26/3	6771 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1 inci maddesinin ikinci fıkrası ile 2 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan ifadeler	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (127 milletvekili)	18.05.2018-2018/100	Anayasa Komisyonu
138	08.05.2018/281492	26/3	7102 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri Ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1,2,3,4,5,6,8,9,11,22 nci maddelerinde yer alan çeşitli fıkra, bent ve ibareler	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (126 milletvekili)	26.04.2018-2018/69	Anayasa Komisyonu
139	12.07.2018/315803	26/3	7139 Sayılı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünün Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Ve Gıda, Tarım Ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	2,7,8,10,11,12,13,15,17,22,26,27,28,34,35,46,47,48,50,51,52,53 üncü maddelerinde yer alan çeşitli fıkra ve ibareler	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (126 milletvekili)	22.06.2018-2018/104	Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu
140	01.10.2018/359550	26/3	7141 Sayılı Yükseköğretim Kanunu İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	5,7	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (126 milletvekili)	22.06.2018-2018/105	Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu
141	21.05.2018/288280	26/3	7144 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	3,4	Var	Esas	Ana muhalefet partisi (127 milletvekili)	22.06.2018-2018/106	Plan ve Bütçe Komisyonu
142	23.10.2018/371446 13.11.2018/382636	27/1	7146 Sayılı Askerlik Kanunu İle Diğer Bazı Kanunlarda Ve 663 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	9 uncu maddenin birinci fıkrası ve 15	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (140 milletvekili)	20.09.2018-2018/135 2018/138	Plan ve Bütçe Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
143	21.05.2018/288280	27/1	7145 Sayılı Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1,2,5,6,8,9,10,11,12,13,16,21,22,23,24 üncü maddelerinde yer alan çeşitli fıkra ve ibareler ile Geçici 1 inci madde	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (138 milletvekili)	12.09.2018-2018/137	Adalet Komisyonu
144	22.01.2019/417060	27/2	7147 Sayılı Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun	3 üncü maddenin birinci fıkrasında yer alan ibare ile ikinci cümlesi ile Geçici 1 inci maddesinde yer alan ibare	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (137 milletvekili)	21.12.2018-2018/162	Plan ve Bütçe Komisyonu
145	22.01.2019/417060	27/2	7148 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	29	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (138 milletvekili)	21.12.2018-2018/163	İçişleri Komisyonu
146	22.01.2019/417060	27/2	7150 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	1,3,4,5,6,7 nci maddeleri ile Ekli (1),(4),(5),(6),(7),(8) Sayılı Listeler	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (137 milletvekili)	28.12.2018-2018/164	İçişleri Komisyonu
147	15.02.2019/431009	27/2	7151 Sayılı Sağlıkla İlgili Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	17,26,34 üncü maddelerde yer alan çeşitli ibare ve fıkralar ile 5,11,18,19 uncu maddeler	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (137 milletvekili)	01.02.2019-2019/13	Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu
148	20.03.2019/445182	27/2	7152 Sayılı Türkiye Odalar Ve Borsalar Birliği İle Odalar Ve Borsalar Kanunu İle Esnaf Ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1,2	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (137 milletvekili)	22.02.2019-2019/6	Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu
149	15.02.2019/431009 20.03.2019/445182	27/2	7159 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1ve 4 üncü maddelerde yer alan fıkra ve ekli liste ile 10 uncu madde	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (137 milletvekili)	01.02.2019-2019/14 22.02.2019-2019/21	Plan ve Bütçe Komisyonu
150	20.03.2019/445182	27/2	7156 Sayılı 2019 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu	6 ve13 üncü maddelerdeki çeşitli fıkralar ile Ekli E ve T Cetvellerindeki ibareler	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (135 milletvekili)	25.02.2019-2019/23	Plan ve Bütçe Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
151	24.09.2019/538488	27/2	7176 Sayılı Bazı Kanunlar İle 635 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	7,8,10,14,16,21 inci maddelerde yer alan çeşitli ibare, cümle ve fıkralar	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (128 milletvekili)	09.08.2019-2019/89	Plan ve Bütçe Komisyonu
152	18.10.2019/552669	27/2	7186 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	6,9,12 ile 10,20,31,32 nci maddelerinde yer alan çeşitli fıkra ve ibareler	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (128 milletvekili)	13.09.2019-2019/94	Plan ve Bütçe Komisyonu
153	18.10.2019/552669	27/2	7183 Sayılı Türkiye Turizm Tanıtım Ve Geliştirme Ajansı Hakkında Kanun	3,4,6,7,8 inci maddelerde yer alan çeşitli ibare, cümle ve fıkralar	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (137 milletvekili)	11.09.2019-2019/93	Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu
154	18.10.2019/552669	27/2	7174 Sayılı Kapadokya Alanı Hakkında Kanun	5,6,7,8,9 uncu maddelerde yer alan ibare ve fıkralar	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (130 milletvekili)	30.07.2019-2019/88	Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu
155	12.04.2019/456239	27/2	7161 Sayılı Vergi Kanunları İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	3,11,16,23,29,31,32,36,47,67,68 inci maddelerde yer alan çeşitli ibare, cümle ve fıkralarla 41 inci madde	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (135 milletvekili)	15.03.2019-2019/32	Plan ve Bütçe Komisyonu
156	12.04.2019/456239	27/2	7162 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	7	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (134 milletvekili)	29.03.2019-2019/35	Plan ve Bütçe Komisyonu
157	12.04.2019/456239	27/2	7163 Sayılı Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi Ve Sınıflandırılması İle Desteklenmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	2,3,8 inci maddelerde yer alan çeşitli ibare, cümle ve fıkralar	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (140 milletvekili)	29.03.2019-2019/36	Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu
158	17.05.2019/475930	27/2	7164 Sayılı Maden Kanunu İle Bazı Kanunlarda Ve Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	17,20,25 inci maddelerde yer alan çeşitli ibareler	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (133 milletvekili)	26.04.2019-2019/47	Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu
159	17.05.2019/475930	27/2	7166 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	8	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (137 milletvekili)	19.04.2019-2019/46	Plan ve Bütçe Komisyonu
160	24.01.2020/605541	27/3	7188 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1 ve 2 nci maddelerde yer alan ibareler	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (128 milletvekili)	20.12.2019-2019/114	Adalet Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
161	24.01.2020/605541	27/3	7190 Sayılı Gümrük Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	18	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (130 milletvekili)	03.01.2020-2020/9	Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu
162	24.01.2020/605541	27/3	7191 Sayılı Su Ürünleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	5	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (130 milletvekili)	03.01.2020-2020/10	Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu
163	24.01.2020/605541 21.02.2020/623299	27/3	7194 Sayılı Dijital Hizmet Vergisi İle Bazı Kanunlarda Ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	7,9,30,31,32,35,36,40,41, 44,45 inci maddelerinde yer alan çeşitli ibare, cümle ve fıkralar ile 50 nci madde	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (132 milletvekili)	09.01.2020-2020/11 31.01.2020-2020/18	Plan ve Bütçe Komisyonu
164	13.05.2020/653067	27/3	7196 Sayılı Bazı Kanunlarda Ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	10,21,30,53,62,72,75,81, 87 nci maddelerde yer alan çeşitli ibare, cümle ve fıkralar ile 52,74,76	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (134 milletvekili)	21.02.2020-2020/30	İçişleri Komisyonu
165	13.05.2020/653068	27/3	7201 Sayılı Kamulaştırma Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	5,6,7,8,11,12,14,15 inci nci maddelerde yer alan çeşitli ibare, cümle ve fıkralar	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (134 milletvekili)	21.02.2020-2020/31	Plan ve Bütçe Komisyonu
166	13.05.2020/653068	27/3	7221 Sayılı Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	1,2,12,18,21,22 nci maddelerde yer alan çeşitli ibare, cümle ve fıkralar ile 20	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (136 milletvekili)	17.04.2020-2020/42	Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu
167	13.05.2020/653068	27/3	7222 Sayılı Bankacılık Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1,4,11 inci maddelerde yer alan çeşitli ibareler	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (135 milletvekili)	17.04.2020-2020/43	Plan ve Bütçe Komisyonu
168	13.05.2020/653068	27/3	7197 Sayılı 2020 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu	6 ve 13 üncü maddelerin birinci fıkrası, Ekli E Cetveli, Ekli T Cetveli	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (134 milletvekili)	28.02.2020-2020/32	Plan ve Bütçe Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
169	13.05.2020/653068	27/3	7198 Sayılı 2018 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanunu	4 üncü maddenin üçüncü fıkrası	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (134 milletvekili)	28.02.2020-2020/33	Plan ve Bütçe Komisyonu
170	18.06.2020/665623	27/3	7226 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Tümü ve 3,6,19,21,22,24,26,27,29, 33,34 üncü maddelerde yer alan çeşitli ibare, cümle ve fıkralar	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (136 milletvekili)	22.05.2020-2020/47	Plan ve Bütçe Komisyonu
171	18.06.2020/665623 02.07.2020/676737	27/3	7242 Sayılı Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Tümü ve 15,16,18,23,25,31,32,37, 46,48,52,53,63 ve 65 inci maddelerde yer alan çeşitli ibare, cümle ve fıkralar	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (135 milletvekili)	11.06.2020-2020/53 22.04.2020-2020/44	Adalet Komisyonu
172	02.07.2020/676737	27/3	7243 Sayılı Yükseköğretim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	7,8,13	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (134 milletvekili)	15.06.2020-2020/55	Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu
173	02.07.2020/676737	27/3	7244 Sayılı Yeni Koronavirüs (Covıd-19) Salgınının Ekonomik Ve Sosyal Hayata Etkilerinin Azaltılması Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	2 nci maddesinin birinci fıkrasının (c),(g),(h) ve (ı) bentleri, 7,9,12,14,16 ncı maddelerde yer alan çeşitli ibare ve cümleler	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (135 milletvekili)	20.06.2020-2020/56	Plan ve Bütçe Komisyonu
174	29.07.2020/693034	27/3	7245 Sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu	2,3,6,7,8,12,14 üncü maddelerinde yer alan çeşitli ibare, bent ve fıkralar ile 9 uncu madde	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (128 milletvekili)	16.07.2020-2020/59	İçişleri Komisyonu
175	29.07.2020/693034	27/3	7249 Sayılı Avukatlık Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Tümü ve 1,2,3,4,5,6,8,9,11,13,14,1 5,18,19,20,21,22,23,24,2 5,26 ncı maddelerde yer alan çeşitli ibare, cümle, bent ve fıkralar	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (129 milletvekili)	16.07.2020-2020/60	Adalet Komisyonu
176	14.09.2020/709141	27/3	7246 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	3,4,6,12 nci maddelerde yer alan ibare ve cümleler	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (134 milletvekili)	21.08.2020-2020/67	Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
177	14.09.2020/709141	27/3	7247 Sayılı Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	1,5,17,18,22 nci maddelerde yer alan çeşitli ibare, cümle ve bentler	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (134 milletvekili)	21.08.2020-2020/68	Plan ve Bütçe Komisyonu
178	12.10.2020/724348	27/3	7250 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu İle Bazı Kanunlarda Ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	7,11,12,13,17,18,19,20 nci maddelerde yer alan çeşitli ibare ve fıkralar ile 16,21,22,24 üncü maddeler	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (134 milletvekili)	18.09.2020-2020/72	Milli Savunma Komisyonu
179	12.10.2020/724348	27/3	7251 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	2,59 uncu madde yer alan ibareler	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (132 milletvekili)	18.09.2020-2020/73	Adalet Komisyonu
180	12.10.2020/724348	27/3	7252 Sayılı Dijital Mecralar Komisyonu Kurulması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	3 ile 4 ve 6 ncı maddelerde yer alan ibareler	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (134 milletvekili)	18.09.2020-2020/74 25.09.2020-2020/75	Plan ve Bütçe Komisyonu
181	12.10.2020/724348	27/3	7253 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	1,2,3,4,5,6 ncı maddelerde yer alan çeşitli ibare ve fıkralar	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (134 milletvekili)	25.09.2020-2020/76	Adalet Komisyonu
182	15.12.2020/753970	27/3	7254 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	Geçici madde 34'te yer alan ibare	Var	Esas	İkinci çoğunluk partisi (133 milletvekili)	27.11.2020-2020/93	Plan ve Bütçe Komisyonu

EK-2: 6216 SAYILI KANUNUN 39'UNCU MADDESİ GEREĞİNCE ANAYASA MAHKEMESİ TARAFINDAN TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNE GÖNDERİLEN İPTAL DAVALARI DİLEKÇESİ BİLDİRİMLERİ LİSTESİ (KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELER)

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
1	4.10.2011/ 33437	24/2	633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	4.8.2011 - 2011/82	Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu
2	4.10.2011/ 33437	24/2	634 Sayılı Avrupa Birliği Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas/Şekil	Ana muhalefet partisi	4.8.2011 - 2011/83	Dışişleri Komisyonu
3	4.10.2011/ 33437	24/2	635 Sayılı Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	4.8.2011 - 2011/84	Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu
4	4.10.2011/ 33437	24/2	637 Sayılı Ekonomi Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	4.8.2011 - 2011/85	Plan ve Bütçe Komisyonu
5	25.11.2011/ 53299	24/2	639 Sayılı Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	4.8.2011 - 2011/86	Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu
6	4.10.2011/ 33437	24/2	640 Sayılı Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas-Şekil	Ana muhalefet partisi	4.8.2011 - 2011/87	Plan ve Bütçe Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
7	4.10.2011/ 33437	24/2	641 Sayılı Kalkınma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas-Şekil	Ana muhalefet partisi	4.8.2011 - 2011/88	Plan ve Bütçe Komisyonu
8	4.10.2011/ 33437	24/2	643 Sayılı 3046 Sayılı Kanun ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname	1, 3	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	4.8.2011 - 2011/89	Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu
9	4.10.2011/ 33437	24/2	644 Sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	26.8.2011 - 2011/90	Çevre Komisyonu
10	4.10.2011/ 33437	24/2	645 Sayılı Orman ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	26.8.2011 - 2011/101	Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu
11	4.10.2011/ 33437	24/2	646 Sayılı Vergi Denetim Kurulu Başkanlığının Kurulması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname	1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 13	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	4.8.2011 - 2011/79	Plan ve Bütçe Komisyonu
12	2.11.2011/ 45637	24/2	648 Sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	14.10.2011 - 2011/106	Çevre Komisyonu
13	2.11.2011/ 45637	24/2	649 Sayılı Avrupa Birliği Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	14.10.2011 - 2011/107	Plan ve Bütçe Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
14	25.11.2011/ 53299	24/2	650 Sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	24.10.2011 - 2011/113	Adalet Komisyonu
15	25.11.2011/ 53299	24/2	651 Sayılı Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,28,29,30,31,32,33,34,35,36,37,38,39,40,41	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	25.10.2011 - 2011/115	Plan ve Bütçe Komisyonu
16	14.12.2011/ 60441	24/2	652 Sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	11.11.2011 - 2011/123	Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu
17	14.12.2011/ 60441	24/2	653 Sayılı Ekonomi Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname	1,2,3,4,5,6,20,21	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	14.11.2011 - 2011/126	Plan ve Bütçe Komisyonu
18	30.1.2012/ 78665	24/2	654 Sayılı Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	30.12.2011 - 2011/131	Plan ve Bütçe Komisyonu
19	30.1.2012/ 78665	24/2	655 Sayılı Ulaştırma, Denizcilik Ve Haberleşme Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	30.12.2011 - 2011/149	Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
20	30.1.2012/ 78665	24/2	656 Sayılı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	30.12.2011 - 2011/148	Dışişleri Komisyonu
21	30.1.2012/ 78665	24/2	657 Sayılı Orman ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	30.12.2011 - 2011/147	Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu
22	30.1.2012/ 78665	24/2	658 Sayılı Türkiye Su Enstitüsünün Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	30.12.2011 - 2011/146	Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu
23	30.1.2012/ 78665	24/2	659 Sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri Ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	30.12.2011 - 2011/145	Adalet Komisyonu
24	30.1.2012/ 78665	24/2	660 Sayılı Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	30.12.2011 - 2011/144	Plan ve Bütçe Komisyonu
25	30.1.2012/ 78665	24/2	661 Sayılı Avrupa Birliği Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	30.12.2011 - 2011/143	Plan ve Bütçe Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
26	30.1.2012/ 78665	24/2	662 Sayılı Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	30.12.2011 - 2011/142	Plan ve Bütçe Komisyonu
27	30.1.2012/ 78665	24/2	663 Sayılı Sağlık Bakanlığı Ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	30.12.2011 - 2011/150	Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu
28	30.1.2012/ 78665	24/2	664 Sayılı Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	30.12.2011 - 2011/141	Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu
29	30.1.2012/ 78665	24/2	665 Sayılı Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	30.12.2011 - 2011/140	Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu
30	30.1.2012/ 78665	24/2	666 Sayılı Kamu Görevlilerinin Mali Haklarının Düzenlenmesi Amacıyla Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname	1	Var	Esas	Ana muhalefet partisi	30.12.2011 - 2011/139	Plan ve Bütçe Komisyonu
31	28.09.2018/ 359550	27/1	698 Sayılı 477 Sayılı Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Tümü	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (136 Milletvekili)	31.08.2018 - 2018/111	Anayasa Komisyonu
32	28.09.2018/ 359551	27/1	699 Sayılı Cumhurbaşkanı Seçimi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (131 Milletvekili)	31.08.2018 - 2018/112	Anayasa Komisyonu

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kanunun Adı ve Sayısı	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası	İlgili Esas Komisyon
33	28.09.2018/ 359552	27/1	700 Sayılı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve 86 ncı maddenin (a) fikrası	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (137 Milletvekili)	31.08.2018 - 2018/113	Anayasa Komisyonu
34	28.09.2018/ 359553	27/1	702 Sayılı Nükleer Düzenleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Tümü ve ayrı ayrı tüm maddeleri	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (138 Milletvekili)	31.08.2018 - 2018/115	Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu
35	28.09.2018/ 359554	27/1	703 Sayılı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Tümü	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (138 Milletvekili)	31.08.2018 - 2018/117	Anayasa Komisyonu

EK-3: 6216 SAYILI KANUNUN 39'UNCU MADDESİ GEREĞİNCE ANAYASA MAHKEMESİ TARAFINDAN TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNE GÖNDERİLEN İPTAL DAVALARI DİLEKÇESİ BİLDİRİMLERİ LİSTESİ (CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMELERİ)

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kararname Adı ve Numarası	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası
1	23.10.2018/ 371446	27/1	(1) Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	8,12,13,14,15,21,33,35,36,46,47,58, 91,97,102,106,107,159,160,163,203, 231,240,254,260,297,320,328,338,3 78,380,384,405,435,468,490,499,52 9,535 inci maddelerde yer alan çeşitli ibare, cümle ve bentler	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (137 milletvekili)	07.09.2018-2018/118
2	23.10.2018/ 371446	27/1	(2) Numaralı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	5 inci maddenin birinci fıkrası	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (139 milletvekili)	07.09.2018-2018/119
3	23.10.2018/ 371446	27/1	(3) Numaralı Üst Kademe Kamu Yöneticileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Atama Usullerine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	2,3,5,6 ncı maddelerde yer alan çeşitli ibare ve fıkralar ile Geçici Madde 1	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (134 milletvekili)	07.09.2018-2018/120
4	23.10.2018/ 371446	27/1	(5) Numaralı Devlet Denetleme Kurulu Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	1,2,4,5,6,17 nci maddelerde yer alan çeşitli ibare ve fıkralar ile 21	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (134 milletvekili)	07.09.2018-2018/121
5	23.10.2018/ 371446	27/1	(4) Numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	54,55,68,143,155,234,304,343,409,5 42,587,594,619,678,688,690,738,75 9,782,799 uncu maddelerde yer alan çeşitli ibare ve fıkralar ile 63,163,257,647,675	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (140 milletvekili)	12.09.2018-2018/123
6	23.10.2018/ 371446	27/1	(7) Numaralı Savunma Sanayii Başkanlığı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	3 üncü maddede yer alan "Yurtdışı ve" ibaresi ile 8 inci maddenin beşinci fıkrası	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (138 milletvekili)	12.09.2018-2018/124

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kararname Adı ve Numarası	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası
7	23.10.2018/ 371446	27/1	(8) Numaralı Yüksek Askeri Şûranın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	6 ncı maddede yer alan "belirlenecek mercii" ibaresi	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (140 milletvekili)	12.09.2018-2018/125
8	23.10.2018/ 371446	27/1	(9) Numaralı Milletlerarası Andlaşmaların Onaylanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	4 üncü maddede yer alan "ikinci fıkrada belirtilenlerin dışında kalan" ibaresi ile ikinci fıkrası ve 6 ncı maddenin birinci fıkrası	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (138 milletvekili)	12.09.2018-2018/126
9	23.10.2018/ 371446	27/1	(10) Numaralı Resmi Gazete Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	2 nci maddede yer alan "lüzum görüldüğü takdirde" ibaresi ile 6 ncı maddenin ikinci fıkrasında yer alan "uygun bulunmayan veya" ibaresi	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (140 milletvekili)	12.09.2018-2018/127
10	23.10.2018/ 371446	27/1 27/3	(51) Numaralı Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin ilgili maddesi hakkında açılan iptal davası (12) Numaralı Millî Saraylar İdaresi Başkanlığı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi hakkında açılan iptal davası ile birleştirilmiştir.	Tümü ve 2,4,5,14,17 nci maddelerde yer alan çeşitli ibareler	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (138 milletvekili)	12.09.2018-2018/128 03.01.2020-2020/6
11	23.10.2018/ 371446	27/1	(13) numaralı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	15 inci madde ile 18 inci maddenin birinci cümlesi	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (140 milletvekili)	20.09.2018-2018/133
12	23.10.2018/ 371446	27/1	(14) Numaralı İletişim Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	17 nci maddenin ikinci fıkrası, 21 inci maddenin üçüncü fıkrasının son cümlesi, 26 ncı maddenin ikinci fıkrasının (c) bendi ile 22 nci madde	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (139 milletvekili)	20.09.2018-2018/134
13	23.10.2018/ 371446	27/1	(16) Numaralı Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	Tümü ve 1 inci maddenin çeşitli fıkraları	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (137 milletvekili)	12.09.2018-2018/129
14	07.12.2018/ 395073	27/2	(17) Numaralı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	2 nci maddenin (c),(d),(g), fıkraları, 3 üncü maddenin (b) ve (c) fıkraları,4 üncü maddenin (b) fıkrası	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (134 milletvekili)	07.11.2018-2018/149

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kararname Adı ve Numarası	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası
15	25.12.2018/ 406509	27/2	(19) Numaralı Yeni Kurulan Bazı İdarelerin Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununa Ekli Cetvellere Eklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	1	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (128 milletvekili)	07.12.2018-2018/155
16	15.02.2019/ 431009	27/2	(23) Numaralı Türkiye Uzay Ajansı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	6 ncı maddenin sekizinci fıkrası ile 8,10,11 inci maddelerin dördüncü fıkraları	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi parti (138 milletvekili)	08.02.2019-2019/17
17	15.02.2019/ 431009	27/2	(24) Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	1,2	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (137 milletvekili)	01.02.2019-2019/12
18	20.03.2019/ 445182	27/2	(25) Numaralı Sözleşmeli ve İş Mevzuatına Tabi Personele İlişkin Bazı Düzenlemeler ile Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair	1 inci maddesinin üçüncü fıkrası	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (135 milletvekili)	25.02.2019/2019/22
19	12.04.2019/ 456239	27/2	(27) Numaralı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	2,4,17,20,21,27,31,36,41,46,60,62,73,92,93,96,97,101,103,106 ncı maddelerde yer alan çeşitli ibare, bent ve fıkralar	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (133 milletvekili)	08.03.2019-2019/30
20	12.04.2019/ 456239	27/2	(28) Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	2 ve 3 üncü maddede yer alan çeşitli fıkralar	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (134 milletvekili)	15.03.2019-2019/31
21	17.05.2019/ 475930	27/2	(30) Numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Genel Kadro ve Usulü Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	3,13,18,19,21,23,27,28,31,34,39, Geçici 1 inci maddelerde yer alan çeşitli ibare, bent ve fıkralar	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (137 milletvekili)	05.04.2019-2019/38
22	17.05.2019/ 475930	27/2	(31) Numaralı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	1 inci maddesinin (b) fıkrası	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (138 milletvekili)	05.04.2019-2019/39

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kararname Adı ve Numarası	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası
23	28.06.2019/ 495177	27/2	(33) Numaralı İletişim Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	2,3	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (137 milletvekili)	12.06.2019-2019/71
24	28.06.2019/ 495177	27/2	(34) Numaralı Türkiye Adalet Akademisi Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	Tümü	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (137 milletvekili)	12.06.2019-2019/72
25	16.07.2019/ 504649	27/2	(35) Numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	1 ile 3 üncü maddede yer alan çeşitli fıkralar	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (137 milletvekili)	02.07.2019-2019/77
26	16.07.2019/ 504649	27/2	(36) Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	1	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (137 milletvekili)	02.07.2019-2019/78
27	24.09.2019/ 538488	27/2	(38) Sayılı Kapadokya Alan Başkanlığı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	Tümü	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (128 milletvekili)	30.07.2019-2019/87
28	24.09.2019/ 538488	27/2	(39) Numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatları Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Üst Kademe Kamu Yöneticiler ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Atama Usullerine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	3,4,11,12 nci maddelerde yer alan çeşitli ibare ve fıkralar	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (128 milletvekili)	09.08.2019-2019/90
29	18.10.2019/ 552669	27/3	(43) Numaralı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	1,14,17, Geçici 1	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (129 milletvekili)	03.10.2019-2019/96

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kararname Adı ve Numarası	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası
30	19.11.2019/ 568339	27/3	(44) Numaralı Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	Tümü ve 1 inci madde	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (136 milletvekili)	04.11.2019-2019/103
31	23.10.2018/ 371447	27/3	(46) Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	1,2,5 inci maddede yer alan ibareler	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (136 milletvekili)	08.11.2019-2019/105
32	26.12.2019/ 591040	27/3	(47) Numaralı Sigortacılık ve Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	1,3,4,5,7,8,9,10,12,13,14,15,19,20,Geçici madde 2, Geçici madde 3'te yer alan çeşitli ibare, cümle ve fıkralar	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (136 milletvekili)	16.12.2019/2019/111
33	24.01.2020/ 605541	27/3	(48) Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	2,3,7,11	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (137 milletvekili)	20.12.2019-2019/113
34	24.01.2020/ 605541	27/3	(49) Numaralı Coğrafi Bilgi Sistemleri Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	11 inci madde ve 12,14,18 inci maddelerin çeşitli fıkraları	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (129 milletvekili)	03.01.2020-2020/4
35	24.01.2020/ 605541	27/3	(50) Numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	5	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (128 milletvekili)	03.01.2020-2020/5
36	24.01.2020/ 605541	27/3	(52) Numaralı Türkiye Uzay Ajansı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	3,6, Geçici madde 1	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (132 milletvekili)	03.01.2020-2020/7
37	24.01.2020/ 605541	27/3	(53) Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	6, Geçici 1 inci maddenin (1) ve (4) üncü fıkraları	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (131 milletvekili)	03.01.2020-2020/8
38	13.05.2020/ 653067	27/3	(54) Numaralı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	2,3	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (133 milletvekili)	21.02.2020-2020/28

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kararname Adı ve Numarası	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası
39	13.05.2020/ 653067	27/3	(55) Numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	2,5 ve Ekli liste	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (134 milletvekili)	21.02.2020-2020/29
40	13.05.2020/ 653067	27/3	(56) Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	5,6,8,12 ve Geçici 1 inci maddede yer alan çeşitli ibare ve fıkralar	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (136 milletvekili)	13.03.2020-2020/34
41	18.06.2020/ 665623	27/3	(57) Numaralı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	3,5,6,7,8,11,13,15 inci çeşitli ibare, cümle, bent ve fıkralar ile 10,19	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (136 milletvekili)	22.05.2020-2020/46
42	02.07.2020/ 676737	27/3	(58) Numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılması Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	6,7,8,18,24,26,27,45 inci maddelerde yer alan çeşitli ibare, cümle, bent ve fıkralar ve Geçici 1 inci madde	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (135 milletvekili)	05.06.2020-2020/48
43	02.07.2020/ 676737	27/3	(59) Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	4,6,8,9,10,16,21,23 üncü maddelerde yer alan çeşitli ibare, cümle, bent ve fıkralar ve Geçici 1 inci madde	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (135 milletvekili)	11.06.2020-2020/52
44	02.07.2020/ 676737	27/3	(60) Numaralı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	5,7,8,9,20,21 inci maddelerde yer alan çeşitli ibare, cümle, bent ve fıkralar	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (135 milletvekili)	20.06.2020-2020/54
45	29.07.2020/ 693034	27/3	(62) Numaralı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Meclisi Üyeliği Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	1	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (136 milletvekili)	14.07.2020-2020/58
46	14.09.2020/ 709141	27/3	(63) Numaralı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	8,9,16,17,Geçici 1inci madde	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (135 milletvekili)	07.08.2020-2020/65
47	14.09.2020/ 709141	27/3	(64) Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	6,7, Geçici 2 nci madde	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (132 milletvekili)	07.08.2020-2020/66

Sıra No	Genel Evrak Tarihi / Sayısı	Yasama Dönemi/ Yılı	Kararname Adı ve Numarası	İlgili Maddeler	Yürürlük Durdurma Talebi	Dava Tipi	Davacı	Başvuru Tarihi ve Esas Numarası
48	23.10.2018/ 371451	27/1	(65) Numaralı Bazı Yükseköğretim Kurumlarına Kadro İhdas Edilmesine İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	1 inci maddesiyle Ekli 1 Sayılı Liste	Var	Esas	İkinci çoğunluk siyasi partisi (134 milletvekili)	18.09.2020-2020/71

YASAMA VE DENETİM FAALİYETLERİNE YÖNELİK BOYUTLARIYLA TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ RESMÎ İNTERNET SİTESİ[1]

(www.tbmm.gov.tr)

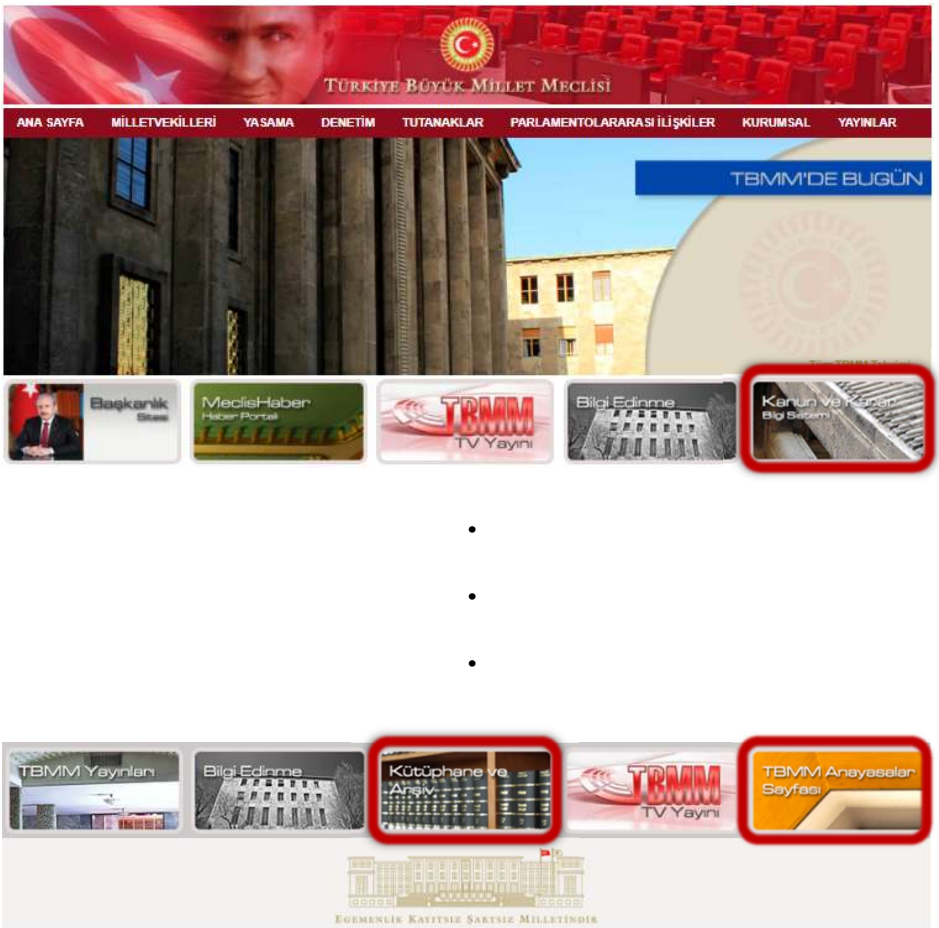

1 Merve ÖZTÜRK (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu - Yasama Uzman Yrd.)

SİTE HARİTASI

- Ana Sayfa
  - Son Tutanak
  - Gündem
  - Komisyon Gündemleri
  - Gelen Kâğıtlar
- Milletvekilleri
  - Arama
  - Liste
  - Milletvekilliği Sona Erenler
  - Sandalye Dağılımı
  - E-Posta
  - Telefon Rehberi
- Yasama
  - Tasarı ve Teklifler
  - İhtisas Komisyonları
  - Kanunlar
  - Kararlar
  - KHK'lar
  - Komisyon Raporları
- Denetim
  - Yazılı ve Sözlü Sorular
  - Genel Görüşme Önergeleri
  - Meclis Soruşturması Önergeleri
  - Meclis Araştırması Önergeleri
  - Gensoru Önergeleri
  - Meclis Soruşturması Komisyonları
  - Meclis Araştırması Komisyonları
- Tutanaklar
  - Son Tutanak
  - Tutanak Sorgu
  - Tutanak Metinleri
  - Tutanak Özetleri
  - Gizli Oturum Tutanakları
  - 1908'den Günümüze Tutanaklar
  - Seçilmiş Tutanaklar
  - Komisyon Tutanakları
- Parlamentolararası İlişkiler
  - Uluslararası Komisyonlar
  - Dostluk Grupları
  - Parlamentolar Arası Değişim ve Dialog Projesi
- Kurumsal
  - Teşkilat Şeması
  - İdari Teşkilat
  - Mevzuat
  - Telefon Rehberi
  - Etik Komisyon
  - 1939'dan Günümüze TBMM Fotoğrafları
  - Genel Sekreterlerimiz

- Yayınlar
  - Milletvekilleri Albümü
  - Prestij Eserler
  - TBMM Yayınları
  - Kitapçıklar
  - Broşürler
  - Meclis Bülteni
  - Elektronik Kitaplar
  - İstiklal Mahkemeleri Kataloğu
- Duyurular
  - Sınav Duyurusu
  - İnsan Kaynakları Staj Duyuruları
  - Etkinlikler
  - Sağlık Duyuruları - Hak Sahipliği
  - Sıkça Sorulan Sorular

- Kurumsal Bağlantılar
  - Anayasa
  - İçtüzük
  - E-Dilekçe
  - Kültür Sanat ve Yayın Kurulu
  - Kurumsal Kimlik

- Kurum Dışı Bağlantılar
  - E-Mevzuat
  - Resmi Gazete
  - E-Devlet
  - Basın Yayın Kuruluşları
  - Diğer Kurum ve Kuruluşlar

I. ANASAYFA

Türkiye Büyük Millet Meclisinin resmî internet sitesinde yer alan "ANA SAYFA" menüsü yardımıyla; Genel Kurulun toplandığı son birleşim tutanağına, Genel Kurul gündemine, komisyon gündemlerine ve Gelen Kâğıtlar Listesi'ne erişim sağlanır.

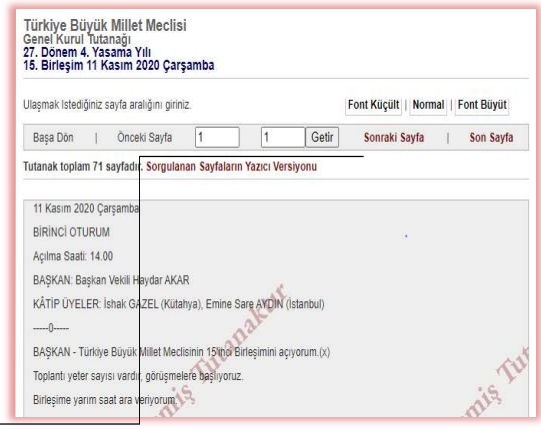

1. Son Tutanak

Açılan sayfadan Genel Kurulun toplandığı son birleşime ait tutanağa ulaşılır. Önceki ya da sonraki sayfaya butonlar aracılığıyla geçilebileceği gibi bir aralık verilerek ve "Getir" butonuna tıklayarak da istenilen aralıkta yer alan tutanak metnine erişim sağlanabilir. Tutanağına erişilmek istenen birleşim hâlihazırda devam ediyorsa, birkaç saatlik gecikme ile söz konusu birleşim görüşmeleri bu sekme üzerinden izlenebilir. Bu sekme üzerinden erişilen tutanak metinlerinin, kontrol edilmiş nihai metinler olmadığı hususu göz önünde bulundurulmalıdır.

2. Genel Kurul Gündemi

"Gündem", görüşülen veya görüşülmeyi bekleyen tüm işlerin sıralamasını gösterir. Genel Kurul Gündemi sayfasında;

- Birleşime ait dönem, yasama yılı, birleşim sayısı, tarih ve saat bilgileri,
- İçtüzük'ün 49'uncu maddesine göre düzenlenen Gündemin kısımları,

- Daha önce kabul edilmiş olan ve hâlen geçerliliğini sürdüren Danışma Kurulu ile siyasi parti grup önerileri,
- O hafta toplanacak komisyonların isimleri ile toplantı tarih ve saatleri (alt komisyon toplantılarına gündemde yer verilmez.)

yer alır.

Genel Kurul Gündemi sayfası, gündeme ilişkin asgari düzeyde bilgi sağlamakla birlikte o günkü birleşimde görüşülecek işi kesin olarak göstermeyebilir. O günkü birleşimde verilecek olan Danışma Kurulu veya siyasi parti grubu önerileri, o gün için önceden belirlenmiş olan gündemi değiştirebilir. Dolayısıyla belli bir birleşimde görüşülecek işleri saptamak için, o güne ilişkin gündem sayfası ile birlikte son tutanak sayfasından o birleşimde yeni bir Danışma Kurulu veya grup önerisinin kabul edilip edilmediğini de takip etmek gerekir. Bu kayıtlar göz önünde bulundurulmak koşuluyla, Genel Kurulu yöneten Başkanın bir önceki birleşimin kapanış cümlesinden de o günkü birleşime ilişkin bilgi edinmek mümkündür.

3. Komisyon Gündemleri

Planlanmış tüm komisyon toplantıları bu sayfada yayınlanır. Her bir komisyon toplantısına ait toplantı yeri, tarihi ve komisyon gündemine ait bilgilere yer verilir.

4. Gelen Kâğıtlar

TBMM Başkanlığına gelen kanun teklifleri, resmî tezkereler ve komisyon raporları ile yazılı soru, genel görüşme, Meclis araştırması ve Meclis soruşturması önergeleri ve süresi içerisinde cevaplanmayan yazılı soru önergeleri Gelen Kâğıtlar listesinde yayınlanır. Bunlardan Genel Kurula sevk edilenler de bu listede ayrıca belirtilir. Gelen Kâğıtlar, tatile rastlamadığı takdirde, cumartesi ve pazar hariç her gün bu sayfada yayınlanır ve ilk birleşim tutanağına eklenir.

Gelen Kâğıtlar her dönemin yasama yılında kendi içinde numaralandırılır. 22. Yasama Dönemi itibarıyla yayınlanmış tüm Gelen Kâğıtlara bu sayfadan ulaşılır.

I. MİLLETVEKİLLERİ

Türkiye Büyük Millet Meclisinin resmî internet sitesinde yer alan "MİLLETVEKİLLERİ" menüsü yardımıyla; milletvekillerine ait genel bilgilere, özgeçmişlerine, milletvekillerinin yürüttükleri yasama ve denetim faaliyetlerine ilişkin bilgilere ve Genel Kurul ve Komisyon toplantılarındaki konuşmalarına konu başlığı ve diğer detaylarıyla erişmek mümkündür.

1. Arama

Arama sayfasında açılan formda ilgili alanlardan bir ya da bir kaçı girilerek sorgu başlatılır. Sorgu sonucunda girilen bilgileri taşıyan milletvekilinin tüm dönemlere ait bilgileri kendi içinde listelenir.

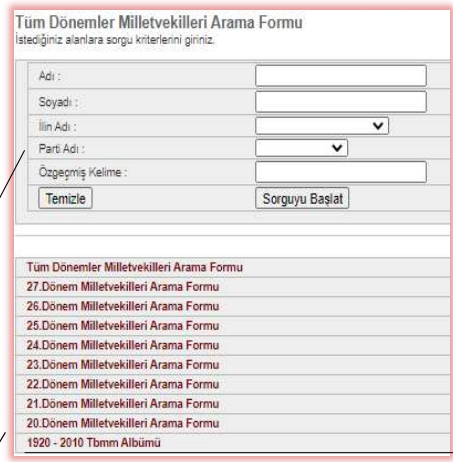

Özel olarak, belli bir yasama döneminde görev yapmış bir milletvekilinin ya da birden çok yasama döneminde görev yapmış milletvekilinin belli bir dönemdeki bilgileri ve faaliyetleri aranıyorsa formun altında yer alan listeden ilgili dönem arama formu seçilerek arama yapılabilir.

Ayrıca, toplu bir bilgi kaynağı olarak 1920-2010 TBMM Albümüne bu bağlantıdan erişilir.

Sorgu sonucunda araması yapılan milletvekiline ait tüm bilgiler dönemler itibarıyla listelenir. İlgili dönemde milletvekilinin TBMM'de aldığı tüm görevler ile iletişim bilgileri bulunur. Ayrıca "Özgeçmiş ve Yasama Bilgileri"ne tıklanarak ilgili dönemde milletvekilinin;

- Özgeçmişine,

- İlk imza sahibi olduğu kanun tekliflerine,
- İmzası bulunan kanun tekliflerine,
- Sahibi olduğu yazılı veya sözlü soru önergelerine,
- İlk imza sahibi olduğu genel görüşme önergelerine,
- İmzası bulunan genel görüşme önergelerine,
- İlk imza sahibi olduğu Meclis soruşturma önergelerine,
- İmzası bulunan Meclis soruşturma önergelerine,
- İlk imza sahibi olduğu Meclis araştırma önergelerine,
- İmzası bulunan Meclis araştırma önergelerine,
- Genel Kurul konuşmalarına,
- Komisyon konuşmalarına

erişmek mümkündür.

2. Liste

Bu sayfada içinde bulunulan yasama döneminin milletvekillerinin, önce seçim çevrelerinin sonra isimlerinin alfabetik sıralamasına göre sıralanmış listesi yer alır. Her bir milletvekilinin ismine tıklayarak da o milletvekiline ait ayrıntılı bilgiye ulaşılabilir.

3. Milletvekilliği Sona Erenler

Bu sayfada içinde bulunulan yasama döneminde milletvekilliği sona erenlerin listesi bulunur. Burada milletvekilliğinin düşme tarihi ve sebebi ile milletvekiline ait özgeçmiş bilgisi ve o yasama dönemine ait yasama ve denetim faaliyetlerine ilişkin erişim bağlantıları yer alır.

4. Sandalye Dağılımı

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 2'nci maddesine göre üye tamsayısı 600'dür. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliklerinde boşalma olması üye tamsayısını değiştirmez. Ancak vefat, Anayasa'nın 106'ncı maddesi uyarınca Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakan olarak atanma, istifa, Türkiye Büyük Millet Meclisine seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyme, kısıtlanma, üyelikle bağdaşmayan bir hizmeti sürdürmekte ısrar etme, Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmama gibi nedenlerle üyeliğin düşmesi sebepleriyle toplam üye sayısı azalabilir. Bu sayfada güncel toplam üye sayısı ile Mecliste grubu olsun veya olmasın Mecliste temsil edilen her bir partinin üye sayısı ve bağımsız milletvekili sayıları ile bunların kendi içinde kadın ve erkek oranlarına ait dağılım yer alır. İlgili siyasi parti veya bağımsızlar sekmesine tıklanarak bunlar içindeki üyelerin listesine erişmek olanaklıdır.

27. Yasama Dönemi Türkiye Büyük Millet Meclisi Milletvekilleri Dağılımı;

Parti Adı	Üye Sayısı
Adalet ve Kalkınma Partisi	289
Cumhuriyet Halk Partisi	138
Halkların Demokratik Partisi	56
Milliyetçi Hareket Partisi	48
İYİ Parti	36
Türkiye İşçi Partisi	2
Büyük Birlik Partisi	1
Demokrasi ve Atılım Partisi	1
Demokrat Parti	1
Demokratik Bölgeler Partisi	1
Saadet Partisi	1
Yenilik Partisi	1
Bağımsız Milletvekili	9
Toplam	584

27. Yasama Dönemi Türkiye Büyük Millet Meclisi Milletvekilleri Cinsiyete Göre Dağılımı:

Parti Adı	Kadın		Erkek		Parti Toplam
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	
Adalet ve Kalkınma Partisi	54	% 18,69	235	% 81,31	289
Cumhuriyet Halk Partisi	17	% 12,32	121	% 87,68	138
Halkların Demokratik Partisi	23	% 41,07	33	% 58,93	56
Milliyetçi Hareket Partisi	4	% 8,33	44	% 91,67	48
İYİ Parti	2	% 5,56	34	% 94,44	36
Türkiye İşçi Partisi	0	% 0	2	% 100	2
Büyük Birlik Partisi	0	% 0	1	% 100	1
Demokrasi ve Atılım Partisi	0	% 0	1	% 100	1
Demokrat Parti	0	% 0	1	% 100	1
Demokratik Bölgeler Partisi	1	% 100	0	% 0	1
Saadet Partisi	0	% 0	1	% 100	1
Yenilik Partisi	0	% 0	1	% 100	1
Bağımsız Milletvekili	0	% 0	9	% 100	9
Genel Toplam	101	% 17,29	483	% 82,71	584

5. E-Posta

Bu sayfada seçim çevrelerinin ve isimlerinin alfabetik sıralamasına göre milletvekillerinin e-posta bilgilerini içerir liste yer alır.

6. Telefon Rehberi

Milletvekillerinin telefon, faks ve TBMM yerleşkesinde bulunan bürolarının adreslerine ilişkin bilgiler bu sayfada yer alır. Bu kısımda aşağıda sayfa görüntüsünde de belirtildiği üzere birden çok yöntemle arama yapmak olanaklıdır. Arama kısmına ilgili milletvekilinin bilgilerinden herhangi biri girilerek ya da seçim çevrelerinden oluşan listeden bir bağlantı seçilerek arama yapılabilir.

Açıklanan yöntemlerden herhangi biriyle aranan bilgiye ulaşılamıyorsa yukarıda işaret edilen bağlantıya tıklanarak tüm listeye erişim sağlanabilir.

ADANA	PARTİ	BLOK	KAT	BANKO	ODA	TELEFON	FAKS
AYHAN BARUT Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu Üyesi	CHP		4	3	F422	4205904 -4205905	4202244
BURHANETTİN BULUT Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Üyesi	CHP		3	2	C305	4205293 -4205294	4202608
MEHMET METANET ÇULHAOĞLU İçişleri Komisyonu Üyesi	İYİ Parti		Z	3	EZ01	4206556 -4206557	4202037
TAMER DAĞLI Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu Üyesi	AK Parti		1	4	F102	4205886 -4205887	4202170
ABDULLAH DOĞRU Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu Üyesi	AK Parti		4	4	E414	4205223 -4205224	4202073
MEHMET ŞÜKRÜ ERDİNÇ Dijital Mecralar Komisyonu Üyesi Akdeniz İçin Birlik Parlamenter Asamblesi Türk Grubu Üyesi	AK Parti		1	3	F120	4205892 -4205893	4202239

II. YASAMA

Türkiye Büyük Millet Meclisinin resmî internet sitesinde yer alan "YASAMA" menüsü yardımıyla; kanun tekliflerine, ihtisas komisyonlarına, kanunlara, kararlara, KHK'ler (kanun hükmünde kararnameler) ile komisyon raporlarına erişim sağlanır.

1. Kanun Teklifleri

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesiyle birlikte kanun teklif etme yetkisi bütçe ve kesin hesap kanun teklifleri hariç olmak üzere yalnızca milletvekillerine aittir.

Bu sayfadan 20. Yasama Dönemi'nden günümüze; bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarının/tekliflerinin ve kanun tasarılarının/tekliflerinin TBMM Başkanlığına sunulmasından sonuçlandırılmasına kadar tüm aşamalarda geçirdikleri süreçlere ilişkin bilgilere ve metinlerine erişilir. Aşağıda yer alan formda ilgili sorgu kriterlerinden biri ya da birkaçı girilerek "Sorguyu Başlat" butonuna tıklanır. Hiçbir veri girmeden sadece "Sorguyu Başlat" butonuna tıklandığında içinde bulunulan yasama dönemine ait kanun tekliflerinin geçmişe doğru sıralı listesi görüntülenir.

Sorgu sonucunda gelen kanun tekliflerinin hangi aşamada olduklarına ve komisyonlarda görüşülmüş ise komisyon raporlarına, kanunlaşmışsa kanun metinlerine ve ilgili diğer ayrıntılara ulaşmak için "Diğer Bilgiler" bağlantısına; yalnızca teklif metni görüntülenmek isteniyorsa "Metni" bağlantısına tıklanır.

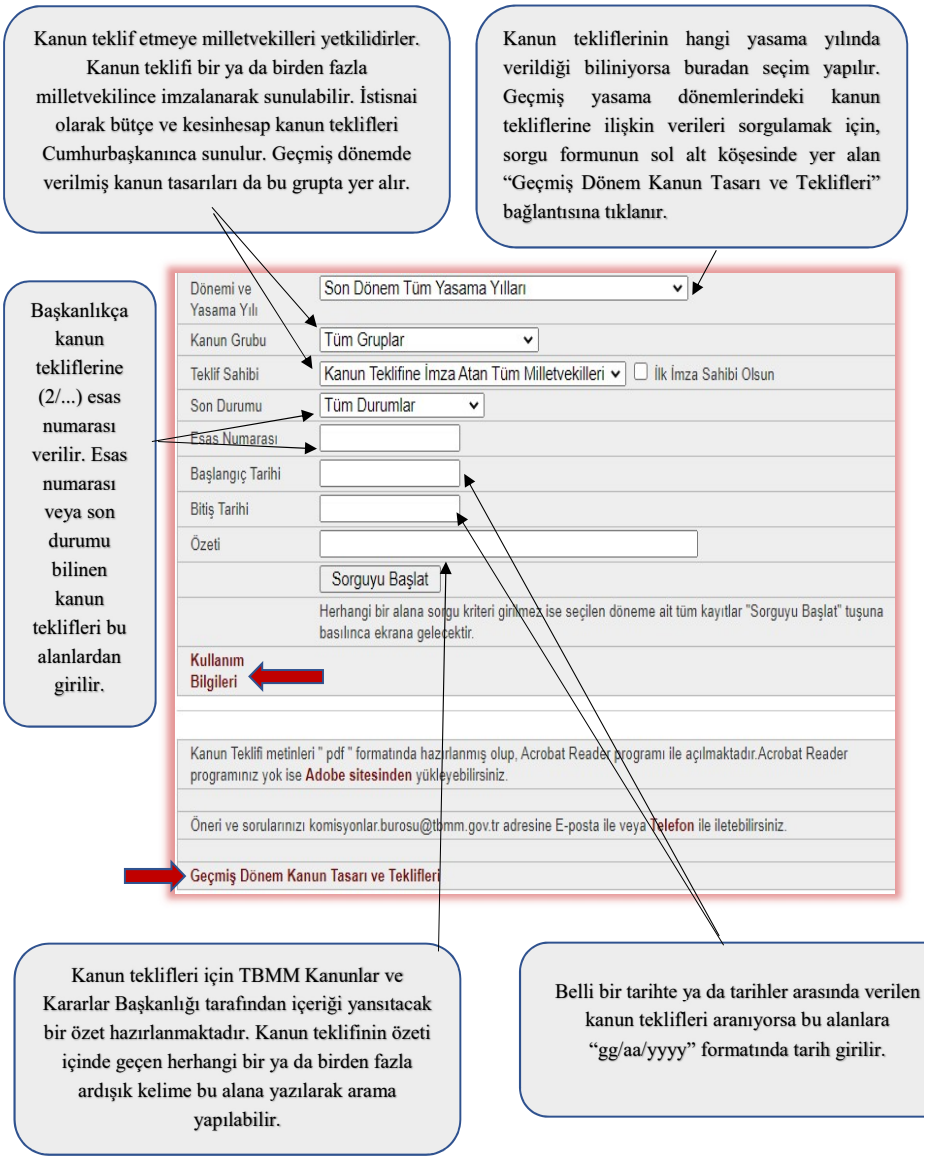

2. İhtisas Komisyonları

Komisyonlar, genellikle uzmanlık alanları ve meslekleri dikkate alınarak seçilen belirli sayıda milletvekilinden oluşan ve Genel Kurulda görüşülecek metinleri olgunlaştıran kurullardır.

Komisyonlar süre yönünden daimi komisyonlar ve geçici komisyonlar olmak üzere ikiye ayrılır. Geçici komisyonlar bilgi edinmek ve denetim amacıyla belirli bir süre için kurulan komisyonlarken (örneğin Meclis araştırması komisyonu ile Meclis soruşturması komisyonu) daimi komisyonlar "ihtisas komisyonu" olarak bilinirler. İhtisas komisyonlarının bir kısmı sadece kanun yapımı ile ilgilenir. Bazılarının ise bu görevin yanı sıra denetime ilişkin görevleri de vardır. Bazı komisyonlar ise kanun teklifleri görüşmeyip kuruluş kanunlarında kendilerine yüklenen görevleri yerine getirirler.

İhtisas Komisyonları sekmesi aracılığıyla 19 daimi komisyonun yer aldığı sayfaya ulaşılır.

Açılan sayfadan her bir komisyona ait bağlantı tıklanarak o komisyona ait; komisyon başkanı ve üyeleri, komisyon toplantıları, komisyona havale edilen işler, komisyon raporları, tutanakları, komisyonda görüşülerek kanunlaşan işler, duyurular-basın açıklamaları, komisyon faaliyetleri ve ziyaretlerine ilişkin ayrıntılı bilgilere ulaşılır.

Örneğin İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tıklandığında aşağıdaki sayfa açılacaktır. Komisyon hakkında genel bilgilere ve faaliyetlerine ilişkin ayrıntılı bilgi için konu başlığına göre sayfada yer alan bağlantılara tıklanmalıdır.

3. Kanunlar

Kanunlar çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulabilmekle birlikte bu sitede yayımlanan kanunların temel özelliğini anlamak için kod ve çerçeve kanun ayrımı üzerinde durmak gerekir. Kod kanun, belirli bir alanda başka bir kanunda değişiklik yapmak yerine ilk elden kural koyan kanunu ifade ederken çerçeve kanun, yürürlükteki kanunlardan birinde ya da birkaçında değişiklik yapan kanundur.

Bu sekme sayesinde 21. Dönem 1. Yasama Yılı başından itibaren (18/06/1999 tarih ve 4388 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 143 üncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun'dan itibaren) TBMM Genel Kurulunda görüşülerek kabul edilmiş tüm kod ve çerçeve kanunlara ait bilgilere ve kanun metinlerine ulaşılır. Burada yayımlanan kanun metinleri, Genel Kurulda kabul edildikleri ilk hâlleriyle yer almakta olup, ilgili kanun üzerinde daha sonra yapılan değişiklikleri içermez. Bu sekme üzerinden erişilebilecek çerçeve kanunlarla yapılan değişikliklerin, kod kanunları nasıl biçimlendirdiği izlenmek isteniyorsa, kanunların yürürlükteki son durumlarını gösteren http://www.mevzuat.gov.tr adresli web sitesine başvurulmalıdır. Özetle, TBMM sitesinde yer alan "Kanunlar" sekmesi, kanunların kabul edildikleri ilk biçimlerine ve başka kanunlarda değişiklik öngören (çerçeve) kanunlara erişim olanağı sağlayan bir alandır. Yürürlükteki bir kanunda değişiklik öngören bir kanun teklifi hazırlanmak isteniyorsa bu alan değil, yukarıda belirtilen http://www.mevzuat.gov.tr adresi kullanılmalıdır.

Kanun sorgulama için, aşağıda yer alan formda ilgili sorgu kriterlerinden biri ya da birkaçı girilerek "Sorguyu Başlat" butonuna tıklanır. Bu form aracılığıyla yalnızca son döneme ait kanunlara ulaşılır. Önceki dönemlere ait kanunlara erişilmek isteniyorsa "Geçmiş Dönem Kabul Edilen Kanunlar" bağlantısına tıklanması gerekir. Hiçbir veri girmeden sadece "Sorguyu Başlat" butonuna tıklandığında içinde bulunulan yasama döneminde kabul edilen kanunların geçmişe doğru sıralı listesi görüntülenir.

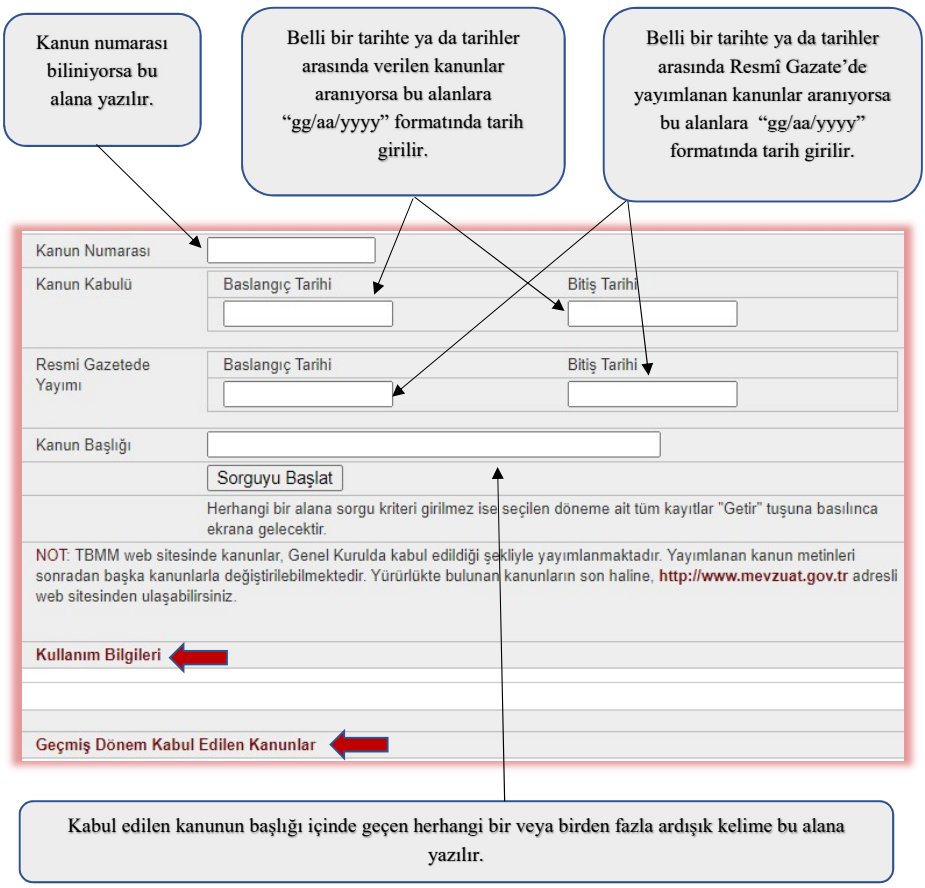

Sorgu sonucunda gelen kanun numarasına tıklanarak Kanun ile ilgili;

- Kanun numarası ve başlığı ile kabul tarihine,
- Kanun metnine,
- Cumhurbaşkanlığına gidiş ve Cumhurbaşkanlığından geliş tarihlerine ve Cumhurbaşkanınca yapılan işleme (onay, geri gönderme),

- Kabul edildiği birleşimin tutanağına,
- Teklif bilgileri ve komisyon raporuna

ulaşılır.

Örneğin 2/12/2020 tarihli ve 7257 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun için arama yapıldığında sayfa aşağıdaki gibi görüntülenecektir. Bu sayfada "Kanun Metni" veya kanun numarası olan "7257" bağlantılarına tıklandığında Kanunun Genel Kurulda kabul edilen metni görüntülenir.

Kanun Bilgileri

	Kanun Metni
Kanun Numarası	7257
Başlığı	ELEKTRİK PİYASASI KANUNU İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN
Kabul Tarihi	25/11/2020
Kabul Edildiği Birleşim	27.Dönem 4.Yasama Yılı 20.Birleşim
Cumhurbaşkanlığına Gidiş Tarihi	27/11/2020
Cumhurbaşkanlığından Geliş Tarihi	01/12/2020
Cumhurbaşkanınca Yapılan İşlem	Onay
Resmi Gazete Tarihi	02/12/2020
Resmi Gazete Numarası	31322
Diğer Bilgiler	Son Dönem Teklif Bilgileri ve Komisyon Raporları

Kanunun kabul edildiği birleşim olan "27. Dönem 4. Yasama Yılı 20. Birleşim" bağlantısı tıklandığında ise o birleşime ait tutanağa erişim sağlanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Genel Kurul Tutanağı
27. Dönem 4. Yasama Yılı
20. Birleşim 25/Kasım /2020 Çarşamba

Ulaşmak İstediğiniz sayfa aralığını giriniz.

Önceki Sayfa | 1 | 1 | Getir | Sonraki Sayfa

Tutanak toplam 73 sayfadır.

25 Kasım 2020 Çarşamba
BİRİNCİ OTURUM
Açılma Saati: 14.06
BAŞKAN: Başkan Vekili Celal ADAN
KÂTİP ÜYELER: Abdurrahman TUTDERE (Adıyaman), Şeyhmus DİNÇEL(Mardin)
-----0-----
BAŞKAN - Türkiye Büyük Millet Meclisinin 20'nci Birleşimini açıyorum. (x)
Toplantı yeter sayısı vardır, görüşmelere başlıyoruz.
Gündeme geçmeden önce 3 sayın milletvekiline gündem dışı söz vereceğim.

"Son Dönem Teklif Bilgileri ve Komisyon Raporları" bağlantısı tıklandığında Kanun'un teklif metni ile teklife ait diğer bilgilere, esas ve tali olarak havale edilen komisyonlara ve komisyon sıra sayısına ulaşılır.

Kanun Teklifi Bilgileri

	Kanun Teklifinin Metni
Dönemi ve Yasama Yılı	27 / 4
Esas Numarası	2 / 3116
Başkanlığa Geliş Tarihi	05/10/2020
Teklifin Başlığı	Elektrik Piyasası Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile; maden, doğal gaz ve elektrik sektöründe faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör yatırımcılarının faaliyet alanlarındaki ihtiyaçlarına yönelik yapılacak düzenlemeler ile; 4/6/1985 tarihli ve 3213 sayılı Maden Kanununda yapılması öngörülen değişiklikler ile ruhsat temdit başvurularında idareden kaynaklanan değerlendirme süresinde yaşanacak gecikme hâlinde işletmenin faaliyetine devam edebilmesine imkân sağlanması, söz konusu Kanununa göre ruhsat bedelinin yatırılmayan kısmının hesaplanacak gecikme zammı oranında artırılmak suretiyle tahsili yoluna gidilmesi, maden arama ve işletme, ruhsatların verilmesi, birleştirilmesi, sürelerinin uzatılması, devir ve intikalleri ile çevreyle uyum bedeli iadelerine ilişkin müracaatlar dışında 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 22/A maddesi kapsamında vadesi geçmiş borç durumunu gösterir belge aranılması zorunluluğunun kaldırılması, 'mücavirdeki sahalara' ibaresinin 'ruhsat alanı dışındaki mücavir sahalara tedbirsiz ve dikkatsiz faaliyetler sonucu meydana gelen' şeklinde netleştirilmesi ve bu suretle ruhsat alanı içindeki taşmalara ayrıca cezai işlem tesis edilmemesi, 'ithalatçı şirket' tanımında değişiklik yapılması, 'Organize Toptan Doğal Gaz Satış Piyasası (OTSP)' ve 'son kaynak tedariki' tanımlarının yapılması, dağıtım şirketlerince LNG ve CNG yöntemlerinin kullanılabilmesine ve mevcut doğal gaz iletim ve dağıtım şebekelerinin LNG veya CNG yöntemleriyle beslenmesine imkân tanınması, Yapı Kayıt Belgesi alan yapının bulunduğu bölgenin uygulama imar planı olmaması veya uygulama imar planı olmakla birlikte yolların imar mevzuatına uygun olarak açılmamış olması hâlinde belirli şartlarda doğal gaz dağıtım şirketleri tarafından bu bölgelere şebeke yatırımı yapılabilmesi amaçlanmaktadır.
	Teklif komisyonda ve Genel Kurulda değiştirilerek kabul edilebilmektedir. Komisyonun kabul ettiği metnin/Kanun metninin dikkate alınması gerekmektedir.
Teklifin Son Durumu	KANUNLAŞTI

Kanun Teklifi Komisyon Bilgileri

Komisyon Tipi	Adı	Giriş Tarihi	Çıkış Tarihi	Yapılan İşlem	Karar Tarihi
Esas Komisyon	**Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu**	05/10/2020	27/10/2020	Raporunu Verdi	21/10/2020
Tali Komisyon	**Çevre Komisyonu**	05/10/2020	27/10/2020	Raporunu Vermedi	
Tali Komisyon	**Plan ve Bütçe Komisyonu**	05/10/2020	27/10/2020	Raporunu Vermedi	

Komisyon Raporu (Sırasayısı)	238
Kanun Numarası:	7257

Kanun Teklifi İmza Sahipleri

Adı ve Soyadı	Partisi	Seçim Çevresi	
Nevzat ŞATIROĞLU	Adalet ve Kalkınma Partisi	İstanbul	İlk İmza Sahibi
Hakan ÇAVUŞOĞLU	Adalet ve Kalkınma Partisi	Bursa	İlk İmza Sahibi
Ziver ÖZDEMİR	Adalet ve Kalkınma Partisi	Batman	
Fatma Betül SAYAN KAYA	Adalet ve Kalkınma Partisi	İstanbul	
İsmet YILMAZ	Adalet ve Kalkınma Partisi	Sivas	
Recep ÖZEL	Adalet ve Kalkınma Partisi	Isparta	
Meliha AKYOL	Adalet ve Kalkınma Partisi	Yalova	
Mustafa DEMİR	Adalet ve Kalkınma Partisi	İstanbul	

4. Kararlar

TBMM Kararları kanunlar gibi bir yasama işlemidir ve TBMM'nin çalışma düzenine, yürütme ve yargı organları ile ilişkilerine, dış politika konusundaki gelişmelere kadar çok farklı alanlara ilişkin olabilir. TBMM İçtüzüğü de bir TBMM kararı niteliği taşımaktadır.

Bu sayfadan 17. Dönem 1. Yasama Yılı başından itibaren (24/12/1983 tarih ve 1 sayılı Bakanlar Kuruluna Güvenildiğine Dair Karar'dan itibaren) TBMM Genel Kurulunda görüşülerek Kabul edilmiş kararlara ait bilgilere ve karar metinlerine erişim sağlanır. Bu sayfada TBMM tarafından kabul edilen karar türleri aşağıdaki konu başlıklarına göre filtrelenebilir:

- Anayasa değişikliği kararları,
- Cumhurbaşkanına ilişkin kararlar,
- Daimi komisyonlara ilişkin kararlar,
- Diğer kararlar,
- Hükümete ve bakanlara ilişkin kararlar,
- İçtüzük değişikliği kararları,
- KHK ve kalkınma planlarına ilişkin kararlar,
- Meclis araştırması komisyonlarına ilişkin kararlar,
- Meclis soruşturması komisyonlarına ilişkin kararlar,
- Milletvekillerine ilişkin kararlar,
- OHAL ve sıkıyönetime ilişkin kararlar,
- Seçim kararları,
- Silahlı kuvvet kullanımı hakkındaki kararlar,
- TBMM Başkanına ilişkin kararlar,
- TBMM Başkanlık Divanına ilişkin kararlar,
- TBMM çalışmalarına (tatil, ara verme, süre uzatımı) ilişkin kararlar,
- TBMM'nin üye seçimi (Sayıştay, RTÜK, Kamu Başdenetçisi) kararları.

Aşağıda yer alan formda ilgili sorgu kriterlerinden biri ya da birkaçı girilerek "Sorguyu Başlat" butonuna tıklanır. Bu form aracılığıyla yalnızca içinde bulunulan yasama dönemine ait kararlara ulaşılır. Önceki dönemlere ait kararlara erişilmek isteniyorsa "Geçmiş Dönemler TBMM Kararları" bağlantısına tıklanması gerekir. Sorgu sonucunda gelen TBMM Genel Kurulunda görüşülerek kabul edilmiş kararlara ait detay bilgileri görmek için "Diğer Bilgiler" bağlantısı tıklanır. Hiçbir veri girmeden sadece "Sorguyu Başlat" butonuna tıklandığında son içinde bulunulan yasama dönemi TBMM kararlarının geçmişe doğru sıralı listesi görüntülenir.

Daha eski tarihli Meclis kararlarına ulaşmak için sırasıyla "Tutanaklar"-"1908'den Günümüze Tutanaklar"-"Kanunlar ve Kararlar Erişim" sekmeleri tıklanır.

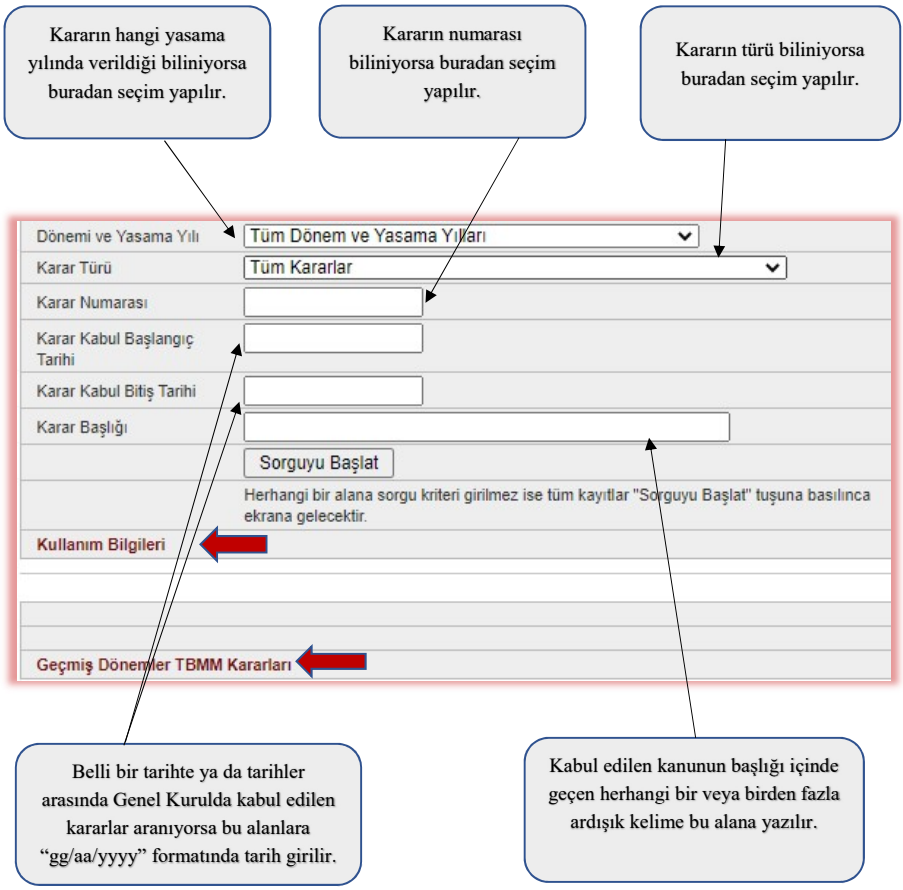

5. KHK'ler

KHK (Kanun Hükmünde Kararname); parlamenter sistemde Bakanlar Kurulunun, TBMM tarafından çıkarılan bir yetki kanunuyla aldığı sınırlı bir yetkiye dayanarak yaptığı, normlar hiyerarşisinde kanun düzeyinde yer alan düzenleyici bir işlemdi. Türk hukukuna ilk defa 1961 Anayasası'nda 1971 yılında yapılan değişiklikle giren KHK çıkarma yetkisi, 1982 Anayasası'nda yapılan 2017 değişikliği ile birlikte kaldırılmıştır.

Bu sayfadan 20. Yasama Döneminden itibaren TBMM Başkanlığına sunulmuş tüm KHK'lere ait ayrıntılı bilgilere ve metinlerine erişim sağlanır.

Aşağıda yer alan formda ilgili sorgu kriterlerinden biri ya da birkaçı girilerek "Sorguyu Başlat" butonuna tıklanır. Bu form aracılığıyla yalnızca içinde bulunulan döneme ait KHK'lere ulaşılır. Önceki dönemlere ait KHK'lere erişilmek isteniyorsa "Geçmiş Dönemlerin Kanun Hükmünde Kararnameleri" bağlantısına tıklanması gerekir. Sorgu sonucunda gelen ilgili KHK'ye ait detay bilgiler görüntülenmek isteniyorsa "Diğer Bilgiler" bağlantısı tıklanır. Hiçbir veri girmeden sadece "Sorguyu Başlat" butonuna tıklandığında son yasama dönemine ait KHK'lerin geçmişe doğru sıralı listesi görüntülenir.

Başkanlıkça KHK'lere (1/...) esas numarası verilir. Esas numarası veya son durumu (Kanunlaştı/Komisyonda/Yeni Döneme İntikal/İşlemden Kaldırıldı) bilinen KHK'ler bu alanlardan girilir

KHK'lerin hangi yasama yılında TBMM Başkanlığına intikal ettiği biliniyorsa buradan seçim yapılır. Geçmiş dönemdeki KHK'lere ilişkin verileri sorgulamak için, sorgu formunun sol alt köşesinde işaret edilen "Geçmiş Dönemlerin Kanun Hükmünde Kararnameleri" bağlantısına tıklanır.

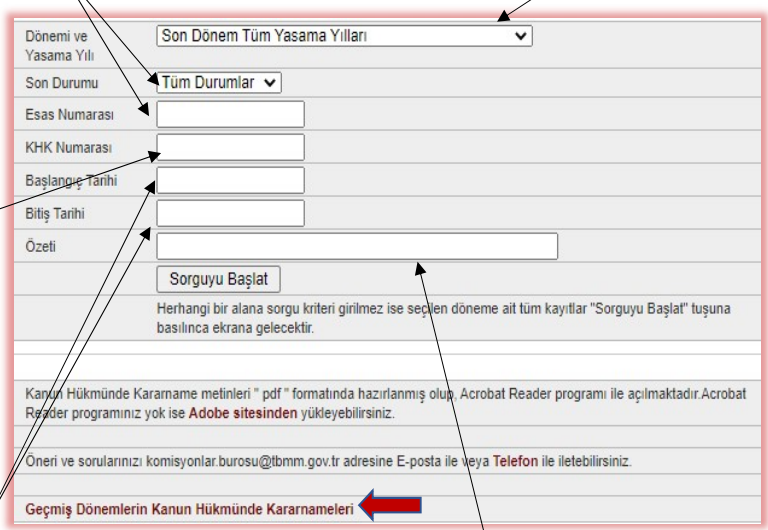

KHK' nin numarası biliniyor ise bu alana girilir.

Belli bir tarihte ya da tarihler arasında verilen KHK'ler aranıyorsa bu alanlara "gg/aa/yyyy" formatında tarih girilir.

KHK'ler için TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı tarafından içeriği yansıtacak bir özet hazırlanmaktadır. KHK'nin özeti içinde geçen herhangi bir ya da birden fazla ardışık kelime bu alana yazılır.

6. Komisyon Raporları

Komisyonlar karara bağladıkları işler için rapor düzenlerler. İçtüzükte, raporların başkan veya komisyon sözcüsü veyahut o iş için seçilen özel sözcü tarafından yazılacağı öngörülmüştür. Uygulamada komisyonda görevli yasama uzmanları tarafından raporların hazırlanmasına katkı sağlanır. Hazırlanan komisyon raporları Meclis Başkanlığına sunulur.

İki bölümden oluşan komisyon raporunun birinci bölümünde kanun teklifi hakkında komisyonda ileri sürülen görüşler, komisyonca yapılan değişiklikler ve gerekçeleri, son oylamada üyelerin hangi yönde oy kullandığı gibi hususlar yer alır. Ayrıca komisyon raporuna muhalif olan üyelerin muhalefet şerhleri de eklenir. Raporun ikinci bölümünde ise teklif metni ve komisyonun yaptığı değişiklikler ile kabul ettiği metin bulunur. Komisyon raporları sıra sayısı verilerek bastırılır ve milletvekillerine dağıtılarak TBMM resmî internet sitesinde yayımlanır. Komisyon raporları basım aşamasından sonra sıra sayısı ile anılır. Sıra sayısı ayrıca Genel Kurulda görüşülmesine başlandığı ilk birleşimin tutanağına eklenir.

Bu sayfadan; 21. Dönem 1. Yasama Yılı başından itibaren TBMM Basımevinde basılmış ve Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı tarafından dağıtıma çıkarılmış komisyon raporlarına ve kanunlaşan tasarı ve tekliflerin kanun metinlerine erişim sağlanır.

Aşağıda yer alan formda ilgili sorgu kriterlerinden biri ya da birkaçı girilerek “Sorguyu Başlat” butonuna tıklanır. Bu form aracılığıyla yalnızca 27. Yasama Dönemine ait komisyon raporlarına ulaşılır. Önceki dönemlere ait komisyon raporlarına erişilmek isteniyorsa “Geçmiş Dönem Komisyon Raporları (Sırasayıları)” bağlantısına tıklanması gerekir. Sorgu sonucunda gelen komisyon raporuna ulaşılmak isteniyorsa ilgili sıra sayısına ait bağlantıya tıklanmalıdır. Hiçbir veri girmeden sadece “Sorguyu Başlat” butonuna tıklandığında içinde bulunulan yasama dönemine ait komisyon raporlarının geçmişe doğru sıralı listesi görüntülenir.

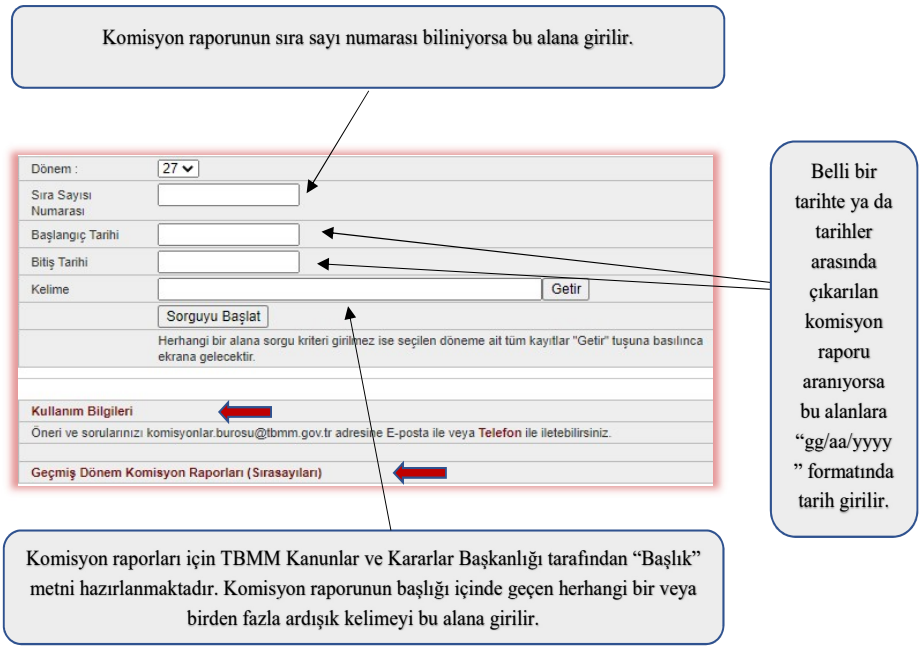

Örneğin 240 Sıra Sayısı ile arama yapıldığında aşağıdaki sayfa açılacak olup sıra sayısı olan "240" bağlantısının üzerine tıklandığında ilgili rapor metnine erişim sağlanacaktır.

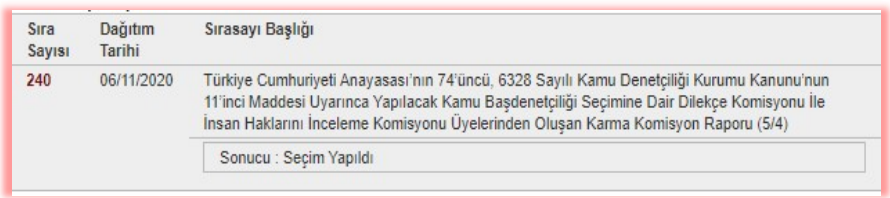

III. DENETİM

Türkiye Büyük Millet Meclisinin resmî internet sitesinin "DENETİM" menüsü yardımıyla; TBMM'nin bilgi edinme ve denetim yollarına yönelik; yazılı soru, genel görüşme, Meclis araştırması, Meclis soruşturması ve geçmiş dönem gensoru önergeleri ile Meclis Araştırma ve Meclis soruşturma komisyonlarına ilişkin ayrıntılı bilgilere erişim sağlanır.

1. Yazılı Soru Önergeleri

Yazılı soru; kısa, gerekçesiz ve kişisel görüş ileri sürülmeksizin; kişilik ve özel yaşama ilişkin konuları içermeyen bir önerge ile yazılı olarak cevaplanmak üzere milletvekillerinin, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlara yazılı olarak soru sormalarıdır. Yazılı soru önergeleri kanun tekliflerinin aksine yalnızca bir milletvekili tarafından TBMM Başkanlığına hitaben yazılır ve imzalanır. Cumhurbaşkanı'na soru sorulamaz.

Yazılı sorular Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakan tarafından, soru önergelerinin Gelen Kâğıtlar Listesi'ne konulduğu tarihten itibaren en geç on beş gün içinde cevaplandırılır. Tatil ve aravermede havale edilen sorular için bu süre tatil ve aravermeden sonra başlar. Yazılı sorular süresi içinde cevaplandırılmazsa bu durum Gelen Kâğıtlar Listesi'nde "Süresi İçinde Cevaplandırılmayan Yazılı Soru Önergeleri" başlığı altında ilan edilir ve Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakanlara bildirilir. Soru önergeleri verilişlerinden sonuçlanana kadar geçen süre içinde önerge sahibi tarafından geri alınabilir.

Bu sayfa aracılığıyla denetim yollarından yazılı soru önergelerinin, TBMM Başkanlığına sunulmasından sonuçlandırılmasına kadar geçen aşamalarına, özetlerine, sahiplerine ve muhataplarına ilişkin bilgiler ile önergelerin ve cevaplarının metinlerine erişim sağlanır.

Aşağıda yer alan formda ilgili sorgu kriterlerinden biri ya da birkaçı girilerek "Sorguyu Başlat" butonuna tıklanır. Bu form aracılığıyla yalnızca son döneme ait önergelere ulaşılır.

Geçmiş dönem yazılı ve sözlü soru önergelerine ulaşmak isteniyorsa Sorgu Formu sayfasının altında yer alan "Geçmiş Dönem Yazılı ve Sözlü Soru Önergeleri" bağlantısına tıklanması gerekir. Hiçbir veri girmeden sadece "Sorguyu Başlat" butonuna tıklandığında içinde bulunulan yasama dönemine ait yazılı soru önergelerinin geçmişe doğru sıralı listesi görüntülenir.

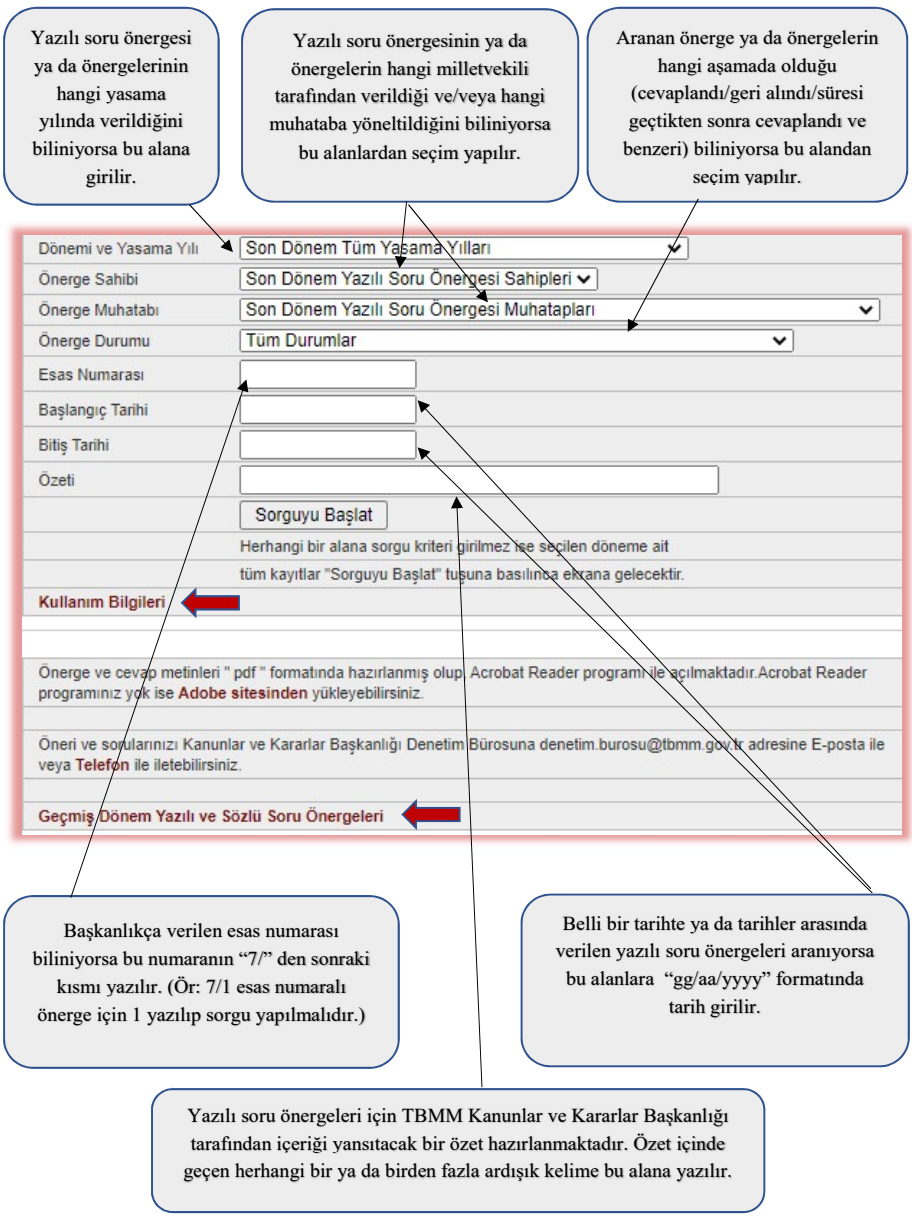

2. Genel Görüşme Önergeleri

Genel görüşme, toplumu ve devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun TBMM Genel kurulunda görüşülmesidir. Genel görüşmenin açılması, siyasi parti grupları veya en az 20 milletvekili tarafından TBMM Başkanlığına verilen bir önerge ile istenir. Uygulamada siyasi parti grupları tarafından ortak imzalı önerge de verilebilmektedir.

Bu sayfa aracılığıyla denetim yollarından genel görüşme önergelerinin, TBMM Başkanlığına sunulmasından sonuçlandırılmasına kadar geçen aşamalarına, özetlerine ve sahiplerine ilişkin bilgiler ile önergelerin metinlerine erişim sağlanır.

Aşağıda yer alan formda ilgili sorgu kriterlerinden biri ya da birkaçı girilerek "Sorguyu Başlat" butonuna tıklanır. Bu form aracılığıyla yalnızca son döneme ait önergelere ulaşılır. Geçmiş dönem genel görüşme önergelerine erişilmek isteniyorsa Sorgu Formu sayfasının altında yer alan ilgili döneme ait bağlantıya tıklanır. Hiçbir veri girmeden sadece "Sorguyu Başlat" butonuna tıklandığında içinde bulunulan yasama dönemi Meclis genel görüşme önergelerinin geçmişe doğru sıralı listesi görüntülenir.

Aranan genel görüşme önergesinin hangi yasama yılında verildiğini biliniyorsa bu alandan seçilir.

Aranan önerge ya da önergelerin ilk imza sahibi milletvekilinin kim olduğunu ve/veya hangi milletvekillerinin önergede imza sahibi olduğunu biliniyorsa bu alandan seçilir.

Aranan önerge ya da önergelerin hangi aşamada olduğu biliniyorsa bu alandan seçilir.

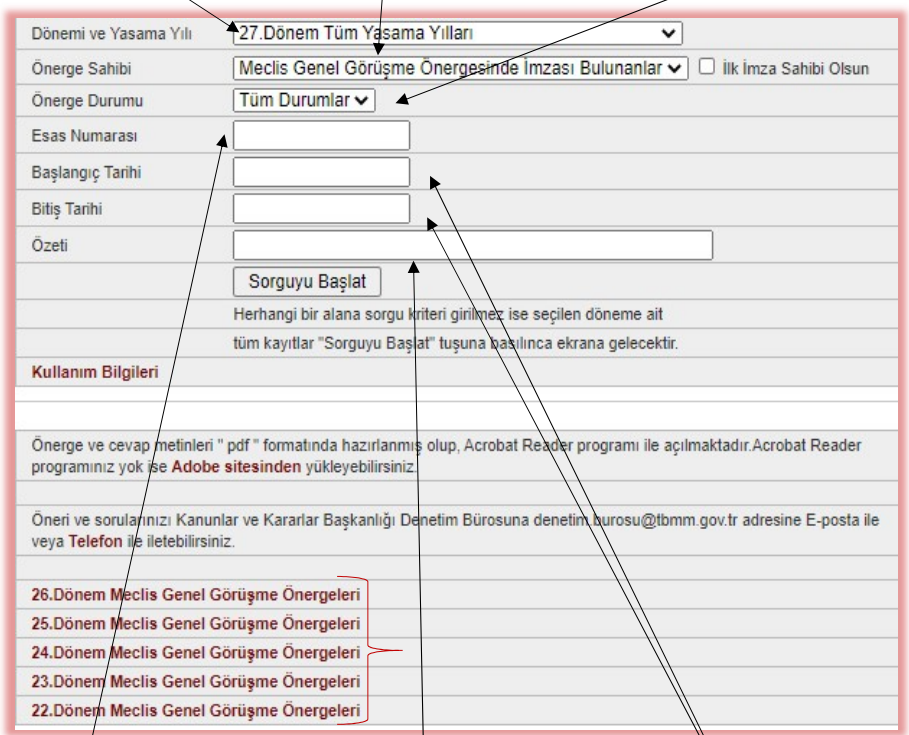

Başkanlıkça verilen esas numarası biliniyorsa bu numaranın "8/" den sonraki kısmı yazılır. (Ör: 8/1 esas numaralı önerge için 1 yazılıp sorgu yapılmalıdır.)

Belli bir tarihte ya da tarihler arasında verilen genel görüşme önergeleri aranıyorsa bu alanlara "gg/aa/yyyy" formatında tarih girilir.

Genel görüşme önergeleri için TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı tarafından içeriği yansıtacak bir özet hazırlanmaktadır. Özet içinde geçen herhangi bir ya da birden fazla ardışık kelime bu alana yazılır.

Arama sonucunda önerge ile ilgili özet bilgiler görüntülenir.

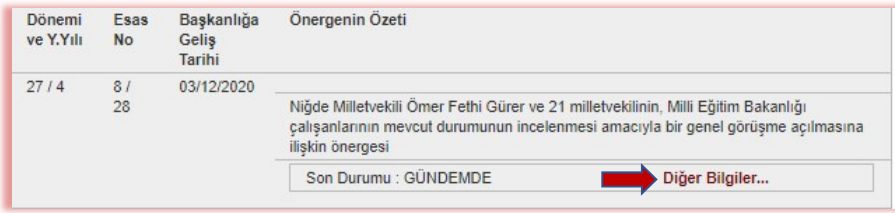

Ayrıntılı bilgi için "Diğer Bilgiler" bağlantısına tıklanmalıdır. Bu durumda aşağıdaki sayfa görüntülenecektir:

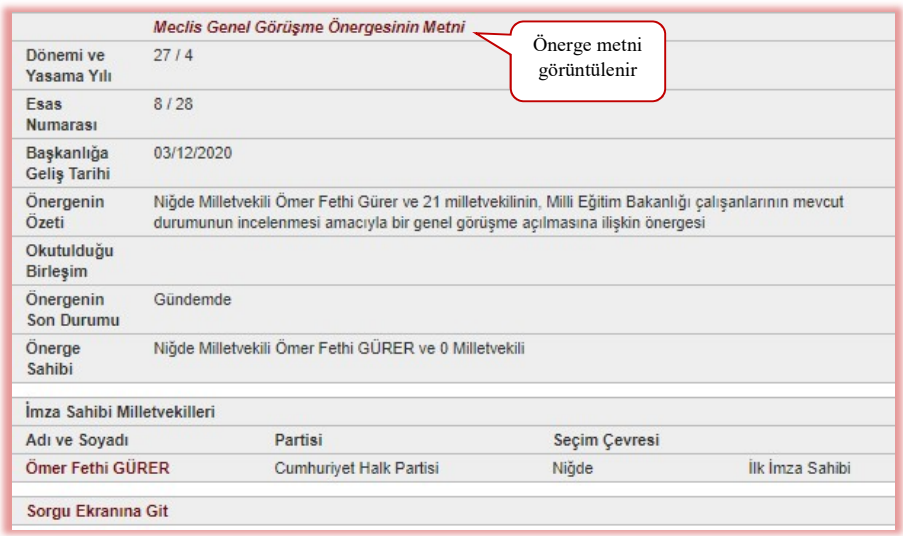

3. Meclis Araştırması Önergeleri

Meclis araştırması, devlet sırları ile ticari sırlar dışında kalan belli bir konuda bilgi edinmek için yapılan incelemedir.

Bu sayfa aracılığıyla denetim yollarından Meclis araştırması önergelerinin, TBMM Başkanlığına sunulmasından sonuçlandırılmasına kadar geçen aşamalarına, özetlerine ve sahiplerine ilişkin bilgiler ile önergelerin metinlerine erişim sağlanır.

Aşağıda yer alan formda ilgili sorgu kriterlerinden biri ya da birkaçı girilerek "Sorguyu Başlat" butonuna tıklanır. Bu form aracılığıyla yalnızca son döneme ait önergelere ulaşılır. Geçmiş dönem Meclis araştırması önergelerine ulaşılmak isteniyorsa Sorgu Formu sayfasının

altında yer alan ilgili döneme ait bağlantıya tıklanır. Hiçbir veri girmeden sadece "Sorguyu Başlat" butonuna tıklandığında içinde bulunulan yasama dönemi Meclis araştırma önergelerinin geçmişe doğru sıralı listesi görüntülenir.

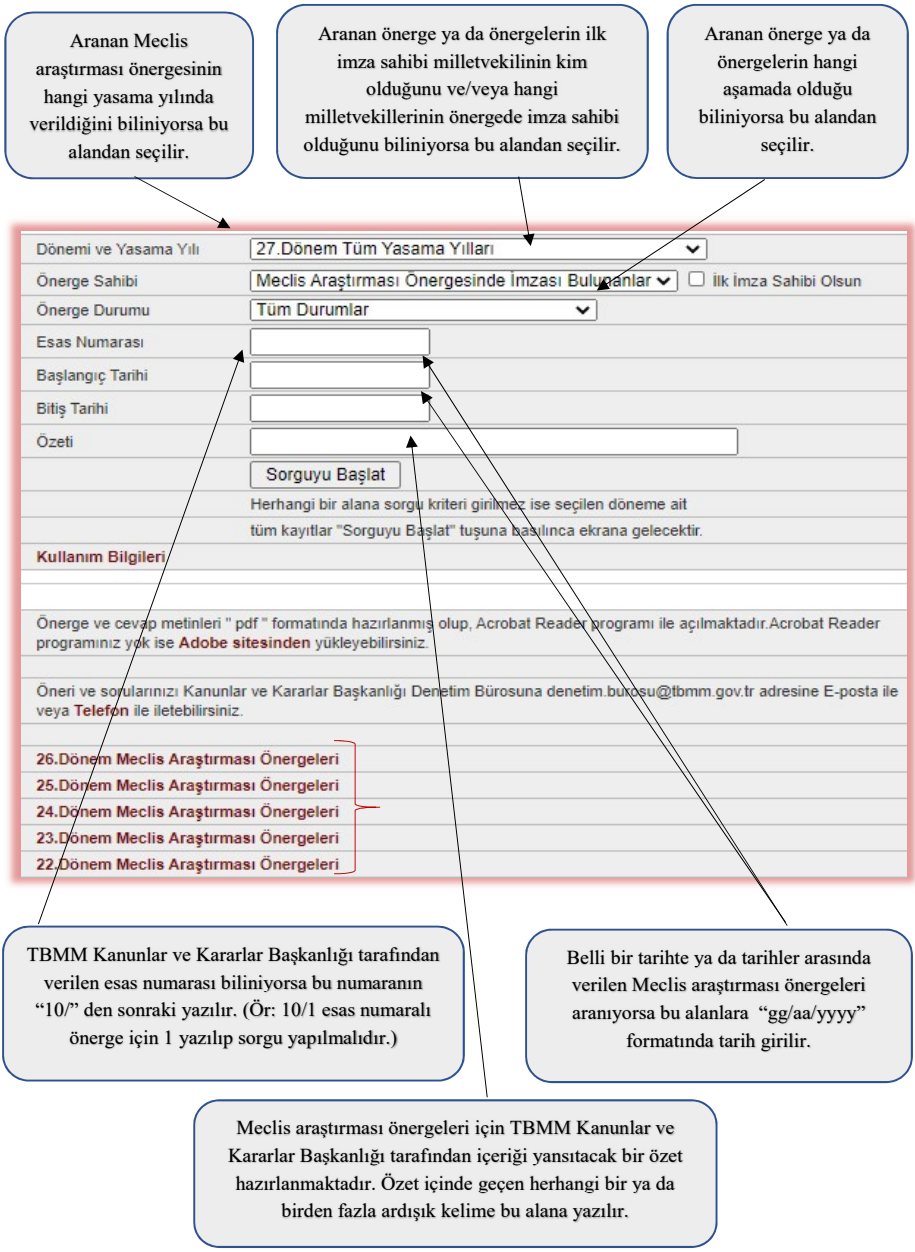

Arama sonucunda önerge ile ilgili özet bilgiler görüntülenir.

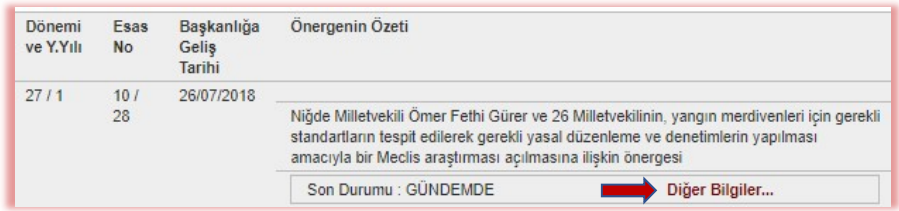

Dönemi ve Y.Yılı	Esas No	Başkanlığa Geliş Tarihi	Önergenin Özeti
27 / 1	10 / 28	26/07/2018	Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 26 Milletvekilinin, yangın merdivenleri için gerekli standartların tespit edilerek gerekli yasal düzenleme ve denetimlerin yapılması amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi
			Son Durumu : GÜNDEMDE → Diğer Bilgiler...

Ayrıntılı bilgi için "Diğer Bilgiler" bağlantısına tıklanmalıdır. Bu durumda aşağıdaki sayfa görüntülenecektir:

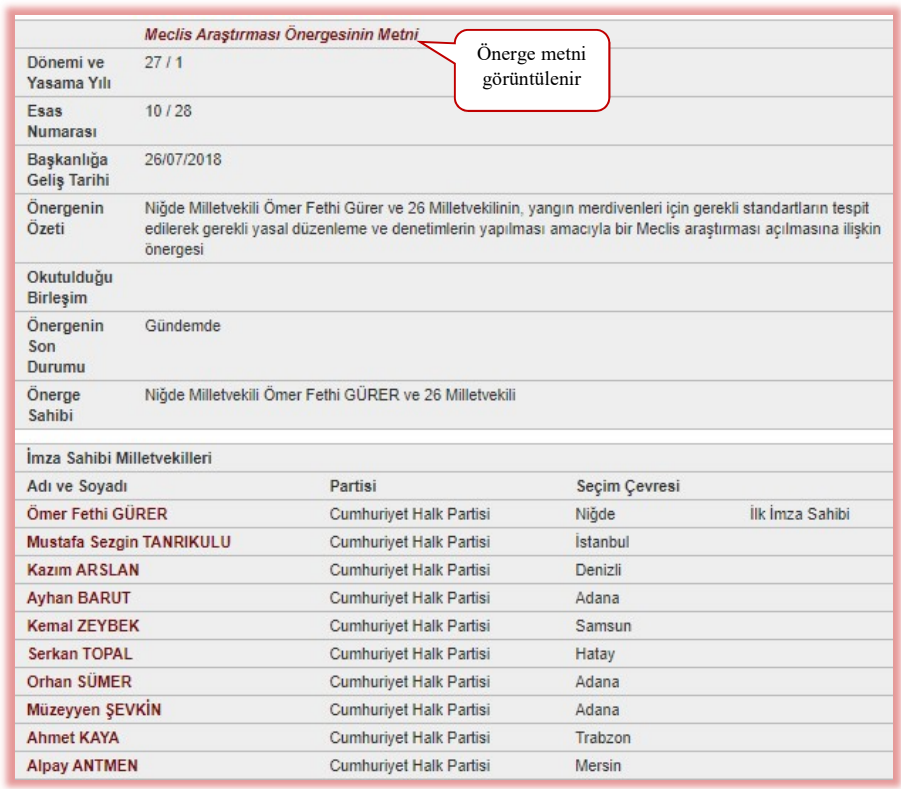

Meclis Araştırması Önergesinin Metni

Önerge metni görüntülenir

Dönemi ve Yasama Yılı	27 / 1
Esas Numarası	10 / 28
Başkanlığa Geliş Tarihi	26/07/2018
Önergenin Özeti	Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 26 Milletvekilinin, yangın merdivenleri için gerekli standartların tespit edilerek gerekli yasal düzenleme ve denetimlerin yapılması amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi
Okutulduğu Birleşim	
Önergenin Son Durumu	Gündemde
Önerge Sahibi	Niğde Milletvekili Ömer Fethi GÜRER ve 26 Milletvekili

İmza Sahibi Milletvekilleri

Adı ve Soyadı	Partisi	Seçim Çevresi	
Ömer Fethi GÜRER	Cumhuriyet Halk Partisi	Niğde	İlk İmza Sahibi
Mustafa Sezgin TANRIKULU	Cumhuriyet Halk Partisi	İstanbul	
Kazım ARSLAN	Cumhuriyet Halk Partisi	Denizli	
Ayhan BARUT	Cumhuriyet Halk Partisi	Adana	
Kemal ZEYBEK	Cumhuriyet Halk Partisi	Samsun	
Serkan TOPAL	Cumhuriyet Halk Partisi	Hatay	
Orhan SÜMER	Cumhuriyet Halk Partisi	Adana	
Müzeyyen ŞEVKİN	Cumhuriyet Halk Partisi	Adana	
Ahmet KAYA	Cumhuriyet Halk Partisi	Trabzon	
Alpay ANTMEN	Cumhuriyet Halk Partisi	Mersin	

4. Meclis Soruşturması Önergeleri

Meclis soruşturması, görevi başında bulunan veya bulunmayan Cumhurbaşkanı yardımcıları veya bakanlar ile parlamenter hükümet sisteminde görev yapmış olan başbakanların ve bakanların görevleriyle ilgili işledikleri iddia edilen suçlar hakkında Meclis tarafından soruşturma yapılarak, hakkında soruşturma yürütülen kişinin cezai açıdan yargılanıp yargılanmaması hususunda Meclis Genel Kurulunca karar verilmesidir. Meclis soruşturması önergeleri Meclis üye tamsayısının salt çoğunluğunun imzası ile TBMM Başkanlığına verilir.

Bu sayfa aracılığıyla denetim yollarından Meclis soruşturması önergelerinin, TBMM Başkanlığına sunulmasından sonuçlandırılmasına kadar geçen aşamalarına, özetlerine, muhatabına ilişkin bilgiler ile önergelerin metinlerine erişilir.

Aşağıda yer alan formda ilgili sorgu kriterlerinden biri ya da birkaçı girilerek "Sorguyu Başlat" butonuna tıklanır. Bu form aracılığıyla yalnızca içinde bulunulan yasama dönemine ait önergelere ulaşılır. Geçmiş dönem Meclis soruşturması önergelerine ulaşılmak isteniyorsa Sorgu Formu sayfasının altında yer alan ilgili döneme ait bağlantıya tıklanır. Hiçbir veri girmeden sadece "Sorguyu Başlat" butonuna tıklandığında içinde bulunulan yasama dönemi Meclis soruşturması önergelerinin geçmişe doğru sıralı listesi görüntülenir.

Aranan Meclis soruşturması önergesinin hangi yasama yılında verildiğini biliniyorsa bu alandan seçilir.

Aranan önerge ya da önergelerin ilk imza sahibi milletvekilinin kim olduğunu ve/veya hangi milletvekillerinin önergede imza sahibi olduğunu biliniyorsa bu alandan seçilir.

Aranan önerge ya da önergelerin hangi aşamada olduğu biliniyorsa bu alandan seçilir.

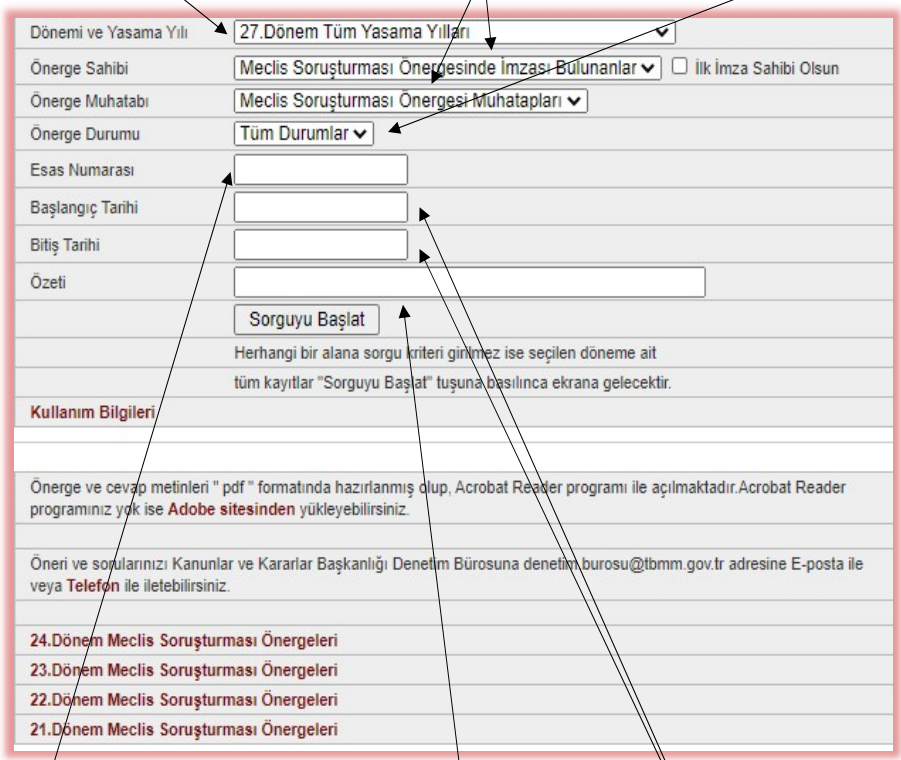

TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı tarafından verilen esas numarası biliniyorsa bu numaranın "9/" den sonraki kıamı yazılır. (Ör: 9/1 esas numaralı önerge için 1 yazılıp sorgu yapılmalıdır.)

Belli bir tarihte ya da tarihler arasında verilen Meclis soruşturması önergeleri aranıyorsa bu alanlara "gg/aa/yyyy" formatında tarih girilir.

Meclis soruşturması önergeleri için TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı tarafından içeriği yansıtacak bir özet hazırlanmaktadır. Özet içinde geçen herhangi bir ya da birden fazla ardışık kelime bu alana yazılır.

Arama sonucunda önerge ile ilgili özet bilgiler görüntülenir.

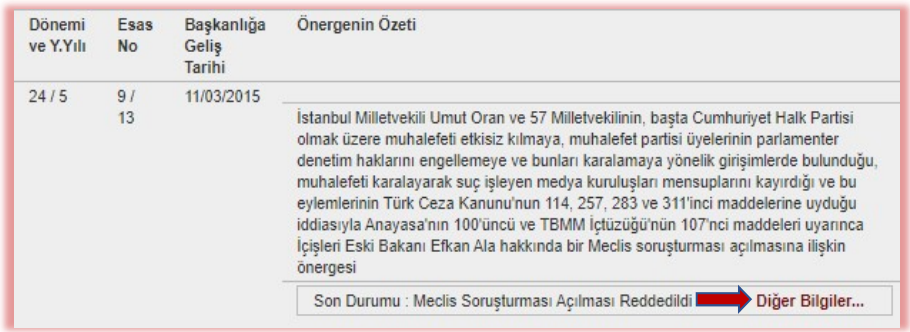

Dönemi ve Y.Yılı	Esas No	Başkanlığa Geliş Tarihi	Önergenin Özeti
24 / 5	9 / 13	11/03/2015	İstanbul Milletvekili Umut Oran ve 57 Milletvekilinin, başta Cumhuriyet Halk Partisi olmak üzere muhalefeti etkisiz kılmaya, muhalefet partisi üyelerinin parlamenter denetim haklarını engellemeye ve bunları karalamaya yönelik girişimlerde bulunduğu, muhalefeti karalayarak suç işleyen medya kuruluşları mensuplarını kayırdığı ve bu eylemlerinin Türk Ceza Kanunu'nun 114, 257, 283 ve 311'inci maddelerine uyduğu iddiasıyla Anayasa'nın 100'üncü ve TBMM İçtüzüğü'nün 107'nci maddeleri uyarınca İçişleri Eski Bakanı Efkan Ala hakkında bir Meclis soruşturması açılmasına ilişkin önergesi

Son Durumu : Meclis Soruşturması Açılması Reddedildi → Diğer Bilgiler...

Ayrıntılı bilgi için "Diğer Bilgiler" bağlantısına tıklanmalıdır. Bu durumda aşağıdaki sayfa görüntülenecektir:

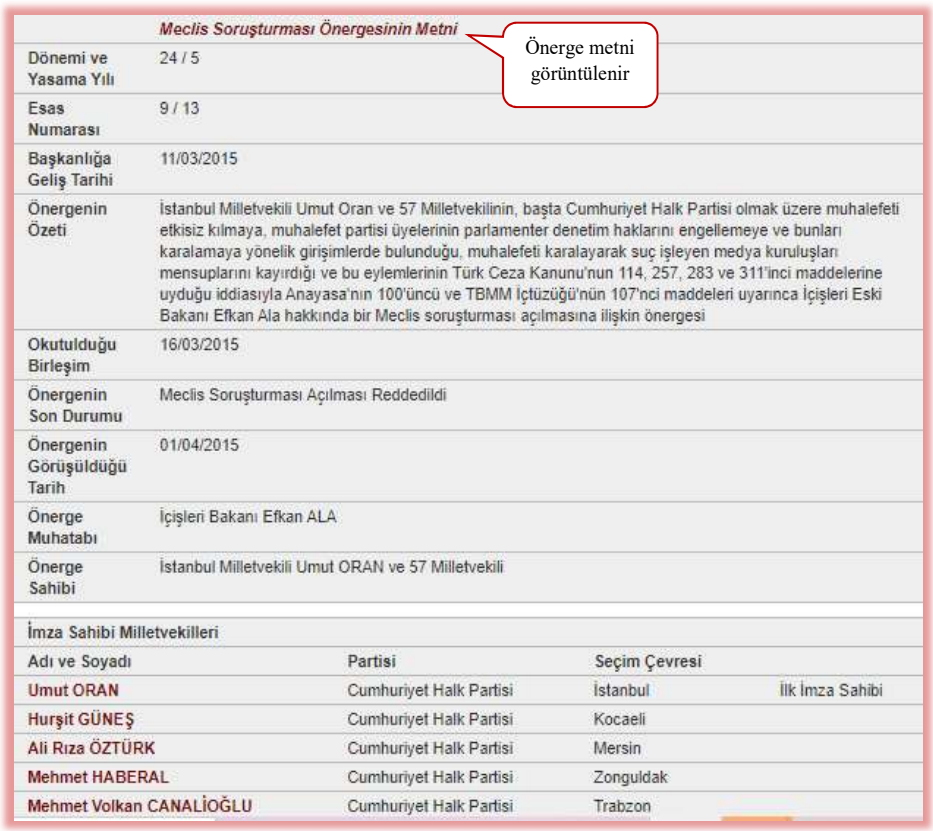

Meclis Soruşturması Önergesinin Metni

Önerge metni görüntülenir

Dönemi ve Yasama Yılı	24 / 5
Esas Numarası	9 / 13
Başkanlığa Geliş Tarihi	11/03/2015
Önergenin Özeti	İstanbul Milletvekili Umut Oran ve 57 Milletvekilinin, başta Cumhuriyet Halk Partisi olmak üzere muhalefeti etkisiz kılmaya, muhalefet partisi üyelerinin parlamenter denetim haklarını engellemeye ve bunları karalamaya yönelik girişimlerde bulunduğu, muhalefeti karalayarak suç işleyen medya kuruluşları mensuplarını kayırdığı ve bu eylemlerinin Türk Ceza Kanunu'nun 114, 257, 283 ve 311'inci maddelerine uyduğu iddiasıyla Anayasa'nın 100'üncü ve TBMM İçtüzüğü'nün 107'nci maddeleri uyarınca İçişleri Eski Bakanı Efkan Ala hakkında bir Meclis soruşturması açılmasına ilişkin önergesi
Okutulduğu Birleşim	16/03/2015
Önergenin Son Durumu	Meclis Soruşturması Açılması Reddedildi
Önergenin Görüşüldüğü Tarih	01/04/2015
Önerge Muhatabı	İçişleri Bakanı Efkan ALA
Önerge Sahibi	İstanbul Milletvekili Umut ORAN ve 57 Milletvekili

İmza Sahibi Milletvekilleri

Adı ve Soyadı	Partisi	Seçim Çevresi	
Umut ORAN	Cumhuriyet Halk Partisi	İstanbul	İlk İmza Sahibi
Hurşit GÜNEŞ	Cumhuriyet Halk Partisi	Kocaeli	
Ali Rıza ÖZTÜRK	Cumhuriyet Halk Partisi	Mersin	
Mehmet HABERAL	Cumhuriyet Halk Partisi	Zonguldak	
Mehmet Volkan CANALİOĞLU	Cumhuriyet Halk Partisi	Trabzon	

5. Meclis Araştırması Komisyonları

Meclis araştırmasının yürütülmesi için özel bir araştırma komisyonu kurulur. Bu sayfa aracılığı ile 9. Yasama Dönemi itibarıyla kurulmuş tüm Meclis araştırması komisyonları ile Millet Meclisi Araştırma Komisyonlarının (25.10.1961-12.09.1980 arası) ve Cumhuriyet Senatosu Araştırma Komisyonlarının (25.10.1961-19.08.1980 arası) listesine erişim sağlanır.

Aşağıda yer alan formda ilgili sorgu kriterlerinden biri ya da birkaçı girilerek "Sorguyu Başlat" butonuna tıklanır. Bu form aracılığıyla yalnızca son dönemde kurulmuş Meclis araştırması komisyonlarına ulaşılır. Geçmiş dönem Meclis araştırması komisyonlarına ulaşılmak isteniyorsa Sorgu Formu sayfasının altında yer alan "Geçmiş Dönem TBMM Meclis Araştırması Komisyonları" bağlantısına tıklanması gerekir. Hiçbir veri girmeden sadece "Sorguyu Başlat" butonuna tıklandığında içinde bulunulan yasama dönemi Meclis araştırması komisyonlarının geçmişe doğru sıralı listesi görüntülenir.

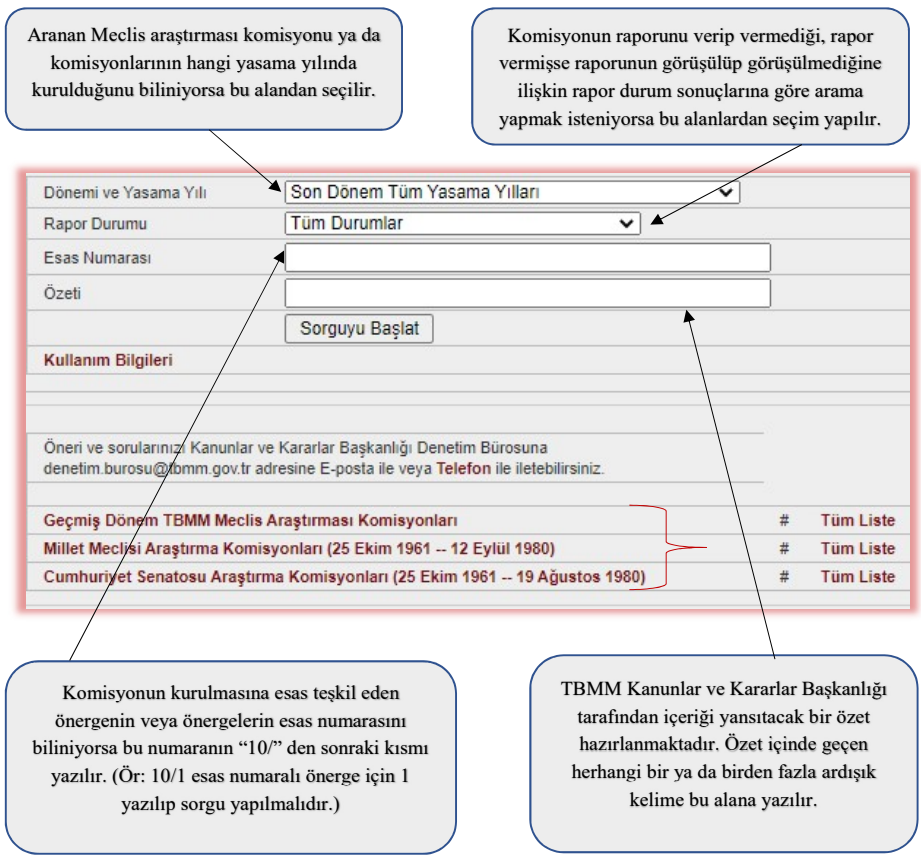

Arama sonucunda Meclis araştırması komisyonu ile ilgili özet bilgiler görüntülenir.

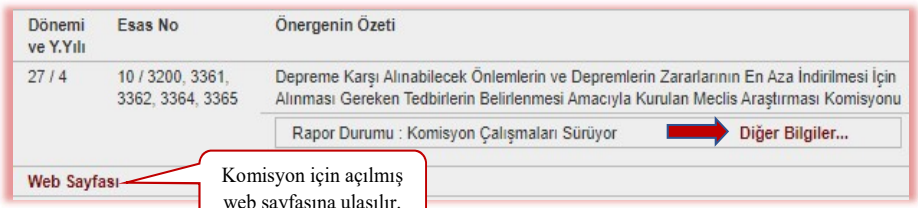

Ayrıntılı bilgi için "Diğer Bilgiler" bağlantısına tıklanmalıdır. Bu durumda aşağıdaki sayfa görüntülenecektir:

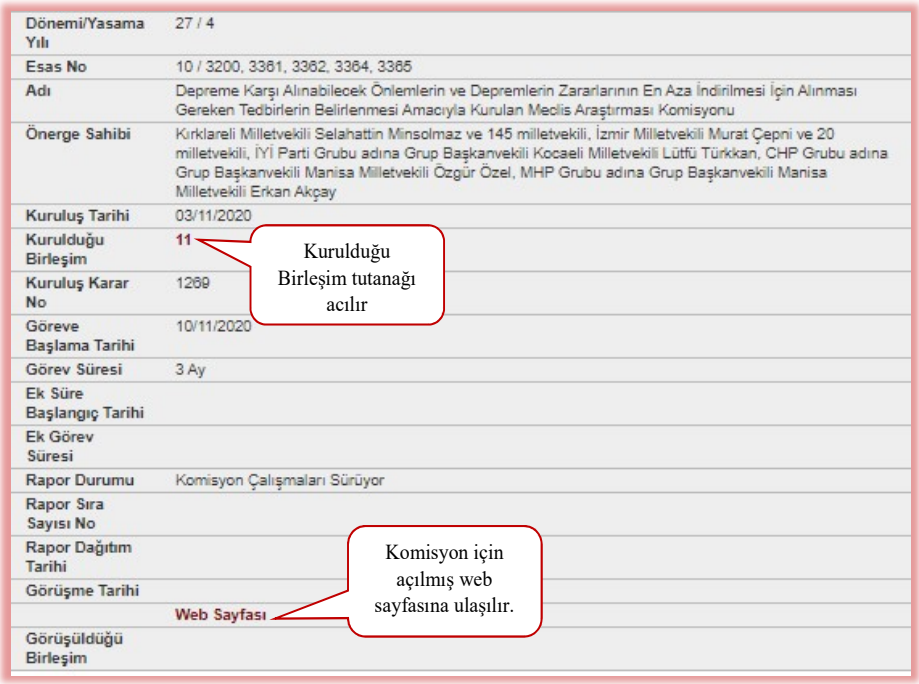

6. Meclis Soruşturması Komisyonları

Meclis soruşturmasının yürütülmesi için özel bir Meclis soruşturması komisyonu kurulur. Bu sayfa aracılığı ile 21. Yasama Dönemi'nden günümüze değin kurulmuş tüm Meclis soruşturması komisyonlarına erişim sağlanır.

Aşağıda yer alan formda ilgili sorgu kriterlerinden biri ya da birkaçı girilerek "Sorguyu Başlat" butonuna tıklanır. Bu form aracılığıyla yalnızca son dönemde kurulmuş Meclis soruşturması komisyonlarına ulaşılır. Geçmiş dönem Meclis soruşturması komisyonlarına ulaşılmak isteniyorsa Sorgu Formu sayfasının altında yer alan "Geçmiş Dönem TBMM Meclis Araştırması Komisyonları" bağlantısına tıklanması gerekir. Hiçbir veri girmeden sadece "Sorguyu Başlat" butonuna tıklandığında içinde bulunulan yasama dönemi Meclis soruşturması komisyonlarının geçmişe doğru sıralı listesi görüntülenir.

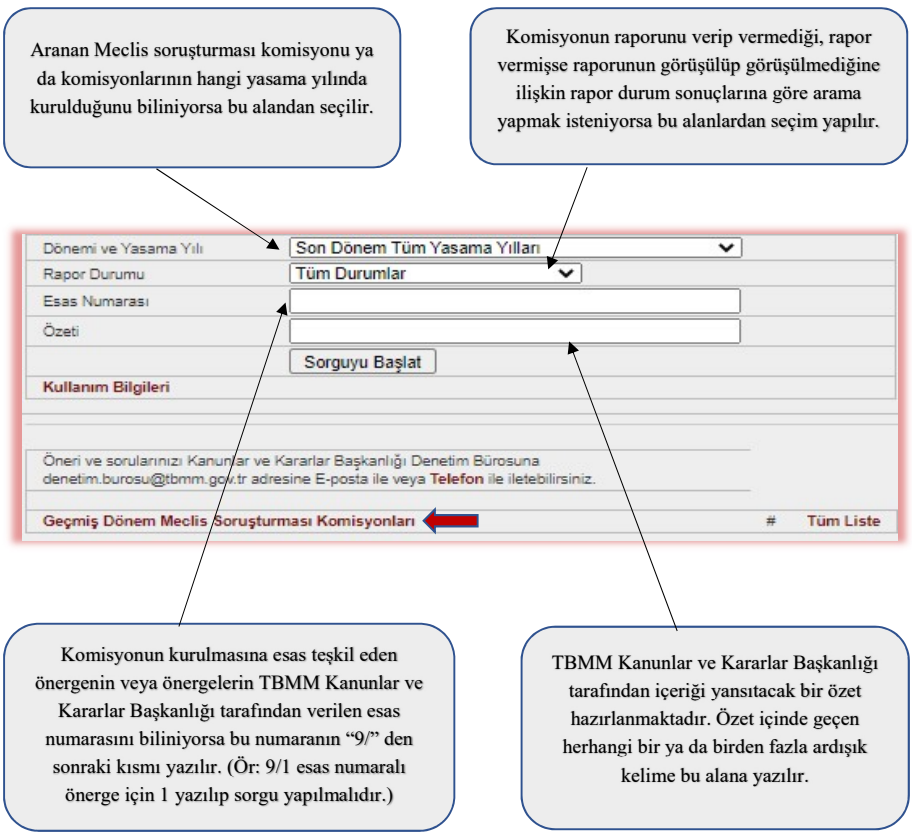

Arama sonucunda Meclis soruşturması komisyonu ile ilgili özet bilgiler görüntülenir.

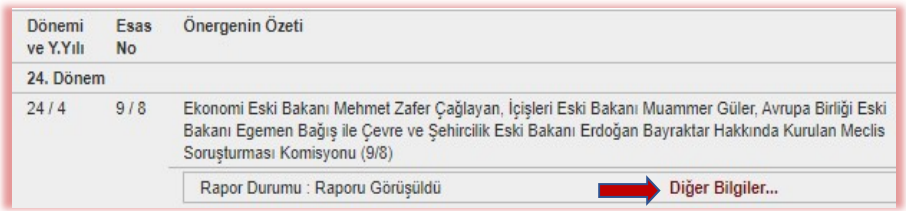

Dönemi ve Y.Yılı	Esas No	Önergenin Özeti
24. Dönem		
24 / 4	9 / 8	Ekonomi Eski Bakanı Mehmet Zafer Çağlayan, İçişleri Eski Bakanı Muammer Güler, Avrupa Birliği Eski Bakanı Egemen Bağış ile Çevre ve Şehircilik Eski Bakanı Erdoğan Bayraktar Hakkında Kurulan Meclis Soruşturması Komisyonu (9/8)
		Rapor Durumu : Raporu Görüşüldü → Diğer Bilgiler...

Ayrıntılı bilgi için "Diğer Bilgiler" bağlantısına tıklanmalıdır. Bu durumda aşağıdaki sayfa görüntülenecektir:

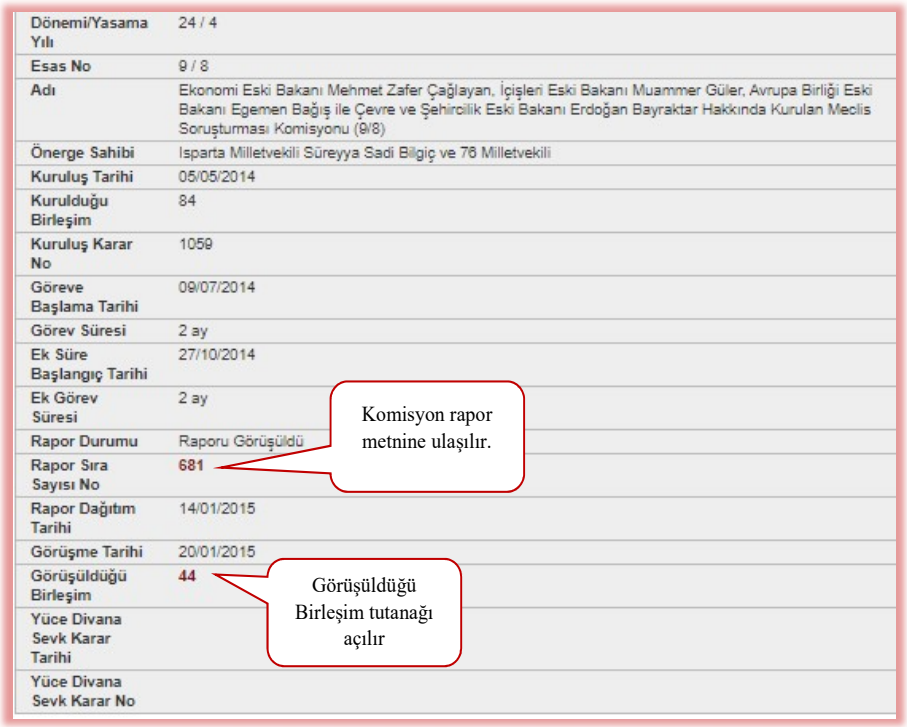

Dönemi/Yasama Yılı	24 / 4
Esas No	9 / 8
Adı	Ekonomi Eski Bakanı Mehmet Zafer Çağlayan, İçişleri Eski Bakanı Muammer Güler, Avrupa Birliği Eski Bakanı Egemen Bağış ile Çevre ve Şehircilik Eski Bakanı Erdoğan Bayraktar Hakkında Kurulan Meclis Soruşturması Komisyonu (9/8)
Önerge Sahibi	Isparta Milletvekili Süreyya Sadi Bilgiç ve 76 Milletvekili
Kuruluş Tarihi	05/05/2014
Kurulduğu Birleşim	84
Kuruluş Karar No	1059
Göreve Başlama Tarihi	09/07/2014
Görev Süresi	2 ay
Ek Süre Başlangıç Tarihi	27/10/2014
Ek Görev Süresi	2 ay
Rapor Durumu	Raporu Görüşüldü
Rapor Sıra Sayısı No	681
Rapor Dağıtım Tarihi	14/01/2015
Görüşme Tarihi	20/01/2015
Görüşüldüğü Birleşim	44
Yüce Divana Sevk Karar Tarihi	
Yüce Divana Sevk Karar No	

Komisyon rapor metnine ulaşılır.

Görüşüldüğü Birleşim tutanağı açılır

7. Geçmiş Dönemler Gensoru Önergeleri

Parlamenter hükümet sisteminde Bakanlar Kurulunun ve tek tek bakanların parlamento karşısında siyasal sorumluluğu vardı. Bakanlar Kurulunun veya bir bakanın siyasal sorumluluğunu doğuran bir denetleme yolu olan gensoru ile parlamento, Bakanlar Kurulunun veya tek tek bakanların görevlerine son verebilirdi.

Anayasa'nın mülga 99'uncu maddesine göre gensoru önergesi, bir siyasi parti grubu adına veya en az 20 milletvekilinin imzasıyla verilmekteydi. Önergenin gündeme alınıp alınmayacağına Genel Kurulca karar verilip, görüşmeleri sırasında milletvekilleri ve siyasi parti gruplarınca güvensizlik önergeleri verilmekte, bunun sonucunda da güven oylaması yapılmaktaydı.

Bu sayfa aracılığı ile geçmiş dönemlerdeki denetim yollarından gensoru önergelerinin, TBMM Başkanlığına sunulmasından sonuçlandırılmasına kadar geçen aşamalarına, özetlerine ve sahiplerine ilişkin bilgiler ile önergelerin metinlerine erişim sağlanır.

Aşağıda yer alan formda ilgili sorgu kriterlerinden biri ya da birkaçı girilerek "Sorguyu Başlat" butonuna tıklanır. Bu form aracılığıyla yalnızca 26. Yasama Dönemine ait gensoru önergelerine ulaşılır. Geçmiş dönem gensoru önergelerine Sorgu Formu sayfasının altında yer alan ilgili Döneme ait bağlantıya tıklanması gerekir. Hiçbir veri girmeden sadece "Sorguyu Başlat" butonuna tıklandığında 26. Yasama Dönemi Meclis araştırması komisyonlarının geçmişe doğru sıralı listesi görüntülenir.

Aranan gensoru önergesinin hangi yasama yılında verildiği biliniyorsa buradan seçim yapılır.

Aranan önerge ya da önergelerin ilk imza sahibi milletvekilinin kim olduğunu ve/veya hangi milletvekillerinin önergede imza sahibi olduğunu biliniyorsa buradan seçim yapılır.

Aranan önerge ya da önergelerin hangi aşamada (geri alındı/gündemde/gündeme alınması reddedildi/güvensizlik önergesi kabul edildi ve benzeri,) olduğunu biliniyorsa buradan seçim yapılır.

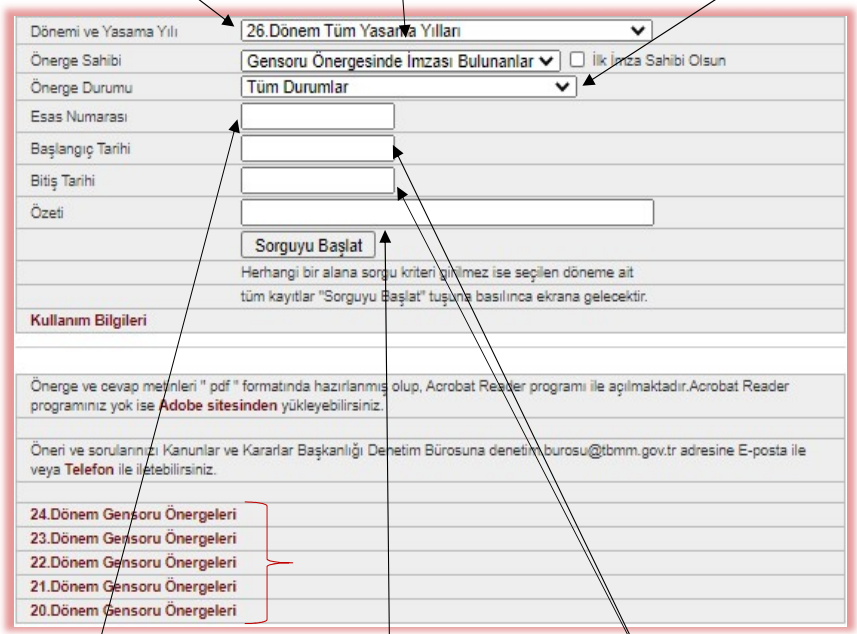

TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı tarafından verilen esas numarası biliniyorsa bu numaranın "11/" den sonraki kısım yazılır.

Belli bir tarihte ya da tarihler arasında verilen Meclis soruşturması önergeleri aranıyorsa bu alanlara "gg/aa/yyyy" formatında tarih girilir.

Gensoru önergeleri için TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı tarafından içeriği yansıtacak bir özet hazırlanmaktadır. Özet içinde geçen herhangi bir ya da birden fazla ardışık kelime bu alana yazılır.

Arama sonucunda gensoru önergesi ile ilgili özet bilgiler görüntülenir.

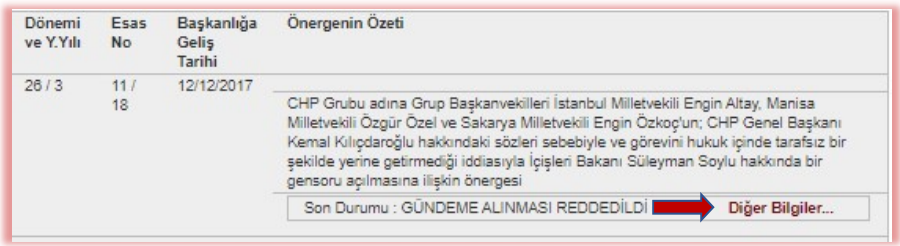

Dönemi ve Y.Yılı	Esas No	Başkanlığa Geliş Tarihi	Önergenin Özeti
26 / 3	11 / 18	12/12/2017	CHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri İstanbul Milletvekili Engin Altay, Manisa Milletvekili Özgür Özel ve Sakarya Milletvekili Engin Özkoç'un; CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu hakkındaki sözleri sebebiyle ve görevini hukuk içinde tarafsız bir şekilde yerine getirmediği iddiasıyla İçişleri Bakanı Süleyman Soylu hakkında bir gensoru açılmasına ilişkin önergesi

Son Durumu : GÜNDEME ALINMASI REDDEDİLDİ → Diğer Bilgiler...

Ayrıntılı bilgi için "Diğer Bilgiler" bağlantısına tıklanmalıdır. Bu durumda aşağıdaki sayfa görüntülenecektir:

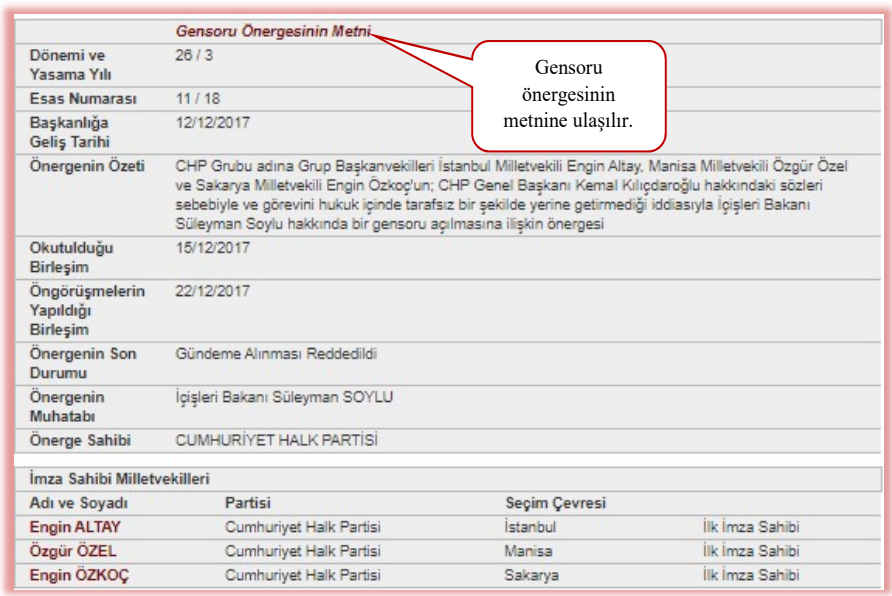

Gensoru Önergesinin Metni

Gensoru önergesinin metnine ulaşılır.

Dönemi ve Yasama Yılı	26 / 3
Esas Numarası	11 / 18
Başkanlığa Geliş Tarihi	12/12/2017
Önergenin Özeti	CHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri İstanbul Milletvekili Engin Altay, Manisa Milletvekili Özgür Özel ve Sakarya Milletvekili Engin Özkoç'un; CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu hakkındaki sözleri sebebiyle ve görevini hukuk içinde tarafsız bir şekilde yerine getirmediği iddiasıyla İçişleri Bakanı Süleyman Soylu hakkında bir gensoru açılmasına ilişkin önergesi
Okutulduğu Birleşim	15/12/2017
Öngörüşmelerin Yapıldığı Birleşim	22/12/2017
Önergenin Son Durumu	Gündeme Alınması Reddedildi
Önergenin Muhatabı	İçişleri Bakanı Süleyman SOYLU
Önerge Sahibi	CUMHURİYET HALK PARTİSİ

İmza Sahibi Milletvekilleri

Adı ve Soyadı	Partisi	Seçim Çevresi	
Engin ALTAY	Cumhuriyet Halk Partisi	İstanbul	İlk İmza Sahibi
Özgür ÖZEL	Cumhuriyet Halk Partisi	Manisa	İlk İmza Sahibi
Engin ÖZKOÇ	Cumhuriyet Halk Partisi	Sakarya	İlk İmza Sahibi

IV. TUTANAKLAR

Türkiye Büyük Millet Meclisinin resmî internet sitesinin "TUTANAK" menüsü yardımıyla açılacak sayfalardan belirli bir birleşimin tutanağına erişim sağlanarak Genel Kurul çalışmalarına ilişkin ayrıntılı bilgiler edinmek mümkündür.

Tutanak, TBMM'nin yasama ve denetim faaliyetlerine ilişkin toplantılarında stenografların görüp duyarak tespit ettikleri esasa ilişkin konuşmaların, ses kayıt cihazı yardımıyla, tutanak yazım ve dil bilgisi kuralları çerçevesinde yazıya aktarılmasıyla oluşturulan metindir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın ve TBMM İçtüzüğü'nün ilgili hükümlerinin gereği olmasının yanı sıra kamuoyu ve ilgililerce Parlamentonun ürettiği bilgi ve belgelerin, Parlamentoda yapılan görüşmelerin, yaşanan tartışmaların, olayların ulaşılabilir, izlenebilir, öğrenilebilir olması amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinin yasama ve denetim faaliyetleriyle ilgili toplantılarda tutanak tutulur. Bütün bu görüşme tutanakları (Genel Kurulun kapalı oturum tutanakları ve komisyonların gizlilik kararı aldığı tutanaklar hariç) dijital ve basılı ortamda paylaşıma açılır ve arşivlenir.

Bir birleşimde görüşülen konular sınıflandırılarak tutanak dergilerinde yayınlanır. Sınıflandırma sayesinde tutanak dergileri daha sistemli ve anlaşılır hale getirilir ve aranan konunun bulunmasında araştırmacılara kolaylık sağlar. Sınıflandırma genel itibarıyla aşağıdaki konu başlıklarına göre yapılır ve Genel Kurulunun Gündem sırasına göre sıralanarak tutanaklarda yer verilir.

- Geçen tutanak özeti
- Bu birleşim tutanak özeti
- Gelen Kâğıtlar
- Yoklama /Yoklamalar
- Oturum başkanlarının konuşmaları
- Ant içme

- Yürütmenin ve milletvekillerinin gündem dışı konuşmaları
- Açıklamalar
- Sataşmalara ilişkin konuşmalar
- Başkanlığın Genel Kurula sunuşları (Cumhurbaşkanlığı, TBMM Başkanlığı, komisyon başkanlığı tezkereleri ve benzeri)
- Önergeler (genel görüşme, Meclis soruşturması, Meclis araştırması önergeleri, Danışma Kurulu, siyasi parti grubu, Başkanlık önerileri)
- Seçimler (TBMM Başkanı, Komisyon üye seçimi, Anayasa Mahkemesi üyelerine seçim ve benzeri)
- Genel görüşme
- Meclis soruşturması
- Meclis araştırması
- Kanun teklifleri ile komisyonlardan gelen diğer işler (Kalkınma Planı görüşmeleri, yasama dokunulmazlığı raporları, İnsan Hakları Komisyonu raporu ve benzeri)
- Yazılı sorular cevaplandığında bunlara ilişkin sorular ve cevapları
- Bildiriler – Deklarasyonlar
- 23 Nisan, 15 Temmuz gibi özel gündemlere ilişkin görüşmeler
- Usul hakkında görüşmeler
- Söylevler (Cumhurbaşkanının yasama yılını açış konuşması, yabancı devlet başkanlarının Genel Kurula hitabı ve benzeri)
- Geçen tutanak hakkında düzeltmeler
- Tebrik, temenni ve teşekkürler
- Ölüm, saygı duruşu ve taziyeler
- Disiplin cezası işlemleri
- Düzeltişler (kesin olarak bilinen hususların yanlış ifade edilmesi hâlinde)
- Oylamalar ve Oylamalara İlişkin Tablolar
- KİT Komisyonu Raporu (üzerinde görüşme olmayan KİT Komisyonu raporları)
- Komisyonlar Bülteni
- Dönem Sonu İşler Bülteni (yeni yasama döneminin ilk birleşimine eklenir. örn; hükümsüz sayılan işler cetveli)
- Kapalı oturumlar
- Mazbata işlemleri
- Tutanaktan çıkarma istemleri

1. Son Tutanak

Bu sayfa, Genel Kurulun toplandığı son birleşime ait tutanağa erişim sağlayan ANA SAYFA/ Son Tutanak ile aynı sayfaya yönlendirir.

2. Tutanak Sorgu

Bu sayfada 19. Dönem 4. Yasama Yılından (1 Eylül 1994 tarihinden) itibaren Genel Kurul tutanakları bulunmaktadır. Aşağıda yer alan formda ilgili sorgu kriterlerinden biri ya da birkaçı girilerek "Getir" butonuna tıklanır. Hiçbir veri girmeden sadece "Getir" butonuna tıklandığında içinde bulunulan yasama dönemi tutanakları yasama yıllarına sınıflandırılmış listesi görüntülenir.

"Bu Formun en önemli faydalarından birisi aynı tutanak sayfası içinde ardışık olmayan kelimeleri aramak için "ve" , "veya" mantık operatörlerinin kullanılabiliyor olmasıdır. Örneğin "eğitim" ve "gençlik" anahtar kelimelerinin her ikisinin de yer aldığı tutanak metinleri aranıyorsa kelime kısmına "eğitim ve gençlik"; herhangi birinin yer aldığı tutanak metinleri için "eğitim veya gençlik" anahtar kelimeleri kullanılarak arama yapılır."

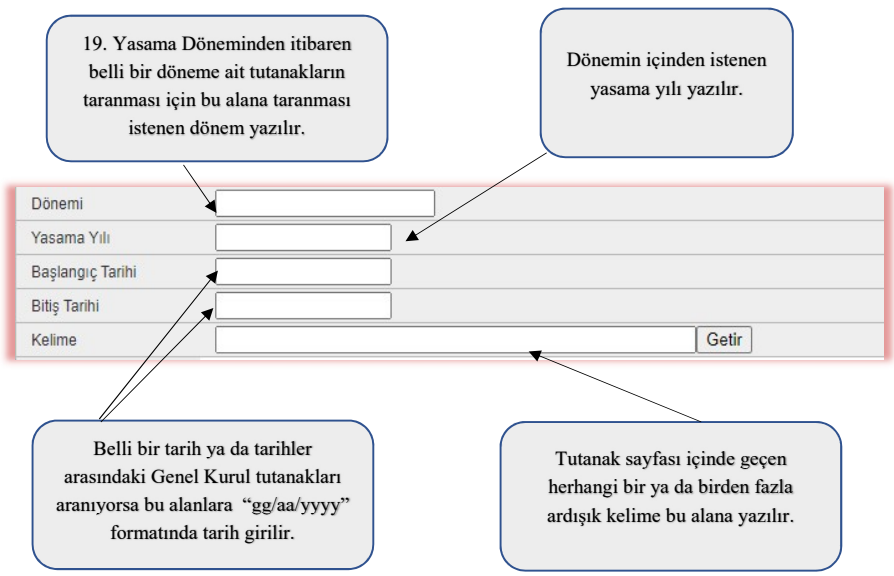

3. Tutanak Metinleri

Bu sayfadan Genel Kurul tutanaklarına, son dönemden başlayarak 20. Yasama Dönemine kadar (bu dönem de dâhil) yasama yılları itibarıyla düzenli bir sırayla erişim sağlanır.

İlgili döneme ait belirli bir yasama yılı seçilerek açılan sayfadan her bir birleşimin tam tutanağına, tutanak özetine ve varsa sesli özeti ile açık oylama sonuçlarına (oylama sonucu, kabul/ret/çekimser oy kullanan üye sayıları ile her bir üyenin kullandığı oyun yönüne ilişkin verilere) ulaşmak mümkündür.

4. Tutanak Özetleri (Seslendirme, İşaret Dili)

Bu sayfadan hâlihazırda sadece 26. Dönem 1. Yasama Yılına ait Genel Kurul tutanaklarına, tutanak özetlerine, sesli özetlere, işaret dili ile açıklamasına, varsa o birleşime ait açık oylama sonuçlarına (oylama sonucu, kabul/ret/çekimser oy kullanan üye sayıları ile her bir üyenin kullandığı oyun yönüne ilişkin verilere) ulaşılır.

5. Gizli Oturum Tutanakları

Bu sayfadan Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca yayımlanmasına karar verilen kapalı oturum tutanaklarına erişim sağlanır.

TBMM Genel Kurulu'nda, bir siyasi parti grubunun ya da 20 milletvekilinin yazılı istemiyle kapalı oturum önergesi verebilir. Bu durumda kapalı oturumda bulunabilecekler dışında herkes toplantı salonundan çıkar, ancak görüşmelerin tutanakları Genel Kurulun uygun görüşüyle yeminli stenograflar tarafından tutulmaya devam edilir. Kapalı oturum tutanakları bir zarfa konularak Meclis arşivine gönderilir.

Kapalı oturum tutanakları ve özetleri, Danışma Kurulunun teklifiyle Genel Kurulca aksi yönde karar verilmedikçe, kapalı oturum tarihinden itibaren on yıl geçtikten sonra yayımlanabilir.

6. 1908'den Günümüze Tutanaklar

BMM'nin açıldığı 23 Nisan 1920 tarihli ilk toplantıdan bugüne; TBMM, Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosu, Kurucu Meclis, Temsilciler Meclisi, Milli Birlik Komitesi, Milli Güvenlik Konseyi ve Danışma Meclisinin tüm tutanaklarına bu sayfadan ulaşılır. Yanda açılan sayfadan erişim türü seçilerek detaylı arama yapılır:

A) Fihrist Bilgileri Üzerinden Erişim

Bu sayfa aracılığıyla, TBMM´nin 23 Nisan 1920´den başlayarak 23. Yasama Dönemi sonuna kadar basılmış Tutanak Dergilerinin orijinal görüntülerine gerek bir bütün halde gerekse de dönemlere ve konu başlıklarına göre sınıflandırarak erişim sağlanır. Yanda yer alan Tutanak Dergisi Sorgu Formunda yer alan kriterler girilerek arama yapılacağı gibi Aşağıdaki gibi sayfanın solunda yer alan menüler aracılığıyla istenilen Meclis/dönem/konu başlıkları seçilerek de arama yapılabilir.

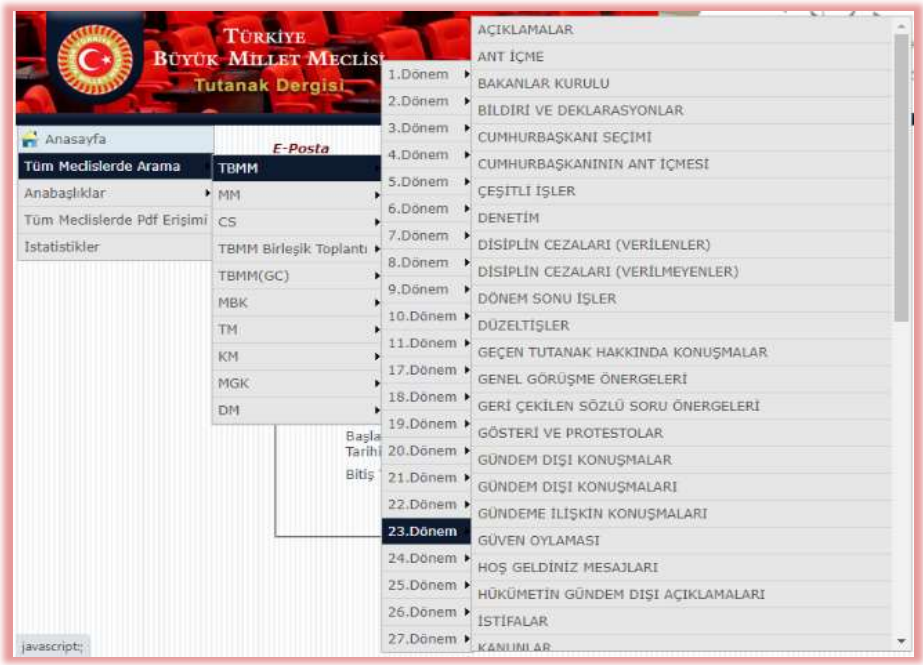

B) Tarih Sıralı Erişim

Bu sayfa aracılığıyla TBMM, TBMM Birleşik Toplantısı, Cumhuriyet Senatosu, Millet Meclisi, Kapalı Oturumlar, Milli Güvenlik Konseyi-Danışma Meclisi ve Kurucu Meclisin tutanak dergilerine geçmişten günümüze tarih sıralı erişim sağlanır.

C) Çeşitli İstatistikler

Bu sayfa aracılığıyla konu başlıklarına göre tüm tutanakların; seçim bölgelerine, üyelere, unvanlara, kararlara, konuşma yapan bürokratlara ve yabancı devlet adamlarına göre sınıflandırılmış bilgiler yer alır.

D) Erişim Kısayolları

Bu sayfa aracılığıyla konularına göre; cumhurbaşkanlarının, başbakanların ve bakanlar kurulu üyelerinin genel kurul konuşmalarına, parlamento dışından atanmış bakanlar kurulu üyelerinin Meclis faaliyetlerine, parlamento üyelerinin tüm faaliyetlerine, unvanlara göre sıralanmış tüm faaliyetlere, genel kurulda konuşma yapan bürokratların konuşmalarına, yabancı konuk devlet adamlarının genel kurul konuşmalarına, siyasi parti genel başkanlarının genel kurul konuşmalarına, 23 Nisan tarihli özel gündem toplantılara, bütçe kanunu tasarıları ve genel kurul tutanaklara kısa yoldan erişim sağlanır.

Örneğin, açılan sayfadan "Cumhurbaşkanlarının Genel Kurul Konuşmaları" bağlantısı tıklandığında 2'nci Yasama Döneminden itibaren günümüze değin cumhurbaşkanlarının Genel Kurul'daki konuşmalarına ait tutanaklara erişim sağlanır.

Cumhurbaşkanlarının Genel Kurul Konuşmaları
Dönem Sıralı

Türkiye Büyük Millet Meclisi 2.Dönem	
Reisicumhur	MUSTAFA KEMAL ATATÜRK (GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA)
Türkiye Büyük Millet Meclisi 3.Dönem	
Reisicumhur	MUSTAFA KEMAL ATATÜRK (GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA)
Türkiye Büyük Millet Meclisi 4.Dönem	
Reisicumhur	MUSTAFA KEMAL ATATÜRK (GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA)
Türkiye Büyük Millet Meclisi 5.Dönem	
Reisicumhur	CELAL BAYAR (MAHMUT CELAL BAYAR)
Reisicumhur	MUSTAFA KEMAL ATATÜRK (GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA)
Reisicumhur	İSMET İNÖNÜ (MUSTAFA İSMET İNÖNÜ)
Türkiye Büyük Millet Meclisi 6.Dönem	
Reisicumhur	İSMET İNÖNÜ (MUSTAFA İSMET İNÖNÜ)
Türkiye Büyük Millet Meclisi 7.Dönem	
Reisicumhur	İSMET İNÖNÜ (MUSTAFA İSMET İNÖNÜ)
Türkiye Büyük Millet Meclisi 8.Dönem	
Cumhurbaşkanı	İSMET İNÖNÜ (MUSTAFA İSMET İNÖNÜ)
Türkiye Büyük Millet Meclisi 9.Dönem	
Cumhurbaşkanı	CELAL BAYAR (MAHMUT CELAL BAYAR)
Türkiye Büyük Millet Meclisi 10.Dönem	
Reisicumhur	CELAL BAYAR (MAHMUT CELAL BAYAR)
Türkiye Büyük Millet Meclisi 11.Dönem	

E) Kanunlar ve Kararlar Erişim

Bu sayfa aracılığı ile açılan ekrandan 23 Nisan 1920'den başlayarak 24. Yasama Döneminin sonuna kadar tüm kanun ve kararlara ait genel bilgiler ile kanun ve kararların metnine, komisyon raporlarına ve Genel Kurul tutanaklarına erişim sağlanır. Yanda açılan sayfadan kanun/karar numarası ve/veya kanunun/kararın adında geçen ifadelerle arama yapılacağı gibi dönemler itibarıyla tüm listeyi de görüntülemek mümkündür.

Örneğin 6653 sayılı ve 4/4/2015 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Bulgaristan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Acil Durumlar Alanında İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun bilgisiyle sorgu yapıldığında açılan sayfa aşağıdaki şekilde görüntülenecektir:

No	Ana Başlık	Özet Bilgi	Cilt	Birleşim	Sayfa
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ – 10. Dönem					
1	Kanunlar	**KANUN NO:6653** : Yabancı memleketlerle muvakkat mahiyette modüs vivendiler ve ticaret anlaşmaları akdi ve bunların şümulüne giren maddelerin gümrük resimlerinde değişiklikler yapılması ve anlaşmaya yanaşmıyan devletler muvaredatına karşı tedbirler alınması hususumla hükümete salâhiyet verilmesi hakkında kanun ***Kabul Tarihi :*** 01/02/1956 ***Resmi Gazete Tarihi ve No :*** 07.02.1956 No: 9227 *Kanun Metni* Kanunlar Dergisi Cilt: 38 *TBMM 27 no'lu Komisyon Raporu*	10	31	16:17 23:27

Açılan sayfada yer alan "Kanun Metni", "TBMM 27 no'lu Komisyon Raporu" ya da tutanak cildi, birleşimi ve sayfalarından ilgili bağlantılar tıklanarak istenen veriye erişim sağlanır.

7. Seçilmiş Tutanaklar

Bu sayfa, "Erişim Kısayolları" ile aynı sayfaya yönlendirir.

8. Komisyon Tutanakları

Bu sayfa aracılığıyla açılan arama formundan 24. Yasama Dönemi'nden günümüze değin ihtisas komisyonlarının, ihtisas komisyonlarının alt komisyonlarının ve araştırma komisyonlarının tutanaklarına erişim sağlanır. Hiçbir veri girmeden "Ara" butonu tıklandığında tüm komisyonların sıralandığı liste görüntülenir. İlgili komisyona ait bağlantı tıklanarak o komisyonun dönemler ve yasama yılları itibarıyla sıralanmış tutanak metinlerine erişim sağlanabilir.

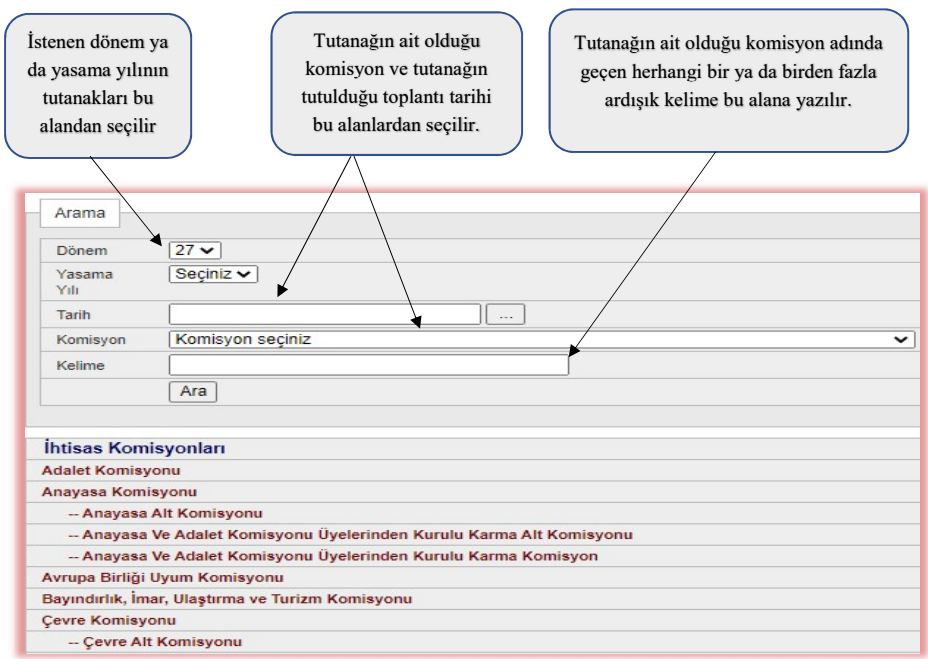

Örneğin Adalet Komisyonunun 20/07/2018 tarihli toplantı tutanağı arandığında aşağıdaki sayfa görüntülenecektir. "19/07/2018 Tarihli Toplantı" bağlantısına tıklanarak tutanak metnine erişim sağlanabilir.

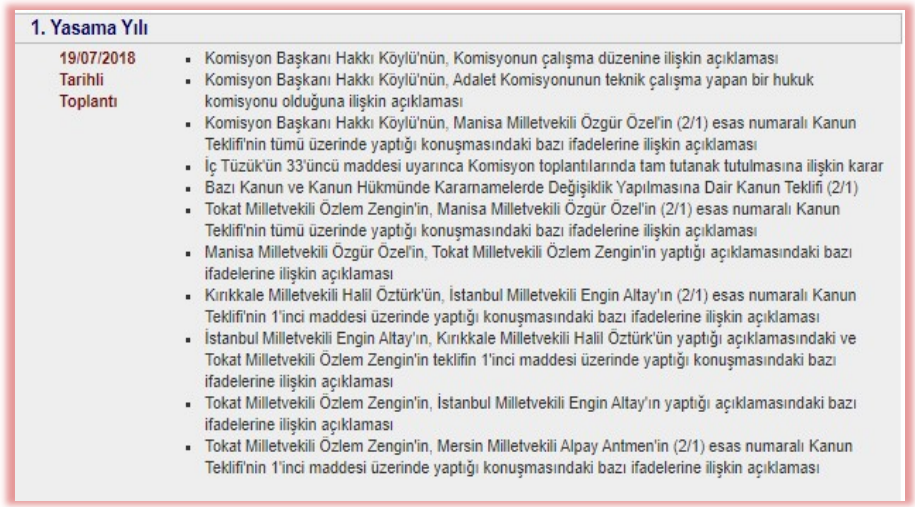

1. Yasama Yılı

19/07/2018 Tarihli Toplantı

- Komisyon Başkanı Hakkı Köylü'nün, Komisyonun çalışma düzenine ilişkin açıklaması
- Komisyon Başkanı Hakkı Köylü'nün, Adalet Komisyonunun teknik çalışma yapan bir hukuk komisyonu olduğuna ilişkin açıklaması
- Komisyon Başkanı Hakkı Köylü'nün, Manisa Milletvekili Özgür Özel'in (2/1) esas numaralı Kanun Teklifi'nin tümü üzerinde yaptığı konuşmasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması
- İç Tüzük'ün 33'üncü maddesi uyarınca Komisyon toplantılarında tam tutanak tutulmasına ilişkin karar
- Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/1)
- Tokat Milletvekili Özlem Zengin'in, Manisa Milletvekili Özgür Özel'in (2/1) esas numaralı Kanun Teklifi'nin tümü üzerinde yaptığı konuşmasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması
- Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, Tokat Milletvekili Özlem Zengin'in yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması
- Kırıkkale Milletvekili Halil Öztürk'ün, İstanbul Milletvekili Engin Altay'ın (2/1) esas numaralı Kanun Teklifi'nin 1'inci maddesi üzerinde yaptığı konuşmasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması
- İstanbul Milletvekili Engin Altay'ın, Kırıkkale Milletvekili Halil Öztürk'ün yaptığı açıklamasındaki ve Tokat Milletvekili Özlem Zengin'in teklifin 1'inci maddesi üzerinde yaptığı konuşmasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması
- Tokat Milletvekili Özlem Zengin'in, İstanbul Milletvekili Engin Altay'ın yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması
- Tokat Milletvekili Özlem Zengin'in, Mersin Milletvekili Alpay Antmen'in (2/1) esas numaralı Kanun Teklifi'nin 1'inci maddesi üzerinde yaptığı konuşmasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

V. PARLAMENTOLARARASI İLİŞKİLER

Türkiye Büyük Millet Meclisinin resmî internet sitesinin "PARLAMENTOLARARASI İLİŞKİLER" menüsü yardımıyla açılacak sayfalardan Türkiye Büyük Millet Meclisinin üye olduğu uluslararası komisyonlar ve dostluk gruplarına ilişkin ayrıntılı bilgiler edinmek mümkündür.

1. Uluslararası Komisyonlar

Parlamenter asambleler, parlamenterler arasında karşılıklı bilgi ve görüş alışverişine fırsat sunan yapılardır.

Bu sayfada Türkiye Büyük Millet Meclisinin üye olduğu uluslararası kuruluşlar ve bu kuruluşlar ile ilgili ayrıntılı bilgiler yer alır. TBMM'nin hâlihazırda üyesi olduğu kuruluşlar gösterilmiş olup her bir kuruluşun üzerindeki bağlantı tıklanarak ilgili kuruluşa üye milletvekillerine, kuruşun hakkında genel bilgilere, faaliyetlerine, iç tüzüğüne ve benzeri bilgilere ulaşılır.

Örneğin, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Parlamenter Asamblesi (AGİTPA) bağlantısı tıklandığında sayfa aşağıdaki şekilde görüntülenecek olup ayrıntılı bilgi için ekran görüntüsünde işaretlenen alanlardaki bağlantılar tıklanmalıdır.

2. Dostluk Grupları

Dostluk grupları; parlamenterlerin ülkeler arasındaki karşılıklı anlayışı geliştirme, çeşitli konularda iş birliği ve görüş alışverişinin sağlanması, dost ülke parlamentoları arasında yakınlaşma, parlamento üyelerinin tanışması ve ülkelerin tanıtımı için karşılıklı resmî ziyaretler düzenleyerek uluslar arasındaki dostluğun geliştirilmesine yardımcı olmak amacıyla oluşturulan karşılıklı diplomatik ilişkileri sağlayan yapılardır.

Bu sayfada Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin parlamentolararası dostluk grubu bulunan tüm ülke parlamentoları yer alır. Açılan haritadan ya da doğrudan ülke seçimi yaparak o ülke parlamentosu ile bulunan dostluk grubunu hakkında genel bilgilere, faaliyetlere ve benzeri ayrıntılı bilgilere ulaşılır.

VI. KURUMSAL

Türkiye Büyük Millet Meclisinin resmî internet sitesinin "KURUMSAL" menüsü yardımıyla açılacak sayfalardan TBMM Başkanlığı idari teşkilatı şemasına; idari teşkilatına ilişkin genel bilgilere; TBMM idari teşkilatı mevzuatından ilgili kanunlara, yönetmeliklere, yönergelere, esaslara, talimatlara ve politikalara; TBMM Başkanlığı, siyasi parti grupları, komisyon başkanlıkları, TBMM Genel Sekreterlik ve birimleri ile sağlık merkezine ait telefon rehberi ile Etik Komisyonu ve 1920'den günümüze kadar TBMM Genel Sekreterlerinin göreve başlama ve görevden ayrılma tarihleri bilgilerine erişim sağlanır.

VII. YAYINLAR

Türkiye Büyük Millet Meclisinin resmî internet sitesinin "YAYINLAR" menüsü yardımıyla açılacak sayfalardan; 21. Yasama Dönemi'nden günümüze milletvekili albümlerine, prestij eserlere, TBMM Başkanlığı idari birimlerince yayımlanmış parlamento hukukuna ilişkin yayınlar da dâhil olmak üzere birçok yayına, broşürlere, kitapçıklara, Eylül 1990'dan itibaren yayınlanmış Meclis Haber dergilerine, elektronik kitaplara ve yetkilendirilmiş kişiler için İstiklal Mahkemeleri Kataloğuna erişim sağlanır.

VIII. KANUN VE KARAR BİLGİ SİSTEMİ

Kanun ve Karar Bilgi Sistemi Programı; TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Kanun ve Karar Bilgi Sistemi Bürosunun faaliyete geçtiği tarih olan 24 Mayıs 2006 tarihinden ve 10/5/2006 tarihli ve 5496 sayılı Elektrik Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'dan itibaren kabul edilmiş ve halen yürürlükte bulunan tüm kanunların (çerçeve kanunlar, bütçe kanunları ve milletlerarası andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunmasına dair kanunlar da dâhil) güncel metinlerine, tasarı ve teklif metinlerine, gerekçelerine, genel kurul tutanaklarına, işleme alınan değişiklik önergelerine, şahıs ve parti grubu adına yapılan konuşmalara, tümü ve maddeleri üzerinde sorulan sorular ile bu sorulara hükümet ya da komisyon adına verilen cevap metinlerine, komisyon raporlarına ve eklerine, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerine ve Anayasa Mahkemesi iptal kararlarına güncel olarak erişimi sağlar.

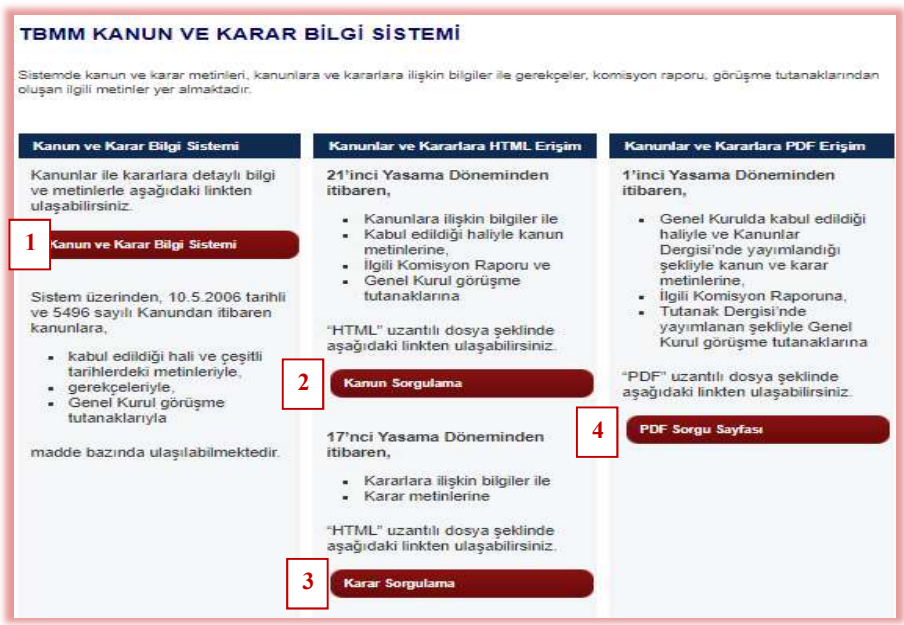

1. Kanun ve Karar Bilgi Sistemi

Kanun ve Karar Bilgi Sistemine erişimi sağlayan bu bağlantı ile açılan sayfadan aşağıdaki arama kriterleri girilerek programın sağladığı bahsi geçen tüm verilere erişim sağlanır.

Arama sonucu gelen mevzuatın üzerindeki bağlantıya tıklanarak o mevzuatla ilgili ayrıntılı ve güncel bilgiye kolaylıkla ulaşılır.

Örneğin 5496 sayılı Kanun hakkında arama yapıldığında aşağıdaki sayfa görüntülenecektir:

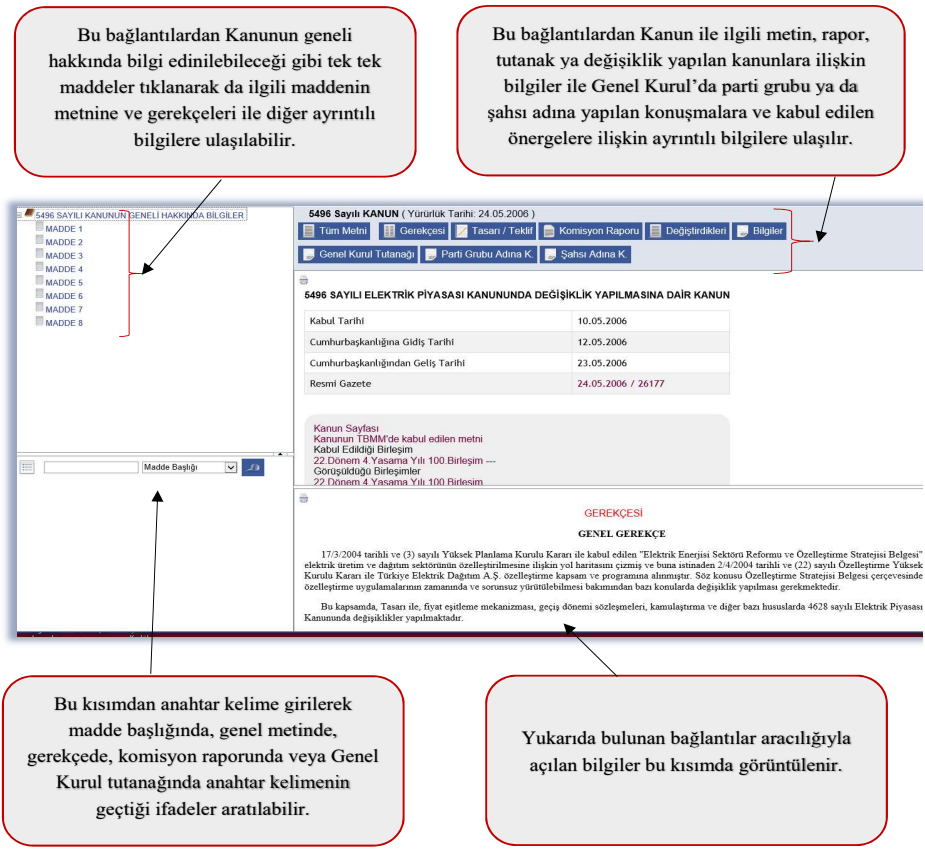

2. Kanun Sorgulama

Bu bağlantı, 21'inci Yasama Döneminden itibaren, kanunlara ilişkin bilgilere, kabul edildiği haliyle kanun metinlerine, ilgili komisyon raporu ve Genel Kurul görüşme tutanaklarına erişim sağlayan TBMM/YASAMA/Kanunlar sayfasına yönlendirir.

8. Karar Sorgulama

Bu bağlantı, 17'nci Yasama Döneminden itibaren, kararlara ilişkin bilgiler ile karar metinlerine erişim sağlayan TBMM/YASAMA/Kararlar sayfasına yönlendirir.

9. PDF Sorgu Sayfası

Bu bağlantı, 23 Nisan 1920'den başlayarak 24. Yasama Döneminin sonuna kadar tüm kanun ve kararlara ait genel bilgiler ile kanun ve kararların metnine, komisyon raporlarına ve Genel Kurul tutanaklarına erişim sağlayan TUTANAKLAR/1908'den Günümüze Tutanaklar/ Kanunlar ve Kararlar Erişim sayfasına yönlendirir.

IX. KÜTÜPHANE VE ARŞİV

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin resmî internet sayfasında yer alan Kütüphane ve Arşiv kısmından kütüphanede yer alan kaynaklar, veritabanları gibi hizmetlerin yanı sıra Milletvekili Mazbata ve Tanıtım Formları yer almaktadır.

Milletvekili Mazbata ve Tanıtım Formları kısmında yer alan arama kriterlerinden biri ya da bir kaçı girilerek milletvekilinin hal tercümesi ve seçim tutanağına (mazbata) erişim sağlanır.

X. TBMM ANAYASALAR SAYFASI

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin resmî internet sayfasının en alt kısmında yer alan TBMM Anayasalar sayfası aracılığıyla

a) 23 Aralık 1876 tarihinde kabul edilen Kanun-ı Esasi de dâhil olmak üzere Osmanlı Devleti ve Türkiye Devleti anayasaları hakkında genel bilgilere, anayasa metinlerine, bunlarda yapılan tüm değişiklikler ile bu değişikliklere ait tutanaklara, komisyon raporlarına,

b) 13.05.1877 Meclisi Mebusan Nizamname-i Dahilisi'den günümüze Osmanlı-Türk Meclislerine ait İçtüzük metinleri ile bunlarda yapılan tüm değişiklikler ve bu değişikliklere ait tutanaklar ve komisyon raporlarına

erişim sağlanır. Ayrıca Dünya Anayasaları sekmesi yardımıyla birçok ülkenin anayasasına da ulaşmak mümkündür.

Örneğin, "05.03.1973 Tarihli ve 584 Karar Numaralı İçtüzük(Yürürlükteki İçtüzük)" bağlantısı ile açılan sayfadan "METİN ve DEĞİŞİKLİK BİLGİLERİ" sekmesinde yer alan ekranda İçtüzük'ün kabul edilen ilk metni, sıra sayısı, görüşüldüğü birleşimlere ait Genel Kurul tutanakları ile günümüze değin yapılan tüm değişiklilerin karar metinleri, sıra sayıları ve değişikliğin görüşüldüğü birleşimlere ait Genel Kurul tutanaklarına erişim sağlanır.

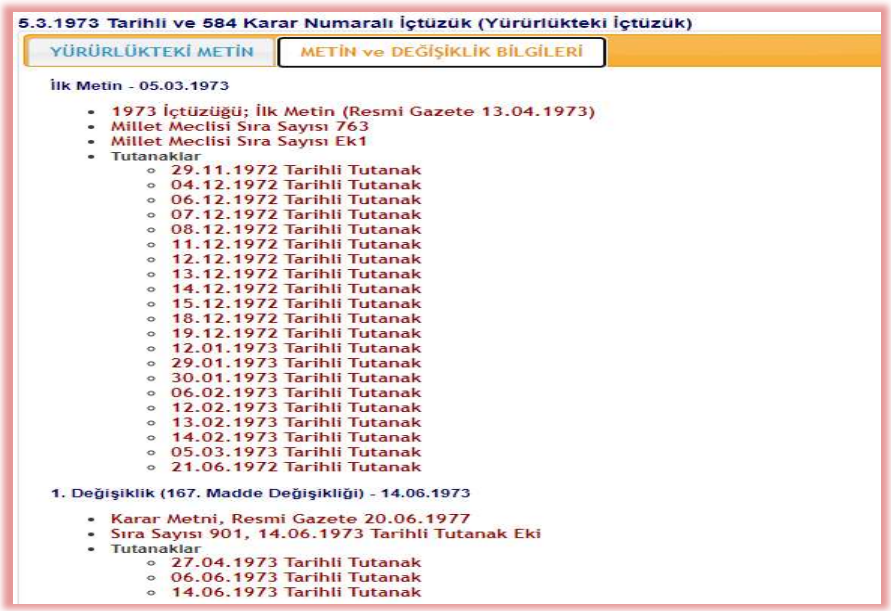

YASAMA VERİLERİ VE İSTATİSTİKLER

2020 YILI YASAMA VE DENETİM VERİLERİ[1]

YASAMA FAALİYETLERİ

Kanun Teklifleri

01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında TBMM Başkanlığına 42'si Uluslararası Antlaşma olmak üzere 845 Kanun Teklifi sunulmuş olup 6'sı iade edilmiştir. 80 Kanun Teklifi komisyonlarda görüşülerek Genel Kurul gündemine girmiş olup, bu tarihler arası 61 kanun teklifi kanunlaşmıştır. 31.12.2020 tarihi itibarıyla 112 kanun teklifi gündemde bulunmakta olup, 3.086 kanun teklifi ise ilgili komisyonlardadır. Anılan tarihler arasında 5 kanun teklifi, teklif sahibi milletvekillerince geri alınmıştır.

Kanunlar ve Kararlar

01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında 61 kanun ve 38 TBMM kararı kabul edilmiştir.

Kanun Hükmünde Kararnameler

27. Yasama Dönemi 1. Yasama Yılında; TBMM Başkanlığına Anayasa'nın 121'inci maddesi kapsamında 1 KHK gelmiş olup, TBMM İçtüzüğünün 128'inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca doğrudan Genel Kurulun gündemine girmiş ve 31 Ekim 2018 tarihinde kanunlaşmıştır. Bununla birlikte 5 KHK ise yetki kanunu çerçevesinde TBMM Başkanlığına sunulmuş olup komisyonlarda bulunmaktadır.

İhtisas komisyonlarında toplam 273 KHK bulunmaktadır.

Yasama Dokunulmazlığı Tezkereleri

27. Yasama Dönemi Milletvekili Genel Seçiminde yeniden seçilen milletvekillerine ait 252 yasama dokunulmazlığı tezkeresi, 26. Yasama Döneminden 27. Yasama dönemine intikal etmiştir.

01.01.2020 ila 31.12.2020 tarihleri arasında Başkanlığa 388 yasama dokunulmazlığı tezkeresi gelmiştir. 38 tezkere milletvekilliği sona ermesi (kesin hüküm giyme ve vefat), 1'i ise yasama dokunulmazlığının kaldırılması nedeniyle iade edilmiştir. 1227 yasama dokunulmazlığı tezkeresi Karma Komisyonda bulunmaktadır.

1 Bu bölümde yer alan "hâlen", "hâlihazırda" gibi ifadeler, 2020 yılı sonuna (31.12.2020) işaret etmektedir.

Kanun Teklifi Taslağı Hazırlama ve İncelemeler

01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında, milletvekillerinin talepleri doğrultusunda 37'si uluslararası anlaşmaların onaylanmasının uygun bulunmasına ilişkin olmak üzere toplam 339 kanun teklifi taslağı hazırlanmış, milletvekilleri tarafından hazırlanmış olan 50 kanun teklifi taslağı ise TBMM Başkanlığına sunulmadan önce kanun yapım tekniği bakımından incelenmiştir.

Ayrıca 37'si uluslararası anlaşmaların onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun teklifi olmak üzere toplam 867 kanun teklifi incelenmiş, 89 komisyon raporu tetkik edilmiş ve 61 kanun okunarak son incelemesi yapılmıştır.

Ayrıca TBMM Başkanlığına sunulan kanun teklifleri, bilgi formu hazırlanarak kanun yapım tekniğine uygunluk yönünden incelenmiş; kanun tekliflerine ait komisyon raporları ile kabul edilen kanunlar ve kararlar yazım hataları ve kanun yapım tekniğine uygunluk açısından gözden geçirilmiştir.

DENETİM FAALİYETLERİ

Yazılı Soru Önergeleri

01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında TBMM Başkanlığına toplam 16.522 yazılı soru önergesi sunulmuştur.

Söz konusu yazılı soru önergelerinin 26'sı Gelen Kâğıtlara girmeden önce soru sahibi milletvekilleri tarafından geri alınmış, 265'i Anayasa ve İçtüzük hükümlerine aykırı oldukları gerekçesiyle iade edilmiş, 175'i ise mükerrer geldiğinden işleme konulmamıştır.

İşleme alınan 15.178 yazılı soru önergesinin; 2.569'u süresi içinde ve 5.176'sı süresi geçtikten sonra olmak üzere toplam 7.745'i cevaplanmıştır. 3 yazılı soru önergesi Gelen Kâğıtlara girdikten sonra soru sahibi milletvekili tarafından geri alınmış olup 1.034 yazılı soru önergesi işlemdedir. Süresi geçtikten sonra cevaplandırılanlar hariç olmak üzere 6.396 yazılı soru önergesinin süresi içinde cevaplandırılmadığı Gelen Kâğıtlarda ilan edilmiştir. 878 yazılı soru önergesinin inceleme işlemleri devam etmektedir.

Bunların dışında yine 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında, söz konusu tarih aralığından önce verilmiş olan yazılı soru önergelerine ait 141'i süresi içinde ve 6.554'ü süresi geçtikten sonra olmak üzere toplam 6.695 önerge cevabına ilişkin işlemler gerçekleştirilmiştir.

Başkanlıktan Sorular

01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında TBMM Başkanı'na toplam 88 yazılı soru önergesi yöneltilmiştir.

Bu TBMM Başkanı'ndan yazılı soruların 1'i Gelen Kâğıtlara girmeden önce soru sahibi milletvekili tarafından geri alınmış, 5'i Anayasa ve İçtüzük hükümlerine aykırı oldukları gerekçesiyle iade edilmiş, 1'i ise mükerrer geldiğinden işleme konulmamıştır. İşleme alınan 81 yazılı soru önergesinin; 75'i süresi içinde cevaplandırılmış olup 6 yazılı soru önergesinin işlemleri devam etmektedir.

Bunların dışında yine 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında, söz konusu tarih aralığından önce verilmiş olan yazılı soru önergelerinden 13'ü cevaplandırılmıştır.

Meclis Araştırması Önergeleri

01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında TBMM Başkanlığına toplam 1.372 Meclis araştırması önergesi sunulmuştur.

Bu Meclis araştırması önergelerinin 41'i Anayasa ve İçtüzük hükümlerine uygun bulunmadığından iade edilmiş, 5'i mükerrer geldiğinden işleme konulmamıştır.

İşleme alınan 1.310 Meclis araştırması önergesinin; 5'i üzerinde görüşmeler gerçekleştirilmiş ve Meclis araştırması açılması kabul edilmiştir. 1.301 Meclis araştırması önergesi Genel Kurul Gündeminde yer almakta, 4 önerge ise Genel Kurul Gündemine girmeyi beklemektedir.

16 Meclis araştırması önergesinin inceleme işlemleri devam etmektedir.

Meclis Soruşturması Önergeleri

01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında Meclis soruşturması önergesi verilmemiştir.

Genel Görüşme Önergeleri

01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında TBMM Başkanlığına toplam 21 genel görüşme önergesi sunulmuş olup söz konusu önergeler Genel Kurul Gündeminde yer almaktadır.

KOMİSYON ÇALIŞMALARI

Anayasa Komisyonu

27. Yasama Döneminde TBMM Başkanlığınca Anayasa Komisyonuna, 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında esas komisyon olarak 8 kanun teklifi ve tali komisyon olarak 7 kanun teklifi havale edilmiştir. Bu tarih aralığında; bir kanun teklifi geri alınmış ve bir kanun teklifi de görüşülüp kanunlaşmıştır.

Komisyonda hâlen; esas komisyon olarak 100 kanun teklifi ve tali komisyon olarak da 44 kanun teklifi olmak üzere toplamda 144 kanun teklifi ve 4 KHK bulunmaktadır.

Komisyon; başkan veya üyeler düzeyinde, görev alanı ile ilgili olarak yurt içinde çeşitli organizasyonlara ve toplantılara katılmış, çeşitli meslek ve sivil toplum kuruluşu ve yabancı heyetler ile görüşme gerçekleştirmiştir.

Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon

27. Yasama Döneminde 2 Karma Komisyon ve 5 Hazırlık Komisyonu olmak üzere 7 toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu yasama döneminin 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında Başkanlığımıza yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında 388 Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi havale edilmiştir. Ancak, kesin hükmün Genel Kurulun bilgisine sunulması üzerine milletvekilliğinin sona ermesi, yasama dokunulmazlığının kaldırılması ve milletvekilinin ölmesi gibi nedenlerle 6 milletvekiline ait 40 yasama dokunulmazlık tezkeresi TBMM Başkanlığına iade edilmiştir.

Karma Komisyonda 2020 sonu itibarıyla 1.227 yasama dokunulmazlığı tezkeresi bulunmaktadır.

Adalet Komisyonu

Adalet Komisyonu 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında 1'i bilgilendirme toplantısı olmak üzere 12 toplantı gerçekleştirmiştir.

TBMM Başkanlığınca Komisyona belirtilen süre zarfında esas komisyon olarak 80 kanun teklifi ve tali komisyon olarak 54 kanun teklifi havale edilmiştir.

Komisyon, 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında esas komisyon olarak 5 kanun teklifini görüşerek karara bağlamış ve raporlarını TBMM Başkanlığına sunmuştur. Esas komisyon olarak havale edilmiş kanun tekliflerinden 1'i geri alındığı, tali komisyon olarak havale edilmiş olan kanun tekliflerinden 8'i esas komisyon tarafından görüşüldüğü için iade edilmiştir.

Komisyonda hâlen esas komisyon olarak 5 kanun hükmünde kararname ve 455 kanun teklifi; tali komisyon olarak da 214 kanun teklifi bulunmaktadır.

Komisyon, başkan veya üyeler düzeyinde görev alanı ile ilgili olarak yabancı heyet ve sivil toplum kuruluşlarıyla görüşmeler gerçekleştirmiştir.

Millî Savunma Komisyonu

Millî Savunma Komisyonu, 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında 3 toplantı gerçekleştirmiştir.

Anılan tarihler arasında TBMM Başkanlığınca Komisyona esas komisyon olarak 29 ve tali komisyon olarak 32 kanun teklifi havale edilmiştir. Komisyon, esas komisyon olarak 2 kanun teklifini (Devlet Mezarlığı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ile Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi) görüşerek karara bağlamış ve raporlarını TBMM Başkanlığına sunmuştur. Söz konusu teklifler kanunlaşarak Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Komisyona tali olarak havale edilmiş olan kanun tekliflerinden 1'i esas komisyon tarafından görüşüldüğü için TBMM Başkanlığına iade edilmiştir.

Komisyonda hâlen esas komisyon olarak 71 ve tali komisyon olarak 144 kanun teklifi bulunmaktadır.

Komisyon, 27'nci Yasama Dönemi 2'nci Devre için Komisyon Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtip seçimini 16.07.2020 tarihinde gerçekleştirmiştir.

İçişleri Komisyonu

İçişleri Komisyonu 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında 2 toplantı gerçekleştirmiştir.

TBMM Başkanlığınca Komisyona 2020 yılında esas komisyon olarak 93 kanun teklifi ve tali komisyon olarak 106 kanun teklifi havale edilmiştir.

Komisyon esas komisyon olarak 2 kanun teklifini görüşerek karara bağlamış ve raporunu TBMM Başkanlığına sunmuştur.

Komisyonda hâlen esas komisyon olarak Cumhurbaşkanınca bir daha görüşülmek üzere 4 geri gönderme tezkeresi, 9 kanun hükmünde kararname, 457 kanun teklifi; tali komisyon olarak da 338 kanun teklifi bulunmaktadır.

Dışişleri Komisyonu

Dışişleri Komisyonu, 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında 8 toplantı yapmıştır.

TBMM Başkanlığınca Komisyona bu tarihler arasında esas komisyon olarak 23 ve tali komisyon olarak 2 adet kanun teklifi havale edilmiştir.

Komisyon, anılan tarihler arasında esas komisyon olarak 53 kanun teklifini görüşerek karara bağlamış ve raporlarını TBMM Başkanlığına sunmuştur.

Komisyonda hâlen esas komisyon olarak 4 kanun hükmünde kararname ve 40 kanun teklifi; tali komisyon olarak da 13 kanun teklifi bulunmaktadır.

Komisyona, 25 Kasım 2020 tarihli toplantıda Vakıflar Genel Müdürü Burhan ERSOY tarafından "Cemaat Vakıfları" konusunda; 2 Aralık 2020 tarihli toplantıda TİKA Başkanvekili Serkan KAYALAR tarafından "TİKA'nın Faaliyetleri" konusunda brifing verilmiştir.

Komisyonun 01.01.2020 – 31.12.2020 tarihleri arasında dış ilişkiler kapsamında gerçekleşen faaliyetleri şöyledir:

- ABD ziyareti, 9-15 Şubat 2020, Washington-ABD
- Karadağ Parlamentosu Başkanı Ivan BRAJOVIC ile görüşme, 19 Şubat 2020, Ankara-Türkiye
- Avrupa Parlamentosu Dışişleri Komisyonu heyetiyle görüşme, 25 Şubat 2020, Ankara-Türkiye
- Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) ve Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) Konferansı, 02-04 Mart 2020, Zagreb - Hırvatistan
- Gürcistan Parlamentosu Dışişleri Komisyonu Başkanı BERAIA ile görüşme (video konferans), 4 Mayıs 2020
- Türkiye-Azerbaycan-Gürcistan Dışişleri Komisyonları Toplantısı (video konferans), 12 Mayıs 2020
- Arnavutluk'un Ankara Büyükelçisi Sayın Kastriot ROBO'nın Kabulü, 6 Ekim 2020
- Rusya Federasyonu'nun Ankara Büyükelçisi Sayın Aleksei V. ERKHOV'un Kabulü, 7 Ekim 2020

- Kosova Cumhuriyeti'nin Ankara Büyükelçisi Sayın Ilir DUGOLLİ'nin Kabulü, 3 Kasım 2020
- Kuveyt Devleti'nin Ankara Büyükelçisi Sayın Ghassan Al-ZAWAWİ'nin Kabulü, 11 Kasım 2020
- Kazakistan Cumhuriyeti'nin Ankara Büyükelçisi Sayın Abzal SAPARBEKULY'nin Kabulü, 12 Kasım 2020
- İran İslam Cumhuriyeti'nin Ankara Büyükelçisi Sayın Mohammad FARAZMAND'ın Kabulü, 24 Kasım 2020
- Almanya Federal Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi Sayın Jürgen SCHULZ'ün Kabulü, 24 Kasım 2020
- İtalya Temsilciler Meclisi Dışişleri Komisyonu Başkanı Sayın Piero FASSINO ile Video Konferans Toplantısı, 30 Kasım 2020
- Küba Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi Sayın Luis Alberto Amoros NUNEZ'in Kabulü, 2 Aralık 2020
- 6. Akdeniz Diyalogları Konferansları Parlamenter Forumu Toplantısı
- Ukrayna Ankara Büyükelçisi Sayın Andrii SYBIHA'nın Kabulü, 10 Aralık 2020
- Etiyopya Federal Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi Sayın Girma Temesgen BARKESSA'yı Kabulü, 23 Aralık 2020.

Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu

Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında 3'ü görev alanı ile ilgili kurumlar olan Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı ve Türkiye Maarif Vakfı ile yaptığı bilgilendirme toplantıları olmak üzere toplam 4 toplantı gerçekleştirmiştir.

TBMM Başkanlığınca Komisyona; esas komisyon olarak 48 kanun teklifi ve tali komisyon olarak 44 kanun teklifi olmak üzere toplam 92 kanun teklifi havale edilmiştir.

Komisyon, esas komisyon olarak kendisine havale edilen 1 kanun teklifini görüşerek karara bağlamış ve raporunu TBMM Başkanlığına sunmuştur.

Komisyonda hâlen; esas komisyon olarak 10 kanun hükmünde kararname ve 204 kanun teklifi, tali komisyon olarak da 211 kanun teklifi bulunmaktadır.

Komisyon, başkan veya üyeler düzeyinde görev alanı ile ilgili olarak meslek, sivil toplum kuruluşu ve sendikalar ile çeşitli görüşmeler gerçekleştirmiş; düzenlenen bazı etkinlik ve toplantılara katılmıştır.

Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu

Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında 4 adet toplantı gerçekleştirmiştir. Söz konusu toplantılardan 2'si Komisyona havale edilen kanun tekliflerinin görüşülme toplantısı; 1'i Komisyon Başkanlık Divanı 27. Yasama Dönemi 2. Devre seçimi toplantısı; 1'i ise bilgilendirme toplantısı olup Komisyonun görev alanında yer alan konulara ilişkin olarak Kültür ve Turizm Bakanlığıyla gerçekleştirilmiştir.

TBMM Başkanlığınca Komisyona anılan tarihler arasında esas komisyon olarak 27 adet kanun teklifi ve tali komisyon olarak 35 adet kanun teklifi havale edilmiştir.

Komisyon; başkan veya üyeler düzeyinde, görev alanı ile ilgili olarak yurt içi çeşitli organizasyonlara ve toplantılara katılmış, çeşitli meslek ve sivil toplum kuruluşları ile görüşme gerçekleştirmiştir.

Çevre Komisyonu

Çevre Komisyonuna 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında esas komisyon olarak 6 kanun teklifi ve tali komisyon olarak 14 kanun teklifi havale edilmiştir.

Çevre Komisyonu, belirtilen süre zarfında iki komisyon toplantısı gerçekleştirmiştir. Söz konusu toplantılardan birincisi, 27'nci Yasama Dönemi 2'nci devre Komisyon Başkanlık Divanı seçimi için yapılan toplantı; ikincisi ise Komisyona havale edilen 2/3133 esas numaralı "Türkiye Çevre Ajansının Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifinin" görüşüldüğü toplantıdır.

Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu

Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında COVİD-19 salgınıyla ilgili olarak Sağlık Bakanlığının çalışma ve faaliyetleri hakkında bilgi edinmek üzere ve söz konusu salgın sırasında Komisyonun çalışma şartları ve ortamı hakkında istişarelerde bulunmak üzere 2 bilgilendirme toplantısı gerçekleştirmiştir.

Komisyona TBMM Başkanlığınca esas komisyon olarak 51 kanun teklifi ve tali komisyon olarak 251 kanun teklifi havale edilmiştir.

Komisyonda hâlen esas komisyon olarak 8 kanun hükmünde kararname ve 81 kanun teklifi; tali komisyon olarak da 687 kanun teklifi bulunmaktadır.

Komisyon; başkan veya üyeler düzeyinde, görev alanı ile ilgili olarak yurt içi çeşitli organizasyonlara ve toplantılara katılmış, çeşitli meslek ve sivil toplum kuruluşları ile görüşme gerçekleştirmiştir.

Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu

Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında üç toplantı gerçekleştirmiştir. Komisyon, bu toplantıların ikisinde tarım ve orman alanını düzenleyen birçok kanunda değişiklik yapılmasını öngören bir kanun teklifini esas komisyon olarak görüşüp kabul etmiştir. Komisyon üçüncü toplantısında, 27. Yasama Döneminin ikinci devresi için başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtibini seçmiştir.

Yasama faaliyetleri dışında Komisyon, görev alanı ile ilgili kurumlarla istişare toplantıları yapmaktadır.

Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu

Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında 6 toplantı yapmıştır.

Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Alt Komisyonu ise 2020 yılında 1 toplantı yapmıştır.

TBMM Başkanlığınca Komisyona; esas komisyon olarak 18 kanun teklifi ve tali komisyon olarak 48 kanun teklifi havale edilmiştir.

Komisyon esas komisyon olarak 4 kanun teklifini görüşerek karara bağlamış ve raporlarını TBMM Başkanlığına sunmuştur.

Komisyonda hâlen, esas komisyon olarak 14 kanun teklifi ve tali komisyon olarak 36 kanun teklifi bulunmaktadır.

Dilekçe Komisyonu

Dilekçe Komisyonu, Anayasadaki dilekçe hakkı kapsamında ve yasama denetiminin bir parçası olarak vatandaşlardan ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılardan gelen başvuruları, ilgili mevzuat çerçevesinde incelemekte, raporlamakta, gerektiğinde ilgili idarelere önerilerde bulunmakta ve söz konusu önerilerin ilgili idareler nezdinde uygulanmasını takip etmektedir.

01 Ocak 2020-31 Aralık 2020 tarihleri arasında e-Dilekçe sistemine 24.965 kişi yeni kayıt olmuştur. Hâlihazırda programın 247.608 kullanıcısı bulunmaktadır.

Dilekçe Komisyonuna belirtilen tarihler arasında 6.373 adet başvuruda bulunulmuş olup bunların dağılımına ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Yapılan Başvuru Şekline Göre Dilekçe Sayıları		
E-Devlet	183	% 2,94
E-Dilekçe	4.977	% 78,10
Elden	21	% 0,34
Faks	10	% 0,16
Kamu Kurumlarından	88	% 1,38
Kurum İçinden	2	% 0,03
Milletvekili Tarafından	359	% 5,77
Posta	733	% 11,53

Başvurunun İmzalanma Şekline Göre Dilekçe Sayıları		
Şahsi İmzalı	4.427	% 69,7
Toplu İmzalı*	1.931	% 29,9

* Toplu imza ile yapılan 1.931 başvuruda imza atarak katılan kişi sayısı 42,045 olmuştur.

Başvuru Yapanlara Göre Dilekçe Sayıları		
Kadınlardan Gelen	2.275	% 36
Erkeklerden Gelen	4.073	% 63,6
Tüzel Kişilerden Gelen	25	% 0,4

Son Durumlarına Göre Dilekçe Sayıları		
Karara Bağlanan veya Hıfzedilen Dilekçe Sayısı	5.763	% 90,43
İşlemde/İncelenmekte Olan Dilekçe Sayısı	610	% 9,57

Dilekçe Komisyonuna yapılan başvurular konuları itibarıyla değerlendirildiğinde; en fazla "Adalet ve Güvenlik" konusunda başvuru geldiği görülmektedir. Ayrıca, Dilekçe Komisyonuna yurt içinden en fazla İstanbul, en az ise Tunceli ilinde ikamet eden vatandaşlar tarafından başvuru yapılmıştır. Yurt dışından yapılan başvuru sayısı ise 35'tir.

Gelen Başvurularda Konuları İtibarıyla İlk 5 Konu		
Başvuru Konusu	**Dilekçe Sayısı**	**Yüzde Oranı**
Öteki İstek ve Dilekler (Şikâyetler)	1.171	% 18,30
Adalet ve Güvenlik	1792	% 28,01
Kişisel özgürlük ve hak talepleri	647	% 10,11
İhbar ve Şikâyetler	410	% 6,41
İş Talebi	316	% 4,94

Dilekçe Komisyonuna En Çok Başvuru Gelen İlk 3 İl		
İl	**Dilekçe Sayısı**	**Yüzde oranı**
İstanbul	1.262	% 19,72
Ankara	774	% 12,10
İzmir	354	% 5,53

Dilekçe Komisyonuna En Az Başvuru Gelen Son 3 İl		
İl	**Dilekçe Sayısı**	**Yüzde oranı**
Tunceli	3	% 0,05
Bayburt	3	% 0,05
Kilis	7	% 0,11

Dilekçe Komisyonu Başkanlık Divanı

2018 ve 2020 yıllarında 16 Temmuz tarihli Dilekçe Komisyonu Genel Kurul toplantısında seçilen Başkanlık Divanı; 16.01.2020, 14.02.2020, 06.03.2020, 15.04.2020, 04.06.2020, 02.07.2020, 17.07.2020, 06.10.2020, 14.10.2020, 11.11.2020, 07.12.2020 ve 25.12.2020 tarihlerinde gerçekleştirdiği 12 toplantıda 5.466 dilekçe hakkında 2537 karar almıştır. 297 dilekçe mevzuata uygun olmadığından ya da mükerrer olması sebebiyle işlemden kaldırılmıştır.

Dilekçe Komisyonu Genel Kurulu

Dilekçe Komisyonu çalışma usul ve esaslarını düzenleyen mevzuatta öngörülen, toplumsal boyutu olan ve genellik arz eden dilekçeler birleştirilerek Dilekçe Komisyonu Genel Kurulu (DKGK) marifetiyle incelenmektedir.

16.07.2020 tarihinde 27. Yasama Dönemi 2. Devre Başkanlık Divanı seçimi amacıyla 1 toplantı gerçekleştirilmiştir.

Alt Komisyonlar

DKGK'nin gündemine alarak alt komisyon kurduğu ve hâlen çalışmaları devam eden Alt Komisyonlar şunlardır:

1. Dersim Olayları (1937-1938) ve Sonrasında Yaşananlar Nedeniyle Oluşan Mağduriyetlerin Giderilmesi Talebini İçeren Dilekçelere İlişkin Kurulan Alt Komisyon.

(DKGK'nın 17.02.2012 tarihli ve 4 sayılı kararıyla kurulan Alt Komisyon çalışmaları devam etmektedir.)

2. Obezite Tedavi Yöntemlerinden Cerrahi Uygulamalarda Malpraktis İddialarının Araştırılması ve Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Alt Komisyonu

(DKGK'nin 31.10.2018 tarihli ve 4 sayılı kararıyla kurulan Alt Komisyon 2020 yılı içerisinde 3 toplantı gerçekleştirmiş olup çalışmalarına devam etmektedir.)

3. Devre Mülk ve Devre Tatil Sektörlerinde Yaşanan Mağduriyet İddialarının Araştırılması ve Alınabilecek Önlemlerin Belirlenmesi Alt Komisyonu

(DKGK'nin 31.10.2018 tarihli ve 5 sayılı kararıyla kurulan Alt Komisyon 2020 yılı içerisinde 2 toplantı gerçekleştirmiş olup çalışmalarına devam etmektedir.)

4. Ön Ödemeli Gayrimenkul Satışlarında Yaşanılan Sorunların Araştırılması Ve Alınabilecek Önlemlerin Belirlenmesi Alt Komisyonu.

(DKGK'nin 20.11.2019 tarihli ve 10 sayılı kararıyla kurulan Alt Komisyon 2020 yılı içerisinde 2 toplantı gerçekleştirmiş olup çalışmalarına devam etmektedir.)

Toplam Çalışma Süresi

Dilekçe Komisyonu'nda 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında, 1 Genel Kurul toplantısı, 7 Alt Komisyon toplantısı ve 12 Başkanlık Divanı toplantısı gerçekleştirilmiş, bu çerçevede Başkanlık Divanı toplantıları hariç 39 saat süreyle görüşme yapılmıştır. Dilekçe Komisyonunca mezkûr dönemde Genel Kurul Kararı alınmamıştır.

Dilekçe Hakkı Çalıştayı

Dilekçe hakkının etkin kullanımı ve mükerrer başvurulardan kaynaklanan verimsizliğin ortadan kaldırılması için yasama, yürütme ve yargı organlarındaki yetkililerin bir araya gelmesi ve mevcut yapıların gözden geçirerek geliştirilmesi amacıyla, yasama ve denetim kalitesinin artırılmasında dilekçe hakkının kullanımı ve yeni gelişmeler konusunda TBMM Başkanı Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP'un 8 Kasım 2019 tarihinde uygun görmesinin ardından, TBMM'nin açılışının 100. yılı etkinlikleri kapsamında 12 Şubat 2020 tarihinde Dilekçe Hakkı Çalıştayı gerçekleştirilmiştir.

TBMM'nin kuruluşunun 100. Yılı etkinlikleri kapsamında yasama kalitesinin artırılmasında dilekçe hakkının kullanımı ve yeni gelişmeler konusunda 12 Şubat 2020 tarihinde düzenlenen Dilekçe Hakkı Çalıştayı'nın açılışı, Dilekçe Komisyonu Başkanı Mihrimah Belma SATIR, Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat OKTAY ile TBMM Başkanı Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP'un konuşmalarıyla yapılmıştır.

Birinci Oturum; şahsım, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanı Naci AĞBAL ile Sosyal Bilimler Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet BARCA'nın moderatörlüğünde ve Bakanlıkların faaliyetleri ile ilgili bilgi ve verileri toplamak, tasnif ve analiz etmekle görevli birimlerin üst düzey yöneticileri olarak birlikte Milli Savunma Bakanlığında Bütçe ve Mali Hizmetler Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığında Sağlığın Geliştirmesi Genel Müdürlüğü, diğer bakanlıklarda ise Strateji Geliştirme Başkanlıkları temsilcilerinin konuşmacı olarak katılımıyla kurumlardan bilgi, belge ve işlem taleplerini konu almıştır.

İkinci Oturum; İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Hakan ÇAVUŞOĞLU, Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu Başkanı Yunus ARINCI ile TBMM Yasama ve Denetim Hizmetlerinden Sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı Dr. Selçuk GİŞİ'nin moderatörlüğünde ve Bakanlıklarda her türlü faaliyet ve işlemler üzerinde teftiş, denetim, inceleme ve soruşturma yürütmekle görevli birim üst düzey yöneticileri olarak Gençlik ve Spor Bakanlığında *Rehberlik ve Denetim Başkanlığı*, Hazine ve Maliye Bakanlığında *Teftiş Başkanlığı*, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığında *Denetim Hizmetleri Başkanlığı*, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler - Çevre ve Şehircilik - Sanayi ve Teknoloji - Tarım ve Orman ile Ticaret Bakanlıklarında *Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı, diğer bakanlıklarda ise Teftiş Kurulu Başkanlıkları* temsilcilerinin konuşmacı olarak katılımıyla ihbar ve şikâyetler üzerine denetim taleplerini konu almıştır.

Üçüncü Oturum ise; Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanı Canan KALSIN, Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi Başkanı Dr. Ali

Taha KOÇ ile Ankara Üniversitesi BEYAS Koordinatörü Prof. Dr. Fahrettin ÖZDEMİRCİ'nin moderatörlüğünde Bakanlıkların teknolojik gelişmeleri takip etmek, bilgi güvenliği ve güvenilirliği konusunun gerektirdiği önlemleri almak, ilkeleri belirlemek, kamu bilişim standartlarına uygun çözümler üretmek ile hizmetlerle ilgili bilgileri toplamak ve ilgili birimlerle işbirliği içinde veri tabanları oluşturmakla görevli birim üst düzey yöneticileri olarak Adalet Bakanlığında Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığında Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler, Hazine ve Maliye ile Kültür ve Turizm Bakanlıklarında Bilgi Teknolojileri Genel Müdürlüğü, Milli Savunma Bakanlığında Muhabere ve Bilgi Sistem Dairesi Başkanlığı ve diğer bakanlıklarda Bilgi İşlem Dairesi Başkanlıkları temsilcilerinin konuşmacı olarak katılımıyla dilekçe hakkında dijital dönüşüm konusunu ele almıştır.

Ayrıca Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Kamu Denetçiliği Kurumu, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu ile Kamu Görevlileri Etik Kurulu Başkanlığı ise; başkanları, kurul üyeleri ya da üst düzey yöneticileri tarafından konuşmacı olarak tüm oturumlarda temsil edilmiştir.

Çalıştaya her oturumda üç moderatörle birlikte bakanlıklardan ve başvuru alan ilgili kurumlardan birer temsilci olmak üzere 67 konuşmacı ve kurumlarca ayrıca görevlendirilmiş 58 kişi olmak üzere toplam 134 kişi görevli olarak yerini almıştır. Çalıştay öncesi, bakanlık ve ilgili kurumlardan konu ile ilgili bilgi ve önerileri alınmış ve değerlendirilmiştir. Söz konusu bilgi ve önerilerinin ışığında Çalıştayda dilekçe hakkının etkin kullanımının önündeki engeller ve çözüm yolları müzakereye açılmıştır. Ortaya çıkan tespit ve öneriler sonuç bildirgesinde özetlenerek kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Dilekçe Komisyonu ve İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon

6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nun 3'üncü maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden oluşan Karma Komisyon tanımlanmış ve Komisyonun Kurumun hazırlayacağı yıllık rapor hakkındaki görevleri 22'nci maddede, baş denetçi ile denetçilerin seçilmesi konusundaki görevleri ise 11'inci maddede düzenlenmiştir.

Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden oluşan Karma Komisyonda 01.01.2020 – 23.12.2020 tarihleri arasında yukarıda belirtilen görevleri kapsamında 3 Karma Alt Komisyon Toplantısı (10.03.2020,

03.06.2020, 05.11.2020) ve 4 Karma Komisyon Toplantısı (04.03.2020, 17.06.2020, 03.11.2020, 11.11.2020) gerçekleştirilmiş olup 10 saat süreyle görüşme yapılmıştır.

Kamu Denetçiliği Kurumu Yıllık Raporlarının Görüşülmesi

Karma Komisyon, Kamu Denetçiliği Kurumunun 2019 Yılı Yıllık Raporunu değerlendirmek için 04.03.2020 tarihinde toplanmış ve bir Karma Alt Komisyon kurulmasına ve kurulan bu Karma Alt Komisyonun 13 üyeden oluşmasına karar vermiştir.

Karma Alt Komisyon 10.03.2020 tarihinde toplanarak Alt Komisyon başkanını seçmiş, çalışma usul ve esasları ile çalışma takvimini belirlemiştir. Karma Alt Komisyonun 03.06.2020 tarihli ikinci Karma Alt Komisyon toplantısında; Kurumun verdiği kararlara olumlu yaklaşan 7 Kurum Kararı hakkında Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi, ŞAP Enstitüsü Müdürlüğü, Türkiye Noterler Birliği Başkanlığı temsilcileri çağrılmış ve gösterilen özen ve hassasiyetten dolayı teşekkür edilmiştir.

Kurumun verdiği kararlara olumsuz yaklaşan 6 Kurum Kararı hakkında; Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Başkanlığı, Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı İlkokul Öğretmenleri Sağlık ve Sosyal Yardım Sandığı Genel Müdürlüğü (İLKSAN) temsilcileri çağrılmış ve sorun yaşanan konular hakkında istişare edilmiştir.

Alt Komisyonun çalışmalarını tamamlayıp raporunu Karma Komisyon Başkanlığına sunmasından sonra Karma Komisyonun 17.06.2020 tarihli toplantısında Kamu Denetçiliği Kurumunun 2019 Yıllık Raporu hakkında Karma Alt Komisyonca hazırlanan Rapor gündeme alınmıştır. Karma Alt Komisyon Raporunun benimsenmesinin ardından yapılan görüşmelerde; Kamu Denetçiliği Kurumu 2019 Yıllık Raporu Hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporunun aynen benimsenmesine ve 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun 22'nci maddesinde gereğince ivedilikle görüşülmesini teminen Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmek üzere TBMM Başkanlığına sunulmasına karar verilmiştir.

TBMM Başkanlığına sunulan Karma Komisyon Raporu; 219 sıra sayısı ile bastırılmış ve 25.06.2020 tarihinde dağıtılarak TBMM Genel Kurul gündemindeki yerini almıştır.

Kamu Denetçiliği Kurumu Seçimleri

Başdenetçi Adaylarının Seçimi

03 Kasım 2020 Salı günü yapılan Karma Komisyonumuzun 27. Yasama Dönemi 4. Yasama Yılı 1. Toplantısında Başdenetçi Aday Adayları dinlenmiş olup ardından yapılan seçimde ilk oylamaya 20, ikinci ve üçüncü oylamaya 19 üye katılmıştır. Birinci ve ikinci oylamada üye tamsayısının (37) üçte iki çoğunluğu olan 25 oy ile üçüncü oylama için üye tamsayısının salt çoğunluğu olan 20 oy şartı sağlanamadığı için dördüncü oylamaya geçilmiştir. Dördüncü oylamaya 19 üye katılmış ve geçerli oyların tasnifi sonucu en çok oyu alan Şeref MALKOÇ (19 oy), Orhan GÖÇER (18 oy) ile Murat DEDE (16 oy) 3 Kamu Başdenetçisi adayı olarak belirlenmiştir.

Karma Komisyonca gösterilen 3 aday içerisinden, Genel Kurulun 11.11.2020 tarihli 15'inci Birleşiminde yapılan seçim sonucunda Şeref MALKOÇ Kamu Başdenetçiliğine seçilmiştir.

Denetçilerin Seçimi

Karma Komisyonun 03 Kasım 2020 tarihli toplantısında "12 Kamu Denetçisi Adayını belirlemek üzere bir alt komisyon" oluşturulmasına karar verilmiştir. Söz konusu Alt Komisyon, 12 Kamu Denetçisi Adayını belirleyerek 5 Kasım 2020 tarihinde Karma Komisyona sunmuştur.

Karma Komisyonun 11 Kasım 2020 tarihli toplantısında; 12 Kamu Denetçisi Adayının dinlenmesinin ardından yapılan seçimde Arif DÜLGER, Fatma BENLİ YALÇIN, Yahya AKMAN ve Celile Özlem TUNÇAK Kamu Denetçisi olarak seçilmiştir. Ayrıca, yapılan seçim sonrası, 6328 sayılı Kanunun 13'üncü maddesi gereğince seçilmiş Kamu Denetçileri andiçmiştir.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu

KİT Komisyonu, 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında 34 Alt Komisyon toplantısı, 6 Üst Komisyon toplantısı yapmıştır.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna 31.12.2020-01.01.2020 tarihleri arasında, 1'i esas olmak üzere toplam 14 kanun teklifi gelmiş, bunlardan görüşülen bir kanun teklifi olmamıştır.

Komisyonu 4 yabancı, 2 yerli heyet ziyaret etmiştir. Bu ziyaretlerde hem Komisyon çalışmaları hem de Türkiye ve dünyadaki insan hakları meseleleri hakkında görüş alışverişinde bulunulmuştur.

Özel gün ve gündem konuları ile ilgili Komisyon Başkanlığınca çeşitli açıklamalar Komisyon internet sayfasından ve twitter adresinden yayınlanmıştır.

Komisyona 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında, insan haklarının ihlale uğradığına dair iddiaları içeren 2591 adet başvuru ulaşmıştır. Başvurular arasında ilk sıralarda; cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlülerden gelen başvurular ile yargı mercilerinin kararlarından memnuniyetsizlik konuları yer almaktadır. Bunların yanı sıra başvurular; sosyal güvenlik mevzuatından kaynaklı şikâyetler, maddi yardım talepleri, sağlık ve eğitim hizmetlerinden şikâyet, yasal düzenleme ve yerinde inceleme talepleri gibi hususları ihtiva etmektedir.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 31.12.2020-01.01.2020 tarihleri arasında 6 toplantı yapmıştır.

Alt Komisyon Çalışmaları

1- Çocuk Hakları Alt Komisyonu

Alt Komisyon, 17 Ocak 2020 tarihinde Şanlıurfa iline, 19-20 Ağustos 2020 tarihlerinde ise Ordu iline Mevsimlik Tarım İşçiliği ile ilgili olarak yerinde inceleme ziyaretleri gerçekleştirmiştir. 19 Şubat 2020 tarihinde yapılan toplantıda Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisi dinlenmiştir. 8 Temmuz 2020'de Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünde Eğitim Bilişim Sistemi (EBA) ile alakalı yerinde inceleme ziyareti gerçekleştiren Alt Komisyon, 12 Kasım 2020 tarihinde Çalışma Genel Müdürlüğü ve 22 Aralık 2020 tarihinde Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü yetkililerini dinlediği toplantılar yapmıştır.

2- Hükümlü ve Tutuklu Haklarını İnceleme Alt Komisyonu

Alt Komisyon;

- 17.01.2019 tarihinde Sincan Ceza İnfaz Kurumları Kampüsünde,
- 05.09.2019 tarihinde Silivri Ceza İnfaz Kurumları Kampüsünde,
- 06.09.2019 tarihinde Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda,
- 08.11.2019 tarihinde Diyarbakır Ceza İnfaz Kurumları Kampüsünde,
- 09.11.2019 tarihinde Elazığ Ceza İnfaz Kurumları Kampüsünde,
- 15.11.2019 tarihinde Düzce Ceza İnfaz Kurumları Kampüsünde ve
- 24.02.2020 tarihinde Kırıkkale-Keskin Ceza İnfaz Kurumları Kampüsünde

incelemelerde bulunmuştur.

29 Mayıs 2019 tarihinde Alt Komisyon Adalet Bakanı Abdülhamit Gül'ü makamında ziyaret etmiştir. Yapılan toplantıda ceza infaz kurumlarındaki hak ihlalleri, adil yargılanma ve bu konularda yapılabilecek iyileştirmelere yönelik düzenlemeler hakkında istişarede bulunulmuştur.

03.07.2019 tarihli toplantıda Hükümlü ve Tutuklu Hakları Alt Komisyonunun hazırladığı Sincan Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

14.11.2019 tarihli toplantıda Hükümlü ve Tutuklu Hakları Alt Komisyonunun hazırladığı Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporu ile Silivri Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

27.02.2020 tarihli toplantıda Hükümlü ve Tutuklu Hakları Alt Komisyonunun hazırladığı Elazığ Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporu ile Diyarbakır Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

Alt Komisyonun inceleme gerçekleştirdiği Düzce ve Kırıkkale Ceza İnfaz Kurumları Raporları hazırlanmış olup, Hükümlü ve Tutuklu Hakları Alt Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından görüşülmeyi beklemektedir.

Alt Komisyonun 01.12.2020 tarihli toplantısında Alt Komisyon başkanlığına Afyonkarahisar Milletvekili İbrahim YURDUNUSEVEN seçilmiştir.

Alt Komisyonun 25.12.2020 tarihli toplantısında Alt Komisyonun çalışma takvimine ilişkin gündem görüşülmüştür.

3- Göç ve Uyum Alt Komisyonu

Alt Komisyon, 3-4 Mart 2020 tarihlerinde Türkiye-Yunanistan sınırında sığınmacı geçişlerini yerinde gözlemlemek amacıyla Edirne iline bir çalışma ziyareti gerçekleştirmiştir. Söz konusu ziyaret neticesinde düzenlenen "Türkiye-Yunanistan Sınır Bölgesindeki Sığınmacı Geçişlerinin Yerinde İncelenmesine İlişkin Rapor", Alt Komisyonun 24 Haziran 2020, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun ise 2 Temmuz 2020 tarihli toplantılarında görüşülerek kabul edilmiştir. Rapor ayrıca İngilizce, Fransızca ve Almanya dillerine de çevrilmiştir.

Bunun yanı sıra Alt Komisyon, 21 Ekim 2020 tarihinde Ankara İl Göç Müdürlüğüne faaliyetleri hakkında bilgi almak amacıyla bir inceleme ziyareti

gerçekleştirmiştir. Son olarak 24 Kasım 2020 tarihli toplantıda, Türk-Alman Üniversitesi Göç ve Uyum Araştırmaları Merkezi Müdürü Prof. Dr. Mehmet Murat ERDOĞAN'ın "Suriyeliler Barometresi bulguları çerçevesinde Türkiye'deki Suriyeliler, mülteciler ve düzensiz göçmenler" konulu sunum dinlenmiştir.

4- TBMM Ermenistan'ın Azerbaycan'a Saldırması ile Başlayan Gerilim ve Çatışma Sürecinde Yaşanan Hak İhlalleri ve Türkiye'deki Ermeni Vatandaşlarımızın Durumu Alt Komisyonu

Alt Komisyon, 15 Ekim 2020 tarihli ilk toplantısında, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Bursa Milletvekili Hakan ÇAVUŞOĞLU'nu Başkan seçmiş ve çalışmalarına başlamıştır. Aynı toplantıda, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Kamu Hukuku öğretim üyesi Prof. Dr. Yücel Acer, Komisyona uluslararası insancıl hukuk ve bu hukukun Ermenistan-Azerbaycan arasındaki savaş açısından değerlendirilmesine ilişkin bir sunum yapmıştır.

Alt Komisyon, Türkiye'deki Ermeni vatandaşların çatışmadan etkilenme durumlarını yerinde tespit etmek için 26 Ekim ve 13 Kasım 2020 tarihlerinde iki defa İstanbul'a yerinde inceleme ziyaretleri gerçekleştirmiş ve bu ziyaretlerde, Türkiye Ermeni Patrikliğinde, Luys Medya Yatırımları A.Ş. Merkezinde, Surp Pırgiç Ermeni Hastanesi Vakfında, Agos Gazetesinde, Şişli Spor Kulübünde ve Samatya Surp Kevork Kilisesinde inceleme ve dinlemelerde bulunmuştur.

Alt Komisyon 13-18 Kasım 2020 tarihleri arasında Azerbaycan'a bir ziyaret gerçekleştirmiş ve Bakü, Gence, Berde ve Terter şehirlerinde yerinde incelemeler yaparak sivil kayıpları konusunda gözlem ve tespitlerde bulunmuştur.

Avrupa Birliği Uyum Komisyonu

01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında Avrupa Birliği Uyum Komisyonuna 2 kanun teklifi tali komisyon olarak havale edilmiştir.

Komisyon 27. Dönem 2. devre Başkanlık Divanı seçimi için toplanmıştır. Komisyon ayrıca Doğu Akdeniz konusunda bir bilgilendirme toplantısı yapmıştır.

Komisyon, Hırvatistan'ın başkenti Zagreb'te yapılan 63'üncü Avrupa Birliği Parlamentoları Avrupa İşleri Komisyonları Konferansı (COSAC) Başkanlar toplantısına iştirak etmiştir.

Hollanda'nın göçten sorumlu Bakanı Ms. Ankie Broekers-Knol ve beraberindeki heyet ile Avrupa Parlamentosu (AP) Dışilişkiler Komisyonu (AFET) Başkanı ve beraberindeki heyet Komisyonu farklı tarihlerde ziyaret etmişlerdir.

Ayrıca Komisyon Başkanı; Hollanda Krallığı Büyükelçisi, Avusturalya Büyükelçisi (üç defa), Fransa Büyükelçilik Müsteşarı, Romanya Büyükelçisi, Fransa Büyükelçisi ve beraberindeki heyeti farklı tarihlerde kabul etmiştir. Komisyon Başkanı ayrıca, Türkiye-Avrupa Birliği Karma Parlamento Komisyonu (KPK) Eş Başkanı ile birlikte AP Türkiye Raportörü Nacho SANCHEZ AMOR ile görüşmüştür.

Komisyon Başkanı, Avrupa Parlamentosu üyesi Ryszard CZARNECKI (Polonya, Muhafazakar-ECR) ev sahipliğinde gerçekleşen AP AB-Türkiye Dostluk Grubu'nun kuruluşu video konferans toplantısına KPK Eş Başkanı ile birlikte katılmıştır. Komisyon Başkanı ayrıca Avrupa Parlamentosu Katılım Öncesi Eylem Birimi tarafından hazırlanan video konferans toplantısının "*Covid-19 Salgını ve Parlamentoların Geleceği*" konulu oturumuna konuşmacı olarak katılmıştır.

Komisyon ve KPK, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Başkanı, Büyükelçi Sayın Christian BERGER'in Brüksel'den bağlandığı "Covid-19 Süreci ve Sonrasında Türkiye-AB İlişkileri ve Fırsatlar" konulu bir ortak video konferans toplantısı yapmıştır.

Komisyon ayrıca Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı koordinesinde yürütülen ve Avrupa Birliği İletişim Stratejisi bünyesinde yenilenerek oluşturulan "AB İletişim Stratejisi Danışma, Yönlendirme ve Eşgüdüm Kurulu"nun daimi üyesi olarak 04 Şubat 2020 tarihli ikinci toplantısına katılım sağlamıştır.

Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu

Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK), 01.01.2020 - 31.12.2020 tarihleri arasında 3 adet Komisyon toplantısı yapmıştır.

TBMM Başkanlığınca, Komisyona tali olarak 51 kanun teklifi havale edilmiştir.

Komisyona 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında 19 bireysel başvuru yapılmıştır.

Alt Komisyonlar

01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında Komisyon bünyesinde faaliyet gösteren iki adet alt komisyon bulunmaktadır.

"Başta Kız Çocukları Olmak Üzere Gençlerin Bilim, Teknoloji, Matematik ve Mühendislik Alanlarına Yönlendirilmesi Konulu Alt Komisyon" 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında 5 adet toplantı yaparak raporunu Komisyona sunmuştur. Komisyonca kabul edilen rapor bastırılarak vekillerimize dağıtılmıştır.

"İstanbul Sözleşmesinin Etkin Uygulanması ve İzlenmesi Konulu Alt Komisyon" belirtilen tarih aralığında 1 adet toplantı yapmıştır. Faaliyetlerini tamamlayan Alt Komisyon, rapor hazırlama aşamasındadır.

Faaliyetler

5 Aralık "Kadın Hakları Günü" özel gününün yıl dönümü vesilesiyle Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK) ve Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UN Women) tarafından ortak bir etkinlik düzenlenmiştir. Bu etkinlik çerçevesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi bahçesinde Komisyonumuzun Başkan ve üyelerinden oluşan konuşmacı vekillerimizin 5'er dakikalık görüntülü çekimleri yapılmıştır. Etkinlik basına da yansımıştır.

ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) tarafından 16 Aralık 2020 tarihinde "Kadınlar için Daha Çok ve Daha İyi İşler Programı Danışmanlık Komitesinin" ilk toplantısı çevirimiçi (zoom üzerinden) olarak gerçekleştirilmiştir. Talep üzerine Komisyondan bir temsilci Program Danışma Komitesine üye olarak görevlendirilmiştir. Toplantıda Komisyon temsil edilerek Komisyonumuzun tecrübe ve birikimi paylaşılmış, söz konusu program kapsamında yürütülen çalışmaların etkin sonuçlara ulaşmasına katkı sağlanmıştır.

Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu

Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında 6 toplantı gerçekleştirmiştir. Komisyon bu toplantılarında 2937 sayılı Kanun'un Ek 2'nci maddesi uyarınca kendisine havale edilen "Devlet İstihbarat Hizmetleri ile Güvenlik ve İstihbari Nitelikteki Faaliyetlere İlişkin 2019 Yılı Raporu"nu hükümet ve ilgili kurum temsilcilerinin de katılımıyla görüşmüştür.

Söz konusu Yıllık Rapor için hazırlan Komisyon Raporu, Komisyonda kabul edilerek Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulmuştur.

Dijital Mecralar Komisyonu

Dijital Mecralar Komisyonu 23/7/2020 tarihli ve 7252 sayılı Dijital Mecralar Komisyonu Kurulması ile Bazı Kanunlar Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 1'inci maddesi ile kurulmuştur.

Komisyon, ilki 04/11/2020 tarihinde komisyon başkanlık divanı seçimi toplantısı ve ikincisi 01/12/2020 tarihinde Komisyon çalışmalarında uygulanacak usul ve esaslar hakkında görüşme olmak üzere iki toplantı gerçekleştirmiştir.

Meclis Araştırması Komisyonları

a) Down Sendromu ve Otizm Araştırma Komisyonu

Down Sendromu, Otizm ve Diğer Gelişim Bozukluklarının Yaygınlığının Tespiti ile İlgili Bireylerin ve Ailelerinin Sorunlarının Çözümü İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu konularının benzerliği nedeniyle birleştirilen 6 ayrı esas numaralı (10 /242, 349, 392, 394, 397, 401) Meclis araştırması önergesinin, Genel Kurulun 06 Kasım 2018 tarihli 14'üncü Birleşiminde görüşülerek kabul edilmesi sonucunda kurulmuştur.

Komisyon çalışmalarına, 14 Mayıs 2019 tarihinde başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip seçimiyle başlanmıştır. Komisyon çalışmaları süresince 20 toplantı ve 8 yerinde inceleme ziyareti düzenlenmiştir. Komisyon bu toplantılarda konuyla ilgili kurum ve kuruluşlardan, akademisyenlerden ve sivil toplum kuruluşlarından bilgi almıştır.

Komisyon, çalışma süresince yapmış olduğu araştırma ve incelemeler sonucunda hazırladığı Raporu, 12 Mart 2020 tarihinde TBMM Başkanlığına sunmuştur. Basımı yapılan Rapor 08 Nisan 2020 tarihinde dağıtılmıştır.

b) Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Araştırma Komisyonu

Tıbbi ve Aromatik Bitki Çeşitliliğinin Korunmasında, Bunların Üretiminde ve Pazarlanmasında Karşılaşılan Sorunlar ile Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu, konularının benzerliği nedeniyle birleştirilen 5 ayrı esas numaralı (10/361, 405, 406, 407, 410) Meclis araştırması önergesinin, Genel Kurulun 07 Kasım 2018 tarihli 15'inci Birleşiminde görüşülerek kabul edilmesi sonucunda kurulmuştur.

Komisyon çalışmalarına, 08 Mayıs 2019 tarihinde başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip seçimiyle başlanmıştır. Komisyon çalışmaları süresince 12 toplantı ve 5 yerinde inceleme ziyareti düzenlenmiştir. Komisyon bu toplantılarda konuyla ilgili kurum ve kuruluşlardan, akademisyenlerden ve sivil toplum kuruluşlarından bilgi almıştır.

Komisyon, çalışma süresince yapmış olduğu araştırma ve incelemeler sonucunda hazırladığı Raporu, 11 Aralık 2019 tarihinde TBMM Başkanlığına sunmuştur. Basımı yapılan rapor 13 Ocak 2020 tarihinde dağıtılmıştır.

c) Bilişim Teknolojileri Bağımlılığını Araştırma Komisyonu

Bilişim Teknolojileri Bağımlılığının Etkilerinin İncelenerek Olası Zararlarının Bertaraf Edilmesi ve Bu Teknolojilerin Kontrollü Kullanımının Sağlanması İçin Yapılması Gerekenlerin Saptanması Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu, konularının benzerliği nedeniyle birleştirilen 7 ayrı esas numaralı (10/38, 466, 494, 536, 978, 983, 984) Meclis araştırması önergesinin, Genel Kurulun 21 Şubat 2019 tarihli 56'ncı Birleşiminde görüşülerek kabul edilmesi sonucunda kurulmuştur.

Komisyon çalışmalarına, 08 Mayıs 2019 tarihinde başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip seçimiyle başlanmıştır. Komisyon çalışmaları süresince 13 toplantı düzenlenmiştir. Komisyon bu toplantılarda konuyla ilgili kurum ve kuruluşlardan, akademisyenlerden ve sivil toplum kuruluşlarından bilgi almıştır.

Komisyon, hazırladığı Raporu, 21 Mayıs 2020 tarihinde TBMM Başkanlığına sunmuştur. Basımı yapılan Rapor, 23 Haziran 2020 tarihinde dağıtılmıştır.

d) Hayvan Haklarını Araştırma Komisyonu

Hayvanların Haklarının Korunması ile Hayvanlara Eziyet ve Kötü Muamelelerin Önlenmesi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu, konularının benzerliği nedeniyle birleştirilen 6 ayrı esas numaralı (10/102, 461, 682, 977, 981, 982) Meclis araştırması önergesinin, Genel Kurulun 20 Şubat 2019 tarihli 55'inci Birleşiminde görüşülerek kabul edilmesi sonucunda kurulmuştur.

Komisyon çalışmalarına, 08 Mayıs 2019 tarihinde başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip seçimiyle başlanmıştır. Komisyon çalışmaları süresince 12 toplantı ve 2 yerinde inceleme ziyareti düzenlenmiştir. Komisyon bu toplantılarda konuyla ilgili kurum ve kuruluşlardan, akademisyenlerden ve sivil toplum kuruluşlarından bilgi almıştır.

Komisyon, hazırladığı Raporu 21 Ekim 2019 tarihinde TBMM Başkanlığına sunmuştur.

Basımı yapılan Rapor, 18 Kasım 2019 tarihinde dağıtılmıştır. Rapor, Genel Kurulun 16 Ocak 2020 tarihli 44'üncü Birleşiminde görüşülmüştür.

e) ALS, SMA ve Benzeri Hastalıkları Araştırma Komisyonu

ALS, SMA, DMD, MS Hastalıklarında ve Kesin Tedavisi Bilinmeyen Diğer Hastalıklarda Uygulanan Tedavi ve Bakım Yöntemleri ile Bu Hastalıklara Sahip Kişiler ve Yakınlarının Yaşadıkları Sorunların ve Çözümlerinin Belirlenmesi

Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu, konularının benzerliği nedeniyle birleştirilen 12 ayrı esas numaralı (10/184, 185, 281, 403, 585, 604, 734, 914, 915, 917, 920, 921) Meclis araştırması önergesinin, Genel Kurulun 5 Şubat 2019 tarihli 48'inci Birleşiminde görüşülerek kabul edilmesi sonucunda kurulmuştur.

Komisyon çalışmalarına, 08 Mayıs 2019 tarihinde başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip seçimiyle başlanmıştır. Komisyon çalışmaları süresince 10 toplantı ve 1 yerinde inceleme ziyareti düzenlenmiştir. Komisyon bu toplantılarda konuyla ilgili kurum ve kuruluşlardan, akademisyenlerden ve sivil toplum kuruluşlarından bilgi almıştır.

Komisyon'un hazırladığı Rapor 10 Mart 2020 tarihinde TBMM Başkanlığına sunulmuştur.

Basımı yapılan Rapor, 08 Nisan 2020 tarihinde dağıtılmıştır.

f) Rabia Naz Vatan Başta Olmak Üzere Şüpheli Çocuk Ölümlerini Araştırma Komisyonu

Rabia Naz Vatan Başta Olmak Üzere Şüpheli Çocuk Ölümlerinin Araştırılması ve Bu Konuda Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu, konularının benzerliği nedeniyle birleştirilen 9 ayrı esas numaralı (10/1058, 1071, 1108, 1220, 1288, 1369, 1464, 1559, 1560) Meclis araştırması önergesinin, Genel Kurulun 17 Temmuz 2019 tarihli 104'üncü Birleşiminde görüşülerek kabul edilmesi sonucunda kurulmuştur.

Komisyon çalışmalarına, 23 Ekim 2019 tarihinde başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip seçimiyle başlanmıştır. Komisyon çalışmaları süresince 9 toplantı ve 1 yerinde inceleme ziyareti düzenlenmiştir. Komisyon bu toplantılarda konuyla ilgili kişilerden, kurum ve kuruluşlar ile akademisyenlerden bilgi almıştır.

Komisyon, hazırladığı Raporu, 7 Temmuz 2020 tarihinde TBMM Başkanlığına sunmuştur. Basımı yapılan Rapor, 14 Temmuz 2020 tarihinde dağıtılmıştır.

e) Depreme Karşı Alınabilecek Önlemleri Araştırma Komisyonu

Depreme Karşı Alınabilecek Önlemlerin ve Depremlerin Zararlarının En Aza İndirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu; konularının benzerliği nedeniyle birleştirilen 5 ayrı esas numaralı (10/3200, 3361, 3362, 3364, 3365) Meclis araştırması önergesinin, Genel Kurulun 3 Kasım 2020 tarihli 11'inci Birleşiminde görüşülerek kabul edilmesi sonucunda kurulmuştur.

Komisyon çalışmalarına, 10 Kasım 2020 tarihinde başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip seçimiyle başlanmıştır. Komisyon çalışmaları süresince 9 toplantı düzenlenmiştir. Komisyon bu toplantılarda konuyla ilgili kurum ve kuruluşlardan ve sivil toplum kuruluşlarından bilgi almıştır.

Komisyonun incelemeleri ve rapor yazım çalışmaları devam etmektedir.

KANUNLAR VE KARARLAR BAŞKANLIĞINA İLİŞKİN VERİLER VE BAŞKANLIĞIN BAŞLICA FAALİYETLERİ[1]

İNSAN KAYNAKLARI

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığında; 1 başkan, 4 başkan yardımcısı, 82 yasama uzmanı, 28 yasama uzman yardımcısı, 7 şef, 42 memur, 3 şahsa bağlı kadrolu personel, 2 elektronik dizgi operatörü ve 4 geçici personel (4/B) olmak üzere toplam 173 personelle hizmet verilmektedir.

Bunlardan 1 yasama uzmanı aylıksız izinli, 20 yasama uzmanı, 1 yasama uzman yardımcısı, 1 şef ve 3 memur ilgili mevzuat çerçevesinde birim dışında görev yapmaktadır.

MALİ BİLGİLER

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı, mal ve hizmete ilişkin ihtiyaç taleplerini kendine ayrılan bütçe ödeneklerinden karşılamaktadır. 2020 yılında tüketime yönelik mal ve malzeme alımları için 3.000 TL, yurtiçi/yurtdışı geçici görev yollukları için 335.000 TL, görev giderleri için 1.000 TL, hizmet alımları için 21.000 TL, menkul mal, gayri maddi hak alım, bakım/onarım giderleri için 2.000 TL, temsil ve tanıtma giderleri için 500.000 TL olmak üzere toplam 862.000 TL bütçe ödeneği tahsis edilmiştir. Söz konusu bütçe ödeneğinin 71.328,09 TL (% 8,27)'u harcanmıştır.

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı harcamaları, 2020 yılında salgın hastalık (Covid-19) nedeniyle tahsis edilen bütçe ödeneğinin altında gerçekleşmiştir.

EĞİTİM FAALİYETLERİ

Anayasa ve İçtüzük çerçevesinde Kanunlar ve Kararlar Başkanlığının görev ve sorumluluk alanında bulunan yasama ve denetim faaliyetlerine ilişkin olarak talepte bulunan sivil toplum örgütü üyeleri, üniversite öğrencileri, milletvekili

1 Bu bölümde yer alan bilgiler, 2020 yılına ilişkin olup 31.12.2020 tarihi itibarıyla derlenmiştir.

danışman ve sekreterleri ile ülkemize ziyarette bulunan yabancı ülke parlamento çalışanlarına sunumlar yapılmaktadır.

Bu kapsamda, 01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında, 7 yasama bilgilendirme ve eğitim programına 66 yasama uzmanı ve uzman yardımcısı görevlendirilmiştir.

BİLGİ EDİNME BAŞVURULARI

01.01.2020-31.12.2020 tarihleri arasında vatandaşlardan gelen ve Kanunlar ve Kararlar Başkanlığını ilgilendiren 85 bilgi edinme başvurusu yanıtlanmıştır.

YASAMA DÖNEMLERİ İTİBARIYLA KANUN TEKLİFİ İADELERİ

DÖNEM	TBMM Başkanlığına Sunulan Kanun Teklifi Sayısı*	TBMM Başkanlığı Tarafından İade Edilen Kanun Teklifi Sayısı	Oran
24	2852	9	%0,3
25	596	0	%0,0
26	2301	23	%1,0
27**	3117	29	%0,9

*Hesaplamaya; kanun tasarıları, kanun hükmünde kararnameler ve uluslararası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulma tasarıları/teklifleri dâhil edilmemiştir.
** 27'nci Yasama Dönemi'ne ait veriler, 31/12/2020 tarihine kadardır.

KANUN TEKLİFİ TASLAĞI TALEPLERİNE İLİŞKİN VERİLER[1]

(31/12/2020 tarihi itibarıyla)

27. DÖNEM		TOPLAM
Hazırlanan Kanun Teklifi Taslağı	628 (kanun teklifi) + 204 (uluslararası anlaşma)	**832**
Düzeltilen Kanun Teklifi Taslağı	151	**151**
İncelenen Kanun Teklifi	2485 (kanun teklifi) + 166 (uluslararası anlaşma)	**2651**

27. DÖNEM 4. YASAMA YILI		TOPLAM
Hazırlanan Kanun Teklifi Taslağı	56 (kanun teklifi) + 7 (uluslararası anlaşma)	**63**
Düzeltilen Kanun Teklifi Taslağı	15	**15**
İncelenen Kanun Teklifi	226 (kanun teklifi) + 7 (uluslararası anlaşma)	**233**

1 Bu bölümde 27. Yasama Dönemine ilişkin olarak yer verilen veriler, sadece 2020 yılına ilişkin olmayıp, 2020 yılı sonu itibarıyla derlenen birikimli verilerdir. 27. Yasama Dönemi 4. Yasama Yılına ilişkin veriler de 31.12.2020 tarihi itibarıyla söz konusu olan durumu yansıtmaktadır.

27. DÖNEM KANUN TEKLİFİ TALEPLERİNİN PARTİ GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI

(31/12/2020 tarihi itibarıyla)

AK Parti	: 16 - % 2,55
CHP	: 381 - % 60,67
HDP	: 77 - % 12,26
MHP	: 97 - % 15,45
İYİ Parti	: 45 - % 7,17
Türkiye İşçi Partisi	: 6 - % 0,96
BBP	: 1 - % 0,16
DP	: 2 - %0,32
Bağımsız	: 3 - % 0,48
TOPLAM	**: 628**

27. DÖNEM 4. YASAMA YILI KANUN TEKLİFİ TALEPLERİNİN PARTİ GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI

(31/12/2020 tarihi itibarıyla)

AK Parti	: 2 - % 3,57
CHP	: 24 - % 42,86
HDP	: 17 - % 30,36
MHP	: 8 - % 14,29
İYİ Parti	: 2 - % 3,57
Bağımsız	: 3 - % 5,36
TOPLAM	**: 56**

YASAMA DÖNEMLERİNE GÖRE DENETİM ÖNERGELERİ SAYILARI

Denetim Yolları	18. Dönem	19. Dönem	20. Dönem	21. Dönem	22. Dönem	23. Dönem	24. Dönem	25. Dönem	26. Dönem	27. Dönem*	Eğilim
Yazılı Soru Önergeleri	2.202	7.550	6.950	8.424	23.360	21.220	70.848	3.168	32.181	39.797	
Genel Görüşme Önergeleri	46	69	38	30	37	26	85	5	35	31	
Meclis Araştırması Önergeleri	151	247	313	294	434	1.113	3.355	155	3.043	3.759	
Meclis Soruşturması Önergeleri	4	25	46	5	13	3	14	1	2	0	

* 31.12.2020 tarihi itibarıyla

27. YASAMA DÖNEMİ 1, 2, 3 ve 4. YASAMA YILLARINDA İŞLEME ALINAN DENETİM ÖNERGELERİ

Yazılı Soru Önergeleri				
	1. YY	2. YY	3. YY	4. YY*
İşleme Alınan	3.766	15.687	15.162	3.865
Gelen Kâğıtlar Listesine Girdikten Sonra Geri Alınan	2	1	2	1
Süresi İçinde Cevaplanan	214	1557	2561	215
Süresi Geçtikten Sonra Cevaplanan	2757	9726	7049	757
Cevaplanmayan	793	4403	5548	1860
İşlemde Bulunan			2	1032
İncelemede Bulunan				287

Genel Görüşme Önergeleri				
	1. YY	**2. YY**	**3. YY**	**4. YY***
İşleme Alınan	0	8	13	10
Gündemde Bulunan	0	8	13	10

Meclis Araştırması Önergeleri				
	1. YY	**2. YY**	**3. YY**	**4. YY***
İşleme Alınan	130	1.679	1447	375
Gelen Kâğıtlar Listesine Girdikten Sonra Geri Alınan		1		
Kabul Edilen	2	43	1	4
Reddedilen		1		
İşlemde Bulunan				4
Gündemde Bulunan	128	1.634	1446	367
İncelemede Bulunan				4

* 31.12.2020 tarihi itibarıyla

27. YASAMA DÖNEMİ YAZILI SORU VE MECLİS ARAŞTIRMASI ÖNERGELERİNİN YASAMA YILLARINA GÖRE DAĞILIMLARI[1]

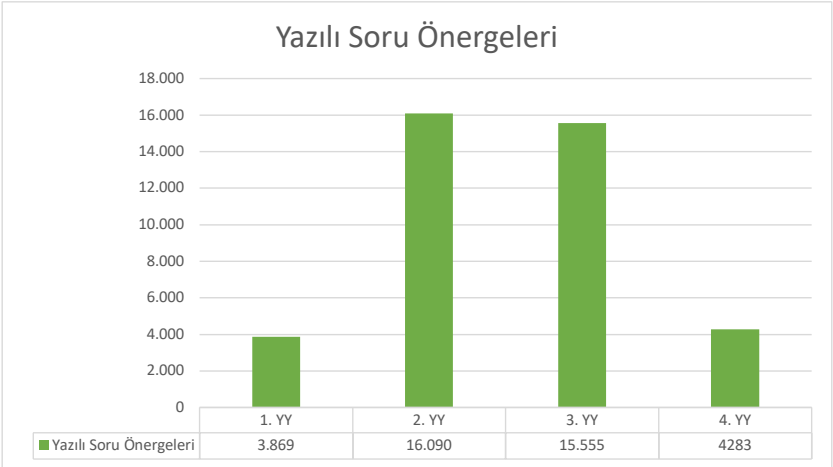

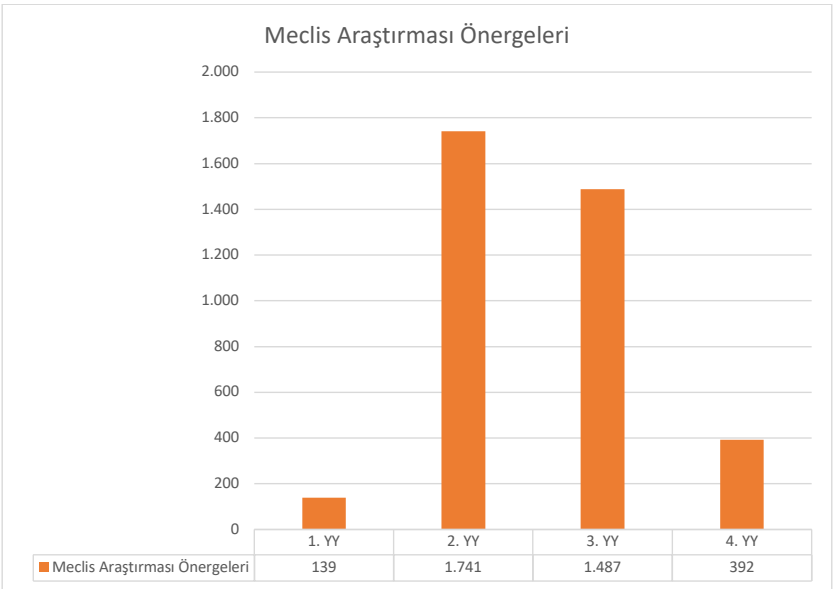

1 İşleme alınan önergeler ile mükerrer, Gelen Kâğıtlara girmeden geri alınan, iade edilen ve inceleme aşamasında bulunan önerge sayılarının toplamları gösterilmektedir. (31.12.2020 tarihi itibarıyla)

09.12.2020 TARİHLİ VE 7/37547 ESAS NUMARALI YAZILI SORU ÖNERGESİNE TBMM BAŞKANLIĞINCA VERİLEN CEVAP

01.01.2020-28.12.2020 tarihleri arasında sunulan ve TBMM Başkanlığınca işleme alınan yazılı soru önergelerinin önerge sahibinin üyesi olduğu siyasi partilere ve önergelerin son durumuna göre dağılımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

	İşleme Alınan	Geri Alınan	Süresi İçinde Cevaplanan	Süresi Geçtikten Sonra Cevaplanan	Cevaplanmayan	İşlemde Bulunan
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	1	0	0	0	1	0
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	7.897	0	1.665	3.190	2.940	102
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ	4.409	0	529	757	3.036	87
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	538	0	121	254	163	0
İYİ PARTİ	1.243	3	210	603	403	24
TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ	7	0	2	0	5	0
DEMOKRASİ VE ATILIM PARTİSİ	19	0	1	7	11	0
DEMOKRAT PARTİ	3	0	1	1	1	0
DEMOKRATİK BÖLGELER PARTİSİ	1	0	0	0	1	0
SAADET PARTİSİ	103	0	19	47	35	2
BAĞIMSIZ	24	0	4	8	10	2
Genel Toplam	14.245	3	2.552	4.867	6.606	217

Ayrıca 01.01.2020 tarihinden önce sunulan ve TBMM Başkanlığınca işleme alınan yazılı soru önergelerine 01.01.2020-28.12.2020 tarihleri arasında verilen cevapların önerge sahibinin üyesi olduğu siyasi partilere göre dağılımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

	Cevap Sayısı
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	1
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	5.106
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ	865
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	124
İYİ PARTİ	536
TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ	3
DEMOKRAT PARTİ	1
SAADET PARTİSİ	36
BAĞIMSIZ	7
Genel Toplam	6.679

01.01.2020-28.12.2020 tarihleri arasında sunulan ve TBMM Başkanlığınca işleme alınan yazılı soru önergelerinin önerge muhatabı ve önergelerin son durumuna göre dağılımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Muhatap	Toplam	Geri Alınan	Süresi İçinde Cevaplanan	Süresi Geçtikten Sonra Cevaplanan	Cevaplanmayan	İşlemde Bulunan
TBMM Başkanlığı	74	0	73	0	0	1
Cumhurbaşkanı Yardımcılığı (Fuat Oktay)	1.278	0	952	169	139	18
Adalet Bakanlığı	2.215	0	60	153	1.962	40
Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	1.143	0	6	249	869	19
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	819	1	79	615	110	14
Dışişleri Bakanlığı	301	0	24	256	21	0
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	430	1	40	285	98	6
Gençlik ve Spor Bakanlığı	287	0	32	175	78	2
Hazine ve Maliye Bakanlığı	691	0	220	339	126	6
İçişleri Bakanlığı	1.279	0	52	445	763	19
Kültür ve Turizm Bakanlığı	408	0	4	152	248	4
Milli Eğitim Bakanlığı	1.021	0	69	746	193	13
Milli Savunma Bakanlığı	183	0	8	116	57	2
Sağlık Bakanlığı	1.436	1	16	48	1.345	26
Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	202	0	0	80	109	13
Tarım ve Orman Bakanlığı	1.329	0	538	562	220	9
Ticaret Bakanlığı	418	0	250	125	33	10
Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı	731	0	129	352	235	15
Genel Toplam	14.245	3	2.552	4.867	6.606	217

Ayrıca 01.01.2020 tarihinden önce sunulan ve TBMM Başkanlığınca işleme alınan yazılı soru önergelerine 01.01.2020-28.12.2020 tarihleri arasında verilen cevapların önerge muhataplarına göre dağılımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Muhatap	Cevap Sayısı
TBMM Başkanlığı	13
Cumhurbaşkanı Yardımcılığı (Fuat Oktay)	2.107
Adalet Bakanlığı	950
Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	681
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	271
Dışişleri Bakanlığı	42
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	97
Gençlik ve Spor Bakanlığı	83
Hazine ve Maliye Bakanlığı	439
İçişleri Bakanlığı	643
Kültür ve Turizm Bakanlığı	206
Milli Eğitim Bakanlığı	120
Milli Savunma Bakanlığı	59
Sağlık Bakanlığı	143
Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	51
Tarım ve Orman Bakanlığı	630
Ticaret Bakanlığı	43
Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı	101
Genel Toplam	6.679

01.01.2020-28.12.2020 tarihleri arasında sunulan ve TBMM Başkanlığınca işleme alınan kanun tekliflerinin teklif sahibinin üyesi olduğu siyasi partilere ve tekliflerin son durumuna göre dağılımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

	İşleme Alınan	Geri Alınan	Komisyonda Bulunan	Gündemde Bulunan	Kanunlaşan
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ & CUMHURİYET HALK PARTİSİ & HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ & MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ & İYİ PARTİ	1				1
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ & CUMHURİYET HALK PARTİSİ	1		1		
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ & MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	5		1		4
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	62		22	18	22
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	488	1	487		
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ	114	1	113		
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	75	1	74		
İYİ PARTİ	54		54		
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	1		1		
SAADET PARTİSİ	4		4		
BAĞIMSIZ	3		3		
Genel Toplam	808	3	760	18	27

2020 YILI DİSİPLİN CEZASI UYGULAMALARI

Sıra No	Disiplin Cezası Alan Milletvekilinin			Milletvekilinin Aldığı Disiplin Cezasının		Disiplin Cezasının Verildiği				Disiplin Cezasının Verildiği Oturumu Yöneten Başkan/Başkanvekili ve Partisi		Savunma İçin Verilen Süre
	Adı-Soyadı	Partisi(*)	Siyasi Konumu(*)	Türü	Nedeni	D.	YY.	B.	T.	Başkan/ Başkanvekili	Partisi(*)	
1	Mensur IŞIK	Halkların Demokratik Partisi (HDP)	Muhalefet	Meclisten bir birleşim geçici çıkarma cezası	Konuşmasında kullandığı bazı ifadeler nedeniyle("silahlı Kürt muhalefetiyle yürüttüğü savaş") (İçt.161/4)	27	3	56	13.02.2020	Süreyya Sadi Bilgiç (Başkanvekili)	Adalet ve Kalkınma Partisi	Savunma yapılmamıştır.
2	Ahmet ŞIK	Bağımsız	Bağımsız	Uyarma	Başkan, milletvekilinin Cumhurbaşkanı ile ilgili söylediği sözleri nedeniyle İçtüzüğün 160'ıncı maddesi uyarınca Meclisten 2 birleşim geçici olarak çıkarma cezası verilmesini teklif edeceğini belirtmiş, ancak "Grup Başkanvekilleri ile kürsü arkasında yapılan görüşmeler ve savunmadaki tutum ve davranışı göz önüne alarak" İçtüzüğün 157'nci maddesinin birinci fıkrasının (2) numaralı bendi çerçevesinde uyarma cezası vermiştir.	27	3	109	8.07.2020	Celal ADAN (Başkanvekili)	Milliyetçi Hareket Partisi	Savunma için 10 dakika süre verilmiş, başka bir milletvekili tarafından savunma gerçekleştirilmiştir.
3	Eyüp ÖZSOY	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)	Çoğunluk Grubu	Uyarma	Konuşması sırasında diğer milletvekillerini hedef alan sözleri nedeniyle sükûneti ve çalışma düzenini bozmak (İçt. 157/2)	27	4	33	16.12.2020	Süreyya Sadi BİLGİÇ (Başkanvekili)	Adalet ve Kalkınma Partisi	Savunma yapılmamıştır.

(*) Milletvekillerinin üyesi olduğu siyasi partiler/parti grupları ve siyasi konumları, disiplin cezalarının uygulandığı tarihteki durumu göstermektedir.

2020 YILINDA TBMM BAŞKANLIĞINA SUNULAN YASAMA DOKUNULMAZLIĞININ KALDIRILMASINA İLİŞKİN DOSYALAR

Sıra No	Esas Numarası	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Üyesi Olduğu Parti	Son Durumu
1	3/1052	Ağrı	Berdan Öztürk	HDP	Komisyonda
2	3/1053	Diyarbakır	Remziye Tosun	HDP	Komisyonda
3	3/1054	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
4	3/1055	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
5	3/1056	Diyarbakır	Semra Güzel	HDP	Komisyonda
6	3/1057	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
7	3/1058	İstanbul	Pervin Buldan	HDP	Komisyonda
8	3/1059	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
9	3/1060	Ağrı	Berdan Öztürk	HDP	Komisyonda
10	3/1061	Diyarbakır	Musa Farisoğulları	HDP	Kesin Hüküm Giyme Nedeniyle Milletvekilliğinin Düşmesi
11	3/1068	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
12	3/1069	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
13	3/1070	Muş	Gülüstan Kılıç Koçyiğit	HDP	Komisyonda
14	3/1071	İstanbul	Pervin Buldan	HDP	Komisyonda
15	3/1072	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
16	3/1073	Van	Murat Sarısaç	HDP	Komisyonda
17	3/1074	Ağrı	Berdan Öztürk	HDP	Komisyonda
18	3/1075	Muş	Gülüstan Kılıç Koçyiğit	HDP	Komisyonda
19	3/1076	Mardin	Pero Dundar	HDP	Komisyonda

Sıra No	Esas Numarası	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Üyesi Olduğu Parti	Son Durumu
20	3/1077	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
21	3/1078	Muş	Şevin Coşkun	HDP	Komisyonda
22	3/1079	Batman	Ayşe Acar Başaran	HDP	Komisyonda
23	3/1080	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
24	3/1081	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
25	3/1082	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
26	3/1083	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
27	3/1084	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
28	3/1088	Sakarya	Engin Özkoç	CHP	Komisyonda
29	3/1089	Sakarya	Engin Özkoç	CHP	Komisyonda
30	3/1090	Sakarya	Engin Özkoç	CHP	Komisyonda
31	3/1091	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
32	3/1092	Konya	Abdüllatif Şener	CHP	Komisyonda
33	3/1093	Batman	Ayşe Acar Başaran	HDP	Komisyonda
34	3/1094	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
35	3/1095	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
36	3/1096	Hakkâri	Leyla Güven	HDP	Kesin Hüküm Giyme Nedeniyle Milletvekilliğinin Düşmesi
37	3/1097	Diyarbakır	İmam Taşçıer	HDP	Komisyonda
38	3/1098	Diyarbakır	Musa Farisoğulları	HDP	Kesin Hüküm Giyme Nedeniyle Milletvekilliğinin Düşmesi

Sıra No	Esas Numarası	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Üyesi Olduğu Parti	Son Durumu
39	3/1099	Hakkâri	Leyla Güven	HDP	Kesin Hüküm Giyme Nedeniyle Milletvekilliğinin Düşmesi
40	3/1100	Ağrı	Berdan Öztürk	HDP	Komisyonda
41	3/1101	İstanbul	Züleyha Gülüm	HDP	Komisyonda
42	3/1102	Ağrı	Berdan Öztürk	HDP	Komisyonda
43	3/1103	Ağrı	Berdan Öztürk	HDP	Komisyonda
44	3/1104	Hakkâri	Leyla Güven	HDP	Kesin Hüküm Giyme Nedeniyle Milletvekilliğinin Düşmesi
45	3/1105	İstanbul	Hüda Kaya	HDP	Komisyonda
46	3/1106	Diyarbakır	Remziye Tosun	HDP	Komisyonda
47	3/1107	Diyarbakır	Remziye Tosun	HDP	Komisyonda
48	3/1108	Tunceli	Alican Önlü	HDP	Komisyonda
49	3/1109	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
50	3/1110	İstanbul	Pervin Buldan	HDP	Komisyonda
51	3/1111	Sivas	Ulaş Karasu	CHP	Komisyonda
52	3/1112	Manisa	Özgür Özel	CHP	Komisyonda
53	3/1113	İstanbul	Pervin Buldan	HDP	Komisyonda
54	3/1114	Şanlıurfa	Ömer Öcalan	HDP	Komisyonda
55	3/1115	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
56	3/1116	Van	Murat Sarısaç	HDP	Komisyonda
57	3/1117	Şanlıurfa	Ayşe Sürücü	HDP	Komisyonda
58	3/1118	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda

Sıra No	Esas Numarası	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Üyesi Olduğu Parti	Son Durumu
59	3/1119	Muş	Mensur Işık	BAĞIMSIZ	Komisyonda
60	3/1120	Muş	Şevin Coşkun	HDP	Komisyonda
61	3/1121	Diyarbakır	Remziye Tosun	HDP	Komisyonda
62	3/1122	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
63	3/1123	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
64	3/1124	Diyarbakır	Semra Güzel	HDP	Komisyonda
65	3/1125	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
66	3/1126	Hakkâri	Leyla Güven	HDP	Kesin Hüküm Giyme Nedeniyle Milletvekilliğinin Düşmesi
67	3/1127	Diyarbakır	İmam Taşçıer	HDP	Komisyonda
68	3/1128	Ağrı	Berdan Öztürk	HDP	Komisyonda
69	3/1129	Diyarbakır	Semra Güzel	HDP	Komisyonda
70	3/1130	Muş	Gülüstan Kılıç Koçyiğit	HDP	Komisyonda
71	3/1131	Muş	Gülüstan Kılıç Koçyiğit	HDP	Komisyonda
72	3/1132	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
73	3/1133	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
74	3/1134	Batman	Necdet İpekyüz	HDP	Komisyonda
75	3/1135	Muş	Gülüstan Kılıç Koçyiğit	HDP	Komisyonda
76	3/1136	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
77	3/1137	Van	Muazzez Orhan Işık	HDP	Komisyonda
78	3/1138	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
79	3/1139	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda

Sıra No	Esas Numarası	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Üyesi Olduğu Parti	Son Durumu
80	3/1140	Mardin	Ebrü Günay	HDP	Komisyonda
81	3/1141	İstanbul	Hakkı Saruhan Oluç	HDP	Komisyonda
82	3/1142	Ordu	Seyit Torun	CHP	Komisyonda
83	3/1143	Siirt	Meral Danış Beştaş	HDP	Komisyonda
84	3/1144	Diyarbakır	Remziye Tosun	HDP	Komisyonda
85	3/1145	Ağrı	Berdan Öztürk	HDP	Komisyonda
86	3/1146	Bolu	Arzu Aydın	AK Parti	Komisyonda
87	3/1147	Diyarbakır	Musa Farisoğulları	HDP	Kesin Hüküm Giyme Nedeniyle Milletvekilliğinin Düşmesi
88	3/1148	Antalya	Kemal Bülbül	HDP	Komisyonda
89	3/1149	Van	Murat Sarısaç	HDP	Komisyonda
90	3/1150	Ağrı	Dirayet Dilan Taşdemir	HDP	Komisyonda
91	3/1151	Van	Murat Sarısaç	HDP	Komisyonda
92	3/1152	Diyarbakır	Dersim Dağ	HDP	Komisyonda
93	3/1154	İstanbul	Ümit Özdağ	BAĞIMSIZ	Komisyonda
94	3/1156	Mardin	Pero Dundar	HDP	Komisyonda
95	3/1157	Hakkâri	Sait Dede	HDP	Komisyonda
96	3/1158	Antalya	Kemal Bülbül	HDP	Komisyonda
97	3/1159	Şanlıurfa	Nimetullah Erdoğmuş	HDP	Komisyonda
98	3/1160	Antalya	Kemal Bülbül	HDP	Komisyonda
99	3/1161	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
100	3/1162	Muş	Gülüstan Kılıç Koçyiğit	HDP	Komisyonda

Sıra No	Esas Numarası	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Üyesi Olduğu Parti	Son Durumu
101	3/1163	Antalya	Kemal Bülbül	HDP	Komisyonda
102	3/1164	Van	Muazzez Orhan Işık	HDP	Komisyonda
103	3/1165	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
104	3/1166	Muş	Şevin Coşkun	HDP	Komisyonda
105	3/1167	Diyarbakır	Dersim Dağ	HDP	Komisyonda
106	3/1168	Diyarbakır	Musa Farisoğulları	HDP	Kesin Hüküm Giyme Nedeniyle Milletvekilliğinin Düşmesi
107	3/1169	Diyarbakır	Semra Güzel	HDP	Komisyonda
108	3/1170	Batman	Necdet İpekyüz	HDP	Komisyonda
109	3/1171	Şanlıurfa	Nimetullah Erdoğmuş	HDP	Komisyonda
110	3/1172	Şanlıurfa	Ayşe Sürücü	HDP	Komisyonda
111	3/1173	Diyarbakır	Semra Güzel	HDP	Komisyonda
112	3/1174	Şırnak	Nuran İmir	HDP	Komisyonda
113	3/1175	Batman	Ayşe Acar Başaran	HDP	Komisyonda
114	3/1176	Şırnak	Nuran İmir	HDP	Komisyonda
115	3/1177	Diyarbakır	Musa Farisoğulları	HDP	Kesin Hüküm Giyme Nedeniyle Milletvekilliğinin Düşmesi
116	3/1178	Adana	Kemal Peköz	HDP	Komisyonda
117	3/1179	Siirt	Meral Danış Beştaş	HDP	Komisyonda
118	3/1180	Mersin	Rıdvan Turan	HDP	Komisyonda
119	3/1181	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
120	3/1182	Van	Muazzez Orhan Işık	HDP	Komisyonda

Sıra No	Esas Numarası	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Üyesi Olduğu Parti	Son Durumu
121	3/1183	Diyarbakır	Remziye Tosun	HDP	Komisyonda
122	3/1184	Muş	Gülüstan Kılıç Koçyiğit	HDP	Komisyonda
123	3/1185	Hakkâri	Leyla Güven	HDP	Kesin Hüküm Giyme Nedeniyle Milletvekilliğinin Düşmesi
124	3/1186	Van	Muazzez Orhan Işık	HDP	Komisyonda
125	3/1187	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
126	3/1188	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
127	3/1189	Diyarbakır	Remziye Tosun	HDP	Komisyonda
128	3/1190	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
129	3/1191	Kocaeli	Ömer Faruk Gergerlioğlu	HDP	Komisyonda
130	3/1192	Muş	Şevin Coşkun	HDP	Komisyonda
131	3/1193	Batman	Feleknas Uca	HDP	Komisyonda
132	3/1194	Diyarbakır	Remziye Tosun	HDP	Komisyonda
133	3/1195	Siirt	Meral Danış Beştaş	HDP	Komisyonda
134	3/1196	İstanbul	Pervin Buldan	HDP	Komisyonda
135	3/1197	İstanbul	Pervin Buldan	HDP	Komisyonda
136	3/1198	Van	Tayip Temel	HDP	Komisyonda
137	3/1199	Muş	Şevin Coşkun	HDP	Komisyonda
138	3/1200	Diyarbakır	Musa Farisoğulları	HDP	Kesin Hüküm Giyme Nedeniyle Milletvekilliğinin Düşmesi
139	3/1201	Mardin	Ebrü Günay	HDP	Komisyonda
140	3/1202	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda

Sıra No	Esas Numarası	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Üyesi Olduğu Parti	Son Durumu
141	3/1203	Antalya	Kemal Bülbül	HDP	Komisyonda
142	3/1204	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
143	3/1205	Siirt	Meral Danış Beştaş	HDP	Komisyonda
144	3/1206	İstanbul	Pervin Buldan	HDP	Komisyonda
145	3/1207	Mardin	Pero Dundar	HDP	Komisyonda
146	3/1208	İstanbul	Pervin Buldan	HDP	Komisyonda
147	3/1209	Şırnak	Nuran İmir	HDP	Komisyonda
148	3/1210	Kocaeli	Ömer Faruk Gergerlioğlu	HDP	Komisyonda
149	3/1211	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
150	3/1212	Muş	Gülüstan Kılıç Koçyiğit	HDP	Komisyonda
151	3/1213	Batman	Ayşe Acar Başaran	HDP	Komisyonda
152	3/1214	Diyarbakır	Dersim Dağ	HDP	Komisyonda
153	3/1215	Muş	Mensur Işık	BAĞIMSIZ	Komisyonda
154	3/1216	Şanlıurfa	Ömer Öcalan	HDP	Komisyonda
155	3/1217	Mardin	Ebrü Günay	HDP	Komisyonda
156	3/1221	Manisa	Özgür Özel	CHP	Komisyonda
157	3/1222	Sakarya	Engin Özkoç	CHP	Komisyonda
158	3/1223	Isparta	Süreyya Sadi Bilgiç	AK Parti	Komisyonda
159	3/1224	Muş	Şevin Coşkun	HDP	Komisyonda
160	3/1225	Malatya	Veli Ağbaba	CHP	Komisyonda
161	3/1226	İstanbul	Ümit Özdağ	BAĞIMSIZ	Komisyonda
162	3/1227	Şırnak	Nuran İmir	HDP	Komisyonda

Sıra No	Esas Numarası	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Üyesi Olduğu Parti	Son Durumu
163	3/1228	Diyarbakır	Remziye Tosun	HDP	Komisyonda
164	3/1229	Şırnak	Nuran İmir	HDP	Komisyonda
165	3/1230	İzmir	Murat Çepni	HDP	Komisyonda
166	3/1232	İstanbul	Pervin Buldan	HDP	Komisyonda
167	3/1233	Mardin	Ebrü Günay	HDP	Komisyonda
168	3/1234	Van	Murat Sarısaç	HDP	Komisyonda
169	3/1235	Van	Murat Sarısaç	HDP	Komisyonda
170	3/1236	Ankara	Koray Aydın	İYİ Parti	Komisyonda
171	3/1237	Sakarya	Engin Özkoç	CHP	Komisyonda
172	3/1238	Kocaeli	Lütfü Türkkan	İYİ Parti	Komisyonda
173	3/1239	Van	Murat Sarısaç	HDP	Komisyonda
174	3/1240	İzmir	Mahir Polat	CHP	Komisyonda
175	3/1241	İstanbul	Ümit Özdağ	BAĞIMSIZ	Komisyonda
176	3/1242	Diyarbakır	İmam Taşçıer	HDP	Komisyonda
177	3/1243	İstanbul	Mustafa Sezgin Tanrıkulu	CHP	Komisyonda
178	3/1244	Bingöl	Erdal Aydemir	HDP	Komisyonda
179	3/1280	Muş	Mensur Işık	BAĞIMSIZ	Komisyonda
180	3/1281	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
181	3/1282	Adana	Tulay Hatımoğulları Oruç	HDP	Komisyonda
182	3/1283	Muş	Mensur Işık	BAĞIMSIZ	Komisyonda
183	3/1284	Şanlıurfa	Ayşe Sürücü	HDP	Komisyonda
184	3/1285	Şanlıurfa	Ayşe Sürücü	HDP	Komisyonda

Sıra No	Esas Numarası	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Üyesi Olduğu Parti	Son Durumu
185	3/1286	Diyarbakır	Remziye Tosun	HDP	Komisyonda
186	3/1287	Ağrı	Berdan Öztürk	HDP	Komisyonda
187	3/1288	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
188	3/1289	İzmir	Atila Sertel	CHP	Komisyonda
189	3/1290	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
190	3/1291	Adana	Kemal Peköz	HDP	Komisyonda
191	3/1292	Mardin	Pero Dundar	HDP	Komisyonda
192	3/1293	Muş	Gülüstan Kılıç Koçyiğit	HDP	Komisyonda
193	3/1294	Van	Muazzez Orhan Işık	HDP	Komisyonda
194	3/1295	İzmir	Murat Çepni	HDP	Komisyonda
195	3/1296	İstanbul	Pervin Buldan	HDP	Komisyonda
196	3/1297	İzmir	Kamil Okyay Sındır	CHP	Komisyonda
197	3/1298	İzmir	Atila Sertel	CHP	Komisyonda
198	3/1299	İzmir	Atila Sertel	CHP	Komisyonda
199	3/1300	Manisa	Özgür Özel	CHP	Komisyonda
200	3/1301	Diyarbakır	Remziye Tosun	HDP	Komisyonda
201	3/1302	Muş	Gülüstan Kılıç Koçyiğit	HDP	Komisyonda
202	3/1303	İstanbul	Pervin Buldan	HDP	Komisyonda
203	3/1304	Ağrı	Dirayet Dilan Taşdemir	HDP	Komisyonda
204	3/1305	Batman	Feleknas Uca	HDP	Komisyonda
205	3/1306	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
206	3/1307	Ağrı	Berdan Öztürk	HDP	Komisyonda
207	3/1308	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda

Sıra No	Esas Numarası	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Üyesi Olduğu Parti	Son Durumu
208	3/1309	Siirt	Sıdık Taş	HDP	Komisyonda
209	3/1310	Şanlıurfa	Ayşe Sürücü	HDP	Komisyonda
210	3/1311	Siirt	Meral Danış Beştaş	HDP	Komisyonda
211	3/1312	Ankara	Filiz Kerestecioğlu Demir	HDP	Komisyonda
212	3/1313	Manisa	Özgür Özel	CHP	Komisyonda
213	3/1314	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
214	3/1315	İstanbul	Ali Şeker	CHP	Komisyonda
215	3/1316	Muş	Mensur Işık	BAĞIMSIZ	Komisyonda
216	3/1317	Malatya	Veli Ağbaba	CHP	Komisyonda
217	3/1318	Kayseri	Mustafa Baki Ersoy	MHP	Komisyonda
218	3/1319	Şırnak	Hasan Özgüneş	HDP	Komisyonda
219	3/1320	Adıyaman	Yakup Taş	AK Parti	Komisyonda
220	3/1321	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
221	3/1326	Mersin	Fatma Kurtulan	HDP	Komisyonda
222	3/1327	Adana	Tulay Hatımoğulları Oruç	HDP	Komisyonda
223	3/1328	Diyarbakır	Remziye Tosun	HDP	Komisyonda
224	3/1329	Muş	Mensur Işık	BAĞIMSIZ	Komisyonda
225	3/1330	Ağrı	Abdullah Koç	HDP	Komisyonda
226	3/1331	Diyarbakır	Remziye Tosun	HDP	Komisyonda
227	3/1332	Diyarbakır	Remziye Tosun	HDP	Komisyonda
228	3/1333	Diyarbakır	Remziye Tosun	HDP	Komisyonda
229	3/1334	Diyarbakır	Remziye Tosun	HDP	Komisyonda

Sıra No	Esas Numarası	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Üyesi Olduğu Parti	Son Durumu
230	3/1335	Şırnak	Hasan Özgüneş	HDP	Komisyonda
231	3/1338	Diyarbakır	Dersim Dağ	HDP	Komisyonda
232	3/1339	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
233	3/1340	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
234	3/1341	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
235	3/1342	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
236	3/1343	Ağrı	Berdan Öztürk	HDP	Komisyonda
237	3/1344	Ağrı	Berdan Öztürk	HDP	Komisyonda
238	3/1345	Diyarbakır	Semra Güzel	HDP	Komisyonda
239	3/1346	Şanlıurfa	Ömer Öcalan	HDP	Komisyonda
240	3/1347	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
241	3/1348	Diyarbakır	Semra Güzel	HDP	Komisyonda
242	3/1349	Diyarbakır	Remziye Tosun	HDP	Komisyonda
243	3/1350	Diyarbakır	Remziye Tosun	HDP	Komisyonda
244	3/1351	Diyarbakır	Dersim Dağ	HDP	Komisyonda
245	3/1352	Diyarbakır	Semra Güzel	HDP	Komisyonda
246	3/1353	Gaziantep	Mahmut Toğrul	HDP	Komisyonda
247	3/1354	Diyarbakır	Dersim Dağ	HDP	Komisyonda
248	3/1355	Diyarbakır	Dersim Dağ	HDP	Komisyonda
249	3/1356	Batman	Feleknas Uca	HDP	Komisyonda
250	3/1357	Diyarbakır	Dersim Dağ	HDP	Komisyonda
251	3/1358	Şanlıurfa	Ayşe Sürücü	HDP	Komisyonda
252	3/1359	Şırnak	Nuran İmir	HDP	Komisyonda

Sıra No	Esas Numarası	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Üyesi Olduğu Parti	Son Durumu
253	3/1360	Van	Muazzez Orhan Işık	HDP	Komisyonda
254	3/1361	Van	Muazzez Orhan Işık	HDP	Komisyonda
255	3/1362	Ağrı	Berdan Öztürk	HDP	Komisyonda
256	3/1363	İstanbul	Ahmet Şık	BAĞIMSIZ	Komisyonda
257	3/1364	Şırnak	Hüseyin Kaçmaz	HDP	Komisyonda
258	3/1365	Batman	Ayşe Acar Başaran	HDP	Komisyonda
259	3/1366	Denizli	Yasin Öztürk	İYİ Parti	Komisyonda
260	3/1367	İzmir	Murat Çepni	HDP	Komisyonda
261	3/1368	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
262	3/1369	Diyarbakır	Semra Güzel	HDP	Komisyonda
263	3/1370	İstanbul	Pervin Buldan	HDP	Komisyonda
264	3/1371	Van	Muazzez Orhan Işık	HDP	Komisyonda
265	3/1372	Denizli	Yasin Öztürk	İYİ Parti	Komisyonda
266	3/1373	Hatay	Barış Atay Mengüllüoğlu	TİP	Komisyonda
267	3/1374	Denizli	Haşim Teoman Sancar	CHP	Komisyonda
268	3/1375	Antalya	Kemal Bülbül	HDP	Komisyonda
269	3/1376	İstanbul	Ahmet Şık	BAĞIMSIZ	Komisyonda
270	3/1377	İstanbul	Mahmut Tanal	CHP	Komisyonda
271	3/1378	İstanbul	Mahmut Tanal	CHP	Komisyonda
272	3/1379	Balıkesir	İsmail Ok	BAĞIMSIZ	Komisyonda
273	3/1380	Aydın	Metin Yavuz	AK Parti	Komisyonda
274	3/1381	Kahramanmaraş	Ali Öztunç	CHP	Komisyonda

Sıra No	Esas Numarası	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Üyesi Olduğu Parti	Son Durumu
275	3/1382	İstanbul	Ahmet Şık	BAĞIMSIZ	Komisyonda
276	3/1383	Ordu	Cemal Enginyurt	BAĞIMSIZ	Komisyonda
277	3/1384	İzmir	Kemal Kılıçdaroğlu	CHP	Komisyonda
278	3/1387	İzmir	Serpil Kemalbay Pekgözegü	HDP	Komisyonda
279	3/1388	İstanbul	Aykut Erdoğdu	CHP	Komisyonda
280	3/1389	İstanbul	Engin Altay	CHP	Komisyonda
281	3/1390	Iğdır	Habip Eksik	HDP	Komisyonda
282	3/1391	Tunceli	Alican Önlü	HDP	Komisyonda
283	3/1397	Diyarbakır	Remziye Tosun	HDP	Komisyonda
284	3/1398	Şanlıurfa	Ayşe Sürücü	HDP	Komisyonda
285	3/1399	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
286	3/1400	Şırnak	Nuran İmir	HDP	Komisyonda
287	3/1401	Diyarbakır	Hişyar Özsoy	HDP	Komisyonda
288	3/1402	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
289	3/1403	İstanbul	Ahmet Şık	BAĞIMSIZ	Komisyonda
290	3/1404	Batman	Feleknas Uca	HDP	Komisyonda
291	3/1405	Ağrı	Abdullah Koç	HDP	Komisyonda
292	3/1406	Muş	Şevin Coşkun	HDP	Komisyonda
293	3/1407	Şırnak	Hasan Özgüneş	HDP	Komisyonda
294	3/1408	Diyarbakır	Hişyar Özsoy	HDP	Komisyonda
295	3/1409	Tekirdağ	Enez Kaplan	İYİ Parti	Komisyonda
296	3/1410	Ağrı	Dirayet Dilan Taşdemir	HDP	Komisyonda

Sıra No	Esas Numarası	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Üyesi Olduğu Parti	Son Durumu
297	3/1411	Diyarbakır	Remziye Tosun	HDP	Komisyonda
298	3/1412	Sivas	Ahmet Özyürek	MHP	Komisyonda
299	3/1413	Ağrı	Dirayet Dilan Taşdemir	HDP	Komisyonda
300	3/1414	Diyarbakır	Semra Güzel	HDP	Komisyonda
301	3/1415	İstanbul	Aykut Erdoğdu	CHP	Komisyonda
302	3/1416	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
303	3/1417	Şırnak	Nuran İmir	HDP	Komisyonda
304	3/1418	Şırnak	Hüseyin Kaçmaz	HDP	Komisyonda
305	3/1419	Adana	Tulay Hatımoğulları Oruç	HDP	Komisyonda
306	3/1420	Batman	Ayşe Acar Başaran	HDP	Komisyonda
307	3/1421	Hatay	Barış Atay Mengüllüoğlu	TİP	Komisyonda
308	3/1422	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
309	3/1423	Mardin	Ebrü Günay	HDP	Komisyonda
310	3/1424	Şanlıurfa	Nusrettin Maçin	HDP	Komisyonda
311	3/1425	İstanbul	Dilşat Canbaz Kaya	HDP	Komisyonda
312	3/1426	İzmir	Serpil Kemalbay Pekgözegü	HDP	Komisyonda
313	3/1427	Antalya	Cavit Arı	CHP	Komisyonda
314	3/1428	Siirt	Meral Danış Beştaş	HDP	Komisyonda
315	3/1429	Van	Muazzez Orhan Işık	HDP	Komisyonda
316	3/1430	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
317	3/1431	Diyarbakır	Semra Güzel	HDP	Komisyonda
318	3/1432	Şırnak	Hüseyin Kaçmaz	HDP	Komisyonda

Sıra No	Esas Numarası	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Üyesi Olduğu Parti	Son Durumu
319	3/1433	Şırnak	Nuran İmir	HDP	Komisyonda
320	3/1434	Diyarbakır	Dersim Dağ	HDP	Komisyonda
321	3/1435	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
322	3/1436	Diyarbakır	Semra Güzel	HDP	Komisyonda
323	3/1437	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
324	3/1438	Şanlıurfa	Ayşe Sürücü	HDP	Komisyonda
325	3/1439	Mersin	Zeki Hakan Sıdalı	İYİ Parti	Komisyonda
326	3/1440	Muş	Gülüstan Kılıç Koçyiğit	HDP	Komisyonda
327	3/1441	Van	Murat Sarısaç	HDP	Komisyonda
328	3/1442	İstanbul	Ali Kenanoğlu	HDP	Komisyonda
329	3/1443	İstanbul	Oya Ersoy	HDP	Komisyonda
330	3/1444	Batman	Feleknas Uca	HDP	Komisyonda
331	3/1445	Mardin	Ebrü Günay	HDP	Komisyonda
332	3/1446	Van	Murat Sarısaç	HDP	Komisyonda
333	3/1447	İzmir	Murat Çepni	HDP	Komisyonda
334	3/1448	Şırnak	Hasan Özgüneş	HDP	Komisyonda
335	3/1449	Hakkâri	Sait Dede	HDP	Komisyonda
336	3/1450	Van	Tayip Temel	HDP	Komisyonda
337	3/1451	Muş	Şevin Coşkun	HDP	Komisyonda
338	3/1452	Ağrı	Dirayet Dilan Taşdemir	HDP	Komisyonda
339	3/1453	Muş	Gülüstan Kılıç Koçyiğit	HDP	Komisyonda
340	3/1454	Şırnak	Nuran İmir	HDP	Komisyonda
341	3/1455	Siirt	Sıdık Taş	HDP	Komisyonda

Sıra No	Esas Numarası	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Üyesi Olduğu Parti	Son Durumu
342	3/1456	Şanlıurfa	Ayşe Sürücü	HDP	Komisyonda
343	3/1457	Diyarbakır	İmam Taşçıer	HDP	Komisyonda
344	3/1458	Batman	Mehmet Ruştu Tiryaki	HDP	Komisyonda
345	3/1460	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
346	3/1461	İstanbul	Aykut Erdoğdu	CHP	Komisyonda
347	3/1462	Şanlıurfa	Ayşe Sürücü	HDP	Komisyonda
348	3/1463	Şanlıurfa	Ömer Öcalan	HDP	Komisyonda
349	3/1464	Van	Tayip Temel	HDP	Komisyonda
350	3/1465	Diyarbakır	Hişyar Özsoy	HDP	Komisyonda
351	3/1466	Mardin	Mithat Sancar	HDP	Komisyonda
352	3/1467	Diyarbakır	İmam Taşçıer	HDP	Komisyonda
353	3/1468	Kocaeli	Ömer Faruk Gergerlioğlu	HDP	Komisyonda
354	3/1469	İzmir	Selin Sayek Böke	CHP	Komisyonda
355	3/1470	Ağrı	Berdan Öztürk	HDP	Komisyonda
356	3/1471	Muş	Gülüstan Kılıç Koçyiğit	HDP	Komisyonda
357	3/1472	Siirt	Meral Danış Beştaş	HDP	Komisyonda
358	3/1473	Batman	Feleknas Uca	HDP	Komisyonda
359	3/1474	Şırnak	Nuran İmir	HDP	Komisyonda
360	3/1475	Van	Sezai Temelli	HDP	Komisyonda
361	3/1476	Şırnak	Hüseyin Kaçmaz	HDP	Komisyonda
362	3/1477	Kocaeli	Lütfü Türkkan	İYİ Parti	Komisyonda
363	3/1478	Şırnak	Nuran İmir	HDP	Komisyonda

Sıra No	Esas Numarası	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Üyesi Olduğu Parti	Son Durumu
364	3/1479	Van	Murat Sarısaç	HDP	Komisyonda
365	3/1480	Batman	Feleknas Uca	HDP	Komisyonda
366	3/1481	Ağrı	Berdan Öztürk	HDP	Komisyonda
367	3/1482	Diyarbakır	Garo Paylan	HDP	Komisyonda
368	3/1483	Mardin	Tuma Çelik	BAĞIMSIZ	Komisyonda
369	3/1484	Muş	Mensur Işık	BAĞIMSIZ	Komisyonda
370	3/1485	Şırnak	Nuran İmir	HDP	Komisyonda
371	3/1486	Iğdır	Habip Eksik	HDP	Komisyonda
372	3/1487	Diyarbakır	İmam Taşçıer	HDP	Komisyonda
373	3/1488	Diyarbakır	Hişyar Özsoy	HDP	Komisyonda
374	3/1489	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
375	3/1490	Ağrı	Berdan Öztürk	HDP	Komisyonda
376	3/1491	Diyarbakır	İmam Taşçıer	HDP	Komisyonda
377	3/1492	Diyarbakır	İmam Taşçıer	HDP	Komisyonda
378	3/1494	Konya	Fahrettin Yokuş	İYİ Parti	Komisyonda
379	3/1495	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
380	3/1496	Şırnak	Nuran İmir	HDP	Komisyonda
381	3/1497	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
382	3/1498	Diyarbakır	Salihe Aydeniz	DBP	Komisyonda
383	3/1499	Diyarbakır	İmam Taşçıer	HDP	Komisyonda
384	3/1500	Muş	Gülüstan Kılıç Koçyiğit	HDP	Komisyonda
385	3/1501	Batman	Necdet İpekyüz	HDP	Komisyonda
386	3/1502	Siirt	Meral Danış Beştaş	HDP	Komisyonda

Sıra No	Esas Numarası	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Üyesi Olduğu Parti	Son Durumu
387	3/1506	Kocaeli	Ömer Faruk Gergerlioğlu	HDP	Komisyonda
388	3/1507	Diyarbakır	Remziye Tosun	HDP	Komisyonda
389	3/1508	Şanlıurfa	Ömer Öcalan	HDP	Komisyonda
390	3/1509	Şanlıurfa	Nusrettin Maçin	HDP	Komisyonda

2020 YILINDA BOŞALAN ÜYELİKLER

Sıra No	Seçim Bölgesi	Adı Soyadı	Üyesi Olduğu Parti	Üyelik Bitiş Tarihi	Boşalma Nedeni
1	Diyarbakır	Musa Farisoğulları	HDP	4.06.2020	Anayasa'nın 84'üncü Maddesi Uyarınca Kesin Hüküm Giyme
2	Hakkâri	Leyla Güven	HDP	4.06.2020	Anayasa'nın 84'üncü Maddesi Uyarınca Kesin Hüküm Giyme
3	İstanbul	Markar Eseyan	AK Parti	16.10.2020	Vefat
4	Mersin	Lütfi Elvan	AK Parti	10.11.2020	Anayasa'nın 106'ncı Maddesi Uyarınca Bakan Olarak Atanma

TBMM Basımevi - 2021